

**D. GEORGII BEYERI
DELINEATIO
JVRIS GERMANICI,**

AD

FVNDAMENTA SVA REVOCATI,

OPVS POSTHVMMVM,

EDITIO TERTIA

PRIORIBVS AVCTIOR ET CORRECTIOR

CVRA

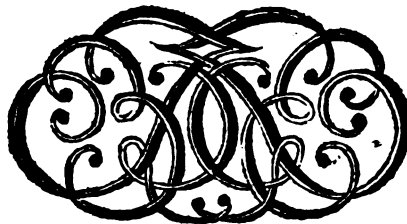
CHRISTIANI GODOFR. HOFFMANNI

REGIAE BORVSS. MAJ. CONSIL. INTIMI ET

FACVLTATIS JVRIDICAE IN ACADEMIA

FRANCOFVRTANA ORDINARIL

CVM PRIVILEGIO.

LIPSIÆ,
APVD HAEREDES JOH. GROSSII,
M DCC XXIX.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

CHRIST. GODOFR. HOFFMANNVS.

Prodit tertia jam vice utilissimus B. D. BEYERI de *juris Germanici principis* libellus. Vltimam operi manum non admovere, neque lineas omnium earum ducere materiarum, quas excutere constituerat, morte præventus celeberrimus potuit Autor. Interim opusculum etiam imperfectum non sine applausu exceptum fuit, adeo ut intra breve temporis spatium de tertia cogitandum fuerit editione. Quare supervacaneum foret de libello jam satis noto multa præfari, cum non repetitis indigeat encomiis, instituti autem ratio jam ex præcedentibus editionibus abunde constet. In præfenti nihil pene novi accessit, quod quidem constitutum nobis primo erat, supplere ea, quæ operi deerant atque tentare an plenius juris Germanici systema exhiberi posset. Et sane non difficile fuisset plures addere doctrinas, quæ ad juris germanici disciplinam omnino referendæ erant, in quibus colligendis ac disponen-

dis jam aliquot abhinc annis occupati fuimus: sed cum inaranda esset editio, & non tantum relinqueretur temporis, quantum adhibendis curis posterioribus concedendum credebamus, abstrahendum ab hoc fuit instituto: & consultum videbatur, separatæ tractationi illas reservare materias, quas illustrando juri patrio inservire credidimus: spe freti, fore ut brevi publicæ luci meditationes nostras, accessionum instar ad opusculum hoc exponere queamus. Interim omnem impendimus curam, ut hæc editio correctior ac emendatior prodiret quam præcedentes, in quas gravissimæ omnemque sensum corrumpentes mendæ irrepsérant, in quibus delendis restituendoque textu omni cum sollicitudine versati sumus, ita quidem, ut evolvendi fuerint autores citati plerumque tamen non accurate annotati, imo aliquando conjecturis opus fuerit, ad reddendam doctrinæ Autoris integritatem. Inde factum, ut infinita pene loca emendata ac restituta fuerint, quæ in prioribus editionibus manca & mutila impressa fuerunt, fato operibus posthumis communi. Addidimus quædam ex aliis B. Autoris scriptis, quæ ad præsens institutum spectarent, & libellum ad usum studiosæ juventutis accommodatum magis redderent. Quod reliquum est, toto in eo erimus, ut propediem promissa nostra exsolvere queamus.

Vale. Dabam Francofurti ad Oderam, d. XIV. Aprilis,

MDCCXXIX.

SVMMA CONTENTORVM.

- I. *Christiani Godof. Hoffmanni* dissertatio de jurisprudentiæ germanicæ principijs & fontibus.
- II. *Georgii Beyeri* de utilitate lectionum academicarum in juris germanici capita disquisitio.
- III. Ejusd. disquisitio de usû juris Romani in causis jus personarum in Germania concernentibus.
- IV. Ejusd. de origine juris Germanici positiones.

JVRIS GERMANICI

LIBER I.

DE JURE PERSONARVM.

- Cap. I. De origine, status, nobilitate, municipum sive Burgensium & Rusticorum. pag. 1
- Cap. II. De juribus Nobilium in genere. p. 5.
- Cap. III. De nobilium officiis & ministeriis, atque inde enata distinctione des. hohen und niedern Adels. p. 14.
- Cap. IV. De jure Nobilium in subditos suos, & sigillatim de jurisdictione patrimoniali. p. 17.
- Cap. V. De jure exigendi operas, von Frohn-Diensten. p. 21.
- Cap. VI. De jure Nobilium exigendi prestationes patrimoniales. p. 24.
- Cap. VII. De Schriftsässis & Ambtsässis, eaque occasione de Metrocomiis seu Præfecturis, von Aemtern. p. 31.
- Cap. VIII. De Dietis seu conventibus provincialibus, von Land-Tägen. p. 39.
- Cap. IX. De jure Natalium ingenuorum, von denen Ahnen. p. 49.

- Cap. X. De jure clypeorum, galearum, vexillorum & insignium. pag. 43.
- Cap. XI. De jure urbium & burgariorum in genere. p. 49.
- Cap. XII. De variis burgensium speciebus, patriciis, municipibus, incolis &c. p. 54.
- Cap. XIII. De muneribus civium. p. 59.
- Cap. XIV. De juribus mercatorum. p. 61.
- Cap. XV. De juribus opificum. p. 66.
- Cap. XVI. De jure braxandi. p. 77.
- Cap. XVII. De jure hospitiorum publicorum & cauponarum, von Gast-Höfen und Schenk-Stätten. p. 83.
- Cap. XVIII. De jure geranii & stapula, vom Kraut- und Staffel-Recht. p. 85.
- Cap. XIX. De Investitura allodialium. p. 88.
- Cap. XX. De Censu emigrationis & jure detractionis. p. 92.
- Cap. XXI. De pace burgensi, vom Burg-Frieden. p. 97.
- Cap. XXII. De hominibus propriis eorumque variis speciebus. p. 100.
- Cap. XXIII. De Laudemio. p. 103.
- Cap. XXIV. De Matrimonio ad Morganaticam. p. 106.
- Cap. XXV. De Unione prolium. p. 108.
- Cap. XXVI. De patrio jure & quasi emancipatione Germanorum. p. 111.
- Cap. XXVII. De cura foeminarum & absentia. p. 122.

JVRIS GERMANICI

LIBER II.

DE JVRIBVS REALIBVS

- Cap. I. De jure Postarum. p. 129.
- Cap. II. De jure venandi. p. 135.

Cap. III.

- Cap. III. De jure foresti. p. 144.
Cap. IV. De jure metallifodinarum. p. 147.
Cap. V. De jure salinarum. p. 152.
Cap. VI. De acquisitione ex naufragiis, vom Strand-Recht. p. 158.
Cap. VII. De jure molendinorum. p. 161.
Cap. VIII. De jure viarum. p. 166.
Cap. IX. De restricta vindicatione rei nostræ. p. 169.
Cap. X. De usufructu gentium germanicarum cum dominio utili plane conveniente. p. 171.
Cap. XI. De restricta alienandi mortisque causa relinquendi libertate, & de pactis successoriis. p. 175.
Cap. XII. De jure Albinagii. p. 184.
Cap. XIII. De jure optandi, fratri juniori competentis, vom Rühr-Rechte. p. 190.
Cap. XIV. De successione rerum expeditoriarum. p. 192.
Cap. XV. De Grada, seu de successione in rebus utensilibus. p. 195.
Cap. XVI. De Morgengaba. p. 202.
Cap. XVII. De Cibaria, vulgo vom Mustheil, Eingeschnetsel. p. 207.
Cap. XVIII. De Dotalitio, vom Leib-Gedinge, Witthum. p. 213.
Cap. XIX. De Gvarentigio, seu Gvarantiato Instrumento. p. 222.
Cap. XX. De Affecuratione seu Polizza. p. 225.
Cap. XXI. De jure refractus. p. 227.
Cap. XXII. De contractu sociæ. p. 230.

JVRIS GERMANICI,

LIBER III.

- Cap. I. De obligationibus. p. 236.
Cap. II. De causis obligationum. p. 240.

Cap. III.

- Cap. III. De divisionibus obligationum. p. 245.
- Cap. IV. De subjecto obligationum. p. 249.
- Cap. V. De objecto obligationum. p. 258.
- Cap. VI. De cautelis contractuum in genere. p. 262.
- Cap. VII. De sponalibus. p. 266.
- Cap. VIII. De nuptiis. p. 270.
- Cap. IX. De pacto adoptionis. p. 273.
- Cap. X. De emancipatione. p. 275.
- Cap. XI. De manumissione. p. 276.
- Cap. XII. De obstagio. p. 278.
- Cap. XIII. De admodiatione. p. 282.
- Cap. XIV. De pactis primogenituræ, majoratus & fideicommissis familiar. p. 283.
- Cap. XV. De unione personarum. p. 286.
- Cap. XVI. De pactis successoris inter conjuges. p. 286.
- Cap. XVII. De Ganerbinatu. p. 291.
- Cap. XVIII. De consfraternitatibus Principum. p. 293.
- Cap. XIX. De apanagio & paragio. p. 295.
- Cap. XX. De societate. p. 298.
- Cap. XXI. De feudo. p. 300.
- Cap. XXII. De Emphyteusi & superficis. p. 309.
- Cap. XXIII. De censu Romano & Germanico. p. 311.
- Cap. XXIV. De donatione. p. 313.

JURIS GERMANICI

↓

CHRISTIANI GODOFREDI HOFFMANNI
DISSERTATIO
de
JVRISPRVDENTIÆ
GERMANICÆ
Principiis & Fontibus

ejusque

Docendæ atque tractandæ genuina ratione.

in qua ostenditur

*Existere aliquod jus Germanicum, illiusque doctri-
nam non tam difficilem esse, quam quidem multis
videtur.*

I

IURISPRVDENTIA GERMANICA consistit in legum atque consuetudinum germanicarum cognitione, earumque apta ad casus emergentes applicatione. Dividitur in *publicam & privatam*: utraque est vel *feudalis*, vel *civilis*.

Hæc enim divisio majoribus nostris placuit. Jus SAXONICUM antiquum tres habet partes, *ius provinciale*, das Land-Recht, *ius civitatum*, Weichbild, & *ius feudale*, Lehn-Recht, v. LEUBERI gründlichen und Historien-mäßigen Discours über eßlichen der Stadt Magdeburg in Sachsen gerühmten alten Privilegiis &c. Freyb. 1648. Cap. II. n. 20. In primis *ius provinciale & feudale* a se invicem distinguuntur v. Land-Recht lib. II. art. 44. & gloss. ad art. Lehn, c. 17. & 22. Pari ratione Jus SUEVICUM in duos dividitur libros, quorum alterum Land-Recht, alterum Lehn-Recht inscribitur. Jus BOEMICUM quoque reperitur bipartitum nimirum *provinciale & municipale*: Prius pertinet ad Status majores, ut sunt Ecclesiasticus, Baronum & Equitum, *ius municipale* autem cives & omnes alios sub jurisdictione civica degentes obligat. PROSKOWSKY in *moderamine differentiarum juris communis & boëmici in proæmio & in resolutione objectorum* p. 21. quo loco prolixus est in explicanda re clara atque communi. Neque in aliis Germaniæ provinciis desunt exempla. Constitutio vetus civitatis Argentinensis de anno 1270. Der Rath der entrichtet nicht nach dem Land-Recht, wenn un wen nach der Wahrheit und der Städte-Recht die hier geschrieben sind. Gravior differentia inter *ius provinciale & feudale*, quæ observatione digna, cum diversitatem status in civitate respiciat. Hinc ni fallor male agunt, qui utrumque jus miscent, neque eos bene facere credo, qui compendium doctrinæ in eo quaerunt,

ut jura diverso statui immixta uni includant systemati, quæ methodus arrisit eximio ICTO TITIO in *jurisprudencia privata*. Cæterum mihi hoc loco de feudali jurisprudentia non est sermo, quæ specialem jurisprudentiæ germanicæ constituit partem. Addi potest *jus germanicum ecclesiasticum* de cujus natura quædam disserui in præfatione ad FRANC. de ROYE *institutiones juris canonici*. Sed quæ de feudali & ecclesiastica Germanorum jurisprudentia dici possent, jam mitto.

2. JURISPRUDENTIA PUBLICA ad imperii & provinciarum regimen spectat, atque de illius ad normam legis & observantiæ applicatione est sollicita. Terminos vero jurisprudentiæ publicæ non satis accurate illi videntur statuere, qui omnes principum ac imperantium actiones ad publicum vocare jus volunt, cum ejusmodi actus, quatenus eam reipublicæ administratione nullam habent connexionem, vel legibus universalibus subsint, vel ex privatis examinentur constitutionibus ac consuetudinibus.

Acis inter ICTOS de usu juris privati in causis personarum illustrium i. e. imperantium disputatio movetur. TITIUS in *jurisprudencia publica* lib. I. c. 1. §. 45. & post eum multi alii inter personam principis publicam & privatam distinguunt, quæ ibidem diversitas veteribus quoque imo ipsi REINKINGIO de reg. Sec. & eccles. lib. I. c. 4. cap. 17. non fuit profectus incognita, sed forte in alio sensu accepta. Ast cum illa distinctio aliqua obscuritate laborare videatur & prolixiori interpretatione opus sit, quando dici debet, quæ imperantis sit persona privata, quæ publica, imo ex dignitate Principum haud dictum esse credam, si illarum personæ privatorum conditionem adscribamus, clarius, ni fallor, Principis sive Status Imperii persona consideratur, vel ut libera, vel ut legibus adstricta persona. Libera dicenda est, quatenus actiones suscipit, quæ neque ejus cum imperio connexionem tangunt, neque legum & patrum dispositioni sunt obnoxia, quo casu omnibus soluta legibus solis divinis & naturalibus subest. Ea libertas vel est absoluta, vel hypothetica. Absoluta omnem conceptum plenissimæ libertatis involvit, qua in omni gaudet actione ab obligatione erga imperium remota. Illa removetur, quoties nullum imperii & civitatis juribus præjudicium inde oriri potest, & effectus illorum actuum ad publicum se haud extendunt statum. Hypothetica Statuum libertas acquiescit in jure agendi libere, sed habito respectu ad fines, quos leges & observantia imperii posuerunt,

tunt, ita regimen & administratio provinciarum, nec non suffragium, quo in communibus imperii negotiis gaudent, ad libertatem Statuum non absolutam sed hypotheticam sunt referenda. Adstricta legibus & pacis conditio statuum imperii deprehenditur, quoties erga imperium adest obligatio vel ex ipsius cum imperio connexionis natura, vel ex legum autoritate oriunda, ita considerantur Status ut Vasalli imperii, Cives unius Republicæ, partes corporis illustris, & magna inter illos & imperium observatur relatio, quæ illorum personam in multis casibus adstrictam efficit, in quibus imperii leges observare tenentur, & quæ eorum jura & obligationem circumscribunt. Ex quo patet, quam exiguus sit usus juris privati, imprimis romano-Justiniani circa negotia statuum imperii, quæ vel solis legibus naturalibus & æquitate reguntur, vel ex constitutionibus imperii dijudicantur, vide doctissimam dissertationem ILL. GRIBNERI *de præjudicio Principum imperii ex abusu juris justiniani*, quæ quid solidius & dignius scribi queat, nescimus. Opusc. Tom. I. p. 143. conf. HUGO *in jurisprudentia particul. cap. VI. p. 209.*

3. Leges vero privatæ in actionibus illustrium personarum regulariter nullam vim auctoritatemve exercent, nisi necessitas juxta illas vivendi ex pacto aut observantia quadam speciali oriatur, quo tamen casu liberum quoque erit, eorum, quorum interest, consensu a privati juris dispositione recedere.

Hæc spectat doctrina de connubiis, tutelis, adoptionibus, emancipationibus, alienationibus, contractibus, donationibus, præscriptionibus, testamentis, successione &c. personarum illustrium. Quas actiones plerique legibus privatis nullo habito discrimine subjiciunt & otiosis sæpius ac inutilibus adstringunt solennitatibus, multi sane ex ea ratione, ut artes suas caussidicas majori pretio illustribus personis locare queant.

4. JURISPRUDENTIA GERMANICA PRIVATA civium in imperio romano-germanico sive subditorum mediatorum actiones dirigit, & quæ pœna delinquentibus sit infligenda, docet. Hinc dividi poterit in CIVILEM & CRIMINALEM.

De jurisprudentia Germanorum criminali nuper egi, *in prænotionibus juridicis de origine, progressu & natura jurisprudentiæ criminalis germanicæ*. Superfedeo eorum, quæ illo loco dicta sunt, repetitione, atque jam de legibus, quæ civiles actiones pariunt apud Germanos, agam.

5. Est vero JURISPRUDENTIA PRIVATA vel UNIVERSALIS five COMMUNIS, quæ legibus & consuetudinibus in toto imperio receptis innititur, vel PROVINCIALIS, quæ ex jure in territorio certo Germaniæ introducto fluit, vel STATUTARIA five *specialissima*, quæ ex statutis & consuetudinibus locorum colligitur.

6. Alia juris germanici est divisio, quod sit vel SCRIPTVM, vel CONSUETUDINARIUM. Posterius iterum vel est in scripturam redactum, vel in nuda traditione acquiescit. Neque male dividimus jurisprudentiam germanicam in ANTIQUAM, MEDIAM & NOVAM.

ANTIQUA Germanorum Jurisprudentia, ni fallor, quærenda est in temporibus ante Sæculum XIII. MEDIA incipit a famosis illis juris Saxonici & Suevici collectionibus. NOVÆ Periodus forte statuenda est a temporibus instituti judicii Cameralis, a quo tempore in plerisque Germaniæ provinciis novam induit faciem, accessit religionis reformatio, quæ non minori occasione præbuit mutationi.

7. Sunt, qui ambigunt, *dari jus Germanicum?* non sine ignominia gentis nostræ, ac si tam rudes Germani & a bonis institutionibus tam alieni fuissent, ut nullum jus nullamve legem agnoverint. Sed illi vel summa rerum patriarum ignorantia laborant, vel amore juris peregrini ita fascinati sunt, ut iis, qui Germanis proprii sunt, mores sordeant, quum tamen quotidiana doceat experientia, infinitas penesse juris germanici materias, quæ juribus peregrinis incognitæ, & quæ plerumque in Academiis, quæ rarius ultra D. Justiniani Institutiones & Digesta sapere solent, alto præteriri solent silentio. Et docet ipsa historia juris Germanici, non tam legibus exermes fuisse majores, prout multi sibi persuadent.

Facile sui convinci possunt erroris, qui *dari jus Germanicum*, negant. *Primo* enim tam ex historia universali, quam provinciarum particulari abunde constat, quod multis temporibus leges latæ & sancitæ fuerint in Germania. *Secundo* ingens cumulus materiarum juridicarum exhiberi poterit, quæ non alio ex fonte, quam germanorum moribus & legibus illustrationem accipere possunt, & admodum perverse ii agunt, qui, si forte in ejusmodi materias incidant ad peregrinarum legum volumina confugiunt.

8. Fuit

8. Fuit autem hic juris germanici progressus. ANTIQUUM Jus Germanorum vel aetatem Caroli M. præcessit, vel secutum est. De primis Germanorum moribus pauca apud TACITUM, CÆSAREM aliosque Scriptores Romanos observamus vestigia. Successu temporis, & ut multi opinantur, Seculo Quinto p. C. N. variarum gentium germanicarum innotuerunt leges, quas HEROLDUS, LINDENBROGIUS, PITHOEUS, WENDELINUS, BALUZIUS, SCHILTERUS, LEIBNITIUS, ECCARDUS aliique ediderunt & partim commentariis illustrarunt.

Historiam harum legum qui desiderat, evolvat Dn. STRUVII *H. stor. juris C. VI. §. 2. seqq. p. 412.* cui jungere poterit *Specimen meum conjecturarum politicarum de origine & natura legum germanicarum privatarum c. II.* de legibus Germanorum ante Julii Cæsaris tempora p. 9. de statu legum germanicarum ante Seculum quintum pag. 12. de legibus germanicis a seculo quinto usque ad Caroli M. tempora p. 19. de lege Francorum salica pag. 22. de legibus Ripuariorum p. 31. de legibus Alemanorum p. 43. de legibus Bajuvariorum pag. 46. de legibus Burgundionum p. 50. de legibus Frefonum p. 52. de legibus Angliorum & Werinorum p. 55. de legibus Saxonum p. 57. de legibus Slavorum p. 63. id quoque in allegatis locis tentatum, ut de nominatarum legum natura & habitu iudicium fuerit latum. Eas autem leges maxime versari in causis criminalibus alibi prolixè probatum. De editoribus variis legum & Capitularium vide ECCARDI *Historiam studii etymologici p. 58.*

9. Ab iis parum abluunt leges, quæ gentium Germanis consanguinearum, licet extranearum, auctoritate sancitæ sunt, in quem censum referendæ Gothorum Succorumque, Wisi- & Ostro-Gothorum, Longobardorum & Anglo-Saxonum, Danorum, aliorumque antiquissimæ leges, de quibus varia hodie adhuc prostant monumenta, quæ antiquitatum juridicarum studiosis eximio subsidio esse possunt.

De Suecorum Gothorumque legibus v. WEXIONIUM in *descript. regni Suecia Lib. V. c. 1.* quæ paulo post Caroli M. aetatem collectæ creduntur. Dividi solent in provinciales & civiles v. STIERNHOECK *de jure antiquo Sueo-Gothico.* Tabulis ligneis olim incisæ perhibentur LOCCEN. in *antiquis, Sueo-Gothicis* pag. 37. cons. OLAI RUDBECKII ad leges *Wisi-*
gothi-

sgoticarum in Sclonia prefationem. De Jure Danico & Jutico evolvens est SIBBERN in *Bibliotheca Historica Dano-Norvegica* cap. VIII. p. 244. nec non MOLLERUS in *Isagoge ad Historiam Gherfanesi Cimbrica* P. I. cap. XV. §. VIII. Veterum Anglo-Saxonicarum legum collectio haud ita pridem prodiit. Hæcque subsidia in jurisprudentiæ germanicæ studio non sunt negligenda, cum magna inter extranearum illarum gentium ac germanicorum populorum mores & consuetudines deprehendatur convenientia. ARNOLDUS HUIFFELDUS Cancellarius Regnorum Daniæ & Norvegicæ in *prefat. Legum provincialium terra Scanica* meminit; omnes leges Cimbricas, Scanicas, Selandicas magna ex parte originem habere *ex jure Saxonico & jure antiquo Sueo-Gotbico.*

10. Cæterum habent hæc Germanorum antiquissimæ leges in eruendis germanici juris originibus eximiam utilitatem. Id quidem nemo asseruerit, quod auctoritatem authenticæ legis nostro adhuc tempore obtineant, quamvis earum abrogatio doceri nequeat.

Pro earum auctoritate & vi obligandi pugnat KULPISIUS in *dissertat. epistolicâ, de germanicarum legum veterum ac romani juris in republica nostra origine, auctoritateque præsentis.* §. XXV. XXVI. & sqq. Non tamen satisfaciunt Kulpisii argumenta. Prolixius in hanc quæstionem inquisivi, in citato §. 8. *Specim ne conjecturarum.* Neque jam tuto sententiam. Nec multum interest, claram abrogationem harum legum doceri non posse, cum nequidem de illarum factis constet introductione, auctoritate & valore. Imo gentium harum conditio ita mutata & perturbata est, ut vix appellationum vestigia supersint, tantum abest, ut earum leges in viridi adhuc esse observantia tuto asserere queamus. Usus autem dogmaticus eximius his antiquitatis patriæ fragmentis non derogo, dignasque omnino credo, ut in inquirendis juris germanici fontibus ad illas recurramus. Nobilissimum igitur opus adgressus est doctissimus ECCARDUS, qui leges Salicas & Ripuariorum elegantissimo commentario illustratas brevi abhinc tempore exhibuit: quod exemplum ut alii imitentur optandum est. Spem *Codicis Legum Medii ævi* fecit ILL. DN. a LUDEWIG in *dissert. de differentiis juris romani & germanici.* p. 16. Imo operæ pretium esset, ut aliquis *Systema jurisprudentiæ antiquæ germanicæ* elaboraret, in quo leges diversorum populorum conferendæ & ad certa principia reducendæ essent. Ita enim hæcenus legum germanicarum antiquarum tractatio tedio fuit plenissima.

II. In harum legum evolutione observandum, interpolatum sæpius esse & corruptum legum istarum textum, qui multis barbaris ac incognitis vocibus scætet; nec mihi verosimile videtur, omnium illarum gentium leges latina lingua, qua hodie circumferuntur, statim ab initio fuisse conscriptas.

Num latina an germanica lingua antiquissima hæc leges conceptæ fuerint disputatur. v. Spec. Conjectur p. 14. Quæ utilitas ex hac controversia promitti queat, non video. Distinguendum mihi videtur inter primam harum legum conceptionem & earum emendationem atque propagationem, quæ cum jam jam in tempora incidant, quibus soli Clerici artis scribendi periti essent, in latina lingua fieri potuit: quod idem circa priusfactum valde dubito: Rationes citato loco plures adduxi, quæ me ad eam amplectendam compulerunt opinionem, nec video, quid illis opponat DN. STRUVIUS in *Hist. jur.* p. 416. provocans ad Otfridum, qui tempore Ludovici Germanici vixisse perhibetur, & quod primus is linguam germanicam & quidem magna adhuc difficultate litteris protulerit. Nam quod de germanicæ linguæ difficultate dicitur, forte ad Otfridi laborem versionem rhythmicam Evangeliorum suscipientis referendum: ex usu autem litterarum latinarum defectus propriarum litterarum germanicarum colligi, non autem concludi potest, utentes litteris latinis usos quoque linguam latinam.

12. Compositis Germaniæ populis magis in regni formam CAPITULARIA Regum Francorum primum inter leges obtinuerunt locum, collecta in corpus ab ANSEGISO & BENEDICTO LEVITA, edita sunt a PETRO & FRANCISCO PITHOEIS, plenissime autem & magna cum cura a STEPHANO BALUZIO. Sed fatendum, quod plurima capitularium capita vel ad statum publicum istorum temporum respiciant, vel causas & leges ecclesiasticas contineant, ut proinde ex his legibus non tam jurisprudentia privata civilis, quam ecclesiastica & publica lucem accipiat.

Conf. DN. STRUVII *Historia juris* p. 454. *Specimen conjectur.* p. 75. BALUZIIUS in *præfat ad edit. Capitularium.*

13. Ortis post hæc multis in Germania turbis, parum de legibus cogitatum: Capitularium autoritas cum ipsa Carolingorum familia defecit. A Saxonis, Francis & Suevicis Imperatoribus non-

nullæ memorantur constitutiones, quas collegit GOLDASTVS, dubia tamen plurimarum fide.

Huc spectat OTTONIS M. Constitutio in comitiis Stelensibus a. 942. de jure nepotum præsentandi patres in hæreditate avica. WITTICHIND. *Ann. lib. II. v. prolixè* DN. STRUV. I. cit. p. 447. sqq. HERTIUS de *Consultationibus, Legibus & Judiciis specialibus Romano-Germanicis, Opuscul. Tom. I. p. 419.* OTTONIS II. constitutio, de duobus reis stipulandi vel promittendi, OTTONIS III. de mancipiorum proprietate, HENRICI II. de beneficiis & illicitis nuptiis, de jurisdictione ecclesiarum imperii, de pacis turbatoribus & Homicidis, de parricidiis, de juramento calumnia clericorum a GOLDASTO recensentur. Famosa est constitutio de expeditione romana, quæ CONRADO SALICO adscribitur v. SCHURTZFLEISCHII *dissert. de expeditione romana.* HENRICI III. de beneficiis, HENRICI IV. de juribus cujuslibet servandis, jure ministerialium, illicitis nuptiis & jureiurando clericorum, HENRICI V. de pace publica constitutiones, FRIDERICI I. leges Castrenses latæ apud Brixiam, de judiciis & foro competente, probationibus, furtis, non voluntariis homicidiis, aliæque OTTONIS IV. de donationibus & vulneratis, FRIDERICI II. de libertate ecclesiastica, de hæreticis coercendis, justitia colenda prostant constitutiones, conf. STIRN in *Nomothesia Romano-Germanica.* Pleræque potius Italis quam Germanis latæ dici possunt, v. CONR. SINCER. in *diss. epist. §. XI.* in printis illæ, quæ in campis Roncaliis sancitæ fuerunt, FRANCKENSTEIN. *Diss. de Majumis, Maicampis & Roncaliis.* Silentio prætereo per multas constitutiones de Pace publica, quibus ista tempora abundant, v. *Spec. Conjecturar. p. 96.* Quid de confirmatione legum antiquarum sentiendum, quæ a recentioribus Imperatoribus facta? Exempla adduxit KULPISIUS l. c. §. 26. 27. Mihi ea *jurium* confirmatio magis ad publica & ecclesiastica jura quam ad privatas & civiles leges referenda videtur.

14. Interea juris canonici & romani autoritas in foro Germaniæ altas radices agere inceperat. Illud quidem crescente Pontificum in imperio potentia, auctisque Clericorum in Germania juribus non potuit non juris authentici vim & obligationem adipisci, statibus Imperii non omni tempore de libertate ecclesiæ Germanicæ conservanda æquali studio sollicitis. „FRIDERICUS II. publica, sanctione *Decretum* commendavit v. *Rec. Mogunt. de a. 1235. cap. XV.* apud

apud GOLDAST. *Reichs-Satzungen part. II. p. 17.* Major Decretalium autoritas, ex quo canonicis scriptis annumerata fuerunt, cap. in canon. 6. Dist. 19.

Quantum præjudicium ex canonici juris introductione illatum sit juribus Ecclesie Germanicæ, omnes cordati agnoscent. Immititur autem pontificii juris autoritas potestati papali legislatoriæ, quam multi Germanorum pro infinita habent, moti *c. cuncta per modum 9. q. 3. & c. ad Apostolica de re Judic. in 6.* Ita quoque GREGORIUS IX. in Epistola Decretalibus præfixa non erubuit, compilationem illam universo Orbi Christiano obtrudere: *valentes, inquit, ut hac tantum compilatione universi utantur in judiciis & in scholis, districte prohibemus, ne quis presumat, aliam facere absque auctoritate sedis Apostolica speciali.* Sed hæc Testimonia ut domestica & ab ipsis Pontificibus, quorum interest, prolata haud attendenda essent, nisi dulce multis illud videretur jugum. v. PLETTENBERGIUM in *introduc. ad jus Canonicum Cap. XXII. p. 380.* Cæterum de autoritate & progressu juris Canonici in Germania videri poterunt ZIEGLERI *dissert. de orig. & incrementis juris canonici,* nec non THOMASII doctissimæ & præclaræ veritatis studium spirantes, *de praxi juris canonici Cautela circa jurisprudentiam ecclesiasticam cap. XXI. quibus addi potest Cap. I. §. XV. in praxi juris Canonici,* quam debemus indefessæ operæ eximii JCTi, ILL. BOEHMERI.

15. Ast non modo volumina illa juris pontificii sancta Germanis nostris fuerunt, verum etiam ipsa clericalia & pontificia principia sensim mores & consuetudines patrias infecerunt, ut maxima jurisprudentiæ germanicæ pars ad mentem clericorum composita fuerit, inprimis cum forum ecclesiasticum magnæ inciperet esse autoritatis, judiciorum ordo ex rationibus juris pontificii instrueretur, accedebat, quod multæ causæ laicali foro exemptæ clericorum jurisdictioni fuerint subjectæ.

Magnam igitur subsidiam in tractanda jurisprudentia germanica præbet cognitio juris canonici. Olim enim Clerici intempestivo sæpius pruritu negotio legum ferendarum & emendandarum se ingesserunt. Non tamen omnia absolvi studio in lectionem communis juris canonici impenso credamus, sed requiritur, ut *jurisprudentia ecclesiastica Germanorum particulari* insistamus, quæ hactenus admodum inculta jacuit, jam feliciori successu restituenda, ex quo insatiabilis pene industria ac cura

LUNIGII *celeberrimi viri* materiam huic operi perficiendo amplissimam per omnem Germaniam acquisivit in praestantissimo opere, cui titulus: **SPICILEGIUM ECCLESIASTICUM** des Teutschen Reichs-Archivs, oder Germania sacra diplomatica, worinnen nicht allein viele merckwürdige Päbst- Kaysers- und Königlische, ingleichen unterschiedene andere Diplomata, Urkunden-, Reverse und Vorträge, welche die Christl. Religion in Teutschland concerniren, enthalten sondern auch die fundationes, donationes, statuta, Capitulationes, Privilegia, Lehr-Briefe, Bündnisse, Vergleiche und andere vortreffl. Documente &c. conf. *prafat. meam ad FRANC. de Roye Institutiones juris canonici.*

16. Juri Canonico successit **JUS ROMANUM**, cujus autoritas a sola receptione venit; Promovie istius existimationem 1.) Clericorum favor, quo peregrinum illud jus, varia de Clericorum & Ecclesiarum privilegiis & immunitatibus disponens, prosequabantur. 2.) Regum & Imperatorum Germanicorum in leges romanas studium; in quod ex affectatione imperatoriae romanae potestatis deferebantur. 3.) Inopia legum patriarum scripturarum, 4.) & quod viri in Academiis solius juris romani doctrinae innutriti rebus gerendis in Germania admoventur.

Historiam introducti juris romani hoc loco repetere non fert institutum. Eorum jam dudum explosa est sententia, qui speciali lege & solenni jus illud in Germania fora introductum somniarunt. Vestigia juris romani antiquissimum in imperio nostro exhibuit Vir de re litteraria immortaliter meritus DN. STRUVIUS *in hist. jur. germ. §. XXXIX. p. 529.* HERTIUS *in dissert. de consultation. legibus & judiciis specialibus §. XIV. Opuscul. Tom. I. p. 423.* De romani juris autoritate videatur DN. THOMASII *dissertat. de rite formando statu controversia, an legum juris Justinianei sit frequens, an exiguus usus practicus in foris Germania?* Sufficit hoc loco monuisse, 1) innumera juris romano-justinianei esse capita, quae nullam in Germania habere queant utilitatem 2) innumeras quoque esse materias, & oriri quaestiones juri romano prorsus incognitas & ex solis Germanorum moribus dijudicandas. His suppositis utilitas & necessitas juris Germanici tractandi oculos sane incurrit: neminem autem duas has positiones inficiaturum, crediderim.

17. Ad **MEDIAM GERMANORUM JURISPRUDENTIAM** devenio, quae magis in consuetudinibus & moribus, quam legi-

legibus scriptis consistebat. Sunt autem consuetudines Germaniæ vel *universales*, vel *particulares*.

Ad illas sæpius Consuetudines in imperii legibus provocatur v. ORDIN. JUD. AUL. FERD. III. tit. 1. §. 15. INSTRUM. PACIS OSNABRUG. Art. VIII. §. 4. Vocantur *allgemeine durchgehende Gewohnheiten*, *allgemeine Gebräuche*. GOLDASTUS in *collectione consuetudinum & legum imperialium*, generales & receptas in imperio consuetudines exhibere promisit, sed parum satistecit expectationi lectoris. Exempla adduxit KLOCK. *tom. 2. conf. 10. n. 130. & seqq. conf. II. n. 14. & seqq.* SCHILTER. *exerc. 8. ad Pand. §. 5. & 40.* Consuetudinis tam universalis, quam particularis exempla v. ap. GYLMANNUM in *dubiorum seu questionum in jure controversarum decisionibus* sub voce *Consuetudo*. Utilissimus quoque labor esset, si quis ex ingentibus Consiliorum, Responsorum & Decisionum voluminibus, imprimis Doctorum Cameralium scriptis, dispersam de germanicis consuetudinibus notitiam colligeret. Sed omnino singulari discrimine opus foret, ne particulares cum universalibus confunderentur. Ea etiam pro universali est habenda, quæ in essentialibus & levioribus circumstantiis differt. conf. KULPIS. *dissert. de Observantia imperiali.*

18. Diversitas & multitudo harum consuetudinum diu desiderabat accuratam collectionem, cum jus consuetudinarium & magnæ sit subjectum incertitudini, & proclive ad mutationes. Tandem *decimo tertio seculo*, vernacula lingua diligentius excolta, veteres mores & consuetudines in scripturam corpusque redigi a privatis plerumque hominibus coeperunt. Sub idem tempus facta sunt illa *Juris Saxonici & Suevici* volumina, de quorum autore, tempore, idiomate, autoritate multum inter Viros doctos disputatur.

STRUV. in *Hist. jur. Germ. §. XXII seqq. pag. 454. Specimen Conjectur. Politic. p. 106.* HERT. *diss. de consuetar.* WERLHOF *specimine secundo juris maxime, quo in foro Germani utimur* pag. 180. quibus in locis ea, quæ ad historiam harum compilationum spectant, prolixè exposita sunt, huc haud transcribenda. Jungi illis poterit præfatio DN. LUDOVICI ad novissimam editionem juris provincialis Saxonici, nec non „BENIAM. LEUBERI gründlicher und Historien-mäßiger Discurs über „ehlichen der Stadt Magdeburgk in Sachsen gerühmten alten Privilegij, so wol was von den drejen bekanten Büchern dem Sachsen-Spiegel

„oder Land-Rechten, dem Weichbild und dessen Chronica samt dessen Lehen-Rechten zu halten. Freyberg 1648. quem tractatum diligenter ad se quæsitum non autem inventum refert HERTIUS in prologo ad *dissert. de fide diplomatum Germania* p. 589. Et cum non in omnium sit manibus, operæ pretium erit, ea, quæ ad præsentem scopum spectant, recensere. Erat BENJAMIN LEUBERUS in historia Saxonica versatissimus, quod varia ejus scripta de privilegiis civitatis Magdeburgensis inprimis iniquitate juris stapulæ testantur. In Lusatia superiori Principia procuratore cameræ fuit, (Cammer-Procurator) splendidis quoque adhibitus legationibus. Diem obiit supremum anno 1675. v. DN. GROSSERI *Lausigische Merckwürdigkeiten* P. IV. cap. XIII. p. 170. Hæc de viro multis meritis & non vulgaris doctrinæ fama clarissimo. Id autem egit in allegato libello, ut *capite secundo* doceret: collectionem veterum Saxonicarum consuetudinum non factam esse autoritate publica, ne quidem a Saxonis Principibus approbatam; qui potius, si ad veteres illos libros provocare necesse habuerint, id non nisi citatâ observantia dem Herkommen fecerint: Autorem esse incertum, licet verosimillimum, Eckonem a Repkau prima operis jecisse fundamenta: neutiquam autem veritati conveniat, speculum illud jam Caroli M. jussu elaboratum; Jus Feudale Saxonicum & provinciale non unum eundemque habere Autorem: Stylum utriusque operis differre. Posterioris Autorem non esse Fridericum II. cum principia, quæ hoc continentur libro, haud respondeant sententiis hujus imperatoris, quæ ex ejus colligi poterunt vita: De Glossatoribus quoque nihil certi constare. BURCHARIUM A MANGENFELD primam glossam elaborasse, Ottonis II. Quæstorem Palatii extitisse & honorem Doctoris Decretorum atque Professoris Theologiæ tenuisse, non sine summa temporum & historiarum confusione asserendum. In Glossis Jctos Italos citari, quorum ætas sub imperium Caroli IV. incidit: Juris Weichbildici Glossatorem verosimiliter tempore habiti Concilii Constantiensis vixisse: scopum compilationis institutæ jactari, ut morum & consuetudinum Saxonicarum libertas contra Pontificum nova jura defenderetur, quod patet ex *Lib. I. Art. I. lib. 3. art. 44. & eod. Art. 63. ibique Glossa* in Weichbildo *Art. I. & 7. ibique glossa. Art. 8. ib. glossa*: nihilofecius autorem gravissima adulatione in Pontifices non sine juris nostri publici injuria abreptum fuisse. In *Capite tertio* totus est LEUBERUS, ut jejunas horum librorum relationes historicas refutet, spurias constitutiones Imperatoribus adscriptas indicet, sparsis simul variis conjecturis, inter

inter quas referenda: Eckonis opus interpolatum, varios ab aliis adscriptos esse articulos, qui principiis curiæ romanæ favent; nimia Magdeburgensibus tribui, qui pro Weichbildici juris autoribus atque custodibus haberentur. Capite *quarto* Autor ad historiam *juris Weichbildici* se convertit prolixus in refutandis supposititiis urbis privilegiis; varia quoque ad historiam Scabinatum spectantia profert, ut igitur lectio libelli non sua careat utilitate. Nihil addo, nam quæ pro & contra LEUBERI sententias proferri possent, prolixiorum differendi exigunt campum, & citati sunt superius Autores, qui Historiam juris Saxonici antiqui uberrime tractarunt, quorum scrinia expilare præsentis laboris non est scopus.

19. Id certum est, quod libri Juris Saxonici & Suevici neque publica autoritate scripti, neque corroborati sint. Hic non negligenda est differentia inter *jus Saxonicum* atque *Suedicum* & *libros juris Saxonici & Suedici*, quorum autoritas ex sententia virorum doctissimorum non alia esse potest, quam quæ moribus per Saxonum fora fuit approbata & recepta v. SCHILTER. *exerc. ad Pand.* conf. SPEC. CONJECT. *de legibus german.* p. 115. Cæterum non inficior, magnum horum librorum in discendo jure germanico esse usum, si cum eorum traditionibus mores & consuetudines Germanicæ conferantur.

Nondum aliter de harum collectionum autoritate sentire possum, quamvis ea, quæ in citato *specimine conjecturarum* adduxeram, multis displicerint. Nec aliquid probant vetera documenta, in quibus ad jus provinciale & Weichbildicum provocatur, cum vox juris ex antiquo loquendi modo non tam de legum voluminibus, quam meris consuetudinibus & ad illarum normam institutis judiciis sit usurpata. Hæc tamen non ea scribo mente, ac si inutilem eam operam esse credam, quæ horum librorum lectioni impenditur. Ex iis enim multos Germanorum mores explicare posse, libenter largior: digni omnino sunt, ut studiosorum juris germanici manibus quotidie terantur. conf. WERLHOF. l. c. p. 183. Ordinem in jure provinciali Saxonico neglectum restituere laboravit D. MELCHIOR KLING, in opere posthumo, cui titulus: *Das ganze Sächsische Land-Recht mit Text und Gloss in eine richtige Ordnung gebracht*, ante eum Autor des *Richtssteigs über Land-Recht und Lehn-Recht* idem tentaverat, traditis simul formulis & modo procedendi illis temporibus usitato. Pro-
stat

stat in veteri idiomate Saxonico, adjectus editioni Argentoratensi. v. D. THOMAS, *dissert. de caus. concept. ac intent. constit. crimin. Carol. §. VI. q. p. 10.* & DN. LUDOVICI *prefat. ad Specul. Saxon. §. XXV. p. 11.*

20. Eodem *Seculo decimo tertio* majori cum cura ad confirmandas leges & consuetudines accesserunt Germani. Ab eo enim tempore non modo plures provinciæ, verum etiam civitates multæ jure scripto uti cœperunt, quod, licet hodie quoad maximam partem mutatum, sæpius tamen illustrationi juris germanici inservit; & operæ omnino pretium est, ut hæc antiquæ jurisprudentiæ monumenta eruantur, cum omni dubio careat, in archivis aut privatis scriiniis multos codices legum veterum adhuc latere.

De Jure LUBECENSI v. *Spec. Conject.* p. 137. & STRUV. *in hist. Juris.* de Jure BAVARICO circa a. 1346. composito v. LAMBEC. *Comment. de Bibl. Cæs. Lib. II. cap. VIII. p. 834.* De jure municipali COLONIENSIS, AQVISGRANENSIS, SUSATENSIS, HAMBURGENSIS, ARGENTORATENSIS, SPIRENSIS, BRUNSVICENSIS, BREMENSIS, CELLENSIS, GOSLARIENSIS, LUNEBURGENSIS aliorumque videatur DN. STRUV. l. cit. WERLHOF. *Jur. Germ. Specim. c. II. p. 197.* HERTII *de consultationibus, legibus & judiciis in special. Rom. Germ. imper. Rebuspubl. p. 429.*

21. Reddita tandem patria nostra per pacem profanam de an. 1495. quæta institutoque judicio camerale, omnes pene domini territoriales de ordinandis legibus & judiciis ditionum suarum serio cogitarunt. Inde tanta legum & jurium in Germania particularium enata est copia, ut prolixissimum in se susciperet laborem, qui illis recensendis immorari vellet. Et tamen id necessitas atque utilitas summa exigit, ut de historia & cognitione legum patriarum magis solliciti sint Germaniæ ICti. Ita enim videmus in spem futuræ oblivionis quotidie novas prodire leges, edicta, mandata, rescripta & similia.

Laudandi sunt conatus *Viri Consul.issimi* Dn. CHRISTOPHORI CONRADI ENGELBRECHTII, qui optimo exemplo aliis prævit & singulari dissertatione *de genuinis Decisionum Juris fontibus in terris Brunsvico-Lune-*

Lunenburgicus egit Utilissimus certe labor foret, si Jcti in omnibus particularibus Germaniæ provinciis notitiam & historiam legum provincialium orbi erudito exhiberent. Ea enim notitia in academiis proficentibus inservire multis modis posset, ut quæ jura in hac vel illa provincia vigent, iis innotescerent. Id jam olim agnovit HENRICUS GIESEBERTUS in *harmonica relatione juris provincialis Dismarcorum novissimi*, qui in præfatione Catalogum legum & ordinationum diversarum Germaniæ provinciarum communicavit, qui facile ex recentioribus suppleri & augeri posset. Collegit nonnulla WERLHOF *loc. cit.* p. 209. ubi etiam non sine ratione monet: *unius septennero provincie constitutiones singulas exacte habere cognitās, difficillimum esse.* Nec excusanda est Germanorum nostrorum negligentia, qui in colligendis ordinationibus, legibus & constitutionibus provincialibus segnes sunt, pleræque novellæ statim, ex quo editæ, oblivioni dantur, paucorum in manus veniunt, quæ sæpius ab omnibus observanda sunt. Non male factum esset, si auctoritate publica novæ leges intra certum tempus latæ cum cura ederentur & ab interitu vindicarentur. Non pro ultimo impedimento administrandæ justitiæ habendum, quod plerumque leges & constitutiones provinciales inter arcana & mysteria vel quasi referantur. Hinc rebus his attentiores pro oraculis habentur, ac penes nostræ ævo sunt, quod Romanis Pontifices aut Prætores, a quibus formula actionum petebantur.

22. Enarravi fontes jurisprudentiæ *germanica antiquæ, mediæ & novissimæ.* Quis dubitet dari *jus germanicum*? cum tot consuetudines observentur, tot leges latæ numerentur. Pessime agitur cum jurisprudentiæ studio, quod illud in scholis plerumque legum peregrinarum tractatione absolvatur; Sed ea est academiarum infelicitas, ut omnis mutatio, quamvis necessaria, pro periculo plena habeatur. Institutæ sunt professiones juris canonici & in omnia juris civilis volumina, imo in nonnullis academiis in Digestorum partes & titulos docendi munera erecta esse, observamus. Silent academiarum fundationes de jure patrio: & si forte communis ille error in paucis agnitus sit locis atque profitendi patriam jurisprudentiam demandatum alicui sit officium, tenuis tamen ejus solet esse fortuna, & illæ professiones habentur pro inferioribus & supernumerariis.

Singulare est statutum ACADEMIÆ RINTHELIENSIS *Secl. II. tit. II. §. XIII.* in quo juris Francorum & Saxonici commendatur studium v. Dn. KESTNER *de auctoritate speculi Saxonici & Suevici.* Necessitatem juris patrii discendi omni tempore agnoverunt summi quoque Icti, & elegans testimonium præbet ILL. Belgii Jure Consultus CORNELIUS VAN BYNCKERSHOECK, qui in dedicatione *opusculorum varis argumenti* rationem patrii juris tractandi sequentibus exponit: *Quare, inquit, simulac ad forum accessi, non contentus discere ordinem Judiciorum, quo hodie utimur, quæ sola fere aliorum cura est, ipsam, ut ita loquar, Theoriam Juris Patrii undiquaque collegi ex Principum & Ordinum Edictis, Decretis, Rescriptis, Privilegiis, & variis variarum regionum & urbium statutis & consuetudinibus, quæ omnia, additis, si tanti viderentur, nostrorum Responsis, in Comment. Libris & titulis distinctos digessi, ut mihi scilicet haberem, quod alibi frustra quærebam.*

23. Ast forte huic neglectui ansam præbuit difficultas studii juris germanici? Non negaverim viam ad illam jurisprudentiam non esse ex omni parte tritam & vulgarem: ea tamen, quæ se objiciunt, impedimenta forte vinci poterunt, si quis sequentes velit observare cautelas: PRIMO necesse est, ut agnoscamus, *jura peregrina haud sufficere, ut ex illis omnes decidantur casus, cum multæ materiæ etiam quotidianæ Romanis incognitæ & solis Germanorum moribus sint familiares.*

Si consideremus statum personarum in Germania, diversam sæpius & legibus romanis incognitam deprehendimus conditionem. v. BEYERI *Ius German. Lib. I.* In doctrina de Dominio divisio illa in dominium totale & parziale, directum & indirectum, quæ per omnem doctrinam de dominio acquirendo se diffundit & innumeris modis variari solet, solenne a juris romani doctrina facit divortium. Novos induxerunt jura germanica contractus, qui ad regulas jurium peregrinorum haud examinari possunt. Pacta successoria, familiæ, fideicommissa, & consuetudine locorum introducta succedendi ratio singularis sæpius inutiles juris romani subtilitates relinquunt. Iudiciorum & jurisdictionis alia prorsus forma, quæ ex fori romani structura non est metienda. De jurisprudentia criminali nihil addo, cum jam satis de illa in prænotionibus jurisprudentia criminalis dictum.

24. SECUNDO certum atque evidens est, *in multis negotiis*

tius per leges romanas quidem definitis Germanos jurium peregrinorum principia baud sequi posse, in quibus casibus vel ad generalia & communia juris universalis principia, vel ad domesticorum jurium & consuetudinum traditionem est recurrendum.

Num illi bene agant, qui communia æquitatis & juris principia ex legibus positivis petunt? jam non inquiram. Videtur tamen magnæ diffidentiz indicium esse, in rebus notis atque vulgaribus peregrinam sibi expetere auctoritatem. Cessant omnes juris romani sanctiones in omnibus causis, quæ ad jurisprudentiam universalem, imprimis jus publicum universale, referuntur. Hinc doctrina de legibus, privilegiis, Principis beneficio, consuetudine, observantia, dominio publico & similia non petenda ex jure peregrino, quod propter diversitatem status peregrina & a moribus germanicis aliena fovet principia. Proinde ejusmodi materiæ rectius ad jurisprudentiam publicam germanicam & universalem & particularem remittuntur, de qua posteriori legi mententur, quæ habet HERTIUS in *dissert. de origine & progressu specialium Romano - Germanici Imperii Rerumpublicarum* Opuscul. Part. II. Tom. II. p. 3. & superius citata dissertatione de *consultationibus, legibus & judiciis in specialibus Rom. Germ. Imper. Rebuspublicis.*

25. TERTIO in ipsius jurisprudentiæ germanicæ tractatione *jura universalis a particularibus sunt discernenda.* Ubi observandum, quod facilius in jurisprudentia particulari progredi queamus, quam in universali, cujus principia magis latent, & sæpius non nisi ex collatione jurium particularium eruuntur. Hinc concludo, quod jus germanicum generale multis obscuritatibus obnoxium sit permansurum nisi Jcti majorem operam in illustrandam jurisprudentiam particularem impendant.

Obscuritas jurisprudentiæ germanicæ universalis originem forte trahit a varia territoriorum in imperio divisione, quæ separatio non ultima causa, cur tot a se invicem diffformes deprehendantur consuetudines. conf. §. 17. Magnus igitur consensus diversarum provinciarum ac ditionum in unam alteramve consuetudinem signum est, eam esse universalem. Hinc particularis jurisprudentiæ studium commendandum est & ut subsidium & ut principium jurisprudentiæ universalis germanicæ. Particularis addiscitur 1) ex legibus provincialibus &

statutariis 2) ex consuetudinibus provincialibus & localibus. Hinc laudanda STRYCKII, COCCEJI, aliorumque Ictorum magni nominis industria, qui convenientias & differentias jurium particularium orbi literato & in tractatibus & dissertationibus exhibuerunt. Multum juvat studium jurisprudentiæ particularis germanicæ lectio Scriptorum & Consiliorum Cameralium; cum enim in amplissimo hoc judicio acta ex universa Germania concurrant, prudens & attentus Lector non raro vestigia juris germanici detegere poterit. Imo præstant innumera dissertationes academicæ, quæ materias juris germanici tam universales quam particularis excusserunt: quibus non sine successu jurisprudentiæ germanicæ studiosus uti poterit, imprimis si artem connectendi intelligat. Id enim hætenus jurisprudentiæ nostræ germanicæ obest, quod omni connexionē destituta sparsim culta modo fuerit.

26. QUARTO, cum una consuetudo per omnem Germaniam recepta hodie vix dici queat, 1) notandum, quod in jure germanico differentiæ juris antiqui, medii & novi sint observandæ, 2) quod principia jurisprudentiæ germanicæ universalis clarius in jure antiquo & medio reperiantur, quam novissimo, cui multæ acciderunt & indies accidunt mutationes, 3) quod propterea leges antiquissimæ Germanorum & mediæ jurisprudentiæ compilationes magni sint faciendæ.

Repeto quæ in *not.* ad §. 10. dixi. Imo & difficultates, quæ harum legum veterumque monumentorum lectores morari possunt, superandæ quoque forent, si studium linguæ germanicæ etymologicum magis coleretur, Virique docti symbola sua ad Glossarium aliquod juris Germanici conferrent, de cujus compilatione in tanta, quæ hodie est veterum monumentorum facta copia, non est desperandum. Præstant aliquem usum thesauri verborum, quos SPEIDELIUS, WEHNERUS, FRITSCHIUS, BESOLDUS, DIETHERRUS aliique recluserunt. Quæ vasta opera facile in unum volumen, rejectis inutilibus & alienis rebus ac refecatis inanibus repetitionibus, comprimi possent.

27. Et hæc desidero ad felicem & expeditam juris germanici tractationem: hæc in promptu esse mediæ atque subsidiæ, mihi persuado, non longius accersenda, & quæ modicæ diligentia atque attentione comparari poterunt.

II. D. GE-

II.
D. GEORGII BEYERI
DISQUISITIO

De utilitate Lectionum Academicarum
in Juris Germanici capita.

Postquam *SERENISSIMI Potentissimique Regis atque Electoris nostri, Alma hujus Nutritoris perquam Clementissimi*, jussu Pandectarum partis mediæ & ultimæ professio publica ordinaria mihi demandata fuit, & Collega meus summopere honorandus, Academicæ nostræ jam PRO-RECTOR MAGNIFICUS, in explicandis Pandectis publice privatimque occupatur, religioni mihi duco, in messem alienam involare; contra non minus operæ pretium facturus mihi videor, si tantisper Spicilegium instituum, & materias juris, usu fori frequentes, quæ in explicatione Pandectarum ut plurimum prætermittuntur, ex principiis suis derivatas vobis exhibeam, atque quomodo negotiis quotidianis informandis causisque forensibus dextre dijudicandis applicandæ sint, ostendam. Enimvero & vestra & mea interest promulsidem futuri laboris præmittere, ne vel plus vel minus, quam par est, instituto meo tribuatis, eaque quæ in tractatione juris naturæ, canonici, feudalis, publici, quotidie occurrunt, expectetis, vel antiquatis & otiosis speculationibus frustraneos me dedicasse labores vobis persuaderi patiamini. Nimirum tentabo, *nunc ea JURIS GERMANICI capita, quæ, quod non adeo Juri Romano affinia sint, in Academicis vix docentur, in foro tamen quotidie vertuntur, aut certe alius juris materiis inde propullulantibus recte cognoscendis lucem præferantur, ad fundamenta genuina revocare, novas inde conclusiones elicere, dissensionesque & dubia, quibus Interpretes nonnumquam involvuntur, expedire liceat.* Ex quo quidem instituto ut tan-

tum Vobis accedat emolumentum, quanta mihi cura & industria adhibenda erit, serio exopto. Etenim rem non novam quidem, paucorum tamen manibus tractatam, ipsaque vetustate sua & monumentorum literariorum defectu obscuram aggredior; cujus lineas primas nondum duxi penitus, partem tamen earum, prout calamo offeruntur, exhibeo. „Agam ab initio de statu Nobilium, Civium (vel „potius Burgensium) & rusticorum. Quantum ad illos: investiganda erit divisio in Schrifftfaffios & Ambtsfaffios, (eaque occasione „natura praefectarum, *Derer Membrer*.) indoles jurisdictionis patrimonialis, quae priscis temporibus non nisi domestica, sed latissime „sive extensa in servos potestas erat; Jura natalium, *die Ahnen*, jura „clypeorum & vexillorum. Differentia Equitum religiosorum & „secularium, ministeria & officia Nobilium propria, etc. Circa istos „disquirendum erit de armorum usu ipsis permissio, sed valde restricto, „de statu & jure opificum, de investitura allodialium, de jure geranii, „stapulae, braxandi, de hospitibus publicis, *Weichbildis*, pace burgen- „si, censu emigrationis, jure detractiois, & id genus aliis. Quoad „hos observanda erunt jus praediorum censiticorum varii generis a „bonis emphyteuticis & censu Romano toto caelo discrepantium, de „operis rusticorum definitis & indefinitis, de laudemio, de domino ad „successionem rusticorum concurrente, aliisque pluribus. Caeterum „& aliae juris personarum partes exponentur, de necessaria & tacita „Germanorum emancipatione, de usufructu matri & tutoribus com- „petente, de tutela maritali, de cura absentis, &c. Tractatio de jure rerum sistet jura venandi, foresti, metallifodinarum, salinarum, „jus acquirendi ex naufragio, *Strand-Recht*, regulam juris Germanici; *Hand muß Hand wahren*, etc. Scotationem, effectucationem, resignationem dominii judicalem, *Lehns-Aussassung*, „usumfructum gentium Germanicarum seu dominium utile, pacta „successoria & restrictionem facultatis testandi, res expeditorias, utensilia, morgengabam, cibaria, dotalitium, cambium, obstagium, „guarentigium, assecurationem, &c. atque ex materia delictorum „pignorationes, palinodiam, violationem pacis publicae, municipa- „lis & domesticae, repressalias, diffidationes, ganerbinatus, bannum,

Acht

Acht und Ober-Acht, restrictionem promiscuæ accusandi fa-
 cultatis eamque ob causam institutos procuratores fisci & delatores,
 inquisitionem ejusque singularia. Effectum deprehensionis in faci-
 nore, nec non procrastinationis judicii criminalis, von Hand-haff-
 ter und übernachtiger That; clamorem violentiæ, Zeterge-
 schrey & reliqua solennia judicii criminalis capitalis, Hegung des,
 Hochnothpeinlichen Hals-Verichts; mercedem executionis,
 criminalis, vom Henker-Gelde, mitigationem & remissionem,
 pœnarum magistratui inferiori competentem, jus centz, ergasterio-
 rum &c. Denique occasione judiciorum differam de hodierna ju-
 risdictionis superioris & inferioris differentia, de jure fisci, quod Ma-
 gistratibus jurisdictione superiore gaudentibus tribuitur, de inhibi-
 tionibus pœnalibus, de arrestis, de judicio summario pro extraneis,
 vulgo vom Gast-Recht, de guaranda, de die Saxonico, Suevico &
 Longobardico, atque si quæ reperiantur alia. Nempè non integrum
 jus Germanicum, verum eas partes, quæ in foro nostro frequentantur,
 neque has universas, sed imprimis, quarum in Lectionibus Juridicis
 nulla fit mentio, excutiam. Enim vero res mira est, quæque fidem
 apud exteros vix invenerit, nisi experientia quotidie fidem faceret, in
 Academiis negligi Jus, quo Patria magna ex parte utitur. Interim gra-
 tulamur Jurisprudentiæ Germanicæ culturam nostro sæculo a JCtus fa-
 migeratissimis, SCHILTERO, HERTIO, THOMASIO, impensam.
 Neque plane ingratum fore auguror, si & ego qualem qualem symbo-
 lam afferam. Quod institutum meum ita excuam, ne antiquitatibus,
 quæ quidem omnino negligi non possunt, nimis immergar, sed neque
 leges Romanas in his quidem materiis ex jure Patrio dignoscendis te-
 mere jactem, memor judicii gravissimi, quo B. ZIEGLERUS, Antec-
 cessor & ordinis nostri in hac Alma quondam Præses, immortalis No-
 minis JCtus & longe supra invidiam positus in *diff. de bonis Censiticis
 ruralibus* utitur: „Quoad originem sunt quidam, qui eam institutis,
 Romanorum deberi asserunt; nihil enim iis placet, nisi quod Roma-
 nam antiquitatem refert; sed videtur putidum a Romanis quasvis,
 petere origines, cum tamen Germani eorum victores extiterint, nec-
 minus Romani ipsi nos secus informant, nedum quod Annales quo-
 que

que Germanici aliud urgeant. Hucusque Vir Summus, cujus effata multo majoris mihi habentur, quam multorum Pseudo-Germanorum Romanizantium in leges Germanicas invektivæ & obtreccationes. Interim ne palata Romana dapibus suis defraudentur, capita Juris Civilis huc applicari vel detorqueri solita allegabo simul & examinabo. Porro cogitabo, mihi cum Studiosis Juris, non cum JCtis rein esse, atque adeo, qua possum perspicuitate & brevitate, fundamenta & principia cujusque materiæ exponam, extensiones & restrictiones ostendam, atque usum ex rerum judicatarum monumentis subjiciam. Quoque facilius sit dictorum reminiscencia, positionibus succinctis, quales secundum Institutiones, Pandectas & Jus Feudale jam pridem typis publicis mandavi, momenta potissima comprehendam, quas calamo excipere Vos tanto minus pigebit, quanto minus obvia & protrita nobis occurrent. *Ordinem servabo Institutionum Justinianearum Architectis usurpatum, utpote Vobis notissimum; tametsi forte commodiorem invenire licuisset.* Tot vero habebimus capita, quot materias enumeravi, quin & multo plura fortasse, quæ in progressu emergent. Specialem enim digestionem futuris meditationibus reservo; neque ad tumultuariam materiarum congeriem hic exhibitam me adstringipat. Allegabo simul textus & Autores congruos, quoties, qui ex instituto aliquid evolverunt, vel singulare dicendorum illustrationi aut confirmationi momentum afferunt, reperero. Atque hæc quidem pro ratione instituti sine phaleris sine ambagibus Vobis exponendi sufficiant. Initium faciam cras Deo dante, hora tertia pomeridiana, & diebus Lunæ, Martis & Mercurii sedulo pergam, neque, nisi publica negotia me abstrahant, temere serias mihi permittam, sed neque minus Vestram assiduitatem & industriam mihi pollicebor. Quod superest, diebus & horis hucusque consuetis lectiones privatas gratuitas ad *Illustr. Strzyckii de investigandis & eligendis actionibus Commentationem* redintegrabo, crastina die Lunæ initium factururus. Valet, & studium commodi Vestri, quod nunquam me destituet, boni consulti-

te. Perscriptum ex Museo, Dominica a Festo SS.

Triados IV. A. R. S. clæ Io CCVII.

III.

DISQVISITIO EJUSDEM

De Usu Juris Romani in causis Jus personarum in Germania concernentibus.

N Ultra Juri Romano in foro instruendo & justitia administranda debemus, sed nondum omnia, forte nec pleraque, quæ statum publicum privatumque regunt: nequæ enim pauciora etiam in Jure privato occurrunt, ex priscis moribus & institutis patriis dijudicanda; quod quatinus certius sit, quam ut probatione indigeat, tunc tamen altero ve exemplo illustrabimus. Nampe quoties Jura personarum inspicimus, ita vulgo docemur: Statum esse conditionem, quæ diversimodum juris communis usum in civitate involvat; jus vero commune in connubiis, testamentis & contractibus versari, quibus qui eodem modo cum alio utitur, in eodem statu esse intelligatur. Ita vero Princeps Imperii Germanici, Comes, Baro, Nobilis, ejusdem cum rustico, bajulo, aliove ex fœcæ plebis homine in eodem statu constitutendi erunt, quatinus quidem uterque jure connubiorum, testamentorum & contractuum uniformi fruitur. Ita inepti sunt, qui alium Nobilium, alium civium municipalium, alium denique rusticorum statum esse contendunt; Ita denique *παχυλῶς* & informi stylo in diplomatibus publicis scribitur, aliquem in statum Principum

e: eve-

effectum esse. Absit, ut umbratilem ejusmodi censuram exerceanus; quin ad oculum potius patet, status diversi criterium ex diverso armorum jure requirendum esse; quod Nobilibus *indefinite*, rusticis *nullo modo*, urbibus denique extructis, civibus burgenfibus *limitate* competebat, ne videlicet promiscue, sed ad defensionem Burgi sive castri ædiumque suarum armis uterentur, unde arma civium regulariter *Hauß-Wehre* appellari sueverunt; neque burgenfibus licebat armis accinctos in publico comparere, nisi imminente periculo armati convocarentur, aut iter facerent, ubi tamen gladium sellæ suæ alligare vel vehiculo imponere jubentur a Friderico Imper. (a) ut a prædone se defendant. At enimvero eruditorum cœtum quo referamus, ancipiti deliberatione opus non est: Germani, antequam Christo nomen darent, humaniora æque ac Theologiæ & Jurisprudentiæ studia ignorabant, & Jus quidem dicebant, verum ex ratione & æquitate naturali atque negotiorum humanorum indole, cui rei non disciplina & doctrinæ apparatus, sed experientia sufficere credebatur; Clero vero in Germaniam penetranti & opinione eruditionis quibusvis negotiis se ingerenti haud difficile fuit togatam comminisci militiam; unde factum est, ut primas fere ubique partes tenerent, & Archicancellariorum functio inter Principes Imperii reliquis muneribus omnibus præferatur. Neque novum hoc erat inventum, sed Gallis, nationi Germanis affini atque sub communi Celtarum nomine comprehensæ, Ethnicismo adhuc plane immersæ, admodum familiare, de quo Julius Cæsar (b) fult atque eleganter differit, & sub Druidum, Equitum atque plebis nomine statum Eruditorum, nobilium atque Burgenfium vivis coloribus depingit; servorum vero vocabulo rusticos designasse videtur. Sed neque hæc species omnem status divisionem ex Juris Germanici fundamentis exhaurire mihi videntur, quin nobiles potius, prout aut ministerio, aut officio addicti, vel a ministerio exempti erant, variis iterum gradibus & clypeorum ordine, nach denen Heer-Schilden, distinguebantur, unde ipsorum

eorum

(a) II. Feud. 27. §. 5.

(b) de bell. Gall. lib. VI. cap. 42.

eorum statum pro clypei prerogativa distinctum fuisse, & hodie-
 num luculentius distingui, affirmare non vereor. Videatur *Autor vetus*
de Beneficiis, quem *Illustris THOMASII* beneficium eruditi agno-
 scunt, (c) Jus item Feudale Germanicum utrumque Saxonicum &
 Alemannicum, (d) atque ad posterius Commentarius Schilteri.
 Quam in rem hodieque tendit divisio in Nobilitatem superiorem &
 inferiorem, *hohen und niedern Adel*. Sed & eos, qui Burgos
 inhabitabant, iterum in diversa genera abiisse conspiciamus: nempe
 in urbibus Imperialibus liberis & quibusdam Hanseaticis Patricios
 a reliquis civibus sollicite discerni res ipsa docet, qui sive a priscis
 Nobilibus paulo post urbes exstructas, in gratiam Episcoporum,
 vel etiam mollioris vitæ causa illuc concesserint, sive ex indigenis
 urbium virtute militari præstantium, ab Henrico Aucupe, Hunga-
 rum irruptionem metuente, ordini Nobilium adscriptis descen-
 dant, (e) cum reliquis nobilibus similitates semper & contentiones
 aluerunt, & pro temporum diversitate majorem aut minorem Im-
 peratorum & Procerum favorem experti sunt. Verum & ipsi in
 Patricios primi & secundi ordinis dispescuntur, & primo ordini an-
 numerantur, quos Norimberga, Augusta Vindelicorum, Ulma &
 Francofurtum ad Moenum alunt; at cum & his in locis alii dican-
 tur *Adeliche*, alii *Erbare Geschlechter*, posteriores secundo ordi-
 ni accensendos, atque ab hac divisione aliam, qua in *Rathsfähige*
 & *Unrathsfähige* (ubi scribendum videtur: *Rathsunfähige*)
 distinguuntur, non adeo abluere credo, necdum perspicio, quan-
 tum *Glevenburgeri* (f) Cives Equites hastis vel lanceis instructi a

e 2

Patri-

(c) *In ejusdem Selectis Feudalibus pag. 99. §. 2. seqq.*

(d) *utrobique cap. 1.*

(e) *Rhez. Disp. Jur. Publ. VI. de Dignitatibus Imperii Rom. Germ. cap. I. §. 28.*
add. Nolden. de Statu Nobil. cap. 17. n. 12. seqq. Stryk. Vol. ult. Disp. XIX.
cap. 1. th. 22. & imprimis Thomaf. Disp. de jure danda civitatis.

(f) *de quibus per multa monumenta antiqua congregit Wenckerus de Pfal-*
burgeris, Ulspurgeris & Glevenburgeris. Eodem in argumento industriam
suam probavit Dn. Ockel. de prescript. immemoriali cap. II. th. 38.

Patriciis differant, dummodo observemus, vocabuli *Stevener* significatum generalem esse, Equitesque hasta instructos denotare, nec solis Burgenfibus, verum & Nobilibus stipendiariis militiæ Equestri addictis competiisse. Alii alias divisiones burgenfium in medium proferunt, puta in cives, qui in ea urbe commorantur, & qui alibi; eorum posteriores *Pfalburgeri* appellari sueverunt, utrum a palis, die an einem Orte ihre vier Pfähle haben, an a veterum Francorum Palatiis, quasi *Pfalz, Bürger*, an a palando, quasi vagabundi, an a *Fall* sive casu, quasi *Fall, Bürger*, an a Balo, vel, quod idem est, Fala, quod dolum & infidias significat, an a Pala, quasi *Schauffel, Bürger*, per me certent alii; nam hæc divisio status diversitatem non infert, neque ergo ejus expositioni & inquisitioni in varias, aliquando ineptas Aureæ Bullæ Tit. XVI. interpretationes immorabor. Ista omnia, qui ex Legum Romanarum corpore requisiverit, vel quando ibi non reperit, indigna Juris arte censet, vereor ne ineptus videatur omnibus, qui non museis, sed publico sapiunt. Sæpe vero etiam in decidendis controversiis Jure Romano uti nobis videtur, quando placitis Romanorum plane oblectamur. Equidem non provocabo ad exempla ab *Excels.* GUNDLINGIO nuper notata, (g) sed unicum Legitimationis argumentum exponam, unde quilibet, an tradita Doctorum legibus Romanis respondeant, judicet. Ita vero vulgo procedunt: Legitimari illegitimos, sive naturales, eos scilicet, quorum pater probabiliter certus est, nempe ex stupro vel concubinato natos, non vero spurios, sive a prostibulo editos, neque ex damnato coitu procreatos, quales sint adulterini, incestuosi & sacrilegi; Quamvis vero ex damnato complexu natis legitimitas non conveniat, posse tamen Principem super macula natiuitatis eorum dispensare. Alii contra etiam hos subsecuto matrimonio legitimari contendunt, & spuriiis etiam beneficium legitimationis impertiri experientia docet. Ea vero omnia, saltem pleraque, Juri Romano repugnantia cum eo amice conspirare credimus. Age itaque videamus, quid proprie circa hoc argumentum

(g) in comment. de efficiencia metus cap. VI, ib. 29.

tum Leges Romanæ sibi velint: Nuspiam in toto Jure legitur, illegitimos indistincte, vel alios, præter naturales legitimari posse; naturales vero non erant, qui ex vago concubitu, sed qui ex concubina, quam quis domi, loco uxoris, sed sine affectione maritali, secum habebat, ejusque consortio utebatur, seu ut exprimi suevit, ad quam quis consuetudinem habuerat, progeniti erant. Nempe tituli copulæ corporum erant: matrimonium, concubinatus, fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, & sacrilegium, quod coitu cum virgine Vestali, postea & hodie ex Romanensium sententia cum moniali committitur. Matrimonium plane honestum est, ad quod multis modis & oblati privilegiis homines invitabantur. Concubinatus & fornicatio factis licitis accensebantur; sed diversimode: Fornicatio plane turpis erat, (h) & legibus non prohibita quidem, sed earum observatione indigna. (i) At concubinatus nulla turpitudine laborabat, sed matrimonio ad morganaticam verè similis erat, nisi quod & extra causas prægnantes dirimi potuerit, atque ad certum tempus iniri. Neque vero mihi persuadere possum, solius libidinis explenda causa citra animorum conjunctionem in hanc societatem cum muliere convenisse cives Romanos, quando quidem plures casus suppetunt, ubi concubinatus in subsidium concedebatur, quando matrimonium inire non licebat; ita Præses provincialem, Senator libertinam conjugem ducere non poterant, (k) ac eas concubinas habere utrique licebat; (l) ita honestius esse dicitur Patrono libertam habere concubinam, quam Matremfamilias, (m) & concubina Patroni matrisfamilias honestas non denegatur, (n) quin

e 3

etiã

(h) l. 4. §. 3. D. de condi. ob turp. caus. l. 43. §. 4. & 5. D. de ritu Nupt.

(i) l. 29. C. ad L. Jul. de adult.

(k) l. 44. pr. l. 75. pr. l. 63. D. de ritu nuptiarum.

(l) l. 5. pr. D. de concubin.

(m) l. 1. pr. D. de concubin.

(n) l. 41. §. 1. de Rit. Nupt.

etiam concubinatus inæquale conjugium appellatur, (o) & concubinæ nomen honestius nomine amicæ esse, Paulus, (p) atque concubinatum per leges nomen assumisse, Marcianus (q) scribunt, neque ullibi in toto Jure concubinatus turpitudinis notam affricari legimus, (r) neque ista societas legum observatione indigna, sed variis legibus & Senatus Consultis definita fuit. Liberi itaque inde procreatis, quia proximum a legitimis locum occupabant, jus legitimorum a Constantino Imper. per subsequens parentum matrimonium, item curæ oblationem, denique a Justiniano etiam, impetrato Rescripto Principis indultum est. Spurii vero, i. e. non modo ex ea, quæ palam quæstum corpore facit, sed ex iis, qui prohibitas nuptias contraxissent, (s) aliisque prognati legitimari minime poterant, multo minus, qui ex stupro, adulterio, incestu originem trahebant. Verum enimvero, postquam hodie in Concubinatum severius, quam in stuprum animadvertitur, isque omni favore & tolerantia pristina destituitur, non argutatio est, sed prona & perspicua illatio, neque naturales amplius, neque alios illegitimos legitimatione frui posse, totumque legitimationis usum non ex Jure Civili, sed contra id ipsum receptum esse, quin potius Justiniani Imperatoris effato (t) locum dandum fuisse: nimis esse indignum, nimis item impium, flagitiis præsidia querere, ut & petulantia servire liceat, & jus nomenque patris, quod eis denegatum est, id alio legis colore præsumatur. Deinde stuprum nec Romano, nec nostro jure a coitu damnato recte distinguitur, quandoquidem damnatus idem est, quod *prohibitus*, eadem vero Lege Julia, quæ adulterio coercerebat, stuprum etiam damnabatur, poenis non minus severis

propo-

(o) in l. 3. C. de natur. liber.

(p) l. 144. D. de Verb. Sign.

(q) l. 3. §. 1. de concubin.

(r) add. Huber. Digression. Part. I. Lib. II. cap. XI.

(s) §. 12. Inst. de Nupt.

(t) l. 7. in fin. C. de nat. lib.

propófitis, (u) idque hodierno jure, licet mitior fit animadverfio, ad Jurisdictionem Superiorem five Criminalem ubique refertur, quamobrem ex ftupro natos adulterinis opponere, nec prifco, nec moderno juri convenit, imo nec fturii recte a reliquis feperantur, moribus plerorumque locorum & legibus provincialibus fornicationem & vitam meretriciam non fecus ac ftupra damnantibus & punientibus. Neque ergo inter legitimationem & difpenfationem fuper macula natiuitatis differentia fuperest. Equidem haud inficior, Jure Romano nullam maculam naturalibus liberis fuiffe adperfam, & qui fecus fentiunt, eos cum fturiis confundere; (x) at fi mores hodiernos refpicias, omnibus legitimandis macula æque adhæret. Denique adulteros & ex inceftu prodeuntes per fubfequens matrimonium legitimos reddi, nec hodie tuto affirmari potest, quandoquidem hæc in parte nihil, quod Juris Romani difpofitioni additum vel detractum fit, in medium proferri potest; eo vero Jure requiri, ut parentes jam conjuges, eo tempore quo prolem extra matrimonium procreabant, recte conjungi potuerint, conftat, quod fictione, quafi parentes tum conjuges fuiffent, nititur. (y) Itaque totum hoc argumentum ita capio: Principibus Imperii quemadmodum in aliis caufis, ita & circa legitimationem liberrima difponendi facultas eft; caufa vero & intentio legitimationis Jure Civili erat, ut liberi naturales in patris potestatem redigerentur, jus fuitatis obtinerent, & patri ad capeffenda varia propter liberis privilegia prodeffent, unde toties inculcatur, legitimationem reftipfo Principis aliter haud fieri, quam fi pater id petat, vel teftamento liberos legitimos effe velit. (z) At fcopus legitimationis hodie plane diverfus eft, nec patriam potestatem ejusque effectus, fed jus ad honores, opificia, &

iii

(u) §. 4. *Inf. de publ. Jud. l. 1. §. ult. D. de extraord. Crim.*

(x) de Spuriis enim loquitur *l. 3. §. 1. D. de curion.*

(y) *Schilt. Exerc. ad Pand. XXXVI. ib. 131. feq.*

(z) *Lanercb. Collog. Pand. Tit. de his qui sui Et. ib. 30.*

in genere ad honestum vitæ genus aspirandi, respicit. Qua ex re conficitur, eum, qui non ad preces vel voluntatem patris legitimatus est, nec hodie ad paternam hereditatem admitti, quia invito suus heres non agnascitur, patris vero precibus legitimationem impetratam Germania forte nondum percepit, nec facile percipiet. Quanto vero magis prospiciendum est, ne industria subditorum honestam operam, unde habeant, de quo victitent, & qua civibus profint, suscipientium sufflaminetur, sed adjuvetur potius & occasio vitæ desultoria, otiosa & vagabunda, quæ ad furta, latrocinia aliaque crimina plerumque invitât, præscindatur; tanto utilius est Reipublicæ etiam spurios & ex stupro aliove coitu damnato natos reliquorum civium fortuna non excludere. Absit itaque, ut hodiernum legitimationis usum iniquitatis arguam, dummodo demonstrare liceat, eum nihil omnino juri civili debere, & frustra Constitutiones Imperatorias in subsidium vocari. Quæ res eum usum præbet, ne capita juris Romani obiter inspecta temere ad negotia hodierna longe diversa oborto quasi collo detorqueamus, & ut Juris Germanici studium non omnino negligamus, sed tandem aliquando & nobis dictum putemus, quod præcimente Pomponio (aa) toties ingenitamus: turpe esse causas oranti juraque docenti, jus in quo versatur, ignorare.

(aa) in l. 2. §. 43. D. de Orig. Jur.

IV.

BREVIS DELINEATIO

HISTORIÆ JURIS GERMANICI

EX B. BEYERI positionibus ad Pandectas
deprompta.

- I. DE Germanis TACITUS, plus apud eos bonos mores, quam alibi bonas leges valuisse, affirmat.
  - II. Ubi per mores procul dubio non intellexit modum lites decidendi, sed modum vivendi.
  - III. Mores isti non poterant non meliores esse nostris, fomite criminum & litium remoto.
  - IV. Exulabat enim cura divitiarum, mollities, & luxus victus quotidiani indeque resultans libido.
  - V. Rara ergo negotia civilia, in primis tricæ contractuum, & vel ignota vel prohibita testamenti factio. (a)
- (a) De qua TACITUS de moribus Germ. cap. 20. bore des successoresque sui cuique liberi & nullum testamentum.

- VI. Duo eos premebant, iique prægrandes nævi: tolerantia latrociniorum & continuata temulentia, cædium frequentium, adeoque fere impunium causæ.
- VII. Hæ atrocioribus pœnis coercendæ, reliqua pro viribus conservanda erant.
- VIII. Habuisse vero Germanos Taciti jam & Julii Cæsaris ætate leges (a) quasdam patet, quia iam habuerunt judicia.
- (a) An vero eæ in scripturam redactæ fuerint, an non, alia quæstio est, quam negandam putamus.
- IX. Eas tamen, nisi quantum ex his duobus haurire possumus, a nobis ignorari extra dubium est.
- X. Seculo post Christum *quinto* Franci Burgundiones, Westrogothi seu Wisigothi, Ostrogothi, Longobardi, provincias Romanas tunc insidentes, leges sibi nonnullas lingua & literis Romanis scripsere. vid. CONRING. cap. 2. seqq. quas demum edidit FRID. LINDENBROG. in *Codice LL. antiquarum*.
- XI. Francorum leges scriptæ extendebantur ad victos ab ipsis Alemannos, Bajoarios, & Thuringos. CONRING. c. 8. seqq. ubi c. 10. de legibus Ripuariis Francorum.
- XII. Hinc *Carolus M.* legibus Salicis seu Francicis, Bojaricis, & Longobardicis multa adjecit. CONRING. c. 12.
- XIII. Omnium etiam reliquarum nationum, quæ sub ejus ditione erant, jura, quæ scripta non erant, describi ac literis mandari iussit.
- XIV. Itaque & *Saxonibus* & *Frisiis* leges scriptas (quibus antea nunquam erant usi) eum dedisse certum est.

XV. Fabulofa tamen funt hanc (a) in rem afferta autoris *Speculi Saxon.* ejusdemque *Gloffatoris* CONR: c. 13. p. 51. feqq.

(a) Forte per traducem hæc jura inde a Carolo M. promanarunt; fed fubinde mutata & aucta. Quæ vero monumenta fuperfunt ad Caroli tempora non adfcendunt.

XVI. Veras autem Carolinas Saxonum & Frifiorum leges exhibuit JOH. BASILIUS HEROLDUS & LUCAS HOLSTENIUS (b).

(b) Hic duo edidit opufcula Romæ, anno poft fexagefimum circiter hujus feculi, quorum alterum: *Caroli M. capitulatio de partibus Saxonie*: Alterum: *Capitulare Saxonum*. Utrumque poftea edidit BALUZIUS *Tom. 1. capitul. Reg. Francor. p. m. 249. & 275.*

XVII. Interim hæc leges non novæ plane erant, fed novo more per fcripturam promulgatæ, neque unius Caroli autoritate, fed populi confenfu adhibito in fcripturam redactæ.

XVIII. Collegit præterea Carolus opera Albini, & Paulini Epifcopi Canones certos ex Conciliorum, Patrum, & Pontificum fententiis, quos apud LINDENBROGIUM ANSEGISUS exhibet *Lib. 1. reliqua Juris Canonici tum extantia non ita approbavit.*

XIX. Ludovicus deinde Pius novas fubinde leges in Conventibus tulit, & veteres approbavit.

XX. Horum utriusque Leges per tempus aliquod, fed non pari femper religione obfervatæ, nihilque fere iis fuperadditum, multa demum defuetudine abolita, & longe alia moribus obfervari cœperunt.

XXI. Certe fi leges in fubfecutis ufque ad LOTHARIUM II. Germanicæ conventibus latæ, ex tamen vel non fuere conſcriptæ, vel iterum periere.

- XXII.** LOTHARIUS II. vero non modo Jus Romanum in Germaniam non introduxit (nec enim introducebat in Italiam) sed nec aliquid circa leges Germanicas mutavit. CONR. c. 24.
- XXIII.** FRIDERICUS I. leges scriptas nonnullas tulit; dubium vero, an Germania eas in usum receperit, sed ea potius ex æquo & bono moribusque receptis plurima transegit usque ad seculum XIII.
- XXIV.** Veteres enim Carolinæ leges manibus eorum exciderant; neque si superfuissent, sufficere poterant emergenti negotiorum multitudini, luxu & fallaciis Indies. increbrescentibus.
- XXV.** Neque obstant fabulæ REPKOVII capitula sua Speculi Saxonici pro legibus Carolinis venditantis, nam sibi ipse contradixit, ea ante se scripto non fuisse comprehensa.
- XXVI.** Post annum 1200. Germani progerminante studiorum & germanice scribendi ob introducta commercia usu, atque Itatorum æmulatione, legibus scribendis magis sese applicarunt.
- XXVII.** Sed scribebantur saltem memoriæ subsidio, non jussu Imperatoris, sed ex arbitrio singulorum Procerum in Comitibus ubi leges ferebantur præsentium vel collegiorum, in quæ jura illa recipiebantur.
- XXVIII.** Receperunt iisdem temporibus *Jus Pontificium* a GREGORIO IX. promulgatum, CONR. cap. 26.
- XXIX.** Neque tamen illud ubique consuetudinibus suis prævalere passi sunt. *Land-R.* L. 1. art. 3.
- XXX.** Proceres quoque singuli, urbes pleræque, collegia plurima, leges & statuta condere poterant.
- XXXI.** Unde publicæ Imperii totius Constitutiones fere negligentius habitæ,

habita, & paucissimæ usque ad MAXIMILIANUM I. ad nos pervenere.

XXXII. Hæ enim ad paucos perveniebant; reliquis nihil curæ erat illas comparandi vel cognoscendi, collabescente indies autoritate Imperatorum.

XXXIII. Ergo fere tunc judicabatur secundum consuetudines urbium, provinciarum, & leges speciales, uti patet ex constitutione RUDOLPHI I. apud CONR. c. 27. p. 162.

XXXIV. Inter urbium leges antiquas eminent Colonienfes, Aquisgranenses, Lubecenses, (a) & Magdeburgenses. CONR. c. 28.

(a) Quæ servantur in civitatibus *Mecklenburgi & Pomerania cæterioris.* Item *Rostochi & Stralsundi.*

XXXV. Jus *Magdeburgense*, quod tertiam partem Speculi Saxonici faciunt plerique, conditum est circa initium Seculi XIV. ut Juculentis conjecturis probat CONR. l. 29. excutiens simul fabulam, quasi hoc Jus ab Ortone descendat.

XXXVI. Jus *provinciale* (b) vero, quod imprimis SPECULUM SAXONICUM appellatur, non temporibus Caroli M. nec jus sinejus, sed circa annum vigesimum vel trigesimalium seculi XIII. privato auctu conscriptum. CONR. c. 30.

(b) Scilicet jus Saxonicum est vel antiquum sive commune, quod tribus istis partibus *Land-Recht, Lehns-Recht, & Reichs-Recht* continetur: vel novum & speciale, idque vel electorale, quod separato volumini sive corpori includitur; vel Ducale v. g. *Gotthanum, Vinarientse* &c. vid. MATTH. COLERI oratio *de origine progressu & utilitate juris Saxonici* ejusd. tractatui *de Processibus executivis* præmissa.

XXXVII. Autor ejus ECCO a REPKAU, (a) cujus prefatio ea, quæ hæcenus diximus, confirmat.

(a) CONRADVS SINCERVS (seu qui sub hoc adscitio nomine lateæ KVLPIVS) eum *Eike von Ribikowe* appellat, quæ familia fortasse lingua magis excolta *Repkau* vocari maluit: atque hujus nominis familiam in Electoratus Saxonici ditione prope Bitterfeldam & Jesniciam adhuc vigere, commemorat HEIGIVS *P. 1. Q. 8. n. 59.* & in Comitatu Mansfeldensi anno 1416. *Heinmannum a Repkau* vixisse ex SPANGENBERGIO testatur. Ita HORN. *in jurispr. feud. cap. I. §. 32.* ex actis judicialibus animadvertit, in familia Nobilium *a Reppichau*, quorum stirps in nostra vicinia superest, nomen Ecconis hodieque in usu esse.

XXXVIII. Secunda Juris Saxonici pars, *Jus Feudale*, itidem privata opera conscripta seculo XIII. non autem jussu Friderici II. CONR. *p. 187. seqq.*

XXXIX. Speculi *Suenici*, duabus partibus Jure provinciali & feudali constantis, autor incertus, tempus vero Seculi XIV. (b) nam *Ottonis & Innocentii* res, ut vetustæ recensentur. l. i. c. 358.

(b) Contrarium variis rationibus probare nititur SCHILTERVS *in prefat. comm. jur. feud. alemann.* ipsi Carolo M. hoc jus Alemannicum sive Suenicum vindicans. Verum iisdem satisfacit THOMASIVS *in selectis capitibus historia juris feudalis germanici §. 44.--55.*

XL. Et quamvis GOLDASTUS *prefat. Tom. 1. Reichsfaß.* BERTHOLDUM *Baronem de Grimmenstein* Autorem Speculi alicujus haberi referat, dubitat tamen, vulgati hujus Speculi, quod exhibet *idem Tom. 1. Reichsfaß.* p. 31-147. parentem eum facere. *conf. CONR. p. 188.*

XLI. Contenta utriusque Speculi non multum discrepant, nisi quoad successionem *Spec. Saxon. l. i. Tit. 17. sqq. & Tit. 19. in fin. Spec. Svec. c. 393. §. 2.*

XLII. His jure scriptis Germania usa (a) est usque ad Seculum XV. Hucusque enim adhuc lites rariores & simplex ordo judicii.

(a) Hodie hæc jura auctoritatem tantum ab usu habere putant plerique. Ita non receptum esse textum *Land. R. L. 1. art. 36.* quia repugnet *Nov. 89. c. 8.* Sed hi sunt fructus asserti falsi jus Romanum præ legibus germanicis esse receptum. Quod tamen multi hodie non admittunt. Et certe a receptione unius *Novellæ præ lege germanica* ad receptionem totius juris romani infirma est consequentia.

XLIII. Ab illo tempore academix institutz, & Juris Doctores judiciis atque consiliis admoti, Jus Romanum sensim in fora hic illic introducere.

XLIV. Expressa vero sanctione id introductum fuisse ante Judicii Cameralis ordinationem doceri non potest. *CONR. c. 33.*

XLV. A MAXIMILIANO vero id constitutum putant multi & ipse Conringius, quia passim inculcetur, daß nach des Reichs gemeinen Rechten gesprochen werden sollte.

XLVI. At Jura communia tunc non erant solum Jus Romanum (b) nectotum; siquidem receptio illi auctoritatem Juris Communis tribuerat.

(b) Neque si jus Romanum receptum esset, quam in subsidium, si statuta & consuetudines defecerint. *Ord. Cam. P. 1. t. 57.* & quatenus jus Romanum Statui hodierno applicari potest. *Instr. Fac. M. O. art. 8. §. 1. 2.*

XLVII. Ergo nec hodie ulterius obstringit, nisi qua receptum est.

XLVIII. Accedunt vero jura noviora in Receptibus Imperii, (c) Constitutione Criminali, Ordinationibus Judicii Cameralis & Consi-

Constitutionibus singularum fere provinciarum. (a) Quæ singula recensere nimis longum esset.

(c) Hi lingua germanica concipi & publicari cœpti sub RUDOLPHO I. Imperatore anno 1287. quo tempore Heriboli primus germanicus recessus Imperatoris emanavit, & omnes publici privatiq̄ue actus majoris momenti germanico idiomate celebrari, tabularumque monumenta hoc modo conscribi cœperunt. B. RHENAN. *in german. lib. 2. pag. 113.* STUMPPF. *Helvet. c. 18.* integrum Recessum exhibet LEHMANN. *in Chron. Spir. lib. 5. cap. 108.*

(a) Ordo vero in causis decidendis hic est: primo respicitur ad pacta vel dispositiones ultimæ voluntatis; deinde ad statuta & consuetudines illius loci, porro ad jura ejus provinciæ; hinc ad jus Germanicum commune, & novum quidem indistincte, antiquum vero, quæ receptum est, denique ad jus civile romanum vel canonicum pro argumentorum diversitate. Cæterum de opinione vulgari, quasi jura germanica strictè sint interpretanda, ut juri communi quam minime contrarientur vid. SINCER. *diff. epist. de germanic. leg. autor.* licet etiam aliquando restringantur v. g. *Landes R. lib. 1. art. 52. per Const. Elect. Sax. 12. P. 2.* item *Landes R. lib. 1. art. 35. per Const. Elect. Saxon. 53. P. 2.* hæc tamen interpretationis authenticæ exempla non faciunt normam perpetuam in doctrinali, & adhuc incertum est an illæ restrictiones præcise ad jus Romanum, quæ tale, sint accommodatæ.

I. N. I.
IVRIS GERMANICI
LIBER I.
DE
IVRE PERSONARVM.

CAP. I.

De

Origine Status Nobilium, Municipum
seu **Burgensium & Rusticorum.**

D Rificis Germanorum temporibus & TACITI aetate omnes Germani vel liberi erant, vel servi. a)

II. Servorum descriptio, quam TACITVS de *Moribus Germanor. c. 25.* exhibet, liquido ostendit, servos olim eisdem fuisse cum rusticis hodiernis.

A

III. Cum

a) Paulo aliter apud Gallos, referente IVL. CAESARE de bello Gall. Lib. VI. cap. 4. & 5. ubi quatuor genera: *Druides, Equites, Plebs & Servi.* PLEBEM pene servorum loco habitam, per se nihil ausam, nec ulli concilio adhibitam fuisse; plerosque aut aere alieno, aut magnitudine tributorum, aut injuria potentiorum pressos sese in servitutem dicasse nobilibus. DRUIDES rebus divitiis interfuisse, jusque singulari cogendi genere, quod ab excommunicatione pontificia hodierna parum abest, de controversiis publicis privatisque dixisse, a bello abfuisse; militiaeque vacationem, tributorum omniumque rerum immunitatem habuisse &c.

III. Cumque ante tempora Caroli M. nullæ in Germania magna urbes conspicerentur, dummodo unam vel alteram, quas in Venedorum ditione fuisse, monumenta subobscura referunt, excipias, nullos quoque Burgenses esse potuisse sponte sequitur.

IV. Neque ante ista tempora adeo frequentatas fuisse manumissiones, aut servos, utpote sorte sua contentos, ad libertatem valde adspirasse verisimile est.

V. ~~Etiam~~ libertas, quam Romani pro ve inaffinabili habebant, servis Germanorum, agriculturæ, reique pecuariæ assuetis, alicujus pretii esse vix poterat, præsertim, quod nec sævitia dominorum & immensi labores eos defatigarent, nec dominorum luxus ad libertatis delicias consequendas ipsos invitaret, nec quicquam omnino in republica momenti liberti facerent, de quo TACITVS de morib. German. c. 25. in fin.

VI. Vnde illis temporibus plerisque in locis, liberos plane defuisse, alibi rarissimos fuisse, nec, nisi morte dominorum, sine heredibus decedentium, servos ad libertatem pervenisse verisimile est.

VII. Neque enim testamento manumissio fieri poterat, cum nulla Germanis essent testamenta, nec ulla orbitatis pretia, quod probatum dedit in *Papst. ad ff. tit. de testam. p. 459.*

IIX. Cum EQVITES omnes in bello versatos. Germanis vero nullos Druides fuisse. Hodiernus Germaniæ status fere eodem redit: Nobilibus enim & rusticis superadditis Burgenses, plebi Gallicæ fere similes, nisi quod eruditione & commerciis sibi honores & opes parent; & eruditi, qui cum Druidibus coincidebant, maxime cum literis in Germania efflorescentibus omnis fere doctrinæ cultura penes clericum fuisset. Nullius itaque hodie utilitatis est definitio status civilis ex conceptu juris Romani, quod sit conditio, secundum quam quis jure communi nuptiarum, testamentorum & contractuum diversimode utitur: nam Principes, Comites, Barones, nobiles, doctores, burgarii, rustici his juribus eodem modo utuntur; ac quis in eodem statu eos esse dixerit? quin potius jure Germanico differentia status dependet ex diversitate circa jus armorum, quod indefinite penes nobiles, restricte (scilicet ut pedites tantum urbem, quam inhabitant, intra vel circa moenia defendant, nade & hodie, quando in numerum civium recipiuntur, armis instructi comparere, ac deinde exercitiis jaculatoriis interesse tenentur) penes burgenses, nullo vero modo penes rusticos est. Eruditis vero facile fuit togatam miliciam effingere sibi que vindicare.

III. Cumque isto xvi. liberti ingenuis se immiscere non auderent, requisitum probandi natales die Nymen, tum temporis ignotum, & sequiorum seculorum inventum fuisse videtur.

IX. Ingenuis officium judicandi exercitumque & centurias militares ducendi, ministerium militiz, & privatum venandi iudicium proprium ~~est~~ b)

X. Reges vel Principes ex nobilitate, Duces ex virtute sumebantur, neque Regibus infinita aut libera potestas, & Duces exemplo potius quam Imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione preerant: ita TACIT. de mor. Germ. c. 7.

XI. Venim iis temporibus statum Regum, Ducum, Principum a nobilium statu specie non fuisse diversum, ostendit superstes hodieque distinctio des hohen und niedern Adels, nec non prisca, inter eos quibus clypeum gerere licebat, vel non licebat, distinctio, atque ~~illorum~~ in septem ordines sub initium speculi Svevici & Saxonici facta descriptio, de quibus infra pluribus, cap. 10.

XII. Jam ad statum Burgenfium, vel ut abusive vocantur, civitas: causa urbium per orbem universum nusquam alia fuit, quam metus & luxus, c) neque adeo mirum, quod Germania magna sive inferior urbibus tamdiu caruerit, quæ postea ex iisdem rationibus extrui cœperunt; add. CONRING. de urbibus German. sb. 78. seq.

XIII. Specialissima vero & jam dictis superveniens urbium Germanicarum causa est instinctus Episcoporum, fides Christianam, abjecto idolorum cultu in provinciis germanicis tum propagantium.

XIV. Equidem non nego, in partibus trans-Rhenanis, respectu scil. ad patriam nostram habito, Romanorum olim imperio subjectis multo ante urbes extrui cœptas, quarum nonnullæ hodieque Romanis nominibus insigniuntur, v. g. Augusta Trevirorum, Colonia Agrippinensis, Moguntia, Wormacia, Argentoratum, Spira, Neimatum.

A 2

XV. Idena

b) ita de Germanis JVLIVS CAESAR de Bello Gall. Lib. VI. cap. 5. *Vix a omnis in vocationibus atque in studiis rei militaris consistit, ab parvulis labori ac divitiis student.*

c) Scil. luxus est causa primaria, metus secundaria & quasi illius progenies

XV. Idem quoque de urbibus quibusdam inter Danubium & Alpes interjectis annales prisca referunt, quas inter Augusta Vindelico-
sum imprimis eminet.

XVI. At in Germania magna, quae Rheno Danubioque continetur, ante tempora Carolina vix certi quid de urbibus afferri potest. Qua vero occasione iisdem postea tota Germania repleta, & quasi confita fuerit, exponit CONRING. *de Urbib. Germ. c. 79. 80.*

XVII. Scilicet suavis Episcoporum urbes conditas esse, omnes circumstantiae ostendunt; Supererant tunc temporis multi in Germania servi ex Italia oriundi, hos pietatis praetextu a servitute liberare nitentur clerici conterranei, iisque primum urbes quodammodo frequentes reddebant.

XIX. Hinc cauponaria urbana & mercatura, atque libertis germanis relicta varia opificia.

XIX. Et in majores quidem urbes cum Episcopis Principes, Duces atque cum his etiam nobiles concedebant, ubi proinde libertis jus incolatus saltem non civitatis tribuebatur.

XX. At in minoribus secus; unde in his vix ullibi deprehendimus Patricios, *Geschlechte*, quales in majoribus florent. *d)*

XXI. Nempe nobiles in urbes conoedentes, siquidem Principem comitarentur, & officia aulica obirent, civibus nunquam permiscebantur; at qui propriae commoditatis ratione permoti in urbem commigrabant, magistratuum munera facile occupabant, exclusis plebeis & ipsis nobilibus, qui plebejorum matrimonii lucrum causa innectebantur. *e)*

XXII. Usus vicorum naturalis est, adeoque uniformis: agricultura & pecuaria.

XXIII. At usus urbium arbitrarius & multiplex pro varietate cupiditatum humanarum; potissimum tamen vertitur in cauponaria
emi-

d) Vid. infr. c. 12.

e) Nonnulli quidem ex perpetua inter nobiles & Patricios similitudine diversum plane genus arguunt, sed frustra: Ea enim contentio non aliunde quam ex mutato vite genere, quo neglectis armis & arrepta mercatura ad magnam opum vim perveniebant patricii, eoque contempti & invidia reliquorum nobilium exponebantur.

eminente f), opificiis elegantioribus, g) mercatura, studiis liberalibus & muneribus, quæ ad elegantiam & commoditatem vivendi, i.e. ad voluptatem & lucrum faciunt.

XXIV. Valde itaque immutatos fuisse & a fortitudine prisca declinasse Germanorum animos sequitur, quemadmodum & facile prævaluisse magisque haberi cœpisse urbes propter opulentiam, postquam magno sumptu conduci & alii milites inciperent; denique & partem urbium quasi essentialia munimenta vel saltem moenia esse. b)

f) nam caponæ vulgares etiam in pagisprehendantur.

g) Schulte, Schuffler, Dorff-Schneider etiam in pagis reperiuntur.

b) Superius quartus status eruditorum, Professorum, Doctorum, Studiosorum, singulis capitibus explicandas. c. 2. p. 20.

CAP. II.

De

Juribus Nobilium in genere. a)

I.

Jura nobilitatis variis opinionibus scriptorum magis magisque obfcura & incerta reddita, cæterum manibus prope palpanda, commodissime ita explicari posse videntur, si prius ea, quæ hodiernis diplomatis Imperatoriis inserta atque adeo totius Germaniæ sententia extra dubium posita sunt, perlustremus.

II. Constitunt ea 1) in jure armorum & torneamentorum, unde et plurimum Thurniers-Genossen und Ritter-mäßige Edelleute vocari solent, atque potestatem accipiunt mit andern Thurniers-Genossen und Ritter-mäßigen Edelknechten in alle und jegliche Thurnier zu reiten, zu thurnieren. Quæ in re diligentem se præcipit VISCHERVS *in quello proviso & improviso, Jena 1612.*

III. Arctissimam cum hoc jure cognationem habent jura insignium, quæ ipsa nihil aliud erant, quam clypeus & galea certis signis exornata, (Waffen live Wapen) idque ostendunt ipsa diplomatum verba: Des Adlichen Wapens und Kleinods sich in allen

A 3

e) Conf. Heidecke, Grafen zu Solms, vom Ursprung und Unterhaltung des Adels. Frankfurt 1564. fol.

ehelichen, redlichen, Adlichen und Ritterl. Sachen zu Schimpff und Ernst, in Stürmen, Streiten, Kämpffen, Turniren, Gesechten, Befechten, Ritter-Spielen, Feld-Zügen, Panieren, Gezelten, ausschlagen, Insegeln, Pottschaften, Begräbnissen, Gemälden, und sonst an allen Orten und Enden zu gebrauchen.

IV. 2) In jure aspirandi ad Canonicatus & beneficia ecclesiastica auf Thum-Stifften, nec non acquirendi feuda & officia nobilibus propria, de quibus infra sigillatim. pag. 27. & c. 3.

V. 3) Potestate judicandi, tum simpliciter in subditos proprios, tum sub conditione, si eligantur in negotiis forensibus certi pagi vel circuli. Etenim ita cantant diplomata: Daß mit ihnen Lehn- und andere Gerichte und Recht zu besetzen, sie auch Urthel zu schöpfen und Recht zu sprechen, so wohl derer und aller andern Adlichen und Ritterlichen Sachen und Geschäften inn- und außershalb Gerichts theilhaftig, würdig, empfänglich und darzu tauglich, schicklich und gut seyn.

VI. 4) In jure arcem live castrum extruendi vel emendi aequo nomen exinde sibi sumendi, einen Sitz und Schloß zu bauen oder zu erkauffen, daß sie denselben bey iewigen ihren Namen bleiben, oder denselben fallen lassen, verändern oder abthun, und solchem Sitz oder Schloß ihren Gefallen nach einen andern neuen Adlichen Zunahmen schöpfen und geben, sich darvon nennen, schreiben, und solchen neuen Zunahmen in allen und jeden ihren Reden, Schriften, Titulen und Insegeln, Handlungen und Geschäften, entweder allein, oder mit ihren iewigen Zunahmen gegen männiglich gebrauchen mögen.

VII. 5) In jure extruendi molas quascunque & aquam abducendi vel adducendi, auf ihren erkaufften Sitzen, Schloffern, Band-Güthern, Gründen und Bdden, Mühlen mit allen Zugehörungen, auch Leitung des Wassers auf die Mühl-Werck, Wegen und Stegen darzu und davon aufzurichten und zu bauen, und auf solchen Mühlen mahlen, Holz schneiden, schleiffen, poliren, stampffen, pleyen, Dehl und Pulver machen lassen, und sie sonst nach ihren Gefallen zu brauchen und zu genieffen.

IX. 6) In jure in castris vel vicis suis extruendi publica diversoria,

Loth, Tabernaculis, emporas &c. offene neue Wirths- und Gast-Häuser, Tabernen, Schenck-Stätte, Back-Häuser, Bad-Stuben, Schmelzen, Crum-Böden, und sonst alle andere Eheaffinnen, darzu auf ihren Gründen und Böden neue Schmelzen, Schaffereyen, Weiher und Fisch-Gruben und dergleichen an- und aufzurichten, und solche Tabernen und Schenck-Stätte, zu ewigen Zeiten, mit Gastungen, Wein-Schand und allen andern Getreide, Brod und andern belegen, auch mit redl. Dreyungen, Gewonheiten und nothdürfftigen Sachen, versehen, solche selber haben, anzu- u. brauchen, oder um ziemlichen Zins verleihen &c.

X. *De waxendi cera rubra, quod tamen non omnibus concessum est, sed regulariter pro regali habetur; unde etiam in diplomate constat: sine besondere Gnade und Freyheit, daß sie hinfors gegen uns und iedermäßiglich in allen und ieglichen Besessungen und Schrifften, offenen und geschlossenen, so von ihnen mit ihren anhangenden oder aufgedruckten Zinsiegeln und Petschaften bedruffet würden, ein roth Wachs gebrauchen mögen.*

XI. *Abrogatio horum jurium absoluitur certis immunitatibus, quae sunt in his municipalibus, tam personalibus, v. g. Bürgermeister, Rath, Gerichts und insgemein aller und ieglicher Aemter, nem Vormund, Pfleg. oder Geradschafft, Wacht, Reiß &c. quam realibus: allen Anflagen, als jährliche Bürger-Steuer, Ungelds, Gewerb, Einquartierung, Losung & similibus, nisi, quatenus immobilis ejusmodi oneribus subjecta possident, in quibus tamen a metatis, von Einquartierung, eximuntur.*

XI. *In exemptione ab obligatione & iurejurando civium: Sie sollen von wegen ihrer bürgerlichen Güter wider ihren Willen Bürger zu werden, oder bürgerliche Pflicht zu thun nicht schuldig, sondern samt ihren Dienern von solcher bürgerlichen Obrigkeit und Jurisdiction gänzlich exempt und befreuet seyn, ohnerachtet dieselben Städte, Märkte oder Flecken, worinnen sie sich aufhalten, darwider, und daß niemand, der ihnen mit Pflichten nicht verwandt, daselbst wohnen dürffe, befreuet wären.*

XII. *In immunitate a censu emigrationis & jure detractionis, quoties ex loco sive prima sive secunda vice discedunt, vel diem suum obeuntes heredes alibi degentes relinquunt.*

XIII

XIII. In libertate tribum vel aliud collegium societatemve municipalem suscipiendi, eidemque gratis iterum pro libitu renunciandi &c. einige Stuben-Zunft und andere dergleichen Gesellschaften anzunehmen, und wiederum, so ihnen das Belegenheit ist, ohne alle Entgeltnis aufzusagen.

XIV. Si urbs vel locus, in quo domicilium sibi constituerunt, ban- num imperii vel repressalias patiat, vel ob debita pecuniaria conve- niatur, id in fraudi esse non debere, nisi facinoris participes reperian- tur. Wo Städte und Flecken, darinnen Sie, ihre Ehe-Wirthin, Kinder und Nachkommen wohnen würden, durch uns (Impero- rem nomen Rom.) oder unsere Nachkommen am Reich &c. in die Acht oder Ober-Acht erkläret, oder sonst mit Schulden, Repressalien, Feinden, Feindschaften beladen, und deshalb an- gefochten würden, soll doch solches ihnen (Nobilibus seil. ibi de- gentibus) für und für nicht bindlich seyn, noch ihr Leib, Haabe und Güther, von jemand deshalb aufgehalten, gekimmert, angefochten, oder beschweret werden, es wäre denn Sache, daß Sie sich der Vorhandlung und Verbrechens, derhalben er- wehete Städte oder Flecken in die Acht und Ober-Acht erkläret, oder Repressalien wider sie erkannt, mit der That, wissenschaftlich theil- hafftig gemachet hätten.

XV. Jus fruendi protectione imperatoria speciali, tempore belli & seditionum vel tumultuum, eamque in rem castris vel habitationi- bus suis signum Aquilæ imperialis, nec non insignia Austriaca & Bur- gundica affigendi.

XVI. Jus transmittendi dignitatem ad descendentes suos, & ali- quando ex speciali concessione, ad agnatos primi acquirentis eorum- que descendentes in infinitum.

XVII. Male ut plurimum habet hoc principium Doctores Politi- ces hanc paucos, qui meritum naturaliter personam excedere, atque ad heredes transire minime posse contendunt. Sua enim quemvis virtu- te æstimari, eamque æstimationem veram dignitatem & nobilitatem esse, non sine ratione autmant.

XIX. Verum salva res est: etenim gratitudo meritis & factis egregius decernenda tanto plenior est, si posteris Heroum quoque tribua-

tribuatur, eosque ad gloriam majorum suorum imitandam tanto magis afficiat.

XIX. Hactenus jura ex diplomatibus imperatoriis statui Nobilium tribui solita. Hisce ab interpretibus varia adduntur, quorum potissimum & certissimum est, jus præcedias seu præcedentiæ præ ordine civium.

XX. Qua in re Nobilibus quæstionem movent tum juris Doctores, (quamvis vilescente hac dignitate, hodie non raro Doctores ministros Nobilium videamus) tum præsertim ii, qui sigillatim administrandæ & tuendæ reipublicæ & justitiæ destinati sunt, idque præsertim illustri JCto HENRICO COCCEJO in *diff. de Potestate statuum imperii circa dignitates.*

XXI. Summa totius disceptationis eo redit: Dignitatum in Germania præstantiam ac nobilitatem a muneris rationibus dependere.

XXII. Ita jam olim eminuisse dignitatem Cancellarii, eamque secutas esse functiones aulae primarias, *die weltlichen Erzh. Rember.* Porro *die Fürsten-Remter*: Denique officia Nobilium, quo imprimis omnia Baronum genera aut nomina potius referuntur, *Frey-Stub-Banner-Edle-Herren*, & simpliciter *Herren*.

XXIII. Harum dignitatum omnium vim & rationem in regenda republica & justitia, ejusve parte aliqua constituisse, & etiamnum, postquam nomina propriæ potestatis facta sunt, consistere.

XXIV. Reliquis dignitatem seu nobilitatem singulari Principis beneficio ac privilegio absque officio concessam esse, maxime iis, qui ministeria in bellis & aulae præstabant, in præmium operæ graviter præstitæ. Hos vero indubie infra dignitates publicorum officiorum subsistere.

XXV. Atque his consequens esse, dignitates ac functiones in administranda parte reipublicæ aut justitiæ occupatas proximam superiori Nobilium ordini nobilitatem, ipsa officii sui dignitate, sine alia collatione consequi, eoque omnes nobiles ministeriales isdem loco cedere.

XXVI. Hactenus vir illustris, cujus asserta non unus scrupulus premit: Etenim præsuppositum ejus *Pofit. 21.* recitatum seculo nostro & experientiæ non satis congruit.

XXVII. Nempe primo videmus in aulis officia domestica, *Die Ober-Rüchen-Jäger-Stall-Falken-Meister*, multis in republica & justitia administranda versantibus præferri.

XXIX. Secundo ista forte procederent, si nobilitatis inferioris ratio in solis ministeriis querenda foret; at, postquam status eorum citra officiorum vel ministeriorum respectum perpetua Germaniæ consuetudine statui Burgensium contraddistinctus eique prælatu fuit, non temere soli officio dignitas talis, nisi ubi evidentior Principis voluntas apparet, tribuenda est.

XXIX. Et ne alia attingam, decori externi, atque adeo præsentis determinatio non ex antiquitate neque ex scholis vel academiis, ex aula querenda est.

XXX. Ita videmus Principes quosdam Burgenses officiis eruditionem supponentibus vacantes nobilibus, quin & Baronibus, Comitibusque promiscue æquiparare, alios contra eosdem omnibus nobilibus simili vel minori functioni addictis postponere.

XXXI. Jura Nobilium, quæ in præsumtionibus consistunt, ad hanc redeunt regulam: *Pro nobili major quam pro plebejo stat integritatis, innocentia & virtutis præsumtio.*

XXXII. Verum hæc regula non ad solos Nobiles, sed & ad honoratioris ex reliquorum civium ordine pertinet. Subsumptiones vero, quas format JOSIAS NOLDEN. *de statu Nobilium civili. c. 12.* promiscue recipi non possunt; v. g. *Num. 8. 26. 39. 81. 120.* partim etiam limitationibus absorbentur; vid. *Num. 17. & passim.*

XXXIII. Reverentia & honor Nobilibus deferendus, iisque splendidior vestitus, cultus domesticus & pompa in actibus solennioribus, nuptiis, baptisinate, funeribus &c. non invidenda NOLD. *cap. 13. n. 60. seqq.*

XXXIV. Verum & hæc partim juris imperfecti (NOLDEN. *c. 13. n. 1. seqq. & n. 33.*) partim nobilibus cum aliis viris gravibus communia; NOLDEN. *d. l. n. 12. 15. 84. 93. 117.* partim non perpetua nec universalia; NOLDEN. *d. l. n. 10. 11. 19. 52. 68. 97.* partim plane falsa sunt; IDEM *n. 107. seqq. 115. 121.*

XXXV. Ita neque universalis & perpetua est immunitas a vestigalibus, de qua NOLDEN. *dict. Tract. c. 14. n. 37. seqq.*

XXXVI.

XXXVI. Pœnarum quoque genera, quæ acerbiorum ignominiam inferunt, quantum ad nobiles, ut plurimum temperantur.

XXXVII. Ita loco fustigationis in plebejis statui solent, siquidem delictum tale sit, quod publicam tranquillitatem maxime turbat, manus amputatio dicitur. Quale quid in Baronem, qui in duellum provocatus adversarium ita vulneraverat, ut paulo post ex vulnere moreretur, postquam illud a Collegio Medico pro lethali non agnosceretur, statutum fuisse memini.

XXXVIII. Quod si vero delictum quietis publicæ rationem non adeo respiciat, loco corporis afflictivæ vel carcer diuturnior vel publicatio certæ partis bonorum decernitur.

XXXIX. Alii ita rem efferunt. Nobiles ut plurimum mitius puniri; vid. NOLDEN. *c. 15. n. 5. usque ad n. 9.* ibique allegatus COLLERVS *P. 1. decis. 174. 176. 178.* & BERLICH. *P. 4. Concl. 33.*

XL. At rei veritate inspecta, non adeo mitigatio, quam commutatio pœnarum subest, indeque fateri cogitur NOLDEN. *d. l. n. 24.* multam in nobilibus ut plurimum graviolem esse solere, quam in aliis.

XLI. Equidem apud Germanos priscos peculiarem & ignominiosam pœnam ordini nobilium irrogatam legitimus, ut nempe canem scabiosum prioribus pedibus utraque manu apprehensis vicatim gestarent. Verum hoc non nisi ob atrociora delicta statutum est. add. LEHMANN. *Chron. Spir. Lib. V. c. 4.*

XLII. Nobiles, inconsulto Principe, torqueri non possunt, id quod ad Doctores quoque extenditur, atque ita hodieque pronunciarum solet: *So ist er, jedoch mit Vorwissen und Einwilligung der hohen Landes-Fürstlichen Obrigkeit, dem Scharff-Richter dergestalt zu untergeben, daß ic.*

XLIII. Plebejus in multam condemnatus, si eam solvere non possit, tergum subsidiarium tenetur præbere: add. HERT. *Opusc. Tom. III. pag. 544. seqq.* STAMM. *de servit. person. Lib. I. Tit. I. §. 20.* quod quidem in Nobili non omnino cessat, interim proinde temperandum est. Dissert. NOLDEN. *c. 15. n. 58 seqq.* sed prævalent rationes, quas in medium affert MENKEN. *in dissert. de Tergo subsidario, quæ in Volum. ab ipso edito, est in ordine tertia c. 2. th. 15.*

XLIV. Privilegium, quod Nobiles ob res alienum in carcerem conjici non possint, cessat tum in cambiis, tum fatentibus ipsis ejus assertoribus, si Nobiles bona sua decoxerint. Interim conclavibus commodioribus includuntur, vel manu militari custodiuntur, es wird ihnen eine Wache gesetzt, vel etiam suae promissioni relinquuntur, man lässt sie auf Parole bey den Thyrigen.

XLV. At priora commoda aliis personis dignioribus cum ordine equestri communia sunt; posterius vero vix obtinet, nisi in casibus militum, studiosorum, officialium militarium captivorum, nec non in controversiis civilibus, ubi pacto ita convenit, quo pertinent obstagia, infra in materia contractuum explicanda.

XLVI. Reliqua privilegia a NOLDENIO *cap. 16.* enumerata, vel specialibus capitibus a nobis tractanda, vel usu non recepta, ex parte etiam ridicula sunt.

XLVII. Insigne olim Nobilitatis privilegium erat, quod non nisi equestri ordinis viri feudorum qua talium & juris feudalis capaces essent.

XLVIII. Ita Jus Feudale Alemannicum *c. 1. §. 2. in fin.* Wer nicht von ritterlicher Art ist, dem soll auch Lehns-Recht mangeln. & *ibid. §. 4. in pr.* Pfaffen, Weib, und Bauern, und alle die nicht Semper sind, und nicht von ritterlicher Art geböhren, die sollen alle Lehns-Recht mangeln.

XLIX. Conspirat cum Alemannico Jus Saxonicum, quorum utroque universa olim Germania regebatur. *Lehn-Recht c. 2.* Pfaffen und Frauen, Bauern und Kaufleute, und alle die nicht von Ritters-Art, vom Vater und vom Aelster-Vater sind, die sollen Lehn-Rechts darben.

L. Non tamen omnino prohibitum, ne feuda ipsis concedantur: ita enim *Jus Feudale Saxon. d. 1.* Welcher Herr doch dieser einem ein Guth leihet, von dem haben sie wohl Lehn-Recht an dem Guth, sie erben es aber nicht an ihre Kinder, denn sie darben selber der Folge an dem andern Herrn.

LI. Pinguis adhuc ordinibus inferioribus prospicere videtur Jus Feudale Alemannicum *d. §. 4. in fin.* Leihet der Herr aber dieser einem ein Guth, der hat so gut Recht daran, als der den sechsten Heer-

Der selbe führet, und erbet die Lehn an seine Kinder. Verum hoc procul dubio juris novi assumentum est.

LII. Interim, cum hodie cuilibet libera sit feudorum acquisitio, id tamen ex jure prisco remansit, quod tales vasalli neque congregationi Nobilium in Comitibus Provincialibus interesse, neque parium iuris (scilicet iudicium parium adhuc receptum sit,) vicem gerere, neque testimonium ferre in causis equestribus possint.

LIII. Cum vero nimis quantum ordinem equestrem affligeret tantas feudorum in mercatores aliosque Bürgerliche quin & rusticos multiplicatorum numerus, aliquoties Nobiles in Comitibus Provincialibus Saxonice huic gravamini magna animorum contentione institerunt, statim in posterum eiusmodi alienationes impedituri; verum hucusque in casum laborarunt.

LIV. Feliciores hac parte fuerunt equites Marchionatus superioris Lusatiae, qui postquam pactum de non alienandis feudis nobilibus in ordines inferiores anno 1619. iniissent, eius confirmationem, postquam id omnibus & singulis anno 1654. denuo probatum esset, deum a Serenissimo Electore Joh. Georgio II. gloriosissime memoratis anno 1666. impetrarunt, per quod, prout habent verba germanica: Die Land-Lehn, und Erb-Güter in Verkaufung und Vererbung derselben, allewege dem nächsten Mit-Belohnten und andern Geschlechts, und Wapens-Genossen, oder wo derselben nicht vorhanden, oder sich des Vorkauffes begeben, andern ehrliehen Leuten Herren-Standes, oder vom Adel, auf ordentliche vorgehende Annehmung ins Land angetragen, und kein Landsaß bey Verlust des halben Theils der Kauff-Summe (quae fisco Principis applicanda est) jemanden anders als einem Bier-Schildigen Herren-Standes oder von Adel abtrahen Geschlechts und Herkommens zu überlassen, zu veräußern, oder quocunque titulo auf ihn zu transferiren befugt seyn soll.

CAP. III.

De

Nobilium officiis & ministeriis, atque inde enata distinctione des hohen und niedern Adels.

I.

Ingenuorum & servorum differentiam apud priscos Germanos in eo potissimum conspicuam fuisse, quod illi partem in negotiis reipublicæ fecerint, hi contra non nisi familiæ instrumenta fuerint, tum ex dictis *Cap. I.* tum ex iis, quæ TACITVS de *Moribus Germanor.* reliquit, satis certum est.

II. Ingenuos vero eosdem fuisse cum Nobilibus hodiernis, res ipsa docet, si, quæ supra dicto loco allata sunt, perpendantur.

III. Atque inde iudicium ferri poterit de hypothesi illustris COCCEJ, qua passim in *Jure Publico* aliisque scriptis utitur, officia duntaxat nobilitatem contulisse, ministeria reipublicæ quemadmodum dignitatem haud præbent, ita iis annexam nobilitatem non fuisse, sed ex singulari imperatorum gratia indulgeri consuevisse.

IV. Inde quoque dijudicanda est sententia THOMASII, generis nobilitatem dudum post tempora Carolina in Germania innotuisse.

V. Nempe officia reipublicæ non erant, nisi penes Nobiles; at nobilitatem non conferebant. Interim & ministeria publica non nisi nobilibus propria esse poterant, cum servi & liberti partem reipublicæ non facerent, neque armorum usum gauderent.

VI. Interim priscis temporibus officia reipublicæ nobilitatem superiorem ab inferiori separarunt. Illa duplicis ordinis erat, & distinguebat officiales in *Fürsten und Herren.* *add. COCCEJ. Jus Publ. c. 15. Sect. 1. p. 13.*

VII. Principes vel toti provinciæ præerant, vel parti ejusdem; illius generis erant Duces & Comites Palatini; hujus, Landgravii, Marchiones, Principes, Burggravii atque Comites Principalis dignitatis.

VIII. Domini erant vel Grafiones, iique varii generis, quatenus princi-

principalem dignitatem adepti non erant; vel Barones, quorum & hi nominibus multum, re ipsa parum discrepabant. Ita invenimus *Fren-Herren, Stab-Herren, Panner-Herren, Edele-Herren, Frey, Edele & simpliciter Herren.*

IX. Atque hactenus enumerati simpliciter dicebantur *Edele*, vocabulo, si etymologiam spectes, antiquitatem denotante. Videantur *HERTII Opuscula Tom. II. pag. 475. §. 3.*

X. Quod ipsum simul documento esse potest, nobilitatem gentilicam multo antiquiorem esse, quam vulgo creditur; & forte erroris occasio hæc est, quod cognomina gentilicia haud ita antiqua sunt, cum olim nomina castrorum familias distinguerent, nisi quod præcelsissima cognomina, sed ut plurimum ludicra & per jocum usurpata, ex prisca temporibus observare liceat.

XI. Nobilitas inferior olim generali vocabulo *Manne* denotabatur; cuiusque ministerium prædiis feudalibus annexum vel equites præstarent vel pedites; inde videtur divisio in actis imperii publicis & recessibus ipsis frequentissima originem duxisse in *Ritter und Knechte.*

XII. Interim cum nobilitate ministerium militare ratione feudorum præstare non confundendi sunt ministeriales, de quibus *HERTIVS diff. de subject. territor. T. II. opusculor. p. 386. n. 10. & dissert. de homin. propriis Sect. 4. d. Tom. II. p. 176. sqq.*

XIII. Quemadmodum vero officia Principum, exceptis Archiofficiis Electorum Imperialibus, jam dudum cessarunt, atque in nomina dignitatum transferunt, quædam etiam noviter concedi desierunt, (puta Landgravorum, Marchionum, Burggravorum & similia) ita etiam ministeria varias mutationes experta sunt.

XIV. Nimirum nullos hodie superesse puto Nobiles, qui servitia militaria pedites præstant, secus ac olim, ubi in exercitibus Germanis plurimum roboris penes peditem erat. vid. *TACIT. de Mor. German. c. 6.* Quemadmodum & ministeriales strictè dicti circa medium sæculi XIV. desierunt, teste *HERTIO d. l. T. 2. p. 181. n. 11.*

XV. Superest vero ex moribus Germaniz antiquissimis, quod Nobiles juvenes ad arma gerenda & servitia militaria pedestria in-

eunda,

eunda, impacta alapa, ad equeſtria vero, dorſo vel humeris gladio leviter verberatis, habiles declarati & quali inaugurati fuerint.

XVI. Posterior ceremonia appellatur zum Ritter ſchlagen, de qua STRYK. *de jure ſenſuum diſſ.* 7. c. 1. n. 53. ſeqq. Prior vero appellari conſuevit Wehrhaſt machen, quæ male ad manumiffionem per vindictam refertur, STAMM. *de ſervit. perſon.* L. 2. c. 4. §. 11. cum potius admonitio eſſet permiſſæ ex more gentis deſenſionis privatæ, quam in rem adhibita fuit formula: **Leide dieſe und keine mehr, vel ut alibi moris eſt: Dieſe leide von mir und keine von keinem mehr:** quo ipſo ex patria poteſtate dimiſſi cenſebantur. conf. TACIT. *de Mor. Germ.* c. 13. STRYK. *de jur. ſenſ. d. l.* n. 50. *idemque Vol.* 3. diſp. 6. *de alapa* c. 3. n. 3. conf. STAMM. *de ſervit. perſon.* L. 2. c. 4. §. 10. TABOR *in armamentar. Juſtin.* Vol. I. *tractatum* pag. 460 ſeqq. BEJER. *in Boetho* cap. 3. n. 124. & multis ſeqq. Rem totam egregie illuſtrat *ordinatio provincialis Gothana P. II. Cap. 3. tit. 2.* Wir wollen, daß die unter uns Geſſene von Adel, wenn ſie heranwachſen, und des Degens wärdig werden ſich deſſen nicht eigenmächtig anmaſſen, ſondern alten, redlichen teutſchen Sitten nach ſich ordentlich wehrhaſt erklären laſſen, worbey ihnen denn jedesmahl lehrhafte Ermahnungen, zu Übung Chriſtlicher und Ritterlicher Tugenden, geſtan werden ſollen. vid. quæ infra dicentur cap. 26. th. 56. *ibique in annotat.*

XVII. Sequiora vero tempora ordines equitum religioſos paulo pluribus ceremoniis inaugurandos pepererunt, ad quorum exemplum Reges tantum non omnes ordines ſeculares quoque invenerunt, de quibus alibi, eoque ipſo ritus reliquos equites inaugurandi fere deſiit.

XVIII. Nihilominus Nobiles vaſalli equites jure vocantur, quia ſervitia equeſtria præſtant, utut neque nominato ordini adſcripti, neque ejuſmodi ceremoniis inaugurati ſint. Quin & nomen hic illic retinuerunt. Nam collegia Nobilium ubique audiunt die Ritterſchaft/ & Nobiles, Sileſii ſinguli ſemper appellantur Ritter.

CAP. IV.

De

Jure Nobilium in subditos suos & sigillatim de jurisdictione patrimoniali.

I.

Fundamentum huic capiti præbent, quæ supra diximus *cap. 1. post.* quæque habet TACITVS, *de mor. germ. c. 25.*

II. Nempe rusticis suis imperabant Nobiles non secus, ac patres fam. servis.

III. Hinc 1) eorum jurisdictionio non aliud erat, nisi potestas domestica linculas familiæ componendi, atque delicta domesticorum coercendi.

IV. Hinc 2) enatæ difficultates in jurisdictione patrimoniali, cum ea, quæ jure officii competit, conciliandæ.

V. Hinc 3) genuina origo denunciationum, *der Rügen*. Rustici enim, siue quis deliquisset, siue, quod debebat, non præstaret, id statim die & solenni domino denunciabant, ut ipse pro arbitrio ex bono & æquo decideret.

VI. Postquam vero rustici ad libertatem adspirarent, & domini multas nimium in modum extenderent, (qua de re peculiari scripto egit AHASV. FRITSCHIVS) obtinuit, ut harum rerum decisio ex collegio JCtorum expeteretur.

VII. Hinc forte etiam 4) dijudicanda erit controversia, utrum sub nomine *der Gerichte*, absolute posito, jurisdictionio etiam criminallis veniat, de qua rationibus ejusdem fere ponderis in utramque sententiam deprehensus judicium meum suspendere malui *posit. feudal. 26. usque ad 32. c. 5.* Postea quæstionem affirmavi *posit. 49. ad ff. de jurisdiction. & denuo contra KNICHEN: defendi in Cent. Them. Ex. 3. tb. 1.* Sed quantum ad principia decidendi mihi nondum satisfacere.

VIII. Dissidentium nonnulli urgent *l. 1. ff. de off. ejus, cui manũ. est jurisd.* Verum nemo nescit, aliam esse interpretationem legis a superiore qua tali dictæ, aliam pacti inter dominum & vasallum interiti; Jurisdictionem quoque, quæ apud Romanos extraordinaria erat,

C

hodie

hodie esse ordinariam, & criminalem perinde ac civilem, jure feudi concedi posse.

IX. Id extra controversiam est, si quis emat feudum, cui hucusque jurisdictio non adhaeret, eam in litteris investiturae, sub verbis: *mit den Gerichten* non intelligi.

X. Verum magis dubium est: utrum vassallus in quasi possessione jurisdictionis criminalis defendendus sit, si titulo careat? in quo expendendo sollicitus est HERTIVS *in dissert. de quasi possidente probante* lib. 8. § 9. opus. T. III. p. 217. seqq. Sed non omnia perfecit; alia enim est servitutum, alia jurisdictionis ratio, & jurisdictionem criminalem regalibus annumerari luculentius probandum erat.

XI. Hinc *quinto* dicendum foret, illustribus & nobilibus etiam in filios suos, quamdiu pars familiae paternae sunt, jurisdictionem competere. Verum contrarium usu invaluit, quia liberi illustrium aequalis cum parentibus dignitatis esse videntur, NOLDEN. *de Statu Nobil.* c. 16. lib. 6. quae quidem ratio cum moribus majorum nostrorum non satis convenit. TAC. c. 13.

XII. Hinc *sexto* jurisdictio patrimonialis etiam personis alias inhabilibus, literarum & doctrinae juris expertibus, foeminis, infantibus & similibus competit, ac eodem modo, quo alia privatorum jura in commercium & patrimonium veniunt, praescribitur, venditur, locatur, oppignoratur, aliisque modis transfertur.

XIII. Hinc *septimo* omni praedio nobili regulariter cohaeret & in dubio cohaerere praesumitur jurisdictio, nisi forte praedium nobile ex fundis noviter cultis vel conquestis cohaerit, vel divisione aliisque modis jurisdictio in alium translata, aut in fundos alienatos retenta, aut quis eadem propter abusum a Principe privatus sit.

XIV. Hisce modis irregularibus evenit, ut aliquando alius sit *der Gerichts-Herr*, alius *der Lehn- oder Erb-Zins-Herr*. Quo casu ad hypothecam, in immobilibus subditorum constituendam, utriusque consensus requiritur *Ord. Proc. Sax. Tit. 26. §. Würde sichs auch*.

XV. Ista patrimonialis jurisdictio, postquam rustici ex servitute maximam partem se explicuerunt, ad imitationem aliorum judiciorum exerceri consuevit *mit besetzter Gerichts-Banck*, constitutis

ris videlicet Sculteto & Scabinis duobus aut tribus. *Ord. Proc. Sax. Tit. 2. §. Also versehen wtr.*

XVI. Cumque olim uno termino lites inchoarentur & discute-
rentur, atque omnia viva voce sine scriptis ex bono & equo mori-
busque patriis, cum nemini ignotis, agerentur atque deciderentur;
actuarii sive administratoris judicialis nemo indigebat.

XVII. At postquam Jus Romanum & Pontificium in vicos quo-
que penetraret, ex jurisperitis constituendus erat, qui administraret
judicium, & actis conscribendis præsset, ein **Berichts-Verwalter**
oder Actuarius.

XVIII. Hic juramento obstringitur de officio rite justeque fa-
ciendo, idque præsensibus subditis, alias quæ inter dominum jurisdi-
ctionis & subditos ^{a)} aguntur, nullius momenti sunt, quatenus in
subditorum præjudicium vergunt; conf. *Ord. Proc. Sax. d. tit. 2. §. ult.*

XIX. Atque is duplicem regulariter personam sustinet: *Primo*
directoris sive præfecti judicii, quatenus jus reddit, & actus jurisdi-
ctionis exercet; *Secundo* actuarii, quatenus gesta consignat, sive acta
conscribit. Prior functio modo plenius modo restrictius ipsi com-
mittitur.

XX. Præter eum vero ad actus judiciales hodieque Scultetus,
ein **Heimbürge, Schulze oder Dorff-Richter**, requiritur, *Ord. Proc.*
Sax. tit. 2. §. Also versehen, qui ratione officii jurejurando obstrin-
guntur, non vero præcisè præsensibus subditis; *CARPZ. Lib. I.*
Resp. 99.

XXI. Eruditionem in administratore jurisdictionis patrimonial-
lis requiri, res ipsa docet. At specimina advocatis necessaria hic non
exiguntur.

XXII. Nec necesse est, ut ipse præcisè Notarius sit, quod qui-
dem existimavit *CARPZ. in Proc. tit. 2. art. 4. n. 57. per Ord. Proc. Sax.*
d. tit. 2. §. ult. Nimirum Notarii vocabulum generale est, neque solos
ab Imperatore creatos denotat, verum & actuarios, quo no-

a) Quin & ea, quæ subditi inter se agunt, oppugnari posse, nisi iis præ-
sentibus actuarius juramentum officii præstiterit, putat *BERGER. in*
Oeconom. Jur. Lib. IV. Tit. VI. Not. 5. pag. 950.

mine etiam *deciso nov. Sax. 38.* utitur. At in criminalibus presentia Notarii Publ. Cxf. absolute requiritur.

XXIII. Acque hæc actuarii presentia simpliciter necessaria est, nec Mobilem cum Sculteto & Scabinis adesse sufficit in actibus jurisdictionis contentiosæ, ne quidem in mandato judiciali conficiendo; Sufficit vero in actibus jurisdictionis voluntariæ, excepta infirmatione testamentorum & donationum. *Decis. 39. noviss.*

XXIV. Officium præfecti horum judiciorum idem est, quod cujuscunque alius judicis, sigillatim vero 1) terminos dierum judicialium solennes diligenter observet, qui alibi annui, alibi semestres, alibi trimestres sunt, das gewöhnliche Jahr oder Quartal-Gerichte.

XXV. Eo die, quo quisque subditorum tenetur denunciare delicta aliaque, quibus universitati vel domino noceri potest, quod tamen plerisque in locis ad sculetum pertinet, alibi certi delatores, Hügen-Meister, constituuntur.

XXVI. Tum libri censuales & jurisdictionales, die Erb-Register, quantum ad operas aliaque onera publica, nec non consuetudines vici, den Dorfs-Gebrauch, subditis præleguntur.

XXVII. Hoc judicium solenne sumptibus subditorum instruitur, qui dominum & judicii administratorem in locum judicii transvehunt, & modicum convivium præbent, das Gericht-Essen.

XXVIII. 2) Ad limites districtus sui attendat, eosque sæpius, (quod alicubi quotannis fieri solet) cum Sculteto, Scabinis & subditorum liberis circumbeat, id quod vocant die Grängen-Beziehung: quod tamen de solis limitibus pagos ab invicem discernentibus b) intelligo. *Vid. WEHNER. obs. pract. voc. Gränge.*

XXIX. Denique dimitti ejusmodi judicii præfectum pro arbitrio domini posse, nemo dubitat.

CAP. V.

b) Neque enim hæc pertinent limites prædia subditorum vel diversa territoria discernentes. Vnde Schied-Steine zwischen denen Unterthanen selbst unter einander; Feld-Marken, dadurch die Dörffer unterschieden werden; Land-Steine, da die Grängen eines Territorii bemerkt werden, &c.

CAP. V.

De

Jure exigendi operas, von Frohn-Diensten.

I.

Operaz rusticorum dominis debita in Archiducatu Austria & conterminis regionibus **Robwald**, etymo forte ex Polonia petito; in Bavaria & Palatinatu superiore **Scheerwerck** (conf. *Jus Bavar. per tot. tit. 23.*) in Suevia, Hassia & Saxonia & adjacentibus, **Frohn-Dienste** appellantur.

II. Nempe **Frohn** idem denotat, quod sanctum, prout vocabula **Frohn-Reichnam**, **Frohn-Faste**, i. e. jejunium sacrum quatuor temporum, **Frohn-Feste**, i. e. custodia reorum publica peculiari sanctimonia munita, nec non **Frohn-Bothe**, atque hodie **Gerichts-Frohn**, & similia ostendunt.

III. Id etiam observandum, verbum **fröhnen** in Alsatia idem esse, quod in bona immittere, vel missionem impetrare, & **geströhnet werden**, idem ac possessionibus a judice dejici, vel bonis cedere. **WEHN. obs. pract. voc. fröhnen.**

IV. Præstantur operaz vel manu solum, **Hand-Frohnen**, vel jumentis, **Pferde oder Zug-Frohnen**.

V. Quippe agricolæ, quibus tantum a) agri a dominis concessum est, ut equos vel boves aratores alere possint, iisdem servire solent, & vocantur **Pferdner**, **Hüffner**, **Anspanner**.

VI. At, qui saltem hortum & casam possident, manuaris operas præstant, & vocantur **Hintersassen**, **Hindersiedler**, **Hintersattler**, **Häusler**, **Gärtner**, **Soldner**, **Cossäten**, vel **Cossaten**, & inde corrupte **Coh**, (forte a casa dicti) **sassen**. b)

VII. Vtraque operarum species regulariter rem rusticam respicit, v.g. respectu der **Anspanner**, **pflügen**, **egen** oder **eichten**, **Betraidig und Heu einführen**, **Dinger auf den Acker bringen**, & similia;

C 3

respectu

a) In Saxonia sufficit eine Guse, in Hassia eine und eine halbe ad operas jumentorum.

b) vocantur **Halb-Bauern**, die mit einem Pferde zusammen spannen.

respectu der Häußler, Getreidig schneiden, treschen, Heu und Grummet machen, Mist breiten, Kraut hacken, Holz schlagen, Wild treiben &c.

IX. Excipitur casus reparandi vel extruendi castri dominici, Bau-Dienste zum Ritter-Sitze, quæ servitia salvis reliquis præstanda sunt, sive ita convenerit, sive non, modo contrarium expresse non placuerit.

IX. Hoc de sola habitatione domini, vom Gebäude des Herren-Hauses, exclusis stabulis, horreis & similibus, licet castro vicinis, olim intellexit *CARPZ. Lib. 1. Resp. 51.*

X. Verum extensionem ad alia ædificia, auf die Hof- und Forwergs-Gebäude, sie mögen mit dem Ritter-Sitze unter einem Dache begriffen seyn oder nicht, expresse sancivit *SERENIS. Decis. Sax. noviss. 33.*

XI. Sub hisce vero servitiis, unter denen Bau-Diensten, non comprehenduntur suffossio fundamenti struendi causa, das Grundgraben, expurgatio cellarum, Keller räumen, avectio ruderum, Schutt aufladen und wegführen, avectio lignorum infectorum, unausgewipffelter Stämme, it. Schwellen, Seulen, Balden, Ziegel-Sparr-Stämme, wenn sie noch nicht beschlagen &c.

XII. Denique requiritur, ne ex locis longe diffitis advectio lignorum impetretur, verum ut quævis vectura uno die absolvatur. *Dn. BERGER. in Resol. Lauterb. ad tit. de oper. libert. p. 688. seqq.*

XIII. Operæ rusticæ vel determinatæ sunt, vel indeterminatæ, quam divisionem interpretes implicent magis, quam ut explicent.

XIV. Scilicet hæc hominibus hodieque propriis, denen Leibeigenen, tribuendæ forent, quorum prædia & jumenta ad dominos spectant, unde dominum a nimia cumulatione propriæ jacturæ metus absterrebat, nisi enim rusticis tempus agros ipsis concessos colendi & facultas aliquem saltem quæstum faciendi permittatur, necessario futurum est, ut jumenta pereant, prædia inculta deteriora reddantur, nec ipsi homines proprii habeant, unde victitent, itaque miseris alimenta, jumenta & frumentum agro conferendo necessarium præstanda forent, nisi eos diffugere & prædia inculta relinqui domini malint, idque hodie in Provinciis Meklenburgicis, Westphalicis aliisque usu venire videmus.

XV. At

XV. At ubi rusticis prædia & jumenta propria sunt, neque dominus ad aliquid præstandum in subsidium tenetur, ibi servitia indeterminata locum habere vix possunt.

XVI. Unde est, quod alii operas indeterminatas, non a qualitate & licentia agendi sic dictas velint, sed ab objecto & modo, quod ad certum operarum genus certosve dies, fundos, ac personas non sint adstrictæ. D. BEYER. *ad Schulz. Synops. Inst. de his qui sui vel. al. jur. p. 60.*

XVII. Alii eas officio judicis & boni viri arbitratu determinari atque ad certum modum redigi debere contendunt: SCHVLZ. *d. l. p. 59.* CARPZ. *Lib. 1. Resp. 54.* Verum ita non manent operæ indeterminatæ.

XVIII. Eamque determinationem saltem ratione *der Bau Frohnen*, in terris Electoratus Saxonici sibi reservavit SERENISSIMVS *Constit. Sax. P. 2. C. 52.* ibi CARPZOV. *d. 4.*

XIX. Inde etiam est, quod ex usu recepto domini prædia sua fundis noviter coemtis amplificantes servitia indeterminata ad istos extendere nequeant. CARPZ. *Lib. 1. Resp. 55. c)*

XX. Operæ determinatæ neque in alias, quantumvis similes, converti, ERHARDVS *de oper. rust. concl. 7. lit. b.* neque de loco ad locum extendi possunt; STAMM. *de servit. personal. Lib. 2. c. 6. §. 4.*

XXI. Operæ quoque anno, quo debebantur, non exactæ, neque in annum sequentem rejici, neque in præstationes pecuniarias commutari possunt. CARPZ. *Lib. 1. Resp. 56. & 57.*

XXII. Vtrum durantibus operis victum dominus præstare teneatur, negat ERHARDVS *de oper. rust. concl. 26.* Distingit SICHARD. quem allegavi *posit. ult. ff. de oper. libertor.* eumque sequitur STAMMVS *de servit. personal. Lib. 3. c. 21.* Verum res ex pactis & varia variorum locorum consuetudine dependet.

XXIII. Atque his notatis tuto caremus variis spinosis & ab usu fori alienis speculationibus atque decisionibus, quæ plerumque argumento ab operis libertorum Romanorum ducto originem debent. *vid. STAMM. de servit. pers. Lib. 3. c. 21. HVSANVS de hominibus propriis c. 6. n. 52. seqq.*

XXIV. Ad

c) Ungemessene, in Saxoniam inferiori dicuntur unendliche Dienste, quod scilicet in arbitrio domini positæ sint hæ operæ.

XXIV. Ad excubias agendas regulariter rustici adstringendi non sunt, nisi periculum aliquod immineat. *Const. Sax. 51. P. 2. ubi prolixè CARPZ. HVSANVS d. l. n. 96. seqq. ERHARD. de oper. rust. concl. 6. lit. b. & concl. 25. seqq.*

XXV. Operas non præsumi, sed probandas esse, usu invaluit, de qua probatione agit ERHARD. *d. Tract. conclus. 12. --- 17.*

CAP. VI.

De

Jure Nobilium exigendi præstationes patrimoniales.

I.

Præstationes rusticorum vel quotannis uniformes sunt, vel certis tantum casibus exigi possunt.

II. Penetrationes annuas, præcis Germanis consuetas, exprimit TACITVS: *Frumenti modum dominus aut pecoris aut bestis ut colonis* (scilicet fere ad modum colonorum Romanorum) *injungit.*

III. Hodie præstatur vel certa pecuniæ quantitas, **Geld-Pacht** oder **Gülde.**

IV. Vel aliquot modii frumenti, **Korn-Pächte, Zins-Hafer** &c.

V. Vel aliquot galli, gallinæve, **Rauch-Hüner**, ex quarum præstatione in dubio jurisdictionem criminalem præsumunt: quia enim gallinæ in altum evolant, ibique nidificant, vel noctu requiescunt, altitudinem juris per eas denotari plerisque videtur.

VI. Deinde gallinæ ratione prædiorum præstitæ, inferunt præsumptionem laudemii, de eodem prædio præstandi, unde proverbium Germanorum: **Die Henne trägt das Angeloben auf dem Schwanz;** de quo HERTIVS *in parocm. Jur. German. Lib. 1. parocm. 19. tom. 3. Opusc. p. 427.*

VII. At gallinæ non respectu prædii sed personæ debite, **Reiße-Hüner**, certum indicium præbent, præstantem esse hominem proprium, atque de his exaudiendum est proverbium germanicum: **Keine Henne flucht über die Mauern;** qua de re infra, c. XI. n. 6.

VIII. Præstationes pecuniaræ statò die non solutæ, olim per singulos

singulos dies duplicabantur, dummodo dominus solutionem in domo rustici exegisset. Sächsisches Land-Recht Lib. 1. art. 54. Wer seinen Zins zu rechter Zeit nicht giebet, zwiefach soll er ihn geben des andern Tages, und also alle Tage zwiefach, die weil er den Zins inne behält. Also doch, daß ihn der Herr mit Recht erfolge, und den Zins zu seines Mannes Haus heische, denn der Mann ist nicht pflichtig, seinen Zins ausser seinem Hause zu geben.

IX. Unde satis constare puto vocabulum *Kutscher-Zins* a) non peculiarem census speciem, sed casum censuum cujuscunque generis ob neglectam solutionem auctorum denotasse.

X. At postquam non sine dedecore l. 2. §. 43. de O. J. jus, in quo versabantur, ignorare coeperunt majores nostri, censum promobilem, *Kutscher-Zins*, pro specie peculiari & irregulari pensionum rusticarum habere coeperunt.

XI. Hinc opinio communis: rarum hodie esse pensionum promobilium genus, hic illic tamen adhuc observari. vid. CARPZ. P. 2. C. 32. def. 25. ibique subjuncta præjudicia.

XII. In Ducatu Brunsvicensi Juris Saxonici Provincia idem observatum, sed de sætitudine magnam partem obliteratum fuisse ostendunt, quæ habet SCHOTTEL. de singular. & antiquis in Germ. Juribus c. 19. lb. 6.

XIII. Vocatur ibi *Meygassen* b) Zins, neque a censu promobili differt, nisi quod in casu ibidem allegato ad ædes domini perferendus ibique exsolvendus fuerit.

XIV. Quam in rem rustici a Jctis consulendi fuerunt, qui hanc præstationem, *den Meyborgischen Zins* c) vocarunt, utroque nomine peritissimo linguæ germanicæ critico SCHOTTELIO haud satis perspecto.

XV. Quod si solvendo censui crescenti non sufficeret rusticus, e vestigio ex fundo expellebatur, restituto pretio, quantum ipse

D

pro

a) i. e. der täglich fortrucket.

b) a vocabulo Saxonice inferioris *Sathen*, i. e. geben, & *Mey*, h. e. mehr; ita inverso *Meygathen* vel *Meygassen-Zins*. *Mehr gebe Zins*.

c) item a vocabulo antiquo German. *Borge mey*. i. e. mehr. inverso *Meyborge* vel *Mehrborge*.

pro fundo dederat, ex quo tamen ante omnia domino satisfieri debebat.

XVI. Hinc descendit Jus solidorum, das Schilling = Recht, in Lunenburgicis & adjacentibus Provinciis usitatissimum, ubi rusticus prædium soluto unico solido acquirit. At ubi pravis moribus indulget, vel in exsolvendis præstationibus moras nequit, solido ad focum affixo statim migrare cogitur. Cujusmodi prædia Schilling, Gütter, vel Schilling-Hauer d) vocantur.

XVII. Ad pensiones annuas etiam referendæ sunt decimæ, non qua ex jure canonico descendunt, sed quatenus ad mores Germanorum pertinent.

XVIII. Vt ut enim decimæ ordinis ecclesiastici inventum videntur, eas tamen in manus laicorum hic illic pervenisse certum est.

XIX. Quin & decimas dari, quæ instituto cleri aut imitationi legis Mosaicæ originem non debent, valde probabile est.

XX. Etenim in jure Provinciali Saxonico Lib. 1. art. 2. inter præstationes clero debitas nulla decimarum fit mentio.

XXI. Et decimæ, de quibus sollicitè & prolixè agit Jus Provinciale Saxon. Lib. 2. art. 48. pure seculares sunt, unde etiam dicto Lib. 2. art. 58. indifferenter Zehend, Zins und Pacht conjunguntur.

XXII. Hinc forte non incongrue dici possit, omnes decimas in Saxoniam, quousque olim ambitus ejus extensus fuit, in dubio pro secularibus haberi, quod in Ducatu Brunsvicensi comprobant duæ constitutiones A. 1564. & 1651. latæ, a SCHOTTELIO de Germania juribus cap. 8. ad verbum descriptæ.

XXIII. Ceterum in aliis Germaniæ locis decimas ecclesiasticas in manus laicorum pervenisse non nego, & valde verosimilis est conjectura a CRANZIO allata, cum pontifices non satis confiderent Principes laicos illorum jura defensuros, partem decimarum Principibus reliquisse malentes dimidio carere, quam toto, atque hinc porro decimas in ministeriales seu nobiles hodiernos jure investituræ transiisse.

XXIV. Dividuntur decimæ 1) in personales, prædiales & mixtas:

d) Hauer i. e. Mletche.

mixtas: Personales quæstui mercatorio & prædæ ab hostibus captæ imponebantur, sed has nostra ætas ignorat.

XXV. Prædiales dantur ex fructibus agrorum, prætorum, hortorum atque sylvarum. e)

XXVI. Mixtæ penduntur ex pecore, pecude, volatilibus & apibus. f)

XXVII. 2) In majores & minores, grossen und kleinen Zehenden.

XXVIII. Majores ex frumento ejusque omni genere in substantia, minores ex glandibus, fructibus arborum in pecunia præstantur.

XXIX. Decimas animalium alii majoribus, alii minoribus annumerant, pro diversa locorum consuetudine.

XXX. Decimæ ex novalibus g) in dubio non parochis, sed domino seculari, dem Universal-Zehend-Herrn, cedere puto; quicquid contra disputet WEHNER in obs. præct. voc. Noval-Zehenden.

XXXI. Decimæ ex frumento in agris, ubi nascitur, ex animalibus vero in loco, ubi pernoctare solent, offerendæ sunt. Sächsisches Land. X. Lib. 2. art. 48.

XXXII. Quæ vero ibidem de supplemento numeri denario inferioris afferuntur, hodie non obtinent, sed quod superest, vel deficit, ad calculum sequentium annorum rejicitur.

XXXIII. Sequuntur præstationes certis tantummodo casibus debita, quarum potissima est, Jus succedendi domino competens, etiamsi rusticus liberos aliosve cognatos proximos reliquerit.

XXXIV. Quod jus alibi a domino exercetur, qui rustico ut plurimum in triente bonorum mobilium succedit, vid. STUMPFII Helvet. Chron. Lib. 4. c. 27. itemque in Sabaudia, Montisferato & Pedemontibus obtinere notat STAMM. de servit. person. Lib. 3. c. 22. n. 3.

XXXV. Alibi aut certa pecuniæ summa, ut in Suevia, teste CRVSIO Annal. Suevic. P. 3. Lib. 10. p. 575. vel aliquo animali aut exuviis redimitur.

D 2

XXXVI.

e) Geträidig- Hey- Garten- und Holt-Zehende.

f) Fleisch- und Bienen-Zehende.

g) quæ ex agris novalibus solvuntur, aus neuen zugerichteten Aekern, das zu Felde erst gemacht worden, entrichtet werden.

XXXVI. Ejusmodi exactio variis notatur nominibus, puta, mortuario-
 rum, *Tod-Fälle*, Juris, Caduci, Juris optimi Caballi, *Haupt-
 Recht*, *Weidmahl*, *Budtheil*, (plerisque quasi *Beudtheil*) *Tode
 Hand*; (quia si nihil relinqueret subditus, in quo dominus succederet,
 dextra, aut ex mente HERTII, utraque manus mortuo amputata
 domino cedebat.) Et in Ducatu Brunsvicensi vicinisque provinciis
Baulebungs-Baulehnungs sive *Baulehnungs-Recht* (cujus ety-
 mologiam excutit SCHOTTELIVS *de Germania Juribus* c. 2. §. 19. &
 20.) Denique *Röhr-Recht*, jus optionis, quia domino optimum eli-
 gere licet, *Gläß*, quasi *Glaß* sive *Verlassenschaft*, conf. HER-
 TIVS *de homin. propr. sect. 3. §. 13. opuscul. Tom. II p. 172. & seqq.*

XXXVII. Neque ad solos homines proprios hoc onus restrin-
 gendum est. Id enim in Hassia, Franconia & multis Saxoniz locis,
 ubi liberiores sunt rustici, perinde obtinet.

XXXVIII. Nimirum mortuo possessore, optimum equum, eove
 deficientē, bovem aut vaccam aut vestem optimam: mortua vero
 possessoris uxore alicubi optimam vaccam, alibi ex lectis, linreamini-
 bus, vestibus aut generaliter ex mobilibus ipsius optimum dominus
 præcipuum habet.

XXXIX. Apud Saxones olim præstabantur *des verstorbenen
 Mannes bestes Pferd und seine tägliche Kleider, ob sie der Herr
 nehmen will. Weichbild art. 50.* De foeminis vero defunctis cer-
 tum quid ad dominum transmittentibus eo jure nihil, quod sciam, di-
 sponitur, unde in provinciis Saxoniz inferioris hereditatem foemina-
 rum ab his præstationibus immunem esse, testatur SCHOTTEL. *d.
 c. 2. §. 12. & 13.*

XL. Quin & hodie multis in locis hoc præcipuum modica pe-
 cunia semisse nimirum vel triente pretii redimitur, quod idiomate suo
 vocant, *das Haupt-Recht Ehedingen*.

XLI. Quod si egestate laboret defunctus, locum equi gallus gal-
 linaceus, vaccæ vero gallina subintrat.

XLII. Huic affine jus est, quod in Ducatu Brunsvicensi ex cer-
 tis prædiis magistratus defuncti bovem, pastor loci gallum gallinace-
 um, ædituus vero sive ludi magister borulum, *eine Bradwurst*,
 accipiunt.

XLIII Ne-

XLIII. Neque affine solum, sed unum idemque cum jure mortuorum videtur die *Chur-Mende* ^{b)} in Ducatu Juliacenſi & Bergenſi, nec non Archi-Epiſcopatu Coloniz, niſi quod alicubi dominus non optimum animal, ſed proximum ab optimo accipiat.

XLIV. Quod vero nonnulli bona curmædialia ad claſſem feodorum referre malint, inde eſt, quia vident inveſtituram mortuo poſſeſſore renovari, quod ſi recte concluderet, omnia prædia ruſtica feudalia forent, conf. WEHNER. *Obſ. Præſt. voc. Curmeede.*

XLV. Juri mortuorum opponitur *das freye Recht*, ſive immunitas a præſtationibus hæctenus dictis, cui ut plurimum onus decimæ partis ex bonis alienandis domino relinquendæ annexum eſt.

XLVI. Sequitur onus dotandi filias domini, die *Fräuleins-Steuer*, quam non vaſalli ſolum aut alii ſubditi domino territoriali, ſed & ruſtici alicubi domino nobili aut illuſtri mediato præſtant, quale quid inter complures familias in Germania, Italia atque alibi obſervari teſtes ſunt; BOERIVS *Dec. 126. n. 2.* COEPPEN. *P. 2. dec. 32. n. 18.* idemque de ſe ipſo refert GUIDO PAPA *qu. 57. n. 3.* conf. ERBERH. & WEYHE *de Reg. ſubſidiis & oneribus ſubditor. c. 4. n. 13.*

XLVII. Quod vero hoc ſubſidium in Marchia *Orbede* vocari putet COEPPEN. *d. 1.* in eo cum ipſo non ſentio, niſi vox *Orbede*, vel *Orwah*, latius ſumpta præſtationem iſtam tanquam ſpeciem ſub ſe comprehendat, conf. RHET. *diſp. de ſtatu German. circa ſubditos c. 4. §. 10. in Vol. Diſp. Jur. Publ. p. 255.* & IDEM. *pec. diſput. de Orbede*, ubi eam dictam autumat, quali *erbitten* vel *erbethen*, quo ſignificatu omnes collectas voluntarias ſive ſubſidia charitativa ⁱ⁾ comprehendere poſſumus, licet diſſiteri non liceat, Orbedam in Marchia & Pomerania ſuperſtitem tributi ordinarii ſpeciem eſſe.

XLVIII. Neque obſtat, quod, qui jure territoriali non gaudet, collectas imponere non poſſit.

XLIX. Semper enim excipiuntur a regula exceptiones, quæ ex

D 3

conſue-

b) *Chur-Mende* duplex eſt, lebendige vel ſimplex.

1. Wenn der Herr das beſte Vieh krieget.

2. Wenn der Herr das beſte Gewand nimmt ex ſuppellectile.

i) Don gratuit, Courteſie Gelder.

consuetudine vel pacto oriuntur, quæque aliquid spontanei sapiunt, conf. STAMM. *de servitut. pers. l. 3. c. 23. n. 8.*

L. Præstandum est hoc subsidium pro omnibus legitimis filiabus elocandis, sed pro quavis, non nisi semel; ad secundas enim nuptias transeunti dos semel constituta sufficere debet. Atque adeo carere possumus *argumento l. 89. §. 1. de V. S.*

LI. Idque exigere potest etiam frater nubentis defuncto patre, dummodo pater hunc eundem districtum possederit, conf. PÉTR. FRIDERVS *de Mandat. Lib. 2. c. 45.*

LII. Ad filii vero nuptias hæc præstatio extendenda non est, quia filius dotem non expendit, sed accipit.

LIII. Huic themati affine est, quod ex mente quorundam Nobiles subditis suis pro impetrata *k)* dignitate equestri collectam imponere possint, vid. NOLDEN. *de stat. Nobilit. c. 16. hb. 12.*

LIV. Verum hanc præstationem, quantum constat, Germania nostra ignorat, neque ea temere afferenda est, nisi forte dominis absoluta in bona hominum propriorum potestas competat.

LV. Equidem non nescio dominum, cui jus territoriale competit, si dignitatis & titulorum splendorem augere velit, recte a subditis aliquid accipere & pro re nata exigere posse, quo vulgo refertur tributum Romanis jam tum frequentatum, quod aurum coronarium appellabant, nostroque idiomate *Cronen-Steuer* vocatur.

LVI. Verum hoc subsidium spontaneæ collectæ speciem refert, eundemque in modum cum Potentiss. Borussorum Rex coronam Augusto capiti imponeret, a provinciis benigne efflagitatum fuit. Formam rescripti ad regimina provinciarum Brandenburg. exhibet Dn. JOH. SAM. STRYCK. *in diss. de Auro Coronario c. 3. n. 71.* At, quid hæc ad ordinem Nobilium inferiorem?

LVII. Denique dominum opibus lapsum alere rusticos non teneri, contra quosdam evincit HVSANVS *de Hominibus propr. c. 6. n. 40. neque ad 46.*

k) imo pro impetranda.

CAP. VII.

De

Schriffsfaffis & Ambtfaffis,

eaque occasione de Metrocomiis f. Præfecturis, von
Nembtern.

I

HÆc divifio potiffimum ordinem Nobilium respicit, & fere folis
Electoris ac Ducum Saxoniz provinciis frequentatur.

II. *Schriff*, oder *Canzley-Saffen*, vel *die auf Canz-
ley-Schriff* figen funt, quibus Princeps immediate imperat, quique
forum in cancellaria fortiuntur, *Ambtfaßen* vero, qui præfectis five
toparchis fubjiciuntur.

III. Nempe hæc fubdivifio eft *derer Land-Saffen*, de quibus
HERTIVS *diff. de Subject. territor. §. 4. Opufcul. T. 2. p. 367. & feqq.*

IV. Neque ad castra folum & prædia hæc diftinctio refertur, fed
etiam ad perfonarum, qua talium, exemptionem extenditur. Ita ur-
bes plerzque & collegia Senatum municipalium, miniſtri Princi-
pis, toparchæ f. quæſtores, præfecti militares fuperiorum ordinum
(de quibus Dn. BERGER. *Refol. p. 122.*) nec non Profefſores juris in
Alma noſtra, quia curiz provincialis Aſſeſſores funt, *Schriffsfaffis*
annumerantur.

V. Vſu valuiſſe hanc divifionem omnes aſſerunt, vid. CASP.
ZIEGLER *ad Calvoli praxim. §. Schriffsfaffi p. m. 206. feqq.* Sed quantum
ad occasionem hujus originis varia funt ſententia. Alii putant Nobiles
quofdam prædia ruſtica fub præfecturis fita acquiſiſſe, & poſtmo-
dum qualitati feudali ſubjeciſſe, ubi nulla jurisdictionis mutatione in-
tercedente poſſeſſores iſti fub præfectorum jurisdictione remanferint,
quæ conjectura noviffime placet SCHILTERO *T. 1. Ex ad. ff. in f. de
Schriffsfaff.* Verum tale quid de omnibus prædiis nobilitate velut ab
ævo donatis dicendum foret.

VI. Alii: priſtino ævo, quoties bellum ingruerat, Principes
præfectorum opera nobiles ſuos ad ſervitia militaria evocaſſe, prout
videtur

videtur KNICHEN. *de Vestiturar. passionibus Lib. 2. c. 5. n. 6.* Verum hoc modo nihil obstat, quo minus omnes nobiles Ambtsassii forent, præsertim, cum etiam Schrifftassii certis metrocomiis supersint addicti.

VII. Itaque haud injuria neutra harum opinionum probatur B. LEYSERO *in diff. de Landsassis, Schrifftassis & Ambtsassis* anno 1664. habita & postmodum *T. III. Exerc. Juris Publ. ab Abaso. Fritschio collectarum inserta.*

VIII. Non prior, quia dum prædia rustica in feudum reciperet Princeps, æque facile jurisdictionem immediatam eis concedere poterat, neque enim interest Principis per cancellariam suam an per præfectos imperium summum in novos istos vasallos exequatur, cum & præfecti illud non suo sed Principis nomine exerçant.

IX. Non posterior, quoniam a necessitate belli ea ad universam regiminis explicationem ac imprimis jurisdictionis civilis administrationem minus recte infertur.

X. Atque adeo neutra, utraque enim in Nobilibus aut vasallis æque locum habet, neque ad civitates congrue applicatur, quas tamen perinde in Schrifftassios & Amtassios dividi certum est, conf. CARPZ. *Proc. tit. 2. art. 2. n. 164.*

XI. Aliam itaque conjecturam ipse supra laudatus LEYSERVS exponit, nimirum præsupponit (quod quidem hodie certum est, at olim aliter se habebat) Schrifftassiorum notam esse, si primam instantiam coram curiis provincialibus fortiantur, *Ord. Cur. Jud. Viemb. de 1550. Tit. Wer vor das Hofgericht möge geladen werden. & Ord. Cur. suprema Lips. de 1549. eod. tit. nec non Ord. Saxo-Coburg. P. 2. tit. 3. §. Wenn wir denn. & §. Es sollen.*

XII. Id ipsum vero inde fieri judicat, quia curiæ concurrentem cum cancellaria Principis habeant jurisdictionem, monente CARPZ. *Proc. tit. 2. art. 2. n. 98. & 163.* Id quod verissimum est, & *Ord. Appellat. CHRISTIANI II. Elect. Sax. tit. Wer vor unser Appellation-Gerichte geladen §. desgleichen, weil ohne das ic.* luculenter dispositum, salva tamen a curiis ad cancellariam appellatione, prout usus quotidianus ostendit.

XIII. Inde infert: Schrifftassios esse vasallos domus Saxonice
(i. e.

(i.e. ut ego intelligo, qui investituram & cancellaria Principis accipiunt) at vassallos præfecturarum & qui feudi renovationem a præfectis & præfecturarum capitaneis obtinent, Ambtfassios vocari debere.

XIV. Neque obstare, quod in matricula curiæ Virembergensis complures vassalli domus Saxonice inter Ambtfassios reperiantur; paulatim enim anomaliam observantia introductam fuisse. At Schriffsfassii quidam (præsertim civitates) bellicis aliisque calamitatibus attriti, a vicinis præfectis aliquandiu imperari sibi passi sint, quos tamen Schriffsfassios esse liquido constat.

XV. Atque hinc esse videtur, quod consensus in oppignorationem feudorum, quorum investitura ex cancellaria Principis requiri solet, a toparchis impertitus sæpe pro insufficienti habitus fuerit, licet vassalli oppignorantes ratione jurisdictionis inter Ambtfassios referantur. conf. CARPZ. *Lib. IV. Resp. 30. n. 7.*

XVI. Quemadmodum & contra factum est, ut non nulli nobiles Ambtfassiatu exempti sint & Schriffsfassio additi, quorum exemplum affert SCHILTER. *diff. de Schriffsfassio. c. 3. qua in Exercitat. ad ff. invenitur Tom. I. p. 475. edit. nov. p. 306.*

XVII. Atque ob hanc anomaliam aliud criterium quibusdam placuit, ut Nobiles utraque, alta nimirum & bassa jurisdictione gaudentes in dubio pro Schriffsfassio habendi sint. *add. SCHILT. d. l. p. 478.*

XVIII. Scilicet Schriffsfassios antiquos tales esse reperimus & ratione investituræ & jurisdictionis & comitiorum provincialium. Novi contra harum qualitatum una vel altera fruuntur.

XIX. Atque ex his etiam judicandum de questione: *utrum quis in dubio pro Schriffsfassio, an Ambtfassio habendus sit?* quorum posterius pluribus placuit, quod exemptio ab Ambtfassiatu & prærogativa Schriffsfassiatu facti sit, atque adeo probanda.

XX. Diversam sententiam sequuntur alii, quia Nobiles & civitates subditi Principis sint; Quod vero certæ præfecturæ fuerint addicti, id potius facti esse & probari debere.

XXI. Posterior hæc opinio ratione civitatum & collegiorum, quæ neque investituram petere solent, neque ad servitia equestria evocantur, merito retinetur, nec non ratione personarum supra *pos. 4.* enumeratarum.

XXII. Ratione vassallorum Nobilium vero criterium *pos. 13.* suppeditatum remque multo solidius decidens facit, ut utraque opinione paulo superius commemorata carere possimus.

XXIII. Quando vero LEYSERVS *loco supra alleg. §. 46.* asserit, semper pro eo presumendum esse, qui fundatam in jure (scil. in ordinationibus & matriculis curiarum) intentionem habet, me nondum cum ipso sentire fateor.

XXIV. Ut enim taceam, matriculis istis nrvum, qui vulgo aliis omnibus inhæret, etiam tribuendum esse, quod nimirum, quæ successu temporis mutantur, ibi diligenter annotata non sint: quamobrem etiam jam olim Serenissimus matriculæ curiæ Lipsiensis emendandæ spem fecit; id quoque imprimis urgeri potest, dudum ante fuisse *Schriffstassios*, quam curiæ Electorales Lipsiensis & Wittebergensis instituerentur.

XXV. Nimirum prima curiæ Wittebergicæ fundatio in tempora JOHANNIS *Electoris* gloriosiss. memoriæ & finem anni 1529. incidit. Curiam vero Lipsiensem ALBERTVS *Dux Saxonie* anno 1488. ex judicii provincialibus Thuringorum, quod Eckartisburgi, & Misnensium, quod Dresdæ fuerat, conflavit. vid. PFEIFERI *Origim. Lipsiens. Lib. II. §. 12. p. m. 156.* ubi prima ordinatio celebris hujus tribunalis per epitomen exhibetur.

XXVI. Licet vero hodie *Ambtstassii* non minus ac *Schriffstassii* immediate Principi subsint, Princeps tamen diversimode jussa sua exponit, *Schriffstassii* nimirum, ut territorii Princeps per cancellariam suam, *Ambtstassii*, ut præfecturæ dominus, per quæstores sive præfectos.

XXVII. Vnde, qui hodie eleganter exprimuntur, *die aufsonderbare Schriffte der Chursl. Cansley sitzen*, antiquitus ii fuisse videntur, quibus tanquam honestioribus mandata Principis literis ex cancellaria datis, significabantur, cum eadem *Ambtstassii* per præfectos exponerentur. Hinc in *Ordinat. Provinc. El. Saxon. de anno 1482.* ita circumscribuntur: *Allen Prælaten, Grafen, Herren, der Ritterschafft, den Städten und unsern Ambtleuten, als das Herkommen, und denen wir in andern Sachen zu schreiben pflegen.*

XXIIX. Mandata ista primitus *servitia militaria* aliaque fidelitatis

litatis & reverentia condernebant, unde majores nostri Ambtsassius definiebant; Die in das Amt dienen, Ritter-Dienste leisten, eine gewisse Anzahl Pferde unter des Amts Führung ins Heerlager stellen.

XXIX. Scrifftsassiorum commodo curias Electorales duas institutas fuisse ex dictis constat: quarum altera Wittebergensis in solos circuli Electoralis, altera Lipsiensis in omnes reliquorum circularum Scrifftsassius jurisdictionem exercet.

XXX. Quin & omnium reliquorum subditorum, qui ratione jurisdictionis vel Senatibus oppidanis vel vasallis Nobilibus subsunt, disceptationes judiciales per modum appellationis aut querelæ denegatæ vel protractæ iustitiæ ad curias devolvuntur, vel etiam ob causæ continentiam, aut in reconventionem ibidem inchoantur.

XXXI. Nisi si quis privilegio, ne in curia comparere teneatur, munitus sit, quale quid de Senatu Schneebergensi refert ZIEGLER. *Ad Cavoli Praxis. §. Scrifftsassii Concl. 2. n. 9.* Simile privilegium Academia Lipsiensis ejusque Professores respectu curiæ Lipsiensis nostra ætate obtinuerunt.

XXXII. Ex jam dictis recte inferunt ZIEGLER. atque alii, in possessorio summarissimo inhibitiones pœnales contra eos, qui curiæ immediate non subsunt, decerni non posse.

XXXIII. Etenim processus inhibitionum in solis curiis obtinet; conf. CARPZ. *de Inhib. in Vol. diff. fol. 170. seqq.* eumque in præfecturis permittendum non esse judicavit *Facultas Wittebergensis M. August. 1679. an Dietrich Schicken zu Queß, adversus præfectum Bitterfeldensem, qui processum inhibitionis in præfectura sua per observantiam invaluisse contendebat: huic enim sequentes opponebant rationes: Dennoch aber und dieweil solche Inhibitions-Processse eigentlich vor die Hof-Gerichte gehören, und daselbst vermöge kundiger Rechte, anders nicht, als collegialiter und mit grosser Bescheidenheit decretiret werden sollen; hingegen denen Amt-, Schöffen dergleichen nirgend zugelassen, auch weil sie einzelne Richter seyn, nicht füglich zugelassen werden kan, vielmehr ihnen in wichtigen Sachen selbst zu erkennen verbotben: So erscheinet hier-*

aus so viel, daß der von ermeldetem Ambt-Schöffer vorgenom-
mene Inhibition-Process zu Recht nicht beständig.

XXXIV. Ceterum quæ singularia ratione curiarum occurrunt, hujus loci non sunt, nisi forte huc referas, quod Senatus Lipsiensis per privilegium obtinuerit, ne cives ejus urbis, Senatu haud requisito, a curia citari possint.

XXXV. Olim & hoc obtinebat singulare, quod actor Ambt-
faffius, licet immobilia quam plurima possideret, in curiis tamen
cautionem pro reconventionem & expensis præstare coactus fuerit,
secus ac Schriffaffius, quam differentiam ex *Const. Sax. 5. P. 1.* eli-
cebant, ubi vid. MOLLERVS *n. 14. seqq.* SCHULTES. *P. 1. obs. 22.*
KNICHEN. *de Paction. Vestiturar. P. 2. c. 5. n. 13.* ZIEGL. *ad Caroli*
Prax. S. Schriffaffii Concl. 2. WEHNER. *Obs. Pract. Voce Ambtassess.*

XXXVI. Verum hæc differentia per *Ordin. Proc. Sax. tit. 5. von*
Worstand, expresse sublata est.

XXXVII. Ceterum Ambtaffii ut plurimum & regulariter juris-
dictione criminali destituuntur, quam in prædiis eorum præfecti sibi
viadicant.

XXXVIII. Quin & in civitatibus Schriffafficis eam juris-
dictionis speciem præfecto sæpe competere constat. Vtrum vero in
iis jurisdictio etiam civilis ad præfectum pertinere possit, dubitatur.

XXXIX. Non videtur, tum, quia jurisdictio civilis jus muni-
cipii necessario consequitur, tum, quia Schriffaffiatus prærogativa
& omnigenæ jurisdictiois ad præfecturam rejectio simul stare vix
possunt.

XL. Interim teste LEYSERO *de Landassius tb. ult.* municipio-
rum quorundam usus & hoc, admittit, quoniam in rem allegari solet
Ord. Curia Witteberg. tit. Wer vor das Hof-Gericht geladen wer-
den möge, verbis wie in Städten gesehet.

XLI. Superest, ut de origine & indole præfecturarum dispi-
ciamus. Illam ita exponit LEYSEROVS. *d. 1. tb. 47.* Videntur, qui
apud veteres Germanos comitatus erant, pluribus deinde comita-
tibus in principatum unitis, magnam partem in præfecturas ma-
tati esse, neque enim prorsus a vero aliena sunt, quæ de XII. co-
mitati-

mitatibus olim ad Ducatum unum conſtituendum requisitis vulgo ſeruntur.

XLII. Elegans hæc conjectura accuratius forſita exponitur: Erant apud præſicos Germanos duplicis generis iudices, Comes, qui ſuperiori, & Scultetus vel Scultafius, *Schultheiß*, qui inferiori iurisdictioni præerat.

XLIII. Legimus quoque de Ammannis, iisque vel ſuperioribus, qui Comitibus æquiparati, vel inferioribus, qui iidem cum Scultetis iuſſe videntur.

XLIV. Cum enim Comitum nonnulli jus hereditarium & latiore ſibi poteſtatem arrogarent, ne res in exemplum traheretur, titulo Comitum in Ducatibus paulatim abolito, poteſtas ejus vicario ſeu Ammanno cedebat.

XLV. Semper enim Scultetus ſeu Ammannus a Comite proximus & vicarius fuit civitatis, eoque vel propter alia reipublicæ negotia vel ob adverſam valetudinem abſente, ille mallo a) præſedit. conf. BRUMMER *de Scabin. c. 4. §. 2. uſque ad 7.*

XLVI. Atque hinc factum eſt, ut comitatus nomen *Ambt*, *hacht*, *Ambſbath* & contracte *Ambt*, Ammanni vero *Ambacht*, *mann*, vel *Ambtmann*, ſortirentur, voce Celtica, quæ miniſterialem denotat, in ſubſidium vocata. vid. du FRESNE *Gloſſar. media & infima latinicatis voce Ambachtus & voce Amman.* WEHNER. *obſ. præſ. voce Amman.*

XLVII. Inde etiam eſſe videtur, quod hodieque præfecturæ quædam in alias minores *Bogtzen* oder *Unterämter*, ſubdividuntur. SECKEND. *de ſtat. Princip. P. I. c. 2.*

XLVIII. Hinc quoque patet, non ſatis certam eſſe *illuſtris* STRYKERI conjecturam, qui in *cautel. contract. Sect. 2. c. 9. §. 32.* vocem *Ambtmann* ab Ammodiatore derivatam putat.

XLIX. Ammodiatio quidem ad præfecturas refertur; verum & in aliis privatorum prædiis, quibus varii generis jura adhærent, vel unde varia commoda percipiuntur, locum invenit.

L. Neque hæc vox conceptum *derer* *Ambtleute* exhaurit:

E 3

Am-

a) Mallus erat locus judicii. Derivatur a Germanico *Mahl*, ſigno.

Anmodiator enim fructus & reliqua commoda sibi, Praefectus omnia Domino acquirit. conf. STRYK, *d. l. §. 32. & seqq.* & TABOR *diff. singul. Vol. I. Tit. 1. §. 657. & seqq.*

LI. Officium praefectorum non solum in administranda justitia, sed vel maxime in oeconomia regenda rationibusque reddendis consistit. Quae ex parte cognoscuntur ex sciagraphia, quam exhibet WEHNER. *in obs. pract. voc. Ampts. Bücher edit. noviss. p. 15. seqq.* it. SECKEND. *in addis. des Teutschen Fürsten, Staats, ad cap. 2. §. 5. plenius vero ex codicillis, quibus officium hoc defertur, aus denen Amtmanns-Bestellungen, qualem idem auctor exhibet in alleg. tract. p. m. 828. usque 844.*

LII. Vno verbo: praefectus nihil aliud est quam administrator oeconomiae & justitiae, quales in castris Nobilium deprehenduntur, nisi quod functiones ejus multo ampliores sint. Interim majus & minus non variant speciem.

LIII. Atque ex his patet, quae storis nomen non adeo inconvenienter huc applicari, certe convenientius, quam nomen toparchae, quod Principem ditionis significat.

LIV. Praefectus enim Princeps non est, imo Princeps ipse, non qua Princeps, sed cum primis als Erb- und Gerichts-Herr, Amtmanns imperat.

LV. Vnde prudenter SECKENDORFIVS *in addis. ad cap. 2. §. 3. des Fürsten, Staats* expensis praefecturarum incommodis judicat, praestare forte, si Principes abdicatis ejusmodi oeconomis particularibus ex solis redditibus publicis viverent. Quod tamen consilium Principibus, quibus amplior ex copia provinciarum potentia est, convenire videtur.

LVI. Extraordinarium vero praefecti officium etiam ad Schriftfahssios extenditur, qui proinde certis praefecturis salva libertate sua annumerantur, neque praefecto, nisi tanquam commissario principis ad singula negotia constituto, obsequuntur. conf. SCHILTER. *de Schriftfahssios loco supra alleg.*

CAP. VIII.

De

Diætiſ ſeu conventibus provincialibus,
von Land-Tägen. a)

I.

Quemadmodum jus comparendi in conventibus provincialibus inter potiffimas Schrifftſaffiorum (quatenus ut finguli confiderantur) prærogativas merito refertur: ita comparatio in iisdem, non ſola ad eodem citatio ſubjectionem probat. ZIEGLER *ad Calvol. Prax. §. Landſaffu Concl. I. n. 139. ſeq.*

II. Nempe in univerſis fere Germaniæ principatibus & territoriis, quæ a Statibus hereditario jure reguntur, moris fuit, ut de præcipuis reipublicæ negotiis cum civibus deliberarent. HERTIVS *in diſſert. de conſultation. legibus & judiciis in ſpecialibus Rom. Germ. Imperii rebus publicis §. 3. uſque ad 11. Tom. II. opuſc. p. 409. & ſeqq.*

III. Diverſa vero eſt pro diverſitate amplitudinis juris territorialis horum conventuum materia.

IV. Alibi ad indictionem belli, pactionem ſcæderum, inpoſitionem tributorum, aliaque ſummam reipubl. concernentia, votis Landſaffiorum decifivis dominus territorii indiget.

V. Alibi fere de ſolis ſubſidiis pecuniariis & modo collectandi diſquiritur, b) reliqua ſtatibus indicantur, non ut de ſuper conſultent, ſed ne, quid agatur, ignorent.

VI. Sunt etiam multi Principes, qui, quod hiſce conventibus juri ſuo eminenti derogari putent, modum collectandi perpetuum & uniformem invenerunt. Quale quid in Palatinatu, Electoratu Brandenburgico, quin etiam in regnis maximis paulatim introductum eſſe experientia teſtatur.

VII. Abſque convocatione coire ſtatibus, excepto præſentiffimi & irreparabilis periculi caſu, non licet. Convocat vero, qui ſuperioritate territoriali gaudet. vid. HERTIVS *d. l. §. 6.*

VIII. Con-

a) Confer. Weckens Beſchreibung der Stadt Dresden.

b) Ut ſubditi eo libentius & ſine murmure jugum ferant. Die Leute geben es williger, wenn ſie darein gewilliget.

VIII. Convocantur subditi eminentiores, qui Aristotelico conceptu cives dici possunt. In Saxonia vocantur **Prälaten, Grafen, Ritterschafft und Städte**, ubi Prælatorum nomine etiam utraque Academia Lipsiensis & Wittebergenfis venit, quæ hucusque prærogativam præ Comitibus strenue defenderunt.

IX. Ex his potiores dicuntur **der Ausschuß**, qui in **den engern und weitem Ausschuß** subdividuntur.

X. Quemadmodum vero hoc de Prælatis & Comitibus dici nequit: ita Nobiles zum **Ausschuß** consensu Principis ab ipso collegio **des Ausschusses** eliguntur. Civitates **des engern und weitem Ausschusses** enumerantur in *Dn. HORNII Jure publ. c. 63.* ubi omnia, quæ hic dicere animus erat, jam dicta mihi que otia facta reperio. Addatur *HERTIVS supr. alleg.* ex quo, quæ quis deesse putare posset, facile supplebuntur.

CAP. IX.

De

Jure natalium ingenuorum. Von denen Ahnen.

I.

UXorem radiis mariti corruscate, neque ipsius originem dignitati prolis addere quicquam vel detrudere, ex jure Romano certum est. *l. 8 & 12 ff. de Senator.*

II. Cui hypothese conveniens est, quod ubique circumfertur, quantum ad statum libertatis, partum æstimari ex ventre, quantum vero ad status reliquos & dignitatis prærogativam, ex patre, qui in potestate habet. conf. *NOLDEN. de statu nobil. civil. c. 11. p. m. 260. seqq.*

III. Quia vero præter Nobiles nulli in Germania erant ingenui, mirari non debemus, cur etiam ex parte matris nobilitas, id est, status ingenuitatis requireretur.

IV. Cumque urbibus extructis inferioris (plebejæ) conditionis homines ex opum affluentia potentiam & auctoritatem aucuparentur, nobiliumque matrimonia ambirent, homines prisce ingenuitatis, ne novi in ipsorum consortium se ingererent, iisque emolumenta præriperent, sedulo semper caverunt.

V. Cer-

V. Certum itaque numerum majorum ex utroque latere per continuas generationes nobilium requirebant, ut quis pro nobili genuino haberetur, & antiquæ nobilitatis privilegiis frueretur.

VI. Interim frustra disputabant juris Romani Dd. utrum statuta genus quoque maternum ad nobilitatem requirentia in rebus publicis recipi possent, id quod BARTOLVS cum quibusdam ipsi succincentibus contra usum per totam Europam manifestum impudenter negabant.

VII. Numerus iste majorum alibi ad quatuor, alibi ad octo, aliquando ad sedecim personas adstringitur. Es muß einer seine vier, acht, oder sechzehn Ahnen beweisen.

VIII. Ahn enim, primitivum linguæ Germanicæ vocabulum, aliquem ex majoribus denotat, teste SCHOTTELIO von der teutschen Haupt-Sprache, Lib. 5. tract. 6. in Lexico Etymolog. primitivor. conf. Jus Provinciale Würtemb. in Tab. ad. pr. P. IV. & dicta P. IV. tit. 19. ubi inflexa successu temporis voce avus Ahni, avia vero Ahna vocatur.

IX. Computatio recepta hæc est, ut majores ejusdem saltem gradus connumerentur, dummodo nemo eorum, qui propiores sunt, nobilitate exciderit.

X. Atque adeo zu 16. Ahnen requiritur nobilitas illibata per quatuor gradus; zu 8. Ahnen 4) per tres; zu 4. Ahnen vero per duas generationes sufficit.

XI. Alii solas, foeminas ascendentes computant; verum iis obstat, quod numerum rotundum, quantum quidem statutis & moribus requiritur, nunquam in certo graduum genere reperiunt.

XII. Obstant etiam verba sanctionum publicarum huc pertinentium, daß einer von Vater und Mutter, und derselben Groß- und Aelter-Vater, auch Groß- und Aelter-Mutter von Alters her ererbten Helm und Schild aufzulegen habe.

XIII. Usus hujus requisiti conspicitur in collegiis capitularium Canonicorum ecclesiasticis superioribus, bey denen Canonicis auf hohen Stifftern, quorum scilicet præsul vel Episcopus inter status imperii refertur. vid. NOLDEN. de statu Nobil. c. 11. n. 28.

XIV. Ita in primatu Argentinenfi in Canonicorum numerum

F

non

4) Zu acht Ahnen vocantur Stiff-mäßig.

non cooptatur, nisi qui fidem prosapiae illustris (sive ex nobilitate superiori) legitima 32. majorum demonstratione facere possit. Addatur BECMANNI *Syntagma dignitat. illustr. dissert. 14, c. 2. §. 10. in fine.*

XV. Idem usus hujus requisiti sese exerit in ordine equestri S. Johannis, ubi necessaria est demonstratio nobilitatis per tres gradus continuata, 8. Ahnen.

XVI. Porro in ludis equestribus, bey denen Tourniren, nec non in jure & judicio equestri Silesiae. NOLDEN. *dict. loc. num. 31. usque ad 37.* BECMANN. *d. §. 10. add.* SALMVTH. *de matr. principis cum virgine nobili p. m. 162.*

XVII. Ita in Polonia ex utroque latere nobilitatem deduci, nec non in Hispania idem, quoties alicui castrum & fortalicium commendandum est, requiri, teste MATTHIA STEPHAN. *de nobilitate c. 5. n. 108. seqq.* quemadmodum & in Hispania ad ordinem militare non nisi sanguine avi aviæque paternæ & maternæ nobiles admitti auctor est BECMANN. *d. l.*

XVIII. Ita in Saxonia ordo equestris ad consultationes in comitiis provincialibus neminem admittit, nisi qui 16. Ahnen probare possit. *Dn. D. HORNIVS in Jur. Prud. publ. c. LXIII. §. 3.*

XIX. Et olim Jure Sax. communi, Land-Recht *Lib. 3. artic. 29.* musste ein Schöppenbar Frey-Mann sein Handmahl beweisen, und seine 4. Ahnen benennen, wenn er einen seiner Genossen kämpflichen ansprechen wolte.

XX. Ita eodem Jure Saxon. Provinciali communi *Lib. 3. art. 72. seqq.* disponitur; das ehrliche und freygebohrne Kind behält seines Vaters Heer-Schild, und nimmt auch sein Erbe, und der Mutter also wohl, ob es ihr ebenbürtig ist ic. Nimmt ein Schöppenbar Frey-Mann eine Bauer-Giltin, die Kinder sind ihr nicht ebenbürtig ic. *b) de quo infra in materia successionis hereditariæ pharibus agetur.*

b) OCKEL. de prescript. immemor. c. 2. §. 11.

CAP. X.

De

Jure clypeorum, galearum, vexillorum
& insignium.

I.

Germani primum partim nudi pugnabant, partim pelle alicujus feræ tecti.

II. Et ita quidem, ut totam pellem, quæ caput feræ contexerat, capiti suo imponerent cum dentibus, atque superior pars rictus sive hiatus integra primorem frontem ac tempora; inferior fissa aures ac posteriores maxillas contegeret; reliqua pellis humeros ac tergum velebat, quam inter pugnandum lævo brachio obvolvebant. Cujusmodi figuræ PHILIPPVS CLVERIVS *Germania antiqua Lib. I. ad fin. cap. 44.* depictas exhibet.

III. Ceterum paulatim inter primates invaluit, indeque ad inferiores ordines descendit mos caput galea coriacea vel casside ferrea tegendi.

IV. Galeam vel cassidem ornabant cristæ pennatæ & aliquando effigiatæ ferarum capita, imposita cornua, alæ aquilarum & id genus alia.

V. Accedebant lorice & postmodum thoraces, demum integer amictus ferreus.

VI. Scuta ab initio oblonga, quæ altitudinem & latitudinem viri implebant, eaque vel ex simine texta, vel ex tabulis ligneis aut arborum corticibus confecta.

VII. Ea lectissimis coloribus ab invicem distincta per certa spatia, laterculos vel rhombos, item virgas seu trabes: qua de re auctores Heraldices & figuræ, ex antiquitate hodiernum superstites, consuli merentur.

VIII. Atque hinc cognoscimus originem & indolem insignium, dederunt *Wapen*, ut vulgo vocantur, proprie enim *Wapen*, hodie *Waffen*, arma dicuntur, quæ clypeo sive scuto & galea non minus ac telis & gladio absoluebantur, insignia vero galeæ affixa, & in scuto depicta deprehendere licet.

F 2

IX. At-

a) HAGENBERGII *Germania media in 410.*

IX. Atque horum insignium gentilitiorum severa semper & religioſatum primis apud Germanos fuit custodia, ut quicquam circa ea mutare dedecus & nefas, aliena vero usurpare summa injuria habeatur.

X. Ita etiamnum in Germania nostra, si quis plebejus vel burgenſis nobilitatis insigne usurpare conetur, cuius nobili, id quocunque in loco pictum fictumve conspiciant, deturbare, confringere, pedibusque concutere fas esse creditur.

XI. Clypei nobilium inferiorum non aliis, quam quae supra *Po VII* commemoravimus, insignis conspicui fuerunt, unde hodieque antiquissima & maxime genuina ea passantur, quae omnium sunt simplicissima.

XII. Integrae vero nationes augustiorum animalium, qualia Germania fovet, puta equorum, taurorum, urforum, cervorum, leporum &c. signa in scutis ostentabant, quae tamen non nisi a Principibus civitatum & Ducibus exercituum usurpabantur.

XIII. Posterioribus seculis effigies animalium pederentium inferiorum quoque nobilium scutis inferi ceperunt ipsorum Principum indulgentia, qui suorum insignium usum coloribus tantum mutatis, huic vel illi nobili permittebant.

XIV. Ne vero nimis hic evanesceret Principum praeminentia, non integrum animal sed dimidia pars anterior caputve aut pes exprimebatur.

XV. Paulo post tamen & integrorum animalium imagines nobilibus concedebantur.

XVI. Hodiernam Neo-Nobilium, ex infima saepe plebe ad hunc statum adspirantium, in exegitandis insigniis vanitatem eleganter describit CLVVERIVS in *Germ. antiq. Lib. I. c. 44. p. m. 292. in fin.* cui jungi merentur, quae in *Apologia JOANN. REINHOLDI de PATKVL*, quam *Echo* inscripsit, habentur §. 14.

XVII. Hodierna itaque insignia, in latiori significato sumpta, & germanice *Wapen, Schild und Helm* dicta, comprehendunt 1) scutum seu campum, *das Feld*, cui insignia inhaerent, 2) emblemata, figuras & colores scuto adhaerentes, 3) galeam seu cassidem, 4) Klenodia galez imposita, 5) ea, quae scutum & universa insignia sustinent.

XVIII.

XVIII. De scuto ejusque figuris & ornamentis præter superius dicta plura monere ad rem præsentem non attinet, quod enim hodie non amplius quadrata oblonga, sed frequentius oblongo rotunda aut ad eam figuram declinantia sint, cuius figuras commentariis heraldicis impressas inspicienti, ad oculum patet.

XIX. Galea nobilibus aperta seu clatrata, quam perforatam vulgo vocant, eiu offener oder Turnier-Helm, tribuitur, quam tamen ii, qui genere nobilibus hodie certo modo equiparantur, Consiliarii Principum, Doctores, Licentarii, urbium primariorum consules, & senatores, ex observantia, obtinuerunt, & notarii, mercatores, publicani, & nescio quis, dummodo opibus abundet, inepte & ridicule usurpant. b)

XX. De Klenodis sive ornamentis galearum agit LIMNÆVS de Jure publ. Lib. 6. c. 6. n. 73. seqq. atque de telamonibus sive sustentaculis clypeorum IDEM. d. 1. n. 101. seqq. denique de usu insignium vario *ibid.* n. 106.

XXI. Ceterum ideam universi nobilium ordinis ejusque distinctionis in superiorem & inferiorem suppediat doctrina de Heerschilddis seu clypeis militaribus.

XXII. Horum septem numerat *Jus Feudale Alemannicum cap. I.* quorum 1) Regi Romanorum, 2) Principibus ecclesiasticis, 3) Principibus laicis, 4) dominis liberis, 5) dominis mediæ libertatis, 6) ministerialibus, 7) denon semper Leuten tribuitur.

XXIII. Atque imprimis de septimo clypeo dubitatur, *utrum jure feudi (scilicet nobilis) gaudeat nec ne?* quamvis comparatio a septem mundi ætatibus desumpta, non multum ad rem faciat.

XXIV. Plura notatu digna hic observat SCHILTER in *Comment. ad cap. 1. §. 2. seqq. v. 9.* Heerschildos non constituisse dignitates feudales. Rex Romanorum enim, cui primus clypeus tribuitur, a nemine feudum accipit, sed esse originem universæ nobilitatis, quæ olim apud Germanos ex sola fortitudine bellica oriebatur, ejusque signo, clypeo scilicet denotabatur. Quemadmodum etiam §. 4. usque ad 11. de origine clypei Principum ecclesiasticorum erudite disserit.

F 3

XXV.

b) Offene ungeschlossene Helme oder Turnier- und Stech-Helme. Limæus Pater Publicistarum.

XXV. Porro §. 12. refutat *Glossam germanicam Spec. Sax. Lib. I. art. 3.* per Principes laicos eos saltem intelligentem, qui feuda a Principibus ecclesiasticis tenent, & pro ejus seculi superstitione clericos laicos præhabitos fuisse monet.

XXVI. Per dominos liberos, clypeo quarto gaudentes, SCHILTERVS intelligit Comites immediatos, quia eo tempore nomen Comitum nondum tantum habebatur, ut præminencia Comitum immediatorum eo exhaustiri crederetur.

XXVII. Per liberos mediatos sive *Mittel-Freyen*, intelligit Barones, hodie *Die Frey-Herrn*, qui etiam semper *Freyen*, (id est *Sent-paar Freyen*) vel *Schoppenbar Freyen*, dicti fuerunt, & hos quidem immediatos, c.)

XXVIII. Per ministeriales intelligit omnes nobiles mediatos, qui a capitaneis vel valvasoribus majoribus feuda tenent, suntque *Edele*, (quo Comites & Barones mediati etiam referuntur) *Ritter und Knechte*.

XXIX. Denique semper *Leute* esse putat, qui feudis investiti servitia militaria præstant aliave ministeria, neque tamen ex parentibus nobilibus nati sunt, unde paragium i. e. nobilitatis jura & dignitatem non acquirebant, SCHIL T. *ibid.* §. 23. 24. 25.

XXX. Brevior in materia est *auctor Juris feudalis Saxon. communis in pr. c. 1.* observans saltem: daß der Heer-Schild an dem Könige anhebe, und sich an dem siebenden Schild wieder ende; doch haben, ita pergit, die Leyen-Fürsten den sechsten in den siebenden bracht, seit daß sie worden seyn der Bischöffe Lehn-Manne, daß doch von Unbegin dieses Rechts nicht daß.

XXXI. Luculentius ea de re differitur in *Jure Provinciali Saxon. Lib. I. Art. 3.* ubi Episcopi, Abbates & Abbatissæ, die gefürstet sind, ad clypeum secundum; die Schoppenbare Leute und der Freyherrn Manne ad quintum; dieser ihre Manne fortan ad sextum referuntur. Quis vero septimo potiri debeat, non exprimitur, nisi quod observatio, quam Jus Feud. Saxon. suppeditat, hic repetatur, Principes laicos, postquam ecclesiasticorum vasalli facti sint, clypeum sextum in septimum provolvisse, de qua observatione pluribus infra.

XXXII.

c) SCHILTER. *ad jus feud. alem. cap. I. §. 1. §. 18.* add. *Glossar. Spec. Saxon.*

XXXII. Valde vero differre *Speculum Svecicum & Saxonie*. ipsa docet inspectio: etenim *die Schöppenbaren Leute*, qui iidem sunt cum semper *Leuten*, hic ad quintum, illic ac septimum; *der Freyherrn Manne*, hic iidem ad quintum, illic ad sextum; und *dieser ihre Manne* fortan, id est Baronum subvasalli, hic ad sextum, illic ad septimum clypeum referuntur.

XXXIII. Interim *Juris Sax.* doctrinam fere secutus est, qui hoc argumentum ex instituto tractandum sibi sumit. *Jctus Hallensis ANDREAS OCKEL. de prescript. immemorial. c. 2. sb. 21. usque ad 40.* quod inter Germanos antiquos, Saxones potissimum, juris publici studiosi fuerint, ut ex *RVLANDO de Commissariis* observat *GRYPHIANDER de Weichbild. Sax. c. 44.*

XXXIV. Nempe *OCKELIVS* archi-officiales, postea Electores, tum ecclesiasticos, tum seculares, ad *SECVNDVM* clypeum refert, iisque *Ducem Luneburgicum* addit, quod, cum is *Bavarico & Saxonico Electoratu* duplicique archiofficio, quo olim gavisus est, temporum fato excidisset, & reliquæ ejus terræ nihilominus in Ducatum postea erectæ essent, scutum secundum & dignitas pristina eidem remanserit, *d. c. 2. sb. 25.*

XXXV. *TERTIVM* clypeum occupare dicit Principes, non solum qui aliquo imperii officio inferiori & archiofficiis contradistincto, gaudent, seu feudum cum dignitate, vel stylo juris feudalis *Lombardici*, beneficium & honorem, ein alt *Würden-Lehn* possident.

XXXVI. Clypeum *QVARTVM* tribuit Comitibus & Baronibus immediatis, de quibus multa notatu dignissima affert *sb. 27. usque ad 33.* atque his quatuor clypeis nobilitatem eminentiorem, den *hohen Reichs-Adel*, absolvi, reliquos vero clypeos ordini militari assignatos putat.

XXXVII. Nempe clypeo *QVINTO* addicit Nobiles, qui ministeria vel aulica vel judiciaria vel militaria obibant; *SEXTO* tum nobilitate recenter donatos, tum subvasallos hominum equestrium; *SEPTIMO* homines civici ordinis, qui exigua feuda possident, ex quibus tamen operas militares non præstant. *d)*

XXXVIII. Hactenus recitatæ *OCKELII* sententiæ proxime accedit

d) Add. WENKERI Tract. de Pfalzburg. Ulzburg. & Clevenburg. Argent. 1698.

cedit Vir illustris HENRICVS COCCEJVS in *dissertat. de potestat. stat. imperii circa dignitates c. 2. §. 31. seqq.* asserens sex olim fuisse clypeos quorum secundum Principes; tertium Comites & Barones immediati; quartum ii, qui primi a Principibus feuda sua capiunt, *Wittel, Freyen, Schöppenbare Leute, Danner, Herren* &c. tenuerint, atque hos ultimum nobilitatis, quam semper ex officio publico aestimat, gradum constituisse.

XXXIX. Quintum clypeum attribuit *denen Dienst- Leuten*, qui non officia reipublicæ sed ministeria præstant, & quibus nobilitatem non nisi ex privilegio competere putat; sextum *der Dienst- Leute Mannen*, qui mihi non nisi rustici esse videntur.

XL. Nos quemadmodum ordines Nobilium his clypeis indigenti, eorumque olim non nisi sex fuisse, inspecta Germanorum antiquitate & moribus putamus, ita, cum ex omnium confessione Rex Germanorum (qui hodie Romanorum Imperator vocatur) PRIMVM teneat; SECVNDVM Ducibus archiofficialibus; TERTIVM Principibus; QVARTVM Comitibus immediatis variis generis, nec non Baronibus immediatis, dummodo principali dignitate non polleant; QVINTVM iis, qui primi a Ducibus & Principibus feuda & quidem officii publici ratione obtinebant; SEXTVM Ministerialibus seu Nobilibus in specie ita dictis asserendum esse, perpensis variorum quos hæcenus recitavimus sententiis, creditus.

XLI. De vexillis commodior differendi occasio inferius apparebit; interim hic præmonuisse sufficit, non nisi superiori nobilium ordini jus propriis vexillis utendi, indeque ipsorum feuda *Fahnen- Lehen* appellata fuisse, quæ quidem res ad jus feudale pertinet.

XLII. Successu vero temporis vexillorum usus etiam ad officiales militares supremorum imprimis ordinum, nec non ordinem equestrem immediatum cum primis in exequiis extensus est; privato magis ausu, quam publica indulgentia, non secus, ac titulorum exaggeratio, quæ duplex hodie decorum publicum & privatum peperit.

XLIII. Tandem non prætereunda conjectura HERTII *opusculi Tom. II. p. 361. seqq. §. 90.* quam tamen utpote ad tempora antiqua, quibus jam certa insignia in usu erant, non assurgentem auctori suo relinquitur.

CAP. XI.

De

Jure urbium a) & burgariorum b) in genere.

L

Burgarios & rusticos solis muris distingui c) tritum est proverbium, explicatum ab HERTIO in opuscul. Tom. 3. p. 607. *Paroemia 10.*

II. Verum & vici, praesertim in Franconia & vicinis tractibus subinde muro lateritio cinguntur; neque sola muri extractio jura civitatis, alle bürgerliche Gerechtigkeiten und Wohlthaten, tribuit.

III. Ea jura consistere dicuntur in exercendis officiiis & instituendis tribus opificiariis, in mercatura & nundinis, in praesumptione libertatis a dominio herili, in braxatione cerevisiae & vini cauponatione, in celebratione conviviorum & conventuum, denique in jurisdictione propria, saltem civili seu inferiori, Erb-Gerichte.

IV. Verum & officia quaedam in pagis exercere videmus: frequentes enim reperiuntur Dorff-Schneider, Dorff-Schmiede, Rademacher, Schuh-Flicker, & id genus alii d) Elegantiores opifices ibi haud facile reperiuntur, quia ipsis non indigent rustici, neque multitudinem magistrorum opificalium admittit vici angustia & cessans indigentia, unde per rerum naturam tribus ibidem erigi non possunt.

V. Nundinarum vicem, quatenus nempe rustici iis indigent, suppleunt encenzia, die Kirchmessen, & quibusdam in locis der Ablass. Caupones quoque res usus quotidiani ut plurimum venales habere solent.

VI. Li-

a) *vid. cap. I. §. 12. usque 24.*

b) Non longe delicatis auribus offendiculum ex hac voce subnaturum, postquam non modo integer *Codicis Theodosiani Titulus de burgariis* inscribitur, sed & burgi mentio fit in *l. 6. C. de fund. rei privatae, l. 2. §. 4. C. de prof. prat. Africa*, ubi GOTHOFR. in not.

c) Bürger und Bauern
scheidet nichts als die Mauern.

d) *Ord. EleB. Sax. de 1551. von Brauen und Schenden. CARPZ. Lib. I. Resp. 42.*

VI. Libertatis praesumptio differentiam specificam a vicis hodie suppeditare non potest, quia rusticis etiam tribuitur, ex hypothesi, quasi servitus in Germania plane defuerit; & quamvis paromia germanica: *keine Henne flucht über die Mauern*, de qua HERTIVS loco supra cit. parom. 11. agit, tanquam vera supponatur, onera tamen pecuniaria sive patrimonialia in urbibus praestatione gallinarum multo sunt molestiora.

VII. Interim solliciti esse solent magistratus oppidani, ne quicquam in urbem ex vico recipiatur, nisi testimonio manumissionis, *Paß-Brieff*, instructus. Quod, quomodo cum hypothesi positionis praecedentis cohaereat, alii viderint.

VIII. Jus brazandi cerevisiam ad urbes olim in Germania pertinuisse vix crediderit, qui TACITVM de mor. germ. c. 23. inspexerit: nulla enim tum temporis in Germania magna urbes, cerevisia vero frequentissima & potus ordinarius fuit.

IX. Et hodie urbibus jus prohibendi non competit, nisi respectu vicorum intra milliare circumcirca sitorum. Qua de re peculiari capite infra. cap. 16.

X. Ex vini venditione exiguus in vicis quaesitus expectandus erit; scubi vero viatorum frequentia lucrum promittat, caupones pagani illud non negligunt.

XI. Convivia in vicis hodie celebrari quotidiana docet experientia, etiam si vicus urbi sit proximus.

XII. Non itaque proprie specie differunt vicus & urbs, neque magis quam emporium vel metropolis & oppidum; sed differentia ab eo, quod plerumque fit, & ab incolarum conditione aut frequentia desumitur.

XIII. Dantur certa oppidula, quae serio considerata neque a pagis differunt, neque nomen urbium vel oppidorum ambiunt, sed denominatione *derer Markt, Flecken* contenta sunt. Et quamvis consules ibi habeantur, ii tamen a scultetis paganis non differunt, neque senatores ostendere possunt.

XIV. Interim quando negotia supra *pos. 3.* enumerata, *bürgerliche Nahrung*, vocantur, non tam excluduntur extra urbem degentes & in vicis remotioribus commorantes; sed prohibetur, ne in

ea ipsa urbe exerceat, qui in civium numerum cooptatus non est.

XV. Atque adeo non solum advena, sed & simplices incola, die *Rechtliche oder Schup-Verwandten*, ab his prerogativis civium excluduntur, & plerumque vilibus operis panem quarunt.

XVI. Iis vero, qui horum jurium participes esse cupiunt, & collegio, cujus membra se profitentur, praestanda praestiterunt, spatium plerumque annuum ad redimendum jus civitatis indulgetur. GAILL. *Lib. 2. obs. 31. n. 2.* Alibi hoc spatium vel coarctatur vel plane denegatur.

XVII. Quo elapso armatus (mit Ober- und Untergewehr,) nisi sit ex ordine eruditorum, (ein Mantel-Bürger) in curia comparere, regulariter homagium praestare & certam pecuniae summam pro receptione solvere cogitur.

XVIII. Quod nisi fecerit, omni commercio civium ipsi interdictum, & porro contumax urbe cedere jubetur, quod posterius praedictis firmat B. LEYSER. *diff. de jure civitat. §. 32.*

XIX. Quid vero si talis sit filius municipis ejusdem urbis? si postquam pater jus municipis obtinuit, natus sit; ipse quidem denovo jurat, sed pro impetratione modicam saltem pecuniae summam praestat.

XX. Antea natus regulariter jure patris non fruitur, nisi patri, ut proles hoc jure simul fruatur, dum ipse civis fieret, simul indulgentiam sit.

XXI. Hamburgi distinguitur, ut liberi, qui, antequam pater inter cives reciperetur, annum 12. impleverunt, pro extraneis habeantur, minores jure patris fruuntur. *Jus municipale Hamburg. P. 1. tit. 2. art. 3.*

XXII. Alibi, ut Wormatiae & in plerisque urbibus Wurtembergicis, jus municipis liberis nullo modo prodest, verum cum personis plane extinguatur. conf. WEHNER. *Tbes. Pract. voce Bürgerrecht.*

XXIII. Aliud itaque est jus civitatis, das Stadt-Recht, quod vel vicis in urbem erigendis, vel urbibus noviter extractis tribuitur, non a solo Imperatore, ut vulgo, sed a quovis imperii statu, prout

rationibus & exemplis probatum dedit, & ab objectionibus dissentientium vindicavit THOMAS. *in dissert. de jure stat. Imp. danda civitas in*, §. 43. e)

XXIV. Hoc jus civitatis loco intra miliare ab urbe computandum fito impetiri non potest. *Jus Provinc. Sax. Lib. 3. art. 66. Magt. mag. feiten andern Markt bauen dem andern auf eine Meile zu nahe. Quod ad castra & fortalicia peculiaribus privilegiis extensum esse alatis exemplis observat STRYK. Vol. 3. diff. 17. c. 2. n. 73.*

XXV. Concesso jure civitatis, jurisdictio, saltem inferior simul concessa intelligitur. OBRECHT. *de jurisdict. lib. 299. n. 304. SCPIO. GENTIL. de jurisd. Lib. 2. c. 5. §. 6. ac comprimis ZAHN. de jure municipal. c. 7. seqq. Verum & hanc regulam exceptiones pati supra c. 7. p. 38. seqq. monitum fuit.*

XXVI. Interim a jurisdictione separandum est jus magistratus, tranquillitatem communem, indigentiam quotidianam, ordinemque & officia civitum respiciens, quippe quod consulibus & senatoribus, aut, quia non nisi ad modum Romanum haec exprimeret licet, duumviris & decurionibus, etiam jurisdictione non pollentibus, minime derogandum, v. g. Feuer-Becher-Brauer-und Markt-Ordnung, aufzurichten, Vorkauff zu verbiethen, Bürger-Schoß einzufordern, jedweden vorhabenden Bau zu besichtigen, & similia quamplurima.

XXVII. Atque talia statuta, ut plerimum consensu civium suffulta, quamobrem etiam Willkühr vocantur, Principis confirmatione non absolute indigent.

XXVIII. Aliud dicendum de jurisdictionalibus, in quibus præter jns commune aliquid statuere subditis citra Principis consensum non permittitur.

XXIX. *Secundum jus*, civitatibus qua talibus competens, olim erat das Weichfried-Recht, quod tamen constituta pace per universum Imperium Romano-Germanicum servanda, nihil peculiare involvit. Vid. de hoc Jure SCHOTTEL. *de antiqu. Germ. jur. c. 10. §. GRYPHIAND. de Weichbild. Saxon. c. 76.*

XXX.

e) *Add. STAMLERVS de Reserv. Imperat. MVLZIVS, MYLER, Land-Dr. Lib. 2. art. 26.*

XXX. Atque hæc jura, scilicet jurisdictionis seu banni, pacis publicæ, mercatus & statuta condendi, nomine juris Weichbildi vulge denotantur.

XXXI. Weichbildum proprie est signum in urbe, vel prope eam erectum & rectè aliquam indicans.

XXXII. Talia signa potissimum sunt statuæ Rolandinæ, ut vulgè dicitur, fabularum innumerarum genitricēs, quas ex parte examinavit JOH. GRYPHIAND. in *Tract. de Weichbild. Saxon.* accuratius vero abstr. RHETIVS *disp. jur. publ. 1. de statu Rolandin.*

XXXIII. Nos missis ineptiis historiam contaminantibus, eas saltem, quæ jurisprudentiam germanicam inquinant, notabimus.

XXXIV. 1) Male omnes hæc statuæ Rolando tribuuntur, cum variæ ad Imperatorum & horum præcorum imagines referant.

XXXV. 2) Falsum est, eas denotare libertatem urbium, in quibus deprehenduntur, & eximias immunitates, cum dudum ante, quam urbs aliqua ad libertatem aspirasset, verosimiliter erectæ fuerint.

XXXVI. Unde 3) falsum, quod Rolandi statua, in aëre libero & sub dieo constituta, libertatem omnigenam, tecta vero aut parietibus clausa libertatem restrictam indiget.

XXXVII. 4) Vero & fidei historicæ non satis conforme est, quod Magdeburgi prima harum statuarum erecta fuerit.

XXXVIII. Unde 5) conjectarium quoque corrui, quasi hæc statuæ civitates, quæ jus Magdeburgense reeperunt, a reliquis distincterint.

XXXIX. 6) Falsum est, Rolandum esse signum jurisdictionis urbi competentis; verosimilius enim indicat jus imperii in urbem ad eum, quem statua referebat, pertinens.

XL. Nec satis concinna vocis Roland etymologia a Germanico *Wrogen* vel *Rügen*, quasi *Rugeländ*: ita enim addita vocula *Land* plane non quadrat, cum potius *Robild* vel *Rostatt* vocari debuisset.

XLI. Falsum est 7) Rolandum esse indicium liberi mercatus, cum talis facultas omnibus oppidis, quæ nunquam viderunt Rolandum, competat.

XLII. Equidem non abnuo, moribus præcis Saxonice mercat-

tus, celebrari non potuisse, nisi Imperatore consentiente, & chirothecam dextræ manus, vetus juris concessi signum, in locum eum transmittente, sein recht Handzeichen. *Glossa jur. Prov. Sax. Lib. 3. art. 60. n. 2.* Quid vero hoc ad Rolandum?

XLIII. Neque Weichbildum solas statuas Rolandinas, sed quævis signa, districtum & jus civitatis indigentia, denotat.

XLIV. Hodie vox Weichbildi metonymice designat territorium & juram civitatis.

XLV. Statuas tamen in confiniis quarundam urbium erectas, ut plurimum lapideas, & vel imagine redemptoris crucifixi vel cruce signatas, die steinerne Creuze, indistincte huc referre nolui.

XLVI. Alibi enim jurisdictionem ecclesiasticam vel sedem Episcopi significant; alibi rei gestæ memoriam conservant; alibi viatores ad eorum religiosum, qualis in papatu imaginibus sacris tribuitur, invitant.

XLVII. Unde hic illie ædículas cum imaginibus sacris ad viam publicam prope urbes extructas videas, devotioni viatorum vel supplicio candidatorum inserviant.

XLIX. Potissima urbium divisio est in IMPERIALES & MUNICIPALIS, quæ cum quæstione: *an dentur urbes mixti generis?* discutienda est in juris publici tractatione.

CAP. XII.

De

Variis burgensium speciebus, patriciis, municipibus, incolis &c.

I.

Primus in urbibus ordo *Patriciorum* est, quales dumtaxat in urbibus imperialibus liberis & nonnullis Hanseaticis conspiciuntur. Nam de rebus publicis Italix, Romæ, Venetiis &c. hic differere non licet.

II. De horum origine a) variæ circumferuntur opiniones. RHETIVS *disp. juris publ. 6. de dignis. Imperii Rom. Germ. c. 1. §. 28.* Henricum

a) Add. DRACO *de orig. & jure patricior. Tract. peccul. Bafil. 1627.*

ricum Aucupem, metuentem ab Hungarorum irruptione, burgenſes virtute militari præſtantes Nobilium ordini adſcripſiſſe putat; ve- rum eos ab ordine Nobilium Germanicorum, qui æque ac Galli & Britanni in urbibus habitare ignominioſum putabant, b) ſeparato pa- tricioꝝ nomine compellari cœpiſſe. NOLDEN. *de ſtat. mobil. c. 17. n. 12. ſeqq.*

III. Alij patriciorum Nobilium quosdam paulo poſt urbes erectas in gratiam epiſcopoꝝ vel mollicis vitæ cauſa illuc conſeſſiſſe au- temant. vid. THOMAS. *diff. de jure danda civit. s. 30. ſeqq.* Ut alio- rum ſententias jam præteream.

IV. Potior videtur RHETII doctrina, ita tamen, ut non ſolis burgenſibus, verum etiam ex rure allectis hanc dignitatem ceſſiſſe pu- tem; in qua ſententia cum primis me confirmat, quod multi hodie- que ſuperſunt patricii, quia a vicis, urbibus propioribus nomen ge- runt, quarum exempla AVTOR *biſt. Brunſuicenſis Part. 3. c. 1. & SPRANGENBERG. in Chron. paſſim. commemorat.*

V. Patricioſ itaque, quoad præminentiam & privilegia nobili- bus alii æquiparant, alii immediate poſtponunt. Fatentur vero pleri- que, varia eſſe patricioꝝ genera vel potius gradus, atque adeo non unam definitionem.

VI. Id certum eſt, familias etiam antiquiores & potentes in ur- bibus, niſi vel ex præſco equeſtri ordine proſapiam ducant, vel privile- gio Imperatorum id obtinuerint, Nobilibus non æquiparari, atque adeo ſola conſuetudine vel regiminis urbici adminiſtratione nobilita- tos, *die Stadt-Junckern, c)* nobilibus ſimpliciter talibus haud æquiparari.

VII. Eas vero, quæ a ſummo Principe hunc dignitatis gradum conſecutæ & matriculæ patricioꝝ inſcriptæ ſunt, per omnia pari ſecum jure frui, nunquam conceſſit ordo equeſtris, quantumvis ipſæ potentia præpollentes, alicubi Baronibus æquiparari poſtulent, & exi- miis in urbe ſua prærogativis gaudeant.

VIII. Atque favet ordini equeſtri *ordinatio torneamentorum Heil- bronna anno 1485.* publicata, quæ apud GOLDAST. *in conſtit. imp. p. 29.* reperi-

b) *vid. c. 1. §. 20. 21.*

c) *iidem ſunt ut in locis ſalinariis Salt-Junckern.*

reperitur, per quam a torneamentis, qui in urbe habitant, & munia civitatis gerunt, excluduntur.

IX. Quem defectum ut supplerent, & quaestionem status, ipsis motam, evitarent, nonnullæ familiæ peculiaribus diplomatibus Imperatoris sibi prospexerunt, quale quid præsertim sub CAROLI V. Imperio subinde evenisse annales commemorant.

X. Atque inde nonnullis subnata est divisio patriciorum in vulgariter & legaliter tales. Priores vocantur cujusque urbis paulo opulentioris primores, quales supra §. 6. descripsimus: Posteriores, qui in urbibus imperialibus degunt, & vel ab ordine equestri descendunt, vel hac prærogativa ab Imperatore mactati sunt.

XI. Atque hi posteriores iterum subdividuntur in patricios primi ordinis, Nobilibus per omnia æquiparatos, & secundi ordinis.

XII. Primi ordinis sunt, qui Norimbergæ, Augustæ Vindelicorum, Ulmæ & Francofurti ad Mœnum: secundi ordinis, qui in civitatibus Imperii reliquis, ut plurimum non adeo illustribus, vivunt.

XIII. Sed & in primariis quatuor jam commemoratis imperii germanici urbibus aliæ patriciorum familiæ vocantur *Adeliche*, aliæ *erbare Geschlechter*. Posteriores ad patricios secundi ordinis referre non dubitem.

XIV. Neque multum a dicta divisione aliam abluere credo, qua vulgo in *Rathsfähige und Unrathsfähige* (vel potius *Rathsunfähige*) dispescuntur, quorum hi ad munia senatui proxima in urbe & territorio ad urbem spectante admittuntur.

XV. Atque hoc imprimis Norimbergæ solite observatur, quæ veterem illibatamque patriciæ reipublicæ virginitatem a CAROLI IV. temporibus se retinuisse profitetur, & Venetorum æmula audire mavult. Idem olim cavebant Lunenburgenses & Augustani, qui tamen hodie potiores ex plebe a regimine civitatis in totum non arcant, quamvis patriciis hac in parte per superiorem Germaniam eximia semper præ plebe prærogativa competat.

XVI. Cumque patriciorum familiæ haud secus ac familiæ Nobilium ex antiquitate potissimum æstimentur, controversia ea de Norimbergensibus cum Augustanis intercessit, quam, utpote instituto parum proficuum, historicis decidendam relinquimus.

XVII. Amit-

XVII. Amittitur patriciatus iisdem modis, quibus nobilitas, atque adeo in Germania etiam mercatura, quod ratione Norimbergen-
lium certum est, per privilegium HENRICI VI. Imperatoris, verbis:
**Es se sich der Edelichen Tugend und Freyheit ihres Standes
fürbaß einhalten wollen, und gemeiner Bürgerschaft der
Stadt Nürnberg allen ihren Handel und Gewerb frey lassen,
sich dessen nicht beschummern, wie sie bisher gethan haben.**

XVIII. Affines patriciis sunt Clevenburgeri, die Clevenner; Equites neque hastis vel lanceis instructi, de quibus permulta monu-
menta antiqua collegit JACOB WENCKER. in *tr. de Pfahlburg, War-
burg, & Clevenburg*, eademque in re prae aliis industriam probavit
ANDR. OCKEL. *de prescript. in memor. c. 2. tb. 38.*

XIX. Quomodum vero vox *Clevenner* generalis esse, & equi-
tes, hasta instructos, denotare videretur; ita non solum burgensibus, sed
& nobilibus stipendiariis, militum equestri addictis, competit, & sub-
divisionem formandam esse puto inter Clevennes & Clevenburgeros,
non lecus ac inter Nobiles campestres ac Patricios.

XX. Sequuntur cives seu burgenses in specie dicti, die *Burger*,
& hi itidem vel in ea urbe, ubi jus civitatis adepti sunt, habitant, vel
alibi degunt.

XXI. Alibi degentes vel Pfahlburgeri sunt, vel Usburgeri. Illi
dicuntur, qui in unius civitatis praedictum alteri civitati se associant
ea intentione, ut ab oneribus civitatis prioris mediante privilegio po-
sterioris immunes reddantur.

XXII. Atque hi ne in posteriori loco recipiantur, cavetur in *A.
B. tit. 16.* ubi videatur ARVMAEVS, LIMNAEVS, RVMELINVS,
alique.

XXIII. Ea tamen prohibitione se non stringi putant Argentora-
tenses; qua de re prolixè laudatus WENCKERVS *de Pfahlburg.*

XXIV. Imprimis de etymo vocis mira & jucunda interpretum
concertatio est, aliis a palis, die an einem Orte ihre vier Pfähle ha-
ben, aliis a veterum Francorum palatiis, quasi Pfalz, Bürger, aliis
a palando, quasi palantes i. e. vagabundos, aliis a Fall, sive casu, quasi
Fallsburger, plerisque quasi falsche Bürger, aliis a balo, vel quod
idem est a fala, quod dolum & insidias denotabat, aliis a palu, einer

Schauffel, quemadmodum etiam in membranis quibusdam Schauffel-Bürger, vocantur, derivantibus.

XXV. Equidem huc refert non dubito die Pflug, oder Schauffel-Bürger, qui in vico degeres ad jus civitatis in præjudicium domini sui, des Erb- und Gerichts-Herrn, aspirant, verum hi speciem tantum Pfahlbürgerium constituunt.

XXVI. Minime omnium vero conceptum Pfahlbürgerorum recte assequuntur, qui nudos incolas jure civitatis destitutos, quibus solum habitandi & commorandi jus competit, subintelligunt. Unde etiam tot difficiles & inconcinne in hac materia Aureæ Bullæ explanationes.

XXVII. Vsbürgeri, Ausbürger, sunt, qui sine fraude & præjudicio alterius magistratus utrobique jure civitatis gaudent, quosque adeo hæc prohibitio minime tangit.

XXVIII. Sed neque diffiteor, notationem Grammaticam idem subjectum denotare videri, & forte Ausbürger ita vocari a dominis recipientibus seu posterioribus, quasi auswertige Bürger, Pfahlbürgeros vero a dominis præcis, quasi qui ex terris eorum intra pallos h. e. in urbem aliquam recepti sunt. Quemadmodum etiam Vsbürgeri sæpius cum Pfahlbürgeris confunduntur. vid. omnino WENCKER. *disquis. 2. p. 2. seqq.*

XXIX. Originem Pfahlbürgerorum a bellis civilibus inde ab HENRICI IV. ævo inter Pontifices & Imperatores gestis repetit WENCKER. *de Pfahlburg. §. 10. p. 11.*

XXX. Qui in indagandis eorum natalibus altius assurgunt, & usque ad tempora CAROLI M. atque LVDOVICI PII eosdem referunt, non cogitarunt Pfahlbürgerum domino præcis non renunciare, sed aliam in fraudem prioris adsciscere. conf. WENCKER. *d. l. §. 22. p. 29.*

XXXI. Denique, prohibitio Aureæ Bullæ ad eos non pertinet, qui sine fraude domicilium in urbem transferunt, neque ad eos, quibus eo tempore integrum erat alterius protectioni se committere, ut pote qui ibi diserte excipiuntur.

XXXII. Atque hi posteriores esse videntur die Pact-Bürger, qui non nisi certis conditionibus & pactis jus civitatis quaerunt, atque

que ab aliis Schuß, Verwandte dicuntur. vid. FRITSCH. in *Add. ad supplem. thes. pract. Beföldian, voce Pact-Bürger, it. p. m. 797.*

XXXIII. Ad hos in urbibus, ubi Academix florent, referri possunt Professores, Facultatum & Dicasteriorum Assesores, Doctores, quos vocant legentes, alique Academix adscripti, quatenus in urbe immobilia possident, nec non Nobiles, wenn sie Bürger-Güther kaufen.

XXXIV. Hi enim quoad personam & actiones personales senatui oppidano non subjiciuntur, neque ulterius, quam ut vitam tranquillam agant, & pensitationes justo tempore exsolvant, munera denique personalia, excubias, & id genus alia per substitutos present, eidem obligantur.

XXXV. De incolis reliquis, qui ut plurimum officia sordida obeant, Tagelöhner, Abläder, Holzhafter, &c. & similibus, plura addere opus non est, quam quod pro annua pensione minuta, dummodo a questu civibus proprio abstineant, tolerantur.

XXXVI. Dummodo immobilia non possideant, ea enim, licet in suburbiis sita sint, acquirentibus jus civitatis simul impetrare necesse est.

CAP. XIII.

De

Muneribus civium.

I

Munera ex doctrina juris Romani sunt vel *realia* seu patrimonialia, quæ in pensitationibus; vel *personalia*, quæ in operibus consistunt.

II. Patrimonialia hodie rarius vocantur munera, frequentius onera, *Beschwerden*, *Herren-Befälle*, atque hæc vel Principi vel senatui presentantur.

III. De prioribus agendum est in jure publico: posteriora vocantur *Schoß*, & dividuntur in *Erb-Schoß*, & *Gewerb-Schoß*, quod de artificiorum vel commerciorum exercitio presentatur.

IV. Atque ab his neque nobiles neque clerici, si immobilia in-

tra urbem vel territorium ad eam pertinens possideant, eximuntur, *Ref. Grav. Sax. de 1612. tit. von Justizen Baden, §. 109. & Ref. Grav. de 1661. eod. tit. §. 96.*

V. Eximuntur vero ipsi consules & senatores, alicubi omnes & perpetuo, alibi solum, quoties regimini præsunt, wenn sie in regierendem Rath sitzen, cujusmodi dispositionem ad Scabinos urbium extendendam non esse *Facultas Juridica Witteberg. M. Februar. 1663.* An Bürgermeister und Rath zu Zücherbock respondit.

VI. Munera *personalia* consistunt in avertendis periculis, urbi imminentibus, v. g. in agendis excubiis, si urbs praesidiis instructa non sit, quo casu excubias agens peculiari sanctimonia munitus censetur, ut quocumque modo ipsum contemntes severius puniantur, licet eum verbis injuriosis non lacefferint.

VII. In reprimendis turbis, si mediis ordinariis compesci non possunt, qua de re in *Ordinat. Polis.* ut plurimum peculiariter prospici solet.

VIII. In restringendis incendiis improvisis, cujusmodi ordinationes quolibet prope urbs civibus suis peculiariter praescripsit, ne alter alterum officium nimis sedulo faciens impediatur, utque vulgus ad opem ferendam tanto magis compellatur.

IX. Et quo magis hisce officiis observandis idonei cives reddantur, armorum usus iis non modo conceditur, sed & praecipitur.

X. Hanc in rem cives, praesertim juniores, obligantur ad frequentanda exercitia jaculatoria, zum Armbrust (Bogen-) und Büchsen-Schießen, quibus certa loca, Schieß-Graben, Pögel-Stangen, &c. deputantur, quamvis ut plurimum totum negotium in commensationem (Fresseren) abeat.

XI. Ita more militari ex ordine civium capitanei, optiones, signiferi & officiales subalterni constituuntur, reliqui cives in centurias, in Compagnien oder Viertel, dispescuntur, & quavis earum proprio vexillo instruitur. add. FRITSCH. *de jure Iustrationis cap. 1. ib. 3.*

XII. Interim usus armorum burgenibus non promiscue, sed duntaxat, si dato signo convocentur, wenn die Sturm-Blocken gerührt,

rißret, oder Allarm geschlagen wird, conceditur, adeo, ut neque gestatio gladii regulariter ipsis competat.

XIII. Dantur & alia civium munia non armata, v. g. ut putei & fossæ urbis purgentur, viz stratz serventur, purgamenta in plateis non relinquuntur, item, ut juniores ex ordine mercatorum pecuniaz publice recipiendæ alternis vicibus inserviant, & similia alia, de quibus statuta & aliquando ordinationes provinciales a) disponunt. Sed & jussus magistratus oppidani hæc in parte legis instar habetur.

a) vid. omnino Gotha'sche Landes-Ordnung.

CAP. XIV.

De

Juribus mercatorum.

I.

Mercatura prisca Germani, ab omni luxu & vestitus perinde ac apparatus domestici splendore alieni, plane abstinebant, quemadmodum & aliz gentes fortitudine claræ eandem aspersionabantur.

II. Postquam vero modus vivendi elegantior & cultus urbanus ipsis aridere cœpisset, iique a gentibus finitimis discerent, vim non contemnendam etiam opibus inesse, mercatura penes ipsos invaluit, qua in re hodie provincias mercatu florentissimas æmulantur.

III. Hinc factum, ut mercatores varia privilegia voluntate imperantium expressa vel tacita, utilitatem publicam ex commerciorum amplitudine resultantem respicientia, obtinuerint.

IV. Atque his quodammodo suffragatur *jus municipale Saxon. art. 9.* Quamvis enim ex parte fabulas sapere videatur; pleraque tamen verosimilia sunt, si consideremus, primos mercatores aliunde & maximam partem ex Italia in Germaniam invitatos, Regisque chirothecam tum signum immunitatum fuisse.

V. Privilegia ista vel potius jura mercatorum singularia ad quatuor classes refert SIMON. in *Præf. Acad. Tom. I. Diss. 9.* Scilicet eadem respicere vel personas mercatorum, vel res, vel obligationes vel judicia.

VI. Privilegia *personarum* ipse vel in securitatis præstatione collocat, vel in vectigalium & tributorum remissione, vel in munerum vacatione.

VII. Securitatis præstatio vel pertinet ad violentiam extrajudicalem, vel ad judicalem. Ad extrajudicalem spectat *Recessus Imp. Francofurtan. de 1442. §. 6.* quo cavetur, ut in diffidationibus publicis, tum temporis usitatis, securitas domestica & itineris mercatoribus & vectoribus mereium præstetur. Quod ad æquitatem naturalem refert GROT. *de J. B. & P. Libr. 3. c. 11. §. 12.* ex infirma ratione; quamvis enim vita mercatorum ab armis aliena sit, nervum tamen belli opes suppeditant.

VIII. Hodie post pacem publicam introductam conductus promiscue omnibus præstatur, de quo infra *pecul. cap.* agendum. Imprimis vero nundinarum tempore emporia curam ejus rei agere videmus: Ita Francofurtum ad Moenum juxta vias publicas per territorium suum stationes excubiarum exponit, advenarum securitati inservientes: Alibi stipendiarii, vulgo *Ausreuter*, vel *Strassenbereuter*, aluntur, ut nundinarum tempore vias securas præsent.

IX. A vi judiciaria seu arresto securitas præstatur durantibus nundinis solennibus, in quibus arrestum concedi non debet. *P. I. C. El. Sax. 30. ibique* CARPZOV. BERLICH. *P. 1. concl. 77. conf.* KLEIN. *disp. jurid. 14. c. 3.*

X. Decoctoribus vero sive bancruptoribus, ea securitas concedenda non est, adeo, ut & beneficium cessionis bonorum hodie non nisi imperantis consensu iis tribuatur, de quo dixi *ad ff. de Cess. Bonor.* De literis vero moratoriis infra videbimus.

XI. De vacatione munerum splendide agit *l. 5. §. 3. ff. de jure immunit. & l. 5. ff. de muner. & bonor.* Sed hoc tanquam satis notum non multum curo, ait SIMON. *dict. diff. c. 6. §. 4. in fin.* Utinam verò curasset usum hodiernum, præsertim cum hic plane fileant GROENWEGEN, a) BRVNNEMANNVS, BVSIVS, aliique, & quod mireris, ipse BARTOLVS.

XII. Mihi horum textuum usus nullus esse videtur: & quisnam esse posset? cum non de mercatoribus omnibus, sed tantum de negotia-

a) CYPRIANVS REGNERVS.

potioribus annonæ publicæ, naviculariis & oleariis agant. Jus singulare vero, imprimis, quod subditos a consuetis oneribus eximit, extendendum non sit. Ne dicam ipsam experientiam hic reclamare.

XIII. Frustra porro jactatur privilegium mercatorum de vectigalium & tributorum remissione, non enim nisi ab exactione modum excedente & injusta, perinde ac alii viatores & hospites, exempti sunt, sicut ipso SIMONE *d. l. c. 5.*

XIV. Speciali vero tributorum immunitate in nundinis Francofurtensibus mercatores Norimbergenses & Wormatienses ex privilegio gaudent.

XV. Jura singularium, quæ quidem proprie talia sunt, & ad rem præsentem pertineant, nullum in allegata dissertatione exhibetur.

XVI. Jus singulare circa obligationes, quod quidem contractuum cambi & assicurationis respicit, separatim capitibus inferius tractandum est.

XVII. Interim ratione usurarum in antecessum observandum, quod inter mercatores usurarum bestes & bestiales permittantur. conf. CARPZ. *P. 2. c. 30. d. 1. § 2.*

XVIII. Ratione actionis redhibitoria etiam modus & termini in jure præscripti, non ita stricte observantur. SIMON. *d. l. c. 8. § 3.*

XIX. Mercator quoque mercis partem, usque dum pretium solvatur, recte retinet, cum contra alii agere cum effectu non possint, antequam ipsi contractum omnino impleverint.

XX. Quantum ad judicia ibidem observatur, quod mercatores 1) insinuare possunt collegia propria: atque eo refertur potentissima olim ipsisque regibus & rebus publicis formidabilis societas Hanseatica.

XXI. Hinc sequitur 2) quod statuta a jure communi positivo diversa in negotiis mercatoriis condant; quod tamen ipsis hodie parcius indulgetur.

XXII. 3) Quod judiciis peculiaribus gaudeant, cujus rei exempla exotica afferi. SIMON. *d. l. c. 9. § 1.*

XXIII. Verum & in plerisque Germaniæ emporiis ad causas mercatorum

mercatorum certi fenatores, interque eos cum primis mercatores, deputantur.

XXIV. Tale iudicium mercatorium Lipsia quoque auctoritate Serenissimi Electoris 1682. obtinuit, de quo videri potest *das Dringger Rauff und Handels-Recht*, eodem anno typis mandatum.

XXV. In ordinatione processus hujus iudicii quamplurima occurrunt singularia, interque ea potissimum, quod citationem nec in scriptis fieri, nec apographum libelli simul transmitti necesse sit, quod in litis progressu citationes advocato, mandatario, actori vel curatori infinuari sufficiat, quod plures quam tres actiones in uno libello, dummodo id citra confusionem fieri possit, admittantur, quod reusetiam femina, nisi in casibus discrete exceptis, per procuratorem comparere nequeat, quod ante litem finitam nec revocari mandatum nec eidem renunciari possit, quod actor, in termino non comparens, intra spatium Saxonicum sub poena perpetui silentii ad litem prosequendam, reus vero ante meridiem non comparens, et horis pomeridianis ejusdem diei id faciat, sub poena publicae apprehensionis, *bey Vermeidung anderer Anordnungen*, citari, & denuo contumax postridie per lictores in iudicium duci debeat, quod nullae exceptiones dilatoriae, nisi feriarum sacrarum, illegitimationis, spoli, praeventionis & litis pendentiae attendantur, solutionis vero, compensationis, transactionis, praescriptionis & rei iudicatae tum demum quid operentur, si plane liquidae & indubitatae sint, quod documenta producta nisi in primo termino recognoscantur, haud praevia comminatoria e vestigio pro recognitis habeantur, quod in processu executivo reus, qui chirographum recognoscit, vel debitum fatetur, arresto personali, usque dum solvat, detineatur, quod reassumptio litis solum intuitu successorum singularium, nunquam vero heredum obtineat, quod in nulla causa ordinaria probatio admittatur, demonstratio vero intra tres septimanas peragi, atque idem spatium contra-demonstrationi (*der Gegenbescheinigung*) praefinitum, statim a die testium examinatorum vel documentorum recognitorum computari debeat, quod absolutis demonstrationibus, nullae disputationes attestatorum admittantur, sed acta statim inrotulari & in Seabinatum Lipsiensem transmitti, prosecutio leu-

teratio-

terationis intra duas hebdomadas fieri, interposita vero appellatio sportulæ pro apostolis intra octiduum solvi & multa arbitraria 20. usque ad 50. uncialium imperialium, in casu si appellans correctoriam non impetraverit, simul deponi, ipsa appellatio intra terminum proximum, si eo usque tres septimanae supersint, justificari, in instantia appellationis nulla leuteratio admitti, quin & si interposita in prima instantia leuteratione sententia condemnatoria confirmata sit, antequam confirmatoria in rem judicatam transeat, debitum cum usuris statim deponi aut reus incarcerari, quodque executio in causis realis intra octiduum, in personalibus vero intra tres septimanas simul cum immissione fieri, & proxime subsequente die subhastationibus destinata res, in quam executio facta est, proclamari debeat, & similia alia.

XXVI. Verum & alibi receptum est, ut mercatorum causas res sectis juris apicibus, summariter peragantur. *vid. SIMON. dict. diff. c. 9. §. 2.*

XXVII. Scilicet potissimum commerciorum fulcrum est, ut fides data servetur. *conf. CARPZOV. P. 1. c. 2. d. 70. GAIL. Lib. 2. obs. 27 n. 27.*

XXVIII. Eamque ob rem consuetudinae & iudicio Jctorum solennitates & rigor juris in multis articulis, quantum ad mercatores, temperatur.

XXIX. Ita inter mercatores commendatio pro mandato habetur. *CARPZOV. P. 2. C. 18. d. 24. FINCKELTHVS. obs. 16. n. 5.*

XXX. Ita inter eos non obtinet beneficium executionis. *CARPZ. d. l. D. 7.*

XXXI. Ita libris mercatorum fides habetur pro scribente ad semiplenam probationem. *ROESENER integro tract. de Libris mercator. KLEIN. disp. jurid. 20. per tot.*

XXXII. Nihilominus codex mercatorum non equiparatur instrumentis publicis, atque adeo iis in locis, ubi dispositio *l. ii. C. qui pot. in pign.* obtinet, hypothecis exinde nulla prerogativa conciliatur.

XXXIII. Ita foemina mercatrix sine curatore contrahit. *CARPZ. P. 2. c. 25. def. 16.*

XXXIV. Ita causa debendi in chirographo mercatoris necessario

fario exprimenda non est. BRVNNEM. *Cent. 2. Dec. 99.* quæ omnia aliaque plura singularia autoritate plus quam centum juris Doctorum confirmat. KLEIN. *Vol. disp. jurid. p. 973.*

XXXV. Ita, quamvis leges civiles pactum de societate ad heredes extendenda improbent; *l. 35. §. 59. ff. pro soc.* Illud tamen utpote nec æquitati nec utilitati publicæ adversum ob fidem datam servandam ratum habuerunt *Scabini Witeb. M. Januar. 1708. an Johann Schmieiden in Leipzig,* quæ eadem sententia JCtis quoque Jenensibus & Hallensibus placuit.

XXXVI. Ceterum consuetudines mercatorum iniquas & bono publico adversas tollendas esse, res ipsa loquitur. Exempla exhibet *Reformatio polit. Augustana de an. 1548. tit. Verkaufung der Wollens Lächer. Reform. polit. Francof. de an. 1577. tit. 18. Die Monopolta belan- gend, &c.*

CAP. XV.

De

Juribus opificum.

I.

Opifices sunt, qui opus faciunt, seu manibus potissimum operantur, *Handwerker,* suntque vel vulgares, vel artifices.

II. Posterioribus annumerantur pictores, statuarii, aurifabri, *sculptores gemmarii,* a) typographi, & in Germania barbitonsores, quia chirurgiam simul callere debent, prout *Ordo Juridicus Witeberg.* nuperrime respondit versus urbem Werthern.

III. Atque iis moribus Germaniæ jus collegiorum, & ne quis extra collegium constitutus artem vel opificium ipsorum proficiatur, jus prohibendi tribuitur. *vid. ADRIAN. BAIERI Tract. de Colleg. Opific. ejusdemque Tract. alius de juribus prohibendi, der Zünfte Zwang.*

IV. Inde certis temporibus turbones seu turbatores, *die Stöherer,* ab iis indagari pessimeque haberi solent, quoties aliorum gratia & quidem pro mercede opes faciunt.

V. Ad.

a) Edelgestein-Schneider.

V. Ad usus enim proprios quodlibet opificium a quolibet exerceri posse videtur, nisi absque periculo v. g. incendii & similia exerceri non possit.

VI. Ita cum Numburgi hortulanus in suburbio furnum ad usus proprios extrueret, & contradicente pistorum collegio, ad libertatem fibimet operandi, ejusque testes aliquot COEPOLLAM *de servis. c. 50.* CRAVETTAM *Consil. 871. n. 4.* MYLER. *in Metrolog. c. 19. §. 8. n. 1.* STRYK. *diff. de jure furnorum c. 2. n. 6.* aliosque provocaret, pistorum petitione rejecta, reus a *Facultate Jurid. M. Novembr. 1705.* absolvetur. Quam sententiam *Jenenses M. Apr. 1706.* reformarunt quidem, sed *nos M. Febr. 1708.* denuo confirmavimus.

VII. Sed nec indistincte aliis operam suam addicere prohibitum est, v. g. si sartor, aut similis opifex in alicujus familiam concedat, quales vocamus Laqueyen-Schneider, Reise-Barbierer &c.

VIII. Item, si operæ viliiores sint, v. g. Schuh-Flicker, &c. dummodo nihil novi conficiant, wenn sie nichts neues zuschneiden.

IX. Nec non, si operæ sint gratuitæ, etiam si honorarium sponte postea oblatum acceptetur.

X. Ut itaque jura collegii opificiarum quis consequatur, ante omnia requiritur, ut per annos certos & in singulis fere opificiis præscriptos tyronem egerit, cujus tamen spatii coarctatio magistri arbitrio relinquatur, quatenus collegio non præjudicatur. *conf. BAIERI. Tyro. c. 2. 3. §. 9.*

XI. Non vero ad tyrocinium admittitur, nisi sit 1) sexu masculus; foemina in plerisque opificiis, ne quidem ut adjutrices tolerantur. *BAIER. d. l. c. 4. §. 2. 3. 4.*

XII. 2) Nativitate ingenuus & ex honesto thoro natus. Quam in rem testimonium legitimæ nativitatis publicum, einen Gebührtes Brieff, producere tenentur, cujus formulæ ex VOLCKMANNO emendato *P. 3. c. 36. n. 2. 3. 4. §. 5.* requiri possunt. *conf. BAIER. d. l. c. 5.*

XIII. 3) Parentes honestæ non sordidæ professionis habuerit, & qui crimine aliquo maculam non contraxerint, quorumque vitam innocentem ipse tyrocinii candidatus diligenter secutus sit. Excluduntur itaque filii excoriorum atque carnificum; de lictorum, opilionum, & castratorum porcorum filiis, res dubia est. At molitorum,

rum, linteonum, balnearum, publicanorum, fiduciarum liberi admit-
tendi sunt per. *ord. polit. de ann. 1548. & 1577. tit. von Handwerks-
Söhnen und Gesellen. conf. BAIER. d. 1. c. 6. & HERT. Tom. 3.
opuscul. Lib. 1. Partem. 13.*

XIV. Atque harum qualitatum rigidi cum primis exactores sunt
tribus opificiarum, vetus proverbium ingeminantes: **Es müssen die
Handwerke so rein seyn, als ob sie von Tauben gelesen wären;**
de quo HERTIVS *d. 1. Partem. 14.* ubi problematis a SECKENDORFIO
prolati mentionem injicit: *utrum collegiorum opificiarum institutum rei-
publica germanica plus detrimenti, quam commodi afferat.*

XV. Qui requisitis his pollet, eum cum magistro suo contraxit
se inque familiam ipsius concessisse non sufficit, sed magister aliusve
coram collegii seniore candidati nomen profiteri, deinde coetui co-
ram arca aperta congregato eum praesentare tenetur, qui habilitatem
ipsius examinant, probatum in matriculam suam referunt, solutisque
sportulis magistro addicunt. *BAIER. d. 1. c. 7.*

XVI. Quilibet magister plures tyrones simul habere non potest
BAIER. c. 8. Tyro idem spatium disciplinare seu periodum doctrinae
penes eundem magistrum absolvere debet; si discedat ex causa fon-
tica, alii magistro ad residuum temporis explendum addicitur; teme-
re vero aufugiens non modo tempus absentiae refarcire tenetur, sed
& aliquando, praesertim si sepe discesserit, plane excluditur.

XVII. Exantlatis vero annis disciplinaribus, tyro a magistro
ipsum dimittendo, (*der Meister giebt ihn ausgeleert,*) collegio
absolvendus sistitur, (*wird dem Handwerk vorgestellt, daß sie
ihn frey sprechen;*) atque tum, nisi quid obstat, a collegio liber decla-
ratur, sique attestatum disciplinae peractae, ein Lehr-Brief, traditur.
d. 1. c. 12.

XVIII. Ne quis vero putet, eo ipso jam in Boetum mutatum esse,
quem magistri absolverunt. Etenim aliud est *missro, das Freysprechen,*
aliud *focii dictio, zum Gesellen sprechen.* Illud a magistris; hoc a so-
cietate, non absque ceremoniis variisque solennitatibus, crudelibus se-
pe & blasphemis, atque simul elargitione symposii, *durch Verschren-
kung des Lehr-Bratens,* peragitur: *vid. BAIERI Boetus c. 3.*

XIX. Quo facto prerogativa sociorum, jure scilicet certo signo sive marca, ut vocant, utendi, vossitationis, assessorum in conventibus sociorum, symboli, des *Geschences*, & similibus gaudere incipit.

XX. Quin & confestim in diverforium commune se confert, ac tanquam peregre adventans operas quarit; *Er lässt sich als einen Fremden zur Arbeit umschauen.*

XXI. Postquam aliquamdiu operas sociales prestatit, peregrinationem cogitat, quae adeo necessaria est, ut quicumque per annos, in quovis officio praescriptos, peregre non abfuerit, inter magistros neutiquam recipiatur.

XXII. Alia enim collegia biennium; alia triennium; alia sexennium, per quod Boetus continuo a loco disciplinae abfuisse debet, praescribunt.

XXIII. Causam allegant artis perfectionem consequendam, unde inter ipsos proverbium: *Was ich nicht erlernt habe, das habe ich erwandert.*

XXIV. Quod si aliquantum temporis annis peregrinationis deficit, id multa expiatur: *es kan verstraffet werden.* Quamvis pleraque collegia rigori peregrinationem reiterandi insistant. *BAIERI Boetus c. 6. §. 2.*

XXV. Aliquando peregrinandi necessitas plane remittitur, imprimis boetis maritatis. *BAIER. d. l. c. 4. n. 193.*

XXVI. Peregrinationem praecedit renunciatio, tum boetis facienda, propter officium comitandi & sarcinam ferendi.

XXVII. Ubi observandum, terminum exeundi denunciatum mutari vel protrahi ab ituriente non posse.

XXVIII. Tum magistro, petendo licentiam valedictionis, nisi magister eam ultro impertiatur.

XXIX. Sequitur valedictio, *der Abschied*, cuius dies solis destinatur, ne cessatio operarum in boetis reliquis, abeuntem comitantibus, magistro damnum inferat.

XXX. Si itinere acinctus functionem collegii sustinuerit, eam alicui sodalium resignare & clavem tradere tenetur; si non sit, qui

suscipiat, resignatur magistro, atque hoc etiam recusante nihilominus deponitur, & mantili innectitur.

XXXI. Valedicenti commendatur salutis dictio, cujus formulam BAIERVS *d. l. n. 229. 234. 235. & 241.* communicat, quæ adeo necessaria est, ut arresti loco habeatur, **wenn einem den Gruß zu bringen versaget wird.**

XXXII. Ipse simul attestato magistrorum & boetorum instruitur, quale exhibet BAIER. *d. l. c. 6. in f. & in advocato opificiar. r. 32. §. 21.*

XXXIII. Ne vero per ignorantiam salutem dicat, quibus dicere non debet, huic attestato plerumque subjungitur catalogus eorum, qui non integræ famæ habentur, quod vocant, **in die Kundschafft setzen.** Hæc enim phrasis & **nicht vor ehrlich halten** pro synonymis reputantur. BAIER. *Advoc. opif. c. 32. §. 18. & 22. it. c. 13. §. 7. & 8.*

XXXIV. Ceterum hoc attestatum ideo necessarium est, ut nemo magistrorum advenam eo destitutum conducat, de quo BAIER. *in Advoc. opif. c. 13. §. 14.* Atque propterea ad boetorum mores coercendos attestata, donec ipsi iterum discedant, in arca collegii aservantur.

XXXV. Toties vero attestato opus est, quoties quis a loco, ubi aliquandiu operas præstitit, discedit, ut, quando ad magisterium adspirat, se tempus peregrinationis otio non transigisse docere possit.

XXXVI. Qui a loco operationis, **da er als Geselle gearbeitet,** discedit, per trimestre abesse cogitur, idemque observatur, si aliquo in loco operandi occasionem non invenerit.

XXXVII. Advena e vestigio in diversorium, a collegio constitutum, (**zu dem Vater auf die Herberge,**) concedere, nisi multam incurere velit, tenetur. BAIERI *Boëtus c. 5.*

XXXVIII. Ibi, si opificio liberali, vel munifico, ut vocant, addictus sit, **wenn er eines geschendten Handwercks ist,** hospitio, cibo & potu excipitur, usque dum is, ad quem ea res pertinet, circumspexerit, an magistrum invenire possit. BAIERI *Boëtus c. 7.*

XXXIX. Quem magister proprio motu dimittit, advenæ æquiparatur, & eodem in loco alium sibi magistrum querere potest, **se-**
cus

cus ac si ipse dimissionem efflagitaverit. BAIER. *d. l. c. 8. imprimis num. 428.*

XL. De ipsa lustratione ejusque formulis agit BAIER. *integro isto c. 8. d. l. deque vita & moribus boetorum in reliquis dict. tract. capitibus.*

XLI. His exacte observatis & peregrinationis tempore transacto, ad magisterium adspirare licet, quod fit professione nominis candidati & alicubi nominis sponsa in matriculam referendi. BAIER. *magister c. 7. dummodo quis verus & factitius boetus sit: Er muß ein gemachter Geselle, nicht aber ein Jünger, Löhner oder Mittler seyn.*

XLII. Plerumque enim paulo ante petitionem magisterii jus boetorum quærunt, ad evitanda onera, præcipue adventantes excipiendi.

XLIII. Dummodo subeat annum probatorium, quo durante ipse ein Jahr-Geselle nuncupatur, ut interim tumabilitas operandi, tum vita antea acta, certius explorari possit.

XLIV. Hoc tempus plerumque stato anni die incipit, & continua ferie decurrit, ac ea ipsa in urbe, ubi inter magistros cooptari vult, penes magistrum a collegio assignatum, pro mercede valde exigua operæ præstandæ sunt.

XLV. Dummodo exacto anno probationis (qui quidem filiis magistrorum remittitur, & penes collegia quædam cum tempore sollicitationis coincidit) per tria trimestria sollicitaverit, & interea operas pro viliori mercede continuaverit, ubi simul arrha collegio offerenda, & termini sub pœna nullitatis ubique accurate observandi sunt: Er muß drey mahl in drey Quartalen muthen und den Muth-Groschen erlegen. BAIER. *d. l. c. 6.*

XLVI. Hinc sequi debent artis specimina, die Meister-Stücke, proprio ingenio manuque coram deputatis ex materia, proprio ære comparata, in loco a collegio assignato, intra spatium præfinitum, ad amissum artis elaboranda. BAIER. *d. l. c. 8.*

XLVII. Si in speciminum elaboratorum examine defectus vel error pateat, unicus quidem notabilis, aut plures exigui, emenda
expian-

expiantur; plures vero notabiliores repudium conciliant, idque pro re nata, vel ad tempus, vel in perpetuum.

XLIX. Ad tempus fieri solet ad majus vel ad minus pro erroris quantitate, ut scilicet denuo vel sollicitare, vel etiam aliquando peregrinari teneatur.

XLIX. In perpetuum, si neque tertia vice artis peritiam ostenderit, ubi in posterum nunquam ad sollicitationem admittitur.

L. Succedit convivium, *das Meister-Essen*, cujus etiam tum, quando necessitatem conficiendi speciminis remittunt, nunquam obliviscuntur; de quo & aliis conviviorum opificalium generibus agit BAIER. *d. l. c. 19.*

LI. Convivium comitantur sumtus alii, quos in universum enumerat BAIER *d. l. c. 10.* utpote merces pro collegis convocandis, pro arca referanda, symbolum sollicitationis trina vice pendendum, merces pro inscriptione, redemptio licentiae materiam futuri speciminis pro arbitrio comparandi, epulum iis, qui actui elaborandi speciminis intersunt, praestandum, quod vocant, *das Materien-Essen*, & ut plurimum ad certam pecuniae summam transigunt, pecunia magistralis, vulgo *das Meister-Recht*, diversae quantitates, & alicubi ad 24. Imperiales assurgentis, symbolum ad supellectilem collegii militarem, funebrem & oeconomicam, ceraticum, *das Wachs-Geld*, alizque expensae, ad pias causas destinatae. Denique alicubi redemptio juris negotiandi in operibus a se confectis, nundinasque domesticas & extraneas frequentandi.

LII. Cumque collegia opificiaria pro sumtibus hisce augendis, contra magistratus & candidati pro imminuendis laborent, varia desuper nascuntur litigia, quibus componendis saepiuscule nec principalis auctoritas sufficit.

LIII. Aliquando tamen princeps jure dispensandi constituit, ut alicui magisterii candidato sumptus consueti remittantur, qualis vulgo vocatur *ein Gnaden-Meister*.

LIV. Aliis etiam necessitas consuetudines opificii servandi remittitur, atque tales vocantur *Frey-Meister*, *die an Handwerks-Brauch nicht gebunden seyn.*

LV. His itaque omnibus praestitis vel legitime remissis, magister

ster demum evadit, & consequitur facultatem omnia, quæ statuto aut more ad hoc opificii genus pertinent, efficiendi, docendi, iudicandi, negotiandi, prohibendi, collegio nec quicquam impediende. **BAIER.** d. l. c. 11. & 12. Dummodo tamen in plerisque opificiis uxorem etiam duxerit. **BAIER.** de domesticis opific. c. 2. n. 54. & seqq.

LVI. Remittuntur vero saltem ex parte filiis magistrorum, de quo proxime **BAIER.** de domest. opif. c. 9. 10. 11. & 12. quin & iis, qui viduam vel filiam magistri ducunt, die auf ihre Meßterin oder eines Meßters Tochter muthen. **BAIER.** in magistr. c. 12. n. 417. seqq.

LVII. Constituitur simul sodalis collegii ejusque emolumentorum, er nimmt Theil an der Lade, ita tamen, ut, ubi collegia generalia aut dioecesana, die Krenß-Laden, in usu sunt, iis etiam pars sumtuuum præstetur. add. **BAIERI** magister cap. 10. n. 334.

LVIII. Ita in Saxonia Electorali saponarii obtinuerunt quatuor arceas dioecesanas, primariam Fribergæ, reliquas Torgaviæ, Zwickaviæ & Dresdæ, quibus omnia urbium Saxoniarum collegia, ad hoc opificium pertinentia, subsunt.

LIX. Sigillatim Torgaviensi annumeratur der Chur, und Unter-Cranß, als Leipzig, Eutenburg, Borna, Wurzen, Grimmen, Golditz, Geithorn, Herzberg, Jessen, Schweinitz, Wittenberg, Sina, Welsch, Nurneck, Brücken, Rochlitz, Leisnisch, Oschatz, Mütschen, Strela, Mühlberg, Liebenwerth, Naumburg, Merseburg, Weissenfels, Lützen, Pegau, Sangerhausen, Eisleben, Quedlinburg, Damitzsch, Schildau, Pretsch, Remberg, Schmiedeberg, Jörbzig, Bitterfeld, Delitzsch und Lausig.

LX. Qui extra hanc dioecesin magister factus opificium ibi exercere cupit, attestata legitimæ nativitatis, vitæ inculpata, tyrociniî quadriennalis, peregrinationis per totidem annos, magisterii impetrati & morum collegii observatorum a magistratu & saponariorum in loco domicilii mutati producere, convivium magisteriale exhibere, & triginta insuper Imperiales collegio pendere tenetur, quorum quinque præfecturæ Electorali, 5. Senatui urbis, unus ærario ecclesiastico solvitur, novendecim arceas accedunt.

LXI. Atque hoc jus tamdiu retinetur, tamdiu quis eo in loco, ubi impetravit, sedem fixam retinet. Alio concedens, jus magiste-

rii in loco, ad quem se contulit, consueta pecuniæ summa redimere & attestatis, positione præcedente enumeratis, personam suam legitimare, demum ad prisca sedes reversus, jus idem denuo redimere tenetur. *BAIERI magister c. 11. n. 391. seqq. EJVSDEMQVE Tractatus de jure prohibendi c. 11. per totum.*

LXII. Aliquando tamen, antequam opificio per omnia satisfecerit, permittitur ipsi, non tanquam collegæ, sed tanquam civi, jus opificii propria manu exercendi, dummodo scilicet nec socios alat, nec pueros doceat, & a conventibus atque emolumentis collegii abstineat.

LXIII. Amittitur quoque jus collegii, si quis onera consueta detrectet, vel conventus negligat, (ubi ipse itidem opificium exercere non prohibetur) aliisque modis, de quibus *BAIER. d. l. c. 13.* deque matrimonio minus casto aut honesto *IDEM de domesticis opificum. c. 3. & im Handwerks-Meister, cap. 4. n. 131. seqq.*

LXIV. Magistris legitimis opponuntur turbatores seu turbones, *die Stöhrer*, proditores vulgo *Stetter*, & clancularii, *Böhn-Hafen oder Pfuscher*, nec non in quibusdam opificiis ambulatores, qui per vicos & domus emtorem quarunt, *die Hausierer*, de quibus *BAIERVS in magistro c. 14. & 15.*

LXV. Atque hi expelli possunt, nisi in locis privilegiatis & a jurisdictione civitatis exemptis operentur, v. g. *an Fürstlichen Höfen, auf Dom-Höfen, Vicarien-Häusern*, de quo *BAIERVS d. c. 14.* eoque pertinent sartores in ædibus collegiorum Academicorum *Lipsensium* subsistentes, *die Collegien-Schneider*.

LXVI. Deprehensi quoque variis modis, imprimis corruptione eorum corporis membrorum, quibus ad artis executionem quam maxime indigent, affiguntur, v. g. turbonibus in opificiis sartorum pollex digiti frangitur, vel acu transfigitur, quod tamen nullo jure permittitur, & a magistratu serio inhibendum est.

LXVII. A turbonibus differunt ii, qui analogatum alicujus opificii ignobilius constituunt, & regulariter in gratiam pauperum tolerantur, v. g. apud sartores, *die Hofen-Röche*, apud sutores veteramentarii, *die Altstreissen*, apud pistorum, *die Wehschelbecker*, apud laniones, *die Gästerer*, conf. *BAIERVS d. l. c. 16.*

LXVIII.

LXVIII. Viduabus magistrorum continuatio opificii permittitur eo usque, ut alicubi etiam tyrones docere possint, dummodo experto boeto, quem plerumque ex quavis officina eligere possunt, instructus sint, qualis apud Sartores, Taffel-Schneider, apud Sutores, Bret-Meister/ apud fabros lignarios, ein Polierer, apud pharmacopolas, provisor appellatur; murarii vero aliique viduabus opificii continuationem non permittunt.

LXIX. Binis opificiis addictus unus idem esse non potest! BAIERVS de jure prohibendi c. 2. Neque regulariter negotiationem opificiariam in duabus tabernis simul exercere licet. conf. BAIERVS ibidem c. 3. n. 110. Quemadmodum & duo magistri eandem officinam communem habere non possunt. BAIERI Advocatus opific. c. 5. §. 17.

LXX. Neque opificium exercere potest in materia sordida, b) pro qua tamen non habetur corium humanum in anatomia medica

K 2

cada-

b) Also wolten die Ober- und andere Meister bey der Haupt- und Creutz-Lade berer Weiß- und Schmissh-Gerber nicht leiden, daß Lorenz Drechler, ein Weißgerber zu Merseburg, aus denen Flechsen von umgefallenen Viehe, welches die Caviller abzuziehen pflegen, Leim sieden möchte, und hatten ihm deshalb einen Meyers bey 50. Rhein. Gold-Gulden Straffe abgeschwartzet: Beklagter urgirte, das sey ein Eigensinn; er zöge ja die Flechsen nicht aus dem Luder, sondern das thäten die Schinder-Knechte, und genössen das Geld als ein accidens, nachdem aber die vilior operatio präoccupiret, sey die materia nicht mehr turpis, sondern ad operationes nobiliores apta; das ganze Korthgerber-Handwerck brauche dergleichen Flechsen zum Leim-Wasser bey ihrer Handthierung, und hätten mit nichts, als solchen Vieh-Häuten zu thun; die Seiffen-Sieder erhandelten den Talg von denen Abdeckern, und versötten ihn; die Tuch- und Zeug-Macher erkauften das Kamm-Fett von denen umgefallenen Pferden; die Seiler kauften die Schwänze davon, schnitten die Haare ab, und überliessen die Puzel denen Weißgerbern, welche auch Hund- und andere Felle ausarbeiteten; die Schmiede kauften von denen verreckten Pferden die Huffs-Eisen; die Kamm-Macher das Horn; die Sattler die Haare; und sey das Leim-Sieden aus denen Flechsen von alten Zeiten her üblich, immassen der beste zacheste Leim daraus würde; Beklagter könne nicht lesen, wisse nicht, was er unterschrieben, zc. wolle denen Klägern den End deferiret haben, daß sie es ihm nicht vorgelesen. Daher man in Ansehung, daß er ein sehr simpler Mann, auf die Epdes-Relation erkant in Facult. Vitemberg. mens. Sept. 1713.

cadaveribus punitorum detractum. CARPZOV. P. 3. Q. 173. n. ult.
KLEIN. *disp. jur. 7. C. 3. n. 61. seqq.*

LXXI. Neque illatas injurias tacite concoquere potest, nisi ab exercitio vel saltem conventu officii, donec famam contra injuriantem defendat, suspendi malit, quam quidem consuetudinem irrationalibus, c) merito annumerat **KLEIN.** *in disp. jurid. p. 36.*

LXXII. Cæterum de artificibus palatinis, de collegiis, de officinis & tabernis, de instrumentis, de convitiis, deque domesticis officium, nec non de jure prohibendi & de jurisdictione d) ac processu

e) Vnde, cum Joh. Jacob Müldnerus, pistor Franckenhusanus, a collega suo Philippo Leisnero symbolam in conventu solenni, den Auslege-Groschen, accipere nollit, quod mulier aliqua hunc einen Schelm und Häfcher vocasset, atque ut has injurias prius vindicet, urgeret; hic adversus illum actione injuriarum experiebatur, ad quam peractis probationibus *Scabini Lipsienses Mens. Febr. 1708.* promunciabant. Daß Beklagter seines Vorwendens ungeachtet: Klägern der libellirten injurien halber eine Christliche Abbitte und Erklärung vor Gerichte zu thun, auch alle verursachte Unkosten nach vorgesehender deren Liquidation und richterlichen Ermäßigung abzuführen schuldig, und wird hierüber 8. Tage lang mit Gefängniß, oder unter alte Schock in Straffe billig genommen. Reus, interposita leuteratione, imprimis urgebat consuetudinem officiorum, & ex parte sui deficientem animum injuriandi, quodque injurias relative tantum proposuisset, eoque ipso a *Scabini Halensibus mens. Jul. 1708.* sequentem obtinebat sententiam: Daß die Leuterung ihrer formalien halber zu recht beständig; ratione materialium aber aus denen Actis nunmehr so viel erscheinlich, daß Beklagter und Leuterans von der wider ihn angestellten Injurien-Klage zu absolviren, jedoch bleibt Klägern und Leuteraten frey, diejenige Frau, welche die schimpffliche Reden geführet, zu belangen. Verum actor ab hac sententia leuterationem similiter interponebat, eaque impetrabat, ut *Scabini Viembergensis M. Mart. 1709.* repudiata Halensi, Scabinorum Lipsiensium sententiam demuo amplecterentur & confirmarent: Nunmehr aus denen Acten so viel zu befinden, daß es der von Beklagten eingewandten Leuterung ungeachtet, bey dem am 25. Febr. des jüngst verwichenen 1708ten Jahrs eröffneten Urtheil billig bleibet.

d) Eam exiguam esse & valde restrictam, docet *responsum Jenense*, quod exhibet **BAIER.** *in Advocato official. cap. IV. §. 17. seqq.* multo minus, si opifex crimen publicum commiserit, sed extra ordinem punitus sit, atque adeo reatus sublatus, ipse demuo a collegio puniri potest, **BAIER.** *d. l. §. 12. seqq.*

su eorundem totidem tractatibus singularibus egit saepe laudatus ADRIANVS BAIERVS, quem vastum opus juris opificarii jamdudum meditatam esse & ante biennium propemodum absoluisse, catalogi nundiales Lipsienses docuerunt.

CAP. XVI.

De

Jure braxandi.

I.

Ius braxandi non rusticis, nec nobilibus regulariter, sed civibus specialiter dictis, seu burgenfibus, competere, constans doctorum assertio est, multis ordinationibus politicis comprobata. vid. TABOR de jure cerev. tractatum Vol. I. pag. 603. seqq. SCHOEFFER. tractatu peculiari de jure braxandi P. 1. C. 2. n. 350. usque ad 359. ubi consilium JACOBI SCHVLTES in favorem urbis Gerz conceptum & hucusque anecdoton, sed pro ratione illorum temporum accurate & diligenter elaboratum, cum suffragiis Jctorum Vitebergenfium, Lipsiensefium & Dicafterii Pragenfis exhibet. add. CARPZ. P. 2. Const. 6. D. 4. § 5. Ibiq; ESBACHIVS in notis.

II. Verum hoc, recte evolutis autorum sententiis, de cerevisia venali, non ad usus proprios cocta, intelligendum esse colligitur. conferantur supra allegati & CARPZ. d. l. D. 7.

III. Imprimis hac prohibitio obtinet in pagis & castris intramiliare ab urbe diffitis, arg. Juris Prov. Sax. Lib. 3. art. 66. Man mag keinen Markt bauen, dem andern eine Meile zu nahe. Ubi Markt bauen ex mente glossae & Doctorum idem est, ac bürgerliche Nahung treiben.

IV. Sed quznam quantitas milliatis? a quo termino & ad quem? & quonam ducta computandum est?

V. Primam quzstionem de quantitate milliatis ita decidit Glossa ad art. 66. Eine Meile Weges soll von Rechts wegen haben 60. Bewende und ein jedes Bewende 60. Ruthen und eine Ruthe 7½ Ellen.

VI. Eamque dimensionem olim probasse Scabinos Lipsienses, ostendit eorum sententia, Weichbild Saxoniz subjuncta, Tit. ob G.

delleute auf ihren Lehn-Gütern mögen Bier brauen. Ad quam tantum non omnes provocant, SCHVLTZIVS in *Synopsi Inst. Tit. de excus. tut. lit. 1.* COLERVS *Decif. Germ. P. 1. Dec. 215.* SCHNEIDEW. ad §. 5. n. 40. *seqq. Instit. de Action. CARPZOV. P. 4. C. 84. D. 12.*

VII. Neque de incertitudine metuendum esse dicunt, si per unam duo pedes geometrici intelligantur, wenn nach der Werck-Eulen wird gerechnet.

VIII. At hoc dubium multo gravius, quod, cum milliare germanicum maximum sit viginti quinque millia pedum seu quinque millium passuum geometricorum, milliare Saxonicum ex jam dicta computatione sit decem millium octingentorum passuum, atque adeo mensuram milliaris maximam plus quam altero tanto superet.

IX. Quæ ratio B. ZIEGLERVM aliosque hujus loci antecessores movit, ut ille in *tract. de juribus majest. Lib. I. c. 43. §. 8. seqq.* suffragantibus collegis, deserta computatione Saxonica calculum geometrarum sequatur, & quidem milliaris mediocris, quod quater mille quingentorum passuum est, exhibitis decidenda rationibus ad Serenissimum transmissis, nec non responso ad D. JOH. GEORG. MARSMANNVM anno 1672. dato. Aliud responsum Vitebergense pro eadem sententia conceptum exhibet Dominus WERNHERVS in *conclus. forens. mens. Octobri 1704.* in cathedra hac ventilatis. Adde BERGER. *supplem. ad electa process. possess. tb. 13. pag. 19. seq.*

X. Verum iisdem se opponit Dominus JOH. HENR. MYLIVS, *Scabinus Lipsiensis*, in conclusionibus quibusdam forensibus, respondente filio suo Lipsiæ propositis, Saxoniam computando rationem adstruens; eandemque sententiam Lipsienses JCI in scabinatu æque ac Facultatè Jur. tuentur.

XI. Atque horum opinioni ego quidem subscribendum esse cenfeo; modo notetur, hoc privilegium, cum proprie tale non sit, sed medium jus commune civitatum conservandi, ampliandum potius, quam restringendum, nullum incolis pagorum ex privatione rei, quæ ad ipsos non pertinet, præjudicium enasci, hanc computandi rationem non a Scabinis Lipsiensibus excogitatam, sed longo rerum usu & inveterata consuetudine ad eos propagatam, neque adeo lego scripta

scripta opus esse, ubi observantia & consuetudo negari non potest. conf. MARSMANNI *Miliologia passim*, & MYLIVS *d. l. concl. 10.*

XII. Terminum computationis a quo non constituunt moenia urbis, quod quidem videtur COLERO *P. 1. Dec. 215.* & WEHNERO *in observ. practico voce Meile*; sed extrema suburbiorum ædificia. ZIEGLER. *de juribus majest. n. l. n. 15.* MARSMANNI *Miliologia c. 8. membr. 1.* Atque hæc posterior sententia hodie certa est, nisi quod priora in Thuringia prævalere testetur DILHER. *in continuatione thesauri practici Besoldiani voce Meile.*

XIII. Terminus ad quem non esse videtur sepes pagi, neque proxima prædia neque extremitates partis pagi adversæ; sed id ipsum ædificium, de quo, an intra milliare situm sit, quaeritur, v.g. domus braxatoria, caupona, officina fabri ferrarii & similia ZIEGL. *d. l. n. 16. seq.* atque id ipse intellexit phraeos indigitat, ob die Schencke *ic. binnen der Meile gelegen.*

XIV. Ductus seu linea computationis non recta est secundum poli elevationem dimensa, neque per compitam, qua solum ambulatur, sed per viam regiam ducta.

XV. Neque attendenda distinctio eorum, qui in materia privilegiorum lineam potius rectam, quam viarum anfractus sequendam esse malunt; quoties enim de propinquitate prædii quaestio est, semper eo respiciendum esse videtur, quam propinquus ad istud sit aditus.

XVI. Eximuntur vero ab hac prohibitione in Saxonia Electorali veteres cauponæ hæreditariæ, die *alten Erb-Kretschmar*, quibus aliquando non nisi jus vendendi, aliquando etiam jus braxandi competit.

XVII. Posteriori casu anticipare initium & prorogare terminum ejus anni temporis, quo urbes proximæ braxare incipiunt & desinunt, haud licet. *ordd. Proc. Saxon. de anno 1482. & 1555.*

XVIII. Nec nisi minutim cerevisiam vendere regulariter possunt, *sie mögen wohl verzapffen, aber nicht verschrotten.*

XIX. Aliquando certis tantum anni spatii cerevisiam, ibidem coctam, vendere licet, qui terminus ut plurimum a die Jacobi ad diem Michaelis decurrit.

XX. Præ-

XX. Præscriptio vero in hac materia non attenditur, nisi immemorialis, a) & disceptatio summaria in controversiis adhibetur.

XXI. Probatio hujus juris nobilibus & rusticis olim, deficiente licet contradictore, injungi poterat. Hodie non, nisi urbes alive, scilicet vicini nobiles, litem moveant.

XXII. Terminus probatorius est duorum mensium b) *Ord. Proc. d. l.*

XXIII. Interim vero dum questio juris competentis ventilatur, suo loco remanet possessio, atque adeo possessorium summarissimum hic recte adhibetur. c)

XXIV.

a) Quæ, qualis sit, vid. CARPL. P. 2. Const. 1. def. 7. WERNH. *conclus. forens.* 165. aliosque quos allegavi ad *posit. 9. ff. de usurpation. & usucapion.*

b) Computandus von der Zeit, da einer angefochten wird, per quod non tempus institutz actionis, sed probationis per sententiam, vim rei judicatz adeptam, injunctæ intelligitur. WERNH. *obs. forens.* 198. Huc pertinet sententia *Scabinorum Lipsensium mens. Julio 1706. an den Amtmann zu Wolfenstein, in causa des Rathes zu Marienberg contra Christoph Hartwiggen*: Die weil Beklagter des geklagten Bier-Schandts geständig, darneben aber, daß er dessen befragt sey, vorgeschüzet: So ist er solch sein Befugniß in doppelter Monats-Frist, Klägers Gegen-Beweis, Eydcs-Delegation, und anderer rechtlichen Nothdurfft vorbehaltenlich, wie ~~er~~ er, zu erweisen schuldig; jedoch wird derselbe bey der *possess vel quest* angeregten Bier-Schandts *pendente lite* bilig geschüzet. Scilicet reus possessionem XXXI. annorum & diei Saxonici demonstraverat.

c) Aliud in Saxonia Electorali vi conventionis, inter ordinem equestrem & urbes initæ, & speciali *editto de die ultimo Decembris 1676.* confirmatz; ubi disponitur: possessionem contra legem provincialem non relevare, nisi sit immemorialis, atque adeo nec summario, nec ordinario possessorio locum esse. Verum ista conventio in subsecutis comitiis *anno 1689.* fuit suspensa, & omnia ad priscum statum revocata. Quamobrem nec jus prohibendi, priscis cauponis in dicta conventionione tributum, hodie locum habet, quandoquidem *ordinationes provinciales ERNESTI & ALBERTI de anno 1482. MAVRITII de an. 1551.* sed & *AVGVSTI Electoris* in urbium favorem disponunt. Ita eum Laurentius Greiff, caupo in Galschiz, contra Georgium Kretschmar in Walsdorff jus prohibendi urgeret, *Facult. Jurid. Lipsens. April. 1692.* pronuntiavit: Daß Beklagter auf die erhobene Klage sich einzulassen nicht schuldig, da hingegen Kläger die aufgewandte Unkosten demselben zu erstatten

XXIV. Sed neque omnibus burgenſibus braxare licet: Neceſſe enim eſt, ut quis domum, cui hoc jus adhæret, poſſideat.

XXV. Idque ut plurimum ad certam meſuram ſeu numerum, v. g. daß manches Hauß zwen oder mehr biß ſechs Biere oder Gebräude brauen könne. Alibi omnibus ædificiis, quæ quidem aliqujus momenti ſunt, juxta ſeriem ordinis hoc competit. conferatur SCHOEPFFERVS *Part. 1. c. 4. n. 20. uſque ad 36. it. n. 99. ſeq.*

XXVI. Jus braxatorium habendi alibi omnibus ædibus, jure cereviſiam coquendi poſſentibus, competit, ubi ſartagineſ commodo accipi ſolent; alibi quibusdam tantum ex privilegio tribuitur.

XXVII. Certa quoque polentæ quantitas præſcribitur, & cereviſiæ coctores, nee non molitores, ne in modo præſcripto excedant, vel deficient, jurejurando conſtringuntur, daß nicht zu viel geſchikt ſey noch gegoffen werden.

XXVIII. Modum braxandi & elogia cereviſiæ exhibit SCHOEPFFERVS *P. 1. c. 3. n. 80. ſeqq. nec non aliquot præcedentibus.* Nos inde tantum obſervamus: cuicumque jus non eſt cereviſiam coquendi, ei nec juſ eſt polentam præparandi; & cui illud competit, ei hoc denegari non poteſt.

XXIX.

ten. Miltig. Eamque ſententiam ſupremus appellationum ſenatus menſ. Febr. 1694. confirmavit. Simili modo laudatiſſimus ſenatus in cauſa poſſeſſorum cauponæ zu Zehren, contra den Schencken zu Welckſch, Term. Trin. 1689. pronuntiavit. & contrarias ſententias Facultatis Vitembergſis & Scabinatus Lipſienſis corripuit. Ita cum Chriſtoph Arnold & Johann Köppler, zu Klein-Miltig, vicino nobili J. T. de Brætau, in Schönau jus braxandi & zythopolium dubium redderent, & d. 29. Mart. 1690. ſequentem ſententiam obtinerent ex Facultate Vitembergſi: Daß Kläger ic. zur Nothdurfft erwieſen; Derwegen Beklagten Principal des Brauens und Schenckens auf ſeinem Gute Schönau, auſſer ſo viel er vor ſich und die Seinigen zum Fiſch-Trunk benöthiget, ſich zu enthalten, und weil er deſſen denen Landes-Ordnungen zuwider ſich angemasset, die darinnen geſetzte Straffe derer 100. fl. zu erlegen, ſo wohl die verurſachten Unkoſten ic. zu erſtatten ſchuldig; atque hæc ſententia a Facultate Juridica Viadriana d. 17. Auguſti 1691. confirmaretur: appellatione interpoſita, tota iſta ſententia menſ. Septembr. 1693. corrigebatur, reusque ab actione, multa & expenſis abſolvebatur.

XXIX. Braxatio publice institui debet, atque adeo ubique prohibetur clandestina, quam vocant *Kessel-Bier brauen*. *Resol. Grav. Sax. de anno 1661. tit. Von Jubsien-Sachen, §. 122. conf. SCHOEPFF. P. 1. c. 4. n. 37.*

XXX. Et cerevisiæ venali certum pretium a magistratu constituendum est.

XXXI. Cæterum opus non erit, ut exceptionibus, a regulis supra traditis, diu immoremur, quo refero licentiam extra ordinem braxandi, v. g. Quedlinburgi, *das Hochzeit-Bier oder Hochzeit-Brenhan*, de quo more debias aliquot quæstiones subjunctis præjudiciis decidit SCHOEPFF. *P. 2. c. 2. n. 59. usque ad 155.*

XXXII. Num vero jus braxandi vel singulis vicibus vel in perpetuum absque prædio in alium transferri possit, ex cujusque loci observantia decidendum est, regulariter vero negandum, conf. SCHOEPFF. *P. 3. c. 2. n. 13. seqq.*

XXXIII. Atque ex dictis jam intelligimus definitionem a SCHOEPFFERO *P. 1. c. 1. n. 41.* propositam: jus braxandi est jus reale publicum, quo mediante civi id habenti, cerevisiam ex materia apta, justo servato ordine, ad suam suorumque utilitatem coquere licet.

XXXIV. Vnum adhuc, ne sine lege loquamur, observandum est, cerevisiæ mentionem fieri in *L. 9. pr. ff. de tritico, vino vel oleo legato*, qui textus crucem non unam fixit interpretibus. Verum nihil exinde discimus, quam zythum sub nomine vini non contineri, quod quidem nemo nostratum rusticorum ignorat.

XXXV. Neque apud nostrates magni usus erit quæstio, utrum, qui jure braxandi gaudent, mercatoribus, an opificibus annumerandi sint? de qua vid. HERTIVS *Tom. 3. opusc. p. 452. paræm. 41.* TABOR. *de jure cerevisiarum c. 4. n. 5.* Quin senatum Friscum eos, qui cerevisiam per dolia integra vel dimidiata vendunt, pantopolis, quos mercatores grossarios vulgo vocant, annumerasse, refert SANDE *Decisionum Frif. L. 4. tit. 6. Def. 2.*

CAP. XVII.

De

Jure hospitiorum publicorum & cauponarum, von Gast-Höfen und Schenk-Stätten.

I.

Cum diversoria publica & cauponæ nonnisi gradu differant, eadem fere de istis, quæ de illis dicenda sunt.

II. Et quidem, quod ad cauponas in vicis atinet, ex, quatenus urbibus præjudicant, regulariter non tolerantur, a) de quo *cap. præf.*

III. An vero cauponam privilegiatam, intra milliare ab urbe sitam, in alium locum transferre liceat, disquiritur? affirmat cum *RICHTERO Vol. 1. P. 1. Consil. 56. SCHOEPFF. de jure braxandi P. 4. c. 2. n. 21. usque ad 24.*

IV. Verum negativam, si præjudicium alteri inde immineat, prævalere præter argumenta a molendino (de quo *RICHTER. P. 5. Dec. 131. CARPZ. P. 2. C. 4. D. 10. n. 2. HERING. de molendinis qu. 9. KNIPSCHILD. de jure civit. L. 5. c. 26. n. 36.*) & ovili (*COLERVS Decif. Germ. 218. BERLICH. P. 2. concl. 49. n. 11.*) petita aliaque etiam usus ostendit.

V. Ita cum cauponam, quæ in pago *Wiederstädt* intra milliare ab urbe *Heckstädt* reperiebatur, ad viam regalem transferre niterentur pagi istius possessores, & senatus *Heckstedensis* propterea anno 1688. querelam moveret, causa prolixè ventilata, demum a *Scabinis Lips. M. Febr. 1693.* pronunciabatur, cauponam ibidem extrui non licere, nisi probari possit, eo in loco jam olim extractam esse, quam sententiam, leutatione a reo interposita, *mens. Febr. anno 1703.*

L₂

con-

a) Sed per *ordinat. Provinc. Elect. Sax. de anno 1555.* constituta pœna centum florenorum prohibentur, quæ multa ipsi Principi cedit: add. *Landes-Ordnung de anno 1492. §. des Melkens und Brauens. Ausschreiben de anno 1551. Resol. Gravam. de anno 1612. tit. von Jastuen-Sachen. §. 26. Resolut. Grav. de anno 1661. cod. tit. §. 118. Ausschreiben die Brau-Nahrung betreffend, de anno 1676.*

confirmavit *Facultas Jurid. Lips.* ac demum appellatio ab eo interposita *M. Sept. 1704.* a SERENISSIMO rejecta fuit.

VI. Eodem modo nova hospitia vel diversoria in urbibus in prejudicium veterum instituire non licet, neque possessio, nisi in memorialis, attenditur, atque ita respondit *ordo. nasser. mens. Aug. 1670.* an Heinrich Schreyen, Amtmann zu Wolckenstein, und Elisabeth Fraulobin zu Wurzen.

VII. Atque illa hospitia publica signis solennibus, portæ superimpositis, in urbibus indicantur.

VIII. De horum origine ita mihi videtur: Nobiles potiores, Comitibus, quin & aliquando ipsos Principes primitus ejusmodi hospitia publica extruxisse, & privatis hominibus locasse, ne hæc ædes publicæ in sortem privatorum detrudantur, atque ut commode peregrinantium consulatur, insignia sua isdem affixisse.

IX. Postmodum privatos in oppidis, & cum primis in urbibus liberis, hunc morem imitatos, & facultatem hospites recipiendi jure proprio ac hereditario obtentam quolibet signo arbitrario & aliquando non satis congruo notasse.

X. Neque ergo est, cur hodie arcana antiquitatis germanicæ ejusmodi signis quæramus, cum hospitia privatorum commercio ubique pateant.

XI. Inde tamen esse puto, quod hodieque die *Verlesung der tavernen*, i. e. locorum, ubi hospites recipiuntur, pro acta jurisdictionem probante quibusdam in locis habeatur.

XII. Nec non, quod jus erigendi diversoria a nonnullis ad regalia referatur. *SCHOEPFF. de jure bras. P. 4. c. 2. n. 16. ibique allegati.*

XIII. Cæterum nonnullæ cauponæ ita privilegiatæ sunt, ut simul jure prohibendi, ne quis aliunde potulenta emat, gaudeant; ita des *Wanweins* meminit *LEHMANNVS in Chron. Spir. L. 4. c. 22. p. m. 351. & L. 5. c. 121. p. 656.* de scytopoliis vero hoc jure instructis, von *Zwang-Schenken*, agit *SCHILT. Exerc. 18. tb. 4. & CARPZ. L. 1. R. 66. add. Schoepff. P. 4. c. 2. n. 41. usque ad 58.*

XIV. Ne vero advenæ in pretio victus nimis circumveniantur, ordinationibus quorundam locorum, imprimis *provinciali Anhaltina tit. 28. nec non Gothana P. 2. c. 3. tit. 19.* caurum est, ut statis temporibus esculen-

esulentorum & potulentorum pretia determinentur, tabulisque, in quovis diversorio suspensis, publice denuncientur.

XV. Contra hospites ubique licet, advenarum, symbolas non solventium, equos, merces, vestes, quin & ipsas personas detinere, usque dum de pretio satis factum sit. WEHNERVS in *observ. pract. voce Wirth*. CARPZ. P. 1. *const.* 39. D. 18. n. 5, & P. 2. C. 25. D. 22. & n. 4. *seqq.* SCHOEPFF. *de jure brax.* P. 4. c. 2. n. 59. usque ad 69. ibique plures.

XVI. Hospiti tamen, vestem advenæ detrahendi, cui postea frigore pereundum fuit, multam decem uncialium p[ro] p[ro]p[ri]is causis impendendam dictatam fuisse, refert BESOLDVS in *thesauro pract. voce Gast*.

XVII. Quin & alicubi debito pro victu ad annum usque jus prioritatis in concursu creditorum tribuitur. vid. *statuta Hamburg.* P. 2. tit. 5. art. 6.

XVIII. In Saxonia Electorali per *Edictum militare anno 1686. publicatum* §. 1. hospitia ab actuali militum receptione libera esse jubentur, & cauponibus facultas pecunia metatas redimendi permittitur.

XIX. Alibi & sigillatim Norimbergæ hospitibus etiam jus pecora pro lubitu ad usum hospitii mactandi tribuitur, qua de re BESOLDVS in *thesauro pract. voce Gast*.

XX. Denique de receptis, a caupone restituendis, quo solo themate integra fere de cauponibus materia in commentariis juris civilis absolvitur, ad *Tit. ff. de naut. cauponas, stabularii* ut recepta restituantur, actum est.

CAP. XVIII.

De

Jure geranii & stapulæ. Vom Krahn- und Staffel-Recht.

I.

Hæc jura, cum ad regalia pertineant, atque adeo in juris publici tractatione ventilari soleant vel debeant, brevibus saltem perlustranda erunt, deque iis videri poterunt SCHOTTEL.

de singul. Germania Juribus c. 24. 26. COCCEJVS jur. publ. c. 23. n. 37. ZIEGLER. de juribus majest. L. 1. c. 42. WEHNERVS, BESOLDVS & SPEIDELIVS voce *Krahn-Rechts-Staffel-Recht*, cum primis BENJAMIN LEVBERVS in tractatu Germ. Magdeburgischer Stapel-Anfug.

II. Imprimis disquirendum, quomodo jus geranii, stapulæ, nundinarum & emporii differat.

III. Primum a geranio, machina tractoria, rostrum ciconiæ propemodum referente, denominatum, est jus inquirendi in merces quascunque, præprimis itinere navali prætervectas.

IV. Cumque jus istud nullam merces vendendi necessitatem inferat, sed solum defraudationi vectigalium obicem ponat, inde a STAMLERO de reservatis Imper. §. 61. jus stapulæ minus plenum vocatur, verum id a stapula plane separare præstabit.

V. Etenim jus stapulæ cum vectigalibus nihil habet commune, & multa loca, facultate vectigal exigendi instructa, jure stapulæ destituuntur, ac viceversa.

VI. Contra jus geranii juri vectigalium annexum est, neque dubito, illud absque speciali concessione in quovis loco, qui jure vectigal exigendi pollet institui posse, conf. KLOCKIVS de contributionibus c. 1. n. 272.

VII. Atque adeo licet in verbis faciles esse debeamus, in re præsertim tamen confusio multum præjudicat.

VIII. Jus a) stapulæ ab aliis ad solas merces, navali itinere prætervectas, unde *Schiffs- & Anlandungs-Zwang*, ab iis vocari astat, LEVBERVS n. 1497. LEHMANN. in Chron. Spirens. l. 4. c. 12. ab aliis ad ea, quæ eius potiusque causa sunt, restringitur, & hi *Staffel-Güter* distinguuntur von *Markt- oder Mess-Gütern*, COCC. jur. publ. c. 23. n. 37.

IX. Neutrum recte, & Lipsia nec portu nec flumine navigabili conspicua, nihilo secius jure stapulæ gaudet.

X. Stapulam quoque ratione solorum esculentorum & potentulentorum

a) In æquitatem stapularum inquit PVFFENDORF. de J. N. & G. Lib. 3. cap. 3. §. 6. ubi vide HERTIVM in annotat.

lentorum institui posse non nego; at stapulam, generaliter concessam, ad ea sola restringi nemo persuadebit.

XI. Quin & alicubi jus stapulæ certis anni temporibus adstrictum est, quod tamen perinde in dubio non præsumitur.

XII. Itaque jus stapulæ est facultas, certo loco per privilegium vel possessionem immemoriam competens, ut merces prætervehere non liceat, antequam ibi venum exponantur.

XIII. Ejusmodi vero privilegia, cum magno vicinorum præjudicio conjuncta, hodie absque Electorum congregatorum unanimi suffragio concedi non possunt, *Capitul. Joseph. art. 12. seqq.*

XIV. Porro cum jure stapulæ jus nundinarum imperialium conexum non esse, urbes imperiales complures, e. g. Colonia, Spira, Moguntia, Ratisbona, Ingolstadtium, Hamburgum, Brema alizque, stapula quidem, non verò nundinis pollebent, comprobant.

XV. Quin nec dum certum est, an jus stapulæ semper cum jure nundinarum imperialium cohæreat. Certe urbi Fribergæ in Wetteravia, quæ quotannis quatuor nundinis LVDOVICI IV. & CAROLI V. Imperatorum beneficio gaudet, jus stapulæ competere non memini. Idemque jus Lipsiam dudum post jus nundinarum impetrasse ex renovatione privilegii a CAROLO V. indulta, quam LEVBERVS n. 1699. exhibet, discimus.

XVI. Cæterum de nundinis plura huc afferre opus non est, cum in eo themate tantum non omnes juris publici scriptores occupentur, conf. FRITSCHIVS *de reg. nund. jure.*

XVII. Jus emporii ex mente LEVBERI n. 491. usque ad 500. est privilegium, loco maritimo competens, ut merces undique libere eo convehantur, sed non nisi incolis vendantur, atque ab iis demum in externos transeant.

XVIII. Verum ipse fundamenta hujus definitionis dubia reddit LEVBERVS n. 493. & seq. quemadmodum etiam, quod emporia portibus instructa esse debeant, non satis probat, *d. l. n. 500. & 505.*

XIX. Unicum monuisse sufficiat, quodammodo, quod ipse asserit, Francofurtum ad Mœnum totius orbis emporiorum compendium dici potest, si id ipsum emporium non sit.

XX. Scilicet occasio erroris esse videtur, quod accessus ad emporia

poria liber esse debeat, unde vocantur *Freye Niederlagen*; liberum vero esse non crediderunt per alterius territorium, sed per mare, quod nullius est.

XXI. Vtrumque vero falsum: & accessum per alterius territorium liberam non esse; & omne mare esse nullius.

XXII. Emporium itaque denotare puto urbem, quæ jure stapulæ & nundinarum simul gaudet, *eine rechte Handels-Stadt*: factum vero esse non diffiteor, ut hoc vocabulum civitatibus celeberrimis commodique imprimis accessus solo quidem stapulæ jure gaudentibus, verum ita frequentatis, ut perpetuas per integrum annum nundinas referant, tributum fuerit.

XXIII. Atque hinc alterius erroris, Hamburgo aliisque urbibus perquam commodi & in *jus* tandem conversi, accessio enata est: quia enim extranei statim tempore eo non confluentibus, indigentiam emendandi facultatem exclusis exteris occuparunt, eoque potentiam & opes quam maxime amplificaverunt.

CAP. XIX.

De

Investitura allodialium.

L

Investituram non fieri de re plene propria in alterum translata, constantissima est & verissima doctorum opinio. SCHILT. *exerc. ad ff. 3. tb. 123.*

II. Unde in feudo & emphyteusi investituram admittunt, non perinde in bonis censiticis.

III. Quodque in multis Germaniæ locis etiam bonorum censiticorum nomine investituræ renovatio petenda & laudemium solventum sit, id ob affinitatem cum feudo & emphyteusi successu temporis, dominis jura sua latius extendentibus, præter regularem naturam contractus censualis ita receptum esse contendunt. vid. STRVVI *Synt. Jur. Feud. c. 2. apb. 10. n. 3.*

IV. Quid itaque dicemus de investitura allodialium immobilium,

prediorum cuaprius urbanorum, per integram, quantum con-
 tinet, Germaniam & praesertim Saxoniam nostram, usitata. a)

V. Nam enim ita necessariam esse credi coepit, ut citra ipsam do-
 minium immobilium transferri non possit.

VI. Et quamvis CARPZ. *Lib. 1. Resp. 102.* it. BAUCHBARO, BER-
 LICHO aliisque juris Saxon. Doctoribus hanc sententiam ex juris
 Germanici principis defendentibus multa opponant FRANTZKIVS
Lib. 1. c. 2. RICHTERVS *de concursu creditorum v. 2. membro 19. n. 17. § 99.*
 STRYVIVS *Synt. Jur. Civ. exerc. 23. th. 109.* priorem tamen opinionem
 probavit SERENISSIMVS *Decis. Sax. nov. 61.*

VII. Quin eo usque progrediuntur interpretes, ut venditori, li-
 cet pretium acceperit, & rem privatim tradiderit, nondum facta resi-
 gnatione eam valde oppignorare licere statuant. vid. *Dn. BERGER.*
*in res. ad ff. de actione emti qu. 4. quam tamen assertionem dubiam red-
 dit TITIVS ad Lauterb. Obs. 569.*

VIII. Multis modis hystorquentur, qui, defixis in jus Romanum
 oculis, alterius circumspicere non audent: alii enim priscam Romano-
 rum mancipationem sibi hic imaginantur; alii pretendunt, obviam
 eundem esse inconstantiam hominum, ne contractus, postquam in ju-
 dicium deducti sunt, ita facile rescindant: interesse magistratus, nosse
 quis immobilia, & quid quisque acquirat, an contractus rite celebratus,
 an forte ea in personam inhabilem transferantur: subesse hic non nisi
 cessionem & traditionem judicialem judicisque non investituram, sed
 nudam confirmationem seu ad acta relationem, aliud esse, in *Rehn,*
 aliud in *Bürden reichen*, illud de censiticis, hoc de allodialibus pra-
 dicari, & id genus alia.

IX. Sed hæc rem nondum exhauriunt; aliud enim est confirma-
 tio contractuum judicialis, aliud investitura, qua distinctione notata,
 omnes rationes jam recitatæ corruunt. add. *KLEIN. disp. jur. 8. c. 1. n. 117.*
notæ ad 126.

X. Neque dubium est, investituram proprie dictam subesse;
 non enim coram iudice res emtori a venditore immediate traditur,
 sed

a) vid. *Sächsisches Land, Recht Lib. 1. art. 8. & 52. Lib. 2. art. 24. Weich-
 bild art. 20. 60. & 61.* cui parallela sunt loca in *Jur. Provinc. Alemann. c. 308.*
 & 311.

sed judici resignatur, qui eam postea emptori concedit, es mus das
 Lehn aufgelassen und das Grund-Stück dem Käufer von der
 Obrigkeit in Lehn gegeben werden. Id quod vel sola vox resigna-
 tionis & refutationis indicat.

XI. Alibi symbola quoque & solennia adduntur; Ita in perpetua
 urbe Electorali *Libenwerda*, fronde viridi interveniente, investituræ
 allodialium immobilium peragitur, quod *Torgavia*, si recte memineris,
 etiam receptum est; ita jam omnes res magni momenti habentur, quæ
 cres virgæ minima culmi vel stipulæ interveniuntur tradebantur. I. H.
 MANNVS *Chronico Spir. L. 12. c. 30.* conf. SCHILT. *ad ff. ex her. s. c. l. c.*

XII. Quin et res in heredem etiam suam devolvatur, ubi non
 transit dominium, sed solum continuatur, nihil minus in vestituræ
 experientia teste impetranda est; cumque alias, si solum privatorum
 interesse verteretur, cuilibet suo periculo omittere investituram lice-
 ret, magistratus ex officio sub multæ indictione aliisque mediis co-
 activis eam, ut intra certum spatium a d. d. privatum traditæ compuo-
 tandum impetretur, exigit.

XIII. Forte etiam dici potest, non a iudice proprietati fieri inve-
 stituram, sed a magistratu, inter quem utrumque magnam esse diffe-
 rentiam, infra ostendetur, atque id iterum experientia loquitur: die
 Belehnung geschieht nicht vor denen Stadt-Richten, son-
 dern vor dem Rath.

XIV. Vnde sequitur, non recte hic applicari quæstionem, an re-
 signatio ista & investitura sit jurisdictionis voluntariæ, an contentiosæ?
 in qua decidenda anxiam, sed parum proficuum industriam ostendit
 KLEIN. *disp. jurid. 8. c. 1. n. 53. usque ad 67.*

XV. Quis enim diceret investituram, quæ a Principe fit vasallicæ,
 aut a Nobili rusticis, fieri a Principe vel Nobili tanquam a iudice, præ-
 fertim cum sæpe alius sit dominus investiens, der Erb. Herr, alius do-
 minus jurisdictionis, der Gerichts-Herr.

XVI. Quod si verò ab iisdem investitura fiat tanquam a domino,
 quidni etiam investituram prædiorum urbanorum a senatu, tanquam
 a domino, fieri dicamus.

XVII. Si quis excipiat, allodia, quorum possessor dominio pleno
 gaudet,

non alium habere dominum; ædificia vero urbana ad allodialia referri: fateor posterius hodie ita videri, sed non olim.

XXVIII. Et quid si dicam, investituram non fieri, nisi a domino, itaque prædia urbana non esse plene allodialia, sed senatui quoddam dominii directi genus competere.

XXIX. Quin etiam dabo, hoc dominium directum omnibus effectibus præter investituræ necessitatem hodie destitui, sufficere, evolviturque origine, tum errores in eius explicatione obvios evincere, quæstiones intricatas promptius & verius decidi posse.

XXX. Potissimus error, quo explicatio hujus materiæ difficilior redditur, is esse videtur, quod omnes, in urbibus degentes, inde a Henrico primo origine liberi homines fuerint per vulgare dictiterium: *Alle Mann fleugt über die Mauren.*

XXXI. Contrarium omnes propemodum rerum germanicarum scriptores, & imprimis LEHMANNVS in *Chron. Spir. L. 4. c. 14.* tuentur, posterior observat, omnes opifices, nautas, aurigas & id genus similes servilis fuisse conditionis usque ad HENRICVM V. Imperatorem, qui universos eos liberos esse voluerit, ab eoque tempore patriam a plebeis secerni cœpisse.

XXXII. Quamvis autem istam libertatis prærogativam non adeo Henrici sanctione, quam potius ex hypothese juris Romani, temporis magis magisque invalescentis, tribuendam putem huic hominum generi, ipsam tamen certam esse sufficit.

XXXIII. Ne vero quis putet, dominos pristinos omne statim in servosius abdicasse, & vel umbram ejus sollicito non retinuisse; id enim & hodie usu venire videmus.

XXXIV. Atque inde est, quod hodieque de ædibus liberis, von *denen den Häusern*, multis in locis investitura non exigatur, quia solent earum possessoribus prisco ævo plenum & verum dominium competiit. At quis credat, idem etiam servis aut infimi generis libertati competuisse.

XXXV. Inde quoque de origine conditionis & investituræ allodialium judicium hæret, quæ in urbibus Saxonis tribuit KLEIN. *l. diff. 8. v. n. 137.* Ego Germanis omnibus præter-

præsertim iis, qui urbibus extruendis citius incubuerunt, tribuerem.

XXVI. Cum itaque resignatio tendat partim ad conservationem juris domini superioris, partim ad confirmandum jus accipientis, inde patet, eam tertio non præjudicare, & quæ alias firma esse non potest alienatio, eam nec resignatione & investitura confirmari.

XXVII. Cumque resignatione demum dominium transferatur, emphyteuta sine præscitu, vasallus sine consensu domini directi remittendus eadem non excidit, antequam resignaverit.

XXVIII. Objectum resignationis sunt immobilia, & quæ pro talibus habeantur, molendina cujuscunque generis, decimæ, & jure Lübecensi, annui redditus. An etiam actiones pro re immobili competentes? Affirmat KLEIN. *d. l. c. 2. p. 39.* Verum resignandi necessitatem ultra res corporales extendendam non puto.

XXIX. Olim etiam in resignante firma valetudo requirebatur, daß er begürtet mit einem Schwerdt und mit einem Schilde auf ein Ross kommen möge, von einem Stein oder Stock einer Daum Ellen hoch, ohne Hilfe; jedoch daß man ihm das Ross und den Steg Reißhalte: Sächsisches Land-Recht; *L. 1. art. 2.* Solemnis juris Lübecensis repræsentat KLEINVS *d. l. c. 2. §. 40.*

XXX. Effectus resignationis publicæ diligenter enumerat KLEIN. *d. l. c. 3.* eoque nobis otium fecit, præsertim, cum pleraque ex supra dictis sponte stuant.

CAP. XX.

De

Censu emigrationis & jure detractionis.

I.

Census vel gabella emigrationis præstat ab indigena, qui domicilium mutare, indeque omnia sua bona exportare secum constituit.

II. Jus detractionis vero exercetur adversus peregrinos, hæredem indigenæ adeuntes, eamque ex domicilio defuncti secum ablaturos.

III. Virum-

III. Vtrumque in eo convenit, quod magistratus loci, unde bona exportanda sunt, certam eorum quantitatem detrahat.

IV. Vbi iterum quaeritur, an jurisdictioni criminali, an vero civilis iura adhaereant, an item regalibus annumerentur? Proprie respondendo nihil affirmari potest.

V. Descendit enim ex prisca servitutis Germanicae jure, unde utpote in tenui, ab eo semper fuerunt immunes, idque nec criminali, civilis, nec nec Principi, qua talibus, sed dominis spectant.

Quantumvis vero hodie burgenses & rustici pro liberis hominibus habeantur; praesens tamen antiquae servitutis vestigium tantum ubique remansit, & hic illic valde extensum est.

Saepe vero, datis literis reversalibus, magistratus urbium hoc ius vicem cedunt: quod domicilium mutaturis, ut nempe, utpote reversales inter magistratus locorum, inde discedunt, & quo tempore, jam adsint, explorent, aut ad eas a futuro magistratu suo exhibendas, provocens, diligenter observandum est.

VII. Et ab hoc onere ubique eximi debent ecclesiae earumque reges clericorumque viduae & liberi, quamdiu forum non mutarunt, professores, studiosi & in ministerio Academico constituti, quamvis id non semper observetur.

VIII. Alii etiam extraneos liberos, parentes & coniuges parentibus, liberis conjugibusque indigenis succedentes, semper eximendos esse contendunt; sed usus non ubique respondet: Quamvis etiam FRITSCH. *Tom. I. exerc. jur. publ. 3. tb. 13* praedictum *Jenensium* pro hac sententia excitet; ipse tamen contrarium introduci posse & in Marchia Brandenburgica universa observari fatetur.

IX. Feminam etiam indigenam, peregrino nubentem, de dote, quam secum ex domicilio aufert, gabellam solvere non teneri, quidem afferunt, & Marchia Brandenburgica recepit; FRITSCH. *d. l. 3. tb. 13*. Verum hoc alibi non minus incertum, quam lubrica videntur *Cartelz in d. exerc. 3. 3. suppeditata*.

XI. Obtrahet jus detractionis in hereditate ejusve parte, item legato etiam alimentarium, nisi ea egeno tanquam necessaria vitae subsidia relinquuntur.

XII. An in nominibus defuncto relictis? Si magistratus privilegio gaudeat, de bonis mobilibus & immobilibus jus detractiois exercendi, nominibus sub iisdem in materia odiosa non comprehenduntur; atque ita *Facultas Jurid. Vitemb. M. Mart. 1680.* ad consultationem Caji Sulpitii, Studiosi Lipsiensis, respondit. Quodsi vero gabella magistratui ex privilegio vel consuetudine de omnibus bonis debetur, eam detrahit magistratus non ejus loci, ubi debetur, sed domicili. RAVCHBAR. in *quæst. Jur. Sax. P. 1. qu. 17.* per totum; atque in rebus immobilibus eodem modo magistratus domicili præfertur; quoad immobilia vero jus detrahendi competit magistratui loci, ubi res sita est. SCHVLTES. ad *Môdest. Pistoris qu. 85. n. 5.* RHET. *disp. jur. publ. tit. p. 535. num. 24.*

XIII. Detrahitur ei, qui bona, ex quibus detractio fit, accipit, v. g. legatario a legato, hæredi ab hæreditate, & ita in ceteris.

XIV. Adeo, ut licet testator legata a detractioe Falcidia & fimum onerum libera exsolvi jussit, gabella tamen legatario incumbat, prout in terminis probat RAVCHB. *qu. 16.* & *Facultas jur. Vitemb. M. Jan.* respondit in casu supra *pos. 8.* commemorato.

XV. Census emigrationis præstatur etiam de immobilibus, licet ea in territorio remaneant, nec auferri possint, proprie enim ex pretio inde redacto solvitur. RHET. *d. l. p. 535. n. 2. seqq.*

XVI. Quantitas utriusque pro locorum diversitate variat; minima est pars centesima, unde alicubi phrasis invaluit: *man müsse ein Guther verhundersten*; alibi quinquagesima; alibi vigesima, quæ in Ducatu Anhaltino iis, qui in territorio permanent, sed urbem vel præfecturam mutant, imponitur. Quodsi vero territorium mutetur, decima ibi exigitur, *Ordin. Prot. Anbaltina tit. 24.*

XVII. Eaque decima nimirum frequentissima est: unde census iste subinde decima detractus & aurum decimarium vocari solet, atque observatur in Palatinatu & Electoratu Rheno, it. Francofurti ad Mœnum, Lubecz, Hamburgi, Bambergæ & alibi. At compluribus in locis decima quarta, ut in Marchia Brandenburgica; Alibi quinta, quarta, imo tertia pars bonorum pendi debet. SIMON. *pres. Academ. p. 2. diff. 11. c. 5. tit. 2. n. 1.* RHET. *d. l. p. 536. n. 7. usque ad 15.* ubi etiam de variis bona evehenda taxandi modis agitur.

XVIII. Et penditur in moneta illius temporis, quo emigratio incipitur, vel hereditas ex aliquo loco evehitur: nam etiam taxatio secundum estimationem presentem initur.

XIX. Sponte non præstita gabella, ut plurimum aresto (vid. *RHET. d. l. p. 531. n. 12. seq.*) item multa, executione reali, alioquin etiam, sed rarius, & quoties jam dictis remediis utendi locus actione judiciali extorquetur. SIMON. *d. l. c. 5. tb. 2.*

XX. Ubi tamen semper probatio requiritur, jus istud magistratibus ex privilegio, vel consuetudine, vel jure retorsionis competere. *RHET. d. l. p. 527. num. 16. usque ad 21.* Licet enim ex plerorumque principum jus detractiois ubique in dubio valeat, fieri tamen potest, ut vel alicubi introductum non sit, vel, sed ut plurimum contingit, quod a gabella valet.

XXI. Quod ultimum (scilicet jus retorsionis) rectius quidem jus repudiarum vocatur, & adversus omnes magistratus, jure retorsionis tenentes, recte adhibetur ab eis, penes quos alias plane ignoratum est, male vero ex *tit. ff. quod quisque jur. in alt. statuat.* derivatur, per ea, que in *pos. ad eund. tit.* dixi.

XXII. Deinde si subditi sponte migrent, siue ob defectum exercitii religionis, gabellam præstare tenentur, dummodo nulla interveniat coactio, vel paci religiosa & instrumento pacis Westphal. contraria, vel alias injusta. *RHET. d. l. p. 544. n. 45. seq.* FRITSCH. *d. exerc. 3. sub fin. conf. RVMELIN. ad A. B. P. 2. diff. 4. tb. 6. ibique additiones*, quibus recte perpenfis facile tollitur dissensus SIMONIS *P. 2. præf. Acad. diff. 11. c. 7. tb. 2. n. 3. seq.*

XXIII. Non minus detractio obtinet, si quis ob delictum solum vertere, aut arte alieno pressus domicilium mutare & bona vendere cogatur. *RVMEL. d. l. tb. 8. BERLICH. P. 3. concl. 52. n. 18.* quamvis posterius vix observetur, nec salva æquitate, ubi creditores indigenæ sunt, observari possit: unde enim quid detrahitur, si solum verrens nihil secum auferat, imo, licet creditores exteri bona diripiant, ex mercimonio tamen antegresso eadem auferunt. Quicquid vero ex commercio auferatur, gabellæ detractiois aut emigrationis non subjacet.

XXIV. Per-

XXIV. Personas, quæ territorium non mutant, licet ex urbe in urbem concedant, detractionem non pati, multorum sententia est. BERLICH. P. 3. concl. 52. n. 21.

XXV. Quod quidem in Electoratu Palatinatus in Marchia Brandenburgica, & olim in Archi-Episcopatu Magdeburgico, teste SIMON. d. in diff. c. 4. sb. 1. n. 10. alibi vero & ipsa Saxonia Electorali non observatur.

XXVI. Ejusdem generis est sententia : hoc jus exerceri non posse, quoties civis domicilium transfert in locum, ubi gabella in usum non est, vel reciproce huc usque exacta non fuit.

XXVII. Si enim inter magistratus utriusque loci ita placuerit, & reverfiales datæ acceptæque sint, res vigore pacti certa est; extra hunc casum vero tuto affirmari non potest, cum hac sententia admiffa juris retorsionis exercendi nunquam superesset occasio.

XXVIII. Et frustra allegatur *Conf. El. S. 8. P. 3.* ubi saltem retorsionis jus prohibetur contra loca, quæ jure detractionis, adversus cives retorquentis, usæ non sunt.

XXIX. Etenim jus retorsionis non nisi de iis locis prædicari potest, in quibus alias gabella usitata non est, atque tum exerceri nequit, nisi adversus civitates, quæ jure detractionis contra retorquentes unantur. conf. RHET. *disp. d. ult. § 532. n. 16. seqq.*

XXX. An vero multa dentur in Imperio Romano-Germanico loca, quæ jure detractus non polleant, dubito. Id quidem de urbibus Argentorato, Spira, Wormatia, Aquisgrano, Kitzinga Franconia, & de toto Ducatu Würtembergico asseritur, sed quantum ad Spira, Wormatiam & provincias Würtembergicas rem dubiam reddit SIMON. d. diff. c. 4. sb. 1. n. 14.

XXXI. Ceterum integram prope auctorum, de hac materia agentium, centuriam sistit SIMON. d. diff. 11. in fine, quibus addi possunt TABOR *operum Tom. 1. p. 186.* STAMM. *de servitute person. L. 3. c. 20. n. 8. usque ad 13.*

XXXII. Affine juri detractionis est, quod Hamburgi, Argentorati alibique observare licuit, ut fœminæ, extra territorium nubentes, omni successione testamentaria & legitima excidant, nec non Hæc, quod emigrantes olim salinarum usumfructum amiserint, nec quicquam ex immobilibus retinere olim potuerint. RHET. d. l. p. 538. n. 18.

CAP. XXI.

De

Pace burgensi, vom Burg-Frieden.

I.

Confidationes (Fehde oder Befehdungen) adhuc palam & tacite usurparentur, ampliores familiae aut ex tenuioribus complures certis pactis conjunctae castra seu burgos contra invasionem vicinorum extruebant.

II. Et quoties plures familiae talismodi foedere coalescebant, aut una gens, in plures domos divisa, tutelae suae causa in arctius societatis vinculum coibat, conventiones istae, ad pacem & concordiam pacis communem pertinentes, vocabantur Burg-Friede. **BEI SOLDEN** *Tbes. pract. lit. b. n. 93. voce Burg-Friede. WEHNERVS in pract. observ. civ. voce.*

III. Earumque capitula perpetuam pacem firmabant vel directe vel indirecte ad posteriora referuntur pactum gänerbintus, itent de bonis extra familiam non alienandis, quae omnia pacis vel pacis burgensis nomine veniunt.

IV. Verum significatus iste, licet frequentissimus, hujus loci non est, sed saltem de securitate alicujus loci sanctus custodienda de prioribus poenis, quam vulgo, circumsepra hic agendum.

V. Nimirum videmus hodie certa loca, frequentiori hominum congregationi destinata, eo jure singulari gaudere, ut in eos, qui ibidem ad arma profiliunt, multo severius, quam si alibi deliquissent, animadvertatur.

VI. Ira palastrae, curiae, templae, forum, palatia Principum, cauponae quaedam publicae, theatra, auditoria academica ita privilegia sunt, ut minae etiam atrocius coerceantur.

VII. Poena gravior, ut plurimum in manus amputatione consistere dicitur, quale quid etiam signa in tabulis, publice super foribus affixis depicta comminantur; alibi signa appensa non conspiciuntur quidem, at ejusmodi loca nihilominus privilegio pacis burgensis pollent.

N

VIII. Etc.

VIII. Etenim manus amputatio rarius hodie exercetur, ut plurimum diuturnioris carceris aut gravior multa decernitur, quod experientia frequens comprobat.

IX. Oratio hujus generis securitatis ab auctoribus, quos inspicere licuit, alto silentio involvitur: ita sentita per conjecturas sentanda est.

X. Cum plures familiae five unius five diversae gentis burgum extruere sibi proponerent, rem istam maximi momenti, magnorum sumptuum & tanto majoris periculi, si inter cohabitantes discordia intercederent, non sine provida cura & prudenti circumspectione (qua majores nostri praeter alias nationibus pollebant & solertissime utebantur) suscepisse credendum est.

XI. Pacta itaque non modo spe lucri concordiam sustinentia, e.g. ganerbinatus, sed etiam mali formidine a diffidationibus & insultibus hostilibus absterrentia, in subsidium vocanda erunt.

XII. Et haec forte non dominos paciscentis ipsos, sed personas subjectas initio tetigerunt, quamvis nihil obftet, quin & ipsi domini, ut animum serium tanto certius declararent, iisdem se subjecerint.

XIII. Atque huc magis, quam ad ganerbinarum aliaque luca applicandam putarem quaestionem: *num pacta, nomine des Burge Friedens, notata, sine Principis confirmatione valide celebrari poterant?* quam expositis pro utraque sententia autorum cohortibus indecisam reliquit eximius Jctus ANDR. TIRAQVELLVS, neque determinare ausus est WEHNERVS in *observ. pract. voce Burge Frieden, p. m. 68.*

XIV. Res ex principiis juris Germanici facilius forte expediri poterit, ubi etiam pacta de carcere, item de libertatis jactura ac forte de poenis quaeque corporalibus sufferendis, praesertim quoad servos & subditos, quos res praesens quam maxime tangit, valuerunt.

XV. Sed ponamus ea non valuisse, ratihabitio Principis hanc difficulter impetrari potuit, ac propterea in diplomatibus saepe numero von Landes-Särfflicher Obrigkeit bestatigter Burg-Friede, commemoratur.

XVI. Caeterum hanc sententiam mihi persuadet conventio Comitum de Waldeck, de qua HERING. *Manissa i. de jure burgorum tracta-*

tractatus de molendinis sub iuncta c. 1. n. 739. seqq. sequentia affert: so
Seine Gnaden unsere Behausung gebrauchen wolten durch
Ihre Gnaden selbst, oder andern Ihrer Gnaden Dienern darzu
schicken würden, die sollen unseren usgerichteten Burg. Friedens
Inhalt desselben geloben und reben, den also mit uns stet und
fest zu halten, bis zu Ausgang des vorermeldeten Gebrauchs.

XVI. Cumque adeo res ex pactis desunderet, signa publica in
praepos. 7. descripta, quae a nonnullis terminis barbaro Subiugandi
rum denotantur, propterea erecta fuisse videntur, ne adventu pacto-
rum ignari, in eadem impingerent.

XVII. Frequens vero imitatio demum consuetudinem pepo-
nit, utilitas eam rem tanquam legis ferendae materiam commen-
davit.

XIX. Cum enim obtinenda tranquillitati publice imprimis
intervirent capita pactis antea firmari consueta, eadem lege publica
sancire & tanquam rem notam unico vocabulo adscitio, sed post
quam obliuio, exprimere coeperunt.

XX. Atque illa voluntate imperantiam eam expressa, tunc tacita
invaluit, ut palatia, templa, fora, curiae & similia loca, ubi plures ne-
cessario congregantur, pace burgensium ipso jure gaudere & ibi signo-
rum affixio tanquam cautela abundans negligi inciperet.

XXI. Observatur vero illa signorum affixio in locis, ubi plures
sponte conveniunt, v. g. cauponis quibusdam, theatris, palatris, ubi
plerumque tabulam vel sola voce Burg. Fried. inscripta, vel manu fer-
curi supposita depictam videre licet.

XXII. Atque manus amputationem distatam esse fuisse, testis
est CARPZ. P. 1. qu. Cr. 40. n. 30. usque ad 39.

XXIII. Imprimis hic rigor observatur, si vis facta sit in palatia
Principis, qua de re CARPZ. d. 1. solennitates, haec curia Anglicana
hoc casu adhiberi solitas, describit JACOB DOEPLERVS in theatra
supplic. P. 1. C. 1. n. 130. seqq.

XXIV. Affinitas pacis burgensium sine pax municipalis, Weich-
Fried, pax domestica, Haus-Fried, nec non jus asylosum, vulgo
Strohheit, de quibus alibi.

CAP. XXII.

De

Hominibus propriis eorumque variis
speciebus.

I. Romaniam nostram nunquam veros servos habuisse, et homines proprios retinere liberos esse, testibus GAILIO, SICHARDO & ZASIO, nec non rationibus conpluribus probante nititur STAMM. *de serv. pers. L. 3. c. 19.*

II. Illorum servos per omnia saecula, quales Romani habebant, Germanis regulariter non fuisse concedos; inde vero non sequitur Germaniam veros servos non habuisse, imprimis cum TACITVS & JULIYS CAESAR testes eamque luculenter contrarium afferant.

III. Igno si servus est, qui domino alieno subicitur, quis definitio ipsi J. C. iussit, quis dubitet, hominem alterius hominis proprium servum esse. Reliqua dubia STAMMIO, alioque modo, solide discussa. BOTGIESERVS *de condit. & statu servi, quod Germanos L. 1. c. 3. §. 26. in q. ad 31.*

IV. Varia servorum genera & nomina idem POTGIESERVS *d. c. 3. §. 6. usque ad 61.* ordine alphabetico enumerat. Vbi observari omittos ab eo fuisse dotales servos, scilicet plerumque cum fundis alicui ecclesiae in dotem concessos, qui nominentur hodie frequenter, sed quantum ad significatum priscum rarius occurrunt, cons. ZIEGLER. *in tractatu de dote eccles. c. 9. & 10.* Omitti quoque sunt J. C. i, certissimo servorum genus, de quibus paulo inferius.

V. Nempe servi nomen sortiebantur vel a patria, ut Albini, Albani, ab Albidia dicti, ex quo etiam Albinagium, Sclavi, Smurdi, Venedi, vel ab officio, ut bordarii, gassindii, coloni, rustici; vel a penitentia, ut cassati, in quibus POTGIESERVS omisit, die Gulten de quibus DOCKERVS *in praefat. commemor. c. 2. th. II.* vel a possessionibus, ut cassati, fures, die Kötener, beneficiarii, mansionarii, vel a modo servitii corrupto, vel a modo subjectionis, ut dotales, fessati, lazi, de quibus idiomate inferioris Saxoniae loquuntur, sui vel franci, malsmanni, corrupte malsmanni, nativi, origi-

originarii, oblati, obnoxii: vel a jure pinguiori & libertinorum conditioni equiparando, ut Aldiones sive Aldii, Barones simpliciter tales & liberis Baronibus contradistincti: item Frilassi; Schalk vero synonymum Latvi semper fuit, neque speciale quid, nisi addita determinatione, depotavit, de quibus omnibus POTGIESER. d. l.

IX. Servos propria voluntate fieri non potuisse, jure Romano exceptis, sicut in §. instit. de jure personarum & L. 2. C. de patribus, qui filios distraxerunt. At jure Germanico id licuisse, exempla oblati & obnoxiorum apud POTGIESER VM d. l. ostendunt, sed id quod licere minime dubito.

X. Acquiruntur etiam prescriptione, cujus celeberrimum exemplum occurrit in Wildfangis in tractu Rhenano territorii nempe Electionum ecclesiasticorum & Palatini, de quibus RHET. in jur. publ. §. 1. §. 8. seqq. Idemque in disp. juris publ. de statu Germania c. 5. §. 7. p. 262. seqq.

XI. Quae prescriptio olim ubique obtinuisse videtur, si quis in alieno territorio vel districtu habitare coeperit, ibique genus vivendi liberis hominibus conveniens, vel privilegia libertatis affectus non.

XII. Ceterum servorum numero Judaeos quoque addendos esse non dubito, & probant STAMM. de serv. pers. L. 1. §. 5. c. 1. 2. 3. 4. STAMM. T. Exerc. ad ff. 27. §. 15. usque ad 21.

XIII. Monachos quoque huc referre volunt ipsi doctores Pontificales SEBAST. MEDICES in tractatu, mors omnia solvit. P. 1. n. 44. p. 26. conf. STAMM. de serv. pers. L. 1. §. 4. c. 1.

XIV. Et hodieque hominibus propriis plena est Pomerania, (STAMM. T. 2. disp. c. 1. §. 15. §. 16.) Ducatus Mecklenburgicus, HUSANIS de hominibus propriis c. 2. n. 26. seqq.) major pars Marchiae Brandenburgicae & Lipsiae inferioris, Silesia, Bohemia, Moravia, Westphalia & omnes propemodum Germaniae inferioris provinciae: multae item Germaniae superioris, sed paulo meliorem ipsorum conditionem esse, probe animadvertit HERTIVS Tom. 2. p. 165.

XV. In reliquis provinciis plerisque theoria magis hujus argumenti, quam praxis mutata est, atque adeo concidit questio: quo tempore servitus in aebe christiano, praesertim in Germania, desecrit?

rit? ad annum 1212. referunt plerique. vid. STAMM. *de sero. person.* L. 1. T. 1. c. 2. Dn. BERGERVS. *in resol. ad ff. d. statu hominum p. 24.* ibique allegatus HVBERVS.

XIII. Multo verisimilius THOMASIVS *in disp. de homin. propriis & liberis Germanorum §. 75. usque ad 88.* docet, mutationes inde ab initiis regni Francici per varias periodos, in Germania evenientes, statum servorum nunquam fuisse. add. HVSANVS *de hominibus propriis c. 2.* & HERTIVS *Tom. 2. p. 164. seq.*

XIV. Ostendunt id præter jusjurandum, de quo HERTIVS *d. Tom. 2. p. 389.* effectus varii, v. g. quod homo proprius non solum eum prædio, sed & absque eodem vendatur, permutetur, oppignoretur, donetur, & quovis modo perinde ac res alia commercio subiecta, alienetur. STRYCK. *in cautelis contractuum sect. 2. c. 3. §. 6.* ibique allegatus MEVIVS *von Zustande und Abforderung der Bauern?* POTGIES. *L. 2. c. 5. 6. 7. & 8.*

XV. Quod vindicari & ad glebam revocari possint, cuicumque etiam vitæ generi se addixerint, adeo, ut Theologum, in ministerium ecclesiasticum jam receptum, a domino revocatum meminerim, quod vocant *das Besetzen oder Satzungs-Recht, sive Satz-Recht.* conf. POTGIESERVS *d. l. c. 11.*

XVI. Imo succurritur dominis remedio *legis 14. C. de agricolis,* ut ante reverti debeant, quam lis de proprietate mota ventiletur. STRYCK. *de investigandis actionibus. Sect. 2. membr. 2. §. 30.*

XVII. Quod homines proprii sine consensu domini matrimonium inire non possint. add. POTGIES. *L. 2. cap. 1.*

XVIII. Quod nati ex matre alterius propria, etiamsi pater liber sit, perinde fiant proprii, quemadmodum alicubi etiam e matre libera & patre servo nati liberis hominibus haud accensentur, juxta proverbium vulgare: *die Kinder gehören zur ärgern Hand.* HERTIVS *Tom. 2. p. 109.* & POTGIES. *d. l. §. 13. seqq.*

XIX. Imo multis in locis obtinuit, ut liber homo foeminam alterius propriam ducens: vel foemina libera, homini proprio habens, in servitutem prolabantur, & domino conjugis cedant.

XX. Ita hominibus propriis jus 3. testimonii in testamentis liberorum hominum per RECESSVM IMP. *de anno 1512. tit. von Notarien,*

meti, & in Ducatu Mecklenburgico, Pomerania alibique ipsa testamenti factio denegatur. LAVT. in coll. ad ff. tis. qui test. fac. possunt. §. 25.

XXI. Et qui credit meliorem esse rusticorum nostratium, quam Romanorum conditionem, perpendat quæso illorum defensionem apud HERTIVM. Tom. 2. opusc. p. 374.

XXII. Reliqua, quæ dici hic poterant, ab HERTIO in diff. pec. de bonis propriis Tom. 2. opusc. p. 157. usque ad 163. occupata sunt; & plenius a POTGIES. sæpius allegato excussa.

XXIII. De operis vero, penetrationibus, earumque variis speciebus, & jure dominorum in bona hominis proprii defuncti supra cap. 22. diximus, cum quibus comparari possunt, quæ habet POTGIES. L. 2. c. 2. 3. 4.

XXIV. Cumque ex hisdem dependat omnis de variis prædiorum generibus tractatio, ejus quoque otium hic nobis factum puto.

CAP. XXIII.

De

Laudemio.

I.

Laudemium, ejus synonyma græca, latina & germanica exposuit FRANTZKIVS in tract. sing. de laudemio Jena anno 1625. edito & aliquoties recense, nostratibus ut plurimum Schindeln, & aliquando Handlohn vocatur, unde parœmia germanica; Die heune trägt das Hand - Lohn auf dem Schwanz, de qua supra. cap. 6. pos. 6. conf. HERTIVS Tom. 3. p. 427.

II. Dicitur ita a laudando, quod barbaro significatu idem ac agnoscere vel agnoscere denotat, quia scilicet in recognitionem domini directi solvitur.

III. Consistit in certa pecuniæ quantitate ad pretii aut æstimationis rei alienatæ proportionem præstandam, ut novus possessor a domino directo investatur, & hic vicissim ab illo agnoscat.

IV. Nunquam ergo laudemium de re accipientis plene propria præstatur, sed dominum utile semper præsupponit.

V. Sci-

V. Scilicet solvitur de bonis feudaliibus, emphyteuticis & hodiernis censiticis ruralibus, quod iterum evidens indicium censuarium non pleno, sed utili tantum dominio in re censitica gaudere.

VI. Dividitur laudemium in civile & consuetudinarium: illud de solis bonis emphyteuticis, & tantum in casu alienationis debetur, & quinquagesimam pretii partem continet. *L. ult. C. de jure emphyt.*

VII. Consuetudinarium FRANTZKIVS c. 3. in majus & minus dividit, in *hoheund keine Lehnwahr*. Verum minus, quod alias *Schreib-Schilling* vocatur, laudemium proprie non est.

VIII. Laudemium majus vel simplex est, nempe in feudis aliisve bonis secularibus vigesima pars pretii; in ecclesiasticis quinquagesima: vel duplex, quod in secularibus decimam, in ecclesiasticis vigesimam quintam pretii partem continet.

IX. De bonis feudaliibus jure feudorum communis nihil debetur, sed moribus passim receptum est, ut mutata manu serviente (i. e. mutato vasallo, non vero domino directo) laudemium solvatur. FRANTZK. c. 4. *imprimis n. 23. & 28.* Talismodi vero mores probandi sunt, nec de pradio ad pradium extendendi. FRANTZK. d. l. n. 42.

X. Hujusmodi consuetudinum probatio num per libros censuales recte fieri possit, inquit FRANTZKIVS d. l. n. 29. usque ad 37. quae tamen consideratio hujus loci non est.

XI. Quando ex parte possessoris duplex contingit mutatio, puta, si is, qui investituram petere debebat, ante temporis praefixi diem suum obeat, laudemium non nisi semel praestatur, quia una tantum investitura intercedit. FRANTZK. c. 4. n. 35. *segg. 15. s. passim.*

XII. Investitura enim vera & proxima causa est, propter quam laudemium debetur. Unde ante investituram factam id peti regulariter non potest; & si partes ante eandem a contractu recesserint, nihil debetur.

XIII. Solutio laudemii novo acquirenti, non rem transferenti incumbit. FRANTZK. c. 16. n. 113. *segg.* fundus tamen pro ejus praestatione hypothecae obnoxius non est.

XIV. Et præstatur ei, qui donatio directo gaudet tempore facta investituræ. conf. FRANTZK. c. 7.

XV. Quibusnam vero alienationis casibus laudemium præstari debeat, quænamque præscriptam Elocutionem ex const. inedita I. discimus, quæ si comparatur cum illa, quæ affert FRANTZK. c. 8. item c. 14. usque ad 22. patebit, eam a jure consuetudinario communi non sibi in multis discrepare.

XVI. Scilicet in Saxonia laudemium solvit, qui rem a domino vel 1) emit, 2) donationis, 3) hæreditatis testamentariæ, 4) legati finali accipit, 5) omnis successor ab intestato, qui ab ultimo possessore non descendit.

XVII. Contra ab eo solvendo immunes sunt, 1) qui emunt a domino directo, 2) ultimi possessoris descendentes, sive mortuo succedens, sive a vivo rem accipiant, dummodo non emerint, aut res non transferatur in remotiorem, quem ordo successionis nondum tangit, 3) possessor mutato domino directo, 4) gener in dotem prædictam accipiens, 5) qui permutationis titulo rem acquisivit, modo pura sit permutatio, nec simul pecunia intercedat.

XVIII. Alicubi pristinus possessor, elapso certo tempore, iterum iterumque laudemium solvit, quo bona colonaria, sive ut ipse vocat, majoratus, dicit Meyer-Güther, refert FRANTZK. c. 11. n. 11. in quibus contractus per singula novennia, accedente laudemio, renovantur.

XIX. Regulariter vero tenendum, laudemium non deberi, nisi dominus utilis mutetur, atque adeo cessare, si res emphyteutica vel similis generis locationis aut pignoris titulo in alium transferatur, quia scilicet transfertur ad tempus.

XX. Denique si dominus directus alteri proprietatem castri sui, alteri ejus usumfructum legaverit, magis est, ut subditos priori, quam posteriori laudemium debere dicamus, licet dissentiat FRANTZK. c. 7. & cum eo ANTHON. TABOR aliique complurimi: nempe consensus in alienationem & præstatio investituræ non ab usufructuario, sed a proprietario domini directi perfici debent.

CAP. XXIV.

De

Matrimonio ad morganaticam.

I.

MOrgengaba five Morganatica quasi *Morgen-Gnade* (*Gnade* enim donum olim significavit; conf. de variis harum vocum lectionibus CAROLVS DV FRESNE in *glossario media & infima latinitatis lit. m.*) erat donum, a sponso altero nuptiarum die novæ conjugii in remunerationem ereptæ virginitatis datum, was der Bräutigam nach beschlagener Decke der Braut an Ketten, Kleinodien oder Gelde giebet.

II. Eaque donandi consuetudo hodiernum, præsertim inter personas illustres, frequentissima est, & in plerisque aliis Christianorum regnis & provinciis observatur, teste MYLERO ab EHRENBACH in *gamologia c. 15. §. 4. seqq.*

III. Quoties itaque sponsa & liberi ex ea gignendi, sola hac donatione contenti a reliqua mariti & patris hæreditate abstinere jubentur, vocatur matrimonium ad morganaticam.

IV. Et definitur: *pactum inter personas illustres celebratum, ut uxor inferioris conditionis, & liberi inde nati, a nomine, dignitate, successione, tam feudali quam allodiali, & insignibus paternis abstinere, ac certa bonorum quantitate, eodem pacto definita, contenti sint.*

V. Sedes hujus materiæ præter varios juris Germanici textus in CODICE LINDENBROGIANO passim obvius, est *l. 2. feudorum tit. 29.*

VI. Scilicet hoc pacto matrimoniali & familiæ consulitur, ne patrimonium relictum, in plurimas particulas divisum, evanescat, & conscientiæ, ne is, qui dono continentis non pollet, concubinatui, vel vagæ libidini se mancipet, unde admodum scite hoc matrimonium Gallis vocatur *Mariage de conscience.*

VII. Ut plurimum olim sinistrae mariti manus talis uxor a sacerdote jungebatur, unde Germanis hoc matrimonium vocatur, *Ber-mähl*

mählung zur linken Hand. Verum manus discrimen ad rem presentem, ex solis pactis æstimandam, nihil confert.

VIII. Æquitas naturalis hujus pacti, si ab Alvarotto, Baldo aliisque hujus farinae hominibus requirenda foret, vereor, ne istud improbandum foret; sed res ubique salva est.

IX. Vxori enim & liberis nihil, quod lex naturæ iisdem tribui debet, adimitur; & causam hujus pacti (seu matrimonii) ex parte egit HENRICVS SALMVTH in responsò pro matrimonio Principis cum virgine nobili, nec non MYLERVS ab EHRENBACH in Gemel. personarum illustrium c. 6. ex quo non sine plagii opprobrio integra prope hac de re disputatio inauguralis Argentorati 1703. ventilata scripta est.

X. Neque solo reipublicæ sed & cujusque familiæ commode pacta hæc sustineri, neque adeo ad solos illustres eadem restringi puto.

XI. Qua in re mecum sentit, & ad nobiles quoscunque, modo generis antiquitate & splendore gaudeant, hanc pacti morganatici licentiam extendit, atque hanc sententiam respondendo secutos esse JCtos Vitembergenses, testatur Dn. NÆVIVS in disp. pec. anno 1702. habita.

XII. Quin & ad homines civici ordinis, sed muneris aulici, vel alius sublimioris splendore eminentes, ejusmodi pactum recte applicari censeo, certe si principis confirmatio a) impetretur.

XIII. Positistamen terminis habilibus. Neque enim de insignibus gentilitiis, cognomine vel dignitate in liberos non transferendis, sed de re familiari tum quæstio foret, ne uxor, durante matrimonio, prædriam juxta mensuram dignitatis maritalis prætendat, vel tanto sumtuum apparatu alenda sit, nec liberi inde nati ad plenam portionem legitimariam adspirent. Quæ rationes ipsos aliquando Principes ad ejusmodi matrimonium compulerunt. MYLERVS, d. l. §. 14.

XIV. Quantum ad materiam eo usque hæc pacta extenduntur, ut liberis ex tali matrimonio genitis ne legitima quidem a patre

relin-

a) Sed neque eam necessariam esse videtur. MANNIF. HORNIVS in præf. feud. c. 6. §. 2.

relinquenda sit, ea enim, nisi qua media edugandi continet, juris naturalis non est.

XV. Questio vero, an filii, ex tali patrimonio oriundi, ad honores equestres admitti, vel in collegia cathedralia recipi possint, non ex pactomorganatico, sed ex majorum nobilium numero, non de iure dicitur, dependet, de quo supra per. cap. dictum est. v. cap. 9.

XVI. Vtrum denique pater, durante eiusmodi matrimonio, pactummorganaticum in favorem liberorum inde procreatorum mutare iisque plenam successionem ab intestato & alias prerogativas assignare possit, affirmandum videtur, si proprio motu cum sola uxore factum sit.

XVII. Quod si vero pactum cum liberis prioris matrimonii aut agnatis contractum sit, ne alia, quammorganatica lege uxorem sibi associet, mutatio pacti ejus arbitrio non subest.

XVIII. Affinia nuptiis, admorganaticam initis, matrimonium numerat MYLERVS in gamol. c. 6. §. 11.

CAP. XXV.

De

Unione prolium.

I.

Unio prolium, die *Einfindschaft*, etiam est pactum successorium, quo liberi diversi matrimonii ad utriusque parentis successionem aequae vocantur, ac si ex posteriori matrimonio geniti essent.

II. Singulares hac de re tractatus ediderunt JACOB RICKIUS, ARWEILER & OTTO PHILIPP. ZEPPELVS, eamque evidenter, ex instituto etiam illustrarunt MVSCVLVS de *successione conventionali & anomala* membr. 3. per totam: STRYCK. de *success. ab intest. diff. c. 6. §. 1. & 2. & 3.* Tam. 3. *consil. 160.*

III. Eam apud Germanos in locum adoptionis successisse, tractatum est: v. HOPP. *Comment. ad pr. inst. de adopt. in usu mod.* et §. *proprie intelligitur, filius est.*

IV. Id-

IV. Idque vel ex ipsis concessis: quomodo enim adoptioni successisse potuit unio prolium, si hæc apud Germanos antiquissima, illa vero ante receptum jus Romanum plane ignota fuerit. conf.

NICOL. c. 9.

V. Itaque hoc ita intelligo: quemadmodum Romanis frequens fuit adoptio, ita Germanis olim frequentissima fuit adoptioni maxime affinis prolium unio.

VI. Dico Germanis olim frequentissimam fuisse; hodie vero adoptione rariorem esse testatur atque ad experientiam provocat

STRYCK. in usu mod. ff. tit. de adopt. §. 9. in meridionalibus vero Germaniæ tractibus sæpius occurrit; vid. jus provinc. Westph. P. 3. tit. 9. per tot.

VII. Scilicet nobiliorem adoptionis speciem, quæ arrogatio vocatur, a moribus nostris non omnino alienam esse, vel ea comprobant, quæ habet NICOLAI resolut. for. 6. conf. STRYCK. de l. §. 2. seqq. Contra adoptionem simplicem, tum plenam, tum minus plenam, hodie inutilem esse, ostendi in pos. ad ff. de adopt.

VIII. Quin imo in plerisque adoptionem & unionem prolium convenire, multi contendunt, sed frustra. Differunt in partibus potissimis: unio prolium sola successione communicatione determinatur; adoptio regulariter patriam potestatem & reliqua filiationis consecutanea tribuit; atque eum in modum vel intelligenda, vel entendenda sunt, quæ habet LAVTERB. in colleg. ff. ad d. tit. th. 12. & 18. NICOL. d. resolut. 9. n. 7. & 8. alique. vid. omnino STRYCK. in 2f. mod. d. l. §. 10. & 15. IDEMQVE de success. ab intest. diff. 8. c. 6. §. 3. & 24. seqq.

IX. Sed & alia superest differentia: in arrogatio facultatem tribuit revocandi adoptionem; non ita prolium unionem. STRYCK. in U. M. d. l. §. 13. & 16. quam sententiam postea aliquantum mutavit de success. ab intest. §. 28.

X. Denique arrogatio auctoritatem principis requirit; unio prolium solo magistratus decreto contenta est. add. CARPZ. resp. 6. L. 5. n. 22. GAIL. L. 2. obs. 125. n. 11. RICKIVS c. 3. n. 64.

XI. Quin etiam magistratus decretum ad causas abundantes refert MEVIUS ad jus Lubec. P. 2. tit. 1. in addition. ad n. 12. & necessita-

tem auctoritatis cognitionisque magistratus in universum negat
MICH. RHODIVS *in disp. de unione prol. sine pratore.*

XII. Scilicet sine pratore ex pacto unionis obligantur conjuges pacifcentes, non proles unienda jamque nata. Idque adeo, quod illis prodest, valebit non qua nocet; eaque distinctione adhibita diversarum sententiarum facile ad concordiam rediguntur.

XIII. Porro non ad validitatem unionis, sed ad ejus probationem requiritur scriptura, utque archiepiscopo magistratus inferatur.
STRYCK. *in us. mod. d. l. §. 11.*

XIV. Ita dubium est, num consanguineorum utriusque parentum presentium consensus simpliciter necessarius sit: ratio enim ab adoptione desumpta ob varias disparitates non concludit.

XV. Ita inventarii bonorum utriusque parentis neglectus suspectam magis, quam irritam unionem reddit, nisi statuta inventarium requirant. RICK. *c. 6. n. 40. seq.* STRYCK. *de success. d. l. n. 15.*

XVI. Interim ejusmodi solennitates adhibere, quam omittere praestat, saltem ut disputationes & subterfugia frustranea praecindantur, quae cautela per integram fere jurisprudentiam forensis se diffundit.

XVII. Ceterum praeter pactum conjugum unientium consensus liberorum uniendorum, nec non eorum tutorum vel curatorum, si uniendi nondum iustae aetatis sint, requiritur. Ratione liberorum futurorum vero, nisi jam tum in utero sint, unio indistincte valet.

XVIII. Ut coram iudice competente fiat, tutius est; licet alii quemvis iudicem, quod hic actus ad jurisdictionem voluntariam pertineat, sufficere auctorem. Fieri quoque poterit coram comite Palatino, si haec potestas specialiter indulta; sed nunquam coram notario.

XIX. Effectus unionum prolium ex verbis pacti colligendus est. Regulariter in eo consistit, ut liberi parentibus unientibus, non vicissim parentes liberis, nec liberi uniti sibi invicem neque aliis affinis collateralibus succedant, nisi statutis aliud disponatur. add. STRYCK. *de successione d. l. n. 19. et in cautelis contractuum sect. 3. c. 6. §. 1.*

XX. Utrum & bona ipsorum liberorum jam propria hoc pactum

Quam officia, in dubio negandum putem, quia pacta sunt stricta interpretationis, neque ista communio ad finem unionis prolium requiritur: unde neque usumfructum in bonis privignorum vitrico hoc casu tribuerem.

XXI. Datur inde petitio hereditatis conventionalis, & eodem modo ac alia pacta unio prolium rescinditur.

XXII. Non vero scinditur ob lationem postea supervenientem. vid. *Dominus BERGERVS in resol. ad ff. de adoptionibus p. 36. STRYCK. de success. d. l. §. 32.*

CAP. XXVI.

De

Patrio jure & quasi emancipatione Germanorum.

I.

Patria potestas vel moraliter consideratur vel civiliter: & hoc modo iterum diversimode pro diversitate gentium. Ita alia facies erat apud Romanos, alia apud Græcos, alia apud Germanos &c.

II. Atque hinc recte **TRIBONIANVS §. 2. inst. de patr. potest.** jus potestatis in liberos proprium esse civium Romanorum, nec alios esse homines, qui talem in liberos, qualem Romani, potestatem habeant, affirmat.

III. Moraliter considerata patria potestas ab officio parentum separanda est; hoc enim sequentibus absolvitur paribus: 1) ut liberis prospiciatur de necessariis vitæ subsidiis, 2) ut cohibeantur, ne sibi ipsis imprudenter noceant, 3) ut ad officium boni hominis & civis assuescant, 4) ut præparentur ad vitæ genus, quo ipsorum & aliorum utilitas promoveatur.

IV. Prima pars nullam regulariter coactionem requirit; reliquæ non semper, sed aliquando, præsertim duæ posteriores eadem opus habent, usque dum, subacto affectuum impetu, vis rationis ad maturitatem provehatur.

V. Hoc itaque jus cogendi sive imperium paternum tanquam medium educandi & officio paterno satisfaciendi parentibus jure

naturæ

naturæ indulgentum est: scilicet patri æque ac matri, nisi quod hujus iustitia ex moribus gentium subalterna & patri familias regimini circumscripta sint.

VI. Quin idem jus a parentibus, antequam liberorum educationem absolverint, fato functis, ad cognatos seniores proximos vel ad tutores devolvitur, unde tutela recte per potestatem definitur. *inst. de tutelis.*

VII. Interim hoc imperium primario in utilitatem proles tendit, & obtento educationis fine expirat.

VIII. Remanet vero reverentia perpetua, utpote perpetua gratitudinis significatio, qua liberi etiam majorenes parentum voluntatem comiter observant, eique temere non refragantur, quippe benevolentia & prudentia parentum firmissime persuasi.

IX. His cancellis terminata potestas naturalis a patria potestate Romanorum, utpote quæ primario & propemodum unice in patris utilitatem tendebat, toto coelo differt.

X. Ita enim 1) hæc potestas soli patri, exclusa matre, tribuitur §. 10. *inst. & L. 5. C. de adop.* Optime enim amplitudini & dignitati familiarum consuli credebatur, si quæque unius subesset imperia, nec quicquam patri familias regimini opponeretur.

XI. Ita 2) complura jura, utrique parentum ex lege naturali competentia, jus Romanum adauxit, vel ad casus speciales deduxit: v. g. quod absque venia parentes in jus vocari sub mulctis aureorum prohibeantur; quod liberi parentibus egenis succurrere, & licet divitibus legitimam institutionis titulo teneantur relinquere; quod parentes liberis æqualiter ab intestato succedant; quod eos, si aliunde alere nequeant, vendere possint, quæ vendendi licentia etiam jure Alemannico comprobata legitur, *Schwab. L. R. cap. 407.*

XII. Ita quantum ad specialiores patriæ potestatis effectus 3) liberi inconsultis parentibus, quorum in potestate sunt, matrimonium inire non possunt, adeo, ut ex plerorumque sententia patris rati habitio effectu retroactionis non gauderet, quemadmodum & ejusmodi nuptia, licet consummata, irritæ tamen, liberique inde nati illegitimi erant.

XIII. 4) Pater liberis, in potestate constitutis, testamento tutorat, nec neque confirmantur neque facti dant.

XIV. Reliqua hac regula absolvuntur: Pater & filius habentur pro una persona.

XV. Inde 5) inter patrem & filium nulla lis neque donatio neque obligatio civilis.

XVI. Inde 6) pater liberis pupillariter substituit.

XVII. Inde 7) quod filius acquirit, patri acquirit; habita tamen ex jure noviori ratione distinctionis peculiorum.

XVIII. Ex quo axioma novae conclusiones procedunt: v. g. quod pater bonorum filii, etiam majorennis & iaviti sit administrator legitimus & usufructuarius: quod filius familias sine patris concessu neque mortis causa, multo minus inter vivos donare, neque in testamento stare possit.

XIX. Quod vero filius familias neque testamentum faciat, neque pecunia mutuo accepta obligetur, id ex patria potestate directione non descendit, quamvis ab eadem quodammodo pendeat.

XX. Filii enim familias, nec permittente patre, testari poterant, quia iis in comitiis comparere non licebat, quippe qui partem familiae, non reipublicae faciebant.

XXI. Senatus-Consultum vero Macedonianum feeneratoribus etiam post mortem patris mutuum repetentibus obstabat; quamvis non negem, illud denegatam liberis administrandi facultatem praesupponere.

XXII. Denique patria potestas neque majorennitate, neque separata oeconomia neque liberorum nuptiis, sed sola spontanea patris emancipatione solvebatur, & jure Romano veteri ad jus vitae & necis ascendebat.

XXIII. Causam tam eminentis juris alii eam afferunt, ut, omnigeno imperio patri familias relicto, litibus domesticis judicia publica fatigare opus non sit. vid. CHOPINS in *philos. juris de potestate & obligatione* L. 2. c. 8. §. 1.

XXIV. Alii, ut hisce privilegiis Quirites ad nuptias ineundas invitentur, nec habeant, cur ipsos voti procreandorum liberorum poeniteat.

XXV. Alii ad summam civium Romanorum libertatem, qui sub initio reipublicæ suæ vix alio, quam precario jure regerentur, qua de re dixi in *prolegomenis ad ff. §. 25.*

XXVI. Quamcunque ex his rationem eligas, ea ad jus Germanicum non quadrat: nam & hodie lites inter dominum & servum conductitium, inter vasallum & subditos, inter maritum & uxorem, neque adeo inter diversos patresfamilias tantum, & Germanos tantopere ad nuptias invitare, minime opus, neque tanta iisdem libertas pro indole nostratium rerumpublicarum tribui potest.

XXVII. Interim in *constit. Elect. Sax. 10. P. 2. asseritur*, weil in den Sächsischen Rechten nirgends zu befinden, daß die väterliche Gewalt insonderheit aufgehoben, so bleibet auch dieselbe nochmahls nicht unbillig bestehen.

XXVIII. Scilicet quæ juris naturæ sunt, in Germania non fuerunt mutata, quin potius mores Germanorum hæc parte, quemadmodum & alibi, ad juris naturæ rationem quam proxime accedunt.

XXIX. Ita patris præ matre prærogativa, ex jure gentium descendens, semper apud Germanos perstitit; at potestatis soli patri competentis effectus vix superest præter administrationem & usumfructum bonorum filii adventitiorum atque pupillarem substitutionem.

XXX. Ita veniæ in jus vocandi impetratio cessante privata illa & rudi in jus vocatione cessat; de quo in *pos. ad ff. de in jus vocando dictum est.*

XXXI. JVS tamen WVRTENB. provinciale *P. 1. tit. 11. in fine* & JVS PRVTEN. *L. 1. tit. 14. art. 6. §. 6.* veniæ impetrationem requirit; qualia juris Romani assumenta, legibus provincialibus non factis feliciter juncta, passim observare licet.

XXXII. Ita jus antipelargias, ratione naturali quam maxime consentaneum, plerisque in locis inculcatur. Utinam etiam executioni mandaretur. vid. JVS PROV. WVRTENB. *P. 4. tit. 14. CARPZ. P. 2. C. 10. D. 29. ENENCK. de privilegiis parentum & liberorum privileg. 7. c. 6. per tot.*

XXXIII. Necessitas legitimam parentibus relinquendi & successio eorum ab intestato hodieque obtinet; sed liberos quoque emanci-

emancipatos tangit, adedque pro patriæ potestatis effectu haberi
non debet.

XXXIV. Jus vendendi liberos hodie non obtinere propter sub-
latum servitutis usum putat ENENCKEL. *d. Tr. priv. ult. in fine.*
Aram rationem, quod nempe magistratus hoc casu egentibus subven-
nat, asserti STRVV. *ad ff. Ex. 23. tb. 27.*

XXXV. Denegata liberis facultas matrimonium non impetrato
patriæ consensu incundi ubique hodie ad matrem, avos & avias, imo
antibus ad proximos cognatos nec non ad tutores & curatores porrigit-
ur, atque adeo patriæ potestati amplius attribui non potest. GIESE-
BERTI *Justinianus Harmon. ad tit. inst. de nupt. n. 84. seqq.* EIVS-
DEM PERICULUM 2. *statutorum Harmon. pract. tit. 38.*

XXXVI. Effectus etiam propter parentum dissensum matrimo-
nia consummata irrita reddendi plerisque in locis hodie cessat, ex-
hereditariæ licentia substituta, *Ordin. Elect. Sax. tit. von Ehe. Sa-
cken. Cons. LVDOVICI IV. IMPERAT. apud GOLDAST, Tom. 1.
der Reichs-Satzungen, p. 149. SIMON van LEUWEN, censuræ
fam. P. 1. l. 1. c. 13. n. 9. seqq.*

XXXVII. In comitatu tamen Hennebergico nuptias, invitis
parentibus contractas, aliquando rescissas fuisse, observat SCHIL-
TER. *ad ff. Ex. 3. §. 12. idemque sancitur in Ordin. matrimon. Bran-
denburg. anno 1601. promulgata §. 14. seqq.* eamque sententiam ab æqui-
tate & legibus divinis non discedere, ostendimus in *disp. de dispensa-
tione circa matrimonium intra gradus prohibitos §. 7. & nobiscum fa-
cere deprehendimus ENENCK. priv. 6. parentum & liberorum c. 8.
per tot. imprimis n. 4.*

XXXVIII. Jure Germanorum prisco idem constitutum fuisse
*leges Alemannorum c. 54. apud LINDENBROG. ostendunt. Novius
vero JVS ALEMANNICVM five SVEVICVM c. 381. cum hodierna
consuetudine, ejusmodi matrimonia tolerante, coincidit.*

XXXIX. Illa quippe tempora opinione falsa jam erant imbuta,
matrimonium esse sacramentum, ac proinde principibus de eo dis-
ponere nequiequam licere: quem errorem eleganter refutat JOH.
LAVNOJVS *Dr. Sorbonæ, lectæque Romanensium addidit, in tra-
ctatu quem inscripsit: Regia de matrimoniæ potest.*

XL. In datione tutoris non ita hodie ac olim ad patriam potestatem respici, argumento sunt ea, quæ dixi in *pos. ad ff. de tutel. in pr.* & in *centuria thematum juris variis Exerc. 4. tb. 8. § 9.*

XLI. Porro unitatis inter patrem & filium fictio ab ipso JUSTINIANO in *L. ult. C. de impuberum & aliis substitutionibus* limitatur; in Germania vero eam tanti non esse, patebit ex effectibus.

XLII. Donationem inter patrem & filium familias hodie ratam esse, CARPZOV. *L. 6. Resp. 118. n. 12. 14. & 18. IDEMQVE P. 2. C. 12. D. 22. n. 9. testatur*, & COLERVM non sine elogio in partes vocat.

XLIII. Atque hæc observantia juri Germanico ex asse convenit, *Sächsisches Land-Recht, L. 1. art. 10. Schwäbisches Land-Recht, c. 118. & 262.*

XLIV. Nec est, quod in *jure Suevo* de liberis emancipatis, in *Saxonia* vero de peculio castrensi sermonem esse, dicatur: nam & impuberum emancipatio & peculiorum diversitas Germanis omnino fuit ignota; ne dicam ipsos interpretes eam dispositionem ad res quascunque alias extendere. ZOBEL. *different. juris civil. & Sax. P. 3. differentia 15. n. 5.*

XLV. Unde ob rationis identitatem obligationem quoque inter patrem & filium familias subsistere sponte sequitur.

XLVI. Ita in *Dicastris Vitembergensibus* sæpissime emtionis, locationis aliosve inter ejusmodi personas contractus approbatos fuisse memini.

XLVII. Et frustra excipitur, liberos eo ipso tacite emancipari: nam & postea pater usumfructum in bonis filii adventitiis aliaque patriæ potestatis jura retinet, v. g. si a filiola sua geradam matris defunctæ emerit.

XLVIII. Denique litera hodie esse posse inter patrem & filium, afferere cum doctoribus pluribus non dubitavi in *pos. ad ff. de judiciis pos. 18. usque ad 23.* & ipsi dissentientes fatentur, quando filium invito patre studiis five artibus liberalibus incumbentem patrem cogere posse putant, ut sumtus subministraret.

XLIX. Substitutio pupillaris hodieque rata est, quemadmodum & prohibitio, ne filius familias testamentum faciat, observatur, quoniam

nam testamentorum usus, a Romanis in Germaniam translatus, solis fere legibus Romanis dicitur.

L. Peculium profectitium Germanos olim ignorasse, textus *pos.* allegati ostendunt. Hodie vero peculii ad negotiandum asseruendo tacitam emancipationem involvit.

LI. Adventitii usufructus non modo patri competit, usque cum filius ex familia ejus discedat, verum & matri extra Saxoniam asseritur.

LII. Quae de Senatus-Consulto Macedoniano hodie supersunt, tendunt, ne filiis familias ad luxum pecunia mutua detur; de quo dixi in *pos. ad ff. de Scto Maced.*

LIII. Sequitur, ut modos, quibus hodie patria potestas solvitur, videamus. Et emancipatio quidem Romana solennis, cujus meminit *L. 3. C. de emancip.* quaeque accurate describitur in *CAJI fragmentis L. 1. tit. 8. §. 3.* procul dubio hodie in usu non est, quippe ab ipso JUSTINIANO in *L. ult. C. eod.* abrogata.

LIV. Anastasianam vero & Justinianeam hodie aliquando ut fieri viderimus, cujus exemplum praeter alia quaedam, quorum memini, suppeditavi in VOLCKMANNO *emend. P. 3. c. 34. n. ult.* & nonnulla praeripitis Comitum Loewensternorum ex KVL PISIO suppeditat THOMASIVS in *disp. de quasi emancip. Germanorum §. 1. seqq.*

LV. Sed quemadmodum ista praeter necessitatem fiunt, ita sufficit, quae frequentissima est, separatio liberorum majorum a familia paterna moribus Germaniae introducta.

LVI. De qua ita dicendum videtur: Liberi, plenam pubertatem ingressi, si vea finito anno vigesimo five vigesimo primo incepta, pars familiae paternae esse desinebant, & fiebant pars reipublicae, dummodo finem educationis plene obtentum esse constaret, quod iudicio civitatis, habita prius exploratione, determinabatur. a)

P 3

LVII. Hac

a) Confirmata haec TACITVS de morib. German. cap. 13. arma sumere non antea cuiquam moris, quam civitas suffecurum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater vel propinquus scuto frameaque juvenem ornat, hac apud illos toga, hic primus juventutis honos: antehac domus pars videntur, mox reipublicae. hucusque TACITVS.

Vnde

LVII. Hac exploratione postmodum cessante, tempus majoris aetatis sine discrimine a termino excedendi ex patria potestate habitum fuisse videtur. *Schwäbisches Land-Recht. l. 382.*

LVIII. Quantumvis vero in convictu paterno remanere potuissent; ne tamen per ministeria domestica ab armorum usu abstraherentur, vel multiplicatio familiarum impeditur, patrem, ut ex convictu etiam eos dimitteret, cogere fas erat. *Schwäb. L. R. d. 6. Sächs. L. R. L. 1. art. 11.*

LIX. Quia vero inopes propriam familiam instruere non poterant, pater iisdem vel bona materna aliaque ipsorum propria traderet vel partem bonorum sui ipsius assignare tenebatur. *ad. locis.*

LX. Eadem in matre obtinebant, adeo, ut quoniam peculiari jure hac in parte pater gavisus sit, nondum prospicere liceat. *Sächs. L. R. L. 1. art. 11. § 13.*

LXI. Ratione vero bonorum, quæ Romanis *adventitia* vocantur, parentes salva cæteroquin potestate pro tutoribus habebantur; *d. art. 11. vel alium tutorem designabant. Schwäb. L. R. c. 319. §. 2.*

LXII. Quantitas bonorum ex propria patris substantia assignandorum *jure Suevico l. 382.* si quis unicum haberet filium, quinta pars erat, si plures, duplex quinta inter eos distribuebatur, ita ut major pars penes patrem remaneret.

LXIII. Jus Saxonicum certæ quantitatis non meminit; eam tamen determinatam fuisse, inde conjici potest, quod minor etiam sufficere dicatur, dummodo filius consentiat, & separatio coram judice fiat. *Sächs. L. R. L. 2. a. 19.*

LXIV.

Vnde patet, duo omnino hominum genera fuisse: membra familiarum, & reipublice, illos, nimirum servos & filios adolescentes armis gerendis inhabiles; hos armatos. Atque armorum traditionem fuisse signum dimissionis ex quacunque potestate, dominica vel patria, frequentissime vero ex posteriori: nam liberti non multum supra servos erant, raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, exceptis iis generibus, quæ regnantur. TACITVS *de morib. German. cap. 25.* Ex his constat, *das wehrhafft machen* fuisse declarationem pubertatis & emancipationem. Quam in rem AVENTINVS *Annal. Bajorum Lib. VII. cap. 3. §. 11.* Hisce diebus Ludovicus Bojus nuptias Strubingæ parat; Ottonem filium emancipat, eum armis more Germano ornari. adde, quæ supra diximus *cap. 3. §. 16.*

LXIV. Est tamen separatio non tollebat spem succedendi in hereditate parentum, dummodo separatus bona assignata conferre non aboueret, nisi, dum separaretur, successioni renunciaverit. Sächß. L. 1. 13.

LXV. Sed neque renunciacionem neque assignationem judiciali fieri necesse erat, nisi melioris probationis causa, aut ut patri bona sua extraneo donare liceret, si filius parte minore, quam par erat, accepta hereditati renunciasset. Sächß. L. N. L. 1. 4. 19. & L. 2. art. 19. § 70.

LXVI. Ex dictis infero, jus patrium sola majorennitate defuisse, & postea ad separationem & bonorum assignationem agi potuisse; de quo pluribus dixi in *centuria them. Ex. 9. 10.*

LXVII. Fœminæ vero, quæ propriam sibi familiam instaurare non solent per nuptias ex parentum potestate exhibant, quoniam in potestatem transibant mariti. Ita in *Jure Suevico provinciali c. 259.* maritus videtur seines Weibes Voigt und Meister: & in *Jure provinc. Saxonico L. 1. art. 31.* Wenn ein Mann ein Weib nimmt, so nimmt er sie in seine Gewehr und alles ihr Guth zu rechter Vormundschaft; & art. 45. Ob wohl ein Mann seinem Weibe nicht ebenbürtig wäre, ist er doch ihr Vormund, und sie ist seine Genosin, und tritt in sein Recht, wenn sie in sein Bette tritt. add. art. 94 L. 3.

LXVIII. Unde vulgo infertur, marito curam quidem uxoris, at non potestatem in eam competere: scilicet tanta ei potestas, quanta jure Romano patri tribuebatur, non competit, sed neque tanta patribus apud Germanos unquam competiit.

LXIX. Scilicet patria potestas in personam liberorum, quia sola pietate seu educationis officio absolvebatur, perque matri, si pater, & agnatis proximis, si mater deficeret, competebat.

LXX. Potestas in bona liberorum etiam omnibus eadem: nam mater usufructu gaudebat, & tutor agnatus, vel potius neuter eorum ad rationes de fructibus reddendas, sed solum ad patrimonium, prout acceperat, restituendum erat obstrictus.

LXXI. Et matri quidem hæc prærogativam extra Saxoniam Electoralem diserte vindicat RICHTERVS P. 1. Dec. 18. n. 12. seqq. Secus jure Sax. Elect. per dec. noviss. 62. agnato vero tutori eandem tribuit

tribuit GIESEBERT. *peric. statutorum 2. art. 24. n. 366. usque ad 274. & n. 209. usque ad 320.*

LXXII. Postea loco ususfructus salaria tutoribus constitui ceperunt, alibi lege publica determinata, alibi magistratus officio definienda; qua de re præter eos, quos in *pos. ad ff. de contraria tutel. actio- ne* allegavi, vid. GIESEBERTVS *dis. & MENCKENIVS diff. jurid. n. 1b. 14.*

LXXIII. Tutela itaque agnatorum & maritum a patria potestate non differbat, indeque est, quod marito liberissima bonorum uxoris administratio & ususfructus competeret. *Schwebisches R. N. c. 259.*

LXXIV. Vnicuiusque modus ex patria potestate exeundi erat, exitus scilicet ex familia, qui separatio, *die Sonderung*, & quod assignatio bonorum regulariter accederet, *die Berathung*, vocabatur. add. THOM. *d. disp. §. 24. seqq.*

LXXV. Exitus iste peragebatur, quoad *filias* transeundo in familiam mariti, quoad *filios* familiam propriam instituendo, sine qua cum olim nuptias a filio iniri inauditum fuerit, frustra quæri puto, *num filius per solas nuptias emancipetur?*

LXXVI. Ubi quæritur: 1) *an eam judicialiter fieri necesse sit?* affirmarunt olim doctores jur. Sax. omnes per textum *juris Sax. provinc. L. 1. art. 19.* quem jam supra removimus *pos. 65.* & extrajudicalem separationem sufficere disponit *Constit. Elect. Saxon. 10. P. 2.*

LXXVII. 2) *An etiam in Germania reliqua extra Saxoniam ejusmodi separatio a patria potestate liberet?* omnino. vid. HVBERI *prelectiones ad inst. quibus mod. jus patr. pot. solv. §. ult.* HOPP. *ad inst. eod. tit. §. 6. in us. mod.* MEVIVS *ad jus Lubec. L. 1. tit. 3. n. 24.* STRYCK. *in us. mod. ff. de adopt. §. 18. usque ad 23.* VOETIVS *ad inst. eod. tit. §. fin. n. 4.* Dissentit PENSOLDVS *ad COLERI decis. 122.* qui forte non animadvertit, quod filii Comitis Lœwensteinii adhuc fuerint minores, quales separatio non liberat.

LXXVIII. 3) *An liberi e vestigio post separationem liberentur, an abhinc annus & dies, vel vicennium requiratur?* prius procul dubio affirmandum est. Mores & autores tractum temporis requirentes, affert VOETIVS *d. l.*

LXXIX. 4) An separatio bonorum absque separata economia: ~~non~~ separata economia absque separatione bonorum sufficiat? ~~affirmandum~~ puto, quamvis dissentiat STRYCK. in us. ~~de~~ l. §. 25. Ut verum dissentium tollat Reformatio Francofurtana P. 2. tit. 1. §. 9. ad liberationem a patria potestate majorennitatem scriptis & separatam economiam conjunctim requirit.

LXXX. 5) An separatio in vivo patre fieri possit? puto quod sic, si liberi sint majores aetate. Certe iudex hic interponet officium, & absurdum foret, filium, in dignitate constitutum, & tutum sibi familiarique necessitati quarendo aptum, in viam in familia paterna propterea detinere velle, ne pater eidem adventitia restituere cogatur.

LXXXI. At, inquis, præstabit, filium coram iudice emancipare, quo casu pater dimidium usumfructum in præmium emancipationis constituetur, §. 2. inst. de patr. pot. imprimis cum id hodieque in emancipatione solenni obtinere HVBERO duce statuat HOPF. ~~supra d.~~

LXXXII. Verum de hujus cautelæ usu hodierno non magnè sentio: moribus Romanis pater filium etiam senem, etiam rem publicam administrantem, ad dies vitæ in potestate retinebat. At hodie majorem dimittere cogitur; coactum vero beneficium tantopere remunerari ac spontaneum, necesse non est.

LXXXIII. Deinde intuitu adventitiorum tutoris loco erat; tutor vero ex bonis liberorum nihil retinere poterat, cumque liberi, sine iudicis interventu separati, nihil patri relinquunt, teste CARPZOVIO P. 2. C. 10. D. 5. sola iudicii sollemnitas tantam iis jacturam inferre non debet.

LXXXIV. Neque facile exemplum dabitur filii familias locupletis, nisi ex bonis maternis; ea vero illibata restituitur *ius Saxon. contin. er soll thnen lassen und geben alles ihrer Mutter Guth.* add. BERLICH. P. 2. concl. 11. n. 64. seq.

LXXXV. Denique vel unicum exemplum juris Romani huc applicati cautelam hanc inutilem redderet: Nullus enim sanæ mentis filius familias noxiam sibi emancipationem judicalem, ad quam cogi invitus non potest, præ separatione extrajudiciali præoptabit.

LXXXVI. 6) *An separatio liberos etiam minores a patria potestate eximat?* Affirmavi alibi, nunc quoad *filiam* negativam verior rem puto, quamvis præsertim in Saxonia & iis locis, ubi minorætas citius finitur, sterilis sit hæc controversia. *Filia* vero minorætis patris potestate ita exit per nuptias, ut quantumvis maritum ante majorætatem amiserit, in potestatem tamen non redeat.

CAP. XXVII.

De

Cura fœminarum & absentia.

I.

Jure Germanorum a) fœmina absque curatore nihil in judicio agere potest: Schwab. Land. R. c. 309. Magd und Weiber müssen vor Gericht und in jeglicher Klage mit Recht ihre Vormünder bey ihnen haben; oder der Richter soll sie nicht hören.

II. Unde statim observo, hanc curatoris necessitatem non Saxoniz propriam, sed universæ Germaniz communem fuisse, prout ostendi *pos. 17. ff. de judiciis*: idemque ex ZANGERO jam observavit SCHVLZIVS in *Synops. instit. de except. lit. b* ubi BAIERVS in *notis variarum provinciarum moribus* hanc sententiam confirmat.

III. Ea proinde curatoris necessitas extra Saxoniam non probanda est, sed præsumitur, donec contrarium probetur.

IV. Imprimis observatur jure Saxonico tum communi, Land. Recht, L. 1. art. 44. 46. & L. 2. art. 63. ac passim alibi: tum Electorali, *const. 15. P. 2. Ordin. Proc. Sax. tit. 8.*

V. Nisi fœmina sit illustris & publico regimine gaudens. CARPZ. P. 2. C. 15. D. 9.

VI. Neque sufficit, fœminam curatore instructam esse; sed quoties actus, speciale mandatum requirens, expediendus est, ipsa cum curatore simul in judicio comparere, vel uterque actorem constituere tenetur, nisi ejusmodi actus ipsi curatorio inserti sint.

VII. Atque ita responderi solet: daß Beklagte (scilicet curatoris)

a) Parallelismos juris Attici, Lubecensis, Suevici & Norvvegici afferunt PV-FEND. d. J. N. & G. L. 3. c. 6. §. 5. ibique HERTIVS in annotat.

is) principalis nach anderweit vorgehender Ladung entweder selbst ihm oder vormittelst eines auch zur Recognition insonderheit bestellten Kriegerischen Vormundes oder mit dergleichen Macht erscheinenden Actoris, dessen Actorium so wohl von der Principalin, als dem Curatore unterschrieben und besiegelt; dem 2c. eröffneten Ehehel Folge zu leisten schuldig.

VIII. Sed quantum ad limitationem positioni 6. supra exam, contrarium Summo promotionis Senatui placuisse adjectis rationibus testatur Dominus BERGER. ad Ord. Proc. tit. 8. obs. 2. notab. 2. pag. 292.

IX. Simplex itaque cura maritalis non sufficit hodie, sed vel in iudicio, vel alius curator a magistratu confirmandus est; quamvis rectius forte ZIEGLERVS ad Ord. Proc. tit. 8. p. 60. uxorem, una cum marito in iudicio presentem, lites expedire posse statuat.

X. Forte distinctione dissensus componi potest, utrum actus speciale mandatum requirens expediendus sit, nec ne? eodemque modo respondendum ad quæstionem, utrum solus curator constitutus seu confirmatus absque speciali mulieris consensu in iudicio comparere vel actorem constituere possit? de qua quæstione vid. Dominus BERGER. d. l. not. 1. nec non de priori IDEM d. t. 8. obs. 5.

XI. Sed neque ita invalidi sunt actus a muliere in iudicio sine curatore gesti, quin in illius favorem sustineantur. vid. pluribus Dn. BERGER. d. l. obs. 2. pr.

XII. Causas matrimoniales & criminales fœminas in iudicio absque curatore recte agere notum est, idque uberius persequitur Dn. BERGER. d. l. obs. 4.

XIII. Actor, a fœmina ejusque curatore simul constitutus, officium suum continuat etiam finito munere curatoris, scus, si ipse a solo curatore dependeat.

XIV. Cæterum olim cura maritalis in Germania ad lites sufficere videtur absque iudicis confirmatione, quod omnes juris provincialis utriusque (scilicet Sævicæ & Saxonici) textus annunt. vid. inter plures alios Schwab. Land. R. c. 309. Schwab. L. R. L. 1. 4. 31. conf. GIESEBERT. Paris. II. harmon. statutor. art. 25. per tot. atque hoc jus priscum sequitur Statutum Budissinum c. 2. tit. 8.

XV. Constituuntur curatores a iudice, jurisdictionem inferior

rem habente, & quidem ad omnes causas, a magistratu domicili; ad certum vero & specialem actum, in foro, ubi lis vertitur, vel ubi mulier contraxit, aut bona possidet. 6) *Dec. Sax. noviss. 59.* ubi PHILIPP. *obf. 2.*

XVI. Iisque ad legitimationem personæ curatorium exhibetur, cujus formulæ habentur in VOLGEMANNO *amend. P. 3. c. 26. n. 1. usque ad 9. & P. 2 c. 20. n. 13. usque ad 17.*

XVII. Idque curatorium in quacunq; causa curator producere tenetur, excepto judicio, in quo confirmatus est, ubi delata eorum testimonium actis inferi petit. Saep̄ etiam in causis specialibus nec magni momenti actarius de facta constitutione factem ad acta attestatur.

XVIII. Circa actus non litigiosos sequentia sufficere videntur:

1) *Virgo & vidua de rebus suis mobilibus absque curatore pro libitu valide disponere possunt. Sächsisches Landrecht, L. 1. a. 45. in fine.*

XIX. Quæ dispositio, si cum articulo 52. in *pr. d. Lib. 1.* conferatur, patet vel *art. 45. de immobilibus, vel art. 52. de mobilibus* intelligendum esse. Quod utrumque vulgari interpretationi contrarium est.

XX. Auget scrupulum textus *Juris Suevici Provincialis c. 309. n. 2.* ubi generaliter dicitur: *Mägde und Frauen die nicht Ehemanne haben, die werden ihr Guth wohl an ohne ihre Vormunde* &c.

XXI. Quicquid sit, in Saxonica Electorali *Const. 15. p. 2.* sententiam communem tuetur: at in reliquis juris Saxonici Provinciis licentiam etiam immobilia absque curatore alienandi post COLERVM *Decis. 67. viduabus & virginibus* tribuit hodie *Facultas Jurid. Lips.* teste MENCKENIO *ad Ord. Proc. tit. 8. lb. 13. & Collegia Jenensia.* SCHILLERVS *Exerc. ad ff. 37. lb. 242. seq.* neque abludit ab hac interpretatione ac Dominus BERGER. *d. l.*

XXII.

5) In Ducatu Guelferbytano non prius constituuntur, quam actu corporali juraverint: *Dass sie ihrer Curandin so wohin, als auffer Gericht mit Rath und That treulich beystehen, was derselben gut und nützlich ist, thun, auch was ihr unnußig und schädlich ist, vermeiden, und sich sonst dergestalt bezeigen wollen, wie einem Kriegischen Vormund und Curatori wohl anstehet, und gebühret, alles bey Verpfändung Haab und Güther.*

XXII. Excipitur ab hac regula donatio gerade coram notario facta, Dec. Saxon. nov. 22. ibique PHILIPP. observ. 2.

XXIII. Ceterum ex hac regula sequitur: virginem vel viduam absque tutoris consensu mobilia emere vel vendere, mutuum dare, imo solutionem pecunia debita recipere, & apocha sua debitorem liberare posse, p. recte contra CARPZOV. §. 2. C. 15. D. 3. disputat Dominus BERGER in Electis Proc. Execut. tb. 17.

XXIV. Regula 2): Mulier absque curatore ex contractu regulariter non obligatur. d. Const. 15. P. 2. verbis: damit sie sich gegen jemand verpflichten.

XXV. Excipitur usu hodierno mutuum a femina acceptum, quantumvis & hic iudicis arbitrium non excludatur. vid. CARPZ. Ley. resp. 10: neque hzc observantia singularis ad cambium aliosque contractus extendi potest, nisi qua versio in rem mulieris probatur. CARPZ. d. l. MENCKENIVS ad Ord. Proc. tit. 8. tb. 12. n. 4.

XXVI. Regula 3): Nulla femina sine curatore super immobilibus valide contrahit. d. const. 15. verbis: ausgeschlossen die unbeweglichen Güther.

XXVII. Hæc regula 2. & 3. limitantur, 1) si contractus mulieri sit utilis. RIVIN. ad Ord. Proc. tit. 8. enunc. 37.

XXVIII. 2) Si femina mercatrix in rebus, ad mercaturam spectantibus, sese obliget. d. const. 15. in fin.

XXIX. 3) Si femina eum, qui contractui interfuit, eumque approbavit, postea tanquam curatorem confirmari petat, dummodo confirmatio confestim petatur. MENCK. d. tb. 12. n. 5.

XXX. 4) Si mulieris agnati cognative proximi contractui affuerint, eumque non improbaverint. CARPZ. P. 2. C. 15. D. 18.

XXXI. Hanc limitationem, quamvis nonnulli respuant, tanto libentius admitto, quod jure Saxonico prisco proximus cognatus solentur solus curator legitimus fuisse, nec confirmatione magistratus indignis videatur. conf. in vicin. Sächsisches Land. Recht. L. 1. n. 15. & 46. qui de legitimo & 417. qui de dativo curatore loquitur, add. Schwab. L. N. c. 309. n. 17.

XXXII. Regula 4): Uxor nec immobilia nec mobilia ad maritum illata, sine ipsius tanquam tutoris legitimi consensu, alic-

nare, neque se ad aliquid præstandum obligare potest. *Sächsisch. Land-Recht. L. 1. A. 31. & 52. Schwáb. L. R. c. 309. n. 1. PHILIPPI ad Dec. Sax. nov. 24. obs. 4.*

XXXIII. Excipiuntur a regula negotia oeconomica, de quibus distincte agit *Dn. BERGER. ad Ord. Proc. tit. 8. obs. 6.*

XXXIV. Sed neque uxor in Saxonia de rebus mobilibus in præjudicium mariti testamentum condere potest. *Const. 7. P. 2. unde declaranda Const. 15. P. 2. prope finem.*

XXXV. Neque valebit alienatio bonorum uxoris absque mariti consensu facta, licet alius curator intervenerit. *CARPZ. P. 2. C. 15. D. 25.*

XXXVI. Sufficit vero ad validitatem alienationis solus mariti consensus, nisi 1) uxor jam habeat curatorem, ad negotia in genere constitutum, 2) nisi contractus vergat in ipsius mariti utilitatem. *Dec. Sax. nov. 24.*

XXXVII. Fœmina obdammum, quod ex negotio curatoris auctoritate firmato patitur, nec curatorem convenire, nec restitutionem in integrum petere potest. *CARPZ. P. 2. C. 15. Dec. 33.*

XXXVIII. Et mulier quidem curatorem suum, ut consentiat, cogere nequit; potest tamen petere, ut alius ad consentiendum proclivior curator constituatur.

XXXIX. Totum itaque hoc curæ muliebris negotium cum magno apparatu suo propemodum in ludibrium abit, ejusque abrogationem in universum optarunt *Status Provinciales Saxonici* ex rationibus gravissimis a *Dn. BERGERO ad Ord. Proc. t. 8. obs. 1. not. 2. enumeratis.*

XL. Contractum in Saxonia absque curatore celebratum nullum, neque adeo restitutione in integrum opus esse evicit *Dn. BERGER. disp. jur. 10. tb. 11.*

XLI. Quod vero *IDEM d. l. tb. 14. CARPZ. P. 2. C. 15. D. 31. & PHILIPPI in usu pract. inst. eccl. 85. ad L. 1.* requirunt, consensum curatoris statim in ipso negotio præstandum esse: hoc subtilitatem juris Romani nec recte quidem applicatam sapit, neque usu servatur. vid. omnino *RIVIN. ad Ord. Pr. t. 8. enunc. 38.*

XLII. Denique quemadmodum necessitas curatorem habendi,

causam etiam extraneas in Saxonia contrahentes tangit; ita non solum alibi contrahentibus remittitur. PHILIPPUS *ad Dec. Sax. 14. obs. 2.* Quamvis alii dissentiant, & dubitet STRYCK. *in caus. contract. fol. 1. c. 2. §. 30.*

XLIII. Plura, si quae supersunt, ex commentatoribus ad *Ord. Sax. l. 8.* & WIBELIO *de contractu mulierum* facile requiri possunt.

XLIV. Superest cura absentis, de qua ex instituto egit SIMON *in Praef. Academiae Tom. 2. disp. 17.* & CARPZ. *P. 3. C. 15. D. 48. seqq.*

XLV. Eam ex legibus Romanis derivare mallet SIMON *d. 1.* sed rectius CARPZ. *alleg. l. D. 18.* aliique moribus Germanorum & vicinorum eam annumerant.

XLVI. Ubi imprimis observandum, hanc curam non solum administratorem esse, sed amplius quid, successionem scilicet conditionalem, si absens non redierit, involvere.

XLVII. Atque inde est, quod curator absentis non teneatur ad rationes reddendas, usque dum absens redierit.

XLVIII. Inde est, quod natura inhabiles, infantes, minores, feminae, licet rebus suis praesente non possint, ad hanc curam tamen admittantur. *conf. SCHILT. Exerc. ad ff. 15. §. 71-77.*

XLIX. Nempe solum hic respicitur, quis proximus absentis cognatus, & comperta vel praesumpta ipsius morte ab intestato successurus sit.

L. Praesumitur vero mors, si absens annum aetatis septuagesimum supergressus sit. Quam sententiam Collegia Saxonica constanter sequuntur, *daß der Abwesende Todes verbliehen, oder das 70ste Jahr seines Alters überschritten.*

LI. Porro inde est, quod, comperta vel praesumpta morte absentis, cautio evanescat, & successio retrofacta fingatur.

LII. Hinc quoque esse videtur, quod curator absentis paulo latiori arbitrio gaudeat in alienandis vel mutandis bonis, curaeque commissis, neque causae cognitione & magistratus decreto opus habeat.

LIII. Denum inde quoque descendit, quod, cui semel cura demandata est, penes ejus haeredes remaneat, etiam si cognati alii aequalis

æqualis cum ipsis gradus superant, & exacto tempore, per quod absens vixisse præsumitur, soli curatores, non reliqui cognati in bonâ succedant.

LIV. Cum enim jam absens pro mortuo habeatur, non nunc demum mortuus esse creditur, sed qui primum curator constitutus est, jus succedendi retinet, usque dum mortem absentis tardius secutam esse a reliquis cognatis probetur.

LV. Nempe quando ab initio plures adfuit cognati ejusdem gradus, omnibus simul cura absentis committitur.

LVI. Ubi quidem CARPZOVIVS, si unus cognatorum tantum curam sibi demandari petat, eam ipsi exclusis reliquis, jure suo non invigilantibus, demandandam arbitratur. Verum hoc istis in jure successionis non præjudicat, neque putem, tuto a magistratu præteriri posse, quos ipse æque propinquos esse non ignorat.

LVII. Cautio a curatoribus absentis indistincte constituenda est, eaque vel fidejussoribus, vel pignoribus; aliquando tamen etiam juratoria admittitur. SIMON. d. l. c. 4. th. 14.

LVIII. Absenti redeunti omnia bona cum fructibus restituenda esse nemo dubitat, sed neque curator honorarium pro administratione aut quicquam aliud exigere potest, nisi ut indemnus servetur.

LIX. Absenti quodammodo, ut quoad actus judiciales, similis habetur *in carceratus*, aut alio diuturno impedimento domi detentus, cui citatio ad manus insinuat, simulque denunciatur, nisi ipse procuratorem constituat, fore, ut ei curator ad hanc causam ex officio constitutur.

LX. Quod si causa per procuratorem agi non possit, judex ad domum vel custodiam rei ire aut personas judiciales mittere tenetur. Ita quoties ægrotus ad articulos inquisitionales respondere debet, pronuntiari solet: Im Fall er auch Unpäßlichkeit halber vor Gericht zu erscheinen nicht vermöchte, sind ihm die Inquisitional-Articul in seiner Behausung vorzuhalten, und seine darauf gethane Antwort ad Acta zu verzeichnen.

LIBER II.
DE
IVRIBVS REALIBVS.
CAP. I.

De
Jure postarum.

I.

HAc dere scripserunt LVDOVICVS von Hörnigt de regali postarum jure, Francof. 1663. 8vo. cui personatus Emerati Ackold opposuit gründlichen Unterricht vom Post-Regal, Hall. 1685. 4to. sed & hunc refutare annisus est Pseudonymus CAESAREVS TVRRIANVS in tractatu, quem inscripsit: Glorwürdiger Adler, anno 1695. edito, quem demum ANDREAS OCKEL, qui idem antea sub ACKOLDI nomine delituerat, aperto Marte fudit in tractatu de regali postarum jure Electorum Principumque Imperii, Hala 1698. typis exscripto. add. ZIEGL. de jurib. Majest. Lib. 2. cap. 18. SEBAST. FESCHIVS disputat. de cursu publico ejusque jure Basil. 1684.

II. Et forte mirabuntur nonnulli, quod hoc thema juris Germanici esse asseram, cum integer in Codice Justiniano titulus habeatur de cursu publico Lib. 12. Tit. 51. qui vulgo argumenta scriptoribus, jus postarum explicantibus, præbuit. vid. HOERNIGK. passim, imprimis cap. 4. § 13.

III. Sed isti quidem solatio ex l. 7. C. d. t. requirendo dignissimi & ab ALCIATO & PEREZIO ad d. tit. Cod. ZIEGLERO d. l. OCKELIO, ACKOLD. l. 1. c. 1. sub fin. aliisque satis refutati sunt, & cursu publico hodie magis comparandi forent die Amtes & Vorspann, a) & die Lehn-Schulzen-Pferde.

IV. Vo-

a) Rem imprimis diligenter enucleat SALMASIVS ad Ælium Spartianum in vita Hadriani Caesaris cap. VII. Tom. I. Scriptorum Hist. Augusta edit. Leydenf. pag. 60-63. ubi adversus CASAVBONVM, cujus explicatio ibid.

IV. Vocabulum *poste* latinum esse dicitur, a ponendo, quasi posita. Quia equi & administratores postarum per certa intervalla in stationibus positi & ad nutum parati reperiuntur. Homonymiam & synonymiam excutit OCKEL. *cap. 1. tb. 3-9.* ACKOLD. *L. 1. c. 1.*

V. Describitur *jus Imperatori nec non Electoribus & Principibus Imperii in suis territoriis competens, cursus publico nomine rite certis in locis mutatis equis & cursoribus instituendi, & de iis pro lubitu disponendi ad publicam & privatam subditorum utilitatem.* add. ACKOLD. *L. 1. c. 1.* HOERNIGK. *cap. 14. Dn. HORN. Jurispr. Feudal. cap. 8. §. 44. 45. 46.*

VI. Scilicet distinctio der *Posten, Land-Posten, Land-Rutschen, Boten*, item der *Post-Meister und Boten-Meister*, non inde dependet, *utrum ab Imperatore an Principe Imperii instituuntur*, quod contra HOERNIGKIVM *cap. 19.* (ubi de etymo der *Regger-Posten*) & *cap. 1. theorem. 4.* & TVRRIANVM OCKELIVS in utroque tractatu supra allegato evicit. vid. EJVSD E M *tractat. latin. cap. 2. 3. 4. & 5.* Ackold. *Lib. 1. c. 2. Dn. HORN. d. l. WILDVOGEL. disp. de jure Principis eminenti circa postas.*

VII. In eo vero differentia sita est, quod *Nuncii, die Boten*, aliquando pedites, aliquando equites, nec equum mutare, nec plures viatores equis instruere, nec corniculum gerere, multo minus inflare debeant; *Veredarii* vero, die *Land-Rutscher*, sarcinas majoris molis non secus ac aurigæ plaustris devehunt, tardiore cursu, quam-

vis

pag. 58. seq. habetur, disputat. Cursum istum publicum, quem Aelius Spartianus fiscalem vocat, primus instituit AVGVSTVS, teste SVETONIO, licet AVRELIVS VICTOR hoc institutum TRAIANO tribuat, *de Cesarib. cap. 13. edit. Leydens. c. n. pag. 254.* Quid ergo est, quod SPARTIANVS *d. l.* memoret, cursum fiscalem ab HADRIANO institutum esse? Dicam post viros summi nominis supra laudatos, qui sibi nondum satis constant, neque secum conveniunt: Cursum publicus, publicis nempe usibus inserviens, jam ab AVGVSTO institutus erat, sumptibus scilicet magistratuum oppidanorum, quin & privatorum, quorum lautioribus patrimoniis hoc onus imponebatur; HADRIANVS vero cursum publicum fecit fiscalem, i. e. sumptuum onere magistratus liberavit, & impensas ex fisco suppeditavit. Atque adeo cursus publicus olim fuit, qui fiscalis non esset. Nempe publicus dicitur ratione finis vel usus; fiscalis vero ratione sumptuum, quibus sustinetur.

vis aliquando equos mutant. Cæterum die Land-Rutschen und ordentlichen Bothen directorio magistri postarum subsunt. ACKOLD. L. 1. c. 6.

VIII. Civitates Imperii, cum perexiguum plerumque sit eorum territorium, postas proprie dictas non instituunt, sed & postis imperialibus ordinariis stationes præbent. Von Ochsen-Posten vid. HOERNIGK. p. 113.

IX. Quin & civitatibus imperialibus jus habendi nuncios & veredarios a magistratu postarum generali & hereditario imperiali, Principe de TAXIS, sæpe in dubium vocatum, eaque in ejus exercitio turbata fuerunt, quam in rem acta HOERNIGK. passim, exhibet.

X. Quando Principes pro lubitu de postis disponere posse assero, facultatem iis competere puto, vias, tempus & modum recipiendi literas mutandi, etsi vel per integrum seculum eundem cursum tenuerint. Cujusmodi controversiam, inter Sueciz Prussiaeque Reges exortam, commemorat OCKEL. cap. 5. tb. 3. add. ACKOLD. L. 1. c. 4. HOERNIGK. cap. 18. theorem. 9.

XI. Imprimis ad istam dispositionem refertur personarum ad hoc officium electio. Sunt hæc vel *principales*, vel *minus principales*: illæ Ober-Post-Directores, Ober-Post-Meister vel Post-Meister; hæc administratores, scribæ & cursores, Post-Verwalter, Post-Schretber oder Post-Secretarii & Postilions vocantur.

XII. *Directores & magistri* hodie ut plurimum locationis vel feudititulo constituuntur. Differentiam eorum von den Bothen-Meistern explicat ACKOLD. L. 1. c. 4. sub fin.

XIII. Cui hoc officium in feudum concessum, si mutuum sub hypotheca bonorum contrahat absque consensu Principis, immisio in hoc officium ejusve fructus urgeri non potest, quia fructus tanquam accessorium a principali suo separari non debent, & feuda officii non sunt transmissibilia. OCKEL. c. 6. tb. 2. & 3. HOERNIGK. cap. 15. theorem. 5.

XIV. Hujus directoris supremi est stationes publicas erigere, ibique equos & currus semper paratos disponere. Quas stationes alienari & a privatis possideri posse non dubito, etiam si ad Principem

spectaverint; ubi tamen præscriptio ad 40. annos extenditur. Quamvis in Suecia etiam hæc domus reductæ fuerint. OCKEL. *cap. 7. per tot.*

XV. Hæc stationes porro, nec non ministri postarum, etiam vilissimi, peculiari & eminentiori securitate gaudent. Ita Nobilem quendam, Halæ Postilionem alapam infligentem, a regimine Magdeburgico arrestatum, eique 30. uncialium mulctam dictatam meminit OCKEL. *cap. 6. tb. 4.* add. qui ad alia pro more digreditur, HOERNIGK. *cap. 18. theorem. 6. & cap. 21. theorem. 2.*

XVI. Vicissim cursoribus, tanta inviolabilitate munitis, nec gladios nec sclopeta aliave arma gerere, quamvis iter faciant, licet, ne sinistra causam suspicionis viatoribus præbeant. ACKOLD. *L. 3. c. 1. 2.*

XVII. Si quid ipsis concreditum perdiderint vel deterioraverint, magister postarum damnum resarcire tenetur, non tam propter edictum *naut. caup. stabular.* quam ex ratione naturali, quæ edictum produxit, quia scilicet viatores, aut aliquid transmittentes fidem magistri sequi tenentur, neque ipsis cursorem industriam eligere integrum est. OCKEL. *c. 8. tb. 2. seq.* ubi responsa *Scabinatus Halensis & JCIorum Vitemb.* in quorum sententiam iverunt *Jenenses, Helms. Stadenses, Rintelenses & Erfurtenses.* ACKOLD. *Lib. 2. c. 5.* add. *duas disp.* HARPRECHTI, quarum utraque inscribitur: *actio utilis de recepto;* & omnino STRYCK. *de action. investig. sect. 1. membr. 9. §. 35--38.* HOERNIGK. *pag. 279.*

XVIII. Idque vel maxime, si negligentia cursoris simul in magistrum redundet: v. g. in Saxonia constitutum est, ut receptaculum cistularum, ad viatres pertinentium, tergo currus affixum, non funibus, qui diuturna quassatione facile conteruntur, vel motu vehementiori rumpuntur, sed catenis ferreis muniatur, daß über die Schoßkellen, darinnen die Reise-Coffres stehen, nicht Stricke, sondern Ketten gezogen werden sollen; quod si ergo funes usurpaverit cursor, aperte in magistrum culpa redundat. Prout *JCI Vitemb. mens. Majo 1707.* responderunt an Johann Benjamin Ahnern, Post-Meistern zum Hahn.

XIX. Quod si ipsi res, sibi concreditas, surripuerint, vel epistolas aperuerint, pro re nata poena corporis afflictiva, vel ultimo supplicio puniri posse, certum est. add. OCKEL. *d. cap. 8. tb. 4. seq.*

HOER-

HOERNIGK. cap. 13. theor. 28. Constit. Elect. Saxonica renovata & exacerbata von anvertrauten Guthe, quam exhibet Dn. BERGER. in Electis jurisprud. criminal. cap. 3. n. 8.

XX. Sufficit vero, literas, resvè alias, in locum destinatum venisse; ceterum ut ad domum ejus, ad quem pertinent, deferantur, necesse non est, fieri tamen, & certos literarum distributores, *Briefsträger*, in urbibus majoribus constitui videmus, quibus aliquid pro labore solvitur, licet merces transvectionis plene soluta sit.

XXI. Magister postarum fascis ex loco contagioso in locum purum mittens, eumque pestis contagio inficiens, recte punitur, sed quomodo ad interesse teneri dici possit, non percipio. ACKOLD. Lib. 2. cap. 3. HOERNIGK. pag. 286. seqq.

XXII. Ceterum postarum magistri & ministri ab omnibus oneribus civilibus regulariter exempti sunt. ACKOLD. Lib. 2. cap. 1. HOERNIGK. cap. 18. theorem. 3. 4. 5. & cap. 6. theorem. 6.

XXIII. Nisi certum mercaturæ aut opificii genus simul exerceat, ex quo onera ferre omnino tenetur. Exemplum vid. apud ACKOLD. d. 1.

XXIV. Regulariter supremus postarum magister in provincia jus dirigendi, relationes quotidianas, negotiorum civilium rerumque noviter gestarum, die *Zeitungen*, & lucrum inde capiendi sibi vindicat. Verum res a Principis arbitrio dependet, atque ita intelligendus est ACKOLD. L. 1. cap. 5. HOERNIGK. cap. 15. theor. 36.

XXV. Literas vel fasciculos recte retinet, usque dum merces transvectionis, das porto, quæ tamen taxæ præscriptæ & publice editæ conformis esse debet, HOERNIGK. c. 15. theor. 39. solvatur. ACKOLD. L. 2. c. 6.

XXVI. Si literis inscripta sit vocula: *franco*, merces transvectionis per hoc territorium soluta præsumitur, & culpa penes ministros est, quod literas ita notatas absque mercede receperint.

XXVII. Aliud si literæ per plura territoria ferendæ, ubi vocabulum *franco* indefinite positum non impedit, quo minus solutio particularis subintelligatur, quin & a ministris terminus, quousque solutio facta sit, literis inscribi potest. ACKOLD. L. 2. c. 9.

XXVIII. Quin & si literis suis quis inscripserit *franco par tout*,

adhuc a postarum administratore limitatio addi potest, dummodo constet, solutionem pro integro cursu uno in loco non recipi.

XXIX. Recte vero denegatur solutio mercedis, si is, ad quem literæ spectant, ex probabili ratione eas respuat, v. g. si congruustitulus inscriptus non sit, aut quis metuat, ne injurias contineant, ACKOLD. *L. 2. c. 8. seq.*

XXX. In alieno territorio nec equos mutare, nec corniculum inflare licere perspicuum est. *Mandatum regiminis Magdeburgici* exhibet ACKOLD. *lib. 3. c. 3.*

XXXI. Reliqua cursorum privilegia omnia eo tendunt, ne quis cursui, licet ob causam probabilem, remoram injiciat; quo pertinent, quæ habet ACKOLD. *l. 3. c. 4. 5. 6. 7. L. 4. cap. 3.*

XXXII. Eo quoque refertur, ne equis cursoriis major moles imponatur, quam in ordinationibus postarum permittitur. In Marchia Brandenburgica 50. libræ. ACKOLD. *L. 4. c. 2.* In Saxoniam 40. libræ.

XXXIII. Ita quod *jure Saxon. provinc. L. 2. art. 59.* disponitur: Der leere Wagen soll weichen dem geladenen Wagen, und der minder geladene dem schwerern. Der Reitende soll weichen dem Wagen, und der Gehende dem Reitenden. Sind sie aber in einem engen Wege, oder auf einer Brücken, und jaget man einen Reitenden oder einen zu Fuß, so soll der Wagen still stehen, also lang, daß sie mögen hinfür kommen. Welcher Wagen erst auf die Brücken kommt, der soll zum ersten überfahren, er sey leer oder geladen. *Et jure Suevico provinciali cap. 232.* Der leichter Wagen soll ie den schweren entweichen, welcher baß entweichen mag, der soll auch weichen, was ja darauf leit. Der Reitend entweicht dem Wagen, er sey geladen oder leer, der Gehend entweicht dem Reitenden. Seind sie aber beyd in einer enyigen (engen) Weg, oder auf einer Brück, oder jagten einen Reitenden, so soll der Wagen still halten, daß sie fürkommen. Welcher Wagen zu erst an die Brück kommet, der soll auch des ersten überfahren, er sey geladen oder nicht; (*add. integer tractatus GER. FELT MANNI de vehiculis sibi obviam euntibus*) in postis neutiquam observantur, verum his quilibet sine discrimine cedere tenetur. ACKOLD. *L. 4. cap. 1. excepto principe territorii, prout obser-*

vat

vat WILDVOGEL. *disp. de jur. Principis eminente circa postas.* Quamobrem etiam certis signis & præcipue corniculo instructi sunt, ut obviam factos monere, & oppidis appropinquantes adventum maturè significare possint. HOERNIGK. *cap. 16. theor. 3. seq.* ut portæ & vestigio aperiantur, non tamen fortalitorum magnarumque urbium. HOERNIGK. *c. 18. tb. 8.*

CAP. II.

De

Jure venandi.

I.

Venatio proprie a) & stricte sic dicta est consecratio ferarum, in libertate naturali existentium.

II. Ea moribus Romanis §. 12. *Inst. de R. D. l. 1. l. 3. de acq. rer. domin.* quin & jure gentium, si SELDENO *de J. N. & G. juxta discipl. Hebr. Lib. 6. cap. 4.* fides habenda sit, cuilibet patuit.

III. Idem forte dicendum ex antiquioribus Germanorum moribus, cujus rei non unum argumentum extare videtur.

IV. 1) textus *juris Saxon. Provincialis lib. 2. art. 61. & juris Alemann. Prov. cap. 352.* Da Gott den Menschen geschuff, da gab er ihm Gewalt/ über Fisch und Vogel, und über alle wilde Thiere, darum haben wir das Urfund von Gott; in jure Alemannico habetur:

- a) Improprè 1) pro magno studio & desiderio alicujus rei; ita de WISENBACHIO nonnulli dicunt, eum nihil fere agere, nisi ut antinomias venetur. 2) pro violenta hominum oppressione MICH. 7. v. 2. JEREM. 16. v. 16. quo refertur Nimrod GEN. 10. v. 9. 3) pro blanda allectioe & seductione; vid. CICERO *in Orat. pro Cluent.* prout *in Novell. 14.* lenones puellas venari dicuntur. 4) pro spectaculis, quibus bestix cum bestiis (Kampff-Jagen,) vel bestix cum hominibus committuntur, qualis venatio arenaia dicitur, & plerumque damnatorum ad mortem erat, sponte vero operas locantes infamia notabantur apud Romanos. Hodie in Hispania id generosissimum facinus, & ordini Nobilium proprium habetur, cum tauris pugnare, das Stier-Gefecht. Latiori significatu venatio aucupium & piscationem comprehendit; sed nobilissima species est animalium terrestrium, reliquæ congruis locis inspergenda.

tur: davon haben die König gesetzt, daß niemand seinen Leib noch seinen Gesund, an diesen dreyen verwürcken möge.

V. 2) quod trium tantum forestarum five bannorum ferinarum mentio fiat *d. art. 61.* ubi describuntur, & jura eorum declarantur, procul dubio vero plura fuerint tempore compilationis juris Alemannici.

VI. 3) quod venatio libera Germanica, die freye Pürst-Gerechtigkeit, tanquam incertæ originis, reliquiis status Germanici præsci accersenda videatur.

VII. Accedit 4) quod rarissimus usque ad tempora FRIDERICI I. fuisse videatur juris forestalis usus, deinde sub finem seculi duodecimi id in feudum dari cœperit. STEPH. CHRIST. HARPR. in *disputatione sciagraphia libera venationis German. tb. 3. seqq.*

VIII. Liberam istam venationem, quæ alicubi Imperatorum privilegiis confirmata est, alibi sola usus diuturnitate nititur, potissimum in Suevia conspici licet, ubi non solum denen vier Ständen, sed & liberæ Imperii Nobilitati competit, quin & in Electoribus Colonienſi & Moguntino, Ducatu Wurtembergico, Principatu Nassovio-Dillenburgico alibique superest. add. OTTONIS *tractatus peculiaris von der freyen Pürst*, recusus Ulma 1725.

IX. Alii tamen liberæ venationis in Suevia reliquias excidio Ducatus Sueviæ & interregno tribuere malunt, utpote quo tempore, occiso CONRADINO, jura Ducatus dilacerata fuerint, adeo ut circa castrum Hohenstauffen, ubi Sueviæ Principes & Imperatores nonnulli ordinarie degebant, hæc libertas vigeat.

X. Quemadmodum vero utraque sententia haud difficulter conciliatur; ita nullus dubito, quin principes territoriales libertatem istam tollere possint.

XI. Et in dubio hodie pro jure foresti potius, quam pro libera venatione præsumendum esse constat, utcunque alias pro libertate præsumtio prævaleat, ea enim toties cessat, quoties libertas in genere sublata est.

XII. Recte vero tolli potuit venandi libertas, quia quæ communia sunt, licite sibi Princeps vindicat. Et quæ juris naturalis permissivi sunt, quotidie mutari possunt.

XIII. Ac-

XIII. Accedit, quod a mercimoniis, opificiis, agricultura homines abstraherentur, latrociniiis & deprædationibus fores aperirentur, ferae omnes funditus extinguerentur, & subditi armati ad res novas molindas animarentur. vid. ZIEGL. *de jurib. majest. L. 2. c. 14. §. 17-26.* GROT. *L. 2. c. 2. §. 5. & cap. 8. §. 5. ibique Commentatores, imprimis OSIANDER pag. 847. seqq.*

XIV. Atque his positis recte poenis durioribus coercentur, qui feras contra prohibitionem imperantis sectantur, si levior animadversio non sufficiat. Neque enim stimulus ægre reprimendus ad venandum homines impellit, atque adeo contemtores voluntatis imperantis poenam graviolem sibi ipsis imputent. add. ZIEGL. *de jurib. majest. Lib. 2. cap. 14. §. 32-36.*

XV. Merito vero improbarius crudelissima suppliciorum genera; hominem ferreis ligamentis cervo illigatum vivum sylvis mittendi, aut pelle cervino induendi, ut, a canibus venatoriis agitur, tandem dilaceretur, aut eum cogendi, ut leporem, quem cepit, crudum etiam pelle devoret, indeque mortem appetat. vid. DOEPLERII *Theatr. supplicior. P. 2. c. 44. num. 1-12. & n. 69-100.* ubi non ubique ad amussim ratiocinatur.

XVI. Capitali tamen supplicio animadverti posse, nullus dubito. Nec obstat, quo minus feras, in forestis Principum constitutas, in Principum dominio atque adeo rem alienam esse, & consequenter poenam furti hic locum habere; statuamus, id quod in Saxonia Electorali factum esse ex CARPZ. *Pr. Crimin. P. 2. Q. 84.* discimus.

XVII. Verum hæc saltem intelligenda de feris majoribus, ut cervis, apris, urfis & capreolis; aliud itaque de feris minoribus dicendum, quatum captura 20. florenis pro singulis leporibus coercentur.

XVIII. In *Ducatu Hannoverano* qui ardeas, & in Saxonia Electorali qui phasianos capiunt, manus amputatione puniuntur.

XIX. Temeratores venationis in saltibus Nobilium aliquanto mitius puniuntur; scilicet, si feras majores ceperint, arbitrarie per singulas vices 100. florenis. *Dn. BERGER. Elect. criminal. cap. 2. membr. 1. n. 18.*

XX. Quin & si quis jure venandi in certo districtu gaudeat, id

tamen tempore prohibito, innerhalb der Sechz Zeit von Fastnacht
biß Bartholomæi, exerceat, non minus poenz obnoxius est.

XXI. Verum ea non ita rigide observantur, quin pro instruenda mensa feriarum solenniorum tempore aut obveniente festivitate nuptiali, baptismali, emortuali venari liceat.

XXII. Deinde limitationem admittunt, quæ hactenus dicta sunt, ut feras nocivas, carnivoras capere & perdere liceat. Sächsisches Land-Recht, L. 2. art. 61. Doch sind drey Stedt, die man Heiden nennet, in dem Land zu Sachsen, da denen wilden Thieren Friede gewürcket ist, bey Königsbann: sonder (i. e. ausser, præter, exceptis,) den Bären, Wölffen und Füchsen; & Schwab. Land-Recht, cap. 352. n. 2. allen Thieren ist Fried und Bann gesetzt, ohne Wölffen und Bären, an den bricht man keinen Fried.

XXIII. Ita qui accipitrem aliumque avem rapacem occidit, pro unguulis exhibitis, a præfecto forestali certam pecuniæ summam accipit.

XXIV. Ita edicto Vinariensi d. 10. Febr. 1705. & Erfurtensi d. 23. Febr. 1706. publicato, passerum extinctio subditis sub multæ comminatione ita injungitur, ut per singulos menses certam quantitatem magistratibus exhibeant, proposito industriæ præmio, si diligentem operam impendant, dummodo sclopeta & pulverem pyrium non adhibeant.

XXV. Ita de persecutione luporum solenniter disponunt leges provinciales quamplurimæ, inter quas vide *ordinat. provinc. Gostinam P. 3. N. XI.*

XXVI. Et subditi a servitiis venatoriis quibuscunque immunes luporum tamen persecutioni adesse tenentur. RICHT. *Vol. 1. P. 3. conf. 4.* FRITSCH. *de sequela cap. 11. n. 14. seq.*

XXVII. Cave tamen asseras, lupos, aliave animalia nociva, promiscue venari licere. vid. SIXTIN. *de regal. Lib. 2. cap. 18. n. 77. seq.* occidere licet pro defensione nostra & pecudum nostrorum. Quin & extra sylvam clava vel fuste trucidare, dummodo cadavera forestariis exhibeantur, vel si ipsa res ipsa denunciatur. add. ZIEGL. *de jur. majest. Lib. 2. cap. 14. §. 28. seqq.*

XXVIII. At in sylvis quærere, globulisque trajicere, sine præscitu ejus, cui ibidem jus venandi competit, non licet.

XXIX. Etenim nemini permittitur, ut bombardæ instructus per sylvas vagetur. vid. de jure Saxon. Electorali LVFFT. *reperor. doc. Wendwerck. n. 45 - 68.*

XXX. Tum quia metuendum est, ne sub hoc prætextu alias etiam feras infectetur, præsertim si ignotus sit, aut peregrinus.

XXXI. Tum quia inconsulta sclopetorum in sylvis explosio feras expavescentes dissipat fugatque, atque adeo plus detrimenti, quam lupi captura commodi affert.

XXXII. Facilius foveis lupos capere permittitur, quales singulari artificio factas COLERVS in *Oeconomia rurali & domest. Lib. 14. cap. 24.* describit, ex eoque MVLLER. in *disp. de persecus. luporum.*

XXXIII. Cæterum privatis jus venandi competere potest: (I.) ex prisca libertate promiscua iis in locis, ubi die freye Pürsch adhuc servatur, de qua supra; add. JACOBI OTTONIS freyer Pürsch-Beschreibung, *Augusta Vindel. 1690. edita 4to, & recusa Ulma 1725.*

XXXIV. (II.) Jure precarii, quando in concessione facultas quolibet tempore revocandi reservatur, vel venationem saltem ex gratia non animo jus transferendi concedi exprimitur: *Das ihme die Jagten aus Gnaden und seiner Berechtigtheit, oder biß auf Wiederuffen vergönnet seyn sollen.*

XXXV. Solas enim preces non facere venationem precariam puto, quia ex etiam omnem investituram, quæ tamen jus vasallo tribuit, præcedere solent. Dissent. MVLLER. in *dispus. von Gnaden-Jagten, cap. 4. ib. 2.*

XXXVI. A precario differt concessio venationis ad certum tempus, v. g. decennium, intra quod revocari a concedente non potest.

XXXVII. Venatio precaria etiam a vasallo & subvasallo alii recte conceditur, licet alienatio vel subinfeudatio ei sit interdicta. Dissent. BESOLD. in *thesaur. pract. voc. Jagten, ubi pag. m. 419.* formula eines Bestand- und Gnaden-Jagens exhibetur.

XXXVIII. (III.) Jure præscriptionis, quod quidem contra alios

privatos, non vero contra Principem sive dominum territorialem recte allegatur.

XXXIX. Non equidem ignoro, STRVVIVM, CARPZOVI-
VM, BERLICHIVM, MEVIVM, ZANGERVM, SCHNEIDEWI-
NVN, PRVCKMANNVM, FINCKELTHYSIVM, ZIEGLERVM,
BECHMANNVM, HEROLDVM *in observationibus consultatio-de-*
cisiois forensibus, observat. 15. 16. 17. (ubi responsa plurium Collegio-
rum Juridicorum) & tantum non omnes asserere, præscriptioni, dum-
modo sit immemorialis, adversus Principem locum esse, & vix unum
alterumve, puta SVTHOLTVM PAVERMEISTERVM & THO-
MASIVM *in disputatione de præscriptione regalium ad jura subditorum*
non pertinente id negare. Verum numerus dissentientium hic nemi-
nem terrere debet.

XL. Neque enim ex genuinis principiis juris naturæ, politices
& juris publici, sed ex juris canonici lacunis & legibus quibusdam
Romanis male applicatis rem repetunt.

XLI. Scilicet jus naturæ ostendit, nullum jus subditorum ad-
versus imperantem, qua talem, ad classem juris perfecti referri
posse.

XLII. Principia politica & juris publici prohibent, ne quic-
quam a privato contra publicam utilitatem suscipiatur vel allegetur;
utrum vero quid ad publicam utilitatem pertineat, judicium penes
Principem non penes subditos est.

XLIII. Porro Principem & posse & debere facere, quod reipubli-
cæ expedit, licet vel per mille annos contrarium fuerit observatum;
& salutis publicæ tanquam legi supremæ omnia emolumenta privata,
adeoque & omnem præscriptionem subditorum cedere.

XLIV. Denique omnes rationes, quibus præscriptionis jus in-
nititur, hic corruere. Nam juris gentium rationes ad rem præsen-
tem non quadrant, quia hic non inter gentes, i. e. invicem æquales,
sed inter imperantem & subditos disceptatur. Ratio juris civilis ve-
ro, poena negligentiae, principem minime stringit, nec sequitur: Prin-
ceps per tempus immemoriale negligens fuit, ergo negligentiam
continuaré tenetur: quia potius defectus compertos quotidie emen-
dare potest ac debet.

XLV. Ipsi quoque dissentientes huic præscriptioni non majorem vim tribuere audent, quam privilegio vel legi publicæ; at privilegia quæcunque revocari posse ostendi in *observationibus Halensibus Tom. 3. obs. 15. 16. 17.* quæ huc transcribere necesse non est. Leges vero a Principe mutari posse in cõfesso est.

XLVI. Et Principes ab initio recte sibi asserere jus venandi potuisse fateatur dissentientes, at tum temporis procul dubio subditi ultra tempus memoriam excedens exercuerunt. Quod ergo tum licuit Principibus, cur idem hodie non liceat?

XLVII. Denique pro nostra sententia pronunciasse *JCos Halenses mens. Mart. 1693.* exhibita sententia testatur THOMAS. *d. l. §. 3.*

XLVIII. At contra alios privatos immemoriali tempore ad præscriptionem opus non est, sed sufficit ordinarium, excepta Saxonia Electorali. *Ord. Provinc. d. anno 1555. CARPZ. L. 1. Respons. 44. ZIEGL. de juribus Majest. lib. 2. cap. 14. §. 44. sq.*

XLIX. Quemadmodum & judicium possessorium super venatione in alieno recte instituitur, quod tamen in Saxonia Electorali non obtinet. *ZIEGL. d. l. §. 46. sq.*

L. IV. Jure investituræ; ubi quaeritur: Si quis investitur de sylva cum omnibus pertinentiis, mit allen und jeglichen Zu- und Zugehörungen an Grund und Boden auch gesuchten und ungesuchten Nuzungen, Gnaden, Rechten und Berechtigkeiten, nichts überall davon ausgenommen: *utrum sub hac generali investitura jus venandi comprehendatur, an vero hoc specialiter & discretis verbis exprimendum sit?*

LI. Prolixe hanc quaestionem negat HEROLD. *in observat. consultativo-decisivis Forens. obs. 14. per tot.* Sed verior affirmativa, quam *in disput. inaugurali Altorffii 1706.* habita defendit M. ADAM. LVD. DOV. LOEFFLER, eamque secuti sunt *JCi Lipsienses, Wittebergenses, Helmstädienses.*

LII. Huic affinis est altera quaestio: *utrum in literis investiturae sub nomine der Jagten etiam venatio superior comprehendatur?* quod affirmo, & mecum sentire video HERTIVM *Tom. 2. opusculor. diff. de superioris. territor. th. 49.*

LIII. Si enim beneficia Principis latissime sunt interpretanda,

& explicatio promissi contra eum fieri debet, qui clarius loqui potuisset; si denique nomen generis omnes sub se species comprehendit: nulla ratio subest, cur nomen *derer Jagten* ad venationem inferiorem, tanquam speciem ignobilissimam, sit restringendum.

• LIV. Dissentiunt plurimi, FINCKELTHAVS *obs. 41. HEROLD. observat. consult. decisiv. XIV. n. 113. seqq.* quia venationes non ad emolumenta prædiorum ordinaria, sed ad regalia sint referendæ. Verum hæc ratio non concludit.

LV. Postquam enim in Germania venatio superior in feudum concedi solet, non minus ac inferior, & hæc perinde ac illa regalibus annumerari suevit, nomen *venationum* utramque comprehendit.

LVI. Negantium vero sententia procederet, si constanti consuetudine receptum esset, ne venatio superior aliis in feudum concedatur, aut ut ea magis quam inferior ad regalia pertineret.

LVII. Poterat etiam objici, quod in jure nostro sub nomine generis ut plurimum denotetur species ignobilior, v. g. crimen læsæ Majestatis, adoptio, jus, culpa, clericus, nobilis, magistratus &c.

LVIII. Sed facilis est responsio: Procedit regula, quando species nobilior diversum nomen sortitur, v. g. perduellio, arrogatio, lex, dolus, Episcopus, comes vel baro, Princeps seu dominus territorialis. At in casu præsentis utraque species nomen generis retinet.

LIX. Cæterum sæpe restringitur concessio venandi: aliquando ad certum genus ferarum; ita Nobilis familia Hassiæ, *die Riedesetz zu Isenbach*, venatione aprina singulariter investuntur. KNICHEN *de vestiturar. pactionibus P. 2. c. 2. n. 40.*

LX. Aliquando ad certum genus instrumentorum venationi inservientium; ita ex communi sententia concessa venatione etiam majorum ferarum non tamen concessum videtur *das Pürschen und Schiessen*. CARPZ. *decis. 287.* quemadmodum vice versa sub concessione *des Pürschens* non conceditur venatio *mit Netzen und Hunden*. Quemadmodum & *das Pürschen und Netzen* non comprehendit jus pandendi zonas, *Netze und Tücher aufzustellen*. vid. MAVRIT. *Consul. Cbil. 1. p. 9.* WEHNER. *obs. pract. voc. Forstrecht, p. 123.*

LXI. Ita cui concessum est jus venationis superioris, ei concessa non videtur venatio inferior. RESOLD. *thes. pract. voc. Jagen. p. 420.*

LXII. Scilicet venatio superior, die hohe Jagt, est jus capiendi feras majores, cervos scilicet & apros, hoch, roth und schwarz Wildpret.

LXIII. An etiam urfos? ita plerumque. At in Saxonia urfi ad separata foresti regalia referuntur, quemadmodum sæpe etiam lynces & lupi, atque in genere animalia carnivora, quorum carnibus homines non vescuntur.

LXIV. Venatio inferior comprehendit capreolas, lepores, vulpes, perdices, turdos, alaudas & similes.

LXIV. Aliubi media quoque venatio usæ recepta est, ad eamque referuntur capreoli, die Rehe, apri minores. vid. summam STRVVII *Teutsche Jurisprudenz. tit. de rer. divis. §. 23-35.*

LXVI. Clericos & rusticos juris venandi plane capaces non esse omnes observant, & de clericis enucleatè docet ZIEGL. *de jurib. Majest. Lib. 2. c. 14. §. 37-42.*

LXVII. Verum hæc observatio non magni momenti est: venatio regulariter fundis & territoriis cohzret, eorumque possessoribus, qualescunque sint, permittitur.

LXVIII. Cæterum sæculo XVI. vulgo creditum fuit, jus venationis & forestæ cum jurisdictione criminali connexum esse. WEHNER. *obs. Pract. voc. Forst-Recht, pag. 122.* unde proverbialiter:

Wohin der Dieb mit dem Strange,
Dahin gehört auch der Hirsch mit dem Fange.

Item: So weit die Strass Gerichte gehen, so weit gehet auch der Forst. Verum hæc proverbialia refutat HERT. *Tom. 3. opusculorum de paræm. German. Lib. 2. par. 16.*

LXIX. Ita crediderunt veteres jus cingendi sylvam pertinere ad jus venandi: Wer darff jagen, darff hagen. Sed & hanc opinionem discutit HERT. *d. l. paræm. 17.*

LXX. Denique cui jus venandi non competit, ei nec tribuitur jus occupandi cornua cervina, aliasque ferarum bestiarum reliquias, quæ quidem alicujus pretii sunt.

LXXI. Sed & sæpe Principes sibi reservant die Vor-Jagten, præsertim ubi saltem venationem inferiorem concedunt.

LXXII. At ubi feudi, ususfructus aut servitutis jure venationem concedunt, nihil in dubio reservasse videntur.

LXXIII. Demum quod venationes von Strict eo anni tempore incipiantur, quando dominus directus venari desit, hoc particulare statutum supponit.

LXXIV. Ita, quamvis in alieno venari non liceat, feram tamen in fundo suo vulneratam persequi licet in fundum vicini per XXIV. horas; cui non adversari puto *Ordinat. Provinc. Elect. Saxon. de anno 1555. tit. daß keiner auf des andern Grund und Boden jagen und hegen solle.* Conf. *Sächß. Land-Recht, Lib. 2. art. 61. & Gloss. Weichb. art. 121. n. 12.* MOHR. *de jur. venand. P. 1. c. §. n. 14.* KLOCK. *tom. 1. Consil. 29. n. 545.* HERT. *opusc. Tom. II. p. 305.*

LXXV. Neque confusio jurium forestalium aut lites inde metuentz, quia per vestigia sanguinis ex vulnere profluentis, feram ex fundo persequentis fugisse facile ostendi potest. Et solent venatores in loco, unde bestiam persequuntur, pileum aliudve signum in rei testimonium deponere.

LXXVI. De poena prohibitz piscationis vid. *Dr. BERGERI Electa Crim.*

CAP. III.

De

Jure foresti.

I.

Ius foresti a jure venandi quam maxime differt, & fere tanquam totum a parte, quamvis hoc sub illo quandoque comprehendatur. Illud die Förstliche Obrigkeit oder Herrlichkeit, hoc Wildbann vel Wendwerck vocatur. *MEISCHN. Tom. 2. Lib. 2. decis. 2.*

II. Accuratius loquendo bannum ferinum (non sylvestre, quia & in agris apertis exercetur) & jus venandi etiam differunt, ut majus & minus: illud enim præter jus capiendi feras, etiam licentiam quælibet ferarum capiendarum causa decornandi involvit v. g. daß Hagen.

III. De-

III. Definatur jus foresti: *complexus jurium circa sylvam, jurisdictionem in eam exercendi, unctaque emolumenta inde percipiendi.*

IV. Atque fere ad hæc summa capita reducitur, nimirum leges circa sylvas & aliquando venationes ferendi, ephoros & ministros sylvarum constituendi, de controversiis forestalibus cognoscendi, de re contra leges forestales commissa puniendi, denique omnia emolumenta exinde percipiendi.

V. Alii jurisdictionem forestalem & jus forestæ etiam ab invicem separant; vid. LYNCKER. *ad Struv. Syn. jur. feud. c. 6. aphor. 1.* ut illud in emolumentis, hoc in cognitione causarum forestalium consistat: sed utrumque facile convenire sub conceptu generis potest.

VI. Jus itaque foresti seu jurisdictioni forestali, 1) merum imperium in rebus venatoriis & sylvaticis comprehendit, ac proinde jus ferarum criminaliter puniendi, etiam si jus Centz & Voigtejz, *der Cent- und Voigteylche Obrigkeit*, in districtu universalis alii competat.

VII. 2) Jus ordinationes & mandata forestalia publicandi, eorumque transgressores puniendi.

VIII. 3) Nimirum signandi licentiam in forestis cohibendi, ne receptui ferarum noceatur, damit sich das Wald kergen können.

IX. 4) Eradicationem truceorum, das Ausflochten, prohibendi, quam tamen potius promovendam, quam impediendam esse prudentes & experti patresfamilias suadent.

X. 5) Poma sylvestria & glandes percipiendi, atque adeo pro pastura perorum, *Eichel-Nast*, certam pensionem percipiendi.

XI. 6) Prohibendi, ne capræ, oves, sues in foresta pascantur, atque herbis que novellis noceant.

XII. 7) Avenam in usum forestæ & pro canibus venatoris exigendi *Hunds- und Jort-Haber zu fordern.*

XIII. 8) Arbores, effusa ætate aut vi ventorum fulminumque fractas, sibi habendi, die *Wind, Jaffe oder Wind-Bricht*; nisi proprietas sylvæ ad alium spectet, cujus enim sunt arbores stantes, ejusdem quoque sunt collapsæ.

XIV. 9) Jus præcipiendi, ut dumeta & frutices excidantur, quo novella arborum tanto felicius ad proceritatem evadantur, die *Son- ung der jungen Gehäue zu gebiethen*.

XV. 10) Jus inhibendi, ne in vicinia sepes palis præcæcis mu- niantur, quibus feræ transilientes confodiantur.

XVI. 11) Jubendi, ut canes rusticorum, & pastorum fuisse ope- rentur, die *Hunde zu frütteln*.

XVII. 12) Operas venatorias a subditis exigendi, & casus falen- ariorum, *Forst-Knechte-Häuser*, extruendi.

XVIII. 13) Salvarios & ministros, *Forst-Meister, Wacht- Forst- und Schatz-Knechte*, constituendi, & ab officio iterum re- movendi.

XIX. 14) Jus venandi & silvam cingendi, *zu jagen und ha- gen*, nisi alius alterutro aut utroque jure ibidem gaudeat.

XX. 15) Jus prohibendi aut permitendi novales, i. e. certa syl- va spatia primo ligone in agros mutare, vulgo *Neubrüche, Röd- Land, Rödtern*, decimasque den *Neubruch-Zehenden, Röd- Za- henden*; inde exigendi, de quo HERT. *Tom. II. opuscul. diff. de su- periorit. territor. lib. 50. p. m. 305. seq.*

XXI. 16) Jus columnas & lapides terminales ponendi, *Hege- oder Forst-Säulen und Markungen zu setzen*.

XXII. Huc etiam a WEHNERO *in obs. pract. voc. Forst-Recht, p. 120. refertur* 17) castratio equorum & aliorum brutorum, adeo ut IDEM *p. 121. asserat*, non esse jus forestæ, si quis non habeat consti- tutionem eorum, qui castrant bruta.

XXIII. Verum ea de re tamdiu dubito, donec constiterit, quæ si- de WEHNERVS id asserat, nec gratum fuerit venatoribus cum ca- stratoribus porcorum, vilissimo hominum genere, commisceri, ut- cunque hi aliquod in republica momentum facere sibi videantur. *vid. Dn. HORN. de jure præced. decad. 2. qu. 10.*

XXIV. Cæterum jurisdictio forestalis iisdem modis, quibus jus venandi, acquiritur, defenditur & amittitur.

CAP. IV.

De

Jure metallifodinarum.

I.

Postquam mensura pretiorum, nummus ex metallis nobilioribus eadē, ignobiliorum vero usus eximius disci coepit, Principes jus metallifodinarum ad se pertrahere non destiterunt.

II. Ita *Jure Saxon. communi Land-Recht, L. 1. art. 35.* legitur: Alle Schätze unter der Erden begraben, tieffer denn ein Pflug gehet, gehören zu der Königlichen Gewalt. Quem textum non de thesauris defossis sed mineris metallicis exaudiendum esse interpretatio authentica & ratio docet, *Comp. Elect. Sax. tit. P. 2.*

III. Etenim vox begraben, non defossum sed effossum notat, innuente id *Jure Provinc. Suev. art. 218.* Wer Schatz unter die Erd begräbet, tieffer denn ein Pflug gat, der gehöret zu dem Königlichen Gewalt.

IV. At si omnium in provincia quavis metallifodinarum sumtus inde ab initio, cum aperirentur, computes, & cum proventibus, qui stipissime nulli sunt, & longa sed frustranea spe avidos dominos deludant, conferas, patebit, e re principum non esse, ut tantam pecuniaz vim incerto periculo exponant, & soli sumtus ut plurimum inanes fiant, quamobrem quibusvis privatis jus aperiendi ductus metallorum liberaliter concesserunt.

V. Ea tamen lege, ut decimas (alicubi per tempus, da die Zehnte nicht in Ausbeute bestehet, tantum vicissimas) gratuitas Principi relinquunt, cui oneri ea, quae metallorum nomine non veniunt, v.g. gypsum, carbonēs bituminatos fossiles, Stein-Kohlen, lapides fossiles, haud subjacere plures autumant. vid. WEHNER. *obs. pract. voc. Sips. p. 175.*

VI. Mihi quavis, quae citra Principis permissionem effodere non licet, decimarum aut alterius pensionis oneri subesse, & res universa ab imperantis arbitrio pendere videtur. add. *DN. HORN. Jurispr. feud. cap. p. §. 16. 17.*

VII. Ita porro Principes Germaniæ in ditionibus suis metalliferis propolium auri & argenti sibi reservant, den Silber-Rauff, atque inde monetam ut plurimum præfixæ notæ, Species-Thaler vel Ducaten cudunt. *vid. BESOLD. WEHNER. SPIDEL. voc. Silber-Rauff. HORN. jurispr. feud. cap. 9. §. 18. 19. ubi quæstio de periculo argenti, dum in officinam monetariam deferretur, perdit.*

VIII. Sed neque propria auctoritate metallifodinas aperire privatis licitum est; licita vero est prima scrutatio, das Schürffen.

IX. A deo ut in fundo, quin in ipsis ædibus alterius quilibet investigare possit. *SIXTIN. de regal. Lib. II. c. XVI. n. 38. seqq. ibique allegg. dummodo parcat loco, ubi mensa, lectus & focus positus est, nec non agris confitis. vid. Schönbergs Berg. Information voc. Schürffen.*

X. Detecta vero vena, nihil juris in ea habet inventor, nisi ea se investire petat & investiat, wenn er nicht gemuthet und den neuen Gang in Lehn empfangen.

XI. Quod si alius inventorem præveniat, investituram petendo, hic nihilominus potior est. Der erste Finder ist auch der erste Muthet.

XII. Domino fundi solatii loco portio hereditaria, ein Erb-Ruckuß, assignatur, quæ fundo in perpetuum adhaeret, nec ejus nomine quicquam confertur. Liberum vero est domino, loco partis hereditariæ, quatuor partes, suo sumtu colendas, (4. Ruckuß) accipere.

XIII. Scilicet partes fodinarum vel locales sunt & visibiles, vel intellectuales, sive incorporales. Hæc sunt v. g. die Stollen, Schachte, Maaße; hæc vero die Schichten und Ruckuß.

XIV. Cuniculi, die Stollen, sive ductus subterranei, sunt vel superior, der Ober-Stollen, vel medius, der Mittel-Stollen, vel infimus, der tieffe oder Erb-Stollen.

XV. Putei, die Schachte, sunt foramina vel declivia vel perpendicularia, Sind- oder Nicht-Schächte, lucis & aeris immitendi & lapidum metalliferorum extrahendorum causa confecta.

XVI. Maaße sunt spatia nova ad fodinam, Fund-Grube, per investituram acquisita, quæ lapidibus terminalibus, mit Loch-Steinen

nen, designantur, & tum a figura & numero denominantur, das unternehmste Maas, obernehmste Maas, ober- und dritte und vierde Maas.

XXVII. Schicht est certa fodinae portio, v. g. quarta vel octava, ut plurimum quarta &c. oder 16. Ruckuß.

XXVIII. Aliquando denotat mensuram temporis, quamdiu opera continuari debent, 6, 8. oder 10. Stunden, unde locutio nach der Schicht arbeiten.

XXIX. Ruckuß ab inventore ita dictus est minor metallifodinae portio, scilicet centesima vigesima octava, der hundert und acht und zwanzigste Theil, secundum quam impensa, die Zubuffen, & reditus, die Ausbeute, dividuntur, non secus ac unica est pars duodecima hereditatis.

XXX. Vteriores partium subdivisiones non facile tolerantur, nisi quod in metallifodinis divitibus etiam halbe und viertel Ruckusse habere deat.

XXXI. Atque harum partium domini vocantur die Gewercken, extractores; quoties vero non nisi octo vel pauciores unius metallifodinae focii sunt, vocantur focii, Gesellschaffter, Lehner, & in abstracto Schuschofft.

XXXII. Præter eas 128. partes præterea habetur pars domini fundi, der Erbruckuß; ita partes tres ecclesie, civitati & nosocomio illius loci concedi solent. Quæ omnes ab impensis liberæ sunt. LEISER. *jur. Georg. Lib. 3. c. 24. n. 64. seqq.*

XXXIII. Jus circa istas metallifodinarum partes, alii feudum, alii amphiteusum, alii jus censiticum vocant, alii pro pleno allodio habent. Verum proprie loquendo id ad neutrum pertinet.

XXXIV. Etenim in allodiis investitura quidem hodie obtinet, pro ut supra Lib. I. cap. XIX. ostendimus; at ita absolute necessaria non est, quin aliquis rem bona fide possidere & emolumenta percipere possit; nisi quis audeat, ohne Muthung zu bauen, poenæ etiam corporis afflictivæ obnoxius est. Schönbergs Berg: *Information. v. Muthung.*

XXXV. Ex plenus allodialium dominus ob omisam culturam fundo non statim privatæ qui dilatione non impetrata culturam

differt vel plane negligit, vel trimestrem recognitionem, (das Qua-
tember- oder Neceß. Geld,) non solvit, jure suo excidit, et muß
das Geld räumen, oder sein Lehn fällt ins freye.

XXVI. Quo minus emphyteusi annumeremus, id prohibet,
quod in Germania metalla vel plane non, vel certe post secula via
renascantur. *add. pars 3. Const. Sax. 25.*

XXVII. Neque adeo certus quis esse possit, utrum post annum
fructus exinde superfuturus sit.

XXVIII. Eamque ob causam SERENISSIMVS *d. Const. XXV.*
gravissima ex ratione sancivit, redditus metallicos fructuum nomi-
ne haud venire, sed proprietarii manere, usuris eorum usufructua-
rio relinquendis.

XXIX. Deinde neque canon annuus, neque laudemium hic
solvitur, nisi quis illius loco decimas domino territorii solvendas,
hujus vero exiguum illud honorarium magistro montium solvi so-
litum, den Muth-Groschen, surrogari credat.

XXX. Sed neutrum proprie fieri potest, nam & decimæ de
multis allodialibus solvuntur, & pecuniola illa saltem aliquale ope-
ris pretium est.

XXXI. Porro nullum hic jus protimiseos domino territorii
competit, quale quid tamen in emphyteusi domino directo denega-
ri non potest.

XXXII. Jus *constiticum* non est, quia non soluta trimestri re-
cognitione res amittitur, eademque commissa poena neglectui cul-
turae incumbit.

XXXIII. Denique *feudum* non est, quia neque fides neque
servitia præstantur, & omnes promiscue heredes in partibus metal-
licis succedunt.

XXXIV. Quid ergo erit? est jus metallicum. Cui hæc non suf-
ficit responsio, ex eo quaero, quidnam sit aliud? non omnia gentium
negotia juris Romani modulo metiri licet, & praxis rerum metallica-
rum simplicitatem amat, raro ad interiora artis juris penetrat.

XXXV. Qui solus ejusmodi jus in metallifodina impetravit &
exercet, vocatur ein *Eigen-Behner*; qui id cum aliis communicavit,
ein *Lehn-Träger*, cui tamen nulla prærogativa præ reliquis sociis
vel exercitoribus partium competit.

XXXVI. Cæterum in causis metallicis propemodum omnibus a juris communis ratione receditur: quamobrem separata judicia metallica sive montana constituere, totque leges & ordinationes promulgare opus fuit, quas collectas videmus in *Corpore Juris & Systemate rerum metallicarum Francof. ad Moen. 1698.* edito, cujus continuationem expectamus. Atque inde est, quod sententiæ in judiciis metallicis latae, quarum farraginem SPANIVS collegit, nunquam præ se ferant clausulam: *Sprechen wir vor Recht, oder von Rechts wegen*, sed semper: *Erkennen wir vor Berg-Recht, & von Berg-Rechts wegen.* vid. formulas *disput. Dn. HORNII de libro metallico anti grapho* subjunctas.

XXXVII. Singularia processus forensis in causis metallicis in Saxonia exhibet *Schönberg in der Berg-Information sub sine.*

XXXVIII. Aliud singulare, quod in Saxonia Electorali & Ducali ex inveterata consuetudine metallifodinæ, in quibus æs, cuprum aut stannum vincit aurum argentamve, omni jure cedant vasallis de feudo cum alta jurisdictione investitis, nec inde decimæ Principi solvantur, notat COLER. *Part. 1. Decif. German. 98. n. 19.*

XXXIX. Metallis accedunt *minera*, quarum pretiosiores plerique regalibus perinde ac metalla recte annumerant.

XL. At viliores, quo referunt *alumen, nitrum, carbones, vitriolum* &c. omnino privati juris esse censent; sed ab aliis, & imprimis ab experientia refutantur. vid. *Dn. de LYNCKER. disp. de jure minerarum Jen. 1693. habita ib. 27. seq.* quæ dissertatio universum thema plenissime exhaurit.

XLI. Denique & de jure monetarum quædam dicenda hic forent, præsertim de differentia bonitatis respectu 1) des Reichs, 2) des Sinnischen, 3) des Leipziger Fusses. Sed otium nobis facit *Magnif. Dn. BERGER. de usu actionum rei persecutor. cap. 3. §. XI.* Ubi mutationis factæ tempora advocatis scitu necessaria observantur. add. *Leonhard Wilsbald Hoffmanns alter und neuer Münz-Schlüssel. Nürnberg. 1692. 4. bey Ziegern.*

CAP. V.

De

Jure salinarum.

I.

SALINAS mineris plerique autores accensere malunt. vid. *Dn. de LYNCKER. disp. de jure minerarum passim.* Quod tamen indistincte dici non potest.

II. Etenim sal vel fontanum est, quessende Sohle, unde subiecto igne in sarraginibus sal coquitur; vel marium, quod mediante solis actu ex salo paratur; vel fossile, Berg-Salz, quod ex terra effoditur. Atque hanc ultimam speciem tantum ad mineras referri posse res ipsa loquitur.

III. Quin & in Germania salis marini & montani vix quicquam, coctilis vero plurimum reperimus, ex cujus Græco idiomate compluraloca Halz nomine insigniuntur, Hall in Sachsen, Halle in Schwaben, Reibens-Hall in Bayern, Halle in Salzburg, Hallstadt in Oesterreich, Hall in Inthal in Tyrol, Julius-Hall in Braunschweigischen.

IV. De sale marino HOFMANNVS in Beschreibung des Salzwercks in Halle c. 2. deque fossili idem *ibid.* c. 3. ex instituto agit.

V. De fontibus salinis Germaniæ IDEM c. 4. *sqq.* succincte & erudite differit atque observat, in ditionibus Potentill Prussiiæ Regis milies mille centenas libras salis coqui posse. Has proxime sequi terras Brunsvicensis, inter quas Lunenburgum fontibus ditissimis gaudet. &c. 4)

VI. In antiquitatem salinarum Halensium inquirat IDEM c. 5. ubi ex diplomatibus observat, districtum circa Halam & Praefecturam Giebichensteinensem vocatum fuisse pagum Neletize, & ex mancipiis Teutonicis & Slavonicis, tum temporis operi adscriptis, hodiernos operarios, quos Hallorum vocant, ortos esse.

VII. Fontes Halz quatuor hodie sunt; Der Teutsche Born 36. Ellen tieff, qui ad instar metalli fodinz in 128. partes, quæ hic

Quarte

1) conf. Hondorffs Haligraphia, in Beschreibung des Salzwercks in Halle, anno 1670. in 4.

Quarte vocantur, distribuitur; Der Hackeborn, 35 $\frac{1}{2}$. Elle tieff, a Barone de HACKEBORN circa seculum X. constructus; Gutsjahr fons profundissimus 45. Ellen ohne Gestelle, & antiquissimus, alias der Wendische Born dictus; & Metris 39. Ellen tieff, ejusdem se-re antiquitatis. b)

VIII. Aediculae five tuguria, in quibus sal preparatur, vocantur Rothe, eadem forte etymologia, quam supra de Cotariis, Rotsassen, attulimus, & singula propriis nominibus insigniuntur, v. g. der Key-her, Ketsch, Backofen, die Goldammer, das wilde Schwein; modum preparandi describit HOFMANN. d. l. cap. 9.

IX. Ordinationes, Thal-Ordnungen, & leges circa salinas Halenses tulerunt JOHANNES Archi-Episcopus, ERNESTVS anno 1482. ALBERTVS anno 1516. CHRISTIANVS WILHELMVS anno 1615. & AVGVSTVS Dux Saxoniae, postulatus administrator Archi-Episcopatus anno 1655. Sed pleraque moribus & consuetudini non scriptae originem debent.

X. Id imprimis, quantum ad salinas Halenses singulare est, quod duz distinctae ibi societates reperiantur: altera fontium & saluginis, die Guts-herren, die auf ihre Ausläuffte sitzen; altera coctionis & sarraginum, Pfänner.

XI. Fontes inter socios in portiones arithmeticas dividuntur: Nimirum der Teutsche Born in 128. Quart, (non secus ac metallifodinae in totidem Ruxe) deren jedes wöchentlich 60. Zober giebet; Der Gutsjahr in 24. Quart, jedes zu 44. bis 45. Zobern, & quaevis quarta in 12. Pfannen; Der Metris in 80. Quart, jegliches Quart

- b) Die Brunnen und Rothe liegen im Thale, und ist vormahls der Ort, wo die Stadt lieget, der Berg genennet worden, daher die Stadt-Gerichte annoch die Berg-Gerichte heissen. Wenn lange kalt lager gehalten wird, läuft der Teutsche Born über, die andern aber nicht, weil sie höher, als jener, liegen, und alsdenn kan man 278. Schock Zober wöchentlich aus allen ziehen; ein Zober hält 8. Eymen, ein Eymen 12. Hällische Kannen; und können daraus 12000. Lasten, jede zu 12. Tonnen oder 32. Stücken Salz, deren zwey ein Weck ausmachen, gerechnet, gefotten werden. Weil nun die Pfänner jährlich über 6250. Lasten nicht debitiren, so wird die überflüssige oder extra-Sohle, welche 4750. Lasten beträgt, von Ihre Königl. Majestät versotten.

Quart zu 2. Pfannen oder 10. Zobern; Der Hackeborn nicht in Quarte sondern in 32. Nössel, derer jedes in 6. Tagen 24. Zober trägt; de divisione in Stühle vid. Hondorff cap. 2.

XII. Hæ portiones olim ad neminem nisi ad socios & corpora pia pertinebant; at cum anno 1479. magna inter urbem & societatem derer Pfänner contentio oriretur, quadranscaturiginum & sartaginum, des Thal-Güths und der Kothé, Archi-Episcopo Ernesto cessit.

XIII. Quot vero portiones ad quemvis sociorum spectent, ex tabula cerea cognoscitur, quæ die Lehn-Taffel appellatur, & quotannis semel, die a Principe constituta, producitur, quo facta circa possessores mutationes eidem inscribantur, damit die Ab- und Zusage schrift geschehe.

XIV. Et aliquando socii fontium ipsi sartagines possident, sie verschieden ihre Sohle selbst, vel possessoribus sartaginum, denen Pfännern, vendunt, vel cotam certa pensione conducunt. add. HEROLD. Consil. Decisiv. 32.

XV. Vbi notandum, 1) neminem lucrum (scilicet quotidianum, add. HEROLD. Consil. decisiv. 32. per tot. ubi de simili consuetudine Stasfurtenfi) ex sartaginibus & salis præparatione percipere posse, nisi qui in urbe Hala jus civitatis obtinuit, zdes proprias, ein Schoßbar Haus, inhabitat, & familiam alit. Ita in Regimine Magdeburgico d. 18. Decembr. 1676. in causa Hansß Barthel Drachstedts contra Caspar Heinrich Drachstedten decretum fuit: daß Kläger nach nunmehr gnugsam beschehener Bescheinigung seines gen Schleiditz gewendeten Domicilii billig pro extraneo und unfähig Thal-Güther hier zu haben, vermöge derer hiesigen Statuten zu achten. Würde nun Beklagter binnen Sächß. Frist des Vorkauffs an den beyden Lehn-Kothén zum Reyher und Backofen, nebst andern Thal-Güthern sich nicht gebrauchen, so wäre er in die Alienation derselben an andere zu consentiren schuldig, auch im Fall der Verweigerung der Consens in contumaciam pro dato so dann zu halten.

XVI. 2) Salinator, qui plurium cotarum Dominus est, non nisi in una coquere potest, reliquas aliis habilibus justa mercede elocare tenetur.

XVII.

XVII. 3) Quilibet cotæ possessor tempore der Besatzung juramenti loco promittere tenetur, emolumenta coctionis, Pfänner-Gewinn, ad seipsum, non ad alios spectare, & cotam vel saluginem sua ipsius pecunia emtam esse.

XVIII. Quo vero inter dominum saluginis & possessorem dominumve sartaginis æquitas in luoero communicando observetur, statutum est, ut quatuor viri pii probique, iique cives Halenses, 2. Würcker und 2. Born-Knechte, a Senatu & magistris fontium primariis electi, gravique juramento constricti, supputata sumtuum quantitate emtorumque numero, pretium utrinque æquum salugini ponant, isque actus verschlagen, & ipsi taxatores Verschläger vocantur. c)

XIX. Sed neque promiscue cuilibet, quantum libuerit, salis quotannis coquere licet; verum quotannis a domino certus numerus derer Zober determinatur, infra quem non licet consistere, nisi quis eo anno jure coquendi carere & expectare velit, ut quam sibi comparavit, salugo reliquis salinatoribus accrescat.

XX. Eamque ob causam stata a Principe die, ut plurimum pridie D. Thomæ quilibet salinator demonstrare debet, se tantum saluginis, quantum sufficit, pro anno futuro comparasse, quod vocant die Besatzung. vid. HOFMANN. cap. 13.

XXI. Atque inde semper æqua inter salinatores proportio observata fuit, ut quilibet per hebdomadam 72. partes, Stücke Salz, coquere potuerit. Supplemento ex salugine operariis addicta, aus dem Gerenthe, capto.

XXII. Verum hic ordo non nihil turbatus; cum enim initio regiminis Ernesti Archi-Episcopi 100. tuguria, Rötthe, essent, & pœnz loco quadrans, nimirum 25. Episcopo cederent, tractu temporis vero adhuc duodecim, & nuperrime aliud, quod decimum tertium est, & zum Kelsche vocatur, permissu Principis exstruerentur, & Archi-Episcopi plura successive alienarent, ut jam non nisi XVI. Do-

U 2.

mino

c) Ante aliquot annos pretium saluginis eousque crevit, ac unquam alias, quamdiu hæ salinæ excultæ fuerunt, und ist der Verschlag 11. Gr. 4. Pf. Holz, 14. Gr. 4. Pf. Sohle, 4. Gr. Schleich- und Roth-Pension, 6. Gr. 3. Pf. Pfänner-Gewinn auf jedes Werc Salz,

mino territorii superant, ipse vero plenum numerum XXV. recuperare secum constituerit, & salinatores possessionibus suis privati non possint, adhuc novem extruendi erunt, quo pacto 121. numerabuntur, quibus salugo non sufficit.

XXIII. Hinc anno 1707. constitutum, ne quis per hebdomadam plus quam duas sexagenas & trientem (2. Schock und 26. Zober,) accipiat; anno 1708. vero non nisi in centum tuguriis coactum fuit, simulque edictum, ut reliquis salinatoribus damnum pro rata pensetur, jamque Rex modum meditatatur, novem tuguria, quae ipsi desunt, & quis conditionibus retrahendi, remque ad pristinam faciem reducendi.

XXIV. Plura de salinis Halensibus ex allegato scripto HOFMANNI & MATTHESII *eilfter Berg-Predigt*, nec non HONDORFII & GOTTFRIDI OLEARII *Haligraphien* requiri possunt, add. David Kellers *Berg- und Salzwercks-Buch*, pag. 371-472. & imprimis notatu dignissimus de salinis Halensibus TACITI locus *Annal. Lib. XIII. cap. 57.* ibique LIPSIVS, BOXHORN. alii. Add. ELLENBERG. *disput. de salinis Halensibus.*

XXV. Superant quaedam de *jure salinarum* in genere: haec apud Romanos vel publicae erant, vel privatae. In publicas foeminae delinquentes, sicut viri in metalla damnabantur. add. *l. 6. de captiv. & postlim. l. 5. §. 8. l. 8. §. 6. seq. de poen. l. 5. §. ult. de extraord. cognit. l. 11. C. de vectigal.* Privatas plures fuisse dubitare non sinunt *l. 5. pr. de reb. eor. qui sub tut. l. 32. §. 3. de us. & usufr. leg. l. 4. §. 7. de censib.* Ex quibus tamen aliquod vectigal exigebatur. SIXTIN. *de regal. l. 2. c. 19. §. 4.* add. SYMMACH. *Lib. 9. epist. 105. & Lib. X. epist. 65.*

XXVI. Moribus Longobardorum in Italia salinae regalibus annumerantur, *z. F. 56.* quod & in Germania factum, ubi ex primitivis ad Imperatorem spectabant.

XXVII. Deinde & Electoribus permittebantur *in Aur. Bull. c. 9.* ubi quidem de sale fossili sermo est, sed dispositio procul dubio ad fontes salinarum extendenda.

XXVIII. Idem ipsum jus aliis Principibus jam ante haec tempora communicatum, usque dum demum pars superioritatis territorialis factum sit.

XXIX. Utrum vero ipsæ salinæ, aut vectigal salinarum ad regalia referenda sint, valde disceptatur. vid. RVMELINVS ad A. B. P. 1. diff. 8. n. 9. seqq. ibique MYLER. in addit. HERT. disput. de superiorit. territor. opusculor. Tom. 2. pag. 297. ibique allegati complures.

XXX. Verius ex consuetudine Germaniæ videtur prius. add. THVLEMAR. de octo-viratu cap. 19. §. 1. ibique citati Auctores. CRVGER. de jure Novemvirorum Part. general. discurs. 3. n. 3. LYNCKER. Consil. IX. n. 21. seqq. STRYCK. Volum. noviss. disp. 21. cap. 3. n. 1-24.

XXXI. Porro ad Principem spectat determinatio pretii salis, & alicubi ejus monopolium, quod tamen in Saxonia nostra urbibus nonnullis, ac imprimis Wittembergæ, ex singularibus privilegiis concessum est. vid. summatim LVFFT. in Repertor. voc. **Salz-Märkte**.

XXXII. Cæterum Potentissimus Rex & Elector noster zrarium salis generale, eine Haupt-Salz-Cassa, eoque pertinentia conditoria, **Salz-Niederlagen zu Wittenberg, Torgau, Mühlberg, Meissen, Schandau und Dippoldiswalda** instruxit, neque in ejus præjudicium ex locis peregrinis sal advehatur, & subditis clanculum vendatur; indictis pœnis gravissimis denuo anno 1699. severe interdixit.

XXXIII. Idem monopolii salis jus Galliarum regem, FREHER. de monet. fol. 48. Principes & status Italiæ, STRACH. de mercat. P. 4. n. 39. seqq. Regemque Prussiæ exercere, idemque in Flandria, Anglia, Bavaria, quin & Tartaria obtinere, MVLLERVS Pract. Marcbic. rer. forens. Resolut. 107. observat. Privilegium Imp. Sigismundi, Sereniss. domui Brunsvigo-Luneburgicæ tributum, exhibet ENGELBRECHT. disp. de jure salinarum, Sect. 2. ab. 9.

XXXIV. Ubi Princeps hoc commercium sibi non vindicat, id ad urbes potius, quam pagos vel nobiles, pertinere ratio civilis postulat, & KLOCK. de Aerar. Lib. 2. cap. 9. n. 15. ostendit. add. FRITSCH. de regali salinarum jure cap. 4. n. 10. seqq.

XXXV. Jus ipsum salinarum ad privatos ut plurimum feudâ titulo derivatur. FRITSCH. Exercit. jur. publ. Vol. 1. disp. ult. §. 33. seq. vid. omnino ACKOLD. vom Post-Regal, Lib. 2. cap. 1. unde tabula cærea, catalogum possessorum continens, vocatur die Lehntaffel.

vid. HONDORFF. *cap. 23.* HEROLD. *de jure representat. cap. 5. concl. IV. n. 1. seqq.*

XXXVI. Hinc etiam domini salinarum titulum dederunt **Salz-
Junker** affectant, quin & equestres ludos cupæ vehendæ anno 1273. tempore Johannis, Ducis Brunsvicensis & Luneburgensis in ipso festo Bacchanaliorum ab iis semper celebratos certis solennitatibus introductos esse refert NOLDEN. *de statu Nobil. cap. 17. n. 11.*

XXXVII. Hinc ad solos masculos salinæ devolvuntur; in iisque simultanea investitura requiritur, nec vendi possunt, nisi minimum tres adhuc vasalli supersint, **wenn das Lehn noch auf 6. Augen stehet.** vid. RHE T. *disp. juris publ. ult. de sarcina emigrantium cap. 4. §. 9. 10. & 11.*

XXXVIII. Fructus post mortem vasalli statim ad dominum revertuntur, quia salinæ curis antecedentibus opus non habent, neque ergo juris feudalis, 2. F. 28. §. *has consequenter*, neque juris Saxonici, **Land-Recht, Lib. 2. art. 58.** dispositio heic locum invenit.

XXXIX. Halæ tamen ex consuetudine heredes defuncti eo anno in possessione manent, & **den Siede-Profit**, Dominus vero **die Austausse** percipit.

CAP. VI.

De

Acquisitione ex naufragiis, vom Strand- Recht.

I.

Consuetudinem, qua bona naufraga domino littoris acquiruntur, ab antiquis temporibus invaluisse ostendit prohibitio FRIDERICI BARBAROSSÆ *in autb. navigia C. de furtis. a)*

II. Eamque omnino extirpari non potuisse indicat repetita sanctio CAROLI V. *in constit. crimin. art. 218.*

III. Sed & patrum nostrorum memoria hodieque eam obtinere intelligimus ex iis, quæ affert SCHOTTTEL. *de singular. & antiq. Germ. Juribus cap. 20.* add. VINN. *ad PECK. de re naut. p. m. 369. lit. c.*

IV. Ori-

a) vid. HERT. *in not. ad PVFENDORFF. de J. N. & G. L. II. c. 3. §. 8. lit. b. ibique allegg.*

IV. Originem rei prisca Germanis & Saxonibus tribui, ab iisque ad alias gentes derivatum ait SCHOTTEL. *d. l. §. 4. in fin.* & VINN. *ad PECK. d. l.* sed scrupulum objicit *l. 9. ff. ad L. Rhod. de jact.* & locus apud JUVENAL. *Satyr. 4. v. 54. 55.*

*Quicquid conspicuum pulchrumque est aequore toto,
Res fisci est, ubicumque natat.*

V. Vocatur alias Grundrühr-Recht, Fahr-Recht, & cum primis circa littora maris Balthici usitatum fuit, ubi hodieque quibusdam in locis precibus publicis inseritur: *Esst wolte den Strand segnen.* Quamvis hanc formulam variis explicationibus emolliant incolæ.

VI. Estque jus occupandi sibi que e vestigio habendi personas & bona naufragorum in littus ejecta.

VII. Ejus fundamentum alii ex jure (i. e. consuetudine) gentium; alii ex præsumta derelictione; alii ex legibus Rhodiorum; (vid. SELDENI *mare claus. cap. 24. seq.*) alii ex jurisdictione territoriali seu littorali in compensationem sumtuum derivant; alii id juri alluvionis non absimile dicunt; alii simpliciter regalibus annuerant; alii errori minus laudabili imputant.

VIII. Rem totam ad potestatem legislativam refert THOMAS. *in disput. de statum Imperii potestate legislativa contra jus commune, §. 41.* idque non immerito.

IX. Etenim si recte jubeat Princeps, ut actione noxali experi licet, quidni etiam, ut bona naufragorum publicentur, utrobique enim admittentis culpa deficit. *b)*

X. Nemo enim jure perfecto obligatur, ut in suo territorio, alteri receptum præstet, unde hæc res pactis commerciorum, foederibus & pacificationibus materiam præbet.

XI. Neque major injustitia hic deprehenditur, quam in Albinatus seu Albinagii jure, de quo *infra* dicitur *cap. XII.*

XII. Aliis itaque fundamentis pro adstruendo hoc jure opus non est; interim *supra posit. 7.* allatæ rationes non nihil adminiculantur.

XIII. Et

b) Non ignoro, aliud esse: alteri suum auferre ob damnum reparandum, aliud: ad lucrum captandum. Sed lata semel lege is sibi imputet, qui in periculum se conjicit.

XIII. Et usus quidem gentium negari non potest contra tot testimonia. vid. SCHOTTEL. *supr. alleg.* KNICH. *de Saxon. non pro- voc. jure c. 5. n. 138. seq.* LINDENBR. *in Glossar. Codici legum antiquar. subjuncto, voce: naufragium.* GRYPHIAND. *de insul. cap. 31. n. 108. seqq.* MARQVARD. *de mercat. lib. 2. c. 4. n. 10.*

XIV. Neque gratis allegatur jurisdictio littoralis & compensatio sumtuum, præsertim ubi res, in mare ejectas, semel amiserunt domini, nec sæpe, nisi difficulter dominium probare possunt. Neque ergo ita male id ad regalia retulit PETR. GREG. THOLOSAN. *de republ. Lib. 9. cap. 1. §. 29.*

XV. Cum vero durum hoc videatur plerisque gentibus, extendendum temere non est ad cymbas sine rectore fluctuantes, vel ad naves, quæ regi post mali, velorum, rudentum & anchorarum amissionem amplius non possunt, salvæ tamen utcunque ad litus appellunt.

XVI. Sed & idem hujus compendii odium fecit, ut hæc consuetudo abrogaretur in locis plurimis, quale quid & in littoribus magnæ Britanniz agitari ex relationibus hebdomalibus belgicis nuper didici.

XVII. Ne tamen littoris accolæ frustra perire naufragos & eorum bona patiantur, in locis maritimis Christianorum generali consuetudine invaluit, ut *βυργερον*, h. e. inventionis vel servationis præmium, quod Germanis *Bergelohn*, *Bergegeld*, vel *Bargedeld* vocatur, inventoribus exsolvatur.

XVIII. Hujus quantitas pro locorum diversitate variat; maximam ad trientem rerum inventarum ascendere observavi. Semper tamen distingvi debet inter inventionem in littore, & servationis operam, quod ipsa etymologia vocis *Bergen* ostendit.

XIX. Quin & tempora præscriptionis ordinaria domitis, naufragium passis, non permittuntur, sed brevius ut plurimum repetitioni præfinitur, plerumque annum. Idque haud injuste, ne diutius respublica ad res peregrinorum custodiendas obligetur.

XX. Plura de hac materia, in nostratibus provinciis parum nota, requiri possunt ex LOCCENII *tractatu de jure maritimo*, KVRI-CKIO *ad jus maris. Hansæaticum tit. 9.* & STYPMANNO *de jure maritimo, passim.*

CAP. VII.

De

Jure molendinorum.

I.

Ivs extruendi molendina complures ad regalia referunt. STYPMANN. *de jure maritim. P. 2. c. 2. n. 174.* BESOLD. *thes. pract. voc. Mühlen.* HERT. *opusc. Tom. II. pag. 301. in not.* SCHILT. *Exerc. ad ff. 47. lb. 49.*

II. Et pro hac sententia facere videtur, quod in diplomatibus nobilitationis, in denen Adel-Brieffen, jus extruendi nova molendina ut plurimum tanquam singulare privilegium concedatur, & aliquando vasalli de eo investiantur.

III. Sed contrarium, videlicet quemvis in fundo proprio, etiam juxta flumen publicum, molam extruere posse, ex legibus & rebus judicatis etiam in Saxonia contra CARPZOVIVM *P. 2. const. 4. def. 10.* defendit, variisque rationibus confirmat Dn. HORN. *Jurisprud. feud. Cap. 8. n. 26.* præeunte & libertatem communem multo prolixius defendente ZIEGLERO *de jur. Majest. Lib. 2. cap. 15. §. 32-48.* CONF. MEV. *P. 9. decis. 72.* & BORN. *disp. jurid. XIII. de eo quod justum est circa molend. c. 2.* quam disputationem propemodum ad verbum adscripsit LEISER. *in jur. Georg. Lib. 3. cap. 15.*

IV. Idque non modo de molendinis aquaticis, de quibus laudati auctores agunt, sed & de pneumaticis verum est, & multo minor dubitandi ratio. Dissentiant GRYPHIAND. *de Insul. c. XI. n. 27.* KLOCK. *de arar. L. 2. c. 8. ibique* PELLER. *in annot.*

V. In Marchia Brandenburgica vero contrariam obtinere consuetudinem testatur SCHEPLIZIVS *in consuet. March. P. 4. tit. 23.* & KOEPPEN. *Decis. 20. n. 4.* ex iisque STRYCK. *Volum. noviss. disp. jurid. V. cap. 2. n. 76-84.* & *Volum. III. disp. XVII. cap. 2. n. 24 seqq. usque ad n. 31.*

VI. Certe posse Principem hanc libertatem extruendi molendina, habita utilitatis publicæ ratione subditis auferre, dubium non est.

VII. Ea vero prohibitio in dubio eo usque haud extendenda, ut usus molendinorum, jam extructorum subditis interdictus, iique ad ea destruenda vel derelinquenda obligati videantur.

VIII. Etenim uti prohibitio, ne quid juris in posterum acquiratur, potestati legislatoriae ordinariae; ita ereptio juris jam quæsitæ soli dominio eminenti tribuenda est.

IX. Ita deficiente statuto vel legitime præscripta consuetudine nemo prohibetur molendinum juxta molam alterius extruere, dummodo respectu hujus flumen non mutetur. BORN. *dict. disp. cap. 4. n. 1.* licet vel maxime lucrum ex frequentia der Mahl-Gänge intercipiatur. HERT. *Opuscul. Tom. I. p. 138. ibique alleg.*

X. Atque hinc ulterius colligitur, posse molendinum de loco in locum transferri, machinas multiplicari, & in aliud genus etiam a vasallis indistincte converti, daß man mehr Räder einhängen und die Gänge vermehren, ingleichen Mahl-Mühlen in Stampff- (als Del- und Papier-Mühlen) Schleiff- oder Schneide-Mühlen verändern könne.

XI. Quoties vero cursus aquarum immutatur, aut aquæ ductus ex flumine publico derivatur, aut molendinum in fundo publico ponitur, Principis consensum necessarium esse, BORN. *in dict. disp. c. 3. §. 3.* evincit.

XII. Ita si molendinum bannarium vel multiplicetur, vel de loco in locum transferatur, vel merces pro comminatione frumenti &c. augeatur; neutrum sine Principis permisso fieri potest, eo effectu, ut jus cogendi ad mutationes istas proferatur.

XIII. Judicatur molendinum juxta leges loci, in quo ædificium positum est, non fluminis, in quod rotæ porriguntur, secus quam videtur HERINGIO *de molend. q. 17. n. 28.* alia omnia asserenda de molis navalibus BORN. *d. l.*

XIV. Et in questione de distantia molarum ab invicem flumen cum anfractibus suis, vel via regalis dimetienda est: non vero linea recta per aerem ducenda. BORN. *d. l.*

XV. Porro in extruendo molendino modus lege publica præscriptus, aut qui longa consuetudine invaluit, diligenter observandus est; cujusmodi regulas in ordinationibus molendinorum passim reperire

repetire licet. Summa capita ordinationum Electoralium Saxoniarum exhibet LVFFT. in *Reporter. Saxon.* p. 702-726.

XVI. Imprimis ratione des *Sach-Baums* observandum, ordinationem Saxon. de anno 1653. art. 9. non ad flumina publica & majora solum, sed ad omnia pertinere. BORN. *d. disp. cap. 4. §. 3.* BERL. *P. 2. decis. 176.* dissentit quodammodo *Magnif. Dn. HORN. in append. jurispr. feud. n. XXII. pag. 249.* quid vero sit der *Sach-Baum und Sicher-Pfahl* vid. LEISER. *Jus Georg. Lib. 3. c. 15. n. 60-70.*

XVII. Circa ejusmodi controversias & defectus molarum judicium est penes earum praefectos, & in Saxonia Electorali penes certos molitores, ad dirimenda ejusmodi litigia peculiariter constitutos. BORN. *d. l. §. 6.*

XVIII. Molentes eo ordine ad molendum admittendi sunt, quo frumentum in molam advexerunt. *Sächsisches Land-Recht, Lib. 2. art. 59. in fin.* HERT. *Parcem. Germ. 50. Libr. 1. in opuscul. Tom. III. p. 497.* *Ebur-Sächsische Mühlen-Ordnung, de anno 1661. Rubr. Mühlen-Meister §. und sollen, CARPZ. L. 2. Resp. 46. n. 8. HERING. quest. 44. n. 19. §. 99.*

XIX. Domini tamen frumentum, licet tardius allatum, praefereendum esse censet MYLER. in *Metrolog. cap. 17. §. 6.*

XX. Ipsi molitores semper fere male audiverunt, atque unum cum filiis ipsorum olim ab honoribus ecclesiasticis, & multis in locis ab opificum & mercatorum collegiis exclusi fuerunt. HERT. *d. Tom. III. p. 417.*

XXI. Postea existimationi eorum prospectum est in *ordinat. Imper. Polit. de anno 1548. tit. 37. & de anno 1577. tit. 38. add. MEV. P. 5. decis. 117.* HERTIVS *Parcmia XIII. Libr. I. in opuscul. Tom. III. p. 417.* RICHTER. *decis. 80. n. 11.*

XXII. Multo minus ergo arcendi, qui filias eorum in uxores ducunt. CARPZ. *Lib. 6. Resp. 99.* MEV. *P. 5. dec. 116.* HERING. *de molend. quest. 1. n. 77.*

XXIII. Delicta molitorum potissima enumerat BORN. *d. disp. cap. 6. §. 2. & fusius LEISER. in jure Georgico Lib. 3. c. 15. n. 124-135.*

XXIV. Superest, ut dicamus de *molendinis bannariis.* Sed

maximam operæ partem præoccupavit PETR. MVLLER. *in disp. de molendin. bannar.*

XXV. Molendinum bannarium est, *in quo certi districtus homines frumenta sua molere tenentur, neque ejus rei causa alio diverſant, legitimis mediis compelli possunt.*

XXVI. Hoc jus cogendi in dubio non præſumitur, licet quis vel per centum annos certum molendinum frequentaverit; dummodo alibi moliturus prohibitus non sit, neque in prohibitione per tempus legitimum acquieverit.

XXVII. Nempe bannum molendinarium acquiritur vel auctoritate Principis ex lege publica aut privilegio. BORN. *d. l. cap. 5. §. 7. & 8.* dissentit quodammodo HERT. *de superior. territ. tb. 54. opusculor. Tom. II. p. 311.* sed ei satisfiat ex iis, quæ affert STRYCK. *Vol. 3. disp. 17. cap. 3. n. 17. seqq. & cap. 5. n. 23.*

XXVIII. Vel auctoritate magistratus, statuto municipali. BORN. *d. l. §. 10.*

XXIX. Vel inter privatos pacto aut præſcriptione. BORN. *d. l. §. 11-14.* ubi etiam de modis acquirendi spurii.

XXX. Cessat hoc jus cogendi 1) si quis in eo districtu ad proprium & familiæ suæ usum molendinum sibi extruxerit. HONDED. *Vol. 2. Consil. 84. n. 58.* is enim frumentum alio molendum mittere non cogitur. *vid. supra L. 1. cap. 15. post. 5. seqq.*

XXXI. 2) Si ad molendinum bannarium tutus non pateat, aditus.

XXXII. 3) Si molendinum bannarium omni frumento contendendo non sufficiat; quod fieri dicitur, si molentes ultra 24. horas expectare teneantur.

XXXIII. Alibi & sigillatim in Saxonia Electorali cautum est, ut alia mola usus, a molitore bannario tesseram, licentiæ alibi molendi indicium impetret.

XXXIV. 4) Si molentes in molendino bannario defraudentur, damnumve ipsis inferatur, aut merces insolita exigatur.

XXXV. 5) Si dominus molæ bannariæ jus cogendi vel: expresse vel tacite remiserit.

XXXVI. De molendinis, *utrum rebus mobilibus an immobilibus*

libus accensenda sint, olim dubitatum fuit. Neque vero adeo de aquaticis, quam de navalibus & pneumaticis. CARPZ. P. 3. Const. 24. def. 8.

XXXVII. Mihi omnia ad res immobiles referenda videntur contra CARPZ. d. l. per rationes STRVVII in Syntagm. jur. feud. c. 6. Apor. XI. n. 5. seqq.

XXXVIII. Atque inde est, quod Serenissimus Saxonia Elector molendinum pneumaticum, in feudo extractum, non heredibus allodialibus sed successoribus feudalibus cedere voluerit Deciss. noviss. 53. contra CARPZ. P. 3. Const. 31. d. 4. add. FINCKELTH. obs. 26. per tot.

XXXIX. Et prædiis rusticis vulgo magis accensentur quam urbanis, cuius rei rationem non perspicio, neque id argumento l. 7. eorum. præd. l. 198. de V. S. §. 1. Inst. de servit. sed contrarium potius colligitur.

XL. Sed & si braxare negotium urbanum est, cur non etiam molere, cum utrobique frumentum ad usus humanos & victum præparetur. Et molitores pro opificibus non minus ac braxatores habeantur.

XLI. Neque commode ad quæstionem, an molitoris supelles, in malam conductam inuenta, locatori tacite oppignorata videatur? vulgaris applicatur opinio; unde enim securus erit locator, cum fructus molendini non diu pendeant, nec certo anni tempore simul, sed quotidie non secus ac ex aliis prædiis urbanis percipiuntur.

XLII. Qui molendina spoliant, crurifragio puniuntur Jure Saxonico communi, Land-Recht. lib. 2. art. 31. Die den Pflug herauben oder Mühlen, ic. die soll man alle radbrechen. quod Glossa ad eos, qui frumentum, non alias res, ex mola rapiunt, restringit.

XLIII. Istum vero rigorem praxis non amplius servat. Lex Salica furtum frumenti 15. solidis, furtum ferramenti vero 45. solidis punit, c. 25. In legibus Wisigothicis Lib. 7. tit. 2. leg. 12. furtum molinarum ut alia furta componi jubetur, & præterea centum flagella dictantur. GREGOR. THOLOS. Syntagm. jur. univers. Lib. 37. cap. 12. n. 6.

XLIV. Si quæ ad hanc materiam forte notanda supersunt, a) ea ex amplo JOHANNIS HERINGII *de molendinis eorumque jure tractatu* requiri possunt, quem pervolvere non licuit.

a) Vtrum in l. 12. §. 10. *de instr. leg.* machina pro molendino, & afinus machinarius *ibid.* & in l. 60. §. 3. *de leg. 3.* pro molendinario accipiantur, inquirat BAIER. *de instrum. opific. cap. 8. §. 49.*

CAP. IIX.

De

Jure viarum.

I.

Via vel publica est, alias consularis, regia vel militaris dicta, *eine Heer- oder Land-Strasse*, item *des Königs Strasse*: vel vicinalis; eaque iterum vel in utilitatem totius alicujus universitatis vel certi prædii possessoris constituta. Illa vicinalis, est *Feld-Weg, Dorff-Strasse*; hæc aliquando agraria, plerumque simpliciter *ein Fahrweg* vocatur.

II. Hæc jure servitutis in privato fundo competens in explicatione *tituli institutionum & pandectarum de servitutibus rusticis* satis tractatur, atque adeo huc non pertinet.

III. Ista ex via publica versus vicos vel agros rusticorum, præta & sylvas decurrit, & aliquando in aliam viam publicam exitum habet, aliquando sine ullo exitu intermoritur, uti loquitur l. 3. *ff. de loc. & itin. publ. add. l. ult. de S. P. R.*

IV. Huc pertinent *platea paganica, die Dorff-Strassen*, amplioris sæpe latitudinis, quarum usum, sed restrictum domini pagorum sibi vindicant.

V. Nempe ut plurimum linum aliudve frumentum inibi ferunt, ita tamen, ne viz per vicum porrectæ, neque ingressui in villas officiant.

VI. Hoc jus, jurisdictioni contradistinctum, vocatur *die Dorff-Strassen-Berechtigkeit*, neque ad extruenda ædificia vel arbores, perpetui usus gratia plantandas, extendi debet.

VII. Rusticis singulis id non competit, nisi observantia vel præscriptio-

scriptione id acquisiverint, qua de re *disputatio Gryphiswald. 1702. præfide* JO. SCHACK. habita consuli poterit.

VIII. Publica via seu regalis consideranda est ratione usus, refectationis & jurisdictionis.

IX. Usus promiscue omnibus patet, unde tanta viæ latitudo requiritur, ut currus sibi invicem obvii sine remora prætervehi possint. *Sächsisches Land, Recht, L. 2. art. 59. des Königs Strassen soll seyn also breit, daß ein Wagen dem andern ausweichen möge.*

X. Quod cum in locis montanis & similibus effici, atque angustia viarum emendari non possit, *dict. art. 59.* disponitur, daß der leere Wagen solle weichen dem geladenen und der minder geladene dem schwereren, der Reitende dem Wagen, und der Gehende dem Reitenden. Sind sie aber auf einer Brücken, und jaget man einen Reitenden oder einen zu Fuß, so soll der Wagen still stehen, also lang, daß sie mögen herfür kommen, und welcher Wagen zu erst auf die Brücken kommt, der soll zum ersten überfahren, er sey leer oder geladen. Quod in terris Saxonice ZOBELIVS P. 2. Diff. 45. n. 1. & Provinciis Germaniæ reliquis, ab aurigis observari experientia testatur.

XI. Usus viarum publicarum gratuitus est, neque olim pro transitu quicquam exsolvi oportuit.

XII. Quo vero securior esset transitus, olim officium tuendi viatores ab invaloribus vel latronibus, certis personis demandatum, quibus merces aliqua pro comitandi opera soluta, quam vocarunt das *Geleite.*

XIII. Sed & præter conducendi officium viæ, præprimis ubi per sylvas eundum est, certo tempore visitare debebant, quod vocabatur, *den Halt bereiten, der Haltritt. Ordin. Provinc. Sax. de anno 1555. SCHILT. disp. de Amfaffus, inserta Exercit. ad ff. P. 1. p. 468. seq.*

XIV. Stabilita pace publica & sylvis magnam partem excisis, officium conducendi desit, mercede nihilominus retenta, quam omnes viatores exsolvere simpliciter tenentur.

XV. Eam ob rem dominum territorii viatoribus, a latronibus spoliatis, damnum sarcire teneri plures asserunt. MYLER. *de Princip. & Statibus imper. P. 2. c. 59. n. 4. seqq.* dummodo hi via regia usi sint. MYLER. *del. n. 10. add. ZIEGL. de jur. Maj. lib. 2. c. 17. §. 15. & lib. 2. c. 13. per tot.*

XVI. Reparatio & munitio viarum ad Principem spectat. Exiguum quidem jus esset privatorum, quod non nisi in onere consistit; id tamen ipsis temere concedendum non est. ZIEGL. *d. cap. 17. §. 12-14.*

XVII. Sumtus olim ex fisco suppeditati; hodie operæ subditis per præfecturas injunguntur; Artificiales vero & majorum expensarum a viatoribus colliguntur. ZIEGL. *d. l. n. 19. add. Sächs. Landr. L. 2. art. 27.*

XVIII. Quantum ad *jurisdictionem*, eam in via publica Principis esse, licet alteri per istum districtum merum imperium competat, constans est Doctorum, præsertim Vitembergensium, sententia, quam contra BOCERVM late defendit ZIEGL. *de jurib. Majest. Lib. 2. cap. 17. §. 30-38.* eamque aliquot consiliis in controversia inter Erfordiensēs & Duces Saxoniz de via publica assertam esse refert. SIXTIN. *de regalibus L. 2. c. 2. §. 16.*

XIX. Scilicet non de omni jurisdictione in via publica, sed de jure gladii quaestio concipienda, atque in Saxonia Electorali legibus publicis decisa. vid. ZIEGL. *d. l. §. 36.*

XX. Sed & alibi subditis jurisdictione in viis publicis conceditur; prout innuere videtur distinctio *der Zaun-Berichte und Straßsen-Berichte*. vid. STRYCK. *Vol. 1. disp. jurid. 22. de jurisdictione circumscripta.*

XXI. Tanta vero est viarum publicarum securitas, ut etiam rem minimam vi eripiens in via publica capite puniatur. *Constit. Crimin. art. 126. ibique STEPHANI Comment. BODIN. de republ. Lib. 6. cap. ult.*

XXII. Sed & injuria, in via publica illata, graviori animadversione coercetur; ita osculum, invitæ virgini in via publica ereptum, multa & simul relegatione ad 30. milliaria; MATTH. *de afflict. decis. 275.* quin & gladio punitum fuit. CLAR. *Pract. Crimin. §. ult. q. 83. vers. osculum inferens.*

XXIII. Viatores, equites vel aurigæ, per terram transeuntes, quanto propinquius secundum viam stantes in loco amplecti poterint ad refectionem equi sui, impune equo porrigant. Licitum etiam ipsis uti herba & viridi sylva pro sua commoditate & usu necessario

fario sine vastatione, per constitutionem FRIDERICI 2. F. 27.
in fin.

XXIV. Hanc constitutionem de solo necessitatis casu exaudiendam esse, ratio & consuetudines Germanicæ volunt. *Sächsisches Land-Recht, Lib. 2. art. 68.* Extra hunc casum frumentum depascens, sed secum non auferens damnum sarcit. *Sächsisches Landr. L. 2. art. 39. & 40.*

XXV. Hodie postquam Germania vicis & cauponis ubique abundat, hæc consuetudo evanuisse videtur.

XXVI. Ista vero securitate non gaudent merces, evehi aut invehi prohibita. vid. *MANDATVM Regio-Electorale Saxon. de anno 1699. wider Ausführung derer Victualien ausser Landes.*

XXVII. Corpora defunctorum non nisi exsoluto vectigali speciali, dem *Todten-Zoll*, de loco ad locum transvehi posse prætenditur, sed immerito. Dixi in *posit. ad ff. de religios.*

XXIX. Cæterum via publica necessario observanda est, ne vectigalia evitentur, idque sub pœna commissi. vid. *MANDATA Electoralia Saxon. de anno 1601. 1653. 1654. &c.*

CAP. IX.

De

Restricta vindicatione rei nostræ.

I.

Rem suam, ubicunque reperta fuerit, vindicare juris gentium & primarius domini effectus est.

II. Enim vero id notatu dignam restrictionem patitur ex parcernia germanica vulganica: *Hand muß Hand wahren.*

III. Origo ipsius ex *Jure Saxonico* est, *Land-Recht, L. 2. art. 60.* unde discimus eum, qui sciens volens alicui rem suam tradit, eam non nisi ab eodem repetere posse.

IV. Atque id ipsum *Jure Lubecensi L. 3. tit. 2. art. 1. & 2.* quod utrobique de solo commodato loquitur.

V. Amplitudinem sententiæ hujus legis melius exhaurit *jus Hamburgense Lib. 2. tit. 2. art. 7.* *Auf wasserley Weise er das aus seinen Währen läffet mit seinen Willen.*

Y

VI Idem

VI. Idem servant *Jus Suecicum*; LOCCEN. *Synops. jur. Succ. Diff. 12. q. 5. & in Exercit. ult. corrolar. statutum Brunsvicense tit. von Ansprache eines Pferdes, und anderer Güther. Jus Culmense Lib. 4. tit. 2. §. 3.* aliaque statuta enumerata HENR. GIESEBERTO *in pericul. statutor. Harmon. pract. art. 13. n. 18.*

VII. Rationem hujus rei in commerciorum utilitate & securitate non abs re quærit MEV. *ad jus Lub. d. art. 2. n. 5. 6.*

VIII. At cum eo tempore, quo speculum Saxonicum concinnatum est, tantus mercaturæ favor nondum fuerit, mallem id fidei Germanorum, quam ad superstitionem usque præstabant, tribuere.

IX. Notatu dignam vero *limitationem* affert HERT. *disputat. de conventionibus dominii translativis §. 29. opuscul. Tom. III. p. 90. & 91.* si posterior rem bona fide acceperit.

X. *Aliam* limitationem vel potius declarationem affert MEV. *P. 8. decis. 24.* ut procedat active, non passive, i. e. si primus secundo, hic tertio tradiderit, atque tertio res evincatur, huic & contra primum actio datur.

XI. *Tertiam* limitationem affert MEVIVS *ad d. art. 2. n. 23.* si secundo invito res eripiat, primum etiam agere posse.

XII. *Quarta Juris Culmensis* est: dummodo commodatarius &c. rem alienaverit titulo oneroso, non lucrativo.

XIII. Cæterum licet is, qui rem ipsi a me traditam fraudulenter alienavit, jam non amplius sit solvendo, rei tamen vindicatio contra tertium non competit.

XIV. In Saxonia Electorali & Germania superiore hæc regula abrogata, & vindicandi licentia pristinx latitudini restituta est. CARPZOV. *P. 2. Const. 26. def. 5.* add. HAHN. *ad tit. commod. n. 7.*

XV. Atque hunc canonicum, quomocunque limitetur, absurditatis arguit HAHN. *ad tit. commod. n. 7.* & DIETHERVS *in addit. ad Besold. thes. pract. voc. Gewohnheit, p. m. 321.* contra eum rationi & æquitati imprimis congruum putat D. JOHANNES Amstel *in disput. peculiari Regiomonti 1689. ventilata.*

XVI. Similem fere constitutionem Angliæ *idem* AMSELIVS §. 12. commemorat, ut qui res mobiles in foro publico emit, prævia insinuatione contractus, telonioque, quod mercibus impositum, soluto, eas, licet furtivas, statim suas faciat.

XVII.

XVII. Antwerpia; emtorem rei alienae non statim quidem, sed tamen intra 15. vel 16. menses securum fieri, & ab eo tempore omnem evictionem excludi observat GVICCIARDINVS in ejus urbis descriptione.

XVIII. Affinem superioribus Juris Saxonici constitutionem, ut creditor, cui pignus sine culpa periit, jus crediti amittat, Land-Necht, Lib. 3. tit. 5. abrogavit SERENISSIMVS P. 2. Const. 16.

CAP. X.

De

Usufructu gentium germanicarum cum dominio utili plane conveniente.

L

Dominium est jus, quo res aliqua nostra est, sive quo non eodem modo ad alium ac ad nos spectat, aut, si explicatius loqui velimus, est jus alios a re aliqua excludendi.

II. Neque ergo facultas re utendi, quam usufructum condalem vocant, pro parte dominii haberi potest, quippe quam a domino, salva ejus essentia separari posse Tituli Insti. §. ff. de usufr. evictum.

III. Usufructuarius enim de proprietate nullo modo participat, sicutibus Jctis Romanis & hodiernis, quando usufructum in re aliena esse asserunt.

IV. Ita etiam jus disponendi, id est, rem alienandi, mutandi essentiam dominii non ingreditur, quippe quod legibus vel pactis, salvo dominio, abesse potest.

V. Neque perpetuitas & jus rem ad heredes transmittendi ad substantialia dominii referri debet, cum & ipsa iisdem modis, quibus disponendi licentia, constringi vel plane tolli possit.

VI. Vnde patet, essentiae dominii eo nihil decedere, quod facultas revocandi a concedente reservetur, aut facultas de ea libere disponendi restringatur vel tollatur, vel denique usufructus in alium transferatur, quam diu jus excludendi sive rem vindicandi penes dominum illibatum manet.

VII. Dividi vero potest dominium, idque *vel uniformiter*, ut nempe uterque dominorum simili jure erga invicem & adversus extraneos gaudeat, quod vocatur dominium commune sive communio, positiva, stylo juris civilis vero rei communis.

VIII. *Vel difformiter*; quatenus non solum utendi facultas, sed & ipsum proprietatis exercitium magis in alterum transfertur, quam retinetur, & fere in subsidium reservatur. Injunctis tamen certis præstationibus, vel in dando vel faciendo consistentibus, quibus qui particeps domini factus est, alterum idem suo modo retinuisse fatetur, atque inde enascitur conceptus domini directi & utilis.

IX. Probe vero notandum, hos terminos non ex L. E. formibus haustos, sed occendi & conceptum distinctum formandi gratia ab interpretibus inventos esse, idque ex urgenti ratione: cui enim jus vindicandi competit, ei competit dominium, quod ipsum est jus excludendi; quousque ergo hæc subsumtio perit, eousque dominium utile negari non potest.

X. Neque est, cur terminos directi & utilis fastidiamus, dum modo observemus, eos non eo modo, quo de actionibus prædicantur, hæc supponi.

XI. Atque his observatis, corruunt, quæ HVBER. præf. ad Inst. de R. D. tb. 15. & ad ff. si ager vectig. tb. 4. item P. 1. digress. Lib. 4. §. 6. §. 2. WISENB. ad ff. de A. R. D. tb. 14. & in Comm. ad l. 20. C. de pact. n. 6. LVDWELL. in synopsis. jur. feud. c. 2. n. 2. DONEL. l. 1. cap. 13. in fin. ANT. MATTH. de fundam. jur. aliter jaciendis quam vulgo, disp. 7. tb. 81. — 86. item FORSTERS, CVJACIUS, GIPHANIVS, NIELLIVS, RIEMERS, HARPRECHTVS, alique, ab his ad oppugnandum dominium utile evocati, objicere solent.

XII. Hoc dominium utile agnoscimus 1) in emphyteusi; quantumvis enim emphyteux dominium utile negetur l. 1. ff. si ager. vectig. idem tamen ipsi asseritur in l. 12. C. de fundo patrimoniali.

XIII. a) in feudo, respectu vasalli, cuius rem vindicandi, 2. F. 8. ad heredes transmittendi, 2. F. 23. in fin. & faciem feudi mutandi, 2. F. 28. vers. si vasallus. competit, quæ omnia usufructuario denegantur §. 3. Inst. de usufr. l. 44. & 61. ff. l. 14. C. de usufr.

XIV. 3) In jure dotis, quod marito competit. CARPZ. de jure femin.

fœmin. singulari, Decad. 5. posit. 3. ROSENTHAL. *de feud. c. 10. concl. 5. n. 2.* THOLOS. *syntagm. Jur. universi L. 1. c. 12. n. 7.*

XV. 4.) In *dotalitio*, prout recte docent NICOL. HENELIVS de jure dotalitii *cap. 8. §. 1. & 2.* MYLER. *in Gamolog. cap. 10. n. 8.* GVID. PAP. *decis. 524. seq.* GARS. MASTRILLVS, *Decis. 212. n. 7.*

XVI. Non obstat, quod dotalitium usufructus vocetur ab interpretibus, BERL. *P. 2. Concl. 52. n. 11. 64.* COLER. *P. 2. Dec. 60. n. 14.* TABOR. *de dotalitio lib. 35.* CARPZOV. *L. 6. Resp. 54. n. 10.*

XVII. Eodem enim modo usufructus dicitur, quo feudum, *2. E. 25. infra.* nempe usufructus juris Germanici.

XVIII. Paria nempe sunt dotalitii & ipsius dotis iura, quando contraarium expresse non reperitur dispositum; cum dotalitium sit ipsa dos germanica. Dixi (præeunte SCHILTERO) *in posit. ad ff. de jure dot.*

XIX. Atque hinc bene infert HENEL. *de jur. dotalit. c. 12. §. 18.* Viduz ratione dotalitii utilem rei vindicationem competere, qua in re consentientem habet RAVCHBAR. *P. 1. Q. 30. n. 21.*

XX. Porro hinc infert laudatus RAVCHBAR. *d. quasi. 30. per 202.* viduam ratione dotalitii ad cautionem usufructuariam præstandam non obligari. Id quod in *curia Fitembergensi* ita decisum esse refert *n. 8.*

XXI. Dissidentibus WESENBEC. *P. 1. Conf. 1. n. 15.* HARTM. PIST. *obs. 2.* HERING. *de fidejuss. c. 6. n. 229.* CARPZ. *P. 2. Conf. 42. def. 7.* decepti sunt argumento usufructus Romani, cujus speciem esse putarunt dotalitium.

XXII. Neque obstat, quod morte viduz dotalitium, eidem relictum, expiret; etenim dominio directo non obstat, quo minus morte accipientis finiatur. At usufructus ad heredes nunquam transit.

XXIII. Ulterius hinc infert NIC. EVERH. *Conf. 217. n. 17.* viduam posse ex lacu magno terram arabilem facere, quod de omni mutatione faciei fundi intelligo, dummodo res non fiat deterior, quod nec vasallo in fundo feudali permittitur.

XXIV. Hinc laudemia, durante dotalitio, ex fundis a prædio concessio dependentibus, debita non heredibus vasalli, sed viduz, tan-

quam dominæ utili, cedunt, uti rationibus & præjudiciis firmat HENNEL. *de dotalit. cap. 8. §. 8.*

XXV. Nempe ut altius rem repetamus: Dotalitium vocatur *Leibgedinge*, seu *Leibe leihen* præcis: *Litbolais*; verum hanc vocem non solum dotalitium, sed omnes domini utilis, Germanis frequentati, species comprehendere, patet ex *cap. 48. Juris Provinc. Alemann.*

XXVI. Atque hoc jus, *Leibgeding*, facultatem alienandi sibi onere census continet, ita ut domino saluum maneat jus prociusseos *Schwab. Land. R. cap. 49. §. 4. add. cap. 110.*

XXVII. Atque in signum amplioris juris & partis proprietatis, in accipiente devoluta, usurpata tantum investitura, tum constitutio census.

XXVIII. 5) In *precaria*, quæ etiam *prebende* vocatur. Enim, si nudum contineret usumfructum, necesse non erat alienationem acquirenti discrete interdicare, quod ubique factum fuisse, formulæ Marcuphianæ, in *posi. nost. ad ff. in. si ager vectigal* allegata, docent.

XXIX. Vnde ALVAROTT. *in proem. comm. feud. n. 45.* SCHRADER. *de feud. p. 2. c. 2. n. 55.* BLUMBLACHER. *de jure precar. cap. 14. n. 5. 12. seq.* VALASC. *de jure emphyt. c. 34. n. 12.* MOLIN. *de j. & j. Tract. disp. 298. n. 21.* BOECKELMANN. *de action. c. 3. p. 1. n. 12.* aliique complures domini utilis translationem in precaria agnoscunt. Quod etiam investituræ renovatio & laudemini præstatio, maxime vero transitus hujus juris in heredes evincunt.

XXX. 6) In *preclis censuicis ruralibus*, qualia Germanis ante receptionem juris Romani ubique frequentata fuerunt, neque nudum usumfructum, neque dominium plenum, sed utile transferri, præunte B. ZIEGLERO, luculenter, ut puto, ostendi in *posi. ad ff. si ager vectig.*

XXXI. Similem in regno *Lusitaniæ* observantiam suppeditat *additionator* ad ANTON. de GAMMA *Decis. 38. p. m. 78.* his verbis: *In his sâmen regnis erêdo, quod contractus semper judicabitur emphyteusicus, quando solvitur aliquid pro re aliqua, & quod solvitur, non correspondet fructibus, & solvitur in recognitionem, quia ut plurimum non reperitur contractus censuales, de quibus autores loquuntur:*

sur: nam quando quis dat rem suam ad censum, semper dat cum reservatione dominii directi, & idem erit in angusta pensione, de qua non apparet scriptura.

XXXII. 7) In majoratibus alii nudum usumfructum reperire sibi videntur: GOMEZ. LL. Taurin. 40. n. 85. ANTON. de GAMMA decis. 350. n. 1. & hos securus majoratum explanator DIDACVS SPINO a CERES.

XXXIII. Alii majoratus possessorem pro vero domino habeant: JOH. del CASTILLO de usufr. cap. 4. n. 3. GVTIERREZ. L. 1. pract. quest. 17. n. 3. VALASC. Tom. 2. Consult. 116. n. 5.

XXXIV. Verum istud dominium circumscriptum & tempore certo determinatum, atque adeo revocabile esse concedunt MEREZ. de majoratu Hispan. p. 3. q. 3. n. 54. ANTON. de PADILLA Comm. ad l. 3. C. de servitut. n. 14.

XXXV. Quo minus ergo dominium utile penes eorum possessorem esse cum PINELLO ad l. 1. C. de bon. matern. p. 2. n. 6. largiamur, nondum intelligo, quid obstet; atque ita sentire videtur LVDOY. MOLINA de Hispanor. Primogeniis Lib. 1. cap. 19. & passim.

XXXVI. Nempe directum dominium, si non successor futurus in majoratu; certe tamen integra familia sustinent, quia possessorem in bonis majoratus non recte se gerentem iisdem privare possunt.

XXXVII. Idque & reliquæ majoratum affectiones & jura confirmant, prout facile ostendi posset, si res usum in Germania haberet.

CAP. XI

De

Restricta alienandi mortisque causa relinquendi libertate, & de pactis successoriis.

I.

Iure Romano quilibet bona, undecunque quaesita, tam oneroso titulo transferre, quam donare pro lubitu poterat. l. 19. C. de donat.

II. At Jure Germanorum mag ohne der Erbenlaub und ohne Gericht niemand sein eigen Gut noch seine Leute vergeben; ver-
giebt

giebt er es aber wider Recht ohne der Erben Urlaub, die Erben mögen sich des Guths wohl unterwinden mit Recht, als ob der todt wäre, der es gab. Sächsisches Land-Recht, *Lib. 1. art. 52. Consentit jus Alemann. Provinc. cap. 308.* Ohne des Voigts Ding mag niemand sein eigen hingeben. Seit einer sein eigen wider seiner Erben Willen hin, und ohne des Voigts Ding, sie sollen für den Richter fahren, und sollen es versprechen, und der Richter soll es da antworten (tradere ausantworten) den Erben.

III. Hanc dispositionem de immobilibus intelligendam esse ex subsequenti patet: Alle fahrende Habe aber giebt der Mann wohl ohne Laub der Erben in allen Städten und an allen Orten.

IV. Deinde ex interpretatione usuali hic textus de bonis avitis tantum, von Erb-Stamm-Güthern, accipitur. *Const. Elect. Sax. 12. P. 2.*

V. Scilicet bona avita dicuntur, non quæ præsens possessor, nec quæ pater ipsius quæsit, add. *Const. Sax. 31. P. 2.* sed quæ minimum ab avo quæsit, jure hereditario absque interveniente contractu ad alienantem devoluta sunt.

VI. Itaque naturam bonorum avitorum amittunt, quando frater a fratre eadem emtionis aliove singulari titulo obtinet. *CARPZ. ad d. Const. 12. def. 4.* At sub pacto de retrovendendo emta, & postea redemta, jure avitorum adhuc censentur. *CARPZ. d. l. def. 5.*

VII. Cæterum ex mente juris Saxonici communis non requiri, ut ab avo a) bona devoluta sint, sed omnia, quæ hereditatis vel donationis titulo possidemus, non nisi cum heredum consensu alienari posse ostendit textus, *Weichb. art. 20. verb. mit der Erben Laub, obes Erbe oder gabhafft Guth ist, das ist, daß es nicht unbeerbet oder ungabhafft Guth seye, also daß ers gefaufft habe um sein Geld; denn so mag er es geben, wem er will, ohne jemandes Widersprechen.*

VIII. Porro heredum vocabulum in *d. art. 52.* ex interpretatione authentica SERENISSIMI in Saxoniam Electorali de solis descendentibus alienantis exaudiendum est.

IX. Nec

a) Ita feudum antiquum etiam id est, quod a patre quæsitum, sive paternum. Quo argumento utitur WEHNER. in *obs. pract. voce: Stamm-Güter.*

IX. Nec non de sola donatione, eaque inter vivos & simpliciter tali, non mortis causa, nec propter nuptias, *d. Const. 12. P. 2.* ibique CARPZ. *definit. 8.* contra clarum textum Landr. *Lib. 1. art. 21. in pr.* Man mag Frauen wohl eigen geben zu ihren Leib mit der Erben Laub.

X. Id vero plane juris rationi contrariatur, quod CARPZ. *ad d. Const. 12. def. 10.* asserit: revocationem bonorum, a patre donatorum, non admitti, postquam bona donataro a patre judicialiter sunt tradita.

XI. Neque id probat *constit. Sax. 31. P. 2. verb. ehe die Güther tradiret und aufgelassen*, quippe quæ de retractu rerum venditarum loquitur, unde ad donationem non recte colligimus: cum illic pater æquivalens receperit, neque ergo tantum exinde liberis præjudicium, ac ex donatione imminet.

XII. Deinde donatio bonorum avitorum omnino prohibetur, non vero venditio, sed in *Const. 31.* tantum quousque retractus obtineat, disponitur; magis itaque liberi factum patris in donatione impugnare possunt, quam in venditione.

XIII. Quamvis ergo eandem CARPZOVII sententiam amplectatur BERLICHIVS *P. 2. Conclus. 13. n. 61.* rectius tamen COLERVS *P. 1. decis. 15. n. 44. seq.* jus revocandi indistincte intra annum a die scientiæ computatum liberis tribuit.

XIV. Denique MOLLERVS *ad Constit. Sax. 12.* dubium movet, *annum bona avita ea tantum dicantur, quæ ab ascendentes paterna linea profecta sunt*, quia in *Constitutione* solius avi, & in *alleg. Constit. 31.* conservationis familiæ seu gentis mentio fit; verum id ad maternam quoque lineam a *Scabinis Witembergensibus & Lipsiensibus* extendi IDÈM monet *n. 1. & 2. item lib. 1. semestr. cap. 34.*

XV. Multo latior & textibus juris Saxonici communis; prout jacent, convenientior est dispositio *juris Lubecensis*, quo omnium bonorum hereditariorum immobilium non solum donatio, etiam mortis causa, sed & quævis alienatio & testamentaria dispositio prohibetur. *Stat. Lub. Lib. 1. tit. 9. art. 2. 4. & 5. tit. 10. art. 2. 3. & 6. Lib. 2. tit. 1. art. 14. Lib. 3. tit. 7. art. 2. in fin.* Vbi videatur MEV. in *Comment. & COTHMANN. Vol. 3. Resp. 11.*

XVI. *Conspirant cum jure Lubecensi Stat. Hamburg. P. 3. tit. 1. art. 4.*
 Von Erb-Guth ist niemand vermöge dieser Stadt Recht ohne fei-
 ner nächsten Erben Erlaubniß zu testiren bemächtigt, sondern
 dasselbe seinen rechten Erben ungeschmälet zu lassen schuldig.

XVII. *Nec non Constit. Polit. Civit. Luneburg. P. 4. tit. 1.* Nie-
 mand kan von unsern Bürgern oder Inwohnern sein Stamm-
 Guth, so ihm von seinen Vor-Eltern erblich angefallen, oder
 vor unbeweglich zu achten ist, so wenig in seinen letzten Willen
 verlestiren oder vermachen, oder auf den Todt-Fall vergeben, als
 wenig dasselbe bey lebendigen Leibe ohne Verlaubniß der nech-
 sten Erben, seine Anwartsung ohne Mittel dran haben, auflassen.

XVIII. *Mobilia donandi facultas jure Saxonico communi ita*
 deman comperebat, daß er sich also vermöge, daß er begürtet mit
 einem Schwerdt, und mit einem Schild auf ein Ross kommen
 möge, von einem Stein oder Stock, einer Daum-Ellen (i. e. hal-
 ben Ellen) hoch ohne Hülff, doch so, daß man ihm das Ross
 und den Stegzeiff halte; wenn er das nicht thun mag, so mag
 er sein Guth weder vergeben, noch verlassen, noch gelehnen, das
 durch ers jemand entfremde, der es wartend wäre nach seinen
 Tode. *Sächs. Land-Recht: L. 1. art. 52. b)*

XIX. *Et id quidem in equestris ordinis hominibus obinet; Bur-*
genses vero pedites gladio accincti incedere, zu Ring und Gedinge
gehen, das Schwerdt zu fassen und wieder einstecken; Rustici ara-
rum einen Umgang eines Morgens lang ducere; Faeminae de-
nique ad templum, viginti minimum pertisis ab earum aribus dis-
stans, vel ad judicii locum absque alterius hominis auxilio pedibus
ire, & in judicio, usque dum donatio confirmetur, stare sine sus-
stentatione

*) *Eadem prope modum jure Alemannico Provinciali cap. 379. constituuntur: Al-*
 lieweil sich der Mann also verwalten mag, daß er sich begürtet mag mit ei-
 nem Schwerdt, und mit einem Schild auf ein Ross kommen mag von ei-
 nem Stamme oder Stock, der einer Dum-Ellen hoch ist, ohne eines andern
 Mannes Hülff, doch soll man ihm das Ross heben und den Stegzeiff, dieß
 wyl er das mag gethun, und gehen mag alles Weges eine Myse, so mag
 er gethun mit seinem fahrenden Guth, was er will. Und alsbald er das nicht
 gethun mag, so mag er weder geben, noch lehnen, noch lassen, noch thun, das
 jemand schadet, die seines Guthes warten syndt.

stentaculo tenentur. *Gloss. Germ. in Weichbild. art. 20. n. 30. seqq. & Gloss. in Behnr. cap. 31. n. 8.*

XX. In lecto decumbens masculus aut foemina donare non possunt, was über 5. Schilling werth ist, Weichb. art. 65. alibi nicht mehr, als was sie mit der Hand begreifen, und über das Bett, Bret reichen mögen. *Gloss. in d. art. 65. n. 6. COLER. decis. Germ. XI. P. 1. FRANZK. L. 2. Resolut. 12. n. 15.*

XXI. Istz vero. dispositiones rerum ad solam donationem inter vivos restringuntur, quia nempe donationes mortis causa & testamenta Germanis erant ignota.

XXII. Rem luculenter probat TACITVS *de morib. Germ. cap. 20. Heredes successoresque sui cuique liberi & nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in* (successione) (possessione)

fratris; patrui, avunculi: Quanto plus propinquorum, tanto gratiosior senectus; nec ulla orbitatis pretia. Idque pluribus argumentis contra STRICKIUM firmavi in posse. ad ff. qui testam. fac. poss.

XXIII. Caterum donationes tam mortis causa quam inter vivos, infirmitate, vel morbo donantis non obstante, hodie in Saxonia absque restrictione valent. *CARPZ. P. 2. const. 12. def. 11.* hic illic tamen ejus reliquiae supersunt.

XXIV. Ita ex *statutis Coloniae art. 2. p. m. 14.* Wer einig sein Erbe oder Erb-Renten binnen der alten Mauern in unser Stadt &c. in Testamenten oder Vermachnissen vergeben oder besetzen will, der soll ungehalten und ungeleitet sieben Füsse lang gehen, als das von Alters gewöhnlich wesen ist, es wäre dann Sache, daß er einige kündliche und offenbare Lähme hätte, darum, daß er nicht sieben Fuß gehen könnte, sonder arge List.

XXV. Ita in Lusatia superiori ex inveterata consuetudine, privilegio Regis FERDIN. *de an. 1544. & Ordin. Feud. Elect. Sax. de an. 1652. §. wir lassen &c.* confirmata, ad alienationem bonorum feudalium hodieque requiritur, ut vassallus, heredibus descendens masculis destitutus, eo corporis robore polleat, daß er in einem Schuß-freyen ganzen Kürass, oder Rüstung über den ganzen Leib, samt einem langen guten Panzer-mäßigen Schwerdt, einen feind-

müthigen Hengst, mit einen tiefen zum Kürass gehörigen Sattel von ebener Erde ohne einigen Vortheil und Behülffe beschreite, und vor dem Landvoigt den Vorrith thue. Cujusmodi solennia describuntur in *Illustr. BORNII diff. XIV. de transmut. feud. in allodium, §. 25. seq.*

XXVI. Ita *Jure Lubecensi Lib. 1. tit. X. art. 3.* Hat ein Mann wohlgewonnen Guth, der mag damit seines Befallens gebahren, so ferne er zu Wege und Stege gehet, und seiner Sinne und Gliedmaß mächtig ist, nach Lübischen Rechte. Idque specialiori statuto in denen Lübischen Voigtey-Rechten ita exprimitur: Wenn ein Mann so redlich ist seiner Sinne und mächtig seiner Glieder, daß er ein Marc Pfund löthiges Goldes heben und böhren kan, von einer Städte auf die andre, so mag er sein wohl gewonnen Guth geben, wem er will.

XXVII. Ita in Marchionatu Badensi & Comitatu Ebersteinensi homines proprii, bona sua contractu inter vivos in alium transferentes, a jure mortuario immunes præstantur, dummodo ita vegetes sint, ut ex domo ultra stillicidii metas in plateam exire, ibique donationem celebrare possint. *BESOLD. Thes. Pract. n. 25. in fin. p. m. 368. voce: Haupt-Recht.*

XXVIII. Ex dictis constare arbitror hanc omnimodam donationis & alicubi cujusque alienationis prohibitionem a facultate retrahendi, certis personis concessa, toto cælo differre, adeoque pessime a multis cum eadem confundi, qua de re infra peculiari capite dicetur. *cap. XXI.*

XXIX. Id quoque certum esse puto, non valuisse mortis causa donationes ab ægrotantibus & senibus decrepitis factas, multo minus testamenta in præjudicium heredum legitimorum. Neque enim recte prospectum esset heredibus, & frustranea fuisset prohibitio donationis inter vivos, si mortis causa ejusmodi dispositiones valuissent. Et quæ *illustr. STRYCK. de success. ab intestat. diff. 8. cap. 1. in medium affert*, omnia de dationibus inter vivos accipi possunt.

XXX. Superfunt *pacta successoria*, in quibus vindicandis explicandisque utilem operam impenderunt *Illustr. STRYCKIVS de success. ab intest. Disp. VIII. per sos. BARTHOLD. MVSCVLVS de successione*

cessione conventionali & anomala, Jen. 1607. 410. NICQL. BETSIUS de statutis & pactis familiarum illustrium, Francof. 1611. 8vo. BARTHOL. KELLENBENZ. de renuntiatione successionum. Stuttg. 1655. 8vo. KNIPSHILD. de fideicom. famil. illustr.

XXXI. Communis in hac doctrina navus est, quod indistincte a pluribus asseratur: *pacta hereditaria jure Romano non valere, valere vero jure hodierno.* Utrumque falsum est, neque enim nulla jure Justiniano, neque omnia hodie valent.

XXXII. Scilicet pactum de hereditate tertii incerti & jure Romano & hodierno valet; *l. 3. §. 2 & l. 73. ff. pro soc. §. 4. Inst. de societas.*

XXXIII. Pactum de hereditate tertii certi neque Jure Romano neque hodierno ratum est, nisi is, de cujus hereditate quaeritur, consentiat, & in ea sententia ad mortem usque persistat; *l. ult. C. de pact. & CAPITVLARIA REG. FRANCOR.* quae allegat STRYCK. *d. Disp. 8. cap. 2. n. 6. & 24. seqq.*

XXXIV. Sed neque de hereditate tertii certi testamento disponere licet, id quod luculenter probat STRYCK. *d. cap. 2. §. 16.*

XXXV. Quod si paciscentes tertium, de cujus hereditate agitur, diem supremum obiisse credant, poena quidem *d. l. ult. C. de pact.* cessabit, at pactum nihilo magis ratum erit, ac si eum supervivere scient.

XXXVI. Pacta de hereditate successuris ab intestato conferenda, nostris moribus valida, jure Romano non improbata fuisse puto, non tam per leges, quas STRYCK. *cap. 3. §. 4. 6. 10.* alibique in subsidium vocat, sed quia paciscenti nullum jus novum acquiritur, quin potius ordo successionis ad juris communis dispositionem & statum ordinarium revocatur.

XXXVII. Quandoquidem itaque omnes prohibendi rationes, & ipsa juris prohibitio cessat, eam heic comminisci supervacaneum est.

XXXVIII. Profunt vero pacta *conservativa* vel contra successoris paciscentis delictum, vel contra statuti vel consuetudinis rigorem. STRYCK. *cap. 3. §. 9. seqq.*

XXXIX. At pacta *acquisitiva* jure Romano invalida hodie in Germania ubique permittuntur, etiamsi jurejurando firmata non sint.

XL. Horum species sunt; 1) *Unio prolium* de qua *supra integro cap. 25. Lib. 1* diximus.

XLI. 2) *Pacta inter conjuges* frequentissima non minus ac antiquissima, & hodie ubique gentium imprimis Europæarum valida. vid. omnino Dn. STRYCK. *d. disp. 8. cap. 5. §. 1. sqq. & COLER. decis. Germ. 37. P. I.*

XLII. Ea non sine emphasi Germanis vocatur *Ehestiftung*. *Stifften* enim donare, destinare, relinquere significat, atque his partibus bona conjugis defuncti superstiti assignantur.

XLIII. Et quemadmodum ea solo consensu perficiuntur; ita infirmationem judicialem, licet objectum quingentos solidos excedat, non requirunt, neque jure Saxonico. CARPZ. *P. 2. Const. 43. def. 2. n. 8. sqq.* BERL. *P. 3. Concl. 2. n. 25.* aliud observatur in Ducatu Guelpherbyitano. HAHN. *ad WESENB. tit. de Pact. dot. n. 4.* & Wurtembergico. BESOLD. *ad jus Prov. WVRTEMB. disp. 2. tb. 52. sqq.* LAVATERB. *ibid. Disp. 2. tb. 19.*

XLIV. *Pacta illa* conjugi superstiti in bonis defuncti *jus hereditarium reale* anomalum tribuunt, quo alienatio impeditur, & successio universalis in superstitem absque traditione transit. STRYCK. *d. l. cap. 5. §. 24. sqq.* ubi etiam de actionibus, quibus heic uti licet.

XLV. Nescio vero, cui bono ex ejusmodi pacto, in scriptis celebrato, ad remedium *l. ult. C. de edict. div. Hadr. toll.* provocetur, cum scriptura, a contrahentibus subscripta, tanquam instrumentum garantigionatum moribus Germaniæ & Italiæ celerrimam & paratam executionem tribuat.

XLVI. Cæterum eadem alterutrius dissensu revocari non posses ipsa loquitur. STRYCK. *ibid. §. 37. sqq.* utrum vero antihidetur, si alteruter paciscentium ante thalami consensionem moriatur, ex ipsis eorum verbis judicandam videtur. adde STRYCK. *d. l. §. 43.*

XLVII. 3) *Pacta confraternitatis* personarum illustrium, quorum exempla affert STRYCK. *d. disp. 8. cap. 7. §. 1. & 3.* quæ sive unilateralia sive reciproca, sive de omnibus, sive de certis bonis inita rata sunt. conf. TEXTOR *Disp. Acad. XI. de pactis gentiliss. Procerum.*

XLVIII. Et valent de bonis atque rebus omnibus, de quibus absque alterius consensu disponi potest, vel qua non potest, de quibus

Bus imperans id indulset, unde patet differentia inter Nobiles Imperio immediate & mediate subjectos. STRYCK. d. cap. 7. §. 10. seqq.

XLIX. Exemplum illustre præbent pacta confraternitatis Serenissimæ domus Saxonicæ, alterum cum Landgraviis Hassiæ, alterum cum Marchionibus Brandenburgicis, & Hassiæ Landgraviis, celebrata, quæ a nonnullis male confunduntur.

L. Utriusque summa capita seu synopsis articuloꝝ exhibet CARPZ. in disp. de pacto confraternitatis Saxonico-Hassiacæ cap. 1. n. 52. seqq. in volum. disp. p. m. 47. seq. Prius vero integrum sistit LIMNÆVS jur. publ. Lib. 4. c. 8. n. 161-164. & postèrius ibid. n. 172. de quò num. perfectum robor obtinuerit, pleneque conclusum fuerit, multi dubitant. vid. STRYCK. d. cap. 7. §. 5. sed eorundem perfectionem & valorem tuetur BODINVS disputatione speciali de pacto confraternitatis Saxonico-Brandenburgico-Hassiacæ Hal. 1708. mense Maje ventilata.

LI. A confraternitatibus differunt die Erb-Vereinigungen, in quibus non de successione, sed de amicitia & auxilio mutuo agitur. STRYCK. §. 3. exemplum vid. apud LIMN. Lib. 4. c. 8. n. 25.

LII. 4) Pacta ganerbinatus, de quibus luculenter egit DR. STRYCK. de success. ab intest. dissert. 8. cap. 8. & quos ipse ibid. produxit §. 1. item DATT. de pace publica Libr. 1. cap. 16.

LIII. Eorum occasionem suppeditat disputat. nostra de violat. securitat. domest. §. 19. & 20. Scilicet, nondum sancita pace publica, familiæ opulentiores vel singulæ vel plures scedere junctæ castrum commune bene munitum extruebant, in cujus parte, altero sine masculis extincto, reliqui ex pacto succedebant; quin aliquando pactum successorium ad omnia defuncti bona extendebatur; verum hæc quidem hodie frustra addiscuntur, nisi quod priscorum ejusmodi pactorum reliquiæ in Franconia & provinciis eidem vicinis supersint. vid. STRYCK. d. l. §. 12. & 13.

LIV. Pacta restitutiva seu de hereditate, alterius pacifcentium propria, alii restituenda, sub fideicommissorum nomine circumferuntur, & ubique hodie valent, ejusque modi bona vulgò Stamm-Güter vocantur. vid. STRYCK. d. disp. 8. cap. 9.

LV. Huc pertinet integrum & fecundum argumentum de majoratibus & primigeniis, in quo ANDR. TIRAQUELLVS,

MELCH.

MELCH. GOLDASTVS, LVDOV. MOLINA, FRANC. de TORRE, aliique elaborarunt.

LVI. Pacta renunciativa hodie valere, licet juramentum haud accefferit, cum *Dn. STRYCK.* ab eoque *allegatis d. disp. 8. cap. 10. §. 23.* & COLERO *decif. Germ. 38. P. 1.* omnino asserendum videtur; interrim, quia multi dissentiunt, jusjurandum desuper exigere tutius est. *STRYCK. d. cap. 10. per tot. qui & capitibus seqq.* justitiam pactorum successoriorum civilem, naturalem & divinam argumentis quamplurimis iisque solidissimis defendit.

LVII. Imprimis notatu dignissimum est ejusdem monitum *cap. 12. sb. 36.* à COTHMANNO mutuo acceptum, & ad alias plures materias non minus quam ad præsentem applicandum: *Ei qui contra hac scholastice disputat, ignoscendum & condolendum potius esse, quod, qua quotidiana sunt, non didicerit, & jus, in quo versatur, ignoret.*

CAP. XII.

De

Jure Albinagii.

I.

Hoc jus ab Albi, quasi trans *Albim* natorum dictum esse putat *NIC. BVRGVND. ad consues. Flandr. Tract. XIV. p.m. 306. seqq.* Cui suffragatur *POTGIESER. de serv. German. Lib. 1. cap. 3. §. 6.* & *HERT. de homin. propr. sect. 1. §. 1.* alii tanquam *alibi natorum* vocari conjiciunt. vid. *PFEFFINGERVS in not. ad Vitriar. Jus publ. Lib. 3. tit. 20. §. 29.*

II. Alii censent *Albanos* ita dictos primitus *Scotos* ^{a)}, quibus consuetudo peregrinandi pene in naturam versa erat, indeque traductam vocem ad omnes extraneos, qui in locum aliquem incolatus ergo transmeabant. conf. *CAROL. du-FRESNE glossarium med. latinis. voce: Albani.*

III. Cumque Scoti frequentius in Gallias, regnum quippe proximum

^{a)} Albion enim Angliam & a quibusdam strictiori significato partem ejus septentrionalem seu Scotiam vocari notissimum est.

mum variisque amoenitatibus se commendans, accederent, jus istud in Gallia maxime frequentari cœpit, ac proinde a multis soli Gallia, vel eidem κατ' ἰξογὴν tribuitur. Vbi *aubaineté*, *aubaineté* & *aubenage*, item *droit d'aubaine* vocatur. vid. du FRESNE d. l. occasione hujus juris, adversus Anglos usurpati, commemorat PFEFFINGERVS in *not. ad Vitriar. Lib. 3. Tit. 20. §. 29.*

IV. Hoc jus *advenatus* dicendum putat FRANC. BARRY de *succession. Lib. 1. tit. 7. n. 21.* alii jus *applicationis*. STRYCK. de *succession. ab intest. diff. 1. c. 4. §. 30.*

V. Sed longe aliud fuisse jus *applicationis*, ex CICERONE disci potest de *oratore Lib. 1. cap. 48. p. m. 178.* Quid? quod item non centumvirali iudicio certatum esse accipimus? qui Romam in exilium venisset, cui Romæ exfulare jus esset, si se ad aliquem, tanquam patronum, applicuisset, intestatoque esset mortuus, nonne in ea causa jus *applicationis*, obscurum sane, & ignotum, patefactum est in iudicio, atque illustratum a patrono? hucusque CICERO. conf. CALVIN. *Lexic. Jurid. p. m. 490. & p. 76. item pag. 79.* FRANC. CONNAN. *Commentar. Lib. 2. c. 7. n. 2.*

VI. Hoc *applicationis* jus ab *Atheniensibus* ortum esse putat TVRNEB. *adversarior. Lib. 3. cap. 32.* eodemque TERENCEII locum in *Eunucho*:

*Thais patri
Se commendavit in clientelam & fidem:
Nobis dedit se;*

referunt.

VII. Sed quantum patrono cefferit, non liquet. Alii dimidiæ partis bonorum possessionem concedunt, alii sextantis solum, provocantes ad CICERONEM in *Verrem. Lib. 1. cap. 125. seq.*

VIII. Itaque jus *Albinagii*, (ut ad rem redeamus) si forte Gallis originem debeat, in Hispania tamen, Lusitania, Anglia & Italia, nec non Hannonia, de qua GVDELINVS de *jure noviss. Lib. 5. cap. 19. p. m. 246.* porro in Sicilia, imo & penes Asiaticos & Africæ populos, teste BODINO de *Republ. cap. 6. Lib. 1. p. m. 96. seq.* non minus observatur; at in Germania & Belgio foederato eidem locus non est, licet in

Belgio olim obtinuerit. vid. LEVW. *Censur. Forensi. P. 1. L. 3. c. 3. n. 9.*
LAVTERB. *Colleg. ff. qui testam. fac. poss. tb. 26.*

IX. Eo testandi facultatem ademptam esse inter omnes constat. conf. VIGLIVS *ad §. ult. inst. de hered. institutend.* PETR. GREG. THOLOSAN. *Syntagm. Jur. univers. Lib. 42. cap. 8. n. 24. seq.* utrum vero in universum, an quousque successio ab intestato etiam sublata sit, non perinde liquet.

X. Albanos libertis latinis comparat, Regemque ipsis ab intestato & tanquam in bona vacantia succedere asserit PETR. GREGOR. *d. l.* Et PHILIBERTVS BVIYGNON. *Legum in Gallia abrogatar. Lib. 1. art. 7.* testatur, Regem bona & omnes facultates alienigenarum occupare velut adspota & herimæa, sive heredem habeant, sive non habeant.

XI. Olim Albanorum bona tum demum Rex vel dominus *b*) occupabat, si absque liberis decederent, uti probat du FRESNE *glossar. voc. Albanus. p. m. 123. in fin.*

XII. Idque & hodie in Gallia observatur, dummodo liberi ex uxore cive suscepti fuerint. BODIN. *de republ. L. 1. c. 6 p. m. 99.* At reliquis cognatis, qui jus civitatis non impetrarunt, nihil ex bonis defuncti peregrini relinquitur. Nisi quod alicubi parentes etiam ad successionem admittantur.

XIII. Ceterum multas exceptiones hoc jus patitur: ei enim non nisi bona in regno, ubi peregrinus decedit, sita, subiecta esse res ipsa loquitur.

XIV. Plerumque id etiam restringitur ad bona in eodem regno quaesita, ita ut in vecta iterum exportare liceat, si gabella consueta praestetur. PETR. GREGOR. *d. l. n. 24.*

XV. Porro quaedam in Gallia loca ob commerciorum amplificationem eo privilegio gaudent, ut quorumcunque peregrinorum diem supremum ibidem obeuntium bona, nemine impediante, exportare liceat. Ita *Burdegala & Tbolosa* habitantes ipso jure pro civibus regni habentur, item mercatores extranei, qui nundinas Campanas, Lugdunenses, aliarumque quarundam urbium frequentant. PETR. GREGOR. *d. l. n. 25.*

XVI.

b) Scilicet in Gallia hodie solus Rex: olim etiam dominus jurisdictionalis. SPRINGSFELD. *de apanag. cap. 7. n. 98. - 108.* ab eoque *allegari.*

XVI. Denique certis nationibus immunitas ab onere Albinatus, vel ex pacto, vel ex privilegio, vel ex consuetudine competit.

XVII. Ad priorem classem referenda pax Lusitano-Belgica anno 1661. d. 6. Aug. composita, qua Belgæ jure Albinagii in ditonibus Portugallie liberati fuerunt. vid. *Diar. Europ. contin. 6. fol. 250.*

XVIII. Ad secundam classem pertinent Scoti, Helvetii, Flandri, Brabantini, Mediolanenses alique, quos enumerant PETR. GREG. THOLOSANVS, BVYGNONIVS, supra allegati, MVLLERVS ad *Struv. Exerc. 37. tb. 7. lit. L. GVDELIN. de jure noviss. Lib. 5. cap. 10. LAVTERB. Colleg. ff. tit. qui testam. fac. poss. tb. 26.*

XIX. Ad tertiam peregrinantes, qui non nisi regnum perlustratum veniunt, die Passagiers, studiosi, legati & ministri Principum exterorum, item qui sola mobilia relinquunt, quamvis, præsertim in casu postremo, exceptio raro observetur. add. LIMN. *notit. regni Franc. Lib. 2. cap. 7. lit. XX. p. 493. seqq.* SPRINGSFELD. *de Apanag. cap. 7. §. 89. seqq.* JO. BAQVETI *de jure Albinagii tractatus singularis, Gallico idiomate scriptus.*

XX. Neque dubium est, hoc jus Albinagii adversus cives provinciarum, quæ eodem utuntur, alibi retorqueri posse, cujus rei exemplum in *Palatinatu Rhenano* statutum observat TEXTOR. *in jure publico statuum Imper. tit. 5. n. 434. c)*

XXI. Affine juri Albinatus est jus occupandi bona defunctorum spuriorum, nec non misogamorum, qui posteriores Hagenstolzen, Haverstolten, & in ordin. *Provinc. Palatina Tit. 8. Hagenstolzen* vocantur.

XXII. Exinde SCHOTTELIVS *in tract. de singular. & antiq. in Germania Juribus cap. 1.* confinxit das Hagenstolzen Recht, qui vocabulum a behagen, placere, & stolz, fastu, compositum putat, quasi dicas homines in sola sibi placencia superbos, vel in sua superbia se delectantes.

XXIII. Aliud vocis etymon suppeditatur in BESOLDI *Thefsaur.*

Aa 2

pract.

c) At in Imperio Romano-Germanico jus Albinagii regulariter receptum non est, adeo ut ne jus retorsionis quidem adversus Gallos in Camera Imperiali usurpatum fuerit. SCHILTER. *de jure obstagii cap. 9. §. 4. IDEM de jure peregrinor. §. 22. & Exerc. VI. ad ff. §. 28. in annotat.*

pract. pag. 352. n. 5. in addit. ubi Hagenshölger dici contendit palos antrum suffulcientes, d) Hage enim claufuras & loca subobscura, e) turguria, f) antra, lucos circumseptos denotat. vid. HERT. Opusc. Tom. III. p. 612. seq. & omnino CAROL. du FRESNE glossar. voc. Haga. p. m. 689. seqq. qui ab hac sententia revera non dissentit.

XXIV. Atque hoc supposito Hagestolten dici, quasi homines latibulum suum suffulcientes, qui nunquam in publicum prodeunt, uno verbo *μωδωθωτοι*.

XXV. Scilicet bona eorum, qui intra tempus, lege vel moribus definitum, matrimonium inire noluerunt, sed cælibes mortui sunt, magistratus jurisdictione superiori pollens, vel dominus territorii, exclusis parentibus & collateralibus, occupat.

XXVI. Quantum vero ad ætatem, uniformis non est observantia: ut plurimum is demum Hagestolzius audit, qui expleto anno quinquagesimo cælebs moritur.

XXVII. Huic spatio in Ducatu Brunsvigo - Luneburgico adduntur tres menses cum tribus diebus. At in quibusdam præfecturis anni LXIII. sex septimanæ & biduum requiruntur teste SCHOTTE-LIO *d. l. n. 10.*

XXVIII. Alibi & sigillatim in ea parte des Oden-Walds, quæ ad

d) Forte quasi Hagens Hölger. Nisi Stolze vel Stelze idem denotare debeat, quod Stilze. Vnde hodieque Stelzen dicimus ligna, quæ pedum vice funguntur, quibusque suffulti incedimus.

e) Hagen lucus est, vel nemus, olim cuidam Deo gentilium sacrum, a quo ab *ay* derivatum, contracte Hann; veneratione & religione in opacitate vel tenebris quæsitæ. Quæ luci appellabantur ab altari in medio constituto, in qua ignis, dum sacrificia fierent, lucebat. Cædere vero lucos nefas erat, adeoque ligna eorum ab usibus humanis remota. Propior itaque sorte conjectura: Cælibem videri ein Hagens-Holz, i. e. rem generi humano inutilem. vid. Gotthard Numrood *disceptat. forens. an successor in primogenio teneatur de exsolvendis antecessorum debitis. Erf. 1710. 4to edita.*

f) Hinc Haczsh, Hszsh, posteris temporibus Hausß, quia domus olim rudi opera, palis infixis & vimine contexto construebantur. Vnde forte vox Hszscheln, quæ hodiernum mulierculis plebeis frequens est, descendit, & significat infantem in sinum recipere, brachiis complecti, pectori applicare & quasi obumbrare.

ad Palatinatum spectat, XXV. annos exegisse sufficit, dummodo quis cælibatum professus sit. BESOLD. *Thef. pract. voce. Hagesstolsen.*

XXIX. Sed & qui matrimonium inierunt, at, eo finito, per XXX. annos in viduitate perseverant, hagesstolts accensentur, ut tamen horum liberi legitimi ad hereditatem admittantur. BESOLD. *d. l.* ubi quæ fuerint moribus Romanorum, Corinthiorum, Laconum, Argivorum & Atheniensium cælibatus pœnæ, in additionibus explicatur.

XXX. Quantum ad sextum: Moribus Romanorum etiam fœminæ cælibatus pœnam perferebant, quod hodie, si mores conjugem querendi modernos respiciamus, valde iniquum foret.

XXXI. Vnde in ditionibus Luneburgo-Brunsvicensibus, *Wenn eine Haberstoltsin verstorben, wird von ihrem Guthe dem Herrn nichts erkandt.* SCHOTTEL. *d. l.* alibi idem rigor, qui apud masculos, penes fœminas observatur, salva tamen, ut mihi videtur, probatione vel juramento, se maritum invenire non potuisse.

XXXII. Quantum ad bona, noviter quæsitæ g) saltem auferuntur in ducatu Brunsvicensi; at Genearchia, i. e. jure hereditario ab ascendentibus vel collateralibus ab intestato in misogamum devoluta successoribus testamentariis vel ab intestato non eripiuntur, & bona in dubio pro avitis vel gentilitiis, non pro noviter quæsitis habentur. b) SCHOTTEL. *d. l.* alibi omnia, exceptis feudalibus, fisco cedunt. BESOLD. *d. l.*

XXXIII. Alibi sola mobilia, alibi sola immobilia, eaque allodialia pro vacantibus habentur.

XXXIV. Denique Hagesstolts annumerari non possunt, qui ob vitium mentis, corporis, item ob inopiam, vitæ genus, aliaque impedimenta a conjugio abinent, vel uxorem reperire non possunt. i)

g) i. e. quæ industria & labore inde a prima adolescentia acquisita sunt.

b) pecunia vero, ex bonis avitis venditis quæsitæ, in dubio ad fiscum pertinet.

i) NB. Wie viel Körbe einer bekommen haben müsse, daß er sagen könne, se non posse reperire uxorem.

CAP. XIII.

De

Jure optandi, fratri juniori competente,
vom Kühr-Rechte. a)

I.

IUs optandi, juniori competens, non soli Saxoniz proprium, sed universz Germaniz commune fuisse certum est.

II. Ita enim amice conspirare videmus *jus Provinciale Saxonicum* L. 3. art. 29. Wo zween Mann ein Erbe nehmen sollen, da soll der Elteste theilen, und der Jüngste soll kiezen. Et *jus provinciale Suevicum* cap. 266. 2. Wo zween oder mehr denn zween ein Guth theilen, da soll der Eltest theilen, und der Jüngst wehlen.

III. Ubi usus hodiernus in verbis zween Mann nescio quz mysteria quzrit, & jus optandi exulare vult, quoties tres pluresve ad hereditatem concurrunt.

IV. Quod ratiocinium non multo melius videtur illo *in cap. 10. X. de testam.* in ore duorum vel trium testium stat omne verum, DEVTERON. XIX. v. 15. ergo plures testes in testamento non recte exiguntur.

V. Quemadmodum enim jus divinum non plures arcet, sed unum; Ita jus Saxonicum minimum duos intelligit: unus enim scum ipso hereditatem dividere nequit.

VI. Idque clarius ex Jure Alemannico patet, & consuetudine prisca Brunsvigo-Gelferbytana (quod territorium olim juris Saxonici fuit) servatur in successione przdiorum rurestrium, der Ackerhdse, ut etiamsi plures quam duo succedant, junior semper in electione przferatur.

VII. Unde patet recte conjicere LEICKHERTVM *ad Const. Sax. 15. P. 3.* inter tres etiam jus optionis obtinere; quod diserte confirmat textus WEICHBILD. art. 26. Wo aber zween Mann oder drey zu einen Erbe gehdren oder Heergewett theilen sollen, da mag der Jüngest kiezen.

VIII.

a) Hoc caput latius elaboravi, & disputatione publica, respondeate Dn. Gradehand, ventilavi, v. Vol. Dissert. n. XII.

VIII. Quod vero masculorum mentionem faciat jus Saxonicum, inde fuisse videtur, quia foeminarum successio magis erat restricta.

IX. Hodie si masculus & foemina concurrant, hæc per curatorem dividit, ille eligit. Si duæ foeminae dividant, idem, quod in duobus masculis, juris est.

X. Idque inter nobiles æque ac cives & rusticos observatur, etiam quoad bona feudalia. CARPZ. III. 15. 9. Consuetudine vero vel testamento defuncti tolli potest.

XI. Quantum ad usum hodiernum: is in Saxonia Electorali certus est, Part. 3. Constit. Elect. 15. ad quam conf. MOLLER. & CARPZOVIUS.

XII. Sub triplici tamen restrictione, ut 1.) jus optionis morte optantis expiret, 2.) non plures quam duo cohæredes adsint, 3.) foemina dividat, masculus eligat.

XIII. Ita si frater sororve senior in communi moriantur, onus dividendi non ad ejus filium filiosve transit, sed optio ei relinquitur, fratre sororeve juniore dividente. Quia ætas, quæ tempore divisionis est, respicitur. RAVCHBAR. P. 1. Q. 41. n. 18. 27. CARPZ. II. 15. 16.

XIV. Contra si in Saxonia Electorali defunctus tres filios reliquerit, eorumque unus ante divisionem moriatur, inter duos superstites jus optandi locum invenit, quod non obtinebat, cum pater moreretur. CARPZ. P. 3. const. 15. def. 14. & 12.

XV. At, si uterque filiorum filiarumve decedat, ante divisionem, jus optandi expirat, & hereditas inter solos nepotes secundum dispositionem juris communis, vel sorte, vel judicis officio dividitur. CARPZ. d. l. def. 17.

XVI. Inter gemellos dubia quæstio jurato obstetricum testimonio nec non scripta parentum relatione, iisque deficientibus, sexu deciditur, ut masculus pro primogenito habeatur.

XVII. Si certitudo inveniri non possit, jure communi lis deciditur, quemadmodum etiam, si pacto, vel ultima parentis voluntate hoc jus liberis ademptum sit. add. BERLICH. P. 3. Conclus. 21.

XVIII. Idque optandi jus non minus in ascendentibus vel collateralibus defuncti, quam in descendentibus locum habet. Vidua tamen,

tamen, cum inter heredes proprie non connumeretur, jure optandi nunquam fruatur.

XIX. Contra divisionem ita factam remedium *L. 2. C. de rescind. vendit.* locum habet, etiam in divisione judiciali, licet dissentiat CARPZOVIVS *d. l. def. 20. n. 3. seqq.* dummodo evidens læsio sit.

XX. Ad alias vero rerum communium divisiones præter hereditatem hoc jus optandi minime extenditur.

XXI. Extra Saxoniam hoc eligendi jus hodie ex generali quadam Germaniæ & in Camera approbata consuetudine observari, auctor est GAILIVS *Lib. 2. obs. 116. n. 14.* cui ad stipulatur MYNSING. *Cent. IV. obs. 37. pluresque alii* serie satis longa enumerati ab ESBA-CHIO *ad CARPZ. P. 3. Const. 15. def. 2. & 24. seq.* nec non GOLDASTVS, BETSIVS *aliique* plures, quos allegat ITTERVS *de feudis Imper. cap. 13. S. 17.*

XXII. Et isti quidem *ad cap. 1. X. de paroch.* provocant, ubi ille, qui amplius temporis in Episcopatu habet, dividere, & minor eligere jubetur. Ad quem locum erudite, ut solet, GONZALEZ TELLEZ commentatur.

XXIII. Nolim tamen cuiquam auctor esse, ut huic regulæ iis in locis, ubi ea vel statuto, vel consuetudine comprobata non est, nimis fidat.

CAP. XIV.

De

SucceSSIONE rerum expeditoriarum.

I.

Germanos sexus rationem habuisse in successione & integræ feudorum materia & cum primis *Heergewette & Gerada* argumentum ostendunt.

II. Nempe masculi instrumenta & supellectilem expeditionis militaris: foeminae jocalia & mundum muliebrem, quæque ad amittendas eas faciunt, præcipua habebant.

III. Res expeditoriæ vocantur *Heergewette & Heergerâthe*, atque in *art. 25. WEICHBILDI SAXONICI* enumerantur: *des Mannes bestes Pferd (gefattelt und gezâumet) und sein Schwert, und*

und sein Schild, und sein bester Harnisch, das er hat zu eines Mannes Leib, und seine tägliche Kleider, und ein Heer-Pfuhl, (das ist ein Bett und ein Kissen und zwey Decken) ein Becken und ein Stuhl und ein Tischlachen und ein klein Kessel und ein Kesselhack, ein Spieß, ein Art oder ein ander dergleichen Waffen.

IV. Flaccescere vero Germanorum fortitudine & modis militandi mutatis res istae expeditoriae, nisi equus aut gladius capulo argenteo instructus adfit, fere ludibrio habeantur.

V. Thoraces enim ferrei, clypei & hastae non amplius usurpantur, atque adeo in bonis hereditariis non reperiuntur, unde haec vices veru supplet, & universae res expeditoriae vix semunciana Gerade exaequant, luxu muliebri ad summum fastigium ipsa virorum indulgentia provento.

VI. Eademque indulgentia fecit, ut instrumenta bellica hodierna, bombardae & sclopetae, aliaque sub classe heergewetz comprehendere quilibet religioni sibi ducat, atque luxus muliebris instrumenta, immensum in modum aucta, iisdem libentissime relinquat.

VII. Nonnullis tamen in locis statuta vel consuetudines hanc iniquitatem paulisper emolliunt. Ita in scholiis ad *disputationem in aequuralem Clariss. Dn. MANIKII me praeside habitans* statutorum Dresdensium, Witembergensium, aliorumque memini ad §. 33. quod hic non repeto. vid. *Dissert. Aut. Vol. p. 142.*

VIII. Alii mordicus inhaerent dispositioni juris Saxon. Landr. *L. 1. art. 22.* ubi rebus expeditoriis, paulo aliter, ac supra ex WEICHB. *Art. 25.* repraesentavimus, enumeratis additur: dieses ist das gemeine Heergewetz, welches man zu recht pflichtig ist zu geben, obwol die Leut mannig Ding mehr darzu setzen, aber es gehdret doch nicht darzu; cui genuina est dispositio Schwab. Landr. *cap. 263. n. 4.* nisi quod iterum in partium enumeratione variet.

IX. Id potius notari meretur: Jure Germanico prisco heergewetzam non nisi nobilibus, quibus arma tractare & expeditionibus interesse licebat, deberi. vid. Landr. *Lib. 1. art. 27.* §. ein ieglich Mann. ibi. welcher Mann von Ritters Art nicht ist, und deme das Heerschick nicht zustehet, der laßt hinter ihm Erbe zu nehmen, wenn er gestirbet, und kein Heergewetz.

X. At hodie in plerisque Saxoniae locis rustici etiam, imo car-

nifices heergewettam relinquunt. RICHTER. *de success. ab intest. sect. 1. membr. 1. n. 56.*

XI. Clerici tamen, qui juri armorum secularium omnino renunciarunt, heergewettam nullibi relinquunt, nec capiunt, quin potius instar foeminarum ad gerulam admittuntur, dummodo ad ministerium ecclesiasticum jam initiati sint.

XII. Senior agnatorum, aequali gradu concurrentium, gladium habet precipuum. *Landr. Lib. 1. art. 22. in fin. Wo ihret zween oder drey zu einen Heergewette geböhren seyn, der älteste nimint das Schwert zuvor, das andere theilen sie alle zugleich.*

XIII. Eaque juris dispositio testamento mutari non potest. *CARPZ. III. 38. 34.* Quod plerique inde deducunt, quin gerula non jure hereditario, sed singulari relinquitur. At cur refugimus rationem verissimam: quia iis temporibus testamenti factio non erat. Postea saltem hæ res prisco jure relinquebantur.

XIV. Quicquid earum rerum tempore mortis in bonis defuncti non fuit, non præstatur. *Landr. Lib. 1. art. 22. verb. Das er in seinen Bewehren hatte, da er starb. & verb. was aber das Weib dieser Ding nicht hat ic.*

XV. Petitioni heergewetz præscribitur anno & die a tempore claphi diei tricesimi post mortem ejus, qui eam reliquit. *Landr. Lib. 1. art. 28. HEIG. P. 1. Qu. 16. n. 35. FINCKELTHVS. obs. 83. n. 4.*

XVI. Legitima tamen impedimenta excipiuntur, captivitas, Reichs-Dienst, und Gottesdienst ausser Landes. An itaque & ignorantia? Ita videtur, nisi sit supinia. *GLOSS. ad d. art. 28. n. 3.*

XVII. Deficientibus agnatis, nemo cognatorum ad heergewettam admittitur, sed judex eam sibi vindicat.

XVIII. Atque adeo strictiora sunt in Heergewetta, quam in Weigeldo successionis jura: nam in hoc quidem agnati cognatos etiam excludunt; verum hi, deficientibus illis, admittuntur. *GLOSS. in Landr. Lib. 2. art. 16. n. 4. MOLLER. ad Confis. Elect. XI. part. 4. n. 5.*

XIX. Ceterum non nisi masculus heergewettam relinquat, atque adeo si in femina bonis res alias huc pertinentes reperiantur, ex pro hereditariis habentur. Ceterum utrum masculus eas usibus propriis, an locationi, venditioni &c. destinaverit, nihil interest.

CAP. XV.

De

GERADA,

seu de

Successione in rebus utensilibus.

L

QUæ sint utensilia vel Geradica ex solo usu diversorum locorum, neque Provinciarum solum, sed & urbium, quin etiam pagorum, addiscendum est.

II. Non defuerunt enim Jcti, qui eam incerti ac imperfecti juris esse putarant, ac non absolute de ea quid dispositum & cautum in Jure Saxonico reperiri, ac plane abrogari debere. vid. *Consult. Sax. P. V. c. 32.* Materiam vero præ reliquis tractavit Rothschütz & Goldbeck; MENCKIVS in peculiari Disputatione, PISTORIUS, *Resp. in § 10.* ZOBEL. p. 458. LANGIVS de Gerada Clericorum.

III. Et est Geradz Juris Saxonici nec ullius alius Juris origo, sive cognitio, & si quis affirmat, alicubi esse extra Saxoniam in usu, probare tenetur.

IV. Abrogatum vero Jus Geradz in Ducatibus Brunsvicensi, Lüneburgensi, Guelpherbytano, Calembergensi & Vinariensi, Northusa, Sangerbusha, ob incertitudinem argumenti, & controversias, quæ de ea motæ fuerunt; quo pertinet Proverbium: *Eine Gerade machet viel ungerades.* vid. MENCKII *Disp. de Gerada.* In Marchia utriusque Lusatiz quoque non valet, & ubi Jus Municipale, das Weichbild, non viget, ibi quoque non debetur Gerada.

V. Soror vero extraneo nupta & in alio Territorio habitans, ubi Geradz usus non est, si cum folis fororibus succedit, Geradam caput, & eam petere potest.

VI. Si cum folis filiis succedit vel cum foemina & masculino ejusmodi extranea, res Geradicz ratione extraneæ filiz computantur, & in eam filii simul succeduat, specialem vero aliam Geradz partem soror Saxonica præcipit. Vid. *Successionis hujus exemplum in BERGERI Oeconomia p. 461.*

VII. Est vero GERADA: *certa pars bonorum defuncti, succedentibus foemini generis, ex consuetudine aliqua, specialiter Juris Saxonicæ dispositione assignata, consistens in rebus mobilibus & ad usum muliebrem ac ornamentum pertinentibus.* In JURE ANGL. c. 4. legitur: *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam dimittat, filia vero spolia colli, i. e. murenas, mustas, monilia, in aureas vestes, armillas, vel quicquid ornamentis proprii videbatur habuisse.* Ea ornàmenta dicta sunt RHEDO, & sub hac voce comprehensà fuit Geradz vox. Et si quis filiam non habuit, soror ejus pecuniam & mancipia, terram vero proximus paternæ generationis accepit.

VIII. Succedunt vero specialiter foeminae illustres ac Civici ordinis, ut & inter Principissas Jus Geradicum obtineat. vid. BERGER. *in suppl. Elect. Discept. forens. p. 589.* & STRVV. *ad ANTON. MATTHÆI de successione ab intestato p. 401.* VOLCKMANN. *emend. p. 81. & 91.*

IX. Nobilis vidua Saxonica illata bona repetens, Geradam, dotem, ac Paraphernalia, & dimidium donorum nuptialium, *der Hochzeit, Geschenke,* uti & ea, quæ Maritus vivus ipsi donavit, consequitur. *Const. 22. P. 3. Diss. Elect. 51.*

X. Si vero in portionem vult succedere statutariam, conferre tenetur geradica una cum aliis bonis. *Const. 30. P. 3.* vid. LEYSE-RI *Disp. de Juribus Equit. Sax.*

XI. Si uxor non relinquit filias, successio geradica competit ejus cognatis.

XII. Vocatur vero Gerada, quam capiunt *filia, die volle Gerade, die Nistel-Gerade.* In *statutis Lipsiensibus* dispositum, quod gerada cognatis debita ultra quartum gradum non detur. Cognata vitæ cum admodum famosa sit nihil, si probatur capit, sed retinet eam maritus.

XIII. Succedunt vero sexus foemini collaterales ascendentes & descendentes.

XIV. Vxor moriens ante virum sine filiabus, cognatæ ejus eam modo assequuntur Geradz partem, quæ propria & illata fuit ab uxore, *die eingebrachte Gerade,* non vero eam, quam maritus in usum rei familiaris comparavit.

XV. Sed

XV. Sed uxore superstite, marito scil. defuncto, non jus succedendi in Geradam aperitur filiabus, sed solummodo eam accipit uxor.

XVI. Filiabus non præscribit pater Geradam, bene tamen cognatis, scil. si intra annum eam non judicialiter (extrajudicialiter licet cognatae petant, currit præscriptio. CARPZ. L. 6. tit. 10. n. 8. ignoranti verò non nocet hæc præscriptio) petant cognatae. Sed sola Citatio interrumpit hanc præscriptionem, quippe statutarii, non vero Juris Saxonici communis est, & omnes statutariae præscriptiones sola interrumpuntur citatione. CARPZ. L. 6. tit. 10. Resp. 106. n. 10, 11.

XVII. Gerada illata, si totum effecerit patrimonium uxoris, tunc certæ partes marito relinquendæ sunt a cognatis, v. g. ein gedeckter Tisch, vollkommen gebettet Bette, Stühle, Schüsseln etc. quæ infra perlustrabimus.

XVIII. Si filia moritur, quæ lucrata Geradam a matre sua, tunc matris cognatae eam recte petere possunt a patre.

XIX. Res vero ad Geradam pertinentes ex locorum consuetudine & statutis judicandæ sunt. Si vero deficiunt LL. tunc ejus decisio petenda ex Art. 23. Weichb. § 24. Land-Recht. vid. FINCKELTH. Obs. 81. n. 56. Jus Saxonicum commune exhibet sciagraphiam rerum Geradicarum. vid. PISTOR. in Resp. & MENCK. in Disp. de Gerada & LANGE de Gerada Clericorum.

XX. Sunt autem Requisita Geradae: 1) Res ut sint mobiles, 2) usui proprio uxoris destinatae, 3) vel a foemina specialiter justo & habili titulo acquisitæ, v. g. per hæreditatem, donationem, & 4) transmissibiles; 5) si in possessione actuali fuerint. Nam cujus rei non habuit activam possessionem, earum Geradae dominium non sibi vindicare potest. Ita et res, quæ jure & natura immobilibus accensentur, non ad Geradam referri possunt, v. g. candelabra muro affixa, lecti diversoriorum, res ferreae; Linum vero fundo coherens mobilibus annumeratur, vid. P. R. 4. 58. Wb. 4. 23. Praxis vero nonnullorum locorum contrarium observat.

XXI. Qui petere vult Geradam, tenetur probare possessionem rerum geradicarum defunctæ. CARPZ. L. 1. t. 9. R. 94. n. 5. COLER. P. 1. Decis. 60. n. 45.

XXII. Geradama non potest capere mulier geronica, eine alte Siech- oder Lazareth-Frau. vid. CONSVLT. SAX. qu. 17. n. 12.

XXXIII. Sunt vero species Geradz vel animatz vel inanimatz.

XXIV. *Animata*: 1) *Oves*; excipe die, so die Fleischer sich zum schlachten ausgekauft haben. 2) *annates & anferes foeminini generis*. GLOS. Wb. 4. 23. FINCKELTH. n. 86. Civibus foeminis negat, oves, anferes & annates non deberi. 3) *Hirci & vervices* excipiuntur expresse. vid. L. R. Rubr. vom Leib-Bedinge.

XXV. *Inanimata* sunt *vel in materia, vel specificata*: *In materia*, ut 1) omnes plumæ, die geschlossenen und ungeschlossenen Federn, 2) omne linum factum & infectum, 3) pannus lineus, venali excepto, 4) pannus ad vestimenta muliebra incisus. Linum hic illud intelligendum, quod a solo separatum. GLOSS. 4. 24. 1. Was auch dieses Dinges.

XXVI. *Specificata* sunt vel usus 1) divini, vel 2) profani. *Priores* regulariter non ad Geradam pertinent, quippe res divinae sunt nullius in bonis. §. *Sacra. Inst. de R. D. & GLOSS. Lehmann, R. c. 56*. In Lusatia superiori Gerada peti potest ab uxoribus vivo marito, moto vero concursu (so viel den Schmuck, Kleider und andern hieher gehörenden Hauß-Rath anbetrifft,) & præfertur omnibus creditoribus; sed reliquas partes Geradz tam Morgengabæ seu Nußtheil non vivo marito petunt moto Concursu, si ejus bona non sufficiunt; si vero post mortem mariti demum oritur concursus, tunc & omnia uxor præ aliis creditoribus petere potest. vid. *Corpus Jur. Provinc. March. Lusat. sup. p. 27*.

XXVII. II) *Profani*. Consistunt vero I) vel in *supellectile*, 1) ut Arculæ, Cistæ operculis affixis, 2) Sedilia 3) Lecti, 4) Cervicalia, 5) Pulvinaria, 6) Linreamina & Velamina, 7) Toralia, 8) Pebes, 9) Candelabra argentea nec non mulcralia, 10) Libri omnes, in quibus legere solebat uxor, 11) Cantharus, 12) Mensæ, sella & sedilia, si plura, quam unum adfit. De poculis vero argenteis datur mulieribus, quantum placet.

XXVIII. Lecti, pulvinaria & linreamina in publico diverforia existen-

existentia excipiuntur a Gerada, Weichb. a. 23. v. Was aber ein Gastg. a. 24. Land. N. L. 1. a. Nun möchtest du fragen.

XXIX. Vbi Jus municipale, We. N. non valet, ibi pocula argentea, mensæ, sellæ & fedilia non Geradæ annumerantur. BERLICH. 3. Concl. pract. 28. n. 13.

XXX. II) In *instrumento*, veluti 1) Caldarium, die Brau-Pfanne; excipitur tamen, die man hier und da um Geld verleihet. vid. PISTOR. Resp. p. 41. & si muro non affixum. 2) Ahenum, 3) Coli, 4) Fusi, 5) Glomi, 6) Rhombi, 7) Telæ & omnia ad artificia muliebria pertinentia, ex quibus scil. textitur seu species aliqua præparatur.

XXXI. III) In *vestimentis*; omnibus scil. muliebribus vestibus, siue sint lineæ, siue lanæ & sericæ & cujuscunque generis, sarcinatæ siue textæ.

XXXII. IV) In *ornamentis*, ut 1) Calantica vel pepla & peplo-
rum ora, siue sunt serica, siue linea, seu gossypina (Baumwollen),
omne aurum & argentum ad ornamenta muliebria textum, annuli,
armilla, aureæ coronæ, frontalia, Zonæ clavatæ, ex serico contexta,
unci (Hefflein) ferta, spiræ (Zöpfle) & reliqua ornamenta mu-
liebria accommodata, alles Gewebe und Gestricke, de quo vid.
PIST. Resp. notabil. 9.

XXXIII. Bullæ anaticæ, hencklichte Gold-Stücken und
Schau-Stücken, ad Geradam non pertinent, si non funiculo tra-
jecto eas mulier in collo gestaverit, aut ad gestandum aptaverit.
CARPZ. L. 1. t. 9. R. 93. 96.

XXXIV. Ita quicquid non ad ornamentum mulieris applica-
tum fuit, v. g. Calfes, Barn, wöllen Zeug, Tücher, non ad Gera-
dam pertinent; item aurum & argentum infectum, & ejus massæ,
quibus nulla jamjam inest species ornamenti muliebris.

XXXV. Annulus signatorius, & omnia quibus signetum ma-
riti impressum, & non usu specialiter uxori tradita sunt, licet iis usa
sit interdum, vid. PISTOR. Resp. q. 433. Land. N. L. 1. v. aber un-
gew. Gold. & GOLDBECK. n. 14. non ad Geradam spectant.

XXXVI. Omnes mercēs aureæ ac argenteæ, quas aurifabri
venales

venales habent, *L. N. L. 1. v. aber ungew. Gold. Wb. N. a. 23.* quoque ad Geradam non referuntur.

XXXVII. 5) In *mundo muliebri*, v. g. Forcipes, Specula, Sedecula (sedacia) & reliquis mundus, *andere Kleinode. Wb. a. 24. L. N. L. 1. Gloss. Lehn. N. in d. c. 56.*

XXXVIII. Nobiles *fœminæ* præ civibus accipiunt den *Himmel-Wagen* cum equis und *Gezeug*, oves, anseres & annates *fœminini* generis, ex consuetudine in Geradam.

XXXIX. Ad Geradam non vero referri possunt ex res, quas extra domicilium suum habuit maritus in *ædibus* scil. ubi non quotidie habitavit. ZOBEL. *p. 456. n. 9.*

XL. Hæc quæ jam de Gerada protulimus, de Gerada plena, *die volle Gerade*, non de minus plena, *die Niffel Gerade*, intelligenda sunt. Hinc & inde in hoc capite mentio hujus facta est, & fiet in sequentibus.

XLI. Ex singulari Juris Saxonici dispositione succedunt *fœminæ* regulariter in Geradam, & ex statutis diversorum locorum viri.

XLII. Mortuo marito uxor, ea vero mortua filia, iis non superstitibus cognatæ succedunt, quæ cognatarum successio *geradica* dicitur *die Niffel Gerade*.

XLIII. Spuria in Gerada succedit cum legitimis filiabus; *Vitricus* vero cum solis spuriiis concurrens eas excludit, FACHS. *Lib. II. dist. 21.*

XLIV. Si vero uxor superstes spuria non est mater, tunc etiam nulla est spuria successio in Gerada. CARPZ. *C. 14. D. 22.*

XLV. Jure repræsentationis Neptes ex filia non vero filio cum materteris succedunt, uti & frater Clericus in Ministerio constitutus, non vero solus Theologiae studiosus. CARPZ. *P. 2. C. 14. D. 58. 60. STRVV. Exerc. 35. §. 25.* Avia paterna ad Geradam non admittitur, sed a cognata etiam collateralis excluditur. CARPZ. *P. 2. C. 14. D. 56. 57.* scil. non cognata sed agnata est.

XLVI. Parentes *fœminæ*, si in nepotum successione concurrunt, capiunt Geradam *zum Voraus*; masculi vero parentes *Heer-gewettam*; in reliquis vero bonis sine distinctione, unde proveniunt, succedunt æquis partibus.

XLVII.

XLVII. *Lipsia* ex statuto singulari filii uti & mariti omnes excludunt cognatas, vid. PHILIPPI *Synops. Institut. L. III. t. 9. p. 114.* Et hoc statutum *Wittembergæ, Chemnitii, Hale,* & quamplurimis aliis in locis obtinet. vid. GOLDBECK. *c. 5. n. 27.* respicit vero solummodo cives civici ordinis, non vero studiosos, uti ZIEGLER. *in Tr. de jure Majest. p. 458.* exhibet.

XLVIII. *Dresda* quoque Statutum ejusmodi est, quod omnes filios civici ordinis reddit capaces successione geradicæ; expresse vero inhabiles habentur & excluduntur nobiles ibi commemorantes.

XLIX. Jure vero communi omnes cognatæ originem scil. trahentes a defuncta fœmina excludant omnes masculos agnatos & cognatos, patrem & Clericum fratrem & maritum in capienda Gerada. CARPZ. *P. 2. D. 64.*

L. Aliqua quidem prærogativa gaudent filiz intuitu successione Geradæ; sed e contra in solatium filiorum Heergewettica successio inventa est.

LI. Si Gerada fere totam efficit hereditatis partem vel superat, ex ea constituitur Legitima filiis & reliquis successoribus, & in Legitimam computatur. vid. HARTVNGII *Disp. de Imputatione Gerada in Legitimam, & Land-N. L. 1. a. 5. 27. 31.* & GLOSS. *b. l.*

LII. Ex utili interpretatione incolis competit, qui habitant in municipio, etiamsi extra id versentur, v. g. in pagis.

LIII. Nam licet incolæ non fruantur privilegiis municipalibus, attamen obligantur ad onera municipalia, & prohibitio alienationis rerum Geradicarum omnino dici potest onus aliquod. TITIVS *ad Lauterb. Obs. 1463.*

LIV. Qui extra Saxoniam, ubi Jus Geradicum ignoratur, coadidit Testamentum, seque postea contulit in Saxoniam, testamentum aut mutare eum oportet, aut pati, ut ratione Geradæ infirmetur Testamentum, & petatur deinde Gerada.

LV. Geradæ alienatio prohibita est tam in testamento, quam alio modo scil. inter vivos, nisi in eam consentiant proximæ cognatæ, tunc licet alienari per ultimam voluntatem.

LVI. Ita marito non potest donare uxorem Geradam, bene tamen

men vendere, etiam pro vilissimo pretio, & sub vendita Gerada hoc intelligitur quoque, venditam & fuisse futuram. vid. CARPZ. P. 2. C. 13. D. 19. & BERGERI *Oeconomica b. l.* per pactum, scil. Emptionem mutatur Gerada natura. v. WEHRNERI *Obs. p. 275.*

LVII. Remuneratoria donatio vero valet, i. e. si maritus æquivalens pro gerada donet & fiat adhibito Curatore & Notario, vel coram Judice. Et hæc donatio, si etiam sit sine remuneratione, vocatur judicialis.

LVIII. In pecunia pro Gerada vendita accepta succedunt cognatz. Pretium vero Gerada venditæ debet esse certum & justum.

LIX. Maritus res expeditorias uxori non potest alio modo donare, quam coram Notario & testibus, & Judice, & in doni æqualis compensationem. CARPZ. *p. l.*

LX. Omne id quod maritus donat uxori nomine Gerada, ita-
tim venit in uxoris dominium.

LXI. Donare potest inter vivos uxor Geradam extraneo, non vero marito: intellige vero eam Geradam, quam intulit, ~~die eingebrachte Gerade, geerbte Gerade,~~ non quam accepit a marito, quæ nondum ut Gerada, nedum quam hereditas consideranda est, ac uxori aliquod alienandi competat in eam Jus.

LXII. Si Gerada donatio fit extrajudicialiter, tunc necesse est, ut claves in testium conspectu tradantur Cistarum, Capsularumque, in quibus Gerada servatur. *Const. Elect. 14. P. 2.*

LXIII. Geradam oppignoratam si uxor in oppignorationem consenserit, succedentes in eam tenentur luere. *Sand. N. L. 1. a. 24. Wb. 4. 23. §. ihr sollt wissen.* PISTORIS *p. 83. §. 19.* Idem obtinet, si maritus in ejus oppignorationem non consenserit, ab eo etiam non est relucenda.

LXIV. Et omnia debita, quæ ratione Gerada mulieris contracta, ea cognatz indifferenter solvere tenentur, licet alia supersint bona hereditaria.

LXV. Sed si Gerada oppignoratio facta in communem familiæ usum, tunc & heredibus competit ejus relucio.

LXVI. Si Gerada pro venditionis pretio oppignorata est, tunc si satisfieri nequit venditori e bonis defuncti, in subsidium tenetur

tenetur uxor de rebus Geradicis luere. CARPZOV. L. 1. T. 9.
 R. 21. n. 17.

LXVII. Res Geradica in fraudem Creditorum comparata, si venditor fidem de pretio non habuerit, vindicari possunt. L. 19. quod ~~de~~ de Contr. Emr. heredes vero a vidua conveniri nequeunt, & si restituere nolit vidua res geradicas, ad pretium solvendum tenentur. GOLB. Tr. de Gerad. c. 9, n. 80. p. 367. CARPZ. P. II. Jurisprud. fo-
 venf. C. 14. Def. 61.

LXVIII. Si debitum contractum ad comparandum Geradam, restitutio seu solutio ejus a vidua non peti potest. CARPZOV. C. 14. D. 22.

LXIX. Si defolunt succedentes scil. cognata, seu qui ex statu-
 to succedere possunt, Gerada cedit fisco seu Magistratui Loch-
 Vi Statutorum Lipsensium marito semper dimidia pars debetur det
 Niffel Gerade, scil. si cognata succedunt, & fratres succedentes
 cum fororibus in Geradam, si scil. Ecclesiasticum profiteantur statum,
 excludantur a Heergewetta.

LXX. Judex maritus uxoris suae, uti & filius judex matris suae
 Geradam Fisco delatam acquirere non potest, sed cedit ea Principi
 Territorii. ZIEGLER. de Jure Maj. p. 472.

CAP. XVI.

De

Morgengaba.

I.

QUxdam de hac materia in Cap. 24. Lib. I. annotata fuerunt,
 quæ modo respexerunt connexionem aliquam habuisse cum
 matrimonio ad Morganaticam. Quæ vero ipsam materiam,
 Morgengabam, separatam ac distinctam a Morganatico concernunt,
 paulo penitius sequentibus lustrabimus.

II. Nonnulli sunt, qui vocem Morgenaticam, Morgengabam
 a Longobardis originem habere prætendunt, præsertim Italici JCTI,
 MATTH. de AFFLICTIS ad 2. f. 29. qui definit eam, *donationem
 mortis causa esse.*

III. Rectius vero a Germanis orta est, & STRYCKIVS in *juris feudali* definit eam, quod sit donum nuptiale altero die nuptiarum sponsa a sponso offerri solitum in premium virginitatis crepta.

IV. GREGOR. TVRON. in *L. 9. c. 20. Hist. Franc.* morganat die Morgengabe, conjungendo dotem & morgengabam, & deinde de definiendo, quod sit *donum nuptiale*.

V. *Morganaticum* matrimonium & *Morgengabam* differre, in apico est.

VI. MORGENGABA enim est *donatio cuilibet sponsa a quolibet sponso facta tempore primi concubitus*. MORGANATICVM vero est *simulatum matrimonium, quo uxor & liberi necesse, necessaria alimenta a marito accipiunt, non vero jura ab ea familia, dignitates, successiones, & quae reliqua*. v. *Cap. 24. hujus libri*. Superior maritus cum inferiori uxore hocce matrimonium modo, celebrat. Vocabulum *Morganatica* seu *Morgengaba* invenitur in *l. 29. l. 2. feud. de nat. fil. ex matrimon. ad morganat.*

VII. Differt quoque a donatione propter nuptias & sponsalitia largitione, uti & donatione inter Conjuges.

VIII. *Donatio* vero non est inter Conjuges, cum modo sponsus sponsae donet, ideoque inter sponsum & sponsam fit, non propter nuptias, ein *Gegen-Vermächtnis*, ratione illatae dotis, quippe & ante tempus nuptiarum in eventum primi concubitus celebratur, & sponsae illustri si datur, *Hand-Geld* seu *Spiel-Gelder*, vocantur. Jure Sax. ipla lege datur.

IX. A *sponsalitia largitione* differt, cum propter nuptias secuturas seu futuras constituta sit haec largitio sponsalitia, & non secutus nuptiis repeti possit, *Morgengaba* vero data sit ob jam consummatum matrimonium, licet BESOLDVS in *Thes. Pr. v. Morgengab* sponsalitiam largitatem esse contendat.

X. A *Dotalitia*, *Leib-Gedinge*, *Leib-Zuch*, & *Cibariis* toto differt caelo *Morgengaba*. vid. COLER. *Decis. 60. n. 2. v. infra. §. 26.*

XI. Constituta nullis LL. est *Morgengaba*. vid. LL. LONGO, BARDICÆ, *Lib. 2. tit. n. 8.* Tandem propter effusam virorum in novas uxores

inopes liberalitatem modus statutus fuit. v. STIRNHOCK. in *Jure Sano-Goth.* p. 162.

XII. Et Morgengaba quartam partem bonorum, quae maritus tempore nuptiarum possidebat, non poterat superare.

XIII. Si vero uxorem secundam duceret, eidem non nisi tertiam pars ususfructus relinqueretur.

XIV. Statutis nonnullorum locorum expresse debet postulari ante sponsalia initia seu nuptias celebratas, & si non promissa nec constituta, postea nullo jure exigi potest, ac debetur, quod & praecipuis in *Lusatia superiori*, & quidem *Zistavia* in usu est. v. LANCKE-SCHN. *Diss. de Morgengaba Zistaviensi.*

XV. Vbi vero pro lubitu mariti scienda, & eo vivo non constituta, ab ejus heredibus peti nequit. vid. RHETII *Inst. Jur. Publ. Lib. I. tit. 22. §. 9.* & MÆVIVS *ad Jus Labec. Lib. I. tit. 6.*

XVI. Nihil autem interest, an viduus decerpit virginitatem, an juvenis, sicut vero, si juvenis ducat viduam. Jure in nonnullis Germaniae locis olim in usu fuit, ut juvenis Morgengabam exigere potuerit.

XVII. Heres feudi quidem Morgengabam constitutam solvere tenetur, non vero successor. STRVV. *Spat. I. F. b. 1.*

XVIII. Habet & hoc jure hypothecam tacitam non vero, *auth. si qua mulier C. ad SCtum Vellej.* propterea & usura solvi solent uxori.

XIX. Consequitur plenarium jus in Morgengabam uxor disponendi & testandi, & nihil juris maritus in eam habet, nisi ad summam vergerit paupertatem maritus, & jure ex ea tenetur uxor marito alimenta prestare.

XX. Pater pro filio recte & Morgengabam constituit, non vero mater potest cogi ad eam constituendam.

XXI. Non debetur vero ea, si sponsus ante sacerdotalem copulam mortuus, licet concubitus sit anticipatus. CARPZ. *P. 3. Const. 19. def. 1.* imo & ipso si die nuptiarum, facta benedictione sacerdotali, ante concubitum vero mortuus.

XXII. Quæritur vero, *an precise dari debeat secundo nuptiarum die, & si ante eam sponsus mortuus, concubitum vero celebravis?* Et affirmatit ex verbis juris *Sax. L. 3. art. 45.* Sie ist seine Genossin, und tritt in sein Recht, wenn sie in sein Bett tritt. COCCEJ. idem in *Jure publ.*

p. 468. §. 29. negat, sed contra observantiam & Praxin. Nach Sachsen-Recht müssen die Lehns-Folger nach Absterben ihres Mannes einer Frau, wenn eine Ehestiftung auffgerichtet, und dem Manne darinnen ein gewisses Ehegeld versprochen worden, gegen würcfliche Auszahlung der Mitgift, die versprochen worden, nebst dem Interesse morz beleibdingen. Pertinet hic passus ad materiam de Dotatio.

XXIII. Negandum vero non est, quod in paucissimis Germaniae locis Morgengabæ jus, & modo inter illustres ac nobiles personas valeat ac observetur.

XXIV. Nihil itaque refert, an ipso die secundo nuptiarum Morgengabæ detur, vel constituatur stante quoque matrimonio. v. MYL. *Genslog. C. VI. v. ult. verba seq. §. 25.*

XXV. Apud Longobardos vero in usu fuit, ut Morgengabam, quæ sub nomine muneris veniebat, sponsus die nuptiarum ipso salutans sponsam ei conam propinquis & amicis ante convivium nuptiale donaret. vid. *Gl. Lehn, R. Sax. lib. I. art. 20. in princip. & Gloss. Weichb. R. art. 22. in principio verfu: die andreic. und Morgengab ist eine solche Gabe, die ein ieglicher Mann von Ritters-Art seinem Weibe giebt des Morgens, als wenn er mit ihr zu Tische gehet. Diese Morgengab mag auch der Mann seinem Weibe geben, wenn er will.*

XXVI. Differt Morgengabæ a *Dotatio*, dem Witthum. Nam Morgengabæ pro pretio virginitatis datur & vocatur in Hispania arrha. v. VALESC. *Consil. 2. 3.* Ratione Morgengabæ vero non utitur jure prælationis uxor. CARPZ. *Decis. 289. n. 4. uti & eam non vivo marito apprehendere potest.*

XXVII. Jure Saxonico ad Morgengabam computabantur quoque mortuo marito viduæ nobilis equæ, quas maritus in casu necessitatis semel atque iterum curru aut aratro junxit, cum alias rîs uti non soleret.

XXVIII. Capit seu in hereditatem accipit defuncta uxore ante maritum quoque Morgengabam Cognata uxoris. PISTOR. *L. 1. qu. 14. v. BERLICH. L. 2. Concl. 15.*

XXIX. SPONSALITIA LARGITAS in jur. Sax. *art. 24. L. 1. confundi*

di videtur cum Morgengaba, imo si recte perspiciamus, conjungitur cum Morgengaba. vid. & BESOLD. *Tbes. V. Morgengab.* qui & eam eum sponsalitia largitate confundit.

XXX. Vi autem hujus dispositionis citra omnem conventionem viduz nobili ex bonis defuncti competit aller *Feldgang*, *Kühe*, *Ziegen*, *Schwein*, *ungeseilte Pferde*, nec non *sepes* & *carpentata* & *edificia*. v. CARPZ. *Jurisprud. forens. Rom. Sax. P. 3. Const. 33. def. 20.* WEHNER. *in Obs. pract. voce Morgengabe.*

XXXI. Convenit quidem in multis cum Morgengaba sponsalitia largitas. vid. SCHNEIDEW. *de hered. qua ab intest. n. 41.* Denn die von Adel pflegen des Morgens, wenn sie beygelegen, der Braut eine güldene Kette, oder sonst ein Kleinod, oder auch Geld zur Morgengabe zu schencken und zu vermachen. vid. SCHRADER *ad L. 2. G. de dot. jur. n. 11.*

XXXII. Ceterum, *si vidua nobilis indotata, & si dotem promissam non intulerit, Morgengabam an petere possit?* Disputant Doctores inter se. vid. BERLICH. *P. 3. Decis. 356.* & affirmatur, eam posse petere, cum non dotis causa, sed abrepta virginittatis causa datur Morgengaba.

XXXIII. In Saxonia nonnullis in locis Morgengaba in usu, ut & in Lusatia, extra eam vero in paucissimis locis.

CAP. XVII.

De Cibaria.

ulgo vom

Muschheil, Eingeschneitel.

I.

Nomen suum accepit Muschheil, daß eine Wittwe gewisse Erbstücke theilen muß. BERLICH. *Concl. 43. n. 3.* & significat, daß die Frau etwas gewisses von Erb-Sachen nicht allein behalten, sondern mit denen Erben theilen muß.

II. Vocantur & *Comestibilia*, & sunt Synonyma, & debentur iterumque in Saxonia, *Ducatu Magdeburgensi*, ut & *Anbaltino*. BERLICH. *P. 3. Decis. 355. n. 4.*

III. Pertinent vero ad Cibaria seu Muschheil omnia edulia, que super-

superfunt post 30. diem mortui mariti in omnibus rebus ac rebus ac aulis viri. (Höfen) Was die Ege bestrichen hat, oder innerhalb des 30. Tages nach Absterben des Mannes vom Lehn-Guth fällig geworden, oder denen Erben zugewachsen, gehöret halb zum Mustheil, und ist denen Gläubigern und Erben zu verrechnen nach Sachsen-Recht. *Jure Sax L. I. art. 22. §.* Nach diesem muß die Frau. *Land: R. Lib. I. art. 24. verb.* in Gemäße. verl. Denn Mustheil ist allerley Speise, welche einem Manne zu seiner Nothdurfft in seinen Vorrath geschlagen worden, und geschafft hat, und solches Mustheil nimmt das Weib nach ihres Mannes Tode von dem 30sten (Was nach dem Tode des Mannes binnen 30. Tagen nicht verzehret wird, sondern übrig bleibt, und wenn alles consumiret wird, kan sie nichts fordern) halb, die andere Helffte bleibet denen Erben. v. Kothschütz *Tr. vom Mitgiff, Mustheil, art. 18.* Die Töchter genessen *jure Saxonico* von denen fructibus aus dem Lehn-Guthe etwas absonderlich, wenn ihr Vater den andern Mierz verstorben, weilen da schon alles fast mit der Ege bestrichen, und die meiste Arbeit vorbei, und währet von dar an bis zum August. Wenn er aber nach der Zeit stirbt, so bekommen sie nichts a partes.

IV. Vidua nobili *Jure Saxonico* deberi zum Mustheil dimidiam illius frumenti, quod repositum habuit, ut venderet maritus ipso vivo, non vero venditum fuit. *MOLLER. L. 3. semestr. cap. 24. BERL. P. 3. Concl. 48. n. 3.*

V. Dividit vero cibaria vidua cum heredibus mariti, & non sola retinet.

V. Pertinet vero ad comestibilia *Jure Sax.* alles Fleisch, gesalzen und ungesalzen, geräuchertes, Speck, Würste, Butter, Käse, Schmalz, Schmeer, Unschlit, Honig, Wein, Bier, Meel, die Helffte alles Rockens, Weizens, es sey in Scheunen oder Boden; non vero das im Felde, oder der Mann bey seinem Leben ausgeliehen hat, das Malz, die Helffte Hafer und Gerste, die nicht gemalzet sind, gehören nicht darzu. *Jure Sax.* gehören Gersten, Hopffen und Heyde-Korn zum Mustheil. *vid. SCHNEI-DEW. ad. tit. de Success. ab invest. n. 42.*

VII. De Cibariis legatis exacte egit *BECHTOLD. in Sylloge matr-*

materiarum Jurid. pag. 69. PISTORIS *Miscell. Jur. Civ. P. I. qu. 4.*
VOLCKM. *Notarial-Kunst, t. 5. c. 25.* COLERVS *P. I. Decif. 60. &*
VVEHNER. *in Obs. pract. pag. 375.*

VIII. Zum Nuztheit gehören auch die Hürschen, gemästete Schweine, Rüben-Saamen, und das Cosent-Bier.

IX. Sed ratione Morgengabæ & Cibariorum domesticorum nullo prælationis jure utitur uxor. CARPZ. *Decif. 281. n. 4.*

X. Vti & vivente marito Cibaria non apprehendere potest uxor. CARPZ. *Decif. 281. n. 18.* quæ de comestibilibus post 30. diem mortis mariti inferuntur, non conferuntur ad cibaria consuetæ uxoris, quippe non in domo mariti fuere, & hereditas intra 30. diem præjacente habetur. BERLICH. *Concl. 47. n. 4. P. 3.* CARPZ. *P. 3. C. 34. def. 3.*

XI. Cibaria semper debentur denen Frauen von Ritters- Art, expressa lege SAX. v. MOLLER. *L. 3. Semestr. c. 24. n. 1.* BERL. *P. 3. Concl. 48. n. 7. 8.* & præstatur ære alieno demum deducto. ORD. PROC. ELECT. SAX. *t. 43. §.* und weisen hierbey. ORDO PROCESS. GOTHAN. *P. 1. c. 18.*

XII. Si non ob prærogativam in pactis dotalibus species cibariorum in certam summam pecuniæ redactæ, nec propter illam mulier sibi de hypotheca in feudo expresse prospexerit, cibaria plane incerta sunt, & modica, imo nulla præstanda.

XIII. Cum enim vidua eorum demum eduliorum seu cibariorum partem capiat, quæ post lapsum 30. dierum ab obitu mariti supersunt, sæpe autem nihil restet, & ne quidem quæ inveniuntur, post mortem mariti familiæ ad alimenta ad id usque tempus sustentandæ sufficiunt, consequens est, ut hoc in casu nomine comestibilium nihil vidua consequi possit, v. g. pecuniam.

XIV. E contrario si maritus v. g. tantum vini, frumentique possederit, quanta toto consumi decennio nequeat, vidua jure suo dimidiam partem capit. PISTOR. *P. I. qu. 32.* BERL. *Concl. n. 2. C. 12.* enarrat omnes species comestibilium; uti & vicia, die Wissen, eo pertinent.

XV. Restrigitur vero *n. 59.* quod frumentum Saracenicum

& polenta a comestibilibus excludat CARPZ. P. 3. C. 35. Def. 8. 9.
 RICHTER. Decif. 4.

XVI. Vidua *nobilis indotata an cibaria petere possit?* disceptatur inter Jctos. Affirmativam defendere, æquum est. v. BERLICH. P. 3. Decif. 355. n. 4.

XVII. Species des *Mußtheils* est quoque *SVPERVITA*, das *Eingeschnittel*, licet in multis videatur differre: und dieses *Eingeschnittel* wird mehrentheils noch über dem *Leibbedinge* im *Anhaltischen* denen *Wittwen* von *Adelichem* *Stande* *constituiret* in denen *Feudis*, es *dependiret* aber alles von derer *Eheleute* *Conventionen*.

XVIII. Vocatur vero *Supervita*, quippe facta hæc donatio inter conjuges in utilitatem *superfritis* conjugis, quæ alteri *super* vixerit.

XIX. Comprehendit vero *edulia* aut ea, sine quibus non *commode* vivitur.

XX. L. 8. ff. *de rebus dubiis*, minus recte vero ad *Supervitam* refertur. Loquitur enim hæc lex de donazione facta inter conjuges *stante* *matrimonio* & non *soluto*, de qua *Supervita* agit.

XXI. *Contractus* seu donatio *Supervitæ* demum *Sec. XV.* & *XVI.* in *Germania* innotuit. vid. *ECCARDVS* in *hisor. studi Etymol.* *BERLICH.* in *rubr. decif. 357. P. 3.* vom *Eingeschnittel*.

XXII. *Supervita* vero non confundenda cum *Cibaria domestica*, *Hoff-Speise*, oder *gehöfste Speise*. v. *RICHTER.* de *success.* ab *intest. S. 4. M. 3. n. 52. p. 293.*

XXIII. *Supervita* vero non disposita in *Legibus* ullis, sed a *conventionem* *Conjugum*.

XXIV. Sub *titulo* *universitatis* in *dotalibus Instrumentis* *constituta* non censetur *Supervita*, nec *peti* nequit. *CARPZ. P. 2. C. 43. Def. 5.*

XXV. Tanta vero semper in *Supervita* manent, quanta *compositis* *factis* *dotalibus* *conventa*.

XXVI. Non vero requiritur ad *constitutionem* *Supervitæ*, ut *dotem* *inferat* *uxor*.

XXVII. *Vti* & *nec* *ullum* *jus* *in* *eam* *consequitur*, *nisi* *maritus* *mortuus* *est*.

XXVIII.

XXVIII. Definitivo Supervitæ vero est: *Contractus inter Conjuges celebratus, quo alteri, qui supervixerit, ex bonis defuncti certa quadam fingulis annis edulia & alia ad vitam sustentandam necessaria ad dies vita præbeantur, pactis dotalibus plerumque determinata.*

XXIX. Supervitam tam uxor marito, quam maritus uxori constituere potest. v. FABER. *L. V. Cod. Sabaud. tit. 1. def. 1. n. 2.* imo & universa bona maritus conjugui assignare per pacta dotalia potest. v. CARPZ. *P. 2. C. 43. Def. 6. n. 11.* Reciproca enim donatio bonorum inter Conjuges valet, si jure contractus facta, non vero jure hereditario nec successionis. PHILIPP. *L. 2. Eccl. 34. n. 3.* & hæc pacta Conjugum reciproca adeo valida sunt, ut nec ob supervenientiam liberorum revocari possint.

XXX. Mulier vero non habet jus prælationis in concursu ratione Supervitæ.

XXXI. Requiritur quoque ad constitutionem Supervitæ in feudo hereditario consensus domini & agnatorum simul, si ex pacto & providentia; & si omissus consensus est, petitur quidem ex allodialibus Supervita, non vero feudalibus.

XXXII. Nihil determinatum unquam invenitur, quod circa constitutionem Supervitæ in rebus scilicet certis observandum, sed ex mero contrahentium dependet arbitrio. *Voldtmanns Notariat-Kunst. C. 18. P. 3.*

XXXIII. Ideo semper verba pactorum inspicienda sunt, cum talia plerumque promittuntur, quæ ad vitam sustentandam summe sunt necessaria conjugibus.

XXXIV. Constituunt vero plerumque, v. g. in certa quantitate ligni, lentibus, ciceribus & cæteris leguminibus, volatilibus, aquatilibusque, & hujus generis aliis.

XXXV. Procuratur enim exinde superstiti conjugui splendidioris vitæ sustentatio.

XXXVI. Accipit enim quotannis, quoad vivit, certam quantitatem alimentorum, uti in antecedentibus quædam annotata fuerunt ac præhibita, degat vel in civitate, vel alio in loco, vel in defuncti mariti prædio, & prout fuit pactum.

XXXVII. In Feudo constitui valide Supervita potest, ac prestare eam successores feudi, die Lehns-Folger, tenentur.

XXXVIII. Advehuntur seu præstantur in loco habitationis uxoris sine ullis sumptibus.

XXXIX. Inter reliqua, quæ in §§ antecedentibus jam relata, adhuc recensentur, Korn, Wapzen, Gersten, Hafer, Hopffen, Erbßen/ Linsen, Hütschen, Kälber, Schweine, Gänse, Entden, Wein, Gewürze, ic. Obst- und andere Garten-Früchte, Leinen-Gezeug ic. in quibus constituta Supervita præstatur.

XL. In natura si non præcise debet ac potest præstari, ejus loco certa pecunia, prout pactum, solvitur.

XLI. Constitui & potest in agris, als jährlich gewisse Acker, geeget und bedinget, mit Kosten desjenigen, so es præstiren muß, worauf die Frau kein Lein säen; allein den Saamen muß sie selber geben, die Früchte aber und Flachs die Fröhner umsonst der Frau jedesmahl zu rechte einbringen.

XLII. Constitit & præprimis Supervita in peculiari habitatione pro Conjuge, vel si alias vult habitare, ut præstetur pecunia loco ejus, v. g. Wenn ein Logis vor 600. fl. soll gekaufft werden, worinnen sie wohnen soll, und sie will anderswo wohnen, so müssen ihr die ordentlich Land-üblichen Zinsen davon gegeben werden.

XLIII. Amittitur vero Supervita uti & Cibaria lis. ex causis, ex quibus portio statutaria, si scil. necem mariti non vindicaverit. Sed hodie quidem non observatur. v. *Diff. WILDVOGEL. de Supervita p. 37. §. 1.*

XLIV. Si uxor secundas celebrat nuptias intra tempus luctus, post mortem alterius mariti, (des andern Mannes,) extinguitur, & non pervenit ad hunc virum, uti & Cibaria. *L. 1. §. 2. de secund. Nupt. Nov. 39. cap. fin.* imo amittitur eo ipso, cum secundas nuptias in-
teat uxor, & præsertim hæc amissionis clausula continetur in pactis hisce dotalibus. *Contradicit quidem Jus Canonicum in cap. pen. §. fin. X. de secund. Nupt. & Disp. AVTORIS de Concubitu intra tempus luctus.*

XLV. Amittitur quoque adulterio, luxuriosa vita, denegatione

tione alimentorum, aut dura tractatione, malitiosa desertione, ac-
cusatione injusta adulterii. vid. ZOBEL *ad Land-R. art. 21. in Gl.*
Germ. n. 2. qui videri meretur.

XLVI. Ab hac viduis debita Supervita differt *adjectio illa, qua
in venditione rerum nunquam ultra pretium condentum in nuptias
filiarum venditoris ab emtore promitti solet, atque vulgo etiam DAS
Eingeschnittel oder Zubereites* vocari consuevit.

XLVII. Et si filia, in cujus favorem constituitur, ante nuptias
moritur, tunc expirat, & non ad successores transit hoc pactum seu
additamentum. CARPZ. *P. II. Const. 46. Def. 21.*

XLVIII. Mulier relegata jussu Magistratus absque mariti culpa
ac voluntate, omnibus privatur beneficiis, uti & Supervita.

XLIX. Plura quæ de hac materia tradi possent, partim ex
CARPZ. & BERLICHIO, uti & *Disp. cit.* WILDVOGEL. de Super-
vita videantur, & praxis cujuslibet loci præprimis observanda ac in-
spicienda.

CAP. XVII

De

Dotalitio,

Vom Leib-Gedinge, Witthum.

I.

DOTALITIVM diversimode nominatur; *Verdotalitium, dota-*
rium, doarium, Leib-Gedinge, Leib-Zucht, Leibding-Kauff,
Witwen-Sitz, Witthum, Leib-Zinsen, Güten, Renten.

II. Durat Dotalitium ad dies vitæ uxoris, & per universam Ger-
maniam pone receptum est inter illustres ac nobiles personas.

III. Constituitur a marito intuitu illatæ dotis in bonis suis, ut
eo mortuo vidua ad dies vitæ sufficientem habeat sustentationem in
ejusmodi bonis.

IV. Non immerito pro specie Donationis propter Nuptias ha-
beri potest.

V. Egit de Dotalitio peculiari Disput. MENCKE *JCons Lips. TA-*
BOR. BERLICH. P. 2. consil. 30. PISTOR. Conf. 20. n. 1.

VI. Separat quidem CVJACIVS Dotalitium a Donatione propter Nuptias *Obs. 4.* & WEHNER. *in Obs. Pract. p. 346.*

VII. Viri & Emeriti honesta liberalitate affecti & ejusmodi Dotalitium accipere possunt a Dominis suis, & vocatur Leibgedinge wohl verdieneter Rätthe, Amptleute, Soldaten, Invaliden-Häuser. v. BOCCAL. 2. pag. 22. Hæres seu Successor Feudi non tenetur implere Investituram defuncti sui antecessoris Jure Sax. darinne Bedinge scil. Leibgedinge oder Angefälle verschrieben und verlehnet, si non mentio facta: daß es pro se & heredibus suis verschrieben worden. vid. c. 2. Lehn-R. und REINHARD. *Diss. 68.* SCHARFF. 11. *Conf. 2. Cent.* und kan auch die Frau nicht Leibgedinge von Ritters-Art haben, wenn sie Erbe nimmt, es wäre denn anders in der Ghestiftung abgeredet. Es erlischet durch Leibgedinge die Mitgift, wo nicht deßhalben andere Pacta vorhanden seyn.

VIII. Est vero Leibzucht gegen die Mitgift gegeben; & id jus quod de Dote, id & de Dotalitio statuendum. *L. ult. verb. dederis vel promiserit C. de dote promissa,* & ita nos debet esse illata, si uxor petere vult Dotalitium.

IX. Wittwen-Siß vocatur, quippe & viduis habitatio una cum alimentis præstatur.

X. Solet vero Dotalitium constitui dupliciter viduæ: vel datur integrum prædium ad dies vitæ, ut administret, omnesque fructus percipiat; vel mariti heredes prædium retinent fructusque percipiunt, quadruplicatas vero usuras, v. g. pro 1000. Rthl. 200. Rthl. solvunt viduæ.

XI. Leibgedinge vocatur in Jure Sax. & Lehn-R. c. 31. *Gl. in pr.* es wird genennet ein Leibgedinge darum, daß man es zu der Frauen Leibe dinget. Et porro: ein Leibgedinge ist eine Gabe, die ein Mann seinem Weibe giebet an Früchten oder Zinse. vid. MENCK. *Tract. Synopt. ff. p. 352.*

XII. Jure feudali constitutio Dotalitii est fere incognita; ex moribus vero Germaniæ in Imperio obtinet tam in Feudis regalibus seu majoribus, quam non regalibus seu minoribus.

XIII. Et solo in allodio constitui re vera debere patet ex textu Sächß. Lehn-R. an eigenen (i. e. allodialibus) ist rechte Gab und Leibzucht

Leibzucht der Frauen, denn es ihnen daran niemand brechen mag zu ihren Leib, und nicht an Lehn, denn es ihnen daran an mancherley Weise gebrochen mag werden. vid. MOELLER. *ad P. 2. Const. 42. n. 13.* & LEYSER. *de Jure Georg. L. 1. c. 35. n. 20.*

XIV. Successor allodii, licet non expressum fuerit a Marito Dotalitium, tamen præstare id tenetur. vid. MENCK. *Disp. de Dotal. quantitate p. 7. §. 2.* Wenn nach des Mannes Tode die Wittwe, welche ihr Leib- & Bedinge im Lehn- Guth hat, etwas innerhalb 30. Tagen nach des Mannes Tode ausgesäet, von solchem Saamen, der zum Nußtheil gehöret, müssen die Lehns- Folger der Wittwe die Helffte wieder geben. Wenn es aber nur gewisse Lebenden seyn, die da sollen aus den Gütern gegeben werden, und also keine Land- Früchte, wenn sie bey des verstorbenen Lehn- Mannes Erben betaget seyn, so folgen sie seinen Land- Erben. Lebenden werden auch gegeben von Weinbergen, von Mühlen, Zöllen, Münzen und Geld- Pächten; & tempus collectionis Decimarum Jure Sax. describitur in *L. R. art. 58. L. 2.* Es gehören auch hieher von Gärten die Früchte, die denen Erben mit zukommen, scil. Land- Erben. *L. R. Lib. 3. art. 46.* Omnia hæc ad materiam de Cibariis pertinent.

XV. Ad constituendum vero Dotalitium requiruntur sex testes, *vi Const. Elect. 42. P. 2.* & in Marchia Brandenburgica Domini consensus.

XVI. A Gallis vocatur Dotalitium *Dærum* seu *Dorium*. Flandri dicunt id *Duarium*, Delphinates *Supervitam*, Sabaudi vero & Neapolitani *Dotarium*.

XVII. Canonistæ vero Dotalitium dicunt & victalitium, Leib- zins, Leib- Gülte, si in annuis redditibus consistit. Vid. *Supplem. WEHNERI* voce Leibzucht & CONSVLT. SAX. *t. 2. P. 1 qu. 12. n. 2. f. 9.* PISTOR. *l. qu. 4. n. 1. § 34.* RITTERSHVS. *ad L. 23. ff. de R. I. p. 136.*

XVIII. In Episcopatibus Catholicis Dotalitium constitui nequit, secus vero in Evangelicis, sed Capitulo consentiente. HORN. *Jur. Feud. C. 21. §. 10.*

XIX. Constituitur vero in multis locis præsentem feudi Domino & agnatis bey dem Heyraths- Tage, & si hi præsentem sunt & non contradicunt, nec quid objiciunt, tunc valide constitutum esse habetur,

betur, eosque, scilicet agnatos, consensisse censetur. Rosenthal: cap. 10. Concl. 45.

XX. Vocatur & Leibgedinge ein Pfündtauff, wenn einer ein gewisses Geld giebt, womit gewisse jährliche Einkommen oder Revenuen gekauft werden ad dies vitæ, an Geld oder Früchten, als Wein, Speise, Wohnung, wie in Klöstern und Hospitälern zu finden.

XXI. Quæstio vero est, si quis comparaverit ab Ecclesia pro centum thaleris fundi redditus ad tempus vite sue, longissimam vero egerit vitam, an teneatur quid Ecclesia restituere? v. CÆVALL. qv. 850. Negatur vero.

XXII. Regulariter mariti confessio ad probandam dotem in dotalitio constituendo non sufficit, nisi dos voluntate mariti apud promissorem maneat.

XXIII. Dotalitium liberum est a metatis, von Durchzügen, Einquartirung derer Soldaten. vid. TABOR de metatis p. 95. von Einquartirung derer Wittum-Güter.

XXIV. Jure vero Saxonico modo hoc privilegio gaudet Dotalitium.

XXV. Dotalitium vero definitur Jure Saxonico, quod Leibzucht oder Leibgedinge sic eine Gabe, die ein Mann seinem Weibe thut oder giebt an Früchten, an Zinsen, die er (es wäre denn fahrend Gut oder Haab) mit der Erben Urlaub und Bewilligung geben muß, und mit des Herren Willen bestätigen. vid. BEVST. de jure Connub. P. 3. c. 9. Conf. L. N. Lib. 1. art. 21.

XXVI. Dicitur porro Dotalitium oder Leibzucht, daß, so eine Wittwe eine Mitgift zu ihrem Manne bringet, so soll ihr zu Recht, und noch so viel dargegen zum Leibgedinge vermacht werden, und das Leibgedinge soll gleich seyn der Mitgift, und was an der Mitgift gebriecht, soll auch am Leibgedinge gebrechen. Land-N. Lib. 1. art. 20.

XXVII. Non debetur vero Jure Saxon. Dotalitium viduis, die in denen Haushaltungen bleiben.

XXVIII. Magnam & differentiam inter Dotalitium & Apanagium esse deduxit SPRINGSF. de Appan. c. 12. n. 71. Vasallo mortuo ante

Calcit-

Calendas Martii fructus omnes ad successorem feudi pertinent, & vidua, præter dotalitium de ijs nihil capit; sed si post, tunc omnes fructus ad Land, Erben, & ita quoque ad uxorem dotalitium habentem perveniunt. Jure Saxonico, wenn die Felder durch die Ege bestrichen und unterbracht, so wird es vor des Verstorbenen verdienten Lohn gehalten, und folgen die Früchte seinen Erben; quod & procedit in den Feld, Früchten auf denen Leibgedingen L. R. Lib. 2.

XXIX. De pecuniis dotalitiis, von Witthum-Geldern egit ex professo TABOR. de Obligat. Success.

XXX. Et consuetudine nonnullorum locorum introductum, ut redditus quadruplo majores in Dotalitio quam in ordinariis Dotis usuris præstentur; imo & major summa est recepta in aliquibus terris. v. STRYCK. de Jure vid. nob. in Sax. c. 1. §. 12. RICHTER. disp. de Dotalitio.

XXXI. Continet Dotalitium ordinarie usuras duplicatas, & ultra hanc quantitatem constitutum regulariter non valet; sed si Donatio propter Nuptias computatur ac constituta fuit, tunc admittuntur quadruplicatae, & præprimis si Dos Dotalitio absorbeatur, quadruplicatae præstantur usurae, uti observatur in *Marchia & Pomerania*.

XXXII. Computantur vero in unam summam Dotalitium & Donatio propter Nuptias in singula centum, sive in centenos decem annuatim persolvi debent. Vtputa, si mulier 500. Thlr. in Dotem attulisset, tunc illi ex bonis itidem quingenti debentur, & pro hac Dote & Donatione propter Nuptias conjuncta summa annuatim 100. Rthlr. 10. nimirum in 100. computatis, solvuatur, viduz scilicet superstiti.

XXXIII. Dotalitium proinde æqualiter debet pro dotis illatae proportionem constitui. Ideo Nobili consulendum est, ut loco dotis parvam sumat portionem, reliqua vero & maximam partem sub nomine paraphernalium sibi curet constitui, tunc enim dotalitium non tam amplum tenetur constituere.

XXXIV. Intuitu hujus Dotalitii jure prælationis ut & hypothecæ tacite in bonis mariti uxor uti potest.

XXXV. Jure Saxonico nobilis vidua non simul dotem & dotalitium petere potest; secus vero in Serenissimis ac Illustribus personis, ubi dos & dotalitium petitur.

XXXVI. Ratione dotis jus prælationis uxori competit, quod beneficium conceditur quoque ratione augmenti dotis & doni nuptialis, si id pro parte dotis marito datur. *v. Decis. nov. Sax. 51.*

XXXVII. Hæc vero privilegia habet uxor non respectu Paraphernalium, nec Donationum propter Nuptias.

XXXVIII. Non omnia bona, quæ uxor infert, pro Dote habentur, sed in dubio pro Paraphernalibus, & tenetur uxor exprimere dotem expressis verbis. *vid. STRYCK. Causel. contr. Sect. 3. C. 8. §. 6.* Jure Romano in Paraphernalibus viro non competebat nec jus usufructus, nec dominium, & tunc temporis non differentia erat inter receptitia & paraphernalia. *v. L. 9. §. 3. ff. de Jure dot.*

XXXIX. Uxor & luxuriose vivens non privatur Dotalitio, licet ipsi interdicator ejus administratio per judicem. *Consl. 21. P. 4. vid. MENCK. Disput. de Dotalit.*

XL. Pactum vero Dotalitium non est pro specie ultimarum voluntatum æstimandum, nam Contractus est inter vivos.

XLI. Dictum fuit, quod modo Dotem & Dotalitium simul petant Illustres personæ; constituto vero Dotalitio, Dotem, cum per id absorpta fuerit, repetere non licet.

XLII. Dotis illatio per maritum potest probari; licet petatur Dotalitium vel a filiis, vel ab agnatis, vel ab aliis heredibus. Et si a filiis petitur Dotalitium, versio Dotis in feudum semper præsumenda, & licet non expresse constitutum in feudo Dotalitium, ex consuetudine feudi venit præstandum. *vid. MEV. P. 2. D. 224.* Uxor Dotis illationem per maritum valide probat in concursu, ideoque Dotem petere potest ex mariti quittanceis, si ejus creditores ex solis litteris debita postulare possunt. *CARPZOV. P. 1. Consl. 28. def. 72.* vel si testes adfuerunt tempore solutionis Dotis, vel frater uxoris, vel ejus cognati.

XLIII. Dos promissa licet revera non illata, non impedit constitutionem Dotalitii, si uxor mox post mortem mariti cum usufructu

ris a tempore contracti matrimonii Dotem offert. vid. JVS SAX. ELECT. D. 15. SCHVLZ. c. 8. n. 216. Imo etſi Dos non fit promiſſa, Dotalitium vero conſtitutum, Dotem tamen heredes ac ipſe vir a Patre uxoris petere poſſunt. v. L. 69. §. 4. ff. de jure dot. niſi filia primas nuptias celebrans, a Patre jam fit dotata; imo licet proprias habeat facultates filia, nihil vero conſtituit viro loco Dotis, Maritus a patre attamen dotem petere poteſt. v. GAIL. L. 2. Obſ. 95. n. 4. niſi pater a Dote liberatur, ſi filia delictum commiſerit erga patrem, quod exheredatione dignum eſt.

XLIV. Longobardorum mores Germani ſecuti ſunt circa conſtituendum Dotalitium. vid. ORD. CAM. P. 1. t. 57. Kayſerlicher Land-Frieden, anno 1548. tit. 3. verb. Was hierinnen das Lehn-Recht vermag, und gebräuchlich. vid. Diſp. de Dotalitio §. 4. CVJACIUS ad text. 2. F. 9. verb. nam nec pignus. In Neapoli & Sicilia Dotalitium tertiam partem feudi comprehendit, præſtatur vero in pecunia. v. MATTH. de AFFLICTIS ad Conſt. Neapolis. Lib. 3. Rubr. 13.

XLV. Ad conſtituendum Dotalitium in feudo conſensus requiritur Domini, in nonnullis terris & agnatorum, ideoque feudum hypothecari nequit intuitu Dotalitii conſtituendi. Agnati & ſucceſſores feudi non prius tenentur viduz nobili conſtituere Dotalitium, quam probaverit, Dotem revera illatam eſſe, & verſam eam fuiſſe in utilitatem feudi. RICHTER. P. 3. Conſil. 29.

XLVI. Imo & Dote non illata nihilominus Dotalitium debet conſtitui. RICHTER. P. 1. Conſil. 46. n. 12. f. 295.

XLVII. Pro moribus Provinciæ conſtituitur Dotalitium; & in Marchia, excepta Nova, ſine agnatorum Conſenſu valide celebratur. RICHTER. Conſ. 64. n. 10.

XLVIII. Cauſam repellendi uxorem, ne conſtituatur Dotalitium, non dat luxurioſa vira uxoris. v. Land-Recht. art. 5. Conſt. 21. pag. 4.

XLIX. Non capit vero das Leib-Gedinge uxor, niſi das Bette mariti beſchritten & in Domum mariti introducta ac cognita. vid. JVS WVRTEMB. P. 4. tit. 2.

L. De Gallico Dotalitio egit HENNELIVS *de jure Dotalitii c. 6. §. 9.* & MENCKE *Disp. de Dotal. §. 4.* Et jure Dotalitii in Gallia fruitur uxor semisse omnium bonorum mariti eo tempore jam acquisite, quo matrimonium contraxit.

LI. Hæc Gallica Dotalitii constitutio in Anglia a JOHANNE Rege recepta A. 1215.

LII. Est nonnullorum locorum consuetudine introductum ut pro arbitrio uxor vel Dotem vel Dotalitium eligit & exigat. CARPZ. *Decif. 59. n. 1.*

LIII. Vxore vero mortua *Jure Saxonico* non revertitur Dos ad uxoris heredes, sed ad mariti vel fundi successores, heredesque.

LIV. In Saxonia indistincte Dotalitium absorbet Dotem, ut adeo pactum de Dote repetenda & Dotalitio simul præstando successores feudi non obliget, licet filios. CARPZ. *de oneribus Feudal. Disp. 4. n. 44.*

LV. Dotalitium differre a *Donatione propter Nuptias* est in apri-
co: hæc enim est ein *Gegen-Vermächtniß*, quæ maritus uxori propter Dotem constituit, non vero considerata æqualitate illatæ Dotis; sed potest augeri & minui, & hodie ex consuetudine uxores semper hanc donationem petunt indistincte e bonis defuncti mariti, sit Dos in salvo vel non. Jure Romano vero si Dos erat in salvo, Donatio propter nuptias peti non poterat, dum erat tam in compensationem quam securitatem dotis constituta. In hanc donationem vero uxor nihil juris capit vivo marito. vid. Cauteles exhibentem STRYCKIVM *in Causel. contr. Sect. 3. c. 8.*

LVI. Attamen pactum admittitur, quo uxori prospiciatur, ut & una cum Dotalitio habeat repetitionem Dotis in Saxonia, & ipse potest quoque arbitrio relinquere, an velit Dotem vel Dotalitium habere.

LVII. A Dotalitio vero separanda est *Donatio propter Nuptias*, quæ nunquam Dotem absorbet, sed cum Dote præstanda, uti in dotalibus pactis conventum fuit.

LVIII. Minui augeri potest Dotalitium per pacta intervenientia. *Kothschütz vom Leibgedinge art. 1. n. 29.*

LIX. Respectu Dotalitii uxor habet jus prælationis in concursu

ſu mariti, cum hac vero limitatione, ut ſit æs alienum contractum per Dotalitium conſtitutum, non vero ſi antea; cum creditores potiorem habeant cauſam, qui de damno vitando diſceptant, quam uxor, quæ lucrum quærit. MEV. I. P. D. 173.

LX. Sed & poſteriori caſu gaudet jure prælationis, ſi Dos per Dotalitium abſorbeat. In Donatione propter nuptias jure Dotis ſeu prælationis hoc privilegium non datur. vid. Ord. Proc. Sax. tit. 43. §. Swollen wir ic. habet & quoque in concuſſu moto vivente marito. PISTOR. P. 2. qu. 26.

LXI. Uſurz vero in concuſſu non ampliores admittuntur ac præſtantur, quàm duplicatæ.

LXII. *Donatio propter Nuptias* non heredibus feudalibus mariti cedit, ſecus in Dotalitio mortua uxore, annuaque penſio a Dotalitio venit præſtanda. CARPZ. Decif. 168. n. 13. ſub appellatione des Wittwen, Jahres viduis in Luneburgicis & Pomeranicis terris indulgetur, daß ſie neben ihren Töchtern ein ganz Jahr nach Abſterben ihres Mannes das Lehn-Guth gebrauchten, und darinnen verharren mögen. KLAMMER. in Promptuario Juris s. de viduis 29. §. 6. n. 8. & eſt ſpecies Dotalitii Wiedum oder Wittthum, Geld. Olim quoque Eccleſia ſua habebat dotem, & plerumque erat aliquod prædium, das war der Wiedum-Hoff; ac in ejusmodi Curiis erant familia hominum adſcriptitorum. vid. Documenta rediviva Monach. in Wartenberg, fol. 332.

LXIII. Quæſtio hic movenda eſt, an vidua reſpectu Dotalitii, quod a primo marito ad vitam ſaltem adeptæ fuerit, ſecundum maritum cogere ſeu exigere poteſt, ut propter illatam Dotem novum ac aliud præter jam conſtitutum a primo marito conſtituatur Dotalitium? Et affirmativæ aſſentiendum eſſe, viderur.

LXIV. Species Dotalitii eſt die Verbeſſerung ſeu lucrum & augmentum dotis, ubi uxori ultra dotem ex bonis mariti tanta pars proprietatis jure assignatur, quanta eſt dimidia dotis, ut hinc quæ 100. Rthlr. intulit, ultra eos mortuo marito adhuc 50. Rthlr. repetat.

LXV. Requiritur vero in hoc lucro, ut dos revera ſit illata. MEV. P. 5. D. 62. & P. 2. D. 224.

LXVI. Diese Verbesserung valet praesertim in *Marchia nova Pomeraniaque*, & alibi; augmentum & hoc privilegium dotis gaudet.

LXVII. In Concurfu & hoc augmentum debetur. Quaeſtio vero de eo decidenda eſt ex moribus Provinciae cujuſlibet, ubi viget, non vero Jure communi, cum illi plane incognitum. v. MEV. P. 7. D. 129.

CAP. XIX.

De

Gvarentigio, ſeu Gvarantigiato Instrumento.

I

Dicitur & confeſſatum, & eſt, quod paratam executionem habet, a Guardia, i. e. Securitate, quam Creditori Clauſula Gvarentigii praestat, quae vulgo ita concipi ſolet, daß der Gläubiger Macht oder Recht haben ſoll, mit oder ohne Recht, abſque litigii ſufflamine, ohne vorhergehende Citation und Proceſſ, alſo bald per viam facti zu procediren, auf den Fall der Nichthaltung ſich aus dem eingefeßten Unterpfande ſelbſt de facto, eigener Macht und Weiße bezahlet zu machen, tanquam omni jure peracto. v. BALD. in l. etiam. C. de execut. rei jud.

II. Gvarentigium apud Italos nihil aliud ſignificat, quam firmare, uti apparet ex §. *ſin autem. tit. de lege Conradi, in uſibus feud.*

III. Gvarentigium non ſolum paratam executionem habet, quoad ea, quae in eo expreſſa verum, etiam quoad ea, quae in illis tacite aut indirecte comprehenduntur. v. SPECVL. de Instrum. edit. §. *reſtat n. 42.* & ZAS. in l. *cum filiis n. 10. ff. de V. O.* Cauſa vero debendi in Instrumento Gvarentigiato ſpecialis, non vero generalis, v. g. daß Titius Cajo 100, Rthl. ſchuldig oder verhaftet worden, admittitur.

IV. Id quod tacite ex Instrumento colligitur, ipſius Instrumenti tenor cenſetur, & pro expreſſo haberi debet. l. *cum quid ff. ſi cert. petatur.*

V. Praefertur Gvarentigium omnibus aliis instrumentis. Instrumentum vero publicum licet non Gvarentigii Clauſulam habeat, tamen

men ex generali consuetudine paratam executionem præstat. vid. MARTINI in *Tr. de Censib. in Jnd. verb. Instrum. publ.*

VI. Egit vero ex professo de Gvarentigiis GUIDO de SVZARIA MANTVAN. *l. 6. p. 2. f. 338.* & BENEDICT. de BARCIS *f. 340. L. 6. p. 2.*

VII. Vocabulum Gvaranda seu Guardia est Longobardicum, denotat securitatem seu cautionem, unde Salvagardia derivatur.

VIII. Vim vero semper rei judicatz continent gvarantigionata instrumenta. v. JOSEPH. de SESSE *Decis. Aragon. 40. n. 3.* RICC. *P. 4. Collect. 759.* & simplex sufficit petitio de eo recognoscendo, moxque decernitur executio.

IX. Locus & appellationi non datur contra hocce Instrumentum, intellige suspensivum quoad effectum, bene tamen devolutivum.

X. Et si judex ex commiseratione debitori concedat parvam dilationem, vim tamen hæc dilatio nullam destruit Gvarantigio.

XI. Pars tamen seu debitor semper est citandus, non vero ut recognoscat instrumentum, sed ut adsit, si Gvarentigium examinetur, & inspiciatur. *l. ult. C. de Edict. D. Adriani.* HEIGIVS *P. 2. qu. 7.*

XII. Imo & absque Citatione posse procedi testatur BACH. *ad n. 5.* COLERVS. *P. 3. cap. 7. n. 10.* quippe parata adsit executio. CARPZOV. *P. 3. Decis. 236. n. 17. 20.*

XIII. Vocatur & Gvarentigium *versegte Brieff und Siegel, so die Hülfte auf dem Rücken nachtragen und führen.* v. Freundberg *de Rescript. morat. Concl. 46.*

XIV. Derivatio vero ejus vel sumitur a Wardia & Wardium, five Gvardia, Gvardium, mutato. W. in G. quod Germanis est *Waren*, vel *warantizare, bewahren, über Brieff und Siegel fest halten, a weeren* seu *berwehren*, tueri, defensurare. ANTON. *de Rescript. morator. Concl. 46. n. 1.*

XV. Locus contra Gvarantigium non est exceptioni solutionis. CARPZ. *P. 1. Const. 8. §. 16.* bene tamen exceptioni usurariz pravitatis. CARPZ. *L. 1. tit. 1. R. 2. n. 19.*

XVI. Oportet vero debitorem ut vel recognoscat, vel jurato diffiteatur. An vero moratorium, ein eiserner Brieff, ullam validam

dam exceptionem pareat, videatur BERLICH. P. 2. Decif. 235. n. 22. qui affirmativam defendit.

XVII. Qui vero non potest excipere ad impediendam executionem Gwarantigii, ille quoque præveniendò agere agendoque prævenire non potest. BERL. Decif. 270. n. 25.

XVIII. Ex Instrumento vero Gwarantigio requisitis suis destituito neminem agere posse efficaciter ratio dicitur. RICHTER. Vol. 1. Conf. P. 2. Conf. 3. n. 19. p. 22.

XIX. Debet enim semper Gvarentigium in se continere purum ac indubitatum debitum, non vero quod diem vel conditionem incertum continet, tamen si diei adventus, existentiaque conditionis aliunde probari possit.

XX. Debiti mentio fieri debet vel tacite vel expresse; & tacite fit, si in instrumento memoratur residui ratio, accepta pecunia, aut promissio redhibitionis, *hinwiederum zu bezahlen*.

XXI. Exceptionem vero contra hoc Instrumentum *prescriptionis* valide quis potest opponere.

XXII. Non vero vim Gvarentigii habet ejusmodi instrumentum, si in eo clausula continetur, *solvam quam primum poterò, cum commodum erit*.

XXIII. Vim Gvarentigii non habet instrumentum ita conceptum: Titius ist Sempronio mit 100. Rthln. verhasstet, wegen verkaufften Luches und sonst; cum sub vocabula *sonst* causa indeterminata exprimat.

XXIV. Vti & si impersonalis obligatio posita, v. g. *Ich bekenne, daß ich 100. Rthlr. Anlehnsweise schuldig worden, und verspreche selbige wiederum Michaelis dieses Jahres zu bezahlen*; licet & clausula adjecta, *verspreche dem Inhaber dieses Scheins zu bezahlen*.

XXV. Super Contractu vero bilateralis erectum Instrumentum vim fortitur Gvarentigii, quod non valet, si se ad aliud referat.

XXVI. Caret effectum Gvarentigii documentum a Debitore non subscriptum; non vero simul requirit, ut subsignetur. vid. CONST. ELECT. SAX. von klaren Brieff und Siegel.

XXVII. Instrumentum inter mercatores confectum vim inter eos

eos & Gvarentigii habere, & praesertim Bruxella, in Gallia, Flandria & Hamburgi, Tholosanz, Coloniaque observatur, cum semper subest debendi causa, seu subesse censetur.

XXIV. Vim Gvarentigii habet Instrumentum publicum auctoritate Magistratus conditum, seu ex libris, protocollisque extractum, etne vidimite Abschrift aus denen Rathsbüchern.

CAP. XX

De

Affecuratiōe seu Polizza.

I.

Varia habet Synonyma Affecuratio, scil. Polizza, *Verseckung*, *Bodmercy*, *Afforantz* &c. de Polizza seu Affecuratiōis instrumento vide *peculiarem Disp. Helmslad. WERLHOFIL*

II. Est autem affecuratio, *receptio periculi mercium navis transportandorum, pro certa praemio.*

III. Non vero praesice requiritur maritima transportatio, sed & obtinet in terrestri. v. *STYPMANN. Fr. de jure maritim. P. 4. C. 7. §. 159.*

IV. De hac materia affecuratiōis ex professo egerunt *RVTGER RVLAND. Conf. hac de re singul. VALASC. Consult. 28. C. 4. Et MASTRILL. Decif. 284.*

V. Synonymum Affecuratiōis est vocabulum *Bodmeria*, & dicitur *Bodmer*, Praefectus ciborum, seu alias *Oecononus*, quae significatio vero ad praesentem non pertinet materiam.

VI. Sed est *Bodmeria* singulare *nauticum fœnus mercatorum*, (*auf Bodmercy nehmen oder auszahlen*) quo sub spe majoris lucri certa pecunia summa persolvitur Patrono navis, hoc pacto, ut salva navi cum fœnore tantum restituatur, relicto interea sibi hypotheca loco *navigii fundo*, quo perditō & capitale perit.

VII. Quando nunc teneatur affecurator ex casu fortuito, exhibet *ANTONIUS L. 2. Resol. 26. per tot.*

VIII. Debent vero pericula expressa esse, quae affecurator in se suscipere tenetur.

IX. Asscuratio facta per viginti quatuor horas intelligi debet, rebus sic stantibus prout erat tempore asscurationis.

X. Convenitur interdum, ut sola mercedes asscurentur, non verò navis. Interdum & constituitur magnum, interdum vilissimum premium. v. KVRICK. in *Distrib. de Asscurat.*

XI. Et præprimis placet definire *Asscurationem*, quod sit *Contractio omne periculum in se recipiens, dampnum scilicet præstans mercatori, qui transportari curat merces tam mari quam terra, premium propterea aliquod, prout conventum, capiens.*

XII. Promittens seu recipiens omne dampnum & securitatem mercium vocatur *Asscureur, Asscureudois*, uti & jus, quod ejusmodi stipulationes constituit, *Asscurantz-Necht*. v. MARQVARD. de *Jure Commerciorum* L. 2. C. 12. n. 8. Promissio Asscurationis, ut quis secure debeat venire in civitatem, intelligenda de primo adventu. v. SOCIN. *Junior. Consil. 25.*

XIII. Sub periculi receptione vero, si non omnia expressa, saltem veniunt, si in mari tempestas oritur, perditque navem una cum mercibus, vel igne, Piratis, Arrestis, Repressaliis, negligentia, malitia nauclerorum, aliorumque dampnum evenit.

XIV. Tenetur & Asscurator ex jactu mercium. v. GROTIUS in *Introdact. ad Jus Holland.* L. 3. p. 24. Condiciones suscipiendi periculi exprimi accurate debent in litteris *der Politze*.

XV. Ex iis enim substantia Contractus dijudicatur, imò ex tenore *der Politza* interpretatio fit contra eum, qui potuit apertius dicere Legem. v. SCHOTTEL. de *antiqu. Germ. Juribus*, c. 3. n. 6.

XVI. In hoc Contractu vero præcipue renunciatur *pœnitentiæ*, & si asscuratus statuit premium, asscurens seu asscurator non amplius pœnitere potest. MARQVARDVS de *jure mercat.* L. 2. c. 13. n. 67.

CAP. XXI.

De

Jure Retractus.

I.

Vocatur JUS RETRACTVS Geblosung, & de Jure Retractus gentilitii egit JOH. BAPTISTA CORSTA. de Retract. JOH. PHILIP. STOL. in Disp. Inaugurali de Jure Retract. Gentilit. Altorff. a. 1662. habit. & Suppl. WEHNERI P. 21. WIDMANNVS etiam de Jure Retractus in Diss. Argent. 1670.

II. Definitor vero Retractus, quod sit contractus, quo rem aliquam alienatam intra tempus definitum solemniter revocamus, emptor-que ad restitutionem obligatus est. v. STEPH. Oecon. Jur. Civ. L. 3. c. 53. n. 30.

III. Vocatur & hoc Jus Retractus, Jus Protimiseos: & differentia inter Retractus & Jus Protimiseos est, quod illud detur, si contractus jam celebratus, ut rescindatur; Protimiseos vero, si jam in terminis est emptio, & quis ex singulari juris dispositione den Vorkauff exercere potest, prae aliis ipse esse rem vendendam.

IV. Jus Protimiseos seu Retractus est vel ex conventionem seu ex lege; & illud modo personalem inducit obligationem, adeo ut non adversus novum emptorem sed venditorem agi possit, si res jam fit emptori tradita, nisi hypotheca in securitatem Protimiseos constituta; ex legali semper rem revocare possum refuso pretio emptori novo. v. propriis STRUV. in Jurisprud. Rom. Germ. L. III. t. 2. §. 24. & STRYCK. de Success. ab intest. Disputatio VI.

V. Synonyma sunt Einstand, Näher Recht, Kaufftritt, Erblosung. v. RICHTER. Conf. 312. Vol. 2. n. 4.

VI. Quatenus vero hoc Jus Retractus locum habeat, egit BERLICH. 2. Concl. 39. & Jus Retractus Gentilitium extraneo non potest cedi, secus vero in conventionali. v. RICHTER. Decif. 176. n. 174. TIRAQV. de Retr. Consangu. LIGNAG. P. I. §. 26. GLOSS. 1. n. I. GAIL. Obs. 19. n. 8. L. 2.

VII. De Cessione Conventionalis Juris Retractus CARPZ. P. 2. C. 1. §. 12. Retractio vero simulata non potest fieri pro tertio.

VIII. Si ex jure Consanguinitatis res retrahitur, evictio non est præstanda, quia res non retrahitur, quasi non esset venditori propria, sed ex speciali jure, quod non huic emtori, sed præcise retrahenti fuisset vendenda.

IX. De evictione Juris Retractus egit MANGIL. *de Evict. qu. 157. n. 1.* TIRAQVELL. *de Jure Retract. Consanguin. §. 1. Gloss. 9. n. 34.* GRATIANI. *Discept. for. Tom. 2. c. 205. n. 4.* ZOES. *Comm. ad ff. de evict. n. 12.* REINKING. *de Retr. Consangu. qu. 8. n. 143.*

X. Retrahens non solum integram summam, sed & arrham, Weintauff, Gottes Pfennig & alios justos legitimosque sumtus offerre tenetur ac deponere. v. HOPING. *in Conf. Posthum. p. 516.*

XI. Retrahens intrat Emoris locum, ut ait SURDUS *in Conf. 424. n. 19. Vol. 3.* & quamvis videatur, posse oblato pretio pro rata consanguineum seu vicinum aliam partem sine altera retrahere; nihilo socius tamen aliud est in Emore offerente ei totum, eidem relinquere & a toto Contractu resilire volente, quod partem non emturus fuisset, præsertim si pars non laevis modica foret, longe minus foecunda.

XII. Sed æquitas æquibrio tenetur Retrahens, sit vel consanguineus, vel alius privilegiatus, & vel totum retrahere, vel dimittere.

XIII. Heredes sibi invicem reservare ac stipulari jus Retractus possunt. STRYCK, *Cautel. Contr. p. 501. §. 15.* CARPZOV. *P. 2. Conf. 1. Def. 17.*

XIV. Jus vero Retractus, quippe personalissimum, non transit ad rem sub hasta emtam; i. e. si quis ex iis, qui concursum moverunt Debitori, sub hasta emerit, vendiderit vero iterum, tunc amittit Jus Retractus Consanguineis & aliis Agnatis.

XV. Cur vero in emtione sub hasta hoc jus Retractus non attendatur, præcipua ratio hæc est, ne venditiones sub hasta fiant irritæ, quod valde interest Reipublicæ. *L. etsi sine 7. §. quæsitum ff. v. PHILIPPI de Subbast. p. 424.*

XVI. Differentias Juris Retractus & venditionis cum pacto de retrovendendo tradit PANCRATIVS KRAVS. *in Medull. Laudemiorum c. 6. n. 126. p. 64.* Sedes vero harum differentiarum est

est in l. 2. C. de pact. inter Empt. & Vendit. add. 62. Posit. ad ff. § 74. pos. b. 2.

XVII. Retrahens omnes necessarias ac utiles expensas restituere obligatur Emptori, quæ scilicet erogatz fuerunt emptionis causa.

XIIX. Jus Retractus vero in sola emptione, & non in permutatione, obrinet. v. Posit. m. ad ff. p. 374. vero in donatione.

XIX. Est & differentia inter reliquas non exigua Juris scilicet *Protimiseos* & *Pacti de retrovendendo*, quod in hoc restituto pretio emptionis & meliorationes rei præstentur, in Pacto vero *Protimiseos* tantum solvendum, quanti res in præfenti tertio vendi potest. v. *cit. posit. l. p. 193. & 206. l. c.*

XX. Si retrahens non tanti habeat in bonis, quanti sufficiat ad exsolvendum pretium emptori, emptorque retrahenti opponit exceptionem defectus priorum bonorum, tunc pronuntiat, ut vel cautionem ficit, vel aliunde pecuniam conquirit mutuam, vel ut juret vel probet retrahens, proprio nomine se rem retrahere animoque sibi habendi prædium.

XXI. Sunt qui pro & contra disceptant, an Retractus *Emphyteutarius* recte possit sine dominio directo tanquam ejus accessorio? Inter dissentientes sunt STRYCK. de Success. ab intestato Disp. 6. c. 2. n. 9. affirmat vero Dn. BRVNEM. l. 4. n. 29. quæ opinio & verior est.

XXII. Si mandatarius fines egressus mandati contraxit, mandat omnia gesta ipso jure retrahere ac revocare potest.

XXIII. Jure Provinciali *Thuringico* liberis in bonis immobilibus a parentibus inextraneum alienatis competit Jus Retractus. v. COLER. Decif. 15. n. 42.

XXIV. Habet & in bonis non avitis locum, permittiturque collateralibus, RICHTER. Decif. 76. n. 34.

XXV. Si Parentes ad defraudandos liberos alienaverint seu donaverint bona tertio, recte liberi ea omnia retrahunt.

XXVI. Actio Retractus ex quasi-tractu seu quasi-obligatione oriri potest, si quis rem acquirit, quam tertius retrahere potest. v. BEIERI Posit. a. l. ff.

XXVII. Competit Jure Sax. El. vi RESCRIPTI TORGAU.

iii. Welcher Gestalt die Agnaten §. Es sollen verli. ja wren. Agnatis, licet sint heredes, competit Jus revocandi feudum alienatum. Ne modo subseripserint Contractui alienationis.

XXIX. Alienantis parentibus nunquam competit Jus Retractus, quia non ipsis successio, ut & nec filiis datur, nisi simulante investiti sunt.

XXIX. Refutatio facta ab agnatis remotioribus non nocet proximioribus, jus exercere retractus. 2. F. 26. §. Titium filios.

XXX. Legalis Protimifis semper involvit Jus Retractus. Descendit enim jus retractus vel ex jure protimifis legalis, vel ex successione.

XXXI. Exerceri vero debet Jus Protimifis intra annum communem, non vero Saxonicum, a die scientiæ. v. DECIS. EL. SAX. 207. 209. STRUV. C. 3. §. 21. HORN. Jurisprud. feud. c. 20. 16. 8.

XXXII. Si refutatio feudi facta sit pretio interveniente, STRYCK. de Success. ab intest. disp. 6. §. 4. revocans ex Jure Retractus omnes conditiones venditionis una cum refusione pretii & expensarum in se suscipere tenetur. 2. F. 3.

XXXIII. Revocans vero Jure successione nihil pretii nec expensarum refundit, sit vel facta refutatio interveniente pretio vel gratis. 2. F. 26. §. Titius.

XXXIV. Hæc Revocatio seu Jus Retractus demum 30. annis prescribitur.

CAP. XXII.

De

Contractu Societæ.

I.

DE hoc Contractu scriptores semper præprimis commendandi sunt LÆL. ZECH. de Usur. c. 7. TABOR. Disp. de Jure Societæ. RAVCHBAR. P. 2. qu. 29. seqq. MOELLER. ad Const. El. Sax. P. 3. Const. 33. RICHTER. Decis. P. 2. Dec. 81.

II. Vocabulum Societæ varie derivatur: A societate; Societatem Italis idem esse ajunt ac societatem; sed falso, & modo vocatur ein halber Gewinn; dare le pecore in societæ, die Schaafenaufhalben Gewinn geben.

III. Sed

III. Sed est & peculiare, in nonnullis Provinciis obtinens Jus Socidæ, quæ vel superior vel alius dominus inferior exercet in suas subditos, ut cuius emigrans vel mortuus subditus tenetur certam summam pecorum seu aliorum animalium relinquere vel tradere Domino, & tenet sub voce die Wehrung. v. FRIDER. HVSAN. tr. de propriis hominibus c. 8. n. 10.

IV. Contractus vero in specie sic dictus Socidæ, qui inter patres celebratur est, quando pecora alicui locantur pro mercede vilissima, & conditor omne mortis periculum pecorum in se suscipit, quod genus bestiarum eas propter vocatur eisernes Vieh.

V. Non perit enim Domino, sed Conductor pro conventionis sui tenetur semper ad restitutionem ejusdem bonitatis aliorum, vel æstimationis.

VI. Omne periculum interdum in se recipit Conductor, imo & morbum universalem, das allgemeine Sterben des Viehes; & sibi prospicere Conductor bene debet, ut excipiat casus quosdam, alias tenetur ad omne damnum resarcendum.

VII. Capit & in hoc Contractu Conductor omne incrementum ac augmentum præsens & futurum, uti & e contra tenetur ad omne damnum patiendum seu ferendum.

VIII. Contrahitur præcipue hic Contractus in oviariis, in Schäferen, quæ vox Schäferen tanquam nomen universale sumitur & omnia augmenta & damna sub se comprehendit.

IX. Et numerus ovium non determinatus nec restrictus est, sed consistit tam in Winter schlag, Sommerschlag, Pserch und Trufft. v. KLOCK. Consil. Tom. IV. C. 70. n. 30. qui auctor & perspicue agit de augmento oviariorum, futuri, tempore vernali ad suam utilitatem, c. 70. n. 124. uti & de institutione novorum ovilium, ad hoc; ut gregatim oves pascantur, peculiari eam in rem opitione conducto, n. 97.

X. Keine Schäferen hat Wende genug. KNICHL. de iure Terris. c. 4. n. 405. modus vero ovium in nonnullis locis est restrictus, & permittitur auf die Hufen 60. st. denen Githern, als Cossaren, nur 30. Schaafe zu halten; u. darff keiner keines mehr drüber haben, ob des andern seine gleich alle stürben, sondern die übrige Wende gehört für das Hornvieh; er muß auch mit denen Schaafe auf seinen

seinen Hüfen und Aeffern-Triffen bleiben, v. SCHNEIDEW. *ad Inst. p. 192. n. 32.*

XI. Jus vel servitus pascendi oves temporibus iis modo debetur, da die Felder offen und nicht geschlossen seyn. Im Frühlinge ist der Schaff-Trieb auf denen Wiesen untersaget es sey. Denn das gehörnte Vieh 2. Tage zuvor darauf getrieben worden. v. OBRECHT. in *Polit. Bedencken p. 23.*

XII. Oviaria pro arbitrio nemo potest in ius instimere, praepriis in sylvis, in quibus ipsi non competit ius Forestale. Inq. & prescriptionis hocce in casu locum non habere, vel habere, ex parte traditur in *Consil. Argent. T. 1. Conf. 8. qu. 4.*

XIII. Acquiritur totius gregis possessio, si una ovis modo tacta. STRYCK. *de Jure Serv. T. 2. n. 10.* Ex ratione, quia, si vellemus, possumus sic singula corpora apprehendere ac tangere. Secus vero est, si oves non sunt in uno eodemque ovili, & tunc separatim tangendae ac possessio sumenda est. STRUV. *Exerc. 42. th. 16.*

XIV. Quaestio est, an Contractus fiat usurarius, si ita in Societas dentur pecora, ut animalium casus in pastorem transferatur, qua conventionione derer Rühroder Schaffe Dominium nunquam preat, aut intereas expressum. v. HVS. *de hom. propr. C. 8. n. 10.* & PISTOR. *Conf. II. n. 3.* MOELLER. *ad Const. El. Sax. P. 3. Const. 33. n. 12.* Et pro & contra citati autores disceptant; affirmativa verior est.

XV. Quemadmodum in istis partibus redditus quidam calybei, ut sic Stahline Gilden vocitentur, ad quam appellationem alludit proverbium Gallicum: *Un Seigneur de beure mangé un Vasall et acier.* v. HOTTOM. 2. F. 33. in fine.

XVI. Contractum hoc modo initum usurarium revera esse clamat RADA, *Ordinis Vallis umbrosa, in Compendio Summe Cardinalis Tolotani D. 7. precepto, c. 4. in fine.* Usurariam pravitatem, hanc Societatem seu societatem redolere,

XVII. Assentit JVS WVRTEMBERGICVM, Titulo vom Wucherl. *Contr. p. 119. S. Einen:* verbis: oder wo das Kalb stirbet, daß der Arme dasselbe bezahlen, oder mit einem andern guten Rinde erstatten müsse. v. BESOLD. *pecul. Disp. ad eandem Ord. p. 8. th. 24.*

XVIII. Jctorum nonnulli distinguunt circa hunc Contractum diversimode, vel si pecuniarum, vel si certus numerus pecudum semper in casum seu pretium præstandus. v. ZECHIVS *Tr. de Usur.* c. 7. n. 7.

XIX. Et tradunt Socidam iniri 1) per modum Locati conducti, 2) per modum Mutui, 3) per modum Custodiz, & 4) per modum Societatis. v. c. TABOR *de jure Socida* p. 33.

XX. Per modum Locati conducti: Wenn einem eine gewis-
se Anzahl Vieh verpachtet wird für ein jährlich gewisses Pacht-
Geld.

XXI. Et pecora ejusmodi inter immobilia bona referuntur. v. CHASSANÆUS *ad Consuet. Burgund. rubr. 4. §. 2. tous meubles.* n. 28. & Conf. ARGENT. 2. *Consil. 11. n. 66.*

XXII. Unde etiam quandoque una cum fundo certus num-
erus pecudum, tanquam pertinentiæ traduntur, nehmlich eiserne Vieh,
quæ a fundo separari nequeunt.

XXIII. In Feudum & interdum certus numerus datur usura-
rie ovium vaccarumque. v. ANTON. *Disp. feudal. 13. tb. 4. D. 8.*
Vocantur eiserne Vieh, stähline oder gemachte Kühe. v. Wirt-
tenbergische Land-Ordnung. f. 119.

XXIV. Vasallus ejusque heredes finito Feudo vero nume-
rum pecudum in Feudum acceptum supplere restituereque te-
nentur.

XXV. Von eisernen Kühen, Schaafen, und andern Vie-
he pluribus egit KLOCKIVS in *Arario L. 2. c. 19. n. 82.* HAHN. *ad ff.*
1. de Loc. cond. p. 654.

XXVI. Quæstio vero non inutilis est hic injicienda, si alicui
pagus in Feudum datur sub hac formula: mit allen dem, so darzu
gehört; ob die Schaaf-Triff darunter auch mit begriffen sey?
Et varie inter Jctos ideo disceptatur, desuper. Affirmativæ acce-
dere videtur RICHTER. *Vol. 2. Conf 80.*

XXVII. Defendi & ea potest, wenn zuvor schon Triff-Ge-
rechtigkeit vormahlen gewesen, oder alte wüste Stellen und Plä-
tze zu gnugsamer Triff vorhanden. v. JVS SAX. COMM.
PROVINC.

XXVIII. Pastorem non teneri, oves restituere in itinere ac montibus mortuas, defendit ESCOBAR. *de Ratiocin. Administ.* c. 10. n. 61. quod & verum videtur, si non casum in se susceperit, & Socida contracta fuerit per modum custodiz. Si vero susceperit, extra dubium est, omnes demortuas eum restituere oportere.

XXIX. Privilegia Pastores ovium in nonnullis locis habent non exigua; ut in Saxonia vi mandati von Stellung des Land-Volkes Ao. 1711. liberantur von Auslesung der Land-Miliz.

XXX. Ridiculum inter cetera ipsis competit, quod in Rostenburg an der Tauber in Francken auf den Bartholomäus-Tag sie einen gewissen Hirten-Tanz haben, indem von drey Meilen herum die Hirten zusammen kommen, eine ordentliche Procession in die Kirche machen, und niemand zu diesen Solennitäten admittiren. Wer sich mit Gewalt eindringen will, wird arretirt und in einen darzu apürten Wasser-Trog eingetauchet.

XXXI. In Bröningen und Württembergischen haben sie absonderlich grosse und lächerliche Privilegia. Zu Halle haben sie eben dergleichen Comædien in freyem Felde. Und ist noch etwas ganz extraordinaires zu Ilmen im Schwarzburgischen, da jeder Herr seinem Hirten was gewisses an Kleidung, und über dieses einen guten Hammel zur Mahlzeit verehren muß.

XXXII. An laborent Pastores ovium macula levis notæ, daß sie Handwercke zu lernen nicht fähig seyn, olim ab opificibus valde fuit disceptatum; sed in Recessibus Imperii, Imo & Juribus Provincialibus statutum contrarium fuit, in favoremque eorum decisum, & exempla quam plurima extant de hac Controversia.

XXXIII. Solent & præprimis per Principem legitimari in nonnullis terris Statuum Imperii, & distinctio inter eos est in denen Schaaf- und Hirten-Meistern und Schäfer-Knechten, qui posteriores quippe cadavera deglubunt, & pro notatis vel laborantibus levi macula vitæ habentur ac a vulgo computantur.

XXXIV. De Jure Socidæ, quod vi Juris territorialis Principi seu Domino competit, supra quædam fuerunt memorata.

XXXV. Hoc jus in Hassia, Thuringiaque præcipue rigide observatur, & cum in his Provinciis subditis sine licentia ac permissione Domini

Domini liceat emigrare in aliam terram, tenentur relinquere in prædio tot oves, vaccas, porcos, equos, anseres, gallinas, anates, columbas, quot capita ipsis tradita fuerunt, cum prædium acciperent.

XXXVI. Nomen præstatio ejusmodi sortita eiserne Vieh, cum pecudes seu animalia hæc nunquam moriantur, propter substitutionem in locum demortuorum. Vocatur & die Wehrung, & sunt in hac materia semper observandæ locales consuetudines.

XXXVII. In *Thuringia* indistincte præstatur ab omnibus prædiis, sie mögen gleich neu erbauet und errichtet, oder schon von dem Landes-Herren denen Unterthanen seyn übergeben oder gereicht worden.

XXXVIII. Species non immerito hujus Contractus censenda, si alicui jus datur in Feudum pascendi oves, Schaaf-Triffen oder Weiden zu haben, & in recognitionem tenetur annuatim etliche Schaaf, Inschitt und Felle zu liefern, uti in *Marchia Brandenburgica* & nonnullis aliis locis ejusmodi datur & observatur Jus seu Obligatio.

XXXIX. Per analogiam etiam in grege constituitur *Emphyteusis*, quando in prædio constituuntur animalia ferrea, qualis Contractus & est Societas. STRYCK. *Vf. M. ff. 1. Loc. Cond. §. 8. - 11.* TABOR. *Disp. de Jure Societatis.*

XL. Censur & quotannis seu annuus præstatur von den gemeinschaftlichen Triffen der Kühe und Schaaf, a rusticis in Præfecturis *Leutemburgensibus*, ad Principes *Schwartzburgicos* pertinentibus, consistens in certo numero ovium & vaccarum & aliorum Horn-Viehes.

LIBER III.

CAP. I.

De

Obligationibus.

I.

OBLIGATIO est necessitas a legitimo Imperante imposita, secundum ejus voluntatem agendi.

II. Ex quacunque itaque Lege oritur, ejusque perpetuum Correlatum est Obligatio.

III. Quin & quodcunque Jus pro facultate sumtum, si erga alios homines competat, Obligatio comitatur, sive sit personarum, sive in re, sive ad rem, sive commune Jus, sive singulare, certorum Statuum aut Judiciorum, quod ultimum *Privilegium* vocatur.

IV. Quoties itaque Jus perfectum alteri competit; toties alter obligatus est; at non semper, si alteri competat Jus imperfectum.

V. Fundamentum est amor legitimi Imperantis, cum persuasione, ipsum velle & posse repugnantibus malum legitime inferre.

VI. At *Jus Rom.* obligationem tantum considerat quatenus ea refertur ad Jus ad rem, *pr. l. de Obl. & l. 3. p. ff. de Obl. & Act.*

VII. Eaque supponebant Civitatis Romanæ Jura, quibus nisi diserte probaretur obligatio, ut-ut jure gentium perfectissima, actionem non producebat.

VIII. Interim aliis non semper destituebatur effectibus, v.g. quod soluta pecunia repeti non possit. *l. 10. ff. de O. & A.* quod debitum naturale cum debito civili possit compensari. *l. 6. ff. de Compensat. & simit.*

IX. Atque adeo nota: *Obligationem non statim ad Jus imperfectum referendam esse, si nulla exinde actio competat; forte enim alia per indirectum cogendi media supersunt.*

X. Deinde ipsa Obligationis vox indicat id, ad quod obligamur, non posse in nostrum arbitrium conferri. *l. 8. ff. de Oblig. & Act.*

XI. Interim valet Obligatio, quum commodum erit, nach setzen

ner Gelegenheit, & praestatio Judicis arbitrio committitur, qua de re infra.

XII. Fundamentum Obligationis civilis vel natura negotii esse dicitur, vel assistentia legis, vel negotium, cui causa obligatoria insufficientis accedit.

XIII. Sed notanda *l. 27. de O. & A.* ubi & Legis potestati & Praetoris imperio & officio Judicis iste effectus denegatur. *l. 210. de R. J.*

XIV. Verum me quidem controversia non tangit, quandoquidem omnis obligationis fundamentum lex est, eaque vel immediate, vel mediate intercedente scilicet facto.

XV. Factum istud vel consensum in obligationem indicat, ut pollicitatio, pactum, contractus verus.

XVI. Vel occasionem praebet obligationi citra consensum ut, quasi-contractus, quasi-delicta, testamentum quatenus heredem obligat, & similia.

XVII. Atque ita intelligimus, quid sibi velit casus in *l. 1. pr. ff. de Obl. & Act.* quando tres fontes actionum constituit: Contractum, Maleficium, & proprium quoddam Jus ex variis causarum figuris. SCHWENDENDORFF. *Diff. de actione dativa non dabilis.*

XVIII. Variæ enim istæ causarum figuræ procul dubio quasi-contractus sunt, de quibus infra. Quamvis nec Justinianus, nec Juri Rom. quasi-contractus nobis obtrudant; sed obligationes ex quasi-contractu descendere affirmant, i. e. obligationem similem esse ei, quæ ex contractu descendit, vel perinde esse, ac si ea ex contractu descenderet.

XIX. Jam itaque judicium ferri potest de obligationis divisione, in naturalem, civilem & mixtam. NATURALIS est, quæ solo vinculo æquitatis, i. e. Juris Naturæ nititur. *v. l. 25. s. 4. ff. de Solut.* eaque moribus Germaniæ regulariter actionem producit pallio Romanæ Conditionis ex moribus superbientem.

XX. CIVILIS obligatio vocatur, quæ solo subtilitatis Romanæ vinculo æquitate destituta nititur, eaque ne Jure quidem Romano actionem efficacem producebat propter obstantes exceptiones ex æquitate supervenientes, unde STRUVIVS, alique complures hanc obligationis speciem ne quidem agnoscunt, alii eam,

nescio cui bono, defendunt ex *l. 36. ff. de Obl. & Act. l. 1. §. 1. ff. de Do. l. mali & met. except. §. 1. seqq. Inst. de Except.*

XXI. Scilicet ineptum est jactare actionem sine effectu, perfectionem sine spe consequendi, & Jus agendi toties destruendum, quoties in actum deducitur, quod ipse PAVLVS subtilitatum Princeps agnoscebat in *l. 112. ff. de R. J.*

XXII. MIXTA obligatio est, quæ æquitate naturali nititur & Jure civili comprobatur, i. e. effectu agendi instruitur, quam qui obligationem mere civilem non agnoscunt, civilem vocant, iisque suffragatur *l. 7. §. 2. ff. de Pact.* Nempe Jus civile circa obligationem naturalem triplici modo versatur: 1) eam approbando, i. e. actionem attribuendo, 2) destituendo seu insuper habendo, i. e. aliquos effectus naturales supra §. 8. memoratos, eidem relinquendo, 3) eam plene reprobando omnesque omnino effectus coactivos æque ac indirectos ei detrahendo.

XXIII. Prioris exempla sunt contractus omnes, pacta legitima & adjuncta, item delicta; alterius pacta nuda; postremi permissio- nes pupilli sine tutoris consensu, & intercessio mulieris, ex quibus duabus causis sponte solutum, tanquam indebitum, repeti potest.

XXIV. Verum etiam æquitas naturalis vel absoluta est & evidens, v. g. dolum aut culpam meam alteri non debere nocere, rem inter alios actam alii non consentienti haud præjudicare, ejus esse incommodum, cujus est commodum & similia.

XXV. Vel hypothetica, ubi ex indole & ratione status Rei publicæ minus malum pro bono habetur, v. g. rem inique judicatum pro lege inter partes litigantes habendam, *l. 25. ff. de Statu hominis, l. 207. de R. I. l. 56. de re judicata.* fatalibus spatiis seu terminis peremptoriis neglectis contumacem non amplius audiendum esse, ex jure jurando decisorio a parte adversa delato, licet pejeratum sit, jus inter partes nasci, *l. 2. & l. 5. §. 2. ff. de Jurej.*

XXVI. Huc referendos diversos poenarum monomachiz, furti, raptus, adulterii in diversis Rebuspublicis gradus, & hodiernum alicubi superstes lupanarium & Concubinatus tolerantia.

XXVII. Et ut propius ad argumentum pactorum accedamus, rigor Cambiorum: *Hand muß Hand wahren*, denegata, rescissioq
contra-

contractus ob læsionem, quæ dimidiam non excedit, privilegia dotis alicubi denegata, alibi amplissime indulta, & similia.

XXVIII. Obligatio vel ad rem dandam aut præstandam, vel ad factum purum tendit.

XXIX. Effectus hujus differentia in eo quaeritur, quod ad dandum vel præcise compellatur, ut promissis respondeat, ac in obligatione faciendi sufficit, præstari id quod interest.

XXX. Posterius membrum probant ex *l. 72. l. 81. pr. l. 112. §. 1. ff. de Obl. & Act.* maxime vero ex *l. 13. §. 1. ff. de re jud.* neque ullum hæc tenus dubium esse videtur.

XXXI. Ratio vero discriminis per ambages frustra quaeritur: Servile ajunt esse, civem Rom. præcise obligari ad factum; *l. 72. §. 2. ff. de Condict. & Demonstr.* Verum id non soli servorum, sed & libertorum conditioni convenit.

XXXII. Et negligenda non est distinctio *l. 71.* inter factum transitorium brevi tempore absolvendum, & factum continuum, quod per integrum ejus, qui permittit, vitæ spatium extenditur. Prius ex lege & ratione allegata non improbat, sed posterius.

XXXIII. Miror itaque, cur Interpretes non perspexerint indolem hominum, quorum plerisque cogendis nulla remedia sufficiunt; si semel in reluctandi proposito animum obfirmaverint; neque in solum in audacibus experimur, quorum pertinacia frangi non potest, sed & in meticulosis, quos aliquando desperatio quasi ratio quadam armat, ut ubique exempla præstent proverbii: *mori qui scit, cogi nescit.*

XXXIV. Inprimis interest actoris, ut saltem æquivalens consequatur, & reipublicæ ut dissimuletur impotentia judicum, ob imperandi facultatem plerisque exorum, quos quilibet flocci penderet, ubi motesceret, obedientiam per vim extorqueri non posse. Denique causæ privatorum, quæ ad præstationem promissi referantur, tantam vim excidiumque civium haud admittunt.

XXXV. Ita vero non sola faciendi, sed & dandi obligatio, quoties objectum tale est, quod abscondi facile potest, de ænum in præstationem ejus, quod interest, resolvitur. Quamvis enim refractario facile eripi possit domus aut fundus, non tamen eripi

eripi potest gemma, calix, liber, similesque res, quæ ubique abscondi vel abjici facile possunt.

XXXVI. Atque adeo facultas præstandi id, quod interest, non in favorem Debitoris, sed Creditoris & Judicis introducta, toties obtinere videtur, quoties invito eripi, quod ipse debet, non potest.

CAP. II.

De

Causis Obligationum.

I.

Obligatio omnis vel negativa, vel affirmativa est.

II. Illa ne eripiamus, vel intercipiamus vel perdamus, quæ ad alium spectant.

III. Atque ea semper producit & actionem & defendendi licentiam, & immediate oritur ex lege de non lædendis aliis, quam apposite FLORENTINVS cognitioni hominum naturali tribuit in l. 3. ff. de iustitia & iure.

IV. Eaque est vere correlatum Iurium, quæ a Doctoribus in re vocantur, nempe *Domini, Servitutis & Hereditatis*.

V. Quin & eorum iurium in re, quæ ex Legibus Romanis actionem non producant, v. g. ne tertius rem ab alio locatam vel commodatam mihi eripiat.

VI. Item ne cuivis possessori absque iudicis autoritate auferat rem; unde proverbium: *Beati possidentes*. Scilicet in pari causa potior est conditio possidentis, & in causa dubia pro possessore præsumitur. Unde etiam *Mandata manutentia* in plerisque Germanicis locis usitata originem trahunt.

VII. Inde a possessorio summarissimo omnis questio de iustitia possessionis exulat, quod tamen aliquando nimis extendi videmus.

VIII. Hæc obligatio exceptionem patitur 1) in Imperante quatenus ejus imperium ab alio superiori non constringitur.

IX. 2) Ob causam necessitatis extremæ, de quo in *Post. Iuris divini c. 12. post. 59. & seqq.* diximus.

X. Obli-

X. Obligatio *affirmativa* etiam *stuit* ex lege, sed non absolute, verum supposito certo statu vel facto.

XI. Ex *Statu* oriuntur Obligationes Conjugum, Parentum & Liberos, Dominorum & Servorum, Imperantium & Subditorum, Nobilium, Burganorum, Rusticorum & similibus.

XII. *Factum* inducit obligationem vel mediante consensu, vel ex regula æquitatis Jure Civili confirmata.

XIII. Prioris exempla sunt Pacta & Contractus, posterioris quasi-Contractus & Delicta.

XIV. Differentia inter Pactum & Contractum ea vulgo est, quod Contractus sua natura actionem producat, non æque vero Pactum.

XV. Et contractui inesse *Synallagma*, quale quidem pactis deficiat. l. 7. §. 12. ff. de Pactis.

XVI. Natura pactorum & contractuum, si a Legibus Romanis abstrahamus, una eademque est, consensus nempe & fides promissoris.

XVII. Et *Synallagma* mutuum aliquid sive utriusque reciprocum designans, sive reciproco consensu intelligatur, pactis non minus ac contractibus competit.

XVIII. Si intelligatur de reciproca præstatione, nec omni nec soli contractui convenit. Ita commodatum, depositum, stipulatio, mandatam, veri contractus sunt, neque tamen ad præstationes mutuas tendunt; contrapactum de permutando, antequam ab alterutro impleatur, reciprocas præstationes comprehendit, neque tamen contractibus annumeratur.

XIX. Soli itaque Juri Rom. differentia inter pacta & contractus originem debent: & Contractus est pactum, cui legislatio Romana tempore LL. XII. Tabb. aut non multo post effectum actionis tribuit.

XX. Quodlibet ergo promissum ex mente Juris Rom. in dubio magis pro pacto, quam contractu habetur, & proinde quicquid nominatim ad contractus relatum non est, in natura pactorum subsistit.

XXI. Nempe primitus nullam negotium, quamdiu intra terminos solius consensus subsistebat, neque traditio accesserat, actio-

nem produxisse videtur, nisi accedente stipulatione, quam conjecturam confirmat *Franciscus Holtmannus in Anti-Triboniano*.

XXII. Deinde duplici modo hæc doctrina fallere coepit, 1) ut emtio, locatio & utriusque affine Emphyteusis, porro societas & mandatum, qui contractus proinde consensuales dicti sunt, ex solo consensu actionem parerent.

XXIII. 2.) Ut quoties consensui ex alterutra parte accederet implementum, sive in dando, sive in faciendo consistens, non is qui dederat seu fecerat, sed qui datum vel factum acceptaverat, ad implementum reciprocum cogi posset.

XXIV. Huc pertinet non modo mutuum, commodatum, depositum, pignus, qui reales contractus vocantur, sed & cujuscunque generis pacta reciproca ex alterutra parte impleta, quod mediante implemento in Contractus innominatos transeunt.

XXV. Atque hæc est declarata illa causa ab Interpretibus ubique factata, sed fere nunquam intellecta, scilicet acceptatio implementi præstiti.

XXVI. Quæ causa proinde criterium non præbet differentie inter pacta & contractus; licet & pactis non infir, neque tamen omnibus contractibus inest, non stipulationi, non contractibus consensualibus.

XXVII. Neque ergo verum est, quod dicitur: Contractum nominatum constare nomine & causa; licet verum sit, contractum innominatum constare causa, non nomine.

XXVIII. Scilicet nomen non ad designationem negotii refertur, sed ad actionem inde resultantem, & contractus nominatus erat, ex quo certa publiceque præscripta formula agi posset, quæ solo nomine prædicabatur, v.g. actio commodati, pro socio, pignoratitia &c.

XXIX. Unde porro observandus error eorum, qui contractus innominatos irregulares comminiscuntur, permutationem puta & contractum æstimatorium, quoniam scilicet isti speciale nomen obtinuerunt.

XXX. Misere vero torquentur in indaganda differentia inter affectiones nominis permutationis, & nominis emtionis, atque in ex-
qui-

quirenda ratione, cur nomen permutationis non æque nominatum contractum constituat, ac nomen emtionis.

XXXI. Litteralis contractus tempore Jctorum, quorum in Pandectis extant nomina, plane ignorabatur, & demum a *Triboniano* excogitatus. *v. l. 1. §. 1. ff. de O. & A.*

XXXII. Et hæc tota est Juris Romani de contractuum indole doctrina; pactis vero variis modis agendi facultas indita est.

XXXIII. Scilicet 1) Legibus civilibus plane novis, ut donationibus *ext. 35. C. de donat. suffragio ex Lunic. C. de suffrag.* aliquando etiam de subfitione contractus, *v. g. dotis promissioni in Lum. C. de rei uxor. act.*

XXXIV. 2) Autoritate Prætoris, quæ vel actionem personalem pactis tribuebat, cujus exemplum in constituta pecunia reperimus. *b. 1. in ff. satis* expositum.

XXXV. Vel plane actionem realem contra legislationis Romanæ principia, *l. 20. C. de pactis*, cujus exemplum est hypotheca, & in *Posit. ad ff. de pignore & hypotheca* expositum.

XXXVI. Jam constat, pactum vocari omne promissum, statutum sine stipulatione, & omne reciprocum ex neutra parte impletum, exceptis quinque contractibus consensualibus.

XXXVII. Nunc ad quasi-contractus; quamvis denominationem eam Legislatores Romanos non agnovisse, *C. 1. Pos. §. observatum.*

XXXVIII. Quod si notemus, non opus est, ut implicemur questionibus, qualis consensus in quasi-contractu intercedat, & quomodo consensus præsumtus a tacito differat, de qua quidem materia *in Posit. ad Instit. de Oblig. qua quasi ex contractu nascuntur*, luculenter egimus.

XXXIX. Certe vel sola vocula *quasi* monere debebat Interpretes, non verum & proprium Contractum, sed aliquid æquivoci subesse; neque ergo affectiones veri contractus, consensum nimirum ibi reperiri, quemadmodum neino querit, qualis intellectus & voluntas sit hominis pïcti seu quasi-hominis.

XL. Multa vero incommoda peperit fictio consensus, quæ tamen hic plane inutilis est, & in delictis non minus quam in quasi-contractu locum haberet.

XLII. Atque si conceptum fœti contractus adjiciamus, non modo certius patet genuina quasi- contractus indoles, quæ duabus regulis constat: 1) Neminem ex alterius infontis & inviti jactura locupletior fieri debere: 2) Culpam alterius in in alterius detrimentum vergere non posse: verum etiam facilius doceri potest cur pupillus quasi ex contractu obligetur, scilicet si ab ejus tutoribus negotia gerantur, non si ipse alterius, nisi qua fraudem commisit, aut petulantia πολυπραγμοσύνη, quæ ut illicita, coercenda est.

XLII. Quasi contractus species in *l. 5. pr. §. 1. 2. 3. ff. de Obl. & Act.* quatuor enumerantur: negotiorum gestio, tutela administratio, hereditatis aditio, & indebiti solutio; quibus in *Inst. tit. de Obl. & Act. quæ quasi ex contractu nascuntur*, dux, hereditatis & rerum singularium communio, porro in *Posit. nostris ad Inst.* dicto titulo plures alie adduntur, *Communio finium, litis contestatio, receptio rerum in cauponam illatarum, defensio rerum quæ aliis nocuerunt, quas exhiberi alterius interest, item quæ retractui obnoxie sunt, versio in utilitatem ejus, cujus nomine contractum est, detentio rei sine causa, item rei furivæ & facta plura alia à Grotio de *J. B. & P. Lib. 2. c. 10. §. 2.* enumerata; neque prohibetur, quin etiam generationem prolis, commorationem in aliquo territorio & similia huc referamus.*

XLIII. De delictis hic agere nostri instituti non est, idque satis alibi præstitimus in *Posit. ad Const. Crim. & ad Inst. lib. IV. t. 1. 2. 3. 4. 5. & ultimum denique ad ff. l. 47. & 48.*

XLVI. Consensum in pœnam ex patrato facinore eruere velle, mixtum, proportionem vero ex Justitia commutativa vel distributiva metiri, inane est. vid. *Disp. Ascendent. in Feud. nullam esse success. corol. 5.* nempe in pœna facienda ad utilitatem publicam, in irroganda ad Legislatoris arbitrium tunc est respiciendum.

CAP. III.

De

Divisionibus Obligationum.

I.

Presentis capitis argumentum maximam partem ex antecedentibus liquet, neque ergo divisiones in obligationem naturalem & civilem, dandi atque faciendi, & reliquas hic repetemus.

II. Jus Romanum obligationes vel ex consensu, vel ex delicto reducit.

III. Prior species vel pactum respicit, vel contractum.

IV. Pactum vel nudum est, vel non nudum, seu barbarico significatu vestitur.

V. Non nudum seu vestitum vel legitimum vel adjectum.

VI. Contractus est vel verus, vel quasi.

VII. Verus vel nominatus, vel innominatus.

VIII. Nominatus vel realis, vel verbalis, vel litteralis, vel consensualis.

IX. Delictum est vel verum, vel quasi.

X. Verum vel publicum est, vel privatum.

XI. Privatum est vel tale in specie vel popolare.

XII. Publicum vel ordinarium est, vel extraordinarium.

XIII. In harum divisionum usum si inquiramus, notandum est, mores Germanorum nunquam deseruisse regulam: *Omne promissum serium & honestum perfecte obligare, & promittentem ad fidem libertandam cogi posse.*

XIV. Ista regula non eodem tempore, quo Jus Romanum in Germaniam penetravit, invaluit, sed inconcussa semper mansit inde a FACITI temporibus, & quæ altius excurrunt.

XV. Unde recepta non fuit doctrina, qua contractus & pacta ab invicem distinguuntur, neque actio Germanica de præstandis promissis iis tantum casibus, quibus Jure Romano actio prodita non est, applicata fuit, sed in omni qualicumque promisso una eademque mansit.

XVI. Vnde unius ejusdemque in Germania indolis sunt contractus & pacta, item hæc nuda perinde ac non nuda.

XVII. Vnde quizri necesse non est, utrum & quando pactum aliquod speciali lege confirmatum fuerit.

XVIII. Vnde nec opus est, ut pactum contractui adjiciatur in continenti vor dem völligen Schluß; periade enim valent pacta ex intervallo adjecta.

XIX. Vnde corruiat differentia pactorum reciprocorum, & contractuum innominatorum, nam & hi contrahentem utrumque obligant, licet ipsis nec dum quicquam accesserit.

XX. Vnde otiosa est Doctrina de contractibus realibus: nam & qui pecuniam mutuo se daturum, aut rem commodato præstiturum, aut rei deponendæ custodiam promittit, si post defecerit, ad interesse recte convenitur, & condemnatur, licet traditio nondum intercesserit.

XXI. Vnde nec opus est interrogatione seu stipulationis solennitate: quamvis enim MARCVLPHVVS *Monachus in formulis suis a FRIDERICO LUNDEBROG. Codici LL. antiquarum* & a STEPHANO BALVZIO *Capitularium Regg. Francorum editioni* adjectis, stipulationis subnexæ uterque mentionem faciat; non tamen Romanam stipulationem, sed quæ populis Celticis, sigillatim Germanis usitata erat, dextræ datione intelligit, unde manus stipulata, *Hand-Geldbniß, Hand-gegebene Treue*, vocari coepit. v. STRYCK. *Vol. 4. Disp. 7. de manu stipulata & porrecta*, item JOHANN. LOCCEN. *antiquit. Svec. Gotb. car. c. 16. p. 79. seqq.* Atque exinde forte hodiernum lupereft *der Hand-schlag vor Gericht, und bey ehelichen Trauungen.*

XXII. Vnde non solum emptio, conductio, emphyteusis, societas & mandatum, sed omnes contractus reliqui sunt consensuales, ut recte monuit STRYCK. i.e. vi folius promissi actionem producant.

XXIII. Sed & contractum literalem separatim statuere hodie necesse non est, quum revera ex Chirographo nihil aliud oriatur, quam præsumptio mutui.

XXIV. Quasi-contractum in censum contractuum non venire, supra probatum est.

XXV. Ne vero sine ordine species Contractuum saltem enumeremus, tentabimus, utrum in certas classes ita digeri possint, ut cuiusque natura ex divisione & subdivisione maximam cognosci partem possit.

XXVI. Pacta vel obligatoria, vel liberatoria; illa vel concernunt personam vel rem, vel officium humanitatis in facto consistens.

XXVII. Personam respiciunt pactum matrimonii, vasallagium & obsequium, pactum circa libertatem personarum.

XXVIII. Rem respicientia, vel ad rerum universitatem pertinent, vel ad res singulas.

XXIX. Rerum universitas vel quoad usum transfertur, ut admodiatio, conventio primogeniturarum, majoratus, fidei-commisssi, familiarum, species locationis conductionis, quae non pro objecto certam speciem habet, ad varia jura.

XXX. Vel quoad ejus dominium aut acquirendum, quo pertinet unio prolium, pacta successoria conjugum, generbinatus seu communis aliqua hereditas, (nam *Gan* significabat commune quid) confraternitates Principum.

XXXI. Aut conservandum, si ex legis vel statuti rigore amissionis periculum imminet.

XXXII. Vel amittendum, quo pertinent pacta renunciativa, apagogium & paragogium.

XXXIII. Pacta circa res singulas, v. *Pos. 18.* vel ad communicationem rerum aut operarum tendunt, quo pertinent societates terrestres & nauticae.

XXXIV. Vel ad translationem, eamque vel dominium tum plenum tum minus plenum, ut in feudo, emphyteusi, jure superficiario, donatio vel alius juris in re.

XXXV. Eaque vel gratuita sunt, vel reciproca.

XXXVI. Gratuita, quae circa dominii translationem versantur, vocantur donationes.

XXXVII. Onerosa intendunt, ut vicissim vel periculum feratur, vel diversum quid praestetur.

XXXVIII. Pacta ferendi periculi sunt ludus fortunae & artis, assicuratio, sponsio, socida & navaria.

XXXIX.

XXXIX. At quibus vicissim quid præstatur, vel concernunt præstationem pecuniarum, ut emtio venditio, quæ vel voluntaria est, vel necessaria ex pacto protimiseos, retrovendi conditionis, jure retractus, congrui, *item* ex jussu Magistratus, si quem subditum amplius habere nolit, & in casu ineditæ, aliusve necessitatis.

XL. Vel præstationem rei diversæ, ut permutatio & constitutio dotis.

XLI. Vel utrinque pecuniam, ut campium.

XLII. Vel factum pro re, quo spectat classis universa contractuum do ut facias.

XLIII. Pacta circa aliud jus in re, transferendum, *v. Pos. 34.* vel possessionem concernunt, ut pignus.

XLIV. Vel usum rei, eumque vel gratuitum, vel pro mutua præstatione.

XLV. Gratis conceditur usus, vel ad beneplacitum concedentis, ut precarium.

XLVI. Vel ad certum tempus, idque vel in re, quæ post usum integra superest, ut commodatum, aut ob certum usum.

XLVII. Vel in re, qua sine consumptione vel alienatione uti non possumus, ut mutuum.

XLVIII. Verum hodie mutuum gratuitum esse vulgo desit. Interim quia Jus Canonicum ex superstitione intempestiva usuras respuit, avaritia vero humana eas ultra modum extendit, Leges Politicæ omnium fere gentium certum terminum usuris posuerunt.

XLIX. At Juris Canonici Doctores, Prælati & ipse Pontifex variis fraudibus prohibitionem propriam eludere cœperunt, effectis montibus pietatis, mohadra, emtione annuorum reddituum & vitalicio.

L. Vel ad dies vitæ, *v. Pos. 46.* ut concessio usufructus, quamvis in ea plerumque titulorum huc usque enumeratorum aliquis occurrat.

LI. Pacta usum sub mutuo præstationis onere transferentia, *v. Pos. 44.* si pecunia præstetur, vocatur locatio rei.

LII. Si res alia præter pecuniam, vulgo appellantur do ut facias, vel facio ut des.

LIII. Facta pacto promissa vel gratuita sunt, vel reciproca.

LIV. *Gratuita* vel ad custodiam rei spectant, ut depositum.

LV. Vel ad expeditionem negotii, ut mandatum, tutela, contractus estimatorius.

LVI. *Reciproca* sunt vel pretio determinata, ut locatio operarum.

LVII. Vel pro iis praestatur honorarium, quae *facio, ut des*, vocantur, eoque pertinet pactum suffragii, (Trödel: Contract.)

LVIII. Vel vicissim praestatur factum aliud, eaque appellantur *facio, ut facias*.

LIX. Haec accedunt promissa securitatis vel media probandi, fidejussio, obstagium (einreiten vel einseuten) Juramentum, Chirographum, Guarantigium.

LX. Pacta *liberatoria* sunt vel gratuita, ut acceptitatio, & pactum de non petendo; vel onerosa, ut delegatio & transactio.

LXI. Denique pacta vel ipsos paciscentes respiciunt, vel tertium.

LXII. Tertius si jusserit, locus erit regulæ: *quod quis per alium facit, id ipse fecisse videtur*; atque adeo cessat actio exercitoria, institoria, & de peculio, tributoria & similes.

LXIII. Tertius si prohibuerit, neque jus inde consequitur, neque obligatur.

LXIV. At si tertius ignoraverit, non ante jus vel obligatio perfecta inducitur, quam ipse ratihabuerit.

LXV. Neque Notariis publicis hoc Jus sibi arrogare licet, quamdiu a singulis ex populo mandatum generalissimum aut speciale non acceperunt.

CAP. IV.

De

Subjecto Obligationum.

L

Obligationem perfectam homines recipiunt, non Deus, non angeli boni aut mali, non bruta, multo minus res inanimatae: qua de re diximus in *Pos. Jur. div. C. 5. 6. 59*.

II. Neque omnes homines: summi enim Imperatores subditis

I i

luis

fuis perfecte non obligantur. Eodem pertinere creditur *Pf. 51. v. 6. ex quo Owenus: Subditus in legem peccat, regemque, Deumque: Rex peccat soli, rex quia nempe, Deo.*

III. Et quidem ex delicto obligantur etiam furiosi, mente capti, infantes, noctambulones, lunatici, dormientes, ebrii, non ad sustinendam poenam, sed ad damnum reparandum.

IV. Scilicet quæcunque res damnum dedit, sive ratione deperdita sive destituta, sive animata, sive inanimata, ab ea vel ex ea damnum reparari potest: unde de actione de pauperie ejusque extensione judicare licebit.

V. Ex promissis vero non obligantur, qui rationis usu destituuntur, licet culpa propria in talem statum devenerint.

VI. Scilicet promittere alii natura impediuntur, alii lege prohibentur, quam cantilenam in libellis juridicis per singulos contractus vel centies repetitam legimus.

VII. Impediuntur, qui facultate vel consentiendi vel animi sensa explicandi destituuntur.

VIII. Prioris generis sunt supra *Pof. 3.* enumerati; posterioris surdi ac muti simul, & quidem natura tales; quamvis humana industria natura surdos morem loquelæ etiam docere cœperit. vid. *Ammann. de Loquela surdorum.*

IX. Infantes regulariter non obligantur; reliqui impuberes vulgo distinguuntur in eos, qui infantia & pubertati sunt proximiores.

X. Determinatio ex annorum numero sumitur. Infans est, qui nondum implevit septennium. Inde usque ad pubertatem in masculis aliud septennium, in foeminis quinquennium decurrit.

XI. Scilicet masculorum pubertas quatuordecim, foeminarum duodecim annis finitis incipit, exceptis causis delictorum, in quibus foeminae termino masculorum utuntur, ne deterioris conditionis sint, quas ob sexus imbecillitatem melioris haberi par est.

XII. Itaque infantia propinquior masculus est, qui nondum annos decem cum dimidio, foemina, quæ nondum novem cum dimidio expleverit.

XIII. Nempe hæ personæ propius absunt ab infantia, quam egressæ sunt, quam a pubertate, ad quam tendunt.

XIV.

XIV. Atque hunc calculum certis Arithmetices regulis innixum in dubio amplecti par est: quia tamen quaestiones, *utrum pubertati, an infantia quis propinquior habendus sit*, saepe in causis sagacitatem animi respicientibus occurrunt, diffiteri non licet, saepius ab hac regula deflecti; probatio tamen ei, qui exceptionem opponit, incumbit.

XV. Sed & aliquando plenae pubertatis mentio fit, quae ad finem anni XVIII. extenditur, quamvis Jus Romanum hac in parte sibi non satis constet. *v. §. 4. Inst. de adopt. §. ult. qui §. quibus ex causis manumitti non potest.*

XVI. Inde minorennitas sequitur, quae Jure Civili ad anni XXV. finem, alibi ad finem anni XVIII. aut XX. Jure vero Saxonico ad finem anni XXI. durat. *v. Pos. nostr. ad ff. de minor. XXV. annis, Pos. 2. §. seqq.*

XVII. Atque hi termini de momento in momentum currunt, neque hic dies coeptus pro completo habetur, nisi ubi exceptio docetur.

XVIII. Et quidem pubertatis terminus magis ad corporis: minorennitatis ad animi perfectionem respicit.

XIX. Enim vero non eodem spatio omnium corpus aut animus adolescit; unde certis casibus ad explorandam pubertatem corporis inspectio ratione masculorum usitata fuit, tum apud Romanos *pr. Inst. quibus modis tutela finit*; tum apud Germanos, *Sächß. L. N. L. 1. art. 42. Schwáb. L. N. c. 262.*

XX. Et quidem de Jure Germanico antiquo hoc effatum est Taciti, ubi fera juvenum Venus; inde discrimen inter pubertatem & majorennitatem observatum fuisse vix videtur, neque hodie tantum est, quantum vulgo concipitur.

XXI. Nempe infans acquirit, sed non obligatur, ne naturaliter quidem, nisi forte res vilissimas excipiamus.

XXII. Pupillus perinde acquirit, sed & naturaliter obligatur in negotiis, quorum indolem animo assequitur. Itaque pubertati proximus in multo pluribus, quam infantiae propinquior.

XXIII. Quia vero nec Jus Civile naturalem obligationem, quantum ad personam pupilli indistincte & in universum, reprobatur: inde est, quod saepe in Legibus dicatur, pupillum ne naturaliter quidem obligari.

XXIV. Minorennis curatore præditus, si absque ejus consensu agat, civiliter non obligatur, & Legum analogia spectata hætenus a pupillo non differt.

XXV. Si vero curatorem non habeat, civiliter etiam obligatur. Læso vero restitutione in integrum succurritur, æque ac si curatorem habuisset, isque in negotium consensisset.

XXVI. Scilicet penes ipsum erat, utrum curatorem vellet, nec ne §. 2. l. de Curat. l. 13. §. ult. de Tut. & Curat. dicitur Invito enim non obtrudatur. Nec obstat l. 1. §. 3. ff. de Minor. ubi de curatore jam constituto, nec tot. Lit. C. de his, qui ven. etat. impetrar. ubi de negotiis promiscue omnibus, non de solis extrajudicialibus aliisque non exceptis agitur.

XXVII. Scilicet minorennis invitus certis casibus tutelæ subji-
ciebatur: 1) si quid in judicio agere, l. 2. C. qui legitim. standi personis ju-
dis. hab. 2) si a debitore solum accipere, l. 7. §. 2. de Minor. 3) si ratio-
nes tutelæ gestæ perquirere & tutorem liberare velit, l. 7. C. qui pet. Tut.
vel Curat.

XXVIII. Unde multo minor erat autoritas curatoris, tutore, il-
laque ad sola bona restricta, excluso personæ regimine.

XXIX. Postquam vero in universo Imperio Germ. per R. 7. de
anno 1577. A. 32. omnes minorennis curatoribus, quos non ipsi sed Ma-
gistratus eligent, subjiuntur, omnes istæ differentiæ corruunt; qua
de redixi in Disp. de hodiern. Curat. & Tut. minoribus datorum diffe-
rentia.

XXX. Prodigii non adeo furiosis, quam hodiernis minorenni-
bus æquiparantur, quandoquidem nihil alienare, nec solum accipe-
re, nec promittere cum effectu; acquirere tamen, seque delinquendo
etiam ad poenam obligare possunt.

XXXI. Prodigus vero non is protinus est dicendus, qui lautissi-
me vivit, & multum pecuniæ dissipat; modus enim expendendi pe-
cunias ex quantitate patrimonii dependet, quam alii cives regulam
ignorant.

XXXII. Sed tum demum juridice prodigus dicitur, quando ei
bonis a magistratu est interdictum, quod ipso jure, i. e. sine factio magi-
stratus, fieri nonnulli somniant, satis refutati ab VLRICO HVBERO
in prælect. ad ff. de Curat. Tbes. 5.

XXXIII.

XXXIII. Nempe declaratio Magistratus Jure etiam Romano accessoria erat, eaque formula peragebatur: *quando tu omnia bona patria atque nequitia tua disperdis, eoque te & liberos tuos ad egestatem perducia, inde ego tibi are commercioque interdico.*

XXXIV. Hodiernæ vero declarationis formulam VOLCKMANN. *Emend. P. 3. c. 24. n. 5.* exhibet, quæ publice in loco domicilii affigi debet, ut cuilibet civium & extraneorum innotescat.

XXXV. In ea terminus ponitur: *bisß der Verschwender* ad sanos mores *gebracht*; de quo iterum non constat, nisi id ipsum a Magistratu alia declaratione intimetur.

XXXVI. Furiosus tempore dilucidi intervalli recte contrahit; non vero si saltem in conspectu inumbratæ quietis fuerit constitutus, prout CELSVS loquitur *in l. 18. § 1. ff. de acquir. vel omittenda possessione.*

XXXVII. Fœminæ plerumque moribus gentium perpetuæ tutelæ subfuerunt; quam in rem Juris Attici, Lubecensis, Svecici & Norvegensis Parallelismos exponit PVFENDORFF. *de J. N. & G. L. 3. c. 6. § 5.* ibique HERTIVS *in annotatis*; idemque ad omnes nationes Græcas pertinuisse, indeque ad Romanos transiisse, conquisitis testimoniis latius deducit JACOBI *in Disp. Lips. de Curat. mulieris Sax. c. 2.*

XXXVIII. Germani veteres mulieres sine Mandio (*Wormund*) ex proprio arbitrio negotia civilia peragere non permittebant, prout ex Longobardorum, aliisque legibus a LINDENBROGIO collectis, abunde liquet.

XXXIX. Ea quidem tutela ævo Justiniano exspiraverat, neque in orbe Romano postea restituta fuisse videtur; sed id pronitati illius seculi in sexum sequiorem tribuendum est.

XL. Medio ævo mulier sine curatore in Judicio agere procul dubio prohibetur, non modo JURE SAX. *L. 1. art. 40.* sed & reliquo Germanico *Schw. Land. R. c. 309.* quod Jure Lubecensi, Hamburgensi, Württembergensi & plurium Italiæ locorum perinde servari, *Pof. 17. ff. de judiciis* notavimus. *Conf. Lib. I. cap. 27.*

XLI. Itaque necessitas curatoris sexus extra Saxoniam non probanda, sed, donec contrarium probetur, præsumenda est. vid. ZANGER. & SCHULZIUS *in Synops. Institut. de except. l. 13.* ubi ejus

Scholiasfes ADRIANUS BAIERUS alia loca jus conforme observantia num. rat.

XLII. Sed de actibus judicialibus plura dicendi locus hic non est; unicum saltem observare licebit, eos a muliere sine curatore gestos pro nullis haberi in ejus favorem, non in ejus præjudicium.

XLIII. Circa actus extrajudiciales 1) foeminae inuptæ, (Mâgdeolim dicebantur, quas hodie vocamus virgines) v. *art. 45. fin. ex mente Juris Saxonici Communis mobiles æque ac immobiles quocunque contractu in alios recte transferunt. Sächß. L. N. L. 1. art. 45. in fin. & 52. pr. idemque disponitur Jure Alemannico Prov. c. 309. n. 3.*

XLIV. Eademque sententia in Saxonia extra Electoratum reliqua observatur, teste COLERO *Decis. Germ. 67.* MENCKEN. *ad Ord. Proc. Saxon. tit. 8. tbes. 13.* SCHILTER. *ad ff. Exercit. 37. tb. 242. & seqq.*

XLV. Ast in Saxonia Electorali foemina sine Curatore super immobilibus valide non contrahit, CONST. EL. SAX. *15. Part. 2.*

XLVI. Sed neque Geradam, licet sola mobilia complexam, coram Notario & Testibus absque Curatore donare potest. DECIS. SAX. *nov. 22. & PHILIPPI Obs. 2.*

XLVII. Reliqua mobilia pro lubitu absque Curatore emit, vendit, donat, mutuo dat, & credita recipit, atque debitores data apocha liberat.

XLVIII. Quamvis enim hoc ultimum non admittat CARPZ. *P. 2. const. 15. def. 3.* eumque secuta Collegia Lipsiensia; rectius tamen BERGER. *in Elect. Process. Execut. tb. 17.* pro validitate hujusmodi apochæ disputat, eamque sententiam Wittembergenles jam ante aliquot annos amplexi sunt.

XLIX. 2) Mulier absque Curatore in locis, ubi eum constitui moris est, ex contractu regulariter non obligatur.

L. Excipitur mutuum a foemina acceptum; non tamen excluso Judicis arbitrio. CARPZ. *Lib. 5. Resp. 10.*

LI. Neque ea exceptio ad Cambium aliosque contractus extenditur; nisi quo versio in rem mulieris probatur. CARPZ. *d. l.*

MEN-

MENCKEN. *ad Ord. Proc. tit. 8. tb. 12. n. 4.* RIVINUS *ad d. t. 8. Enumc. 37.* aut foemina mercatrix in rebus ad mercaturam spectantibus se obligat. vid. *CONSTIT. XV. in fine*; aut eum, qui contractui interfuit, eumque approbavit, dein curatorem sibi constitui petit, dummodo confirmatio confestim petatur. MENCK. *d. l. tb. 12. n. 5.* aut denique cognatus mulieris contractui affuit, eumque non improbat. CARPZ. *d. Const. 15. Definit. 18.*

LII. Quam postremam limitationem, licet a nonnullis respuat, tanto magis admittunt, quod veteri Jure Saxonico proximus feminæ innuptæ cognatus ejusdem Curator legitimus ipso jure sine interventione Magistratus fuisse videatur, *Sächß. L. R. Lib. I. art. 45. § 46.* ubi de legitimo *§ art. 47.* ubi de dativo Curatore agitur. add. *Schwáb. Land. R. c. 309 n. 3. § 4.*

LIII, 3) Uxor nec immobilia, nec mobilia ad maritum illata absque ejus tanquam curatoris & administratoris legitimi consensu alienare, neque ad aliquid præstandum se obligare potest. *Sächß. Land. R. L. I. art. 31. § 45. Schwáb. Land. R. c. 309. n. 1.* PHILIPP. *ad Decis. Sax. nov. 24. Obs. 4.* Licet alius uxoris curator intervenerit. CARPZ. *P. 2. Const. 15. Def. 25.*

LIV. Excipiuntur negotia oeconomica, de quibus distincte agit *illust. BERGER. ad Ord. Proc. Sax. tit. 8. Obs. 6.*

LV. Cæterum ad validitatem alienationis ab uxore factæ solus mariti consensus sufficit; nisi 1) uxor jam habeat Curatorem ad negotia in genere constitutum, 2) contractus in utilitatem singularem mariti vergat. *DECIS. EL. SAX. nov. 25.* Generalis enim regula est, neminem in rem suam posse auctorem fieri.

LVI. Mulier five nupta five innupta curatorem suum, ut consentiat, cogere quidem nequit; petere tamen potest, ut ad istud negotium alius ad consentiendum promior curator constituatur; quemadmodum & foemina ex consensu curatoris læsæ regressus ad damnum reparandum contra curatorem non competit.

LVII. Totum igitur hoc curæ muliebris negotium cum magno apparatu suo fere in ludibrium abit; ejusque abrogationem

nem in universum optarunt Status Provinciales Saxonici, ex rationibus gravissimis ab *illustri BERGERO ad d. t. g. Obsi. not. 2.* enumeratis.

LVIII. Interim contractum a foemina absque curatore celebratum ipso jure nullum, neque adeo restitutionem in integrum opus esse evicit *BERCER. Disp. Jurid. X. tb. 11.*

LIX. Quod vero idem dicto loco *tb. 14. & CARPZ. P. 2 C. 15. Def. 31. PHILIPPI in Vsu Pr. Instit. Ecloga 85. Lib. I.* requirunt, consensum curatoris statim in ipso negotio praestandum esse, id subtilitatem Juris Romani nec recte quidem applicatam sapit, neque usu servatur. v. *RIVIN. Synonc. 38 tit. 8.*

LX. Denique quemadmodum necessitas curatorem adhibendi foeminas etiam extraneas in Saxonia contrahentes tangit, ita nostratibus alibi contrahentibus remittitur ex sententia *PHILIPPI ad Decis. Sax. 24. Obs. 2.* quamvis alii dissentiant & dubitet *STRYCK. in Causel. Contr. Sect. I. c. 2. §. 30.*

LXI. Alia si forte notanda superfint, ex Commentatoribus ad *ORC. PROC. SAX. tit. 8.* requiri facile possunt. add. *Lib. 1. c. 27.*

LXII. Pater cum filio, filiave, quem quamve in potestate habet, non contrahit, quia invicem habentur pro una persona.

LXIII. Quamvis vero facile ostendi potest, Jure Germanico hanc unitatis fictionem non obtinere; tutius tamen est hoc casu prospicere, ut filius prius a patre emancipetur.

LXIV. Quemadmodum enim Jcti nostrates Juris Romani hypothesin sequuntur; ita emancipatio, quae coram Magistratu inferiori Jurisdictione pollente sola patris declaratione & filii acceptance peragitur, rebus difficillimis annumerari non potest.

LXV. Quamvis vero Jcti *Witenbergenses* inde ab aliquot annis mutaverint sententiam, & contractum patris, quo praedium alicui filiorum in potestate ejus subsistentis vendit, certo vitalitio sibi reservato, ratum pronunciaverint; verior tamen est, ne denuo ad normam Juris Civilis redituri vel opinionem suam ad hunc casum specialem restricturi sint, quo filius in procinctu est, instituta oeconomia propria, ex sacris paternis exire. *Conf. Lib. 1. cap. 26.*

LXVI. Clientem cum Advocato de quota Litis, & ærotum cum Medico de Sostro pacisci non posse, Jure Civili certum habetur.

LXVII. Nempe pactum de quota Litis, quod nempe *Litis retentio* vocatur, est conventio, qua Advocatus causam clientis suo periculo peragendam suscipit, ea conditione, ut si occubuerit, certa portio rei vel quantitatis in Litem deducta ipsi cedat.

LXVIII. Ejusmodi pactiones severe prohibitas reperimus in *l. 53. ff. de pactis, l. 20. C. Mandati, l. 5. C. de postulando, & l. 15. C. de Procurat.*

LXIX. Quumque ea retentio non nisi ab Advocato actoris fieri videatur, ad reorum quoque Advocatos extensa est. *l. 6. §. ult. ff. Mandati.*

LXX. Potissima hujus prohibitionis ratio ex *Lege Cincia* requirenda est, scilicet cavebatur, ne quis ob causam orandam munus domumve capiat. Ei eludendæ inter alias fraudes Advocatis istius ævi solennis erat etiam hæc futuri ex lite emolumenti societas. v. BRUMMER. *ad Legem Cinc. c. 9. n. 5. & 6.*

LXXI. Sed & postquam mercedes Advocatorum tolerari cœperunt, cujus historiam BRUMMERUS in *c. l. exequitur*, prohibitio retentionis litis adhuc subsistit. *l. 7. ff. Mandati, l. 1. §. 12. de extraord. cognitionibus.*

LXXII. Male verò nonnulli in Palmaria Advocatorum invehuntur, quæ tamen dicta *l. 1. §. 12. expresse* permittit.

LXXIII. Neque enim credendum est, Palmaria in fraudem prohibitz retentionis esse introducta, cum ab ea longe differant.

LXXIV. Nimirum Litis retentori succumbenti omnis opera perit; at Palmarium, i. e. præmium victoriæ, præter salarium consuetum, in casu victoriæ modo præstatur.

LXXV. Inde vero patet, quam exiguus hodie sit prohibitz Litis retentionis usus, quum Advocato magis expediat, salarium consuetum absolute, & præterea Palmarium sub conditione victoriæ percipere.

LXXVI. *Annon vero absque Salario litigantibus operam præstare licet, sub conditione, ut ipsud obtenta demum victoria præstetur?* Omni-
no. Si enim Advocatus ad istam conditionem subeundam in causis pauperum cogi potest, quod utique fieri videmus; *add. annot. ad*

Posit. 30. ff. de postulando l. 5. cur eam sponte subire non liceat, licet cliens forte possit, nolit tamen, nisi obtenta causa, salarium solvere.

LXXVII. Itaque si v.g. lis moveatur super 600. Florenos, actor cum Advocato recte paciscitur, ut hic non nisi ex victoria 200. florenos Salarium & Palmarii nomine expectet. At ut obtenta victoria trientem summæ in litem deductæ accipiat, pacisci non licebit.

LXXVIII. Ergo non rei, sed vocabulo lex data hodie censetur, ut 200. florenos, qui trientem conficiunt, promittere liceat, at trientem spondere piaculum habeatur. Aut, si mavis, pacisci licet de quota Litis specificative non reduplicative accepta. Quasi vero Advocati de reduplicacione aut quota magis, quam de ipsa pecunia promissa solliciti essent.

LXXIX. Vnde est, quod de hac prohibitione cathedræ quidem strepent, fora autem sileant, & in sola Legum productarum allegatione interpretes acquiescant.

LXXX. Pactum ægroti cum Medico improbat in *l. 9. C. de Profess. & Medic.* & in *l. 3. ff. de extraordin. cognit.*

LXXXI. Verum & hæc res non dubio caret. Lex enim nonna de Archiariis, quibus annonaria commoda ministrabantur, lex vero tertia de concussione loquitur, quæ in hodierna Medicorum frequentia locum vix invenit.

LXXXII. Certe pactum, quo Medico annum Salarium promittitur, omnino servandum est, neque forte illicitum hoc erit, quod Medicus ad curam pestilentia laborantium non constitutus cum aliquo eorum pro valetudine recuperanda inivit.

CAP. V.

De

Objecto Obligationum.

I.

Hoc argumentum licet in singulis obligationum speciebus infra latius discutiendum sit; summam tamen, quæ in genere huc veniant, delibabimus.

II. Ani-

II. Animam nostram sub nexu pignoris obligari posse contendit ZIPFEL. *vom Wechsel = Briefsen, p. 654. usque 686.* sed non probat.

III. Corpus exanime non omnino extra omne commercium est, & Medicis ad Anatomiam corpus proprium mortis vendi posse non sine probabilitate defenditur.

IV. Neque aliud dicendum videtur de legato cadaveris proprii Medicis facto, licet ea res pro indecora vulgo habeatur, & ad cadavera punitorum restringatur.

V. Forte etiam intercederet irragium Ecclesiz, aliique, qui ex funeris pompa lucrum capiunt.

VI. Cadaver vero alienum sine Principis permisso in commercio non venit, ne quidem si cognati id vendituri sunt, quia nempe jus cuiusvis in corpus proprium etiam post mortem superesse creditur, neque ab aliis interverti potest.

VII. De commercio sanguinis hominis vivi quaestio curiosa magis quam practica est. Quemadmodum enim sanguinem calentem & recens effusum non secus ac coagulatum, sive crudum sive coctum, ore haurire non sine insigni damno & periculo licet; vid. BARTHOLINI *Comment. de Sanguine vetito*, ita Chirurgia transferria, de qua GEORG. PRASCH *in inventis novis antiqu. c. 6. §. 1. p. 301. seqq.* nemini huc usque persuaderi potuit; quae vero de Judæis Sanguinem hominis Christiani, ut foetori medeantur, certo tempore haurientibus circumferuntur, procul dubio fabulae sunt.

VIII. Offium & reliquiarum cadaveris non pridem resoluti commercium diserte prohibet *l. 7. C. Theod. de sepulchro violato*, verb. *burnatum corpus nemo de loco in locum transferat; nemo mercetur*, quam legem in Codicem Justinianicum translata, sed castratam & in alienum sensum detortam reperio in *l. 14. C. de religiosis*.

IX. Forte etiam veneratio & adoratio reliquiarum, quam vano obrentu excusant Romanæ sedis satellites, a Justiniano jam invaluerat; quantum vero pretium his reliquiis hodie ponant, & credulos opibus emungant, non sine stupore videmus.

X. Famam oppignorari posse a Germanis creditum est, &

hodiernum usurpantur formulae: bey Adelichen Ehren, bey Cavalier-Parole, bey Treu und Ehren, bey Schelmen-schelten; sed postquam ab antiqua fide descivit Seculum, hanc obligationem insuper haberi, tota die videmus, nisi quod milites captivi eidem adhuc debitum praestant. Conf. TEXTORIS *Dispnt. Academ. 12. de Clausula fides equestris*, & ZOLLI *Disp. de promissionibus generosa fide vallatis*.

XI. Disputatio, *an ha clausula Juramento aequipollent, frustranea est*. Nam ideo juramenta non sunt, quia Deus non invocatur. At fides fallens perinde ac perjurium infamiam incurrit.

XII. Vnde non video, quid obstet, quo minus creditor, qui has clausula sibi prospexit, petere possit, in Rechten zu erkennen und anzusprechen, daß Beklagter, weil er seinem Versprechen und beigefügter Versicherung nicht nachgekommen, seiner Ehren sich verlustig gemacht, und demnach in ehrlichen Zusammenkünften nicht zu dulden, er sey aber nichts desto weniger das libellirte Capital mit dem Interesse morz Klägern zu bezahlen, so wohl die verursachten Unkosten zu erstatten schuldig.

XIII. Libertas, quae Servituti opponitur, in contractum non venit, quamvis olim venerit apud Germanos; venit tamen & hodie, quae opponitur captivitati, valet enim obligatio conventionalis ad carceres; ejus affine OBSTAGIVM, atque adeo beneficio cessionis bonorum & rescriptorum moratoriorum recte renunciatur. MYNSINGER. *Cens. 6. Obs. 51.* FREVDENBERG. *de Rescriptis moratoris, Concl. 26. n. 21.*

XIV. Membrorum hominis singulorum, imo corporis & vitae estimationem esse ex Legibus, moribusque Germanorum, negari nequit; inde vero eorum commercium non sequitur.

XV. Aestimatio enim non pertinet ad alienandi facultatem, sed ad qualemcunque reparationem damni, quemadmodum v. g. virginittatis ereptae compensatio.

XVI. Quousque res, quae vulgo commercio exentz dicuntur, in contractum veniant, dixi, & hanc doctrinam emendavi, *Pos. 20. Inst. de R. D.*

XVII. Artes liberales in commercium non venire, tralatitium est, sed plerumque falsum.

XVIII.

XVIII. Idem dicendum est de actibus sacris, qui effectum supernaturalem produunt, aut saltem eo referuntur, v. g. *Baptisma, Hierologia, Concio fanebris & similes.*

XIX. Nescio vero, an Confessio & Absolutio a peccatis, ipsaque ad manus ecclesiasticum Promotio pretio redimi nullo modo posse erodatur.

XX. Certe Simonis Magi crimen ACTOR. VIII. 18. usque 22. ad dona miraculosa pertinet, atque adeo ad ministros verbi hodiernos, qui studia academica Theologica oblata pecunia consequuntur, vix quadrat. Conf. *Epist. ad ROM. XV. 27. & COR. IX. 7.--18.*

XXI. Quin & *προφτετα*, licet originis supernaturalis sit, emolumento tamen pecuniario non destituebatur. I. SAM. IX. 6. *seqq.*

XXII. Unde videmus, quam minime suffecerit hujus criminis obreatus, a Pontificibus vulgo superstitione suffultis, ad Imperatores de jure Episcopatus conferendi deturbandos, pessimo exemplo usurpatus. CONRING. *de republ. Imp. Rom. Germ. Exercit. 7. de Constit. Episcop. Germania imprimis §. 50. seqq.*

XXIII. Corporis concessio ad libidinem restringendam, siue momentanea sit, siue ad certum tempus, etiam longius duratura, hodie prorsus illicita ac damnata est.

XXIV. Secus Jure Rom. quo turpiter faciebat meretrix, quod esset meretrix, at non turpiter accipiebat, postquam erat meretrix. l. 4. & 5. ff. de *condict. ob temp. caus. l. 43. §. 4 & 5. de ritu nuptiarum.*

XXV. Nempe vita meretricia publice tolerabatur, dummodo eam profiteretur mulier; & multo magis mittebatur *Concubinatus*, qui vulgo turpitudine non laborabat. l. 1. pr. l. 5. ff. de *Concub. l. 41. §. 1. ff. de ritu nupt. l. 144. ff. de V. S. l. 3. C. de natural.* HUBER. in *Digress. Jus. P. I. L. 2. c. 14.*

XXVI. Siquidem ex Juris Rom. hypothese concubitus quadruplex, si moralitatem respicias, generis erat: 1) honestus, & privilegiatus, matrimonium; 2) honestus & non privilegiatus, concubinatus; 3) turpis, sed toleratus, vita meretricia, & aliquando pellicatus; 4) turpis & damnatus, stuprum, adulterium & sacrilega libido cum Virginibus Vestalibus & hodie ex Romanensium sententia cum Monialibus.

XXVII. Factum tertii promitti jure Rom. non poterat, sed verba in factum proprium concipienda erant, se curaturum & effecturum; verum hæc formularia subtilitas hodie ab usu recessit, & factum proprium tacite subintelligitur.

XXVIII. De rebus alienari prohibitis late & eleganter agit SANDE in *Tr. de prohibitione rerum alienar.* cujus Synopsis exhibet HUBER, in *Præf. ad Inst. tit. quibus alienare licet vel non.*

CAP. VI.

De

Cautelis Contractuum in genere.

I.

Quemadmodum universa prudentia, quatenus sapientiz opponitur, in arte cavendi subsistit, quod luculenter probat THOMAS in *Comm. de prudentia Jctorum consultatoria*; ita Juris prudentia maximam partem in hoc artificium resolvitur.

II. Unde tot scripta videmus de Cautelis, quas magis Latino vocabulo cautiones vocare præstat, JCI de ARNONO, MARTII ANTONII BLANCI, HIPPOLITIS BONÆCOSSÆ, PETRI CORNELII BREDERODII, BARTHOLOMÆI CÆPOLLÆ, JOH. HIEDEPOLI CERAMII, JOH. CHRISTOPH. NEHRINGII, LAURENTII TENNII, aliorumque, quos magnam partem collegit JOH. FICHARDUS *Francos. 1572. 82. in fol.* Sed & Cautelas Advocatorum & Notariorum circa Processum civilem & criminalem, item in materia ultimarum voluntatum, contractuum, juramentorum, a variis autoribus publicæ luci expositas habemus.

III. Sigillatim hodie manibus Pragmaticorum voluntur R. DN. SAM. STRYCKII *Tr. de Cautelis Contractuum, Testamentorum, Juramentorum, de caute instituenda praxi forensi, de caute eligendis actionibus*, scripta sua laude dignissima; sed si, quod res, dicere liceat, caute legenda & usurpanda.

IV. Nempe *Cautela est medium honestum, quo negotium civile promissius, efficacius & securius peragitur, atque adversus insidias & machinationes nobiscum agentium munitur.* Aliter alii. v. STRYCK. *c. l. Sect. 1. cap. 1.*

V. Cau-

V. Cautelæ itaque nomine non veniunt ea, quæ ad validitatem ejusque negotii requiruntur, sive quibus non observatis actus nullus & irritus est, v. g. septem testes in Testamento, Curator in negotiis foeminae, renunciatio S^Cri Vellej. in intercessione mulieris, Clausula heredum in mandato ad litem peragendam, & similia, quæ sæpe sub larva Cautelarum venditantur.

VI. Deinde Cautelæ non sunt deceptiones & dolus, quibus incautos fallimus, obligationi nos subducimus, & creditoribus labimur, ejusmodi improbæ artes, quas etiam STRYCK. *Sec^t. 1. cap. 1. §. 8.* detestatur, vultures & vulpes, non homines honestos decet.

VII. Porro Cautelæ non sunt instituta, quibus a scopo defiderato potius avertimur, quam ut eum consequamur, quod in contractibus præcipue evenit, si clausulis nimis scrupulosis & indignis viros etiam probos a nobis abalienemus, atque ad deceptionem incitemus.

VIII. Huc pertinent Cautelæ abundantes, de quibus STRYCK. *d. cap. 1. §§. 13. 14. 15.* quas omnino nocere puto non contractui, sed contrahenti.

IX. Omne fundamentum fidei & conciliandorum negotiorum est amor; amorem vero a proximo non nisi significato amore ipsius provocamus.

X. Amori inseparabili nexu inest confidentia quædam: qui honestati meæ non confidit, procul dubio me non amat; honor est opinio de alterius honestate.

XI. Ita vero cum animo humano naturaliter comparatum est, ut alterius resistentia ad mutuo resistendum, & diffidentia nimia ad diffidendum vel illudendum invitet.

XII. Contra versutus & fraudulentus si quem sincere & bona fide secum agere videt, ad fidem reciprocam magis allicitur.

XIII. Objicitur, non omnibus fidem habendam esse. Respondeo: Cum improbis omnes contractus, quæ fieri potest, evitandi sunt, nulla enim Cautela juvabimur.

XIV. Neque solamen ex judicis auxilio superest, postquam litium suntus & diuturnitas spem suam ab invito consequendi penitus evertunt.

XV. Sed

XV. Sed neque homini aperto semper fidendum est; multi enim solvere cupiunt, sed non possunt, idque vel fato, vel culpa propria, quia parsimoniarum honestarum fines intra luxum & sorditiam interjectos non observant, aut laboris declinant molestias, aut timidiusculi inanibus occupantur, licet utilioribus peragendis non sint impares.

XVI. Mea itaque sententia Cautelarum generales eo recedunt: 1) A contractibus cum hominibus ignotis, quantum fieri potest, cavendum, etiamsi non fide habita, sed supplemento statim subsequuto contrahamus, quia de evictionis praestacione certi non sumus.

XVII. 2) Fidem habendam non esse ei, qui impense & anxie oblati pinguioribus conditionibus fidem expetit.

XVIII. 3) Rem acquisiturus, nisi ea ipsi sit perfectissima, semper curet consilio fieri ejus rei periti: affectio enim erga rem ejusve indigentia animum saepe ab accurata inspectione avertit.

XIX. 4) Facto alterius usus dispiciat, an sufficiente industria & dexteritate polleat.

XX. 5) Cum multis ne contrahas, maxime si restitutionis beneficio gaudeant, e. g. civitates, universitates, Ecclesia, Fiscus. vid. STRYCK. *Sect. I. c. 3. §. 8. seqq.* RHEDOANVS scripsit *Tr. de rebus Ecclesiae non donandis*, qui simul exponit, quas Cautelas possit quis observare.

XXI. Neque cum Principe aut alio potentiori, nisi ejus honestas perfectissima. Liberalitati enim imputandum, qua ipse solvit debita etiam perfectissima.

XXII. Is semper contractus eligendus est, qui plus juris tribuit, vel auctiorem obligationem, & ubi debitor bonis labitur, praerogativam ordinis in concursu creditorum conciliat.

XXIII. Circa rerum acquisitionem observandum, an alienari possint; qua de re Positione ultima capite praecedenti diximus; quibus vero mediis prohibitio removeri queat, exponit STRYCK. *d. c. 3.*

XXIV. In contrahendo statuta loci contractus observanda sunt, qualia singulari industria collegit HENR. GIESEBERTUS in *Justiniano Harmonico, pericula statutorum Harmonia Practica & Deteronomio Harmonico*. Verum ipse multa statuta specialia praetervidit, quae

quæ proinde data occasione Candidatis Præceos pervolvenda sunt.

XXV. Verum nimia diligentia hic evitanda: statutis enim Galliarum, Hispaniarum, Siciliae, & regionum provinciarumque externarum tuto carebunt Advocati nostrates, dummodo vicinarum urbium regionumque jura ipsis ignota non sint.

XXVI. Quam in rem laudandum est institutum in plerisque Academicis hodie frequens *arg. Disp. Juridicarum in collatione Jurium provincialium & Statutariorum cum Jure communi collocandi.*

XXVII. De renunciatione jurium late agit STRYCK *Sec. 1. c. 5.* item GIFANIUS, abique a JOH. SCHILTERO in duos Tomos collecti.

XXVIII. Pauca inde delibasse sufficiat: 1) Renunciatio in dubio non præsumitur.

XXIX. 2) *Renunciatio* generalis nullius effectus est, nisi specialis accesserit, quia non constat, an generaliter renuncians de hac vel illa specie cogitaverit, ad non cogitata vero renunciatio non extenditur. *l. 4. §. 4. ff. si quis Cautionib.*

XXX. Ut vero præcedat renunciatio specialis, nullibi dispositum reperio, quia ordo scripturæ in Instrumentis regulariter non animadvertitur.

XXXI. Plane vero inepta est renunciatio regulæ: *Renunciationem generalem non valere, nisi præcesserit specialis.* STRYCK. *Sec. 1. c. 5.*

XXXII. 3) Juri alieno absque mandato speciali renunciari non potest, & mandatum ad contrahendum regulariter non sufficit.

XXXIII. 4) Juribus ignotis renunciatum non censetur, nisi jurandum, prout Doctores opinantur, renunciationi accesserit.

XXXIV. 5) Renunciatio strictæ est interpretationis.

XXXV. 6) Acceptatio renunciationis necessaria non est, quemadmodum nec pacti liberatorii: ubi enim alligendum est vinculum, id utrimque apprehendi oportet; non vero ubi dissolvendum.

XXXVI. 7) Legi prohibenti, aut solennia tanquam formam præscribenti renunciari non potest, sive Lex Divina sit, sive humana.

XXXVII. Neque juramentum excludit Legis humanæ prohibitionem, licet praxis ex Sophismate Pontificio contrarium rucatur.

XXXVIII. Solennibus tamen processus ordinarii recte renunciatur, quem ad modum & quibuscunque aliis non nisi in renunciantis favorem introductis.

XXXIX. 8) Remedijs judicialibus in universum renunciare non licet; & valde dubito exitum habituras esse ingeniosas insidias a STRYCKIO c. 54 21. in fine commemoratas.

XL. Cæterum, quæ de Cautelis nimis non adhibendis supra dixi, magis ad eas pertinent, quibus debitor a subterfugijs arceatur, quam quibus contractus confirmatur.

XLI. At in disceptatione judiciali inter animos infestos nulla non metuenda vexa est, proinde nulla cautio nimia est, nisi quæ Advocatos plane ridiculos reddat.

CAP. VII.

De

Sponsalibus.

I.

Sponsalia sunt *mutua promissio futurarum nuptiarum*, i. e. futuræ corporum traditionis. Unde ea omnium gentium jure atque moribus a nuptiis differunt.

II. Nempe Sponsalia sunt celebratio contractus, nuptiæ ejus summario.

III. Sive vero ab ipsis contrahentibus, sive per parentes, inter-nuncios, aut literas consensus explicetur, proinde est, dummodo de intentione personarum principalium constet.

IV. Ab iis differt *promissio Germanorum preliminaris* quæ vulgo das Ja-Wort vocatur, i. e. declaratio ex parte sponsæ, seu conditione oblitæ non abhorreere, sed spem nuptiarum facere, dummodo in reliquis circumstantiis convenire possit.

V. Atque hoc institutum utilissimum est, quo alter contracturus alterius animum explorare, atque, num sine rixis & molestiis vita cum eo transigi possit, prælagire queat. Denique, ut spatium supersit de-

ter-

terminandis conditionibus v.g. dotis, instituendi domicilii, successio-
nis & similibus, quin etiam ut præmissa conversatione alter alterius in-
clinationi paulatim assuefiat.

VI. Adeo ea promissio similis est pacto de emendo, ex quo nul-
la obligatio perfecta nascitur propter incertitudinem circumstantia-
rum, & quia conditiones difficillimæ utrinque propositæ contractum
impedire facile possunt.

VII. Unde eam promissionem præliminarem Sponsalibus de fu-
turo recte & eleganter nonnulli accensent, quum alias ejusmodi Spon-
salium, si recte explicentur, inter privatos nullus usus futurus sit. Conf.
Pos. 68. seqq. J. de Nupt. ibique annotata.

VIII. Quemadmodum regulariter quolibet pactum vel pure,
vel sub conditione inicitur; ita & sponsalia in *pura & conditionata* divi-
dires notissima est.

IX. Pleraque vero sponsaliorum conditionalium attributa falsa
sunt, & ex reliquiis superstitionis Papalis profecta, v. g. *quod iis priori-
bus pura posteriora præferantur, quod turpis vel impossibilis conditio ea
non vitiet, sed vitietur, nisi substantia matrimonii adversa sit, quod subse-
cutus concubitus inferat præsumptionem conditioni tacite renunciatum esse.*

X. Obligatio enim conditionalis perinde perfecta est ac pura;
& sanctimonia societatis conjugalis non patitur præsumptionem ferri
consensus, si turpe quid adjectum sit; neque ratio suppetit, cur a reli-
quorum pactorum regulis sponsalia eximantur; denique traditio rei
venditionem conditionalem in puram non mutat.

XI. Deinde sponsalia sunt vel publica vel clandestina.

XII. *Publica* sunt, quæ 1) Parentum consensu, 2) testibus inter-
venientibus celebrantur.

XIII. *Clandestina*, quæ vel utroque vel alterutro horum requisi-
torum destituuntur.

XIV. Jure Rom. solius patris aut avi, qui sponsum sponsamve
in potestate habebat, consensus sub poena nullitatis requirebatur. §. 12.
J. de Nupt.

XV. Hodie in Ecclesiis Protestantium cujuscunque ascen-
dentis consensus requiritur, sine quo nec proclamatio Ecclesiasti-

ca nec *ισεαλογία* fieri a Ministro Ecclesie sub poenaremotionis ab officio potest; nisi quod aliquando Consistoria Ecclesiastica consensum parentum sine sufficiente causa dissentientium suppleant.

XVI. Quando vero liberi non requisito parentum consensu ad concubitum prodeunt, sponsi quidem parentes nuptias amplius impedire non possunt; at sponsæ parentes ad præstandum consensum neque tum coguntur.

XVII. Et ita intelligenda est regula: *Sponsalia imperfecta mediante concubitu perfectionem consequi.*

XVIII. Scilicet id fit, ut sponsæ defloratæ consuletur, quæ regulariter pro seducta habetur.

XIX. Cæterum recte jubere possunt Principes, ne concubitus præmaturus, utpote Legibus Ecclesiasticis illicitus, aliam rem illicitam, nimirum sponsalia clandestina confirmet.

XX. Scilicet LL. humanæ etiam sub poena nullitatis certa requisita matrimonio præscribere possunt; idque a Divo FRIDERICO Prussia Regè in *Ordinatione matrimoniali* factum est.

XXI. Utrum etiam eorum, qui parentum loco sunt, patrui, amicitæ, avunculi, materteræ, item tutorum, curatorumve consensus adhibendus sit, negatur de Jure Saxonico, affirmatur in Marchia Brandenburgica per *Ordinat. Consistorialem JOH. GEORGII Marchionis tit. 59.* item novam Constitutionem *Divi FRIDERICI Prussorum Regis §. 7.*

XXII. Testium vice fungi possunt ipsi desponsatorum parentes, dummodo præsentés actui interfuerint; absquo testibus vero etiam personæ sui arbitrii desponderi non possunt, nempe non ob defectum juris, sed probationis.

XXIII. Unde si partium confessione vel literis probari possit, omnino obligat.

XXIV. At juramenti delationi locus non est; quæ quidem in parte Collegia Jctorum sibi non semper constant.

XXV. Distinguendum vero inter *juramentum purgatorium* & *suppletorium*, quod omnino locum habet, si iudicia vel semiplena probatio contra negantem militent, & *delatum*, cui locus non est.

XXVI. Cur vero non admitatur iuramentum delatum, causam vulgo afferunt, *quia contra matrimonium jurari non potest.*

XXVII. Quæ profecto inepta est; melius enim consulitur matrimonio admisso iuramento, quod forte præstari non potest, quam petitione simpliciter repudiata.

XXVIII. Veriorem causam puto metum perjuratorum, quia, quemadmodum cupiditas, ita & nausæ circa matrimonium ineundum place immodice sunt; cui forte recedit dignitas negotii, quod serium & deliberatum non videtur, si clancularium sit.

XXIX. De dissolutione Sponsaliorum *peculiari Commentario* egit STRYCKIUS, ubi multos errores detexit, quorum primarius est, & Sponsalibus nullo consensu contrario recedi non posse, cuius fontem reperisse puto apud LEUENCLAVIUM *Juris Græco-Rom. lib. 2. p. 134. seqq.*

XXX. Ne vero privatim & absque iudicis Ecclesiastici auctoritate discedatur, æquissime & prudenter constitutum est.

XXXI. Cautelas Policias circa ineunda Sponsalia explicat THOMASUS *in Prudentia Consultatoria c. 7. §. 6. usque ad §. 20.*

XXXII. *Juridica* sunt, ut, qui præcipiti imperu ad contrahendum proruit, si regressus adhuc pateat, facta potius bonorum quam animi tranquillitatis iactura, a promissis recedat.

XXXIII. Patet vero regressus, quamdiu copula corporum non intercessit: A furtivo igitur complexu quemadmodum semper abstinendum est, ita maxime, quamdiu quis animum personæ desponsatæ nondum satis exploravit.

XXXIV. Sed neque animorum harmonia sufficit; de mediis etiam familiam sustinendi, de securitate inferendorum, de successione, aliisque, prout personarum conditio exigit, dispiciendum est.

XXXV. Persona refractaria ad consummationem auctoritate judiciali implorata nunquam cogenda est; cavendum vero ne consummatio nuptiarum diu differatur.

XXXVI. Si obstaculum, quod removeri posse speratur, v. g. consanguinitas vel affinitas remotior, aut deliberatio nuptialis, quasdam personas intercesserit, id non celebrans demum sponsalibus, sed ante ea removendum est.

CAP. VIII.

De

Nuptiis.

I.

Nuptiæ vel Solemnitatem denotant declarandæ mutue traditionis corporum, atque adeo viri & mulieris conjunctionem.

II. Vel Statum ex ista conjunctione ortum, societatem nempe indissolubilem sobolis procreandæ causâ initam.

III. Quantum ad priorem significatum, non possunt fieri nuptiæ absque præcedente triplici citatione publica eorum, qui nuptiis istis aliquid obstare putant.

IV. Unde convenienti vocabulo Germanice vocatur das Aufgeböth, i.e. provocatio ad interveniendum; & præstaret, clausulam alicubi usitatam: Hat jemand etwas darein zu sprechen, der thue es bey Zeiten, vel, quæ potior videtur: Weiß jemand Ursachen, warum diese Personen einander nicht heyrathen können, der wolle solches in Zeiten anmelden, ubicunque adhiberi, quò de fine proclamationis plebitanto certius constet.

V. Ista proclamatio sine Principis dispensatione neque omitti, neque contrahi potest; & quando omittitur, personæ jungendæ maxime sponsus jurejurando obstringitur, se aliis fidem non dedisse.

VI. Inter personas vero Illustres & multis in locis Nobiles ea proclamandi solennitas sæpe negligitur.

VII. In altero significato 1) observari solet, nuptias seu matrimonium esse societatem inæqualem, quamvis gradus inæqualitatis pro temporum & gentium varietate semper varius fuerit.

VIII. Deinde hæc societas perpetua est, nec nisi adulterio solvitur. MATTH. V. & XIX.

IX. Mores nostri addunt desertionem maliciosam, quam non recte probari puto ex I. Cor. VII. 15.

X. Melius forte dicitur, ex desertione semper præsumi adulterium,

rium, quia alia ejus causa inter homines sanæ mentis esse non potest.

XI. Alii multo plures divortiorum causas enumerant. vid. BRUCKNERI *Decision. Matrim. cap. 16. integro seqq.* Sed ex vel ad nullitatem antecedentem referuntur, vel solam cohabitationis continuationem interrumpunt, non statim matrimonii dissolvunt.

XII. Non omnes vero omnibus jungi possunt. Eximuntur enim cognati & affines, juxta regulas IV. Juris Divini positivi universalis in *Posit. ad ff. de Sponsal. p. 423. seqq. exposita.*

XIII. Jure humano vero juxta *Ecclesiam Romanensem* intra gradum quartum computationis Canonice; juxta *Evangelicos* vero regulariter intra gradum tertium lineæ inæqualis, tum consanguinei, tum affines a matrimonio arcentur.

XIV. Nec nisi una uxor uni marito jungi potest; dissoluto tamen vinculo alius aliave recte substituitur.

XV. Dicunt, qui Polygamiam simultaneam defendunt, societatem promoveri posse. Respondetur, promoveri tantum multitudinem hominum. Multitudo autem inordinata non est societas. Nempe Polygamia simultanea Jure etiam divina prohiberi videtur, *LEV. XVIII. 8.* Ad argumenta BERNHARDI OCHINI *Dialogo 21. SINCERI WARENBERGII, THEOPHILI ARCUARII, GUIL. HIERONYMI BRUCKNERI, & qui hodiernum licentiam Polygamia Gedani tuetur, WILLEMBERGII, haud difficilis videtur responsio.*

XVI. Jure humano Polygamia capitalis est, sed conjugis innocentis remissione poena mitigatur; de quo dixi *Art. 121. CONST. CRIMINAL. CAROLI V.*

XVII. Aliquibus in locis viduus vel vidua ad consummationem secundarum nuptiarum non admittuntur, nisi liberis prioris matrimonii determinata sit portio ex defuncti patris vel matris hereditate debita, vel nisi mater tutrix rationes reddiderit; cujus dispositionis æquitas per se patet.

XIIX. Maritus acquirit omnia ex operis uxoris profecta, licet ipsa proprio nomine negotiationem vel industriam exerceat; & quicquid finito matrimonio præter dotem & illata in custodia mariti

mariti defuncti & viduæ reperitur, mariti esse præsumitur, etiam si iste, dum viveret, jure suo usus non sit.

XIX. Ubi tamen præca bonorum inter conjuges communiõ ad huc observatur, ac quæstus quoque communis est.

XX. Contra uxor a marito alenda est, etiam ab obrato & creditoribus concurrentibus, usque dum vel ipsi de dote & illatis satisfiat, vel bona inter ereditores distributa sint; quod tamen ad uxorem so- lam, non etiam ejus liberos pertinet.

XXI. Modus regulariter ex quantitate illatorum determinatur, quorum tamen usuræ si non sufficiant, judex, quid addendum sit, æstimet.

XXII. Contra maritus egenus, si aliunde se exhibere non possit, ab uxore locuplete ex receptitiis alendus est.

XXIII. Castigatio marito ita a quibusdam tribuitur, ut ei valide renunciari non possit; verum si quid Leges humanæ hic permittant, ea tamen violentia rationi plane adversa est.

XXIV. Porro maritus recte intercedit, quo minus uxor eo invito vel inscio ratione bonorum, exceptis receptitiis, efficaciter contrahat, aut in præjudicium portionis statutariæ in casum mortis marito debita ultima voluntate disponat.

XXV. Maritus de domicilio decernit, eumque uxor sequi tenetur, etiam relegatum, quatenus res familiaris & pudor permittunt.

XXVI. Uxor operas consuetas in administranda oconomia præstare tenetur, de quibus late agit STRYCK. in *Usu moderno ff. de ritu nuptiarum, l. b. 52. usque ad 88.*

XXVII. Multis vero in locis arctissimam istam conjunctionem comitatur omnimoda *bonorum communiõ*, ex qua fit, ut defuncto alterutro nomina ab eodem & superstite contracta ex massa universa detrahantur, quodque inde superest, in partes æquales duas dividatur, quarum altera viduo, viduæve, altera liberis vel cognatis defuncti conjugis cedit, idque sæpe ex lege, ut, quamdiu status viduitatis non mutatur, conjux superstes utraque portione fruatur, sub onere tamen alendi liberos; de qua communiõne, num ex Jure Civili vel Canonico derive- rur, prolixè disputat STRYCK. *d. l. §. 90. seqq.*

XXVIII.

XXVIII. Denique uxorem foro mariti subijci, ejusque dignitate utrobique frui, & omni Jure certum est, excepto matrimonio ad Morganaticam.

CAP. IX.

De

Pacto adoptionis.

L

ADOPTIO Jure Rom. actus legitimus erat, quo quis in filii locum assumit eum, qui sibi extraneus est, ad solatium eorum, qui liberis carens, inventus.

II. Quando coeperit adoptio, incertum est, atque BALDUINUS in notis ad d. de adopt. item JACOB. OISELIUS in Notis ad Caji Inst. Lib. 1. tit. 7. antiquissimorum temporum, & prisca moris mentionem faciunt.

III. Neque magis constat, num utraque species arrogatio & adoptio simplex eodem an diversis temporibus coeperit.

IV. Quantum in re incerta conijcere licet, arrogatio dudum post introductas XII. Tab. Leges invaluit, adoptio vero simplex constituta demum Praetoribus: Nam neque scriptores Romani, praeter Ciceronem & Dionem Cassium, antiquiores ejus meminerunt, neque antiquiora exempla prostant, quam *Tai Pomponii Attici, Quinti Emilius Pauli*, ejusque fratris.

V. Arrogatio fiebat rogatione ad populum habita in Comitibus Curiatibus, praemissa inquisitione & aetate ejus qui adoptare vellet, atque interrogacione ex arrogando, utrum ipse autor fieret. v. OISELIUS d. l. & HUBER. *digress. p. 1. lib. 2. t. 23.*

VI. Decretum populi in Comitibus congregati, cujuscunque generis id esset, Lex vocabatur, ex quo intelliguntur, quae ANTON. AUGUSTIN. de LL. in Lege Cecilia & Dilia p. 43. commemorat, singulas adoptiones singulis Legibus niti.

VII. Adoptio vero in specie in filiis familias trina mancipacione & trina manumissione, in ceteris vero liberis una mancipacione penes eum, apud quem Legum actio est, perficiebatur.

Mm

VIII

VIII. Verum sub Imperatoribus & postremis quidem gentilismo addictis arrogatio auctoritate Principis, adoptio apud acta Judicis cujusque competentis, absque solemnibus priscis fieri coepit, eo quidem discrimine, quod satis indicavi in *Posit. ad J. & D. de Adopt.*

IX. Ex dictis melius constabit de usu adoptionis hodierno, qui quatenus ea arrogationi opponitur, nullus omnino est, neque aliquem a vo Justiniano fuisse conjicio.

X. Quod enim ad minus plenam attinet, ea antiquo jure non minus ac arrogatio patriam potestatem in adoptantem transferebat; at ex legislatione Justiniana nec nomen mutat, neque ex parte adoptantis potestatem, aut ex parte adoptati suavitatem transferebat, neque quicquam aliud operatur, quam ut adoptatus adoptanti patris nomen tribuat, eidemque, at non adoptans adoptatus succedat.

XI. Ista vero omnia citra adoptionem facillime obtineri possunt: Nomen enim mutare citra tertii prejudicium res liberrimi arbitrii est, *tit. C. de mutat. nom.* & notionibus variis ex privata conventionione non infrequens, prout exemplo MARCI ZUERII BOXHORNII, quod ipse in *Præf. Epistoliarum & Poematum* declarat; & nuperrime *Livii Odeschalsci* docemur.

XII. Successio adoptati etiam mediante testamento vel codicillo obtineri potest, & facillime aboleri, quam emancipandi facultas obtineri.

XIII. Denique nomen patris quilibet contrahente, quem privatim educamus, absque adoptione nobis tribuit.

XIV. Plena adoptio invito patre adoptandi naturali fieri nequit, quippe qui vel gener adoptantis est, vel filius emancipatus, atque adeo nepotem divitem a vo in adoptionem vix dabit. Dulois quoque avi, quam patris nomen est, & successio non minus in avum absque adoptione e jure novo devolvitur. Add. que dixi *ad ff. de Adopt.*

XV. Arrogatio vero, cujus exempla hodie nonnulla supersunt, quomodo instituenda sit, exacte exponit *B. D. NICOLAI Resolut. practica* 5. cui nihil addimus, nisi quod hodie in Terris Electorum & Principum potentiorum Comitibus Palatinis facultas arrogationem confirmandi denegatur.

CAP. X.

De

Emancipatione.

I.

Emancipatio secundum mores Justinianeos pactum est, quo pater filium consentientem e potestate dimittit. §. 10. *J. quib. mod. Jus patr. pot. solv.* Antiquiores ejus ritus ex *Legibus XII. Tabb. & Anastasiana*, de quibus alibi, huic referre non est opus. v. *Comment. JAC. OISELII in Caji Inst.* una cum HUBER. *Digress.*

II. Eam fere comitabantur pacta de bonis tum patri ex substantia filii, tum filio ex peculio profectitio relinquendis.

III. Quo vero pater premio emancipationis fruatur, inde ab ipso Justiniani conventionione opus non est, postquam emancipanti idem jus in bona emancipati, quod Patrono in bona liberti competit, §. 6. *J. d. s.* Sed & ex *Legge Constantini* triens bonorum adventitiorum, ex Justiniani vero *Constitutione* dimidix eorum partis ususfructus ad dies vitæ relinquitur. §. 2. *J. per quas pers. cuique aliquid acquiritur.*

IV. Unde cautelam exculpunt nonnulli JURISCI pro patre divites habente liberos, ut eos ante expresse emancipet, quam ii ad separatam œconomiam procedant; sed immerito.

V. Jure enim Romano ante-Justiniano nullus erat modus, quo liberis invito patre ex ejus potestate exire liceret, præter mortem patris: nulla enim dignitas aut munus publicum eos liberabat. v. §. 4. *J. quib. mod. jus patr. potest. solv.* NOV. LXXXI. *pr. it. c. 1. & 3.*

VI. Quamvis vero nonnullæ dignitates a potestate liberarent, *d. N. 81.* paucis tamen ad eas cum effectu aspirare licebat; reliquis sub imperio patris multo ampliore, ac hodie est, persistendum erat.

VII. At hodie filio majorenni, qui sibi alendo par est, propriam invito patre institueret œconomiam pro lubitu licet. Ineptus itaque foret tanto pretio redimens, quod brevis gratis occupare potest. Neque enim invitum filium expellere ex familia hodiernum licet.

VIII. Cæterum expressa emancipatio hodieque aliquando fie-

ri solet, quoties pater cum filio contractum meditatur, sive ipsi prædium venditurus, sive bona materna divisurus, aut filius, accepta bonorum parte hereditati renunciaturus sit.

IX. Quibus quidem casibus eadem opus non esse ex inductione constat, & alibi latius dixi; interim cautelæ loco ad evitanda litigia adhiberi potest.

X. Maxime postquam emancipatio hodiernæ nullas omnino requirit solennitates, & vel momento absolvitur. v. VOLCKMANN. EMENDAT. p. 3. c. 37. n. 34.

XI. Bona profectitia, quæ tempore emancipationis filio expresse non adimuntur, eidem tacite relicta videntur. l. 31. §. 2. ff. de donat. Neque ergo pacto expresse amplius opus est.

XII. Imo ejusmodi profectitia, quæ adimere pater salvo decore possit, penes filios hodie non conspiciuntur, postquam mercatura filiorum-familias res inusitata & civiliter impossibilis est. vid. Pos. ad ff. b. t.

XIII. Scilicet quæ apud Romanos inter jura patris potestatis primum locum occupabat, unitatis fictio, neque in Germania ante receptum Jus Romanum extitit, neque postea constanti usu recepta fuit, quamvis Theoretici eum nullo non tempore diligenter docuerint.

XIV. Nempe, quod potestas erat apud Romanos, id Germanis constanter appellatur *Vormundschaft*, quæ penes Patres maritos & tutores plane eadem fuisse & in jure usufructus atque obligatione alterum alendi constituisse videtur.

CAP. XI.

De

Manumissione.

I.

Manumissio hodie pactum est, quo dominus potestati suæ in favorem servi renunciat.

II. Et Manumissio quidem Mancipiorum hodie rarissima, frequentior vero hominum propriorum.

III. Ea vero neque vindicta, neque testamento, neque in Ecclesia

clesia, neque inter quinque amicos, neque per denarium, neque per baptismum, censum, convivium, adoptionem, filii appellationem, sed solo instrumento Manumissionis, durch den Laß-Brieff, oblato plerumque aliquo pretio fieri solet.

IV. Neque ea semper intentione, ut liberi maneant, sed sæpe, ut ipsis liceat per matrimonium aliisve modis alii domino se subijcere.

V. Neque enim hodie traditio sui ipsius in servitutem prohibita videtur; quin ea semper in Germania usitata fuit, olim ex superstitione, hodie ex indigentia & assuetudine.

VI. Imo pluribus in locis, ubi *Jus Wildfangiatum* obtinet, sola commoratio seu scientis seu ignorantis servum facit; unde proverbium: die Lust macht Leibeigen.

VII. Quando vero Servos dico, latius capio vocabulum, ut homines proprios comprehendat, qui revera liberi non sunt, licet nec per omnia servis Romanis æquiparari possint.

VIII. Nempe extra glebam & præstationes domino faciendas vulgo pro liberis habentur, quia eis non sunt isti acquirendi modi, qui servis Romanis, & ex quibus Dominus multum lucrari possit.

IX. Neque ergo quæstiones, quidnam bonorum Domino vel servo tempore manumissionis cedatur, aut quinam supersint juris Patronatus effectus, locum habent. Nihil enim Dominus retinet, nisi quod præter fundum sibi stipulatus est, vel ex more regionis a rustico libero seu mansuario, (Mansum enim significat eine Hütte) etnem Hüttner, exigere potest.

X. Dimisso homine proprio conjux simul dimissa censetur; non vero liberi jam nati, neque parentes, aut fratres.

XI. Manumissio tacita hodie præsumitur, si dominus hominem e fundo, quem hactenus coluit, expellat, alique fundum tradat, nisi expulsio aliunde victum suppeditet.

CAP. XII.

De Obstagio.

I.

Obstagium corrupte dici pro Hostagio, & Hostagium ab hoste derivari certissimum videtur; & mecum sentire reperio FRANCISCVM PITHOEUM in *Glossario Legis Salicae tit. 28.* & in *Glossario ad libros Capitularium* voce *Hostis*, ubi tamen vocabulum obstagii jam sub finem Sec. XIII. usurpatum fuisse commemorat.

II. Hostis vero non inimicum denotat, sed securitatis praestationem, sua in custodia, seu comitatu, seu obsidis praestatione, vel proprii corporis oppignoratione consistit.

III. Ita hostem facere Romae dicitur Vasallus, qui Imperatorem coronae suscipiendae causa Romam proficiscentem sequitur, *l. F. 7.*

IV. Eodem referendae mihi videntur hostenditiae *2. F. 40.* descriptae, ubi eadem locutio hostem facere & in hostem pergere occurrit. Add. JVS FEVDAL. SAX. *c. 4.* Neque magis compositum puto *hostenditarium* vocabulum, quam blanditias, divitias, delicias &c.

V. Neque insolens fuit, hostagium, demta aspiratione, in ostagium, atque inde, ex affectata puriori Latinitate & analogia obsidis, in obstagium transmutari.

VI. Vnde vero insolitus iste vocabuli hostis vel hoste significatus oriatur, hucusque me ignorare profiteor, nisi quod Germanicum esse conjiciam.

VII. Alii hostem interpretantur exercitum ex *Legibus Salicis tit. 28. tit. 32. l. 6. & tit. 66.* aliaque loca quamprimum a LINDENBROGIO in *Glossario Coll. LL. Germanicarum* subiecto indicata referunt, eodemque collimant WENDELINVS in *Glossario Salico*, voce *hoste*, & DU FRESNE in *Glossario media & infima Latinitatis*, eadem voce.

VIII. Ceterum frequentiore fuisse hostagii quam obstagii terminum

terminum, dubitare nos non ſiunt chartæ antiquæ præter eas, quas jam citati autores nobis exhibent, in opere TRACTATVVM PACIS IV. Tom. in fol. lingua Gallica a. 1700. excuſo, Tom. I. p. 40. 41. 42. 46. in MEIBOMII rerum Germanicarum Tom. II. p. 216. 224. ſeqq. in EYBENII Operibus p. 663. MATTH. de Nobilitate p. 911. in fine, & HERT. in Diff. de Juriſprud. cavente ſuppeditata.

IX. Germanice dicitur **Einreuten, Einlage, Leiſtung eines Einlagers**, cui adduntur epitheta ehrlich, rittermäßige Einlage.

X. *Definitur: Pactum, quo quis in majorem contractus ſecuritatem promittit, ſe, niſi promiſſa præſtiterit, in locum certum migraturum, indeque non prius diſceſſurum eſſe, donec ſatiſfecerit.*

XI. Adjicitur mutuo, fidejuffioni, aliſque contractibus, non obligatoriis ſolum, ſed & liberatoriis, v. g. renuntiationi exceptionum, apochis & ſimilibus.

XII. Celebratur non ſolum a masculis, ſed & a foeminis, olim etiam a Regibus, Principibus, Eccleſiis, qui vice ſua potiores ſubditos unum vel plures quaſi obſides in locum obſtagii mittebant, prout ex locis ſupra Poſ. 8. allegatis pateſcit.

XIII. Locus obſtagii arbitrio creditoris permittitur, hac fere formula: **Verſpreche bey meinen höchſten ſeu Adelichen Ehren, wahren Worten, und guten Glauben, bey Verpfändung meiner jetzigen und zukünfftigen Güter, auch Leiſtung eines ehrlichen Einlagers, wo mir daſſelbe zu halten wird angeſchrieben werden, Herrn N. N. ſolche Poſt wiederum zu bezahlen.**

XIV. Ne vero creditor ipſi relicto abutatur, & debitorem in locum infamem, ſeditum vel ſolitarium ableget, reſtrictiones ſupra Poſ. 9. commemoratae adjiciuntur.

XV. Aliquando certa urbs vel oppidum indefinite, aliquando & locus loci ſeu certum hospitium, in quo debitor commorari debeat, assignatur.

XVI. Subinde etiam ſervorum equorumque, quos ſecum in hospitium deducere debet, numerus determinatur.

XVII. Quin & proſpicitur, ne debitor victum ex propriis prædiis eo conferat, neque proprio ibi coquo, aut victus arbitrio utatur,

utatur, sed ut quotidie ordinarium prandium & coenam a caupona preparatam capiat, daß er täglich zweymahl ordentlich speise, und keine eigene Haushaltung führe, sondern dem Wirths die Mahlzeit für sich und die Seinigen bezahle. Quae omnia eo collimant, ut sumtum tædio correptus ad satisfactionem pro debitis compellatur.

XVIII. Verum ea ipsa sumtum magnitudo efficit, ut obstagia in *Rec. Imp. de Ao. 1577. tit. 17. §. 10.* & *CONSTIT. ELECT. SAX. 22. Part. 2.* abrogata sint.

XIX. Accedebat afortia plane enormis: omnes enim honoris, amicitiae vel officii causa debitorem invisentes largo cibo ac potu excipiendi erant, & vita ac valetudo quotidianis fere compotationibus absumebantur.

XX. Extra hos abusus in obstagiiis nihil illiciti reperitur; unde etiam *INSTR. PAC. WESTPHAL. art. VIII. §. 4. in fine,* & in *REC. IMP. de anno 1654. §. 171. in fin. Holsatis* expresse reservantur; & ipsam Holsaticam constitutionem anno 1604. renovatam latius exponit *JOH. OTTO TABOR in Diss. de Jure Obstagii.*

XXI. Eadem priscis Saxonibus usitata fuisse ex *Jure Provinciali Saxonia lib. 2. art. 11.* sat clarum est, atque hodiernum in Electoratu Brandenburgico, Ducatu Mecklenburgico, Saxoniam inferiori & agro Brunsvicensi usurpari *TABOR* dicit *l. c. c. 4. §. 44.* Verum in hac quaestione tempora annum 1577. antecedentia, eundemque subsequents probe distinguenda sunt. Quoties creditor est in mora, nec statim accipit debitum, toties evanescit obstagium.

XXII. Heredes debitoris, quorum in instrumento mentio facta est, perinde ad obstagium obligantur, & quidem singuli in solidum, quamvis alias debita hereditaria sint ipso jure divisa. Unde multo minus fidejussoribus beneficium divisionis hic competit, sed causa obstagiorum omnino individua est. *FUCHS. Introd. ad Prax. Forens. L. 1. c. 12. §. 7. 8. seqq. Ao. 1577.* in tota Germania obstagium hoc fuit usitatissimum. Jam vero in certis tantum locis, v. g. in *Holsatia.*

XXIII. Qui obstagium ante deserit, quam promissis satisfecerit, infamia juris precedente sententia declaratoria notatur, & bona ipsius insuper dividuntur.

XXIV.

XXIV. Si pluribus creditoribus ad obſtagium ſe adſtrinxerit, id omnibus præſtare debet, eo tamen in loco, quem primus creditor designavit, unde diſcedere non poteſt, donec omnibus ſatisfactum ſit.

XXV. Neque tamen prius ingredi locum conventum tenetur, quam creditor vel iudex id deſiderat, biß ſie zur Leiſtung gemahnet, oder in das Einlager gefordert werden, durch Boten, Brieffe, oder mündlich. Licet enim certus dies adjectus ſit, is tamen pro homine non interpellat.

XXVI. Magnum vero & aliis modis non evitabile periculum facit, ut obſtagium impune deſeratur, v.g. ob incendium, peſtilentiam, inundationes, irruptionem barbarorum; dummodo eo ceſſante debitor in locum aſſignatum recedat.

XXVII. Juſte quoque recuſantur ædes ipſius creditoris ad obſtagium denominata, ne in iis vexetur debitor, duriusve habeatur.

XXVIII. Lege publica quoque prohibentur Monasteria, Scholæ aliique loci privilegiati, imo & ædes debitoris, licet ipſe a conjuge creditrice eo requiratur, id enim ipſi incommodum haud foret, & illuſionis ſuſpicio ſuper-eſſet: unde in Hoſſatia uxori obſtagium a marito exigere omnino prohibutum eſt.

XXIX. Debitor egenus, qui ſuis ſumtibus in loco aſſignato vivere nequit, a creditore, niſi ipſe vinculum remittere velit, ibi alendus eſt, ſed parcius; & in Conſtitutione ſupra dicta Nobilibus 3. aſſes Lubecenſes, 3. Schillinge; aliis minor quantitas per diem aſſignatur.

XXX. Obligatio ad obſtagium hypothecam in bonis debitoris non producit.

XXXI. Affinia ejus ſunt incarcerationio debitoris, tum ob cambiale, tum ob aliud debitum, confinatio conventionalis, arreſtum, reſſalia, pignorationes, & apud Helvetios die Mäzen, de quibus MUNSTERUS in Cosmographia p. m. 684. Die Mäzen war ein Bild, ſo ſie auſſen vor deſſen Thür ſetzten; und ſollte dieſes ſo viel bedeuten, daß alle, ſo vorüber giengen, ſollten bey demſelben einziehen, und alle ſein Haab und Guth helffen verzehren; nec non die Vertheilung des Schuldners Person an des Gläubigers Hand, oder Halfter, de qua in Poſ. ad ff. de ceſſione bo-

orum dixi. Vor anderthalb hundert Jahren ist diese Art in Sachsen gebräuchlich gewesen, und endlich zu Zeiten Chur-Fürstens Augusti abgeschaffet worden. Denique modus in Belgio tutores aliosque ad factum præstandum adigi, de quo VINNIUS ad §. 3. *Inst. de Attiliano Tutore n. 1.*

XXXII. Plura de hoc argumento qui desiderat, adeat meo consilio TABOREM & FUCHSIUM dictis locis, SCHILTERI. *Disp. de Jure obsidum c. II. quæ Disp. Exercit ad Lib. I. D. adjecta est; STRYCK. in Cautel. Contract. Sect. 2. c. 1. n. 37. seqq.* GEORG. SCULZIUM in *Synops. Institus. ex edit.* ADRIAN. BAIER. p. 317. usque ad 1323. STAMMIUM de *Servitute personali p. 550. seqq. & 645.* ANTON MATTHÆI de *Actionibus Lib. I. c. 6. n. 1.* BESOLDUM in *Thesauro; SPEIDELIUM in Speculo & DITHERRUM in utriusque supplementis, voce Leistung.*

CAP. XIII.

De

Admodiatione.

I.

Admodiare est, ad certum modum alicui quid relinquere, aliquando etiam temperare, vel imminuere, quod nostrates vulgo moderiren appellant. vid. CAROLI du FRESNE *Gloss. media & infima Latinitatis* hac voce p. 63.

II. *Admodiatio* vero licet Gallis originem debeat, aliis tamen gentibus etiam usurpatur, & frequenti nomine *arenda* designatur.

III. Id vero hic singulare est, quod admodians sit, qui rem concedit, admodiator vero sive arendator, qui eam accipit.

IV. Quomodo hic contractus ab antichresi & emtione annuorum redituum differat, exponit TABOR in *Disput. de Admodiatione* quæ in ipsius Tractatum Volumine I. p. 646. seqq. reperitur.

V. Quomodo vero a locatione differat, difficilius expeditur. TABOR duplicem differentiam sibi reperisse videtur: 1) quod materia

teria objectiva admodiationis fit fundus locationis, etiam res mobilis ;
 2) quod forma locationis pro mercede requirat pecuniam numeratam, admodiationis etiam res fungibiles vel non fungibiles alias admittat.

VI. Verum sufficit, quod 1) etiam fundi & territoria locentur, 2) admodiatio non minus pecuniam admittat, quam res alias, imo quod requisitum, ut merces in pecunia consistant, ad jurisprudentiam antiquam formulariam pertinuerit, & seculo Justiniano jejunam constituerit differentiam. v. *Posit. ad Litt. Locati.*

VII. Omnino itaque hic faciendum est cum B. STRYCKIO, qui in *Causelis Contractuum Sect. 2. c. 9. § 32.* admodiationem plane ad locationem refert.

VIII. Id vero non nego, admodiationis terminum latius aliquando etiam pro emphyteusi vel censu hereditario usurpatum fuisse.

IX. Neque differt ab *Affictu*, cujus mentio fit in *cap. ult. X. de restit. spoliat.* neque a *concessione ad Firmam*, quæ commemoratur in *c. 2. X. locati § 7. de jure Patronatus.* Utrumque enim horum pactorum locatio est; licet *Firma* plerumque ad longius tempus contracta sit, indeque vulgari errore pro emphyteusi haberi cœperit.

CAP. XIV.

De

Pactis Primogenituræ, Majoratus & Fideicommissis Familiæ.

I.

Pactum Primogenituræ est, quo certa bona conventionione familia ita primogenito deferuntur, ne unquam in posterum dividantur, sed ad primogeniti progenitos in infinitum devolvantur.

II. Jus vero primogenituræ non modo ex pactis, sed & ex Legis dispositione descendit, e. g. in feudis regalibus Longobardicis 2. F. 55. §. 1.

III. An & in Feudis regalibus Germanicis? Ita quoad Electoratus disponitur in *A.B. tit. 20. §. Darum wöllen ic.* & quoad reliqua Feuda regalia in Jure provinciali Alemannico *c. 20. §. 3.*

IV. Verum si unquam hæc invenitur, circa terras in Germania consuetudo, pridem tamen contraria invaluit, ut & feuda regalia in dubio pro divisibilibus habeantur, nisi pactis aliud introductum sit. *HORN. in Jur. Feud. Prud. c. 15. §. 19. & 20.* & subjecta in appendice secunda Consultatio *de Successione Megapolitana p. 54. usque ad 139. ubi in fine etiam decisionem totam in compendio quasi adjicit.*

V. Contra in Gallia feuda nobilia omnia, etiam non regalia, ex legis dispositione individua sunt, & soli primogenito cedunt; reliqui fratres fortunam ex belli, aulae vel justitiæ officiis expectant, aut contentis rebus humanis in monasteria se conferunt, ibi ad dignitates Ecclesiasticas aspirantes. Idemque de quibusdam Belgii Provinciae observat PETRUS de GREVE *ad tit. Imperialium loca difficilia, Dissert. 10. th. 12.*

VI. Pactum illud primogenituræ, nisi, qui successionem expectant, consentiant, ita instituendum est, ut jam natis legitima, postquam vero alimenta, donec se ipsos exhibere queant, relinquuntur.

VII. Optima itaque cautela est, ut hoc pactum ineatur circa res definitas immobiles, durabiles, ut omnis alienatio, oppignoratio, imminutio inhibeatur, ut, quantum postgenitis ad alimenta & dotandam tribuendum sit, determinetur, donec & Imperantis confirmatio impetretur.

VIII. Adoptatis hoc jus non prodest; sed legitimatis, ita tamen, ut ætas non a nativitate, sed a tempore legitimationis computetur.

IX. Ceterum hoc pactum, quemadmodum & sequentia, conservationi familiarum inprimis inservire, res ipsa loquitur, ut posterorum prodigalitas inhibeatur, & aliquid saltem, unde gens conservetur, supersit.

X. *Majoratus* in genere est jus, quo certa bona ei, qui in familia natu major est, relinquuntur.

XI. Estque vel *absolutus*, qui nullo ad lineas, gradus, sexum, habitum respectu simpliciter ætatem pro norma agnoscit, qualem in Ger-

mania rarius in prædiis aliisque rebus corporalibus, frequentius vero in Juribus, v.g. inspectionis in legata ad pias causas, item arbitrii & directorii negotiorum familiarum, invenimus.

XII. Vel *linealis*, ubi ad natu majorem in ea linea respicitur, æque tales sunt decantari majoratus in Hispaniâ, ubi feuda plerumque ignorantur, & ipsa regis dispositione pro conservandis familiis bona illustrium & nobilium hac qualitate afficiuntur, de quibus GROTIUS ad Jus B. & P. Lib II. c. 7. §. 22. & LUDOV. MOLINA de J. & J. Tr. 2do disp. 576. usque ad disp. 660. qui quidem etiam de primogeniis Hispania Commentarium edidit.

XIII. Majoratus *pactitius* tolli a familia potest, si omnes, quorum interest, consentiant; aliud dicendum de *testamentario* & *legali*.

XIV. Quoad interpretationem etiam interest, quod hæc qualitas pacto introducta strictiorem requirat interpretationem, quam lege vel testamento constituta.

XV. Pacta enim interpretamur contra eum, qui clarius loqui debuisse, qualis is est, qui novum quid & extraordinarium emolumentum sibi acquirere intendit; at Legislatoris testatorisque voluntas multo sanctior haberi, & eo utque porrigi debet, quo eam probabiliter extendi voluit.

XVI. *Fideicommissum* jure antiquo erat, quod heredis vel successoris fidei (i.e. non obligationi ex promisso seu lege, sed pietati erga manes fidei committentis, ejusdem amoris & desiderio, quin & pudori, ne fiduciarius pro homine immiti & avaro habeatur) committebatur.

XVII. Tantum ergo aberat, ut fideicommissum tum temporis juris perfecti fuerit, ut potius Legum dispositioni, qua certis personis relinqui in testamento nihil poterat, atque adeo juri perfecto fuerint contraria.

XVIII. Quemadmodum vero *fideicommissa familiarum pactitia* propius ad vocabuli proprietatem accedunt; ita cum fideicommissis testamentariis nihil commune habent, nisi quod utrobique certa bona a successore non possint in extraneos transferri, sed in personas designatas devolvi, absque divisione & imminutione debeant.

XIX. Nempe potissima intentio est, ne bona extra familiam alienentur; quam uti exprimere, eique causam, conservationem familiarum assignare utile est, ne alioquin in consilium resolvantur; ita eadem ipsa intentio clavem interpretandi & controversias decidendi suppeditat.

XX. Ita v.g. Fratres consanguinei cum germanis admittuntur, fratres unilaterales uterini ab utrisque excluduntur, & regulariter foeminae, omnes quamdiu ex masculis quis superest, arcentur.

XXI. Utrum vero haec pacta fideicommissarium nomen tueri possint, ex *l. 38. §. 7. ff. de Legatis 3.* frustra dubitatur, postquam hodiernis moribus hoc nomen constanter receptum est.

XXII. Caeterum Fideicommissa familiae, seu ex ultima voluntate seu ex pacto descendant, in effectu ejusdem sunt indolis, nisi contrarium doceatur; quumque de utroque genere latissime egerit STRYCK. *de Success. ab intest. Dissert. 8. c. 9. & Dissert. 7. integra*, in eis acquiescere licebit.

CAP. XV.

De

Unione prolium.

I.

Unio Prolium pactum est inter conjuges de liberis prioris matrimonii secum invicem & cum liberis ex praesente matrimonio ratione successionis aequiparandis. add. *Lib. I. cap. 25.*

II. Ratione, inquam, Successionis: neque enim jus patriae potestatis aliudve vitrico vel novercae acquiritur; imo nec regulariter liberi isti sibi invicem extra rationem sanguinis succedunt, nisi in pacto id comprehensum sit.

III. Caute itaque agunt, qui exprimunt, *quis, cui, in qua bona succedere, & quonam jura alia transferri debeant.*

IV. Hoc pactum in locum adoptionis successisse vulgo creditur; sed minus recte, quia ab invicem toto coelo discrepant.

V. In arrogatione & adoptione plena primaria translatio patriae pote-

potestatis, in minus plena nomen patris intenditur, utrobique orbitati remedium quæritur; quæ omnia secus se habent in prolium unione.

VI. Deinde si assumamus, quæ conceduntur, unionem prolium apud Germanos antiquissimam, adoptionem vel ante receptum Jus Romanum iisdem ignotam fuisse, illam in huius locum successisse impossibile est. Conf. JAC. RICKIUS ab ARRWEILER *de unione Prolium* c. 9.

VII. Tolerari vero hoc assertum potest, si ita intelligitur: Quemadmodum Romanis frequens fuit adoptio: ita Germanis frequentissima fuit adoptioni affinis prolium unio.

VIII. Et rariorem ipsa adoptione unionem prolium esse STRYCK. *in Usu modernhoff. t. de adopt. tb. 9.* testatur, atque ad experientiam provocat; quod mirum videtur.

IX. Magna enim huius pacti utilitas deprehenditur: Evitatio invidiæ & æmulationis inter comprivignos, conciliatio animorum atque invariatio ad amorem & reverentiam vitrico & novercæ præstandam.

X. Neque difficultate hoc pactum laborat: Uxoribus enim divitiarum industria mariti in acquirendo; mariti vero opulentiam frugalitas uxoris in re œconomica æquabit; & uterque conjugum in augenda re familiari paria faciet.

XI. Unde in partibus Germaniæ meridionalibus hæc unio hodiernum frequentatur. v. JUS PROV. WURTENBERGIC. *Part. 3 tit. 9. von Einfindschafften.* CASP. KLOCK. *Part. 3. Consil. 160.*

XII. Ejus requisita enucleate traduntur a B. CARPZ. *lib. 5. Resp. 6.* quorum epitomen exhibui in *Posit. Inst. de adopt. Posit. 13. lit. G.* circa quæ tamen non nihil monendum est.

XIII. Scilicet quod ad judicis decretum attinet, id non modo CARPZ. *diß. J. n. 15. § 72.* verum etiam GAILIUS *Lib. 2. Obs. 120. n. 11.* item RICKIUS *c. 3. n. 64.* requirunt: ubi enim legitima non periclitatur, ibi decretum magistratus non requiritur. Verum id ad cautelas abundantes refert MEVIUS *ad Jus Lubec. P. II. t. 1. in addit. ad n. 113.* & necessitatem auctoritatis cognitionisque magistratus in unum negat

negat MICHAEL RHODIUS. *in Disp. de unione prolis sine pratore.*

XIV. Forte vero diversas sententias ita conciliare licebit: Sine pratore ex pacto unionis obligantur personæ pacifcentes, non proles uniendæ, jamque natæ, idque adeo, qua liberis prodest, valebit, non qua præjudicat.

XV. Liberorum uniendorum consensum ad unionem judicialem tum requiri puto, quando metui potest, ne Legitima lædatur.

XVI. Judicem incompetentem multi sufficere purant, *Comitem Palatinum*, si hæc potestas speciatim ei indulta sit, quia unio prolium ad voluntariam jurisdictionem referri debeat. Verum Comitum Palatinorum, excepta facultate Notarios creandi, nulla in terris Statuum potiorum autoritas est; & pactum hoc circa immobilia competentem Magistratum exigit, quem semper adire tutissimum.

XVII. Porro dubium est, *num consanguineorum utriusque partis presentia & consensus simpliciter requiratur*, ratio enim ab adoptione desumpta ob varias disparitates non concludit. Donatio remuneratoria non indiget insinuatione judiciali, licet & excedat 500. solidos.

XVIII. Ulterius non ad validitatem unionis, sed ad ejus probationem pertinet, ut in scripturam redigatur, atque Archivo Magistratus inferatur. STRYCK. *in Usu mod. de adopt. §. 11.*

XIX. Denique neglectus inventarii bonorum utriusque parentis suspectam magis, quam irritam unionem reddit, nisi statuta inventarium requirant. RICKIUS *c. 6. n. 40. §. 99.* STRYCK. *ad b. t. l. cit. n. 15.*

XX. Ex hoc pacto datur petitio hereditatis conventionalis: idque eodem modo ac alia pacta rescinditur; nunquam vero sufficit superveniens læsio. Add. BERGER. *in Resol. ad Pandect. de adopt. p. 36.* STRYCK. *de Successionibus, dicto loco §. 32.*

CAP. XVI.

De

Pactis Successoriis inter Conjuges.

L

HÆc pacta a pactis dotalibus objecto differunt, quod *dotalia* circa dotis & donationis propter nuptias constitutionem, lucrum, augmentum vel restitutionem versentur, *successoria* vero portionem statutariam augeant, minuant vel tollant.

II. Differunt porro a pactis hereditariis. Conjuges enim in portione statutaria non jure hereditario, sed singulari ex legis dispositione succedunt, v. COTHMANNUS *Responsf. 57. n. 120. seqq.* MEVIVS *ad Jus Lubec. part. 2. tit. 2. art. 12. n. 239. seqq.* Vnde quoque est, quod jus accrescendi, heredum aliquo deficiente, conjugibus non competat.

III. Succedunt quidem in partem hereditatis, atque adeo deducto ære alieno, absque cujus deductione hereditas non intelligitur; sed non succedunt titulo hereditario.

IV. Unde neque opus est, ut renunciatio portionis statutariz juramento confirmetur, quod alias hodiernum ad renunciationes hereditatis ex mente plerorumque Doctorum requiritur.

V. Divisio pactorum dotalium in ea, quæ subsistunt jure contractus, & jure ultimæ voluntatis, inepta quidem est; v. TITIVS *ad Lauterbach. Obs. 774.* in foro tamen invaluit, & ad pacta successoria extensa fuit.

VI. Cautela itaque commendatur, ne utamur verbis: *Er solle erben, man wolle dieses verordnen, oder ihn zum Successore unserer Erbschaft erklären; sed: er solle unser hinterlassenes Vermögen oder Verlassenschaft haben, behalten, niemanden etwas davon heraus geben; neque adhibeantur 5. testes, maxime vero, ut protestentur paciscentes, se pacta ista in vim contractus celebrasse.*

VII. Verum & hæc observanda, pacta ista, nisi ex toto contextu perpetua ultimæ voluntatis conjectura capi possit, in dubio pro contractu

tractu potius habenda esse, neque vocabulum hereditatis, aut numerum testium aliud inferre, quandoquidem de hereditate moribus Germanicis recte paciscimur, & tantum abest, ut 5. testes contractui inter vivos adhiberi non possint, ut potius ex Jurisprudencia Rom. antiqua & media omnibus fere contractibus adhibiti fuerint.

VIII. Unde non satis significanter pacta successoria conjugum Germanice *Ehestiftungen* vocantur. *Stiften* enim destinare est, vel libera voluntate alicui aliquid relinquere, non vero statim & cum effectu in aliquem transferre.

IX. Et quemadmodum hæc pacta solo consensu perficiuntur; ita insinuationem judicialem, licet objectum 500. solidos excedat, neque Jure communi requirunt, neque Jure Canonico. CARPZOV. *P. 2. Const. 43. def. 2. n. 8. seqq.* BERLICH. *P. 3. Concl. 2. n. 25.* Aliud observatur in Ducatu Guelpherbytano. HAHN. *ad Wesenb. t. de pact. dot. n. 4.* & Wurtembergico. BESOLDUS *ad Jus prov. Wurt. disp. 2. sb. 52. seqq.* LAUTERB. *ibid. Disp. 2. tb. 19.*

X. Neque præcise sponsæ consensus opus est; sed ipsius parentes, dummodo id ante contracta sponsalia fiat, ejus nomine recte paciscuntur. Præstat tamen, si portio statutaria uxori debita pactis imminuatur, ipsius consensum exigere.

XI. Effectus horum pactorum est *jus hereditarium* anomalon, quo alienatio bonorum impeditur, & successio promissa superstiti absque traditione defertur. STRYCK. *d. Disp. 8. c. 5. §. 24. seqq.* ubi etiam actiones propterea insinuandas suppeditat.

XII. Nescio vero, cui bono ex ejusmodi pacto in scriptis celebrato *ad remedium l. ult. C. de Edicto divi Hadriani tollendo* provocetur, cum scriptura a contrahentibus subscripta, tanquam instrumentum guarentigiatum, moribus Germaniæ & Italiæ paratam celerimamque executionem tribuat. In testamento legitimus contradictor is est, cujus jus perinde liquidum est, ac ipsum testamentum.

XIII. Cæterum hæc pacta alterutrius dissensu revocari non posse, res ipsa loquitur; utrum vero vim suam ad eum casum, si alteruter paciscentium ante thalami ingressum moriatur, extendant, ex ipsis eorum verbis judicandum videtur.

XIV. In dubio eo proferri non possunt, tum quia successio statu-

statutaria ante thalami consensionem non nascitur, tum quia hæc pacta futurum conjugii statum ejusque consummationem requirunt. Cautè itaque agunt, qui ampliationem expressam adjiciunt. Conf. *Pos. 2. ff. de pactis dotal. ibique annotata litera K.*

XV. Denique observandum, ut si alterutri paciscentium parentes supersint, iisdem legitima in pactis reservetur. add. *Lib. II. cap. XI.*

CAP. XVII.

De Ganerbinatu.

I.

Ganerbiis vox Germanica est *allgemein Erbe*; Gan enim commune vel simultaneum significat; unde in multis Germaniæ provinciis subhastatio publica vulgo *die Vergandung* vel *Gand* appellatur. In *S. L. R. l. 1. art. 17.* hujus verbi fit mentio.

II. Heredis vero nomen, quemadmodum multoties alibi, ita & hic dominum rei immobilis designat: atque adeo Ganerbiis sunt condomini alicujus castri vel districtus, quorum altero cum descendenti-
bus extincto reliqui ex jure accrescendi pactitio succedunt.

III. Sic *Brau-Erben* dicuntur, ad quos jus braxandi rei immobili inhærens pertinet. Ita Ganerbinatus sunt pacta, quibus jus jam descriptum constituitur, vel denotant ipsum jus seu qualitatem, quæ bona communi dicto modo afficit, quin & ipsa bona hac qualitate affecta; cujusmodi triplex significatus etiam in feudo, pignore, dote, aliisque forte vocabulis. Vid. *WEHNER. in Observat. Pract. & RITTERSHVS. P. I. Feudal. L. 1. c. 17. p. m. 231.*

IV. Inprimis vero error communis hic sequestrandus, quasi Ganerbiis in omnia defuncti socii bona succedant; non enim nisi in rem Ganerbicam successio competit, quamdiu aliud pactum non est, & si latius extendatur successio, id naturam Ganerbinatus excedit.

V. Germanice Ganerbiis *Burgmänner* & pacta Ganerbinatus *Burgfriede* appellantur. Utrumque apposite; quippe ipsa denominatio occasionem & originem instituti indicat.

VI. Nempe cum in Germania adhuc vigeret prisca diffidationum & bellorum privatorum licentia, certæ familiæ hoc modo fœdera defensiva celebrabant, quæ denominationem suam a spe succedendi in castra & ditiones communes mutuabantur. v. STRYCK, *de Success. ab intest.* Diff. 8. c. 8. §. 5. usque ad 12. & alibi diximus in *Disp. de Violatione securitatis domestica*, imprimis §. 19. & 20.

VII. Verum ista pacta defensiva haud diu intra terminos suos subsistere; quin potius, cum insultuum & latrociniorum maxime sub Friderico II. & subsequuto interregno frequentium medicina esse deberent, ipsa in invasiones & offensiones injustas, atque latrocinia degenerarunt, adversus quæ anno 1255. Civitates quædam Rhenanæ fœderis inibant, multorum Principum accessione auctum, a quibus castra ganeribica complura, reliqua maximam partem a Rudolpho Habsburgico destructa sunt, & sæpius sine causæ cognitione, quum nomine *der Raub-Schloffer* non raro venirent.

VIII. Postquam vero medio Sec. XVI. pax Imperii publica demum plene stabilita est, frustranea hodie & otiosa videri poterat de Ganerbinatibus doctrina; eamque in foris Saxonis, Marchicis, aliisque ignotam esse non diffiteor; at non ubique exolevit. Cessat hodie, quoad emolumentum *defensionis*, non vero *succesfonis*.

IX. Nempe causa impulsiva omnino cessante, cessat jus ab Imperante præscriptum; non vero facultas ex pacto quæsitæ: atque adeo post instauratam pacem publicam non facile novi ganerbinatus conventionales erigentur; at his familiis hodie superstitis jus non protinus tollitur. Quin potius permulta Ganerbinatum exempla hodierna enumerant JAC. WERNERVS, KYLINGERVS *de Ganerbiis Castrorum* a STRYCKIO sæpe citatus, & PAVL. MATTHIAS WEHNERVS in *Obs. practicis*, voce *Ganerben*.

X. Constituitur Ganerbinatus vel investitura Imperatoris aliusve domini directi de castro communiter defendendo, fruendo atque in partes deficientibus succedendo: vel conventionem, qua plures fundos conferunt, coemunt; arcemve aut urbem communi consensu extruunt.

XI. Po-

XI. Posterioris generis Ganerbinatus hodie vix constituitur; prioris tamen: quemadmodum & hodie litterarum protectoris & privilegia violentarum defensionis certis nobilium castris conceduntur. vid. *Corollarium IV. Disp. ascendentium in feudis nullum esse successioneis jus.*

XII. Ad prius genus imprimis pertinet *Ganerbinatus* castri *Friedbergensis*, cui Comitatus Haichem sine personali tamen dignitate adjectus est, de quo Ganerbinatu, num inter Status imperii connumerandus eique suffragium comitale indulgendum sit, varie disputatur, id affirmante SCHWEDERO *in Jure publ. part. special. Sect. II. cap. 18. §. 6.* æque per varias sed infirmas rationes succinente LIMNÆO *Jur. publ. Lib. 6. c. 3. n. 31. seqq.* negante vero & rationes affirmantium destruyente TEXTORE *de jure publ. Statuum Imperii tit. 15. n. 73. seqq.* Certe hoc jus Ganerbii isti non exercent, nec unquam, quantum constat, exercuerunt.

XIII. Posterioris exempla enumerat STRYCK. *supra alleg. §. 13.* ubi in sequentibus jura & quaestiones hujus argumenti controversas late discutit, & nobis laboris compendium facit. Add. JOH. PHILIPP. DATT. *de Pace Imperii publica L. I. c. 16.*

CAP. XIII.

De

Confraternitatibus Principum.

I.

Confraternitates sunt pacta, quibus familiae illustres in casum alterutrius extincta mutuam sibi indicem successionem imprimis in Territoria constituunt. Vi horum pactorum consequuntur pacifcentes jus, quod rei inhæret, ut ne ulla alienatio impedire possit, quo minus illa privata autoritate sine ulla pacis publicæ læsione vindicentur.

II. Eorum exempla affert STRYCKIVS *de Success. ab intest.* *Disp. 8. c. 7. §. 1. & 3.* eaque seu unilateralia, seu reciproca, seu de omnibus, seu de certis bonis inita, rata sunt. Conf. TEXTOR. *disp. Acad. I. de pactis gentilitiis Procerum.*

III. Et valent de bonis atque rebus omnibus, de quibus absque ulteriori consensu disponi potest, vel quatenus non potest, de quibus alter, cujus consensus requiritur, id indulgit. Vnde patet differentia inter Nobiles Imperio immediate & mediate subjectos, de qua STRYCK. *d.l. §. 10. seqq.*

IV. Exemplum illustre præbent pacta confraternitatis Serenissimæ Domus Saxonicæ, alterum cum Hassiæ Landgraviis, alterum cum Marchionibus Brandenburgicis & Landgraviis Hassiæ celebrata, quæ a nonnullis male confunduntur.

V. Vtriusque summa capita seu synopsis articulorum exhibet BENEDE. CARPZ. *in disp. de pacto confraternitatis Saxonico-Hassiacæ c. 1. n. 52. seqq. in Vol. Disp. p. m. 47. seqq.* Prius vero integrum sistit LIMNÆVS *Jur. publ. lib. 4. c. 8. n. 161.--164. & posterius ibid. n. 172.* de quo, num perfectum robor obtinuerit, multi dubitant. v. STRYCK. *d.l. c. 7. sb. 15.* qui Cæsaris desiderat adhuc consensum. Ejus perfectionem & valorem tuetur JOH. HENR. BODIN. *Disp. de pacto confraternitatis Saxonico-Brandenburgico-Hassiacæ, Hala, 1708. mense Majo ventilata.*

VI. Requisitum horum pactorum essentiale est, non solius Imperatoris, ut vulgo, sed postquam, ipse feuda regalia vacantia Imperio se servaturum promissit, etiam Imperii consensus.

VII. Qua in re utrum solorum Principum Electorum, tanquam Imperium hic repræsentantium, an Comitialis omnium Statuum consensus obtinendus sit, noviter controvertitur, Electoribus & possessione & Capitulationibus Imperatoriis prærogativam suam & Statuum exclusionem defendentibus.

VIII. Cautelæ vero sunt: 1) ut bona omnia confraternitati destinata accurate designentur; 2) ut subditorum consensus utrinque impetretur; 3) ut subditi, quamprimum legitimum Principi homagium præstandum est, familiæ successionem pactitiam speranti, in eventum simul fidem & obsequium promittant; 4) ut facultas bona conventa propria autoritate occupandi paciscentibus tribuatur; & 5) ut vicini Principes potentiores sponsores & executores constituentur.

CAP. XIX.

De

Apanagio & Paragio.

I.

HÆc duo pacta ab invicem jam distinxit NIC. BETSIUS in *Tr. de Statutis, Pactis & Consuetudinibus Familiarum illustrium, Francof. 1611. in 8.* & utraque Germaniæ nostræ vindicavit. BETSIUS suo seculo celeberrimus fuit, & inter omnes suo tempore Juris publ. Dd. facile princeps. Hic enim non ut cæteri Dd. fundamentum Juris publ. petebat ex Legibus Justinianeis & Italarum Hispanorumque Historiis, sed ex ipsâ Germanorum indole & eorum historia.

II. Eum postea secutus GEORG. HENR. SPRINGSFELDIUS singulari Commentario Apanagium illustravit, secunda vice *Hala 1663. edito*, qui quidem Apanagium in *proprium & improprium* dispescit, utrumque tamen *c. 12.* a Paragio probe distingvit.

III. Hæc porro distinctionem latius & luculentius exponit JOH. SCHILTERVS, publicato de paragio & apanagio aliisque hujus argumenti materiis opusculo, *Argentorati 1701. in 4.*

IV. Denique B. JOH. NIC. HERTIVS anno 1709. horum pactorum differentiam in dubium vocavit in *Diff. de commentitiis paragii & apanagii distinctione in Romano-Germanici Imperii Principatibus profanis & Comitatibus, publice ventilata & Tom. 2. opusculorum ejusdem inserta.*

V. Eidem vindicias distinctionis inter paragia & apanagia opposuit *Illustr. THOMASIVS respondense D. EPHRAIMO GERHARDO.*

VI. Et has quidem vindicias se discussisse atque castigasse, sibi persvadet *Apologeta* ignotus, rusticus & impotentis animi homo, qui statum controversiæ plerumque deserit, nec nisi sarcasmis & obtreccionibus pugnat, quam ob rem etiam loci, in quo discussio litis mandata est, mentionem facere non audet, sed *Eleuteropolin* fingit, 1711.

VII. Certo

VII. Certe insolens fuerit, paragium ex doctrina contractuum propterea eliminare, quod hic vel ille Princeps aut Comés divisionem aut provisionem in familia sua factam pro paragio habere renuat.

VIII. Apanagium habere dicebantur illi, qui cum omnibus suis bonis se conferebant in monasterium, & inde dici solebant *lebbrode te Leute*, qui pro rebus illatis in monasteria ibidem aiebantur.

IX. Nempe apanagium non a banno, (non quasi *banntus* esset a successione) sed a pane derivatur, estque *assignatio alimentis, filiis Principum Comitumve postgenitis & a successione territoriali exclusis facta*, germanice *Fürstlicher Unterhalt*, Deputat oder *Abfindung*.

X. Ea alimonia vel in pecunia praestatur ex Camera seu *thesauro* Principis regentis, vel in redditibus quarundam terrarum, quod fit frequentius, apanagiato jure usufructus (hic usufructus Germanorum abhorret a Romanorum: Germanicus enim utile dominium non comprehendit, adeo, daß sie nicht einmah! die *Leute oder andere Justiz-Personen ein- und absetzen können*) Germanici assignatarum, absque regimine tamen & facultate de his terris disponendi.

XI. Paragium vero non a paratione, neque a paribus *curiis*, (qui assidebant iudicio, quod vocabatur *das Mann-Berichte*) sed a Gallica voce *Parent*, quasi *parentagium*, cognationem, & ex ea fluentem divisionem inaequalem territorii a patre Principe vel Comite relictis indigitat, germ. *Abtheilung*. (Pariatio ist *gleichhalten, gleichsetzen*; At Paragium Paragiatum reddit admodum inaequalem, quia major seu primogenitus majorem territorii partem retinet.)

XII. Istam inaequalem divisionem ita instituendam esse, contendunt multi, ut primogenitus bessem, reliqui omnes trientem accipiant. Verum hoc omne, (quod potissimum obtinet in Gallia) quemadmodum & certitudo vel incertitudo apanagii, ex arbitrio pacifcentium dependet.

XIII. Nihil itaque ad rem praesentem attinet, quamvis ejusdem cum nostro originis sit significatus paragii pro dote vel legitima familiarum illustrium; de quo *pec. diff. egit LOTH. SIGISMUNDVS a MINCKEWIZ anno 1697.*

XIV. Apanagium itaque jus primogenituræ proprie sic dictum supponit; at non Paragium.

XV. Apanagiū supponit hereditatem individuum; Paragium vero ejus divisionem in partes inæquales.

XVI. Apanagium transit ad heredes non hereditario, sed personali jure: quapropter non hereditatis petitio, sed actio personalis, scilicet condictio, iis competit. Denique jure accrescendi Apanagiatum non gaudent. Paragium est pars hereditatis seu universitatis terrarum & jurium, jure domini pleni & perpetui, pro indole scilicet objecti devoluta; Apanagium in pecunia fructibusve assignatis versatur, & deficientibus descendentibus ad dies vitæ saltem competit.

XVII. Apanagium ad liberos etiam naturales, adulterinos & incestuosos pertinet; Paragium ad legitimos tantum.

XVIII. Superioritas territorialis suo modo & pro parte in Paragium transit, nisi, quatenus jura quædam eminentia, quæ supremum belli & pacis arbitrium concernunt, primogenito reservantur; Apanagiatum vero de superioritate nullo modo participat, licet neque fratris subditus fiat.

XIX. Atque hæc differentia quemadmodum manibus quasi palpari possunt; ita SPRINGSFELDIUS commento Apanagii improprii omnia confundit, ejusque affectu eo contenti Paragium vel in alios significatus detorserunt, imo denique de ejus existentia in Germania dubitare cœperunt.

XX. Ubi inepte objicitur Paragium esse Gallicæ originis, neque Provincias Germanicas Gallorum Legibus institutisve æstimandas: nam & Apanagium ex Gallia migravit, & Paragium Germanicum a Feudo fuit satis distinctum.

XXI. Neque Status publicus detrimentum capit, si Paragium in abstracto ad Jurisprudentiam Germanicam referatur: quia, quantum sint Paragiatorum jura, hi tamen primogenitis nunquam exæquantur, neque eorum prærogativa violatur, sed aliqua dependentia & reverentia semper inculcatur, sine homagio tamen, quod primogenitus a fratribus nunquam exigere potest.

XXII. Quantum ad applicationem specialem, in genere ob-

servari meretur, indecorum videri & temerarium, de juribus hujus vel illius Principis disceptare, quamdiu iste operam nostram non requirit. Cautio vero in ejusmodi pactis familiarum hæc est, ut nominatim ineantur, & ad quam speciem referri debeant, distincte indicentur. Cæterum v. THOMAS. & SCHILTERUS d.l.

CAP. XX.

De

Societate.

I.

SOcium PAPIAS vetus vocabulorum explicator describit, *qui in aliquo pacto ad aliquid gerendum mihi conjungitur.* Alii ita: *qui aliquid cum altero communiter possidet vel agit.*

II. Nempe isti societatem a rei communione, & significatum societatis Juris Civilis a significato morali non distinguunt.

III. De significato morali egimus *in Positionibus Juris Divini Cap. 10.*

IV. Rei vero communio a societate differt, quod hic ex conventionem, illic ex alia causa præter intentionem res fiat communis, quam ob rem societas ad veros, rei communio vero ad quasi-contractus relata est.

V. Quemadmodum vero eadem regulæ, quæ in societate obtinent, rei quoque communionem regunt; ita eas sollicitè distinguere non adeo necesse est.

VI. *Societas* itaque est conventio de rebus operisque, melioris lucri aut quæstus causa communicandis.

VII. Eaque in *mercatoriam & æconomicam* dispesci potest, quarum posterior fere negligitur, de priori lucro *in Posit. ad 7. & ff. suis titulis* multa diximus, quæ omnino repeti debent.

VIII. Nempe de divisione Societatis *Posit. 2. seqq. Instit. & sigillatim de universali Posit. I. usque ad 12. ff.*

IX. De iis, qui societatem inire possunt, *Posit. 16. seqq. ff.*

X. De communicatione, quoad dominium & usum *Posit. 20. seqq. ff.*

XI. De

XI. De partibus lucri & damni in conventionem deducendis *Pos. 8. seqq. Instit. & Pos. 23. usque ad 29 ff.* quod argumentum sibi sumfit factis potius, quam scriptis celebris Jctus TELLERUS in *Disp. de Divisione lucri & damni inter socios, Lips. 1684. ventilata.*

XII. De Socio & facto Socii obligatorio *Pos. 34. usque ad 38 ff.* de beneficio competentix sociis indulto *Pos. 30. usque ad 33 ff.*

XIII. De modis dissolvendi societatem *Pos. 11. usque ad 18. Instit.*

XIV. Cum vero in societate negotiatoria omnia ad quæstum referantur, de ejus divisione inter contrahentes accurate convenire debet; maxime vero de quæstione, *utrum is, qui operas solum contulit, si finita societate pars integra non supersit, partem hujus damni ferre debeat.*

XV. Cumque vulgare sit proverbium, *societatem in nomine Dei contrahi, at in nomine Diaboli dissolvi;* caute videndum, cum quo societatem in eas.

XVI. Quo non modo pertinent regulæ, quas THOMASIVS Conversationi selectæ præscribit in *Tr. de Prudentia Consultatoria.* Nam inter socios selectissima conversatio est, qua fratrum loco habentur, *l. 63. ff. pro socio,* imo, quia opes & fortunas magis, quam plerique fratrum communes habent.

XVII. Tanto vero promptior rixarum & nocendi occasio est, quia inter socios potior est conditio prohibentis, & alter alterius intentioni quotidie obniti potest. Unde forte proverbium suo modo verissimum, sed & falsissimum enatum est, *Communione esse litium matrem.*

XVIII. Sed etiam eo respiciendum est, an socius sit industrius in expediendis negotiis, promptus, sobrius, frugalis, humanus, cordatus, & talis, in cujus amorem alii facile rapiantur.

XIX. Porro accurate definienda potestas sociorum, & quousque alterius factum in alterum redundare debeat, mercedes operarum extraordinariarum, quantitas pecuniæ annuatim a quovis sociorum ex massa communi percipienda, modus negotia agendi, quatenus ea prævideri possunt, rationes quotannis reddendæ, & prævisio in casu mortis sociorum.

XX. Ulterius paciscendum de tempore societatis, deque

modo merces ea finita superstites dividendi, de debitis sub finem exsolvendis, creditisque exigendis, nec non penes quem privilegia, conditoria mercium, tabernæ, instrumenta & libri mercatorii manere debeant.

XXI. In primis contractui inferere convenit, ne alterutri sociorum facultas sit separatim negotiandi.

CAP. XXI.

De

Feudo.

I.

Hoc argumentum plena manu tractavi in *Possessionibus Feudalibus*, quibus brevem repetitionem cum emendationibus nunc addam.

II. *Feudum*, olim beneficium dictum, quatenus pro contractu accipitur, est conventio de dominio utili sub lege præstanda fidelitatis in aliquem transferendo; quam definitionem cum essentialibus; naturalibus & accidentalibus Feudi, late exposui in *Possit. feud. c. 1. Inde* resultat jus Feudi, quod frequens jus feudum vocatur: & vel *regulare* est, seu *proprium*, in quo naturalibus nihil additur nec demitur; vel *irregulare seu improprium*, in quo mutatio aliqua naturalium conspiciatur.

III. *Proprium* subdividitur primo in *novum*, in quo soli descendentes: & *antiquum*, in quo etiam collaterales possessoris, a primo tamen acquirente sanguinem derivantes, succedunt.

IV. At cum Jure Germanico nunquam collaterales ad Feudi successionem admissi fuerint, nisi repetito pacto cum domino directo inito sibi prospexerint, i. e. simultaneam investituram obtinuerint; hæc divisio & quæstiones inde provenientes, de quibus *C. 2. Possit. feud. 6. usque ad 41. multum*, sed frustra disquisivi, inuriles sunt. Quoribus Vallus spem succedendi servare vult, toties simultaneam investituram renovare & simul petere debet.

V. Secundo in *nobile* & *ignobile*, quod semper objective ita dicitur, nunquam effective: i. e. possessio prædii nobilis personam non nobi-

nobilitat, nisi feudum sit regale. Conf. *S. Lehns Recht, c. 21. in fine.*

VI. Prædii vero nobilitas consistere videtur in jurisdictione saltem inferiori, nisi eam alius possideat, vel dominus directus eam sibi aliive reservet.

VII. Dividitur tertio in *regale & non regale*, cujus divisionis usus vulgo in eo quaeritur, quod regale dividi non possit, *2. F. 55. §. 1.* Ast ea differentia in Germania recepta non est, nisi in Electoralibus v. *A. B. tit. 20. §. datum wollen it.* In reliquis vero Imperii Feudis primogenitura pactis debetur. Conf. *HORN. Jurisprud. feud. c. 15. §. 19. seqq. ibique in appendice II. Consultatio de successione Megapolitana s. Mecklenburgica.* Si qua Feuda indivisibilia sunt, hæc ex pactis derivantur. vid. *Autb. Disp. Major dividit, minor elegit.*

VIII. Feudum *oblatum & emsum* ratione modi constituendi procul dubio irregularia sunt. Quia vero, postquam semel constituta sunt, naturam Feudi regularis per omnia sequuntur, ea subinde ad Feuda propria referri solent.

IX. Nec incongrua est distinctio inter *naturalia transeuntia*, quæ semel tantum & in Feudo constituendo conspiciuntur, constituti vero naturam non mutant; & *permanentia*, quibus Feudum constitutum perpetuo ab ordinaria natura deflectit. Hæc, non vero illa, Feudum in proprium constituunt.

X. Eaque observatio in *Feudo oblato* olim tanto magis locum inveniebat, quod domino futuro rem oblatam per annum & diem possidere eaque libere frui liceret, antequam vasallum investiret. *JUS PROV. SAX. lib. 1. art. 34. JUS PROV. ALEM. c. 312.*

XI. Quoties res allodialis in feudum offertur, videndum, an *terrioratione collectarum*, jurisdictionis aut cujuscunque alius juris præjudicium inferatur. Quo casu oblationi locus non est. add. *HORNIUS in Jure Feud. c. 4 §. 7. seqq. RHETIUS in Comment. Jur. Feudal lib. 1. tit. 1. §. 31. seqq.*

XII. Non dari Feudum hereditarium mixtum eo sensu, quo vulgo describitur, probavi *Posit. 6. usque ad 18. cap. 3.* & jam nunquam credo; neque vulgari sententiæ patrocinatur *illustris COCCEJUS peculiari Dispensatione de Feudo hereditario mixto 20. 1701. proposita.*

XIII. Feuda injurata plerumque reperimus, si dignitate superior ab inferiore investitur, qualia sunt Feuda, quæ Electores ab Episcopo Bambergensi accipiunt. v. LIMNÆUS *ad Capitul. Caroli V. p. 124.* & EYBEN. *in Electis Feudal. c. 11. n. 3.* Sed & par a pari, item dignitate quidem inferior, sed potentia non impar jurisjurandi præstationi sæpe se subtrahit. Quam ob rem tamen sustineri non potest, ipsam fidem pro remissa haberi.

XIV. Id ipsum juramentum fidelitatis *boninium* vocari sœvuit, germanice *Mannschafft*. v. *vetus AUTOR de beneficiis c. 120. seqq. p. 130. seqq.* Sächß. *Lehn-R. c. 22.* Schwáb. *Lehn-Recht, c. 44.* Misere itaque sensum corrumpit novus autor, vel potius in idioma Misnicum translator des Sächß. *Lehn-Rechts c. 63. seqq. add. Corollarium 1. disp. nostra de ascendenti in feudis successione.* *Recht Mann-Lehn* est, ubi adest certa & vera obligatio ad fidelitatem feudalem, sive feudum concedatur masculo, sive foemina. Homo enim significat Vasallum; ohne *Mannschafft*, i. e. ohne *Lehn-Pflicht*, nicht aber ohne *Unterthanen*, wie es der Autor des Sächß. *Lehn-Rechts* übersetzt.

XV. Feudum *Castrense, Castri, Burgense, Guardia* quomodo distinguenda sint, mirum in modum certant interpretes; neque per omnia placent amplius, quæ *Posit. Feudal. 72. c. 3.* ibique in in *annot. lit. G. & H.* diximus, sed inhaeremus huc usque, & donec meliora doceamur, sententia in Corollorio IV. dictæ Disp. nostræ exposita. *Burgense*, daher kommt heutiges Tages noch die *Auflassung der Lehen* bey den Bürgern, und daß sie den *Bürger-End* ablegen, und ihre *Gewehr* müssen *visiciren* lassen &c. &c. und daß sie im *Nothfall* die *Stadt* wollen *helffen defendiren*, und was dergleichen mehr, so man *observiret* bey *Annehmung* des *Bürger-Rechts*.

XVI. Scilicet officiis potioribus olim adhaerebant terræ, quæ, quamdiu quis officio fungebatur, jure feudi tenebantur; at hodie erogantur salaria, exceptis officiis Imperii antiquis hereditariis.

XVII. Feudum *Apertura* non modo tempore belli conspicitur, ut fortalitium Vasalli præfidiario Domini militis instruat, sed & tempore pacis hospitandi causa, quæ hospitatio jus *Albergariae* vocatur, sive *Albergarice*, germanice *Herberge*. v. CAROLI du FRESNE, in *Glossario* voce *Heribergum*.

XVIII. Feudi pignoratitii nulla in libris Feudorum fit mentio, neque id jure Feudi censetur. add. HORN. *Jurisprud. Feudal. c. 4. §. 9.*

XIX. Rusticum rem suam in Feudum alii dare posse, ex ratione Juris Germanici dici nequit. v. JUS FEUDAL. SAX. c. 2. JUS FEUD. ALEM. c. 1. §. 2. in fine & §. 4. in pr. AUTOR de beneficiis §. 4. seqq. neque necessitas urget, ut juramentum eiminentiæ rusticis attribuamus.

XX. Feuda Imperii immediata minora, quando aperiuntur, Imperatoris arbitrio subsunt; majora non item. *An vero ad ea concedenda Electorum consensus sufficiat, an & reliquorum Statuum requiratur; item an Electoratus vacuus solius Cesaris dispositioni subsit, an vero Electores quoque reliqui in partes veniant,* operose olim occasione artic. 30. Capitul. Leopoldinæ, disceptatum fuit. At hodie per capitulationem novissimam Carolinam art. 11. res decisa est.

XXI. Prælatus bona Ecclesiastica in feudum solita sine consensu Capituli concedere potest: nisi Ecclesia ad paupertatem redacta sit, tum eadem de mensa Ecclesie facere debet, de qua mensa vid. STRAUCH. *Amienit. Jur. Can. Can. Semestr. 1. Ecloga 2. c. 9. p. 46. seqq.*

XXII. Quæstio, num res incorporalis sine corporali in Feudum dari possit, hodie non magni momenti est, postquam phrasis illa: *Wir leihen und reichen ihm solches zu einem rechten Lehn,* ita explicatur, quod contrahentes omnia Feudi naturalia isti contractui inesse velint, deinde ejusmodi Feuda ut plurimum a Domino territoriali, cui Leges militare integrum est, conceduntur; sed & casus ejusmodi concessionis rarissime accidit.

XXIII. *Jurisdictio indefinite in feudum concessa an superiorem comprehendat,* est & manebit perpetuo Problema Juridicum in utramque partem disputabile, donec certa lege decidatur, aut jam certa observantia decisa sit. Dominus est hic in culpa, non Vasallus, quod non clarius sit locutus. Nam ex parte Vasalli res est clara. *Conf. Posit. ad ff. tit. de jurisdictione,* ubi vindicavi sententiam meam contra Knichium.

XXIV. Idem dicendum est de quæstione, *an investitura abusiva dominium utile in investitum transferat.* Certe symbola, quæ interveniunt, plerumque non adeo dominii translationem, quam adstrictionem fidei & reverentiæ exhibitionem indicant.

XXV. Expectativa Feudi non magni momenti est, postquam specialis generali, duplex simplici præfertur, & clausulæ: anteferri. &c. effectus tribuitur; imo dominus Feudi, si Princeps est, ad ratihabendas investituras ab antecessore concessas non adstringitur.

XXVI. Investitura renovanda est, mutato vel Domino, vel Vassallo, seu mutatio morte, seu alia ex causa evenerit.

XXVII. Diem anno adjectum *Jure Longobardico* pro mense, *Jure Germanico* pro 6. hebdomadibus accipi, probavi in *Posit. feud. 74. seqq. c. 6. & in annotatis ad Posit. 42. ff. de probationibus.*

XXVIII. Quæstio, quid per id, quod habetur pro investitura, 2. ff. 33. designetur, minime practica est; neque puto, ibi præscriptionem subintelligi, sed eum textum alteri 1. F. 25. revera contradicere.

XXIX. Provasallus & Procurator Vassalli differunt: *Provasallus, ein Lehn-Träger*, constituitur ad servitia aliqua, onera & negotia, quibus præstandis Vassallus impar est, expedienda; *Procurator* vero saltem ad recipiendam investituram aliumve actum unicum. Unde consequitur, Provasalli officium perpetuum, Procuratoris momentaneum esse.

XXX. *Jure Feudali Germanico* nulla unquam ascendentium neque collateralium ultimi possessoris fuit neque est successio, nisi ex simultanea investitura. *Add. Disp. ascendentium in Feudis nullam esse successionem.*

XXXI. Sed & ea quæstio ad problemata pertinet, *an Pater testamento inter liberos de Feudo disponere possit.* Negativa ex 1. F. 8. Affirmativa ex 2. F. 45. colligi, & prior textus de institutione extraneorum intelligi potest vel solet. v. HORNII *Disp. de testamentaria patris circa Feudum dispositione.*

XXXII. Damnum, quod Vassallus in expeditione sustinuit, eidem a Domino ex *Juris Germanici Feudalis* principiis resarciendum est. *AUTOR de beneficiis §. 17. p. 103. & §. 14. p. 151. JUS FEUD. ALEM. c. 9. §. 3.* in quo posteriori nulla fit mentio eorum, quæ in expeditione amissa sunt.

XXXIII. Eam consuetudinem in Saxonia in dubio hodie non admitti putat SCHILTER. *in Comm. ad Jus Feud. Alem. c. 9. §. 4.* quod
NON

non simpliciter dixerim, prout historia facinoris Kauffungiani innuere videtur.

XXXIV. Circa servitia triplex occurrit Legum dispositio, nempe ut eadem Vasallus vel ipse præstet, vel Substitutum Domino acceptabilem in expeditionem mittat, vel certam fructuum portionem Domino præstet.

XXXV. Ea præstatio *Adoba* vocatur, nomine Barbaro a Siculis potissimum Doctoribus orto, inter quos JAC. de A Y E L L O *Commentario* singulari hoc argumentum perquisivit; & illustris COCCEJUS *Disp. publica de Adoba, Francof. ad Viadram Anno 1692.* quæ post Ayelli operam desiderari poterant, exposuit.

XXXVI. At enim vero *Adobæ* vocabulum in Legibus Feudalibus, neque Longobardicis, neque Francicis aut Germanicis reperitur, neque ejus mentio apud CAROL. du FRESNE in *Glossario* suo occurrit, sed istam servitorum redemptionem Hostenditias vocari ex 2. F. 40. discimus, in cujus vocis origine indaganda strenue nugantur Interpretes.

XXXVII. Alii dici putant, quasi aus demen *Diensten*, i. e. liberationem a servitiis indictis; alii ab hostiando, quasi redhostimentum remissorum servitorum; alii a plaga Orientali, quasi expeditio versus Orientem, *der Oster-Dienst*, quo pertinebant die *Creutz-Züge*, deducunt, quos refutare operæ pretium non est; alii denique a vocabulo vetusto Teutonico *Ooste* vel hostis rectius ejus originem requirunt, cujus 1. F. 7. 1. F. 20. 2. F. 40. & passim in Legibus Longobardorum, aliisque chartis antiquis fit mentio. v. CAROL. du FRESNE in *Glossario media & inf. Latinit. tom. 2. Lit. H. p. m. 781. - 799.* item FRID. LINDENBROG. in *Gloss. Codici LL. antiquarum subjecto.*

XXXVIII. At hostis vocabulum exercitum designare, aut bellicam expeditionem, mihi nondum persuadeo; quemadmodum & ALBERICUM GENTILEM, *ad l. 234. pr. de V. S.* propius ad verum accedere, rem tamen nondum exhaurire puto, quando hostem pro comite & adjutore usurpat; quinimo terminus iste quæcumque securitatis præstationem indicat: dixi supra *Lib. 3. c. 12. de Obflagio.* Licet forte frequentius pro specie securitatis extantiori, exercitu nempe, expeditione vel comitatu accipiatur. Q q XXXIX.

XXXIX. Ad haec ista, vel Hostenditiz, Germanice Herr-Steuer, Reise-Geld, Fahrt-Lösung, est portio fructuum (unius scilicet anni) Feudi, eorumve aestimatio, quam Vasallus, quoties servitia indicantur, Domino directo praestat, eoque necessitatem serviendi pro ista vice redimit.

XL. Quantitas ejus varie definitur: Jure Germ. fuit decima pars fructuum, sive talentum decimum, quod annuatim a domino suo Vasallus habuerat. AUTOR *de benefic. §. 13. p. 102.* Sächsisch. Lehn-Recht, c. 6. §. 1. Schwäb. Lehn-R. c. 8. §. 7. Germanice vocant das zehende Pfund.

XLI. Contra Conradus Imperator tertiam fructuum partem in terra Teutonica exigit 2. F. 49. pr. & Fridericus I. dimidiam partem fructuum unius anni tam Alemannis, quam Longobardis iungit 2. F. 55. §. firmiter.

XLII. Probe vero observat COCCEJUS in supra dicta Disp. tit. 54. regulam principalem non his textibus, sed 2. F. 54. contineri, nempe expeditionem redimi, solutis integris militiae stipendiis pro quantitate Feudi, sine habita ratione servitiorum feudo impositorum; ubi vero de stipendiorum quantitate non constat, aut dominus ejus probandi necessitate defungi non cupit, semissem fructuum in subsidium vocari.

XLIII. Denique fructus dimidios unius anni esse quadragesimam pretii partem, quamvis alii alios calculos forment a COCCEJO d. l. refutati.

XLIV. Ad praestationes praeter servitia Vasallo intuitu Feudi incumbentes, de quibus in annotatis ad *Posit. Feud. 53. c. 8. Lit. N.* diximus, refertur etiam aurum coronarium, die Cronen-Steuer, cujus recens exemplum superius Seculum vidit, cum divus Fridericus Brandenburg. Coronam Prussiae susciperet. v. *Disp. JOH. PETR. LUDEWIG. de Auspicio Regum & JOH. SAM. STRYCK. de auro coronario.*

XLV. Haec Romanis Imperatoribus, quoties quis inaugurabatur, frequens erat. v. JULIUS CAPITOLINUS in *Vita Antonii pii, c. 4. in fine.* Italis totum remittebatur aurum; at Provincialibus diminuebatur propter difficultates ararii.

XLVI. Vasallus in praerudicium domini & agnatorum servitorem

tu tem, aliudve onus Feudo imponere non potest; valet tamen impositum, quamdiu ipse & descendentes super sint.

XLVII. *An vero id fieri possit in prejudicium ejus, qui causam ab imponente habet, v. g. qui Feudum emtionis, permutationis, aliove titulo a Vasallo, qui servitutem imposuit, consequitur, in Collegiis hujus loci magna est contentione disputatum, & nunc in negantem partem pronunciatum memini.*

XLVIII. Affirmativa favet, quod facta ejus, a quo causam habet, rem ipsam afficientia regulariter rata habere tenear. Negativam vero forte rectius tuetur STRYCK. *in usu mod. ff. de servitut. lib. 10.*

XLIX. *Subfeudum mortuo subinfeudante non expirat, 2. F. 9. pr. idque etiam in jure Germanico evidentissime probat THOMASUS in Selectis Feudalibus de liberorum de beneficiis usu, §. 34. ad 38.*

L. Subvasallus etiam non soli domino subinfeudanti, sed & superiori ad servitia praestanda obstringitur, non modo deficientibus successoribus subinfeudantis, 2. F. 34. §. 2. sed etiam iis superstitibus, maxime si subfeudum sit regulare.

LI. Ita vero optime cum affectionibus Subfeudi coherent dispositiones 2. F. 34. commemoratae, atque ita emendanda sunt quae dixi *Posit. Feud. 80. usque ad 92. cap. 8.*

LII. Vasallo Feudum refutante vel alienante, ii, qui successionem sperant, duplici jure gaudent, revocandi & retrahendi, quae vulgo male confunduntur. Utriusque sedes est 2. F. 26. §. si quis decesserit s. v. Titius filios.

LIII. Scilicet jus revocandi gratuitum est, & solis agnatis, extincta linea alienantis tribuitur ex jure successionis; ac jus retrahendi cum onere restituendi pretii conjunctum, praeter agnatos etiam filii intra annum a tempore alienationis vel refutationis ex jure protimiseos competit. v. D. ZIEGLERI *Disp. de jure revocandi, quod agnatis solis, & jure retrahendi, quod filii cum agnatis competit.*

LIV. Felonia species enumeravi in *Posit. Feudal. c. 9.* inter quas non postremum locum occupat cucurbitatio, 1. F. 5. & 2. F. 24. vid. CASP. BITSCHIUS *in Comm. ad 1. F. 5. p. 85. usque ad p. 90.*

LV. Eo tamen non pertinet stuprum viduae Domini illatum, licet ea praesentis Domini mater, aut intra annum luctus vitiata sit,

1. Feud. 21. VULTEJUS de Feudis lib. 1. c. 11. n. 31. p. m. 697. TITII Lehn-R. c. 26. § 40. CÖCCEJI Hypomnemas a Juris Feudal. tit. 8. §. 7. Conf. cap. 3. Diff. nostra de concubitu intra tempus luctus.

LVI. Dominus vicem Vasallo reddere debet in omnibus, ad quæ Vasallus Domino obligatur, ita disponente 2. F. 6. in fine.

LVII. Quod si verum sit, Dominus debet investituram a Vasallo petere, perquam humiliter & devote erga Vasallum se habere, 2. F. 23. ei juramentum fidelitatis præstare, eidem servitia militaria exhibere, Vasallum nec mortuum, nec ad mortem vulneratum in acie deferere &c. quæ omnia rectæ rationi repugnant.

LVIII. Deinde 2. F. 26. §. Domino. it. 2. F. 47. Dominum ob feloniam jure Domini directi excidere dicitur, sed dubitanter; idemque affirmare videtur JUS FEUDAL. SAXONICUM c. 77. & JUS PROV. lib. 3. art. 84. confer. THOMASII dissert. de Felonia Domini.

LIX. Sed considerandum est, Dominum directum concedere beneficium, non accipere, Vasallum a Domino dependere, & fidelitatem promittere: Jus ad officia affirmativa promissio denique perfectum reddit, hinc cum ex parte Domini promissio cesset, hoc efficiet, eandem ipsius, qualem Vasalli poenam statui non posse.

LX. Deinde non queri: *an Dominus peccet, si sale quid committat, an dominio directo propterea privari, idque cum dominio utili consolidari debeat.*

LXI. Id vero posterius dici nequit, si Dominus directus simul sit Princeps territorialis, tum enim Vasallus fit subditus, qui poenæ nomine ab Imperante nihil exigere potest: dominium directum non ad personam Principis, sed ad Rempublicam, seu territorium pertinet, cui a subdito eripi non potest.

LXII. At si subalternus Dominus ex Feudo suo Subfeudum Vasallo concesserit, & in ipsum deliquerit, dominium directum, quod amittit, non ad Subvasallum descendit, sed ad superiorem dominum revertitur.

LXIII. Demum, si privatus ex proprio allodio rem aliquam in Feudum alicui concesserit, deinde hic vim hostilem, aut damnum im-

meri-

meritum grave Vasallo intulerit, non abnuo, quin feloniz locus datur, & dominium directum ad Vasallum descendat

LXIV. Minime vero Feloniz locus est, si dominus Vasallum accuset, testimonium contra ipsum dicat, dominiumque directum in alium quemcumque transferat. Quia illa duo pertinent ad reverentiam Vasalli, non Domini directi proprium; in casu vero posteriori translatio domini in alium forsitan potentiolem nihil efficere potest.

LXV. Causa Feudalis est, quæ inter duas pluresve personas qualitate Feudali præditas de re vel facto Feudali ventilatur.

LXVI. In ea Judex competens est Dominus directus, ejusque Consilium Regiminis Provincialis, die *Landes-Regierung*, cujus membra seu Consiliarii aulici, non quæ Pares Curiz, licet forte Feuda possideant, quod tamen necesse non est, sed quæ munere publico, eoque perpetuo funguntur. Unde Parium Curiz nullum superesse usum dixi POSIT. FEUDAL. 23. c. 10.

LXVII. Idque concedunt omnes, si Vasalli simul sint subditi; at causæ eorum, qui subditi non sunt, si sint immediati, non in Camera, sed in Consilio Imperii Aulico deciduntur, propterea quod Feuda minora in Judicio Aulico concedi solent Viennæ.

LXVIII. Si mediati sint, plerumque Dominus Paribus Curiz destituitur; neque unquam vel legi, vel audiui, eos adhibitos aut desideratos fuisse.

CAP. XXII.

De

Emphyteusi & Superficie.

I.

Contractus Emphyteutici historiam in POSIT. *ad ff. si ager vectigalis petatur*, ejusdem vero contenta in POSIT. *Inst. tit. de Locat. Conduct.* exhibui.

II. Differentiam a Contractu superficiario suppeditavi in POSIT. *ad ff. de Superficiebus*. Emphyteusis primo pertinet ad

Qq 3

prædia

prædia rustica, ad hortos, agros, ino & prata, quia & hæc opus habent cultura & impedimentorum remotione. Hoc enim neglecto *pflegen sie zu verpfluchen*, uti dicitur. LAVTERBACH in *Colleg. Theoretico Pract. ff.* Jus superficiarium prius invaluit, quam ~~cepit~~ *emphyteusos* jus a privatis concedi.

III. Unde arguo, *emphyteusum* tantum prædiorum rusticorum esse, *superficiem* tantum ædificiorum, seu prædiorum urbanorum.

IV. Emphyteutam in recognitionem dominii directi Canonem vel Vectigal solvere, eodemque modo a superficiario Solarium exigi, quod Germanice vocatur *Boden-Zins*, *Grund-Zins*, a Solo.

V. Non soluto Solario perinde amitti superficiem ac emphyteusum non soluto Canone.

VI. Quia vero Dd. poenam commissi, tanquam odiosum quid, extendere ad superficiem non audebant, emphyteusum urbanam effinxerunt.

VII. At ea opus non habemus, neque ista a superficie differunt, quia in Contractu Superficiario dominium utile fundi perinde transit ac in emphyteutico.

VIII. Caute agat, qui emphyteusum concedit, si quantitatem Laudemii, quibus id præstari debeat, determinet.

IX. Item si facultatem, fundum in casum deteriorationis, aut non sufficientis meliorationis recipiendi, sibi reservet.

X. Si Emphyteutico jus testamento emphyteusum transferendi præscindat, & heredes determinet; alias ipsa nunquam ad dominum directum revertetur.

XI. Imo si plane ad certum tempus v. g. 20. annorum eandem concedat, reservata potestate, finito tempore eam renovandi.

XII. Denique determinandum, quænam incrementa, vel, ut vulgo vocantur, meliorationes ad dominum gratis reverti debeant.

XIII. Determinandus etiam Canon, qua in re consistere debeat, & utrum iis annis, quibus emphyteuta nullos omnino fructus percipit, præstandus sit.

XIV. In Superficiario Contractu definiendum, *an poena commissi ob non solutum Solarium locus esse debeat.*

XV. Nec

XV. Nec non, an adibus vel casu repentino vel vetustatis vitio collapsis jus superficies ad ulteriorem exstructionem extendendum sit.

XVI. Tandem, quia utrobique de rebus immobilibus agitur, (mobiliū enim emphyteusis ad entia rationis pertinet) hi contractus nunquam sine confirmatione Magistratus competentis firmiter celebrari possunt.

CAP. XXIII.

De

Censu Romano & Germanico.

I.

Census vocabulum est multiplicis significatus; vel enim pro pradio præstatur, vel pro pecunia.

II. Pro pradio ita præstatur, ut vel donaretur pradium, vel minori pretio venderetur, & venditor vel donans certam pensionem annuam in eo sibi reservaret, qui Census *reservativus* dicitur vel *fundarius*.

III. Eo casu procul dubio plenum in emtorem transibat dominium, & Censu non soluto sola personalis actio suppetebat, nisi concedens hypothecam sibi reservasset. STRUV. in *Synagmate Jur. Feudal.* hanc utramque distinctionem perscrutatur cap. 2.

IV. Pro pecunia præstatur, si quis jus antiquæ pensionis percipiendæ, soluta certa pecuniæ summa, (in re aliena) una rem alienam sibi acquireret, qui *constitutivus* dicebatur, vel *consignativus*, & perinde personalem tantum actionem, non jus in re producebat.

V. At Jus Canonicum alium Censum introduxit, qui soluta certa pecuniæ summa ex pradio emitur & oneribus realibus accensetur, adeoque plus, quam hypothecam emtori tribuit.

VI. Arque ibi Censuario vel facultas reservatur rem pretio ab onere Censu liberandi, qualis vocatur Census redimibilis, *lösbare* *kaufflicher Zins*.

VII. Vel

VII. Vel facultas redimendi eidem denegatur, qualis vocatur **unableglicher (unablößlicher) vel Erb-Zinß.**

VIII. Germanis olim varii generis Census erat; potissimum vero dividebatur in simplicem (Zinß) & hereditarium. (Erb-Zinß.)

IX. Simplex vel respondet fructibus, & vocatur **Loß-Zinß**, isque augeri vel omnino tolli, & prædium Censuario adiri tanquam in locatione potest.

X. Vel fructibus multo inferior erat, quo casu prædium pro solido exsoluto in Censuarium translatum Dominus reddito solido recipere, & Censuarium pro libitu expellere poterat, quodque id sine causa urgente haud faceret, pietatis erat, non juris perfecti.

XI. Quemadmodum vero non semper Domino expediebat, ut proprietarium expelleret; aliud medium promptæ exactiois supererat, nempe Census debito tempore non soluti in singulos dies duplicatio unde **Rutscher-Zinß** vocatur, de quo latius in *Posit. Juris Germ. lib. 1. c. 6.*

XII. Census hereditarius, **Erbzinß**, maxime affinis est juri emphyteutico, & cum eo plerumque confunditur, id improbane ZIGLERO in *disp. X. vol. I. de Prædiis Censiticis ruralibus*, cuius mentem latius exposui in *Posit. ad ff. tit. si ager vectigalis.*

XIII. Inde vero cognosci potest differentia Census Romani & Germanici: Romanus pingvius jus Censuario quam Emphyteuticario tribuit; Germanicus deterius, aut certe non majus.

XIV. Nempe census hereditarius tribuit dominium utile; census simpliciter talis usum rei revocabilem.

XV. Postquam vero rustici nostrates ad altiora adspirarunt, jure Censuum dominium plenum transferri crediderunt, atque de omnibus fere conclusionibus ambigere cœperunt. Quam ob rem FRANZKIUS de *Laudemio cap. X. n. 38. seqq.* recte conqueritur, genuinam inter emphyteutica hodierna & censitica bona differentiam maxime in obscuro esse.

XVI. Neque vero putem a jure Census hereditarii, vom **Erb-Zinß-Rechte**, differre primo jus Colonarium provinciale, das **Land-Stedel-Recht** de quo illustres Viri JOH. OTTO TABOR; & NIC. CHRISTOPH. de LYNCKER. singularibus Diss. egerunt.

XVII.

XVII. Secundo Conductionem perpetuam, den Erb. Pacht, quod institutum, vulgo pro noxio venditatum, *pecul. Disp.* exposuit JOH. PETR. LUDEWIG, *Hala 1709.*

XVIII. *Jus libellarium*, quod vulgo pro Synonimo Emphyteusos habetur, & frequenter in consuetudinibus Feudorum Longobardicis commemoratur; neque foro conducit, ut ejus ab Emphyteusi differentias operose eruamus.

XIX. Cautiones in his contractibus observandæ cum iis, quas in cap. præced. commendavimus, plane coincidunt, & generaliter eo tendunt, ut, quæ ratione juris dubia sunt, a contrahentibus definiantur: quod tamen in contractu Colonario regulatim non admittitur.

CAP. XXIV.

De

Donatione.

I

Historiam hujus argumenti ex *Lege Cincia* & FRIDERICI BRUMMERI in eadem commentariis denuo a me editis summatim repræsentavi in *Posit. ad ff. tit. de donat.*

II. Capita hujus doctrinæ in *Posit. ad Inst. & ff. eod. tit.* exposui. Quando in jure dicitur, aliquid dissolvi aut revocari posse ob ingratitudinem, intelligendi sunt certi casus hujus ingratitudinis, ad quos hæc revocatio restricta est.

III. Omnis donatio in dubio inter vivos facta præsumitur, licet mortis mentio fiat; nisi evidentissime ipsa dispositio in casum mortis suspendatur, aut donatio in testamento facta sit. add. CARPZ. *P. 2. Const. 12. n. 24.* STRYCK. *de Cautel. Contractuum Sect. 3. c. 9. §. 9.* MENOCHIUS *lib. 5. præsumt. 35. n. 4. & 5.*

IV. Pacta enim inter vivos facta videntur, licet vel maxime 5 testes adhibiti fuerint, vel donator morbo laboret, & morti propinquus sit.

V. Et mortis causa donatio potius cogitatione mortalitatis in genere, quam ob definitum periculum facta videtur, licet donans in

periculo versetur. Ea itaque non expirat, licet donans ex isto periculo eluctatus sit.

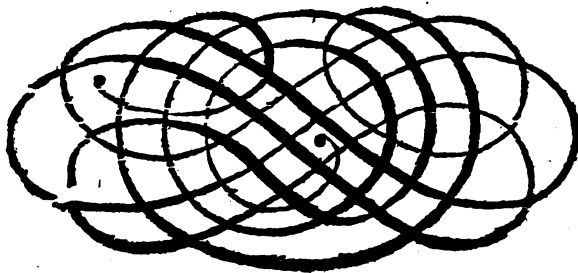
VI. Multum interest inter donationem remuneratoriam & simplicem. Illa nec insinuatione indiget, CARPZ. *P.2. Const. 12. def. 15.* licet inter priscos valde desuper certatum fuerit. Nec ob ingratitudinem revocari potest. BRUNNEM. *ad L. ult. C. de remunerandis donat.* PEREZ. *in Codicem. d. Tit. n. 11.* Eademque & inter conjuges servanda. BRUNNEM. *ad l. 27. ff. de donat.*

VII. Præstat itaque, donationem inter vivos potius, quam mortis causa, aut si donans hanc simpliciter velit, donationem ex causa mortis quoadocumque eventura, quam ad periculum restrictam expectere, & curare, ut benemerita instrumento donationis inferantur.

VIII. Immobilia avita, licet summam quingentorum aureorum non excedant, non nisi impetrato consensu descendentium coram Magistratu in Saxonia, donari possunt quemadmodum textum *Sächs. Land-Recht, lib. 1. art. 52.* authentice interpretatus est, atque iterum ad donationem simplicem restrinxit *Sereniss. Elector AUGUSTUS Part. 2. Const. 12.* ubi videatur CARPZOVIVS.

Ohne der Erben Laub oder Gericht soll niemand sein eigen vergeben.

FINIS.

INDEX I. AVCTORVM ALLEGATORVM.

Numerus primus librum, secundus caput, reliqui positiones, litteræ
notas positioni subjectas, denotant.

A.

Afeld, (Meran) gründlicher Unters
richt vom Post-Negal. II, 1, 2, 3, 4,
5, 6, 7, 9, 12, 16, 17, 21, 22, 23, 24,
25, 27, 29, 30, 31, 32, 33, c. 5, 35.
vid. *Ockelins*.

Additionator ad Anton. *de Gamma* decil. II,
10, 31.

de Affidit (Matthxi) Decisions Neapolitanæ,
II, 8, 22. c. 18, 43.
Commentat. in Libros Feudor. II, 16, 2.

Alojatus ad Codicem. II, 1, 3.

Aluaretum. I, 24, 8. II, 10, 29.

Amsel (Joh.) Disp. II, 9, 15, 16.

Anton, de Rescript. Morator. II, 19, 14.
Resolut. II, 20, 7.
Disputationes Fendal. II, 22, 23.

Apologia Joh. Reinholdi *de Pachel*. II, 10, 16.

Arcuarivs. III, 8, 15.

Aramus, in Aur. Bull. I, 12, 22.

Aventini Annales Boior. I, 26, 56. a.

Augustinus (Anton) de Legibus. III, 9, 6.

Aurea Bulla. II, 5, 27. III, 14, 3. c. 21, 7.

Anschræben de anno 1551. I, 17, a.

Anschræben die Trausdråhrung betreffend
de anno 1676. I, 17, a. a.

Autor historiz *Brunsvicensis*. I, 12, 4.
anonymus de Beneficiis. III, 21, 14, 19.
32, 40.

de Ayello (Jac.) de Adoha &c. III, 21, 35.

B.

Baldwinus. III, 9, 2.

Baldus. I, 24, 8. II, 19, 7.

Baluzii Capitularia Regum Francorum. III,
3, 21.

Baquet Jo. de jure Albinagii tractatus singu-
laris. II, 12, 19.

Barry (Franc.) de succession. II, 12, 4.

Bartholini Commentat. de Sangvine vetito.
III, 5, 7.

Bartholus I, 9, 6. c. 14, 11.

de Barziz (Benedict.) II, 19, 6.

Bechmannus. II, 2, 39.

Beckmanni Syntagma dignit. illustr. I, 9, 14.
16, 17.

Beieri (Adriani) Advocat. opific. I, 15, 33.
34, 69. d.

Boetus. I, 3, 16. c. 15, 18, 24, 25, 31, 32.
37, 38, 39, 40.

de collegiis opificum. I, 15, 3.

de domesticis opificum. I, 15, 63.

de instrumentis opific. II, 7, a.

de jure

INDEX I.

- de jure prohibendi. I, 15, 3. 61. 63. 69.
 Magister. I, 15, 41. 45. 46. 50. 51. 55. 56.
 57. 61. 63. 64. 65. 67.
 Opus juris officiarum. I, 15, 72.
 Tyro. I, 15, 10. II. 12. 13. 15. 17.
 ad Schulzii Synopf. Inst. I, 5, 16. 17. c. 27, 2.
 III, 12, 32.
Beyer (Georg.) Posit. ad ff. I, 1, 7. c. 1, 7. c. 4, 7. c.
 5, 22. c. 14, 10. c. 16, a. c. 20, 21. c. 26, 25. 30.
 40. 48. 72. II, 8, 27. c. 10, 28. 30. c. 11, 22.
 c. 21, 16. 18. 19. 20. III, 4, 16. 40. 76. c. 8,
 12. c. 9, 8. 14. c. 10, 12. c. 16, 14. c. 20, 7. sqq.
 c. 21, 23. 27. c. 22, 1. 2. c. 23, 1. 2.
 Posit. feud. I, 4, 7. II, 21, 1. 4. 12. 15. 27. 51.
 54. 68.
 Posit. Jur. divina. III, 2, 9. c. 3, 1. c. 20, 3.
 Posit. ad Inst. Jur. Civ. III, 2, 38. c. 7. 7. c. 9,
 8. c. 13, 6. c. 15, 12. c. 20, 7. sqq. c. 22, 1.
 c. 23, 2.
 Posit. ad Constitut. Criminal. III, 2, 43.
 Centur. themat. jur. var. I, 26, 40. 66.
 Disp. de Concubitu intra tempus luctus. II, 27,
 44. c. 21, 55.
 Disp. de Dotalitio II, 18, 43.
 Disp. Ascendent. in Feud. nullam esse Success.
 III, 2, 43. c. 17, 11. c. 11, 14. 50.
 Disp. de hodiern. Curat. & Tut. Minoribus da-
 torum Differentia. III, 4, 29.
 Disp. de Paeoemia: Major dividit, minor eligit.
 III, 11, 7.
 Disp. de violat. securit. demost. II, 11, 53.
 Disp. de dispensat. circa matrim. intra grad.
 prohibitos. I, 26, 37.
 Scholia in disp. inaug. Dn. Manickü, II, 14, 7.
Bercholdi Sylloge Materiar. Jur. II, 17, 7.
Bergeri Electa proc. exec. I, 27, 23. III, 4, 48.
 Supplem. ad electa proc. poss. I, 16, 9.
 Electa criminal. II, 1, 19. c. 1, 19. 76.
 Suppl. Elect. Discept. forens. II, 15, 8.
 Oeconom. Jur. II, 15, 6. 56.
 ad ordio. proc. Sax. I, 4, a. c. 27, 8. 10. II.
 12. 21. 33. 39. III, 4, 54. 57.
 Resoluciones ad ff. I, 5, 12. c. 7, 4. c. 19, 7.
 c. 22, 12. c. 25. 21. III, 15, 19. sq.
 de usu action. II, 4, 41.
 Vol. Disputat. Jurid. I, 27, 40. III, 4,
 58, sq.
- Berlichii** Conclusiones. I, 2, 39. c. 14, 9. c. 17,
 4. c. 19, 6. c. 20, 23. 24. c. 26, 84. II, 2, 39. c.
 7, 16. c. 10, 16. c. 11, 13. 43. c. 13, 17. c. 15,
 39. c. 16, 28. 32. c. 17, 1. 2. 4. 10. 14. 16.
 21. c. 18, 5. c. 19, 16. 17. c. 21, 6. III, 16, 9.
Besoldi Thes. pract. I, 17, 16. 19. c. 18, 1. c. 24,
 2. II, 2, 37. 61. c. 4, 7. c. 7, 1. c. 11, 27. c.
 12, 23. 28. 29. 32. c. 16, 9. 29. III, 12, 32.
 ad jus proy. Würtemb. II, 1, 1, 43. c. 22, 17.
 III, 16, 9.
Besius (Nic.) de statatis & pactis famil. illust.
 II, 11, 30. c. 13, 21. III, 18, 1.
Beuf. de Jure Connub. II, 18, 25.
Bisichius (Casp.) de Feudis. III, 21, 5.
Blumacher de jure procat. II, 10, 29.
Boccalinus (Trajan.) II, 18, 7.
Bocerus II, 8, 18.
Bodinus (Joh.) de republ. II, 8, 21. c. 12, 8. 12.
 (Joh. Henr.) Disput. de pacto confrat. Sax.
 Brand. Hass. II, 11, 50. III, 18, 5.
Bockelmann de actionibus. II, 10, 29.
Boerius Decif. I, 6, 46.
Bonacossa (Hippolit.) de Cautelis. III, 6, 2.
Bornii Vol. Disp. Jur. II, 7, 3. 9. II. 13. 14.
 16. 17. 23. 27. 28. 29. c. 11, 25.
Boxborn ad Tacitum. II, 5, 24.
 Epistolæ & Poemata. III, 9, 11.
Bredero dius (Petr. Cornel.) de Cautelis. III, 6, 2.
Brückneri (Guil. Hieron.) Confil. & Decisiones
 Matrimonial. III, 8, 11. 15.
Brunner de scabin. I, 7, 45.
 ad Legem Cineiam. III, 4, 70. sq. c. 23, 1.
Brunemannus I, 14, 11. 34. II, 21, 21. III, 23, 6.
Budai (Francisc.) Glossarium Legis Salicæ. III,
 12, 1.
Burgundus (Nic.) ad consuet. Flandr. II, 12, 1.
Bursius I, 14, 11.
Buygnonius (Philib.) leg. in Gallia abrogat. II,
 12, 10. 18.

C.

- Cæpolla** (Barthol.) de Cautelis III, 6, 2.
Cæsar (Julius) I, 1. a. b. c. 22, 2.
Cavallos Specul. Aureum Commun. Sententia-
 rum. II, 18, 21.
Cæsi Fragmenta. I, 26, 53.
Calvini Lexicon jurid. II, 12, 5.

Capitularia

AVCTORVM ALLEGATORVM.

Capitularia Reg. Francor. II, 11, 33.
Capitulatio Leopoldi III, 11, 20.
 Josephi I, 13, 13.
 Caroli VI. III, 21, 20.
Capitulini (Jul.) Vita Antonini Pii. III, 21, 45.
Carpzovii Definitiones. I, 5, 18. 24. c. 6, 11. c. 14, 9, 17, 27, 29, 30, 33. c. 16, 1. 2. 6. 2. c. 17, 4, 15. c. 21, 22, 23, c. 26, 31. 41. 50. 83. c. 27, 5, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 34, 35, 37, 41, 44, 45, 56, 11, 2, 39, 60. c. 7, 3, 36, 37, 38. c. 9, 14. c. 10, 21. c. 11, 6, 9, 10, 13, 23, 43. c. 13, 10, 11, 13, 14, 15, 19, c. 14, 13. c. 15, 44, 45, 49, 56, 59, 67, 68. c. 16, 21, 26, 30. c. 17, 10, 15, 14, 29. c. 18, 4, c. 19, 15. c. 21, 13, 11, 4, 48, 53, 59. c. 16, 9, c. 23, 3, 8.
 Decisio. II, 16, 26. c. 17, 9, 10. c. 18, 51. c. 19, 12.
 Crimin. I, 15, 7, 11, 2, 16.
 Processus. I, 4, 28, 1, 7, 12.
 Responsa. I, 5, 9, 17, 19, 21. c. 7, 15, c. 11, d. c. 17, 18. c. 19, 6. c. 25, 10. c. 26, 41. 50. II, 2, 48. c. 7, 22. c. 10, 16. c. 15, 16, 21, 33, 66. c. 19, 15, III, 4, 50. f. c. 15, 12. sq.
 Tr. de Oneribus Feudal. II, 18, 53.
 Vol. Dissert. I, 7, 33, II, 11, 50, III, 18, 5.
 Disput. de Pacto Confraternitatis Saxo Hassico. III, 18, 5.
Casabonius. II, 1, 2.
del Castello (Jo.) de usufructu. II, 10, 33.
a Coris (Didacus Spino) II, 10, 32.
Chassaneu ad Consuetud. Burgund. II, 22, 21.
Clopis Philosophia juris de potest. & obligat. I, 26, 23.
Cicero. II, 2, 2. c. 12, 5, 7.
Clavi Pract. crimin. II, 8, 22.
Cluverius (Phil.) German. antiqua. I, 10, 2, 16.
Cocceji (Henr.) jus publicum. I, 36, c. 18, 1, 8, II, 16, 22.
 Dissert. de potest. statuum. imp. circa dignit. I, 2, 20, c. 3, 3. c. 10, 38.
 de Feudo hereditario mixto. III, 21, 12.
 de Adoha. III, 27, 35, 42.
 Hypomnemata Juris Feudal. III, 21, 55.
Codex Justinianus. II, 1, 2.
Lindenbrogianus. I, 24, 5. c. 26, 38, II, 6, 13, III, 3, 21. c. 4, 38. c. 21, 37.
Theodosianus. I, 11, b. III, 5, 7.
Cappen. Decif. I, 6, 46, 47. II, 7, 5.
Cappella de servitut. I, 15, 6.

Coleri Decif. Germ. I, 2, 39. c. 16, 6. II, 17, 4. c. 26, 42, 50. c. 17, 21, 36. III, 4, 38. c. 10, 16. c. 21, 13, 20. 41, 56. c. 15, 25. c. 16, 10. c. 17, 7. c. 19, 12. c. 21, 23, III, 4, 44.
Oeconomia ruralis & domestica. II, 2, 32.
Connani Franc. Comment. II, 12, 5.
Convingius de Republ. Imp. Rom. Germ. III, 5, 22.
 de verbibus German. I, 1, 12, 16.
Conflicti Argentines. II, 22, 12, 31.
Constitutio Criminalis Car. V. II, 6, 2. c. 8, 22, III, 8, 15.
Electo. Sax. I, 20, 28. c. 26, 27, 76. c. 27, 4, 21, II, 4, 2, 26, 28. c. 9, 18. c. 11, 4, 5, 9, 11, 22, 14. c. 15, 9, 10, 62. c. 18, 15, 66. c. 19, 26, III, 4, 45, 51. c. 12, 18. c. 23, 8.
renovata & exacerbatu hom auvertrauent
 Sut. II, 1, 19.
Friderici I. II, 8, 23.
Ludovici IV. Imp. I, 26, 36.
Polit. civi. Lunenburg. II, 11, 17.
Corpus juris & systema rerum met alliarum. II, 4, 36.
Costa (Jo. Baptist.) de Retractu. II, 21, 1.
Cosbmanni Responsa. II, 11, 15, 57. III, 16, 2.
Cranzius. I, 6, 23.
Cravatta Consilia. I, 15, 6.
Cruget de jure Novemvirorum. II, 5, 30.
Crusii Annales Suevic. I, 6, 35.
Cujacius. II, 10, 11. c. 13, 6, 43.
Culpisus. I, 26, 54.

D.

D *Attius* de pace publica. II, 11, 52, III, 17, 17.
Decif. Sax. nob. I, 4, 22, 23. c. 5, 10. c. 19, 6. c. 26, 71. c. 27, 15, 22, II, 18, 53. 42. c. 21, 31. III, 4, 46, 55.
Diarium Europaeum. II, 12, 17.
Diesherri Continuatio thes. pract. Besold. I, 16, 12, II, 9, 15, III, 12, 32. it. Spec. Speidellii. III, 12, 32.
Documenta Rediviva Monast. in Württemberg. II, 13, 61.
Dapleri Theatrum suppl. I, 21, 23, II, 2, 15.
Donellus. II, 10, 11.

E.

E *ccardi* Histo. Studii Etymol. II, 17, 21.
Edictum Erfurtense d. 13. Febr. 1706. II, 2, 24.
Militare

INDEX I.

- Militare Sax.* de anno 1686. I, 17, 18.
Vinariensis d. 10. Febr. 1705. II, 2, 24.
ab Ebrendach. vid. *Mylerus*.
Ellenbergeri Disp. de Sal. Halensibus. II, 5, 24.
Ennenckel de privilegijs parentum & liberorum. I, 26. 32. 34. 37.
Engelbrechtii Disp. de jure salinarum. II, 5, 33.
Erhardus de operis rustic. I, 5, 20. 22. 24. 25.
Erbachii notæ ad Carpz. I, 16, r. II, 13, 21.
Escobar de Ratiocin. Admimist. II, 22, 29.
Eberhardi (Nic.) Consilia. II, 10, 13.
Eybenii opera, III, 12, 8.
- F.**
- Fabri** Codex Sabaudicus. II, 17, 29.
 Electa Feud. I. III, 21, 13.
Fuchsius de Different. Jur. Civil. & Saxon. II, 15, 43.
Fellmanni (Ger.) Tract. de vehiculis sibi obviam euntibus. II, 1, 33.
Fesebii Sebast. disp. de cursu publico ejusque jure. II, 1, 1.
Fichardi Collect. Script. de Cavendis. III, 6, 2.
Finkelsthufii observationes. I, 14, 29. II, 2, 39.
 51. c. 7, 38. c. 10, 11. c. 14, 19. c. 15, 19. 24.
Frantzii Tract. sing. de landemiss. I, 23, 16.
 9. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 20. III, 22, 15.
 Resolutions. II, 11, 20.
Friderus de monet. II, 5, 33.
du Fresne (Caroli) Glossarium med. & infimæ latinæ. I, 7, 46. c. 24, 1. II, 12, 2. 3. 11.
 23. III, 12, 7. c. 13, 1. c. 21, 17. 36. 37.
Freundberg de Rescript. morator. II, 19, 13.
 III, 5, 13.
Friderus (Petr.) de mandat. I, 6, 51.
Fruschii Addit. ad supplem. thes. pract. Befold. I, 12, 32.
 Exerc. jur. publ. I, 7, 7. c. 20, 9. 10. 22. II, 5, 35.
 de jure iustrat. I, 13, 11.
 de multis. I, 4, 6.
 de regal. nundin. jure. I, 18, 16.
 de regal. salinarum jure. II, 5, 34.
 de sequela. II, 2, 26.
Fruschii introductio ad Praxin forenses III, 12, 22. 32.
- G.**
- Gailii** observatio. I, 11, 16. c. 14, 27. c. 22, 1.
 c. 25, 10. II, 13, 21. c. 18, 42. c. 21, 6.
 III, 15, 13.
de Gamma (Anton.) Decisiones II, 10, 31. 32.
Gentili (Specio) de jurisdic. I, 11, 25.
Gerhardi (Ephr.) Vindicia distinctiois Paragii & Apanagii, Præfide Chr. Thomasio.
Gieseberti Justinianus Harmonicus. I, 26, 35.
 III, 6, 24.
 Pericul. Statutor. harm. pract. I, 26, 35. 71.
 72. c. 27, 14. II, 9, 6. III, 6, 24.
 Deuteronomion Harmonicum III, 6, 24.
Giphanius. II, 10, 11. III, 6, 27.
Glossa in Lande Recht. I, 11, 42. c. 16. 5. II, 2, 72. c. 14, 16. 18. c. 15, 51. c. 17, 45.
 in *Lehn Recht*. II, 11, 19. c. 15, 26. 37.
 c. 16, 25.
 in *Weichbild*. II, 11, 19. 20. c. 15, 24.
 25. c. 16, 25.
Goldastii (Melch.) Constit. Imper. I, 12, 8. c. 26, 36. II, 11, 55. c. 13, 21.
Goldbeef de Gerada Sax. von der Geraden. II, 15, 2. 35. 47. 67.
Gomez. LL. Faurin. II, 10, 32.
Gonzalez Telles. II, 13, 22.
Gothaische Landesordnung. I, 13, 2.
Gothofredus. I, 11, b.
Gratiani Disceptiones forens. II, 21, 9.
de Grebe (Petr.) ad ritul. Imperat. III, 14, 5.
Granwegen. I, 14, 11.
Grosius de J. B. & P. I, 14, 7. II, 2, 13. III, 2, 42. c. 14, 12.
 Introduct. ad Jus Hollandicum. II, 20, 14.
Gryphiander de Insulis. II, 6, 13. c. 7, 4.
 de *Weichbild* Sax. I, 10, 33. c. 11, 29. 32.
Gudelinus de jure noviss. II, 12, 8. 18.
Gucciardini descriptio urbis Antwerpæ. II, 9, 17.
Guido Papa vid. *Papa*.
Gutierrez pract. quæst. II, 10, 33.
- H.**
- Hachenbergii** Germania media. I, 10. a.
Hahn. ad *Wesfenbecium*. II, 9, 14. 15.
 c. 11, 43. III, 16, 9.
Harprechtius. II, 10, 11.
 Disp. dua: actio utilis de recepto. II, 1, 17.
 Disp. Sciagraphia libertæ venat. germ. II, 2, 7.
Hartungii

AVCTORVM ALLEGATORVM.

- Hartungii* disp. de Imputatione Geradz in Legitimation. II, 15, 51.
- Heijii* (Petr.) Quaest. Jur. Saxon. II, 14, 15, c. 19, 11.
- Hensline* (Nicol.) de jure dotalitii. II, 10, 15, 19, 24. c. 18, 49.
- Hering.* de fidejuss. II, 10, 21.
de molendinis eorumque jure. I, 17, 4, II, 7, 13, 18. 22, 24.
maritima de jure burgerum. I, 21, 16.
- Herold* de jure repraesent. II, 5, 35.
Observat. consultatio-decisiv. forens. II, 2, 39, 51. 54. c. 5, 14, 15.
- Hertius* de hominib. propr. II, 12, 1.
de Jurisprudencia savente. III, 12, 8.
de commenticia Paragii & Apanagii distinctione &c. III, 19, 4.
- Adnotat.* ad Pufend. d. J. N. & G. I, 18, 2. c. 27, a. II, 6, a. III, 4, 37.
- Opuscula.* I, 2, 43. c. 3, 12, 14. c. 4, 10. c. 5, 29. c. 6, 36. c. 7, 3. c. 8, 2. 8. 10. c. 10, 43. c. 11, 1. 6. c. 13, 13, 14. c. 16, 35. c. 22, 11. 13. 18. 21, 22. c. 23, 1. II, 2, 51. 68. 69, 74. c. 3, 20. c. 5, 29. c. 7, 1. 9. 18. 20. 21. 27. c. 9, 9. c. 12, 23.
- Zeßli.* u. Thüringis. &c. II, 21, 23. c. 3, 22, 36.
- Hoffmanns* Beschreibung des Salzwesens in Halle. II, 5, 4, 5. 6. 8. 20. 24.
- Hoffmannus* (Leonhard Willibald) alter und neuer Münz-Schlüssel. II, 4, 41.
- Hondei* Consilia. II, 7, 30.
- Hondorffs* Haligraphia. II, 5, a. 10. 24. 35.
- Hopingii* Conf. Posthum. II, 21, 10.
- Hoppii* Comment. ad Inst. I, 25, 3. c. 26, 77. 81.
- von Hörtzig* (Lud.) de regali Postarum jure. II, 1, 2, 5. 6. 7. 8. 9. 13. 15. 19. 21. 22. 24. 25. 33.
- Hornii* Disp. de libro metallico aptigrapho. II, 4, 36.
- Disp. de testamentaria patris circa Feudum dispositione III, 21, 31.
- Jurispr. feud.* I, 24. a. II, 3, 5. 6. c. 4, 6. 7. c. 7, 3. 16. c. 18, 18. c. 21, 31. III, 14, 4. c. 21, 7. II, 18.
- Jus. publ.* I, 8, 10. c. 9, 18.
de jure proedr. II, 3, 23.
- Hottomanni* (Francisci) Commentat. de Feudis. II, 22, 15.
Anti-Tribonianus. III, 2, 21.
- Huberi* (Vlrici) Praelectiones ad Instit. I, 22, 12. c. 26, 77. 81. II, 10, 11. III, 5. 28. ad Pandect. III, 4, 32.
Digressiones Justinian. III, 5, 25. c. 9, 5. c. 10, 10.
- Hussum* de hominibus propriis. I, 5, 23. 24. c. 22, 11. 13. II, 22, 3. 14.
- I.
- Jacobi* Disput. Lips. de Curat. Mulieris Sax. III, 4, 37.
- Instrumentum Pacis Westphalicae* III, 12, 20.
- Isternus* de Feudis Imperii. II, 13, 21.
- Jus Alemannicum.* I, 19. a. c. 26, 38. II, 9, 6. c. 10, 26. c. 11, b. c. 13, 2. 6. III, 4, 43. c. 21, 10.
- Siehe auch Land-Recht Schwab.*
Alemannicum Feudale. I, 2, 48. 51. c. 10, 22. III, 22, 14. 19. 32. 40.
- Amplianum.* II, 15, 7.
- Bavaricum.* I, 5, 1.
- Culmens.* II, 9, 6. 12.
- Hamburgense.* I, 11, 21. II, 9, 5. III, 4, 40. vid. Statuta.
- Longobardicum.* III, 21, 27.
- Lubecense.* II, 9, 4. c. 11, 26. III, 4, 40.
- Provinciale Saxon.* I, 6, 20. 21. c. 10, 31. 33. 35. 36. 37. 38. c. 11, 24. c. 14, 4. c. 16, 2. c. 26, 76. 84. II, 13, 2. c. 16, 22. 29. c. 17, 3. c. 18, 11. c. 22, 27. III, 4, 40. 42. c. 12, 21. c. 21, 10. 58.
- siehe Land-Recht Sächs.*
- Saxon. Feudale comm.* I, 2, 49. 50. c. 10, 30. II, 18, 7. 11. 14. III, 12, 4. c. 21, 14. 19. 40. 58.
- Prutenicum.* I, 26. 31.
- Württembergicum.* I, 9, 8. c. 25, 6. c. 26, 31. 32. II, 18. 48. c. 22, 17. III, 4, 40. c. 15, 11.
- Justinianus.* I, 26, 41. 53.
- Juvenalis.* II, 6, 4.
- K.
- Kellenbenz* (Barth.) de renunciatione successionum. II, 11, 30.
- Kellners* (David) Berg- und Salz-Berch-Buch. II, 5, 24.
- Klammeri* Promptuar. Juris. II, 18, 61.

INDEX I.

Kleinii Dispp. jurid. I, 14, 9. 31. 34. c. 15, 70, 71.
 c. 19, 9. 14. 25. 28. 29. 30.
Klockii Consilia. I, 25, 2. II, 2, 74. c. 21, 9. III,
 15, 12.
 de arar. II, 5, 34. c. 7, 4. e. 22, 25.
 de contributionibus. I, 18, 6.
Knichen de Saxon. non provoc. jure. II, 6, 13.
 de Jure Territorial. II, 12, 10.
 de vestitur. pactionibus. I, 4, 7a. c. 7, 6. 35.
 II, 2, 59a
Knipschild de fideicom. famäl. II, 11, 30.
 de juribus civit. I, 17, 4.
Kappen vid. *Cappen*.
Krausii (Paukrat.) *Medulla Laudemiorum*, II,
 21, 16.
Kurickius ad jus marit. Hanseaticum. II, 6, 10.
 Diatr. de Asscurat. II, 20, 10.
Kylingerus (Jac. Wernerus) de Ganerbiis ca-
 strorum. III, 17, 9.

L.

Landes-Ordnung de anno 1482. I, 17, 2.
Land-Friede, Kaiserl. de anno 1548. II,
 18, 41.
Land-Recht Sächsisches. I, 6, 8. 31. c. 7, 18.
 e. 9, 19. 20. c. 11, e. c. 19, 2. c. 26,
 43. 58. 60. 61. 63. 64. 65. 67. c. 27, 4. 14.
 18. 19. 31. 32. II, 1, 33. c. 2, 4. 22. 74. c. 4, 2.
 c. 5, 38. c. 7, 42. c. 8, 9. 10. 17. 24. c. 9, 3. 18.
 c. 11, 2. 18. c. 14, 89. 12. 14. 15. c. 15, 19. 20.
 24. 35. 36. 37. 51. 63. c. 17, 3. c. 18, 47. III, 4,
 29. 43. 52. 59. c. 17, 1. c. 23, 8.
Schwäbisches. I, 26, 11. 43. 57. 58. 61. 67.
 c. 27, 1. 14. 20. 31. 32. II, 1, 33. c. 2, 4. 22.
 c. 4, 30. c. 11, 2. c. 14, 8. III, 4, 19. 40. 52. seq.
Land-Recht Thüringisches und Hessisches.
 II, 21, 23. c. 22, 36.
Larkischii Disp. de Morgengaba Zittaviensü.
 II, 16, 14.
Langius de Gerada Clericorum. II, 15, 2. 19.
Lopes XII. Tabularum. III, 2, 29. c. 10, 1.
 Longobardium. II, 16, 11.
FFisgothicae. II, 7, 43.
Lebmanni *Chronicon* Spirensis. I, 2, 41. c. 17,
 23. e. 18, 8. c. 19, 21. 21.

Lehr-Recht. vid. *Jus feudale*.
Leichberius ad *Constit.* Sax. II, 13, 7a.
Leisernus, *Leyernus*, *Lyserus* de jure civ. I, 11, 18.
 de Landkassii, *Schriftkassii* & *Ambtskassii*,
 I, 7, 4. II, 2, 41.
 Jus Georgic. II, 4, 22. c. 7, 3. 16. 23. c. 18, 13.
 de Juribus Equit. Sax. II, 15, 10.
Leuberi *Magdeburg. Stapel-Anfug*. I, 18, 1.
 8. 15. 17, 18.
Leuencavius *Jus Græco-Romanum*. III, 7, 29.
Lex Salica. II, 7, 43.
Lirnanus in A. B. I, 2, 22.
 Jus publicum. I, 10, 20. b. II, 11, 30. 51. III,
 17, 12. c. 18, 5.
 Notit. regn. Franc. II, 12, 19.
 ad *Capitul. Caroli Vti*. III, 21, 13.
Lindenbrogii *Glossarium*. III, 12, 7.
Lindenbrogii *annus Codex* vid. *Codex*.
Lipius ad *Tacitum*. II, 5, 24.
Loecemii (Joh.) *Tr. de jure maritimo*. II, 6, 10.
 Synopsis jur. Suec. II, 9, 6.
 Antiquitat. Suec. Gothic. III, 3, 22.
Loefferi (Ad. Lud.) *disp. de venatione*. II, 2, 51.
Ludwig *synopsis jur. Feud.* II, 10, 11.
Ludewig (Joh. Petr.) *de Auspicio Regum*. III,
 21, 44.
 de *Conductione perpetua*, vulgo *Erbs-Pacht*.
 III, 21, 17.
Luffi. *repetitor*. Sax. II, 2, 29. c. 5, 31. c. 7, 15.
Lynckor ad *Struvii* S. J. F. II, 3, 5.
 Consilia. II, 5, 30.
 Disp. de jure *minerarum*. II, 4, 40. c. 5, 1.
 de *Jure Colonario*. III, 22, 16.

M.

Mandata Electoralia Saxonica. II, 8, 26.
 29.
Mangitii (Jo. Ant.) *Tr. de Eviction. & Sub-*
hastat. II, 21, 8.
Mauritii *Consil. chil.* II, 2, 60.
Martini *de Formul.* III, 3, 11.
Marquardus *de Jure Marcator. & commercior.*
 II, 6, 13. c. 20, 12. 16.
Marsmanni *Mitologia*. I, 16, 11. 12.
Martini *Tr. de Censibus*. II, 19, 5.
Maßtrillus (Garl.) *Decis.* II, 10, 15. c. 20, 2.
 Matb.

AUCTORVM ALLEGATORVM.

Matth. (Ant.) de fundam. jur. aliter jaciendis
quam vulgo. II, 10, 11.

de Success. ab intestato. II, 15, 8.

de Actionibus. III, 12, 32.

Matthesi Berg. Predigten. II, 5, 24.

Matthias Steph. de nobilit. I, 9, 17. III, 12, 8.

Medicus Seb. Tr. mors omnia solvit. II, 22, 10.

Meibomii Rerum German. Script. T. III. III,
12, 8.

Meichneri Decisiones. II, 3, 1.

Meuschenii Comment. ad ordin. proc. Saxon.

I, 27, 21. 25. III, 4, 44, 51.

Tract. Synopt. Pandect. II, 18, 11.

Vol. Diff. Jurid. I, 2, 43. c. 26, 27.

Diff. Acad. de Gerada. II, 15, 2. 4. 19.

de Dotalitio. II, 18, 5. 14. 38. 49.

Menchius de Praesumptionibus. III, 23, 3.

a Merca de Majoratu Hispan. II, 10, 43.

Meyni ad Jus Lubecense. I, 25, II. c. 26, 77.

II, 9, 7, II. c. 11, 15. c. 16, 15. c. 18,

58. III, 15, 13.

Decisiones II, 2, 39. c. 7, 3. 21. 22. c. 9,

10. c. 18, 41. 64. 67.

vom Zustande und Abforderung der Haus
ren. I, 22, 14.

de Molina (Lud.) de Hispanorum primogeniis.

II, 10, 35. c. 11, 55.

de iustitia & jure. II, 10, 29. III, 14, 12.

Mollerus ad constit. Sax. I, 7, 35. II, 11, 13.

c. 13, 11. c. 14, 18. c. 18, 13. c. 22, 14.

Libri V. Semest. II, 17, 4. 11.

Mor. de jure venandi. II, 2, 74.

Wählens Ordnung Ehur. Sächs. II, 7, 18.

Müllerus (Petr.) ad Struv. exerc. ff. II, 12, 18.

Pract. March. rer. forens. II, 5, 33.

Disp. von Gnaden Jagten. II, 2, 35.

Disp. de molendin. bann. II, 7, 24.

Disp. de persecut. lupor. II, 2, 32.

Münsteri Cosmographia. III, 12, 31.

Muzius. I, 11, c.

Muscus (Barthol.) de successione convent. &

anomala. I, 25, 2. II, 11, 30.

Mylerus ab Ebrimbach. I, 11, c.

addit. ad Rumelin. ad A. B. II, 5, 29.

Gamologia. I, 24, 2. 9. 13. 18. II, 10, 15.

c. 16, 24.

Metrologia. I, 15, 6. II, 7, 19.

de Princ. & Statibus Imperii. II, 8, 15.

Myllii (Joh. Henr.) Diff. conclus. forens. I, 16,
10. II.

Mynsingeri Centur. II, 13, 21. III, 5, 13.

N.

Nabius. I, 24, 11.

Nebringius (Joh. Christoph.) III, 6, 2.

Nicolai Refol. for. I, 25, 7. 8. III, 9, 15.

Niellius II, 10, 11.

Noldenius (Johas) de statu nobilitum. I, 2, 32.

33. 34. 35. 39. 40. 43. 46. c. 4, 11. c. 6,

53. c. 9, 2. 13. 16. c. 12, 2. II, 5, 36.

Nummrod (Gottthard) Discept. forens. an

successor in primog. teneat. de exsolv. antec.

deb. II, 12, e.

O.

Obrecht. de jurisd. I, 11, 25.

Politisches Bedenken. II, 22, 11.

Observationes Halenses. II, 2, 45.

Oebini (Bernhardi) Dialogi de Polygamia li-

cita. III, 8, 15.

Ockelius (Andr.) de praescript. immemor. I, 9,

b. c. 10, 33. 34. c. 12, 18. c. 22, 5.

de regali postarum jure Electorum Princi-

pumque imperii. II, 1, 1. 3. 4. 6. 5. 13.

14. 15. 17. 19.

Osslii (Jac.) Notæ ad Caji Institutiones. III,

9, 2. 5. c. 10, 4.

Okarii (Gottfr.) Haligraphia. II, 5, 24.

Ordinatio Anhaltina I, 17, 14. c. 20, 16.

Appelat. Christiani II, Elect. Saxon. I, 7, 12.

Augusti Elect. I, 16, c.

Brandenburgica matrimonialis. *Friderici*

Prussiz Regis. I, 26, III, 7, 20. sq.

Cameralis. II, 18, 43.

Coburgensis. I, 7, 11.

Curiz Lipsiensis. I, 7, 11.

Curiz Wittemb. I, 7, II. 40.

Elect. Saxon. prob. I, 7, 27. c. II, d. c. 17,

a. c. 26, 36. II, 2, 48. 74. c. 7, 16. c. 8, 13.

Elect. Sax. Feud. II, 11, 25.

Elect. Sax. proc. I, 4, 14. 15. 18. 20. 22. c.

16, 17. c. 27. 44. 3. II, 17, 11. c. 18, 59.

III, 4, 61.

Ernesti & Alberti. I, 16, c.

Gotbana. I, 3, 16. c. 17, 14. II, 2, 25. c. 17, 11.

Imperii Polit. I, 13, 7. c. 15, 13. II, 7, 21.

Marchie

INDEX I.

Marchia Brandenburg. Joh Georgii III, 7, 21.
Mauritii. I, 16, c.
Palatinus. II, 12, 21.
Turneamentorum. I, 12, 8.
Opindri Comment. ad Gror. de J. B. & P. II, 2, 13.
Ottonis (Jac.) Freyer Fürsch Beschreibung. II,
 2, 8. 33.
Owenus III, 4, I.

P.

de **P**idilla (Ant.) Comment. ad Cod. II,
 10, 34.
Papa (Guido) Decif. I, 6, 46. II, 10, 15.
Pax Lusitano-Belgica. II, 12, 17.
 Westphalica. v. *Instrumentum.*
Pfeiferi Origines Lipsi I, 7, 25.
Pelleri Annotat. ad Klock de zerr. II, 7, 4.
Pensoldm ad Coletti Decif. I, 26, 77.
Perezum ad Codicem. II, 1, 3. III, 23, 6.
Pfessingeri not. ad Vitriar. Juspubl. II, 12, 3.
Philippi ad dec. Sax. nov. I, 27, 32. 42. III,
 4, 53. 60.
 de Subhastationibus Tr. II, 21, 15.
Observ. I, 27, 15. 22. III, 4, 46.
Ul. pract. Instit. eccl. I, 27, 41. II, 15, 47.
 c. 17, 29. III, 4, 59. 59.
Pinekm ad Codicem. II, 10, 35.
Pistoris (Herman) Juris Miscellan. Observ.
 Consil. Quæstion. & Resp. II, 10, 21.
 c. 15, 2. 19. 30. 32. 35. c. 16, 28. c. 17,
 7. 14. c. 18, 5. 17. 59. c. 22, 14.
Potgiesserus de condit. & statu serv. apud Germ.
 I, 22, 3. 4. 5. 6. 14. 15. 17. 18. 22. 23.
 II, 12, 1.
Præscrib (Georg.) Inventa nov. antiq. III, 5, 7.
Pruckmannus. II, 2, 39.
Rufendorffus de J. N. & G. I, 18, a. c. 27, a.
 III, 4, 37.

R.

Rada, Ord. V. Umbr. Compendium Summa
 Cardinalis Toletani. II, 22, 16.
Rauchbari Quæst. Jur. Sax. I, 19, 6. c. 20, 12.
 14. II, 10, 19. 20. c. 13, 23. c. 22, I.
Recessus Imp. de anno 1512. I, 22, 20.
 de anno 1577. III, 4, 29. c. 12, 18.
 de anno 1654. III, 12, 20.
Reinhardt. I, 14, 7.

Reformatio Pol. Augustana. I, 14, 36.
Francofurtana. I, 14, 36. c. 29-79.
Regnerus (Cyprianus.) I, 14, 11. a.
Reichards, Grafens zu Solms, vom Ursprung und Unterhaltung des Adels. I, 2. a.
Reinhardi Different. Jur. Civil. & Saxon. II,
 18, 7.
Reinkingii Tr. de Retractu Consanguin. II,
 21, 9.
Rescriptum Torgabienf. Elect. Sax. II, 21, 27.
Resolutio Grawam. Sax. I, 13. 4. c. 16, 29. c. 17. a.
Rhedanus de rebus Ecclesie non donandis.
 II, 6, 20.
Rhetii Jus publicum. I, 22, 7. II, 16, 15.
 Vol. Disp. Jur. publ. I, 6, 47. c. 11. 32. c.
 12, 2. c. 20, 12. 15. 17. 19. 20. 22.
 29. 32. c. 22, 7. II, 5, 37.
 Commentar. Jur. Fendal. III, 21, 14.
Rhodii (Mich.) Disp. de unione prolium sine
 pratore. I, 25, 11. III, 15, 13.
Riemerus. II, 10, 11.
Richterii Consilia. I, 17, 3. 4. II, 2, 26. a. 21,
 5. c. 22, 26.
 Decif. I, 19, 6. c. 26, 71. II, 7, 21. c. 17,
 15. c. 18, 44. 45. 46. c. 19, 18. c. 21,
 6. c. 22, 1.
 de successione ab intest. II, 14, 9. c. 17, 22.
 Disp. de Dotalitio. II, 18, 30.
Rickim (Joh ab Arweiler) de unione prolium.
 I, 25, 2. 4. 10. 15. III, 14, 22. c. 15, 6. 13. 19.
Ritterhusii Comment. ad D. Just. II, 18, 17.
Rivini Enunciata ad ordin. proc. Sax. I, 27,
 27. 41. III, 4, 51. 59.
Rasener de libris mercator. I, 14, 31.
Roenthal. de Feudis. II, 10, 14. c. 18, 19.
Rothschild von Wittigist, Ruffheil, Gerar
 de, u. II, 15, 2. c. 17, 3. u. von Leibgedinge.
 II, 18, 57.
Romelinus ad A. B. I, 12, 22. c. 20, 22. 23,
 II, 5, 29.
Rulandus de Commissariis. I, 10, 33.
 Consil. de Poliza f. Asscurat. II, 20, 3.

S.

Salmastus ad Aclium Spartianum. II, I, 2.
Salmuth (Henr.) de matrimonio Principis
 cum virgine nobili. I, 9, 16. c. 24, 9.
 Savels

AUCTORVM ALLEGATORVM.

- Sande Decifion** Frific. I, 16, 35.
 de Prohibitione rerum alien. III, 5, 28.
- Schakius Jo.** II, 8, 7.
- Scheplini** consuet. March. II, 7, 5.
- Schiltkeri** Comment. in Jus feud. Alemann. I, 10, 24. III, 21, 33.
- Opusculum de Paragio & Apanagio, &c.** III, 19, 3. 22.
- de jure obftagii. II, 12, c. III, 12, 32.
- de jure peregrinor. II, 12, c.
- disp. de Ambtsaff. II, 8, 13.
- disp. de Schriftsaff. I, 7, 16. 17. 56.
- disp. de jure obfidum. III, 12, 32.
- in Gloff. ad Spec. Saxon. I, 10, c. 25. Tomi. H, Collect. de Renunciacionibus III, 6, 27.
- Harit. Ad ff.** I, 7, 5. c. 17, 13. c. 19, 1. II, c. 22, 9. 10. c. 26, 37. c. 27, 21. 48. II, 7, 1. c. 10, 18. c. 12, c. III, 4, 44.
- Schneidewinus** ad Inst. I, 16, 6. II, 2, 39. c. 17, 6. c. 22, 10.
- Schönbergs Berg** Information. II, 4, 9. 24. 37.
- Schafferns** de jure braxandi. I, 16, 1. 25. 29. 31. 32. 33. c. 17, 3. 12. 13. 15.
- Schottelium** von der deutschen Haupt Sprache. I, 9, 8.
- de singularibus & antiquis in Germania juribus. I, 6, 12. 14. 22. 36. 39. c. II, 29. c. 18, 1. II, 6, 3. 4. 13. c. 12, 22. 27. 31. 32. c. 20, 15.
- Schraderns** de feudis. II, 10, 29.
- Schulzes** (Jac.) I, 16, 1.
- ad Modest. Biflor. I, 20, 12.
- Schulzeffii** observ. I, 7, 35.
- Schulzii** Synopf. Institut. I, 16, 6. c. 27, 2. III, 4, 4. c. 12, 32.
- Schwederi** Jus Public. III, 17, 12.
- Schwendendorfferi** Diff. de Actione dativa non dabili. III, 1, 17.
- Sedendorff.** I, 15, 14.
- Fürstens** Staat. I, 7, 47. 51. 55.
- Seldenus** de J. N. & G. juxta difc. Hebr. II, 2, 2.
- Mare claufum. II, 6, 7.
- Seramus** (Joh.) Hiedepolus) III, 6, 2.
- de **Sesse** (Jöfeph.) Decif. Aragon. II, 19, 8.
- Sichardus.** I, 5, 22. c. 22, 1.
- Simonis** Praefidium Academicum. I, 14, 5. II, 13. 18. 22. 26. 20, 17. 19. 22. 25. 30. 31.
- Sixinus** de regalibus. II, 2, 27. c. 4, 9. c. 5, 25. c. 8, 18.
- Socini** Jun. Confilia. II, 20, 12.
- Spangenbergii** Chronicon. I, 12, 4.
- Spanii** farrago fententiarum metallicarum. II, 5, 36.
- Sparsianus** (Aelius) II, 1, 2.
- Speculum** Suevicum & Saxonicum. I, 19, 3. 32.
- Speidellii** Observat. I, 18, 1. II, 4, 7.
- Speculum, III, 12, 32.
- Springfeld** (Georg. Henr.) de Apanag. II, 12, 19. c. 18, 28. III, 19, 2. 19.
- Stamlerus** de reserv. Imperat. I, 11, c. 18, 4.
- Stammius** de fervitut. person. I, 2, 43. c. 3, 16. c. 5, 20. 22. 23. c. 6, 34. 49. c. 20, 31. c. 22, 1. 3. 9. 12. III, 12, 32.
- Statutum **Budiffinum.** I, 27, 14.
- Brunsvicensis.** II, 9, 6.
- Colonienfis.** II, 11, 24.
- Hamburgenfis.** I, 17, 17. II, 11, 16.
- Lubecenfis.** II, 11, 15.
- Stephani** Comment. ad conf. crim. II, 8, 21.
- Stephani** Oeconomia Jur. Civ. II, 21, 2.
- Stirnback** in Leges Gothorum. II, 16, 11.
- Stollii** (Jo. Phil.) Disp. de Jure Retract. Gentil. II, 20, 1.
- Straccha** Tr. de mercatura. II, 5, 33.
- Strauchii** Amoenit. Jur. Can. III, 21, 21.
- Struvii** Synr. J. C. I, 19, 6. c. 26. 34. II, 2, 39. c. 15, 45. c. 22, 13.
- Synt. J. F. I, 19, 3. II, 7, 37. c. 16, 17. III, 22, 4.
- teutsche jurispruden. II, 2, 65.
- ad Anton. Matthaei de fuccell. ab intest. II, 15, 8.
- Jurispr. Rom. Germ. II, 21, 4.
- Stryckius** (Jo. Sam.) Disp. de auro coronario. I, 6, 57. III, 21, 44.
- (Samuel.) Cautel. Contract. I, 7, 48. 50. c. 22, 14. c. 25, 19. c. 27, 42. II, 18, 37. 54. c. 21, 12. III, 4, 60. c. 6, 2. 4. 6. 8. 20. 23. 27. 31. 39. c. 12, 32. c. 13, 7.
- Testamentorum. III, 6, 2.
- Juramentorum. III, 6, 2.
- Introduet. ad Praxin forenf. III, 6, 2.
- Tr. de Matrimonii &c. diffolutione III, 7, 29.

INDEX I.

- Stryckius* de investig. Action. I, 22, 16. III, 6, 2.
 de jure sensuum. I, 3, 16. II, 22, 13.
 de jure success. ab intest. I, 25, 2. 9. 15. 19.
 22. II, 11, 22. 29. 30. 34. 35. 36. 38.
 41. 44. 46. 47. 48. 50. 51. 52. 53. 54.
 55. c. 12, 4. c. 21, 4. 21. 31. III, 13, 22.
 c. 14, 22. c. 16, 11. c. 17, 6. 12. c. 18,
 2. 3. 5.
 de Jure Viduz nob. in Saxonia. II, 18, 30.
 Vfus modernus. I, 25, 6. 7. 8. 13. c. 26, 77.
 79. II, 22, 39. III, 8, 16. sq. c. 14, 8.
 c. 15, 19. c. 21, 48.
 Examen Jur. Feudal. II, 16, 3.
 Volumina Disputationum. I, 15, 6. c. 11, 24.
 c. 22, 11. II, 5, 30. c. 7, 5. 27. c. 8, 20.
 III, 3, 21.
Sympsi Helvet. chron. I, 6, 34.
Sypmannus de jure maricimo. II, 6, 20. c. 7,
 I, c. 20, 3.
Suttonius. II, 1, 2.
Sutboldus. II, 2, 39.
 de *Sycharia* (Gvido) Mantuan. II, 19, 6.
Symmachi epist. II, 5, 25.
 T.
T*abor* (Anthon.) I, 23, 20.
 Armamentar. Justin. I, 3, 16.
Tabor (Joh. Otto) de Dotalitio. II, 10, 16. c. 18, 5.
 de Jure cerevisiaro. I, 16, 1. 35.
 de Metaris. II, 18, 23.
 de Obligat. Success. II, 18, 29.
 de Jure Societ. II, 22, 1. 19. 39.
 de Jure Obstagii. III, 12, 20. sq. 32.
 de Admediatione. III, 13, 4. sq.
 de Jure Colonario. II, 22, 16.
 Opera. I, 20, 31. III, 13, 4.
 Vol. Disp. I, 7, 50.
Tactius. I, 1, 2. 5. 10. c. 3, 14. 16. c. 4, 1. 11.
 c. 6, 2. c. 11, 8. c. 22, 2. c. 26, a. II, 5, 24.
 c. 11, 22. III, 3, 14.
Telleri Diff. de divisione lucri vel damni inter
 socios. III, 20, 11.
Tenninus (Laurent.) de Cautelis. III, 6, 2.
Terentius. II, 12, 6.
 Textor. Jus publ. Statuum Imper. II, 12, 20.
 III, 17, 12.
 Disp. academ. II, 11, 47. III, 5, 10. c. 18, 2.
Tholosani (Petr. Greg.) Syntagm. Juris univ. II, 3,
 43. c. 6, 14. c. 10, 14. c. 12, 9. 10. 14. 15. 18.
Thomasi (Christ.) Prudentia Consulatoria. III,
 7, 31. c. 20, 16.
 Selecta Feudalia. III, 21, 49.
 Disp. de Felonia Domini. III, 21, 58.
 Disp. de hominibus propriis & liberis Ger-
 manorum. I, 22, 13.
 Disp. de Jure Stat. Imp. dand. civitat. I, 11,
 23. c. 12, 3.
 Disp. de prescriptione regalium ad jura sub-
 ditorum non pertinente. II, 2, 39. 47.
 Disp. de quasi emancipatione Germ. I, 26,
 54. 74.
 Disp. de Statuum Imperii potestate legisla-
 toria contra jus commune. II, 6, 8.
 Vindiciae Distinctionis inter Paragia & A-
 panagia. III, 19, 5. 22.
Thrace de origine & jure patriciorum. I, 12, a.
Thulemarius de octoviratu. II, 5, 30.
Thüringis und Hess. Land. Recht. II, 22,
 36. c. 21, 23.
Tiraquellus. I, 21, 13. II, 11, 55. ejus Tr. de Retr.
 Confang. II, 21, 6, 8.
Titius ad Lauterb. I, 19, 7. II, 15, 53. III, 16, 5.
 ad Lehn. Recht. III, 21, 55.
de Torre Franc. II, 11, 55.
Tractatum Pacis Tom. IV. & c. III, 12, 8.
Tribonianus. I, 26, 1.
Turnebi Adversar. II, 12, 6.
Turonensis (Gregor.) Histo. Franc. II, 16, 4.
Turrianus (Cæsareus) Tr. Stornwürdiger Adler.
 II, 1, 1. 6. V.
V*ilascus* de jure emphyteut. II, 10, 29.
 Consultat. II, 10, 33. c. 16, 26. c. 20, 3.
Vitor (Aurelius) II, 1, a.
Viglius ad Instit. II, 12, 9.
Vinnius ad Institut. Justin. III, 12, 32.
 ad Peck. de re naut. II, 6, 3. 4.
Vischerus de duello proviso & improviso. I, 2, 2.
Voetius ad Instit. I, 26, 77. 78.
Volckmannus emendatus. I, 15, 12. c. 26, 54.
 c. 27, 16. II, 15, 8. c. 17, 7. 32. III, 4, 34.
 c. 10, 10.
Valtejus de Feudis. III, 21, 55.
 W.
W*ahrenbergs* (Sinceri) kurzes Gespräch
 von der Polygamia. III, 8, 15.
Wackens Beschreibung der Stadt Dres-
 den. I, 8, a.
 Wackerni

Webneri Observation. pract. I, 4, 28. c. 5, 3. c. 5, 30. 44. c. 7, 35. 51. c. 11, 22. c. 16, 12. c. 17, 15. c. 18, 1. c. 21, 2. 13. II, 2, 60. 68. c. 3, 22. c. 4, 5. 7. c. 11, 2. c. 15, 56. c. 16, 30. c. 17, 7. c. 18, 6. c. 21, 1. III, 17, 3. 9.

Welchbild I, 6, 39. c. 19, a. II, 2, 74. c. 11, 7, 8. 20. c. 13, 7. c. 14, 3. 8. c. 15, 19. 20. 24. 28. 36. 37. 63.

Wenckeri (Jac.) de Pfahlburg. Vsburg. & Clevenburg. I, 10, 38. c. 12, 18. 23. 28. 29. 30.

Wendelini Glossarium Salicum. III, 12, 7.

Werbhosi Disp. de Poliza feu Assesuratione, II, 20, 1.

Werneri Concluf. forens. I, 16, 9. a. b.

Wesenbecini II, 10, 21.

Weyhe de reg. subsidiis & oneribus subditor. I, 6, 46.

Wibelius de contractu mulierum. I, 27, 43.

Wildvogelii Disp. de jure Principis eminente circa postas II, 1, 6. 33. de Supervita II, 17, 43. 49.

Wissenbachini, II, 2, a. c. 10, 11.

Wullenbergius. III, 8, 15.

Würtembergische Landes-Ordnung. II, 22, 23. v. *Jus Würtemb.*

Z.

Zabnius de jure municipal. I, II, 25.

Zangerus. I, 27, 2. II, 2, 39. III, 4, 41.

Zafius. I, 22, 1. II, 19, 3.

Zechius (Lætl.) de Usuris. II, 22, 1. 18.

Zepperus (Otto) Phil. de unione prol. I, 25, 2.

Zieglerus (Casp.) ad Calvoli praxin. I, 7, 5. 34. 32. 35. c. 8, 1. ad ordin. proc. Sax. I, 27, 9. de dote ecclesiaz. II, 22, 4. de juribus majest. I, 16, 9. 13. c. 18, 1. II, 1, 1. 3. c. 2, 13. 14. 27. 39. 48. 49. 66. c. 7, 3. c. 8, 15. 16. 17. 18. 19. c. 10, 30. c. 15, 47. 70. Disp. de Jure revocandi, quod agnatis solis, & Jure retrahendi, quod filiis cum agnatis competit. III, 21, 53. Vol. Disp. III, 22, 12.

Zipfelius de Cambiis, von Wechsel-Biesen, &c. III, 5, 2.

Zobelii Differentiæ juris Civilis & Saxonici, I, 26, 44. II, 8, 10. c. 15, 2, 39. Not. ad Sächs. Land. Recht. II, 17, 45.

Zafsi Commentar. ad ff. II, 21, 9.

Zolli Disp. de Promissionibus generosa fide vallatis. III, 5, 10.

INDEX II. RERUM.

A.

Abbat ad quem clypeum referantur. I, 10, 31.

Abdecken. siehe *Schinder*.

Abdecken des umgefallenen Viehes an denen Schäfer: Knechten levis notæ maculam aspergat. II, 22, 32.

Abländer quomodo in urbibus tolerantur. I, 12, 35. 36.

Ablass nundinarum vicem supplet. I, 11, 5.

Abblößlicher Simß. III, 23, 6.

Abfens, ejus mors quando præsumatur. I, 27, 50. vid. *Curator absentis*.

Abſchied.

Dies solis ei destinatur, quare? I, 15, 29. valedicens quid tradere teneatur. ib. 30. ei commendatur salutis dictio. ib. 31. instruitur attestato. ib. 32. 33.

Abſchriften (*vidimirt*) aus denen Rathes Büchern, Protocolen, &c. Instrumentis guarentigiatis æquiparantur. II, 17, 29.

Absolutio a peccatis eccles. an in commercium veniat. III, 5, 19.

Abtheilung. III, 19, 11.

Academia Lipsiensis, ejus privilegium. I, 7, 31. ejus ut & *Wittenberg*. prærogativa. I, 8, 8.

Academia auditoria privilegiata. I, 21, 6.

Accipiter, ejus occisio & remuneratio. II, 2, 23.

Acte. vid. *Bannum*.

Acterböfe. vid. II, 13, 6.

Acquisitio ex naufragiis. vid. *Strand-Recht*.

Actio redhibitoria an strictè observetur. I, 14,

18. Actio pro re immobili competens an pro immobilibus habeatur. I, 19, 28.

Actor an a solo curatore constitui possit. I, 27,

10, quo casu a foemina & curatore constituendus. ib. 6. 7. ejus continuatio officii. ib. 13.

Actorium, ejus requisita. I, 27, 7.

Actuarium, vid. *Gerichtes-Verwalter*.

Adel.

Distinctio des hohen und niedern Adels

quid ostendat. I, 1, 11. soll sich wehrhafft erklären lassen. I, 3, 16. promissio bey Adeltischen Ehren an apud omnes hodie magni habeatur. III, 5, 10, an vero juramento acquiescat. ib. I, 1. sed an qui eam fallit, infamiam non incurrat. ib. 12.

Adeliche Geschlechter quæ. I, 12, 13.

Adels Briefe, quid in his concedatur. II, 7, 3.

Administrator judicialis. vid. *Gerichtes-Verwalter*.

Admodiare quid. III, 13, 1.

Admodiatio origine Gallica. III, 13, 2. an a locatione differat. ib. 5. 6. 7. quomodo vero ab antigresi &c. ib. 4. quid præterea aliquando significet. ib. 7.

Adoba quid. III, 21, 34, 35. 39. hujus vocis origo quæ. ib. 35. 36. an ejus in Legibus Feudalibus, Longobardicis, Francicis, Germanicis mentio. ib. 36. alias Hofstenditz. ib. 36.

Adoptio.

Adoptio quid Jure Roman. III, 9, 1. Romanis admodum frequens. I, 25, 5. quando cœperit. III, 9, 2. an specialis cum arrogatione eodem tempore. ib. 3. 4. arrogatio quomodo primum in Comitibus peragi solita. ib. 5. 6. qua autem ratione adoptio. ib. 7. sub Imperatoribus ethnicis ultimis quid de iis solennibus mutatum. ib. 8. an igitur nostro, quin & Justiniano ævo aliquis ejus distinctionis præcæ adhuc usus. ib. 9. sqq. plena & minus plena adoptio hodie inutilis. I, 25, 7. quæ minus plena adoptanti olim jura dederit. III, 9, 10. quomodo

nunc singula hæc aliunde commodius acquirantur. ib. 11. 12. 13. plena quas partim difficultates, partim incommoda alia secum habeat. ib. 14. sola ergo arrogatio apud nos superest adhuc. I, 25, 7. III, 9, 15. hæc quomodo peragenda. III, 9, 15. an adoptio illi successerit unio prolium. I, 25, 3. 4. III, 15, 4. sqq. & hæc cum illa conveniat. I, 25, 8. sqq. III, 15, 5.

Advena.

in pretio victus non circumveniendi. I, 17, 14. symbolas non solventes an detinere hospitii liceat. ib. 15. 16.

Advenatus jus. quid. II, 12, 4.

Advocatus.

Advocati quomodo cum clientibus de quota litis pacifici prohibeantur. III, 4, 67. 68. 69. cujus ratio ex Lege Cincia requirenda. ib. 70. sed quomodo mercedes eorum tolerari cœptæ. ib. 71. an & simul Palmaria iis interdita. ib. 72. & quare non. ib. 73. an hodie ejus prohibitionis magnus usus. ib. 75. an non absque Salariorum litigantibus operam præstare liceat, sub conditione, ut istud obtenta demum victoria præstetur. ib. 76. hodie ergo non rei, sed vocabulo lex data censetur, de qua cathedræ strepant, foras autem silent. ib. 78. 79.

Aedificia extrema suburbiorum quomodo terminum milliariis constituent. I, 16, 12. urbana an ad allodialia referantur. c. 19, 17.

Aegrotus ipse ad articulos inquisitionales respondet. I, 27, 60.

Æquitas naturalis absoluta vel hypothetica.

III, 1, 24. 25. ex posteriori veniunt firmitas rei inique judicatz, pœnz neglectorum fatalium, diversi poenarum gradus, tolerantia concubinitatis, lupanarium &c. quibusdam in locis. III, 1, 24. 25. 26.

Ægnatus tutor usufructu olim apud Germanos gaudebat. I, 26, 70. seq.

Agricultura usus vicorum naturalis. I, 1, 22.

Abn, Abn quid significet. I, 9, 8.

Abna quæ. I, 9, 8.

Abnea.

Quantus numerus majorum requiratur. I, 9, 7. eorum natales probare sequiorum seculorum inventum

inventum est. ib. 8. quanam computatio recepta. 9, 10, an solæ feminae ascendentes computandæ. ib. 11. 12. usus eorum ubi respicitur. ib. 13. sqq. 16. *Abney* probare debet, qui in comitis Sax. admitti vult. ib. 18. ab iis dependet, an filii ex matrimonio ad Morganaticam oriundi ad ludos equestres admittendi. I, 24, 15.

Alapa, lende diese und keine mehr, quid. I, 3, 16.
Albani, *Albini*.

Qui. I, 22, 5. II, 12, 2. an liberis comparandi. II, 12, 10. quis iis succedat. ib. 11. b. 12.
Albinagii jus. II, 6, 11. unde dictum. II, 12, 1. 2. an Gallis originem debeat. ib. 3. ejus synonyma. ib. 4. 5. ubi observetur. ib. 8. quid sit. 9. 10. quanam bona ei subiecta. 13. 14. quinam ab eo immunes. ib. 15. sq. an retorqueri possit. ib. 20. in Imperio non est receptum. c. ejus affine. 21.

Albergaria Jus s. *Albergaria* quid. III, 21, 17.

Albertus D. Sax. fundavit curiam Lipsi. I, 7, 25.

Albertus Archiepiscopus tulit die *Thal* Ordinum gen. II, 5, 9.

Albion an Anglia. II, 12, 2.

Aldiones, *Aldii* qui. I, 22, 5.

Alienatio.

Jure Rom. libera est. II, 11, 1. jure Germ. restricta. ib. 2. *alienatio restricta* de quibus bonis intelligenda. ib. 3. sq. 7. quo modo restricta sit moribus. ib. 15. sq. *alienatio* bonorum feudakum *restricta* in Lusaria. ib. 25. *alienationis* prohibitio an differat a facultate retrahendi. ib. 28. *alienatio Gerade* quomodo fieri possit vel non II, 15, 55. sqq. 61.

Allarm wenn geschlagen wird, usus armorum civibus conceditur. I, 13, 12.

Allgemein Erbe, id est *Ganerbinatus*. III, 17-1. vid. *Ganerbinatus*.

Allodium.

Allodialium investitura an necessaria sit. I, 19, 4. sq. II, 4, 24. an proprie sic dicta investitura. I, 19, 10. sq. *Allodia* an alium dominum habeant. ib. 17. eorum dominus ob omittam culturam fundo non statim privatur. II, 4, 25. si in Fendum concedantur, quid observandum. III, 23, 11.

Altzeissen qui. I, 15, 67.

Ambs unde nomen sortium. I, 7, 46.

Ambbache, *Ambbath* unde. I, 7, 46.

Ambachtmann, *Ambtmann* an derivetur ab ammodiatore. I, 48. dessen Bestallung. ib. 51. *Ambtmann zu Wolckenstein*. I, 16, b.

Ambtsass, *Ambtsassen*.

Qui. I, 7, 2. an ad castra solum referantur. ib. 4. cui hodie subsint. ib. 26. iis mandata Principis per præfectos exponuntur. ib. 27. quomodo majores eos definirint. ib. 28. olim in curiis cautionem pro reconventionem præstare coactus fuit. 35. 36. an jurisdictione criminali gaudeant. ib. 37.

AmbtsVorspann. II, 1, 3.

Amictus ferreus Germanorum. I, 10, 5.

Ammatinus.

Quis & quotuplex. I, 7, 43. quando ei potestas comitis cessit. ib. 44. unde nomen. ib. 46.

Ammodiator, an *Amtmann* ab eo derivetur. I, 7, 48. fructus & commoda sibi acquirit. ib. 50.

Ammodiatio an ad solas præfecturas referatur. I, 7, 49. sq. Vid. *Ammodiatio*.

Amor quomodo fundamentum fidei & conciliandorum negotiorum. III, 6, 9. sqq.

Anatomia, an ad illam proprium corpus quis in casum mortis vendere vel legare possit. III, 5, 3. 4. an alienum cognati. ib. 6.

Angh in constituendo Dotalitio quo Jure utantur. II, 18, 51.

Anima an possit oppignorari. III, 5, 2.

Animalia, eorum signa integra nationes in seutis ostentabant. I, 10, 12. quando nebulium seutis inferi cœperint. ib. 13.

Animalia ferrea. V. *Eiseru Viehe*.

Anländungs Zwang. I, 18, 8.

Annus probatorius opificum. I, 15, 43. quando incipiat. ib. 44. quid juris eo exacto. ib. 45.

Annui redditus an pro immobilibus habeantur. I, 19, 28.

Anspanner qui. I, 5, 7. ihre Dienste. ib. 7.

Apertare Fendum. III, 21, 17.

Apocha. vid. *Quittung*.

Antipelargia, ejus jus incalcatur. I, 26, 32.

Apanagium.

Apanagium an a Paragio distinctum. III, 19, 1. sq. quæ desuper lites inter Eruditos ortæ. ib. 1. sqq. 4. sqq. 19. sq. unde dictum. ib. 8. 9. in quo consistat. ib. 10. 16. supponit hereditatem

- ditatem individuum. ib. 14. in quo a Paragio differat. ib. 14. sqq. quo jure ad heredes transeat. ib. 16. an ad liberos naturales, adulteros & incestuosos, ib. 17. an de Superioritate territoriali participet. ib. 15. Apanagiati jure accrescendi non gaudent. ib. 18. non nisi ad descendentes sua Apanagii jura transferunt. ib. 16. an detur *Apanagium improprium*. ib. 19. *Apanagium* Gallicæ est originis, æque ac Paragium. ib. 20. quæ cautela in eo constituendo præprimis servanda. ib. 22.
- Applicationis jus* quid. II, 12, 4, 5. an ab Atheniensibus ortum. ib. 6. quantum patrono cesserit. ib. 7.
- Aqua*, jus eam abducendi vel adducendi an nobilibus competat. I, 2, 7.
- Aquila*, quando nobilibus competat jus affigendi *aquilam* Imperiali. I, 2, 15. *aquilarum* alæ ornabant galeam Germ. I, 10, 4.
- Aquisgramm* an polleat jure detractus. I, 20, 30.
- Archiefficiales* ad quem clypeum referantur. I, 10, 34.
- Archiefficia* Electorum an cessarint. I, 3, 13.
- Ardea*, an eas capere liceat. II, 2, 18.
- Arrestum*. III, 12, 31. non conceditur durantibus nundinis. I, 14, 9. eo extorquetur gabella. I, 20, 9.
- Argentorum*.
- Quando exstructum. I, 1, 14. an polleat jure detractus. I, 20, 30. ibi foemina extra territorium nubentes omni successione excidunt. I, 20, 32. quid ibi juris in receptione Canoniorum. I, 9, 14. quid in Pfahlburgeris. I, 12, 23.
- Armbreust; Schiessen*. I, 10, 10.
- Arma*.
- Jus armorum* quomodo penes nobiles & burgenses sit. I, 1, a. competit nobilibus. c. 2, 2. *armorum* usus quo casu civibus concedatur. c. 13, 9. 10. & quando. ib. 12. quando Germanis moris fuerit *arma* sumere. c. 26, a.
- Artha v. Nuth; Groschen*.
- Arrogatio* an moribus nostris aliena. I, 25, 7. III, 9, 15. auctoritatem Principis requirit. ib. 10. an Comitæ Palatini ubique locorum eam confirmandi facultate gaudeant. III, 9, 15. Vid. *Adoptio*.
- Art cabendi*. III, 6, 1.
- Artes liberales* an sint extra commercium. III, 5, 17.
- Arx*, an jus *arce* exstruendi nobilibus competat. I, 2, 6.
- Assignatio bonorum* an judicialiter fieri necesse sit. I, 26, 65.
- Vid. *Verathung*.
- Assicuratio*.
- Quid sit. II, 20, 2. 6. 11. quæ ejus Synonyma. ib. 1, 5. an saltem maritima, an etiam terrestris. ib. 3. pericula recipienda exprimi debent. ib. 3. 14. quænam præstanda in ea. ib. 7. 13. 14. quamdiu & in quid facta intelligatur. ib. 9. 13. quodnam constituatur pretium. ib. 10. an solæ merces, an & naves assurentur. ib. 10. an penæ tentiæ locus, & quomodo ei renunciandum. ib. 16. unde hic contractus dijudicandus. ib. 14. 15.
- Assurance; Recht* II, 20, 12.
- Assureur, Assuredois*. II, 10, 12.
- Aulum*. vid. *Greyheit*.
- Attestatum*.
- Eo instruitur valedicens. I, 15, 32. quid ei subjungatur. ib. 33. quare necessarium. ib. 34. ubi afferretur. ib. 34. quando eo opus sit boeto. ib. 35.
- Aubainé, Aubaineté, Aubenage* quid. II, 12, 3.
- Anfgebote*, proclamatio publica terna desponsatorum nuptias semper præcedere debet. III, 8, 3. 4. nec sine Principis dispensatione potest omitti vel contrahi. ib. 5. quid si tamen omittatur. ib. 5. an inter Principes & nobiles etiam usitata. ib. 6. quæ clausula in ea adhibenda. ib. 4.
- Auslagen*, wie fern die Edelente davon besreyet. I, 2, 10.
- Anstete; Groschen*. I, 15, c.
- Augmentum dotis*. vid. *Verbesserung*.
- Augusta Trevirorum*. I, 1, 14.
- Augusta Vindelicorum*. I, 1, 14. ejus patricii nobilibus æquiparati. I, 12, 11. 12. an portiores ex plebe a regimine civitatis arceant. ib. 15. eorum controversia cum Norimbergensibus. ib. 16.
- Augustus* quorum sumtibus cursum publicum instituerit. II, 1, 2.
- Augustus* postulatus administrator. II, 5, 9.
- Avita bona*. vid. *Bona*.

Aurea Bulla.

Quid caveat de Pfahlburgeris I, 12, 22. 23. ejus explicationes difficiles. ib. 26 ad quos ejus prohibitio non pertineat. ib. 31.

Aurifabri an opifices. I, 15, 2.

Auriga, an iis liceat in via frumentum depascere. II, 8, 23. seq. an servilis conditionis fuerint. I, 19, 21.

Aurum coronarium Romanis frequentatum. I, 6, 55 III, 21, 44-45. quænam species. I, 6, 56. recens de eo exemplum in Prussia. III, 21, 44.

Aurum decimarum quid. I, 20, 17.

Ausbeute, da die Zechen nicht in Ausbeute stehen. II, 4, 5. quomodo dividatur. ib. 19.

Ausbürger quis I, 12, 17. unde ita vocetur. ib. 28.

vid. *Vsburgerus*.

Ausläuffte quo casu dominus percipiat. II, 5, 39.

Ausreuter quare alantur. I, 14, 8.

Ausschuss quis. I, 8, 9. quinam & cujus consensu eligatur. ib. 10.

Ausstöcken. II, 3, 9.

B.

Bacchanalia, in iis equestres ludi introducti certis solennitatibus. II, 5, 36.

Bach: Ofen ein Calk Roth zu Halle. II, 5, 8.

Badensis Marchionatus, quamnam consuetudinem servet, si homines proprii ibi bona alienare volunt. II, 11, 27.

Babatores, an eorum filii in opificiis admitendi. I, 15, 13.

Bamberga, ibi decima detractus obtinet. I, 20, 17.

Bancruptores, an iis securitas concedenda. I, 14, 10.

Bannum Imperii si urbs patitur, an id nobilibus fraudi sit. I, 2, 14.

Bannum farinum & jus venandi an differant. II, 3, 2. *Bannorum ferinorum* trium mentio ubi. II, 2, 5.

Bannarium molendinum. vid. *molendinum*.

Baptisma an in commercium veniat. III, 5, 18.

Barbifores chirurgiam simul callere debent. I, 15, 2.

Barones

Nominibus non se discrepabant. I, 3, 8. quinam

clypeus baronibus immediatis tribuendus I, 10, 36. 40. *barones simpliciter tales* qui. I, 22, 5.

Bau.

Bau zu besichtigen est jus magistratus. I, 11, 26.

Bau Dienste an salvis reliquis præstanda. I, 5, 8. ob sie nur vom Gebäude des Herrn zu verstehen. ib. 9. ob sie auf die Vorwerke zu extendiren. 10. was darunter nicht begriffen. ib. 11. uno die absolvantur. ib. 12.

Bau Frohnen an in Saxonia determinatz. I, 5, 18.

Bau lehnungs; *Bau lehnungs*; *Bau der lings*; *Recht* quid. I, 6, 36.

Bavarn. vid. *Ruffici*.

Bauer Gälten Kinder sind ihr nicht ebenbürtig. I, 9, 20.

Beckers Ordnung aufzurichten est jus magistratus. I, 1, 26.

Beichte. v. *Confessio*.

Belehnung geschieht nicht vor denen Städt Gerichten, sondern vor dem Rath I, 19, 13.

Beleibdingen quid sit & quomodo fiat. II, 16, 22. vid. *Dotulium*.

Beib an ad ejus indictionem dominus territorii Landsässorum votis decisivis indigeat. I, 8, 4, 5.

Benedictio sacerdotalis an in commercium veniat. III, 5, 18.

Beneficium olim idem ac Feudum. III, 21, 2.

Beneficium cassionis bonorum quomodo bancruptoribus tribuatur.

Beneficarii qui. I, 22, 5.

Berathung.

Ad eam tenebatur pater. I, 26, 50. an etiam mater. 60. quænam quantitas bonorum assignanda. 62. 63. ea regulariter accedebat separationi. ib. 74.

Bergelohn, *Berggeld*, *Barggeld*, quid. II, 6, 17. ejus quantitas. ib. 18.

Berg Gerichte woher sie so heißen. II, 5, b.

Befazung der Pfänner in Halle. II, 5, 17. wenn sie sey. ib. 20.

Beschwerden cui præstantur. I, 13, 2.

Befegen quid. I, 21, 15.

Bette beschreiten necesse est uxori Morgengabam

- gabam & Dotalitium postulant. II, 16, 20.
 24. c. 10, 49.
- Boden** Sinsj quid III, 22, 4.
- Bodmer** quis II, 20, 6.
- Bodmercy**, *Bodmeria* quid. II, 20, I. 5. 6.
 vid. *Affecuratio*.
- Boetius.*
- Boetii dictio** a focis peragitur. I, 15, 18. prerogativa. ib. 19. ei peregrinatio necessaria. ib. 21. quamdiu abesse debeat. ib. 22. 23. boetis maritatis peregrinandi necessitas remittitur. ib. 25. boetorum officium quodnam. ib. 26. da er als Gefelle gearbeitet, per trimestre abesse cogitur. ib. 36. advena ubi concedere tenetur ib. 37. verus & factitius ad magisterium adspirare potest. ib. 41.
- Bogen** Schiessen. vid. *Armbrust* Schiessen.
- Bohemia** plena hominibus propriis. I, 22, II.
- Bombarda** an comprehendantur sub Heerge-wetta. II, 14, 6.
- Bömbasen** qui. I, 15, 64.
- Bona.*
- Bona avita** quz. II, 11, 5. quando naturam amittunt. ib. 6. eorum donatio an licita Jure Germ. ib. 9. seq. a patre judicialiter tradita an revocari possint. ib. 10. eorum venditio an prohibeatur. ib. 12. quid circa eorum donationem in Sax requiratur. III, 24, 8.
- Bona censitica** an in iis investitura admittenda. I, 19, 3. 4. de hodiernis solvitur laudemium, I, 23, 5. an in iis dominium utile transferatur. II, 10, 30. vid. *Census*.
- Bona colonaria.** I, 23, 18. V. *Colonar.*
- Bona emphyteutica.** vid. *Emphyteusis*. de iis solvitur laudemium. I, 23, 5. quo casu de iis laudemium debeat & quantum. ib. 6.
- Bona feudalia**, de iis debetur laudemium. I, 23, 5. vid. *Feuda*.
- Bona materna** pater liberis majorennibus assignare tenebatur. I, 26, 59. an illibata restituenta. ib. 84. in adventitius parentes pro tutoribus habebantur. ib. 61.
- Bona profectitia** filii emancipati ipsi non patri competunt. III, 10, 11. 12. nisi in emancipatione expresse adempta. ib. 11. an vero hodie ita adimi possint. ib. 12.
- Bordarii** qui. I, 22, 5.
- Bothes**, die ordentlichen Bothes subsunt directorio magistri postarum. II, 1, 7.
- Bothen** Meister. II, 1, 6.
Brandenburgica Marchia.
- In ea** quinam collectandi modus introductus. I, 8, 6. quid ratione gabellæ observetur. I, 20, 9. 10. detractionem non patiuntur, qui ex urbe in urbem concedunt. ib. 25. plena hominibus propriis. I, 22, II. an quis ibi molendina extruere possit. II, 7, 5. quid ibi Verbesserung der Mitgift. II, 18, 66.
- Bratwurst** accipit Iudimagister. I, 6, 42.
Braxatio, Jus braxandi.
- Quibus** competat. I, 16, 1. seq. an ad urbes olim pertinuerit. ib. 8. ab ejus prohibitione cauponæ hereditariæ eximuntur. ib. 16. an præscriptio & qualis in eo attendatur. 20. hujus probatio quibus injungitur. ib. 21. seq. b. an omnibus burgensibus liceat braxare 24. quomodo adhareat domibus. ib. 24. seq. polentæ quantitas præscribitur. ib. 27, 28. *braxatio clandestina* prohibetur. ib. 29. licentia extra ordinem braxandi. ib. 31. *braxandi jus* an absque prædico transferri possit. ib. 32. quid? 33. *
- Braxatores** an opifices. II, 7, 40. 35.
- Braxatoria domus** est terminus milliaris ad quem. I, 16, 13. an competat omnibus adibus. ib. 26.
- Brauer** Ordnung aufzurichten est jus magistratus. I, 14, 26.
- Brau** Erben qui. III, 17, 30.
- Braupfanne** an geradz annumeretur. II, 15, 30.
- Brebma** Stapula pollet. I, 18, 14.
- Bret** Meister quis. I, 15, 68.
- Briase** vid. *Litera*.
- Brief** Porto. vid. *Post* Porto.
- Lehr** Briefe. vid. infra *Lehr* Briefe
- Brief** Träger in urbibus majoribus constituantur. II, 1, 20.
- Brunnen** zu Halle liegen im Thale. II, 5. b. der teutsche Brunnen läuft über. II, 5. b. 6. in quot portiones dividatur. ib. 11. vid. infra *Salina Halenses*.
- Brunsvicensis** Ducatus in eo geradz jus abrogatum. II, 15, 4.

Büchschießen, ad id cives juniores obligantur. I, 13, 10.

Budtheil, Beudtheil quid. I, 6, 36.

Burdegala, ibi habitantes pro civibus habentur. II, 12, 15.

Burg, Burgi.

Qua occasione extructi. I, 21, 1. provida cura extructi. ib. II. ubi Burgi mentio fiat. I, 11, b.

Burgens Feudum quid. III, 21, 15, 16.

Burg: Friede, Burgensis pax unde vocetur. I, 21, 2. 3. III, 17, 5. ejus significatus I, 21, 3. 4. sq. idem etiam ac ganerbinatus. ib. 3. III, 17, 9. securitatem alicujus loci denotat. I, 21, 4. cujus origo. ib. 9. sq. an sine Principis confirmatione celebrari poterit. ib. 13. **bestätigter Burg: Friede.** ib. 15. signa propterea erecta. ib. 17. voce **Burg: Fried** inscripta. ib. 21. ejus affinia. 24.

Burgmänner s. Ganerpii. III, 17, 5.

Burgrabi parti provinciae praeerant. I, 3, 7. eorum nomina noviter concedi desierunt. ib. 13.

Bürger, Burgarius, Burgenfis.

Burgenfes plebi Gallicae similes. I, 1, a. an ante Carolum M. fuerint. ib. 3. abusive cives vocantur. ib. 12. Edelleute sind nicht schuldig Bürger zu werden. I, 2, 11. an nobilitatis insignie usurpare possint. I, 10, 10. an **burgarii** & rustici a solis muris distinguantur. I, 11, 1. c. gladio accincti incedere debebant, si donare vellent. ib. 19. an iis patriciatus cesserit. I, 12, 4. **burgenfes** in specie dicti ubi habitant. ib. 20. an iis promiscue usus armorum concedatur. I, 13, 12. an jus braxandi iis competat. I, 16. 1. sq. an servilis conditionis fuerint. I, 19, 21. an hodie liberi. I, 20, 6.

Bürger: Eyd unde. III, 21, 15. Vid. **Bürgerl. Pflicht.**

Bürger: Recht. III, 21, 15.

Bürgerliche Gerechtigkeit, an eam sola muri extructio tribuat. I, 11, 2.

Bürgerliche Tzehrung, in vicis commorantes an ab eo excludantur. I, 11, 14.

Bürgerliche Pflicht, ob Edelleute schuldig

sind solche zu thun. I, 2, 11. V. **Bürger: Eyd.**

Bürger: Schoss einzufordern est jus magistratus. I, 11, 26.

Bürger: Steuer, wie fern Edelleute davon frey sind. I, 2, 10.

vid. *Civis.*

C.

Cadaver. V. Corpus exanimis.

Caducius quid. I, 6, 36.

Celebs. vid. **zagestolgen.**

Cambium an foemina absque curatore contrahere possit. I, 27, 25. III, 4, 61. unde rigor **Cambiorum.** III, 1, 27.

Camera Imperialis an jus optionis in ea observetur. II, 13, 21. an ea de Feudis immediatis cognoscata III, 21, 67.

Cancellarius, Cancellaria.

Cancellarii dignitas olim eminuit. I, 2, 22. an a curiis ad **cancellariam** appellari possit. I, 7, 12. in oppignoratione feudorum ejus consensus requiritur. ib. 15. ex ea scripti falsis mandata significantur. ib. 27.

Canzley: Schrift. I, 7, 27.

Canzley: Sassen. vid. **Schrift: Sassen.**

Canis scabiosi gestatio. I, 2, 41. a **canibus venatoriis** dilacerari an justa poena. II, 2, 15.

Canon annuus an solvatur ex metallifodinis. II, 4, 29. de emphyteusi si non solvatur. III, 22, 4. 5. est ab initio in specie determinandus. ib. 13.

Canonicatus acquirunt nobiles. I, 2, 4. ib. ibi conspicitur usus der **Wnen.** I, 9, 13.

Capitanei. I, 13, 11.

Capitulares müssen stimmfähig seyn. I, 9, 13.

ad Carcerem obligatio conventionalis an valeat. III, 5, 13.

Carolus M. an ad ejus tempora Pfahlbürgeri referendi. I, 12, 30.

Carolus V. ejus renovatio privilegii Lipsiae indulta. I, 18, 15.

Carnifex, eorum filii ab opificiis excluduntur. I, 15, 13. heergewettam relinquunt. II, 14, 10. dem Scharff: Richter untergeben. II, 2, 42.

Casales, Casati qui. I, 22, 5.

Cassis vid. **Galea.**

Uu

Castrum.

Castrum.

- Jus castrum** extruendi competit nobilibus, I, 2, 6. an ad ea jus civitatis extensum, I, 11, 24. **castrum commune** qua occasione extructum, I, 21, I, 11, 15, 3. III, 17, 6. 7. quid in iis juris ratione braxationis, I, 16, 3. **Feudum castri** quid, III, 21, 15.
- Castratores porcorum** an in Rep. momentum faciant, II, 3, 23. an filiorum ab opificiis excludantur, I, 15, 13.
- Castratio equorum** an ad jus foresti referenda, II, 3, 22.
- Cavalier-Parole**, quid, III, 5, 10. sqq.
- Caupo, Caupona.*
- Cauponibus** permittitur facultas pecunia metas redimendi, I, 17, 18. recepta ab iis restituenda, ib. 20. **caupones** in pagis, I, 11, 5. I, 16, c.
- Caupona** vulgares in pagis reperiuntur, I, 1, f. eminentes in urbibus, ib. 23. nobiles eas extruere possunt, I, 2, 8. **caupona** est terminus milliarius ad quem, I, 16, 13. ejus differentia inter diverforia, I, 17, 1. quatenus in vicis tolerantur, ib. 2. in iis observatur signorum affixio, I, 21, 21.
- Caupona hereditaria**, I, 16, 16. c.
- Caupona privilegiata**, I, 21, 6. an eas transerre liceat, I, 17, 3. q. an jure prohibendi gaudeant, ib. 17.
- Cauponaria** libertis Germanis relicta, I, 1, 18.
- Causa.*
- Ad **causas** mercatorum certi senatores deputantur, I, 14, 23. summariter ex peraguntur, ib. 26. 28. **causa** an differentiam inter contractus nominatos & innominatos constituat, III, 2, 26. 27. **feudalis** quæ, III, 11, 65.
- Causa debendi** in chirographo mercatoris non exprimenda, I, 14, 34.
- Cautio** evanescit comperta morte absentis, I, 27, 5. an eam constituat curator absentis, ib. 57. an vidua ad eam obligetur ratione dotalitii, II, 10, 20. sq.
- Cautela** in Jurisprudentia quid sint, III, 6, 1. 4. sq. an deceptiones, ib. 6. quæ abundantes, ib. 7. 8. 40. sq. quænam generales præcipuæ circa negotia cum aliis, ib. 9. seq. 16. seqq. cautela Politicæ & Juridicæ circa sponsalia ineunda, III, 7, 31. sqq.

- Census Romanus** quatuorplex, III, 23, 1. de prædio præstandus **reservativus** vel **fundarius**, ib. 2. quodnam jus hic censito tribuat, ib. 3. de pecunia præstandus **constitutivus** seu **confermativus**, ib. 4. ex Jure Canonico additus adhuc alius, ib. 5. qui vel redimibilis, ib. 6. vel irredimibilis, ib. 7. apud Germanos ejus varia genera, ib. 8. vel simplex, **Zins**, vel hereditarius, **Erb-Zins**, ib. 9. simplex vel **Pass-Zins**, ib. 10. vel a domino quovis tempore pro libitu relucendus, ib. 10. ex hoc venit promobilis, **Rutscher-Zins**, 11. **Census** hereditarius maxime affinis juri emphyteutico, ib. 12. non vero cum hoc confundendus, ib. 11. dominium utile tribuit, ib. 14. simplex saltem usum rei revocabilem, ib. 14. quare differentia genuina inter emphyteutica hodierna & **censitica bona** nunc in obscuro, ib. 15. an a jure **Census hereditarii** differat colonarium provinciale, **Sand-Siedel-Recht**, ib. 16. an conductio perpetua, **Erb-Pacht**, ib. 17. an Jus libellarium, ib. 18. cautela circa hunc contractum censiticum ineundum servanda, ib. 19.

- Census emigrationis**, vid. **Gabella**.
- Census hereditarius**, v. **Erb-Zins**.
- Census promobilis**, vid. **Rutscher-Zins**.
- Censuarium** quali dominio gaudeat, I, 23, 5. III, 23, 14.
- Censitica bona**, vid. **Bona**.
- Censiticum jus** an sit jus metallicum, II, 4, 32.
- Censualis contractus** an investituram admittat, I, 19, 4.
- Centi Obligkeit**, II, 3, 6.
- Cera rubra** uruntur nobiles, I, 2, 9.

Cerevisia.

- Cerevisia** olim in Germ. frequentissima fuit, I, 11, 8. eam minutim vendere possunt cauponæ hereditariæ, I, 16, 18. an etiam coctam, ib. 19. **cerevisia venali** certum pretium constituitur, ib. 30. ubi ejus mentio fiat, ib. 34. qui eam per dolia integra vendant, ib. 35.
- Cerevisia coctores** jurejurando constringuntur, I, 16, 27.
- Cerbus**, an hominem ei illigare justum, II, 1, 15.
- Chemnitzii** filii & mariti cognatas omnes excludunt, II, 15, 47.

- Chiographum*, an causa debendi in chiogra-
pho mercatoris exprimenda. I, 14, 34.
- Chirotheca regis* fuit lignum immunitatum. I,
14, 4.
- Christianus V Vilhelmus* Archiep. II, 5, 9.
- Chux Meyde* ubi obtinet. I, 6, 43. quotu-
plex. ib. h.
- Curmedialia bona* an ad feuda referenda. I,
6, 44.
- Cibaria*, *Mußtheil*, in quibus rebus confi-
stant. II, 17, 3. 4. 6. 8. 10. 13. 15. vid. *Mußtheil*.
- Cincia Lex* prohibebat acceptionem munerum
ob causam orandam. III, 4, 70. & donatio-
nes restringebat. III, 24, 1.
- Civis*, *Civitas*.
- Quis in urbe negotia civilia exercere possit. I,
11, 14. 15. *civis* pro receptione certam
summam solvit. ib. 17. quid. si contumax. ib.
18. *civis* in specie dicti qui. I, 12, 20. eorum mu-
nera. I, 13, 6. sq. 13. quo casu armorum usus
eis conceditur. ib. 9. 10. dispescuntur in cen-
turias. ib. 11. quid juris, si domicilium trans-
ferunt. I, 20, 26. sq. qui exigua feuda pos-
sident, ad quem clypeum referendi. I, 10, 37.
- Civitas*, ei pars metallifodinz concedi solet. II,
4, 22. des engern und weitem Ausschusses.
I, 8, 10.
- Civitates Scripffisassica*. I, 7, 38.
- Civitates Imperii* an postas instituunt. II, 1, 8. 9.
- Civitatis jus* an sola muri extructio tribuat, I,
11, 2. in quo consistat. ib. 3. cui loco non
impertiatur. ib. 4. eo concesso an jurisdictio
simul concessa. ib. 25. id denotat Weichbil-
dum. ib. 43. 44. quodnam spatium conceda-
tur ad id redimendum. 16. sq. an ejus impe-
tratio necesse sit immobilia acquirentibus. I,
12, 36.
- Clevisi* possidentes immobilia an sint immu-
nes ab oneribus. I, 13, 4. an a gabella. I, 20, 8.
an juris venandi capaces. II, 2, 66. sq. ad gera-
dam admittuntur. II, 14, 11. III, 15, 45. an
gewetram relinquunt & capiant. II, 14, 11.
- Clevenes*. I, 12, 19.
- Clevenburgeri* qui. I, 12, 18. 19.
- Cliens*. v. *Advocatus*.
- Clypeus*, nobilitum clypei quibus insigniis con-
spicui fuerint. I, 10, 11. non amplius usur-
pantur. II, 14, 5.
- Clypeus miliaris*. vid. *Zeer Schild*.
- Cognata* Geradam præcipuam habent. II, 14, 2.
III, 15, 13. 41. 49. Morgengabam quoque
defunctæ ex hereditate aliquando conse-
quuntur. II, 16, 28.
- Cognatus proximus* foaminæ olim Jure Saxoni-
co curator legitimus, absque ulla Magistra-
tus interventione. I, 27, 31. III, 4, 5.
- Collaterales* an & quando admittantur ad *Fen-
dum*. III, 21, 4. 30.
- Collegia*, an nobiles eam imponere possint. I, 6,
53. sq.
- Collegiandi modus*. I, 8, 5. perpetuus & unifor-
mis. I, 8, 6.
- Collegia Diocesana*. vid. *Kretsch Lade*.
- Collegiorum jus* tribuitur opificibus. I, 15, 3.
- Collegen-Schneider*. I, 15, 65.
- Colonarium provinciale Jus Land, Siedels
Recht*, an a jure census hereditarii differat.
III, 23, 16.
- Coloni* qui. I, 22, 5.
- Colonia Agripmensis*. I, 1, 14.
- Colonia* stapula pollet. I, 18, 14.
- Comes*, *Comitatus*.
- Comites* principalis dignitatis qui. I, 3, 7.
- Comes* apud prisicos Germ. superiori jurisdictio-
ni præerat. 1, 7, 42. jus hereditarium sibi ar-
rogarunt. ib. 44. *comites immediati*. I, 10,
26. quem clypeum teneant. ib. 36, 40.
- Comites palatini*. 1, 3, 7. an unio prolium coram
iis fieri possit. I, 25, 18. III, 15, 16. an in omni-
bus provinciis Germanicis facultate gaude-
ant arrogationes confirmandi. III, 9, 15.
- Comitatus* plures in præfecturas mutati. I, 7, 41.
XII. ad ducatum requirebantur. ib. quod-
nam quem nomen foreiti. ib. 46.
- Comitia provincialia*, an quilibet iis interesse
possit. I, 2, 52. quis in Saxonia in iis ad-
mittatur. I, 9, 18.
- Commendatio* pro mandato habetur inter mer-
catores. I, 14, 30.
- Commestibilia* *Mußtheil*. III, 27, 2. v. *Muß-
theil*.
- Commercium*, vid. *Mercatura*, quænam in com-
mercium venire possint, vel non. III, 3,
2. - 18.
- Commodatum*, an rei vindicatio in eo locum
habeat. II, 9, 4. sq.

- Communio** fixarum mater. III, 20, 17.
Communio bonorum inter conjuges quid operetur. III, 8, 19. quomodo ex ea conjuges sibi succedant. ib. 27. ex quo Jure ea sit. ib. 27.
Communio positiva quid. II, 10, 7.
Communio rerum, an jus optionis ad eam extendenda. II, 13, 20. an litium mater. III, 20, 17. an & in quo a societate differat. ib. 2. 4. 5.
Compagnien. I, 13, 11.
Concessio venationis ad certum tempus an differat a precario. II, 2, 36. saepe restringitur. ib. 59. 60.
Conciones funebres an in commercium veniant. III, 5, 18.
Concubinitus tolerantia quibusdam in locis unde. III, 1, 36. apud Romanos. III, 5, 25. sq. an apud hos turpitudine laboraverit. ib. 25. 26.
Concubitus quotuplicis generis apud Romanos, quod moralitatem respicit, reputatus. III, 5, 26.
Concubitus anticipatus Morgengabam non tribuit sponsae, si sponsus ante copulam sacerdotalem moriatur. III, 16, 21.
Concubitus praematurus an sponsalia imperfecta perficere recte dicatur. III, 7, 17. sq. quae Principis circa hoc leges ferendi potestas. ib. 19.
Conductus hodie omnibus praestatur. I, 14, 7.
Confessio ecclesiastica, & Absolutio an in commercium veniat. III, 5, 19.
Confirmatio conventualis. III, 12, 31.
Confraternitas vid. *Pacta*.
Conjuges an in portione statutaria jure hereditario vel singulari succedant. III, 16, 2. 3. an ipsis jus accrescendi competat. ib. 2. an renunciationem ejusdem portionis juramento confirmare ipsis necesse. ib. 4.
Consensus consanguineorum an necessarius in unione prolium. I, 25, 14. III, 15, 17. an liberorum uniuersorum. I, 25, 11. III, 15, 15. **consensus** in matrimonium liberorum ad quem extendatur. I, 26, 35. consensus agnatorum & domini Feudi an necessarius si in hoc Dotalitium constituatur. II, 18, 7. 15. 46. 47.
Consularii Principum galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19.
Consilium Imperii Anticum solum de causis Feudorum immediatorum cognoscit. III, 21, 67.
Consuetudo.
Consuetudines mercatorum iniquae tollendae. I, 14, 36. **consuetudo** opificum irrationabilis. I, 15, 71. c. an ea jus optionis tolli possit. II, 13, 10.
Consul.
Consules an ob oneribus exinantur. I, 13, 5. galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19. **consules** in oppidulis an a scultetis paganis differant. I, 11, 13.
Contractus.
Contractuum & pactorum differentia nulla nisi ex Jure Roman. III, 2, 14. 15. 16. 19. neque Synallagma quoddam jactitatum illam vere constituit. ib. 17. 18. unde ergo illa distinctio apud Romanos enata. ib. 19. 20. 21. primitus ex sola stipulatione actio data. ib. 21. postea consensuales, ib. 22. mox reales, & porro innominati contractus associati. ib. 23. 24. an pacta & contractus, nominati & innominati causa vere distincti. ib. 26. 27. unde ergo innominatorum a nominatis separatio. ib. 28. an dentur innominati irregulares. ib. 29. 30. literalis demum a Triboniano excogitatus. ib. 31. quasi-contractuum denominationem neque Justinianus quidem agnovit. ib. 37. an in iis fictio consensus recte fiat. ib. 38. 39. 40. c. 1; 16. quodnam ergo fundamentum eorum verum. ib. 41. quotuplices sint. ib. 42. Germani eas distinctiones nunquam agnoverunt, sed ex omni promisso serio & honesto temporibus antiquissimis actionem dederunt. III, 3, 13. 14. 15. 16. nec inter contractus innominatos, & pacta reciproca distinguunt. ib. 19. neque doctrina de contractibus realibus Juris Romani indigent. ib. 20. neque stipulationibus utuntur. 21. unde ipsis omnes contractus sunt consensuales. ib. 22. separatum contractum literalem etiam ignorant. ib. 23. quid de quasi-contractibus. ib. 24. quae commodissimum modo in certas classes contractus omnes & singuli redigantur. III, 3, 25. --- 45.
Contractuum rescissio ob laesionem, quae dimidium non excedit, quare apud nos denegetur. III, 1, 27.

Conventum provinciales.

Jus in iis comparandi potissima prerogativa. I, 8, 1. eorum materia. ib. 2. 3. an derogent juri eminenti Principis. ib. 6. quis ad eos convocet. ib. 7.

Conventio inter ordinem equestrem & urbes ratione juris braxandi. I, 16, c.

Convisia in vicis. I, 11, 11.

Convisium officiale. vid. *Wetter; Essen.*

Corium humanum in Anatomia detractum an sordida materia. I, 15, 70.

Corona cervina occupandi jus cui competat. II, 20, 70.

Corniculum. vid. *Post; Horn.*

Corpus exanime an extra commercium. III, 5, 3. an proprium quis suum Medicis ad Anatomiam in casum mortis vendere vel legare possit. ib. 4. 5. alienum ne quidem a cognatis vendi, Princeps tamen intervenire potest. ib. 6. jus cujusque in corpus proprium etiam post mortem superesse creditur. ib. 6. **Corporis vivi** hominis, ejusque membrorum singulorum an æstimatio e legibus & moribus German. III, 5, 14. sed an etiam commercium. ib. 14. 15. **Corpus** an ad libidinem restringendum alteri hodie, ut apud Romanos, concedere liceat. III, 5, 23. 24. 25.

Cossaten, Cossati qui. I, 5, 6. I, 22, 5.

Cotarii qui. I, 22, 5.

Courtesse; Gelder quid. I, 6, i.

Creditor, cui pignus perit, an jus crediti amittat. II, 9, 18.

Creuze, steinerne Creuze quid significant. I, 11, 45. seq.

Creuz; Säge. III, 21, 37.

Cronen; Steuer. vid. *Aurum coronarium.*

Cura, Curator.

Cura absentis an ex legibus Romanis derivanda. I, 27, 44. sq. conditionalem successionem involvit. ib. 46. an inhabiles admittantur ad eam. ib. 48. cur ea demandata, penes ejus heredes permaneat. ib. 53. quid si plures cognati. ib. 55. sq. **Curator absentis** an teneatur ad rationes reddendas. I, 27, 47. an alienare possit. ib. 57. quando cesset. 51. absentis redeunti bona cum fructibus restituit. ib. 58.

Cura maritalis olim absque confirmatione in

negotiis uxorum sufficit. I, 27, 14. an hodie sufficiat. I, 27, 9. 36. III, 4, 53. 54. 55. an absque mariti consensu facta alienatio uxoris valeat. I, 27, 35. III, 4, 53. 54. 55. an vero solus mariti consensus semper sufficiat. I, 27, 36. III, 4, 55.

Vid. Maritus.

Cura muliebris, ejus necessitas ex moribus gentium & legibus plurimorum populorum. I, 27, 1. sqq. III, 4, 37. sqq. veteri Jure Saxónico proximus fœminæ innuptæ cognatus, absque interventione magistratus, ejus fuit curator. I, 4, 31. III, 4, 52. an & quando fœmina simul comparere in judicio teneatur. I, 27, 6. sq. quas causas fœmina in judicio absque curatore agere possit. ib. 12, 18. sq. 23. III, 4, 40. 41. an mulier absque curatore obligetur. I, 27, 24. seq. III, 4, 43. sqq. vid. *Famina, cura muliebris* hodie in ludibrium abit. I, 27, 39. III, 4, 56. sq.

Curator in genere & in specie ubi constituatur. I, 27, 15. an jurare teneatur. I, 27, 16. b. an absque speciali consensu mulieris in judicio comparere possit. ib. 10. an conveniri ob damnum possit. ib. 37. III, 4, 56. an cogi ad consentiendum. I, 27, 39. III, 5, 56. an sit in ipso negotio consentire debeat. I, 27, 41. III, 4, 59. quo casu majorenibus constituatur? ib. 56. 60. an omnibus minoribus in Germania nunc detur. III, 4, 29. an vero etiam apud Romanos olim. ib. 26. sq.

Curatorium curatori ad legitimationem exhibetur. I, 27, 16. an in quacunque causa producendum sit. ib. 17.

Curia.

Curia VVitteb. & Lippensis fundatio. I, 7, 25. habent concurrentem jurisdictionem cum Cancellaria. ib. 12. quare instituta. 29. 30. in iis solis processus inhibitionum obtinet. ib. 33. **curia privilegiata**, I, 21, 6. an pace burgensi ipso jure gaudeant. ib. 20. 21.

Curfus publicus, Curfor.

Curfus cur publicus & ficalis dicatur. II, 1, 2. quis eos instituat. ib. quænam cum eo hodie comparanda. ib. 3. eum impedire non licet. ib. 31.

Curfor, cur iis non liceat arma gerere. II, 1, 16.

quis eorum damnum refarcire teneatur. ib. 17. 18. quznam eorum poena, si res creditas furripuerint. ib. 19. an res viatorum ad domum deferant. ib. 20. in alieno territorio comniculum inflare iis non licet. ib. 30.
Curforius equus, quznam moles iis imponenda, II, 1, 32.

D.

Dammum, quod Vafallus in expeditione sustinuit, an dominus refarcire teneatur. III, 21, 32. 33.

Dandi obligatio quando & cur in praestationem ejus, quod interest, resolvatur. III, 1, 25.

Daum; Ellen, II, 11, 18. b.

Decertiones an pro cautelis habenda. III, 6, 6.

Decima.

Decima quatenus ad pensiones referenda. I, 6, 17. sunt inventum cleri. ibid. 18. an. dentur aliae. ib. 19. 20. *decima secularis*. ib. 21. 22. *decima ecclesiastica* an in manus laicorum pervenerint. ib. 23. quotuplices. ib. 24. sq. 29 *decima* ex novalibus cui cedant. ib. 30. g. ex frumento & animalibus ubi offerenda. ib. 31. sq. an pro immobilibus habeantur. I, 19, 28. ex metallifodinis *decima* Principi relinquuntur. II, 4, 5. 6.

Decima detractus quid. I, 20, 17.

Decisio ex collegio JCrorum quando obtinuit. I, 4, 6.

Decretum magistratus, an eo curator absentis opus habeat. I, 27, 52. an necessarium in unione prolium I, 25, 10. II. 12. III, 15, 13. 14.

Decolor, an ei securitas concedenda. I, 14, 10.

Defensio privata ex more Germ. permilla fuit. I, 8, 16. III, 17, 6. 7.

Delicta.

In Delictis an consensus in poenam praesumendus. III, 2, 44. quaz proportio in eorum poena. ib. quid ergo circa hanc potius respiciendum. ib.

Deputat, *Fürstliches*, quid. III, 19, 9.

Desertio malitiosa conjugum unde causa divortiorum. III, 8, 9. 10.

Derelictio praesumpta, an acquisitio ex naufragiis ex ea derivanda. II, 6, 7.

Detractio.

Jus Detractionis adversus quos exerceatur. I,

20, 2. cui competat. ib. 3. 4. unde descendat. ib. 5. 6. quinquam ab eo immunes. ib. 8. seq. 12. in quibus rebus obtineat. ib. I. 12. ejus quantitas. ib. 16. 17. quid juris, si quis domicilium mutet. ib. 20. sq. ejus affine. ib. 32.

Dies anno adjectus quid Jure Longobardico & Germanico. III, 21, 27.

Dienstleste Manne qui. I, 10, 39.

Dissidationes quo tempore usitatae fuerint. I, 14, 7. I, 21, I. III, 17, 6.

Dignitas, earum praestantia. I, 2, 21. sq.

Diplomata a nobilibus. I, 2, 3. sq. iis familiae sibi prospexerunt. I, 12, 9.

Dippoldswalda ist eine Galt; Niederlage. II, 5, 32.

Diverforia. siehe *Wirthshäuser*.

Diviso quomodo inter masculum & foeminam fiat. II, 13, 9. quomodo inter duas foeminas. ibid. quid si frater ante eam moriatur. ib. 14. si uterque. 15. an contra eam L. 2. C. de resc. vend. locum habeat. ib. 19.

Divortiorum cause quznam sufficientes. III, 8, 8. 9. II.

Doctores juris.

Questionem movent nobilibus. I, 2, 20. galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19. *Doctores legentes* an senatui subjiciantur. I, 12, 33, 34 eorum frustranea disputatio. I, 9, 6.

Domicilii mutatio an detractum subsit. I, 20, 23. 26. seq.

Dominus, Dominium.

Domini quotuplices fuerint. I, 3, 8. *Domini liberi* qui. I, 10, 26. *domini pristini* an omne in servos jus abdicarint. I, 19, 23. *domino directo* mutato an laudemium solvatur. I, 23, 9.

Dominus Feudi an damnum, quod vafallus in expeditione sustinuit, refarcire teneatur. III, 21, 32. 33. an vicem reddere vafallo in omnibus teneatur. ib. 56. 57. an & ob feloniam jure domini directi excidat. ib. 58. sq. an ejus consensus in constitutione dotalicia a vafallo facta necessarius. II, 18, 15. 45.

Dominium immobilium an citra investituram transferri possit. I, 19, 5. 6. *dominium directum* an hodie omnibus effectibus desti-

tuatur. ib. 19. *utile* semper præsupponit laudemium. I, 23. 4. non minus in contractu superficiali, quam in emphyteutico transit. III, 22, 7. illud etiam cedit in casu hereditario. III, 23, 14. *dominii* effectus primarius quis. II, 9, 1. *dominium* quid. II, 10, 1. quænam ad ejus essentialia non pertineant. ib. 2. 3. 4. 5. 6. quomodo dividatur. ib. 7. 8. *dominii directi & utilis* conceptus unde. ib. 18. cur hi termini inventi. ib. 9. an retinendi. ib. 10. 11. in quibus contractibus *dominium utile* conspiciatur. ib. II. sqq. 28, 30, 32. III, 22, 7. c. 23, 14.

Donatio.

Hujus argumenti historia ex Lege Cincia. III, 24, 1. *Donatio* in dubio *inter vivos* facta præsumitur, licet mortis mentio facta. ib. 3. vel si quinque testes adhiberi, vel donator morbo laboret, vel morti propinquus sit. ib. 4. quando vero *mortis causa donatio* esse credatur. ib. 3. hæc potius cogitatione mortalitatis in genere, quam ob definitum periculum facta videtur. ib. 5. *donatio remuneratoria & simplex* quomodo differant, & an illa insinuatione opus habeat. ib. 6. *Cautela* circa donationem. ib. 7.

Donatio inter patrem & filium Jure Rom. nulla. I, 26, 15. an filius sine consensu patris donare possit. ib. 18. *Donatio* inter patrem & filium an hodie rata. I, 26, 42. seq. *Donatio* an licita Jure Germ. II, 11, 9. sq. *Donatio restricta* statutis. ib. 15. seq. 24. *Donatio mobilium* quibus ceremoniis competebar. ib. 18. seq. *Donatio m. c.* Germanis ignota erat. ib. 21. sq. *donatio* ab ægroto facta an valeat. ib. 23. 29. *donationis* prohibitio an differat a facultate retrahendi. ib. 28. *Donatio gerada* quomodo fieri debeat. II, 15, 61. sq. it. Heergewetz. ib. 59. ut & immobilium avitorum. III, 24, 8. *Donatio propter Nuptias* quid sit. II, 16, 8. c. 18, 55. quomodo a Morgengaba differat. II, 16, 8. ejus intuitu in Dotalitio usus dotis quadruplicatur. c. 18, 31. an & in quonam a Dotalitio differat. ib. 4. 6. 55. 57. 59. 60. 62. ea indistincte hodie petitur a viduis, licet dos adhuc supersit. ib. 55. secus ac Jure Ro-

mano. ib. etiam una cum dote quandoque præstanda est. ib. 57. quibus heredibus. 52. quo jure uxor ratione ejus gaudeat. 60. *Donatio inter conjuges* quousque liceat vel non. II, 15, 57. 59. 60. c. 17, 29. quomodo a Morgengaba differat. II, 16, 8.

Don gratit. I, 6, 1.

Dos, Mitgift.

An fœmina extraneo nubens de dote gabellam solvat. I, 20, 10. quale *dominium maritus* in ea habeat. II, 10, 14. *Mitgift* verlischt durch Leib & Gedinge. II, 18, 7. 35. 54. a fœminis tamen Illustribus in Saxonia una cum dotalitio capitur. ib. 35. 41. ejus illatio probanda, si dotalitium illud petatur. ib. 8, 22. quomodo id fiat. ib. 22. 42. eam etiam non promissam maritus eo respectu petere potest. ib. 43. imo & a patre filię divitis & jam antea dotatz. ib. quando ejus versio in feudum probanda vel non. ib. 45. 62. ad quos heredes revertatur. ib. 54.

Dotalia patta. v. Patta.

Dotalitium, Leib & Gedinge.

Leib & Gedinge unde dicatur. II, 18, 15. quomodo alias. ib. 1. 9. 16. 17. quæ ejus in Jure Saxonico descriptio. 3. 11. 25. 26. quomodo etiam viris quandoque Leib & Gedinge constituatur. ib. 7. quandoque idem est ac *Wrlind & Rauff*. ib. 20. *Dotalitium* succedit in locum dotis, huicque æquale constituitur. ib. 3. 7. 8. 26. 33. absorbet dotem, neque ergo cum ea simul peti potest. ib. 7. 54. nisi ab Illustribus personis in Saxonia. ib. 35, 41. vel si aliter conventum. ib. 7. dotis etiam jure fruitur. II, 10, 18. c. 18, 8. 34. 39. 60. an vero in concursu creditorum semper jure prælationis gaudeat. c. 18, 59. 60. 61. liberum est a metatis II, 18, 23. 24. constituendum regulariter in allodio. ib. 13. ex quo, etiam si non constitutum, præstandum. ib. 14. in feudo si constituatur, quid requiratur. ib. 15. 45. an ubique agnatorum consensus necessarius. ib. 7. 47. horam & domini consensus etiam præsumitur, si ipsis presentibus die nuptiali, ut fieri assolet, constitu-

stituat, ib. 19. an & quot testes ad ejus constitutionem necessarii. ib. 15. an in Episcopatibus constitui possit. ib. 18. in Saxonia duobus modis potest constitui, vel in prædio, vel in usuris. ib. 10. uxor tamen habet arbitrium eligendi. ib. 52. quando duplicatæ, & quando quadruplicatæ usuræ dentur. ib. 10, 31. quomodo posteriori casu computatio fiat. ib. 32. unde hi constituendi modi. ib. 44. quinam in aliis terris observentur. ib. 17. 30. 44. imprimis in Gallia & Anglia. ib. 50. 51. quid de fructibus, semine, decimis & functi dotalitii. 14. 28. cautela, ut loco dotis parva portio bonorum sumatur. ib. 33. an etiam secundus fœminæ, quæ jam hereditatæ, maritus, ipsi *Dotalitium* teneatur constituere. ib. 63. an debeatur denem Wittwen, die in der Haushaltung bleiben. ib. 27. an uxor luxuriose vivendo illo privetur. ib. 39. 48. non præstatur, nisi das Bett beschriften. ib. 49. & dos illata. ib. 8. 26. quomodo hæc illatio probanda. ib. 22. 42. quando versio in feudum præsumatur & quando probanda. ib. 15. 42. 45. quid si dos quidem promissa non vero illata. ib. 43. constitui tamen potest & debet, si etiam dos non illata. ib. 46. an vero, si dotalitium constitutum, dos autem non promissa, hæc præstanda. ib. 43. an in Saxonia Dotalitium semper dotem absorbeat. 54, 56. an successor in Feudo Dotalitium in eo constitutum semper præstare teneatur. 7. an & in quibus Dotalitium differat a Donatione propter Nuptias. ib. 4. 6. 55. 57. 59. 60. 62. quomodo ab Apanagiis. ib. 28. in quo a Morgengaba. II, 16, 25. an sit dominium utile. II, 10, 15. sqq. quo sensu ususfructus vocetur. ib. 16. 17. 21. an vindicatio competat ejus ratione. ib. 19. an vidua de eo caveat. ib. 20. sq. an in eo mutatio licita. ib. 23. an etiam laudemia comprehendat. ib. 24. an facultatem alienandi contineat. ib. 26. 27. ejus species etiam est die Verbesserung des Dotis. II, 18, 64.

Dotales servi qui. I, 22, 4.

Dorffs: Getrauch subditis prælegenda. I, 4, 26.

Dorffs: Richter. vid. *Scultetus.*

Dorffs: Schmiede. I, 11, 4.

Dorffs: Schneider. I, 11, 4. I, 1, 8.

Dorff: Strasse. II, 8, I. 4.

Dorffs: Strassen: Berechtigtheit quid. II, 8, 6. cui competat. ib. 7, 20.

Dresda, da ist eine Kreyß: Eade. II, 15, 58. filii omnes civici ordinis geradam capiunt præ cognatis. II, 15, 47.

Droit d'anbaine. II, 12, 3.

Druides, eorum officium. I, 1, a.

Dux, Ducatus.

Duces toti provincia præerant. I, 3, 7. usurpabant augustiora animalium signa. I, 10, 12. quem clypeum teneant. ib. 40.

Dux Luneburgicus electoratu excidit. I, 10, 34.

Ducatus, ad eum constituendum XII. comitatus requirebantur. I, 7, 41. sq. in iis comitis titulus paulatim abolicus. ib. 44.

Ducatus Anhalinus. I, 20, 16.

Ducatus Mecklenburgicus plenus hominibus propriis. I, 22, 11. testamenti factio ibi hominibus propriis denegatur. ib. 20.

Ducatus Württembergicus plenus hominibus propriis. I, 22, 11.

Durchzüge derer Soldaten, ab iis libera manent dotalitia Jure Saxonico. III, 18, 23. sq.

E.

Ebersteinensis comitatus. II, 11, 27.

Ecclesia.

An immunis a gabella. I, 20, 8. ei servi dotales in dotem concessi. I, 22, 4. ei partes metallifodinz conceduntur. II, 4, 22. *Ecclesia* in Germania olim Obstagia quoque celebrabant & præstabant. III, 12, 12. quænam quantitas laudemii in *ecclesiasticis bonis.* I, 23, 8. an *Ecclesiasticorum ministrorum* promotio hodie in commercium veniat. III, 5, 19. an vero crimen Simoniz eo extendendum. ib. 20, 21, f. V. *Mensa Ecclesia.*

Edele. I, 3, 8. 9. I, 10, 28.

Edele Herren. I, 2, 22. I, 3, 8.

Edelleute vocantur Turners: Genossen und Rittermäßige. I, 2, 2.

Edelgestein: Schneider. I, 15, a.

Ehestiftung. vid. *Pacta inter conjuges.*

Ehni quis. I, 9, 8.

Eingetrachte Gerade. s. *Secrete Genade* quando solum relinquitur. II, 15, 14. donari libere potest. ib. 61.

Eitel Mord cui competat. II, 3, 10.

Eigenes Lehner quis. II, 4, 35.

Eingefchneidel, *Supervita*, quid sit. II, 17, 17-46. Vid. *Supervita*. quid præterea denotet & dicatur. II, 17, 46. sq.

Einfindschafft. vid. *Unio prolium*.

Einlage. III, 12, 9.

Einquartierung derer Soldaten, insonderheit sind davon *Edeleute* freq. I, 2, 10. die *Leibgedinge* nach *Sachsen Recht*. III, 18, 23, seq.

Einrenten. III, 12.

Einrenten Recht. II, 21, 5.

Eiserner Brief, an contra instrumentum guarantiatum exceptionem tribuat. II, 19, 16.

Eisernes Vieh. II, 22, 4. 23. 25. 36. an iter immobilia referatur. ib. 21. 22. quomodo constituitur. ib. 4. 22. 23. quomodo in feudo. ib. 23. 24.

El-flores.

Ad quem clypeum referantur. I, 10, 34. an jus stipulæ absque eorum suffragio concedi possit. I, 18, 13. iis salinæ permittit. II, 5, 27. an eorum consensus ad Feuda Imperii majora concedenda, sine reliquorum Statuum concursu, Imperatori sufficiat. III, 18, 7. c. 21, 20.

Emancipatio.

Emancipatio quid jure Romano. III, 10, 1 quæ pacta eam comitari solita. ib. 2. quid patri inde emolumentum accedat. ib. 3. ea Germanis olim ignota. I, 26. 44. an & quatenus hodie in usu. ib. 53. 54. III, 10, 8. quænam hodie introducta. I, 26, 55. 56. III, 10, 7-10. an necessaria. III, 10, 9. 10. an judicialis non præstet. I, 26, 81. sq. 85. an liberi tacite emancipentur, si cum patre contrahant. ib. 46. 47. quid alias emancipationem tacitam hodie involvat. ib. 50. an cautelæ ad hoc locus, ut pater filii divitis, lucrum amplius captans, eum emancipet. III, 10, 4. sq. 7. quid de filii emancipati bonis profectiis. ib. 11. sqq.

Emigrationis census. vid. *Gabella*.

Eminentiores quinam Aristotelico conceptu. I, 3, 8.

Emphyteuta, Emphyteusis.

Emphyteuta an sine præscitu domini vendere possit. I, 19, 27. an utile dominium ei competat. II, 10, 12. in recognitionem domini directi canonem solvit. III, 22, 4.

Emphyteusis an investituram admittat. I, 19, 2. an ei jus metallicum annumerandum. II, 4, 26. sq. ad prædia rustica primum tantum pertinet. III, 22, 23. quare vero deis & urbana efficit. ib. 6. a vero hæc an superficie differat. ib. 7. amittitur emphyteusis, si canon non solvatur. ib. 4, 5.

Emphyteuticus Contractus in regno Lusitaniz. II, 10, 31. ejus hist. & origo &c. III, 22, 1. sq. differentia a contractu superficiario. ib. 2. sqq. quæ cautelæ circa illum adhibendæ, & quæ in illo expresse determinandæ. ib. 8. sqq.

Emphyteutica bona. vid. *Bona*.

Emporium.

Emporium & metropolis an specie differant. I, 11, 12. *emporia* an portubus instructa esse debeant. I, 18, 18. accessus ad ea liber esse debet. ib. 20, 21. *emporium* quid ib. 17. 18. sq. 22. 23.

Encania. vid. *Aichmessen*.

Episcopi, Episcopatus.

Episcopi sunt causa urbium German. I, 1, 13. 17. **Episcopus** bey den Canonicis auf hohen Stifftern. I, 9, 13. die gefürstet sind ad quem clypeum referantur. I, 10, 31.

Episcopatus, an & quomodo in ipsis Dotalitium constituitur. II, 18, 18.

Equites.

Equites marchionatus superioris Lusatiz. I, 2, 45. **equites religiosi** ceremoniis inaugurantur. I, 3, 17. an nobiles vasalli **equites** vocandi. ib. 18.

Equestres ludi. II, 5, 36.

Erben multoties dicuntur possessores rerum immobilium. III, 17, 2.

Erbs/Out. II, 11, 16.

Erbs und Gerichts Herr, Princeps dñs **Erbs und Gerichts Herr** ambt. lassis imperat. I,

7, 54

Xx

Erby

INDEX II.

Erbsherr alius, aliis *Gerichtes* & *Herr*. I, 19, 15.

Erbschmarr. I, 16, 16. 17. 18. 19.

Erbschuss domino fundi assignatur. II, 4. 12. ad impensis libera, ib. 22.

Erbslösung quid. II, 20, 1. 5. Vid. *Retrahtio*.

Erbspacht vulgo pro noxio habetur. II, 23, 17. an a censu hereditario differat ib.

Erbsregister subditis prælegendi. I, 4, 26.

Erbschoss. I, 13, 3.

Erbsverbrüderungen. Vid. *Pacto confraternitatis*.

Erbsvereinigungen quid. II, 11, 51. ad quodnam tendant. ib. 51.

Erbszins quid. III, 23, 7. 8. 12. sq.

Erbszins; *herr*. I, 4, 14.

Ernestus Archiepiscopus Thol Ordnungen tulit. II, 5, 9. ei quadrans scaturigium & lactagium cessis. ib. 12. 22.

Erz; *Hemter*. I, 2, 22.

Excoriator. vid. *Schinder*.

Excubia, extubias agens peculiani sanctimoniam monitus I, 13, 6.

Excussionis beneficium inter mercatores non obtinet I, 14, 30.

Executio, ea extorquetur gabella, I, 20, 19. *executionem paratam* tribuit *die Chestiftung*. II, 11, 45. III, 16, 12. V. *Guarendigium*.

Exhereditatio locum hodie habet, si liberi sine consensu parentum matrimonia ineant. I, 26, 36.

Exercitium religionis, si ob ejus defectum subditi migrant, an gabella præstanda. I, 20, 12.

Exercitia jaculatoria. v. *Humbrecht*; *Schlesien*.

Expectativus Fundi an magni momenti. III, 21, 15.

Expeditoria res. vid. *Heergewette*.

F.

Fachbaum. II, 7, 16.

Factorum præstatio quare nulla lege civili, sed tantum ejus quod interest, injungatur. III, 1, 29. sqq.

Factum tertii quomodo hodie promittatur, & quomodo apud Romanos olim. III, 5, 27.

Fachwendelchen. I, 10, 41. 42.

Fahrecht. II, 6, 5.

Fahrtweg. II, 8, 1.

Fahrtlösung. III, 21, 33.

Falcidia, legata ab ea libera an subfint gabel-
la. I, 20, 14.

Falls; *Bürger* qui. I, 12, 24.

Falsche Bürger qui. I, 12, 24.

Fama an oppignorari possit. III, 5, 10.

Familiarum conservationi pacta *Primogenitura* Majoratus & *Fideicommissa* multum profunt. III, 14, 9.

Feld; *Befehungen* olim uforgatz. I, 11, 1.

Feld; *Gang*. II, 16, 30.

Feld; *Marchen* quid. I, 4, b.

Feld; *Weg*. II, 8, 1.

Felonia quæ species, & an cucurbitario. III, 21, 54. an vero stuprum viduæ Domini illatum. ib. 55. an etiam quomodo & Dominus Feudi eam committat. ib. 58. sq. ib. 63. 64. sq.

Fera in forestis constituta an Principum dominio subfint. II, 2, 16. *ferarum* occisaram pena. ib. 17. *feras vulneratas* persequi licet. ib. 74. 75. *feras nocivas* an capere liceat. ib. 22. 27. sq.

Ferdinando. II, 11, 25.

Festivas. II, 2, 21.

Fendum.

Fendum quid. III, 21, 2. quotuplex. ib. 3. 4. sqq. an distinctio in *novum* & *antiquum* in Germania usum habeat. ib. 3, 4. H, 7, 2. *mobile* an & quodnam nobilitet. III, 21, 5. in quonam ejus nobilitas consistat. 6. *Fenda regalia* in Germania quæ & unde indivisibilia. 7. *oblata* & *emsa* an irregularia. 8. *quæ nata naturalia Feudi* illud in proprium faciant. 9. rem in feudum oblatam futurus olim dominus per annum & diem libere retinebat & usurpabat. ib. 10. oblatio illa quomodo fieri debeat. 11. *Fendum hereditarium mixtum* an detur 12. *Fenda injurata* unde 13 an in his fides pro remissa habenda. ib. 31. juramentum fidelitatis. 14. *Fendum castrense*; *castrum burgense*; *guardia* quid. 15. 16. *Fendum apertura*. 18. *Fendum pignoratitium* jure feudi non censetur. 18. *Fenda* regulariter acquirunt nobiles. I, 2, 24. eorum acquisitio an libera. ib. 52. eorum alienatio in-
burgen-

burgenses frustra impedita. ib. 53. rusticus an rem suam in *feudum* dare possit III, 21, 19. an & quænam bona ecclesiastica possint dari. ib. 21. an res incorporalis sine corporali. 22. jurisdictio indehnite in *feudum* data, an & superiorem comprehendat. 23. investitura abusiva quid operetur. 24. expectativa an magni momenti. 25. investitura quibus casibus renovanda. 26. pro vasallus & procurator vasalli quomodo differant. 29. testamentaria patris inter liberos disposita an recte de *feudo* fiat. 31. damnum, quod vasallus in expeditione sustinuit, an dominus refarcire teneatur. 32. 33. servitua *feudi* quoruplicita. 34. ejus species Adoha seu Hostentia. 35. quæ hujus quantitas. 40. 41. aurum coronarium ex *Feudo* præstandum quid. 44. 45. servitus an *Feudo* & quousque a vasallo imponi possit. 46. 47. quid *subfeudum*, & quando expirat. 50. cuinam subvasallus ad servitua feudalia obstrictus. 51. quid jus retrahendi vel revocandi *feudum* & quibusnam unum vel alterum detur. 52. 53. quænam sit feloniam, qua *feudum* amittatur. 54. 55. an dominus *feudi* vasallo in omnibus vicem reddere teneatur. 56. 57. an idem dominus ob feloniam in vasallum commissam jure domini directi excidat. 58. 59. 63. an & quando autem feloniam a domino committi dici possit 64. in *causis feudaliibus* quinam iudex. 65. 66. quodnam dominium vasallo in *feudo* competat II, 10 13. *fructus Feudi* quando denent Land: Erben, & quando denent Lehns Erben competant. II, 17, 1. c. 18, 28. laudemium ex *Feudo* quantum præstetur. I, 13, 8. *Feuda officii* non sunt transmissibilia. II, 1, 13. *Feudi* titulo etiam magistri postquam constituantur ib. 12. eodem titulo & jus salinarum ad privatos derivatur. II. 5, 35. an & jus metallicum. II, 4, 33. in *feudo* Germanicis ascendendum & collateralium nulla successio, nisi simultanea investitura obtinuerint. III. 21, 4, 30. *Feuda Imperii immediata* minora, quando aperiuntur, Imperatoris arbitrio subsunt. III, 21, 20. majora vero seu regalia imperio sunt reserv. III, 18,

6. c. 21, 20. an vero ad horum concessionem novam solum Principum Electorum, an Comitibus omnium statusum consensus requiratur. III, 18, 6. c. 21, 20. *Feuda regalia Germanica* an in dubio pro divisibilibus habenda. III, 14 4. c. 1, 7. in quibusnam & unde jus primogenituræ obtineat. c. 14 4. c. 21, 7. *Feuda nobilia* in Gallia & quibusdam Belgii Provinciis omnia sunt individua. c. 14, 5. *Feuda* fere ignorantur in Hispania. III, 14, 12.

Sever: Ordnung. I, II, 26.

Fidei & conciliandorum negotiorum fundamentum amor. III, 6, 9. 10.

Fideicommissum quid jure antiquo. III, 14, 16. & hodie valet. II, 11, 54 an in eo obligatio perfecta. III, 14, 17. juri potius profecto illa contraria erant. ib. 17. *Fideicommissa familiarum patris* an & quatenus cum illis conveniant. ib. 18. quomodo & ad quid hæc fiant. ib. 18. 19. quomodo interpretanda. ib. 19. 20. an, quæ ex pacto, & quæ ex ultima voluntate descendunt, in effectu invicem differant. ib. 22.

Fiducium filii an in officium admittendi. I, 15, 13.

Filium.

Filii adolescentes Germ. armis gerendis inhabiles erant. I, 26, a. *filium* cui acquirat. ib. 17. an donare possit. ib. 18. an testamentum facere permittent: patre. ib. 19. 20. an patrem cogere possit ad sumtus studiorum. ib. 48. quomodo emancipetur. ib. 75. III, 10, 7. invitus ex familia hodie non expellendus. III, 10, 7.

Filla minoræ ex patris potestate per nuptias exit. I, 26, 86.

Firma, concessio ad Firmam quid. III, 13, 11.

Finder, inventor metallifodina defecta vena nihil juris in ea habet. II, 4, 10. det esse *Finder* ist der erste Muster. ib. 11.

Feudum, ad eorum pacationem an Landassiorum votis dominus indigeat. I, 8, 4. 5.

Feudum Rhenanum ad destruenda castra Gancubica initium. III, 17, 7.

Femina.

Femina plurimarum gentium moribus perpetua

tuz tutela subjecta. III, 4, 37. licet ævo Justiniano inde recessum. ib. 39. apud Germanos veteres imprimis ad negotia civilia curatoribus opus habebant. ib. 38. medio ævo plurimum provinciarum legibus in judicialibus actibus hæc necessitas injuncta. I, 27, 1. 2. 4. III, 4, 40. sq. quæ ergo & extra Saxoniam semper præsumitur nec probanda. I, 27, 3. III, 4, 41. excipiuntur cause matrimoniales & criminales. I, 27, 12. excipiuntur etiam scemina illustres. ib. 5. tales actus judiciales sine curatore ab ipsis celebrati quousque pro nullis habeantur. III, 4, 42. circa actus extrajudiciales scemina in nupta sine curatore valide se obligant & bona sua quavis alienant. I, 27, 20. 21. 23. III, 4, 43. 44. exceptis in Saxoniam Electorali immobilibus & gerada. I, 27, 21. III, 4, 45. 46. debitores etiam data apocha ita liberari possunt. I, 27, 22. III, 4, 47. 48. ubicunque tamen locorum necessitas curatorum ipsis expresse injuncta, sine his ex contractu non obligantur. I, 27, 24. III, 4, 50. excepto mutuo accepto. I, 27, 25. III, 4, 50. ut & si scemina mercatrix, aut versio in ejus rem probata. III, 4, 50. I, 27, 25. 27. 28. vel si cognatus mulieris ipsi in ea assistat. I, 27, 30. III, 4, 50. aut ipsa alium, qui in ea adfuerit, statim sibi curatorem constituere petat. I, 27, 29. III, 4, 50. quid de cambio mulieris. I, 27, 25. III, 4, 50. quid de donatione. I, 27, 19. uxor nupta neque mobilia neque immobilia ad maritum illata absque hujus consensu alienare potest. I, 27, 32. III, 4, 53. neque se ad aliquid præstandum ita valide obligat. ib. exceptis æconomicis. I, 27, 33. III, 4, 54. quando vero mariti consensus non sufficiat. I, 27, 36. III, 4, 55. an scemina alium curatorem ad certum negotium petere possit, si prior consentire nolit. I, 27, 38. III, 4, 56. an si ex contractu curatoris auctoritate destituito lata restitutione in integrum opus habeat. I, 27, 60. III, 4, 58. an vero ex confirmato curatorem convenire possit. I, 27, 37. III, 4, 56. an consensus euratoris statim in ipso negotio requiratur. I, 27, 41. III, 4, 59. quid de scemina extranea in Saxoniam, & quid de Sa-

xonica alibi contrahente. I, 27, 42. III, 4, 60. scemina an possit esse curator absentis. I, 27, 48. scemina olim in Germania obstagia quoque celebrabant & præstabant. III, 12, 11. petegrina nubens in gabellam solvat. I, 20, 10. *scemina emigrantes Halenses*. ib. 32. *Halensibus*. ib. libera homini proprio nubens sit serva. I, 22, 19. per nuptias ex parentum potestate exit. I, 26, 67. sceminarum pubertas quem in causis delictorum terminum habeat. III, 4, 11.

Fontes salinae. vid. *Salinae*.

Fora an pace burgens gaudeant. I, 21, 20. 21. *forum privilegiatum*. ib. 6.

Forst, Foresta.

Wie weit der Forst gehet. II, 2, 68. *forstarum* trium mentio. ib. 5. *forsti jus* quid. II, 3, 3. ejus capita. ib. 4. an differat a jurisdictione forestalis. ib. 5. an a jure vendandi. ib. 1. quid comprehendat. ib. 6. sq. 22. an castratio equorum ad id pertineat. ib. 22. quibus modis acquiratur. ib. 24. quando in feuda dari coeperit. II, 2, 2. pro eo in dubio præsumendum. ib. 11. an ejus confusio ex persecutione ferri metuenda. ib. 75.

Forstzaber. II, 3, 12.

Forstzwechte. II, 3, 18.

Forstzwechtes Haus. II, 3, 17.

Forestalis jurisdictio & jus forestæ an differant. II, 3, 5.

Forstmeister. II, 3, 18.

Forstliche Obsteigkelt. II, 3, 1.

Forestalis præfectus remunerat ungulas accipitrum. II, 3, 23. ei cadavera luporum exhibenda. ib. 27.

Forstbäulen. II, 3, 21.

Fortalitia, an jus civitatis ad ea extensum. I, 11, 24. an portæ eorum postis aperiantur. II, 1, 33.

Franco. vid. *Litera*.

Francofurtum ad Manum, ejus patricii. I, 12, 11. 12. stationes exponit. I, 14, 8. emporiorum compendium est. I, 18, 19. ibi decima detrahens obinet. I, 20, 17.

Franlein Steuer quando præstetur. I, 6, 50. 52. 46.

Fretter quis. I, 15, 64.

Freye

Freye. I, 3, 8.
Freyherrn. I, 2, 22. I, 3, 8. I, 10, 27.
Freyherrn Manne. I, 10, 31.
Freyhäuser. I, 19, 24.
Freybett. I, 21, 24.
Freymeister. I, 15, 54.
Freyer Pörsch. vid. Pörsch.
Freye Recht quid. I, 6, 45.
Freysprechen. I, 15, 17. 18.
Friberga, ibi est arca dioecesana. I, 15, 58.
Friberga in VVetteravria quatuor nundinis quotannis gaudet. I, 18, 15.
Friedbergensis arcis Ganerbinatus, an inter Status Imperii locum, & in Comitibus votum obtinere debeat, aut jam obtineat. III, 17, 12.
Fridericus I. II, 2, 7.
Frißl qui. I, 22, 5.
Frohne quid. I, 5, 2.
Frohnen quid. I, 5, 3.
Frohne Bothe quis. I, 5, 2.
Frohne Dienste quid. I, 5, 7. quoduplices. ibi 4. rem rusticam respiciunt. ibi 7.
Frohne Faste. I, 5, 2.
Frohne Feste. I, 5, 2.
Frohne Lechnam unde. I, 5, 2.
Frußus Feudi quando. denen Land Erben, & quando. denen Lehn Erben cedant II, 17, 3. c. 18, 28.
Fürsten Renter. I, 2, 22.
Fürstl. Unterhalt, Deputat oder Abfindung, Apanagium, Abtheilung vero Paragium significat, III, 18, 9. II.
Furtum, ejus poena in venationis temeratoribus. II, 2, 16. *furti molinarii* poena. II, 7, 43.

G.

Gabella.

A quo praestetur. I, 20, 1. cui competat. ibi 3. 4. unde descendat. ibi 5. 6. magistratus invicem cedunt. ibi 7. qui eximantur ab ea. ibi 8. sq. 12. cui detrahatur. ibi 13. 14. de quibus bonis praestetur. ibi 15. ejus quantitas. 16. 17. in quam moneta pendatur. ibi 18. sponte non praestita extorquetur. ibi 19. ejus jus & quantitas probandum. ibi 20. quo casu praestanda. ibi 22. 23.

Galea.

Galea coriacea caput tegendi mos. I, 10, 3. ejus

ornamentum. ibi 4. **Galea aperta seu clairata** nobilibus tribuitur. I, 10, 19.
Gallia, ibi jus albinagii frequentatur. II, 12, 3.
Galliarum rex monopolium salis exerceat. II, 5, 33. ibi omnia Feuda nobilia sunt indivisa. III, 14, 5.
Galli, eorum quatuor genera. I, 1, 2.
Galli quid pro Dotalitio foeminae constituant. II, 18, 50.
Galli, Gallina praestantur a rusticis. I, 6, 5. **gallina** ratione praediorum praestitae an praesumptionem laudemii inferant. ibi 6.
Gan quid significet. III, 17, 7.
Gand quid in aliquibus Germaniae provincis appellatur. III, 17, 7.
Ganerbiti vox Germanica, assigem in Erbo. III, 17, 1. ii qui sint. ibi 1. 2. appellantur Burgsmänner; unde ibi 5. an in omnia defuncti loci bona succedant. ibi 4.

Ganerbinatus.

Ganerbinatus quid. III, 17, 3. dicitur Burg Friede; unde II, 21, 2. III, 17, 5. an etiam ad alia, praeter rem Ganerbicam, & ad omnia defuncti loci bona, extendi possit. II, II, 53. III, 17, 4. quibus modis constituatur. III, 17, 10. 11. sq. an & hodie Ganerbinatus exempli in Germania superstit. ibi 9. 11. 12. 13. cessant quoad emolumenta defensionis, non vero successionis ibi 8. quomodo adhuc noviter constitui possint hodie. III, 17, 10. II.
Ganerbinatus castri Friedbergensis an inter Status Imperii locum & suffragium comitiale obtinere debeat, & utrum jam obtineant. ibi 12.

Ganerbinatus pacta quando, quae occasione & quo fine in Germania coeperint. II, 11, 53. III, 17, 7. ad pacem perpetuam firmandam primum inita. I, 21, 3. II. successionem etiam in castro ea propter restricto sociis, cum jure accrescendi, altero sine descendentibus extincto, tribuebant. II, 11, 53. III, 17, 2. an sine principis consensu celebrari poterint. I, 11, 13. quae ex causa postea, & quo tempore illa pacta frustretur. III, 18, 7. quare hodie otiosa & frustranea videntur. ibi. hinc jam in Saxonia, Marchia &c. nullum eorum vestigium. ibi 8. eorum reliquiae tamen in

Franconia & provinciis eidem vicinis repertiuntur. II, 11, 53. quia imo multa eorum exempla hodierna proferri possunt. III, 17, 9. 12. 13.

Ganerbica castra qua ex causa, quo tempore & a quibus destructa. III, 17, 7. an & singula semper cum causae cognitione debita. ib. 7.

Gassidit qui. I, 22, 5.

Gasthäuser, Gasthåse. vid. Wåchs Häuser.

Sathen. I, 6, b.

Gebuhrts; Brief cyro producere tenetur, I, 15, 12.

Gegen Vermåchtniß. II, 18, 54.

Gehõffte Speise. III, 17, 22.

Geld; Pacht a rusticis praestatur, I, 6, 3.

Geliste quid. II, 8, 12. an deficit. ib. 12.

Gemachte Kåthe. II, 22, 23.

Gemelli, quis inter eos pro primogenito habeatur. II, 13, 16. sq.

Georgius II. Elect. Sax. I, 2, 54.

Gerade, Gerada.

Cujus Juris sit *Gerada*. II, 15, 1. 3. an incerti & imperfecti. ib. 2. quibus in provinciis obtineat vel non, & in quibus denuo abrogata: ib. 3. sine *Gerade* macht vid. ungerades. ib. 4. quae ejus ex Jure Anglicano derivatio & descriptio. ib. 7. eam feminae cognatae praecipuam capiunt. II, 14, 2. c. 15, 43. 41. 49. sed aliquando & viri. I, 27, 11. II, 15, 44. 45. 47. 48. imprimis Clorici. I, 27, 11. III, 15, 44. an vero & studiosi Theologiae. ib. 44. pro ea alias masculis heredibus in solatium venit *das Heergetvette*. II, 15, 50. haec vero res expeditorum illas utiles hodie minime omnium exaquant. II, 15, 5. inter quas personas *Gerada* tantum obtineat. c. 15, 8. an inter omnes urbium incolas. ib. 53. quoniam personae eam capere possint. ib. 13, 41. an mulieres geronicae, *Lejareth; Weiber*. ib. 22. an & quomodo spuria. ib. 43. sq. an omnes nepotes & avia. ib. 44. an & quomodo soror extranea. ib. 5. 6. quis ordo successione in eadem. ibid. 11. 13. 15. 18. 42. 45. quid potentibus probandum. ibid. 21. quid alias ad ejus constitutionem requiratur. ib. 20. 39. 60. quid sit *volle Gerade*, quid *Wiß; sel Gerade*. ib. 11. 42. 43. quae res lingu-

ae ad priorem pertineant vel non, ib. 14. sq. a posteriori mariti quibusdam in locis cognatas excludunt. ib. 47. quibus & quousque Lipsiae & aliis in locis *die Niffel Gerade* debeatur. ibid. 12. quando alias *die eingebrachte Gerade* solum debeatur. ibid. 14. quid ex hac marito detrahendum. ib. 17. *ridua* nobilis quomodo in Saxonia *Gerada* capiat. ib. 9. 10. illa praecipuis quid praecipuum accipiat. ib. 38. quomodo *Gerada* & contra quasnam personas praescribi possit. ib. 16. an & quomodo alienari possit. I, 27, 21. II, 15, 55. 58. 61. sq. III, 4, 45. an & quomodo in maritum transferri. ib. 56. seq. antititulo singulari relinquatur. II, 14, 13. an ejus donatio absque curatore coram Notario fieri possit. I, 27, 22. III, 4, 46. quid de *Gerada* oppignorata. II, 15, 63. 65. 66. quid de debitis pro ea acquirenda & ejus ratione contractis. ib. 64. 67. 68. quid concursu creditorum moto de ea in Lusatia superiori fiat. ib. 26. quisnam deficientibus cognatis eam capiat. ib. 69. 70.

Geranium.

Geranium quid. I, 18, 3. *jus geranii* an ad rogalia pertineat. ib. 1. *jus geranii* & *stapula* quomodo differant. ib. 2. quid. ib. 3. quid inferat. ib. 4. juri vestigialium annexum est. ib. 6. 7.

Gerichte.

Gerichte sind mit *Edelleuten zu besetzen*. I, 2, 5. sub nomine *der Gerichte* an jurisdictio criminalis veniat. I, 4, 7. 8. 9.

Gerichts; Band, besetzte Gerichts; Band. I, 4, 15.

Gerichts; Essen praebet subditi. I, 4, 27.

Gerichts; Frohn quis? I, 5, 2.

Gerichts; Herr und Erb; Herr an alius? I, 4, 14. I, 19, 15.

Gerichts; Verwalter, *Actuario* & *administratore* olim nemo indigebat. I, 4, 16. quare *administrator* constituendus? 17. obstringitur juramento. 18. a. duplicem personam sustinet. 19. qualis eruditio in illo requiratur. ib. 21. an *Notarius* sit. 22. an ejus praesentia necessaria. 23. ejus officium. ib.

ib. 24. seq. an pro arbitrio dimitti possit. ib. 29.

Germania, Germani.

An in *Germania* ante Carolum M. urbes fuerint. I, 1, 3. qua occasione urbibus repleta. ib. 16. in *Germania magna* nullæ urbes fuerunt. I, n, 8. *Germania superioris* patricii I, 12, 15. an *Germania* servos habuerit. I, 22, 1. sq. quis ejus status hodiernus. I, 1, 2. quando servitus in ea desinerit. I, 22, 1. sq. *Germani* pificis. temporibus. vel liberi vel servi erant. I, 1, 1. venationi ac rei militari incumbentes. ib. 9. 10. b. penes peditem *Germanum* plurimum roboris. c. 3. 14. eorum judices. c. 7, 42. nudi pugnabant. c. 10, 1. eorum figura & amictus. ib. 2. 3. seq. insignia. 8. juris publici studiosi. ib. 33. mercatura plane abstinebant. c. 14, 1. eis pensationes annuæ consuetæ. c. 16, 2. an adoptio apud eos frequens fuerit. c. 25, 5, 6. eos ad nuptias invitare non erat opus. c. 26, 26. apud eos seza juvenum Venus. III, 4, 20. inter pubertatem & majorennitatem discrimen non observabant. ib. 10. ad jus naturæ accedebant I, 26, 28. prerogativa patris præ matre apud eos perstitit. ib. 29. eorum mosibus venatio libera fuit. II, 2, 3. 7. seq. an origo deus *Stands* Rechts iis tribuenda. c. 6. 4. donationes m. c. & testamenta iis fuerint ignota. c. 11, 21. 22. an fexus rationem habuerint in successione. c. 14, 1. 2. inter pacta & contractus nunquam distinctionem agnoverunt. III, 3, 13. 14. 15. 16. potius omne promissum serium & honestum servandum esse, & actionem inde competere, omni tempore crediderunt. ib. 13. 14. an & quali stipulatione olim usi fuerint. ib. 21. famam valide obligari posse, olim crediderunt. III, 5, 10. *Germanica Feuda Regalia* an & quæ individua. III, 14, 4. quid in dubio præsumatur. ib. 4.

Germanicum jus, quamnam pacta hoc jure voluerint. I, 21, 14. III, 3, 13. 14. hoc jure licuis propria voluntate servum fieri. I, 21, 23. c. 22, 6. III, 11, 5. an licentia vendendi liberos hoc jure comprobata. I, 22, 11. quid obtinuerit ratione patris potestatis. ib. 26. III,

10, 5. sqq. 8. an donatio inter patrem & filium rata sit. ib. 42. seq. quid de jure postorum moris. II, 1, 2. 3. hoc jure vindicatio restricta est. c. 9, 2. seq. alienatio restricta c. 11, 2. successio ascendendum & collateralium in Feudo denegata, nisi si simultaneam inventuram obtinuerint. III, 21, 4. 30. unitatis hæditio inter patrem & filium ignota. III, 4, 63. c. 10, 13. scripturæ a partibus subscriptæ, ut instrumento garantigato celerrima executio tributa. III, 16, 12. unio prolium olim admodum frequentata I, 25, 6. III, 15, 8. 11. mandata manutentia ob possessionem data. III, 2, 6.

Geschlechte, erbare Geschlechte. I, 12, 13.

Geschenke apud opifices. I, 15, 19.

Geselle, gemachter Geselle. I, 15, 41. *zum*

Gesellen sprechen. ib. 18, 19.

vid. *Boetus.*

Gesellschafter quis. II, 4, 21.

Gewehr, mit Oberr und Unter Gewehr. I, 11, 17.

Gewerb, Schoss de quo præstat. I, 13, 3.

Gewercken qui. II, 4, 21.

Gladii gestatio an civibus competat. I, 13, 12.

Glâß quid. I, 6, 36.

Glevenner qui. I, 12, 18.

Grade olim donum significavit. I, 24, 1.

Graden Jagten. II, 2, 34.

Graden Messer. I, 15, 53.

Goldammer. II, 5, 3.

Gottes Pfennig. II, 21, 10.

Grafones varii generis erant. I, 3, 8.

Grafen. I, 8, 8.

Grängen Beziehung. I, 4, 28.

Grund graben. I, 5, 11.

Grundruhr Recht quid. II, 6, 5.

Grundstück. I, 19, 10. *Grundstück.* III, 22, 4.

Guardia Feudum quid. III, 21, 15. sq.

Guarentigium.

Guarentigium vocabulum Longobardicum esse dicitur. II, 19, 7. Italis significat securitatem, firmitatem. ib. 1. 2. 7. ex lingua Germanica derivatum. ib. 14. dicitur *versetzte Brieff und Siegel.* ib. 13. *Clausula guarantigii.* ib. 1. *Instrumentum guarantigatum* paratam executionem habet. ib. 1. etiam quoad

I N D E X II.

- quoad ea quæ tacite & indirecte in eo continentur. ib. 3. 4. vim rei iudicatae continet. ib. 8. an contra illud locus appellati. ib. 9. an & cui exceptioni. ib. 15. 21. an moratorio, *usum* Brieſe. ib. 16. an debitor ſemper citandus. ib. 11. 12. quid vero illud debeat in ſe continere. ib. 3. 19. vim garantigii non habet, ſi cauſam debendi ſpecialeſ non exprimat, ſed indeterminatam. ib. 3. 23. nec ſi dies ſolutionis non determinatus ib. 22. nec ſi ad aliud inſtrumentum ſe referat. ib. 25. neque ſi à debitore non ſubſcriptum. ib. 26. ſubſignationem tamen non requirit. ib. neque imperſonalis obligatio illam vim habet. ib. 24. quomodo tacite & indirecte debitum in eo poſſit conſtitui. ib. 20. inſtrumentum publicum licet clauſulam garantigii non contineat, ejus vim tamen habet. ib. 5. 29. idem dicendum von den *vidimirten Abſchufften aus denen Rathes Büchern, Protocollen.* ib. 29. Inſtrumenta inter mercatores confeſta inter eosdem quoque hoc jure gaudent. ib. 27. nec minds pacta ſucceſſoria. III, 16, 12.
- Guelpherbitanus** Ducatus an jus Gerade ad huc agnoſcat. II, 15, 4.
- Gäther** verhunderſten quid I, 20, 16.
- Guths; Herrn** qui. II, 5, 10.
- Gutjahr.** II, 5, 6. II.
- Gülde.** ſiehe *Geld; Pacht.*
- Gülten** qui. I, 22, 5.
- Gyſus** an decimæ ſubjaceat. II, 4, 5.
- H.
- Haberſtolzſtine.** II, 12, 31.
- Hackeborn.** II, 5, 6. II.
- Hadrianns** curſum publicum fecit ſiſcalem. II, 1, 2.
- Haesh, Haſh** quid. II, 12, f.
- Hagen** cui competat. II, 3, 2. 19.
- Hagens; Hölzer.** II, 12, d. e.
- Hageſtollii, Hageſtolzen, Haversſtolzen.**
- Qui. II, 12, 21. 23. d. e. 24. quot anni in iis requirantur. ib. 26. 27. ſufficit modo. quis cælibatum profeſſus. ib. 28. an vidui eis accenſendi. ib. 29. & foemioz. 30. qui ob vitium a conjugio abſtinent, non ſunt hageſtollii. ib. 34.
- Hageſtolzen; Recht** unde. II, 12, 22. quid. 25. an ad foeminas extendendum. 30. quænam bona auferantur. 32. ſq.
- Halbbauern** qui. I, 5, b.
- Halſſter, an die Halſſter oder Hand vertheſſen.** III, 12, 31.
- Halle in Sachſen.** I, 20, 32. II, 5, 3. ibidem filii & mariti omnes cognatas excludunt. II, 15, 47.
- Halle in Oeſterreich** &c. II, 5, 2.
- Hallorum** unde orti. II, 5, 6.
- Haltritt** quid. II, 8, 13.
- Hamburgum**, an liberi jure civitatis patris ibi fruantur. I, II, 21. pollet ſcapula. c. 18, 14. ejus potentia unde. ib. 23. ib. foeminae extra territorium nubentes ſucceſſione excidunt. I, 20, 32.
- Hand, an die Hand vertheſſen** quid III, 12, 31. ea conſuetudo abrogata in Saxonia. ib. 31.
- Hand muß Hand wahren.** II, 9, 2. III, 1, 1. unde is rigor. III, 1, 27.
- Hand; Strohn** quid. I, 5, 4. qui præſtet. 6.
- Hand; Geldbrieff** quid. III, 3, 21.
- Handgegebene Treue.** III, 3, 21.
- Hand; Lohn.** vid. *Lehnhand.*
- Handmahl** betreiſen. I, 9, 19.
- Handſchlag vor Gericht und bey Trauungen** unde. III, 3, 21.
- Handwerker.** vid. *Opifices.*
- Handſetzen.** I, 11, 42.
- Hanſeatice ſocietate** regibus formidabilis fuit. I, 14, 20.
- Hanſeatice urbes.** I, 12, 1.
- Haſta** plena hominibus propriis. I, 22, 11. quid ibidem ſolida. *Wehrung.* II, 22, 34. 35. ſq.
- Haſta** non amplius ulurpantur. II, 14, 5.
- Haver.** I, 6. d.
- Haupt; Recht** quid. I, 6, 36. 40.
- Haupt; Salz; Caſſe.** II, 5, 32.
- Hauß; Fried.** I, 21, 24.
- Haußſteter** qui. I, 15, 64.
- Häuſler.** I, 5, 6. 7.
- Hauning der jungen Gebirge.** II, 3, 14.
- Häym** quid. II, 12, e.
- Häy; ſtreyen** unde. II, 12, f.
- Hed; ſtät.** I, 17, 5.

Heergräthe, Heergewette.

Quenam *res expeditoria* vocentur. II, 14, 3. hodie ludibrio habentur. ib. 4, 5. an instrumenta bellica sub iis comprehendantur ib. 5, 7. quibus debeantur. ib. 9. seq. quid senior præcipuum habeat ex eis. ib. 12. testamento mutari non possunt. ib. 13. tempus mortis in iis respicitur. ib. 14. quando præscribantur. ib. 15. sq. an cognati admittantur. 17. 18. masculus eas relinquit. ib. 19. quomodo eas maritus uxori donet. II, 15, 59.

Heerschild.

Das freygeborne Kind behält seines Vaters Heerschild. I, 9, 20. *septem heerschildi* quibus tribuantur. I, 10, 22. sq. Heerschild hebt an dem Ringe an, und endet sich an dem lebenden Schild. ib. 30.

Heer/Steuer quid. III, 21, 39.

Heer/Strasse. II, 8, 1.

Hege/Säulen. II, 3, 21.

Heiden, in den Heiden ist den wilden Thieren Friede gewürcket. II, 2, 22.

Heimbürge. vid. *Sculctum*.

Helm.

Von alters her ererbten Helm auflegen. I, 9, 12. ungeschlossener Helm. ib. b. ein offener Helm nobilibus tribuitur. ib. 19, b.

Helkeis quid sit die Wagen, quisque huius usus. III, 12, 31.

Henckliche Gold- und Schau/ Stücken an ad geradam pertineant. III, 15, 5.

Henne.

Die Henne trägt das Hand/Lohn auf dem Schwange. I, 6, 6. I, 23. 1. keine Henne fliegt über die Meuren. I, 6, 7. I, 11, 6.

Hennebergicus Comitatus. I, 26, 37.

Henricus Auceps an burgenfes nobilium ordini adscriperit. I, 12, 2.

Henricus IV. an ab ejus ævo origo pfallburgeorum. I, 12, 29.

Henricus V. an burgenfes liberos esse voluerit. I, 19, 21. 22.

Henricus VI. ejus privilegium. I, 12, 17.

Herberge, olim Albergaria seu Albergarice. III, 21, 17.

Heres.

Hereditum vocabulum an de foliis descendenti-

bns alienantis exaudiendum. II, 11, 8. multoties etiam designat dominum rei immobilis. II, 17, 2. an inter tres pluresve heredes jus optionis obtineat. II, 13, 3. seq.

Hereditas, in ea jus detractionis obtinet. I, 20, 11, hereditatis petitio conventionalis datur in unione prolium. I, 25, 21. an renunciatio hereditatis judicialiter fiat. 26, 65.

Hereditaria Pacta. V. Pacta.

Herren. I, 2, 22. I, 3, 8.

Herren/Gefälle cui præstentur. I, 13, 2.

Hierologia. V. Benedictio Sacerdotalis.

Himmel/Wagen mit dem Zuge und Besen ge ad geradam vidua nobilis Saxonice pertinet. II, 15, 48.

Hintersattler, Hintersiedler qui. I, 5, 6.

Hintersaffen. I, 5, 6.

Hirten/Meister. II, 22, 33.

Hispania, quinam nobiles in ea ad ordinem militarem admittantur. I, 9, 17. quid, & unde ib. Majoratus. III, 14, 12. ibi fouda plerumque ignorantur. ib. 12.

Hochzeit Bier. I, 16, 31.

Hochzeit/Geschenk vidua nobilis illata bona repetens pro dimidia capit. II, 15, 9.

Hof/Gerichte. I, 7, 33.

vid. *Curia*.

Hoff/Speiß. II, 17, 22.

Holfatis obstagia, quæ legibus Imperii publicis abrogata, per alias adhuc reserv. III, 12, 20.

Holzhaeker. I, 25, 35. 36.

Homagium præstare cogitur civis, I, 11, 17. an illud primogenitus inter fratres Principes seu Comites a reliquis unquam exigere possit. III, 19, 21.

Homines proprii.

Præstatio der Leib/Hüner an indicium hominis proprii. I, 5, 7. an revera liberi sint. I, 22, 1, 3. III, 11, 7. sqq. an servis Romanis æquiparandi. III, 11, 7. in quibus locis hodie sint. ib. I, 22, 11. 12. alienari possunt. ib. 14, & vindicari. ib. 15. sine consensu domini matrimonium inire nequeunt. ib. 17. quomodo fiant? ib. 18. die Pufft machst leibeigen, in terris, ubi jus Wildfangiatus obtinet. III, 11, 6. testimonii jus & testamenti factio iis denegatur. I, 22, 20. quomodo alienare possint.

Ent. II, 11, 27. an æque ac servi Romani dominis acquirant. III, 11, 8, eorum manumissio hodie frequentissima. ib. 2. an vero domini exinde lucrentur aliquid. ib. 9. an cum iis simul eorum uxores manumissa censeantur. ib. 10. an vero & parentes, fratres ib. 10. quando tacita eorum manumissio presumatur, ib. 11.

Hominiū quid. III, 21, 14.

Homo quis. III, 21, 14.

Hosen, Kdche qui. I, 15, 67.

Hospitia publica, Hospes, v. Wirths, Zauser.

Hofe seu **Hofis** verus vocabulum Germanicum III, 12, 1. 2. c. 21, 37. an exercitum aut bellicam expeditionem significet. c. 11, 7. c. 21, 38. an comitem seu adiutorem. c. 21, 38. an potius quamcunque securitatis præstationem, sive in custodia, s. comitatus s. obsidis præstatione, s. proprii corporis oppignoratione consistat. c. 11, 2. c. 21, 33. inde venit obstagium. c. 11, 2. seq. ut & **Hofenditiz.** c. 21, 37. Hofem facere quid fuerit. c. 11, 3. 4.

Hofenditiz unde dicitur an quasi quis den **Dienst**, an quasi **Dienst**, an ab hostiando. III, 21, 27. an vero potius a voce Germ. **Hofe.** c. 11, 4. c. 21, 37. vocatur & **Heers, Steus, er, Reise, Geld, Fahrt, Edlung.** III, 21, 39. quid ergo sit. ib. 39. quæ ejus quantitas. ib. 40. seq.

Zufe, Mansum, wie viel Zufen zur Pferdes Frohne gehören. I, 5, 5. a. III, 11, 9.

Zufuer quis. I, 5, 5. III, 11, 9.

Zunde zu fuitteln. II, 3, 16. **Zunds, Zaber** zu fordern cui competat. ib. 11.

Hypotheca an constitui possit a magistro postarum absque consensu Principis. II, 1, 11. consensus in *oppignorationem* feudorum ex cancellaria requirendus ab amtsassius, I, 7, 15. *hypotheca tacita* uxori etiam ratione Morgengabæ competit. II, 16, 18. an vero ex obstagio etiam creditori detur. III, 11, 30.

I.

Zagen. vid. *Senatio.*

Zahr, Berichte I, 4, 24. **supra** in subditis in iusticiis. ib. 27.

Zahr, Gesellen qui. I, 15, 43.

Zahrtort in Nuptiis apud Germanos, promissio præliminaris, quid operetur. III, 7, 4. 6. a Sponsalibus differt. ib. 4. similis pacto de emendo. ib. 6. sponsalibus de futuro tamen recte accensetur. ib. 7. quænam utilitates præbeat hoc Germanorum institutum. ib. 5.

Wustres, Widne in Saxonia una cum **Detalio** etiam **Dotem** illatam aliquando possunt repetere. II, 18, 35-41.

Zlmen, in Principatu Schwartzburgico, quam consuetudinem circa salaria pastorum ovium teneat, II, 22, 3.

Zumisso an urgeri possit in officium postarum, II, 1, 13.

Immobilia.

Immobiliū alienatio restricta, II, 11, 2. sq. in Thuringia a parentibus in extraneum alienata a liberis retrahuntur. II, 21, 24. qui ea acquirunt, jus civitatis impetrare debent. I, 12, 36. jus detrahendi in iis cui competat. I, 20, 12. de iis gabella præstat. ib. 15. an virgo & vidua absque curatore ea alienare possit. I, 27, 21. III, 4, 43. seq. sine mariti consensu uxor *immobilia* alienare nequit. I, 27, 32. III, 4, 53.

Imperator, an a solo Imperatore jus civitatis tribuatur. I, 1, 23. ejus chirotheca dextræ manus fuit signum concessi mercatus. ib. 42. salinæ primitus ad eum spectabant. II, 5, 26. an & quæ Feuda immediata aperta pro arbitrio rursus concedere possit. III, 18, 6. 7. c. 21, 20. quando ipsi aurum coronarum solvendum. c. 21, 51.

Imperatores quo injuria olim a pontificibus, sub Simonis criminis obtentu, de investitura Episcoporum deturbati. III, 5, 22.

Immunitas a muneribus competit nobilibus. I, 2, 10. a vectigalibus an perpetua. ib. 35.

Incarceratio debitorum, III, 12, 31.

Incarceratus procuratorem constituere necesse habet. I, 27, 59. 60.

Incolatus jus libertis Germanis tributum. I, 1, 19.

Incorporalis res an sine corporali in Feudum dari possit. III, 21, 22.

Infantia quomodo daret. III, 4, 10. quinam infan-

infantia propiores judicentur. ib. 12. I. 14.
Infantes quousque dicantur. III, 4, 10. regulariter non obligantur. ib. 9. ne naturaliter quidem. ib. 21. bene tamen acquirunt. ib. 21. an curatores absentis esse possint. I, 27, 48.

Ingeni.

Ingenuorum & servorum differentia. I, 3, 1. *ingeni* apud priscos Germanos an idem cum nobilibus hodiernis. ib. 2. *ingeni* nulli erant præter nobiles. I, 9, 3. *nativitate ingenuus* admittitur ad tyrocinium. I, 15, 12.

Ingenitav cur etiam ex parte matris requiratur. I, 9, 3. 4.

Ingolftadium stapula pollet. I, 18, 14.

Ingratitudo an revocet adoptionem & unionem prolium. I, 25, 9. ob quamnam in Jure revocationem aut dissolutionem fieri posse dicatur. III, 24, 2.

Inhabiles an curatores absentis esse possint. I, 27, 48.

Inhibitionem processus in solis curiis obtinet. I, 7, 33, 32.

Injuria in via publica illata gravius coercetur. II, 8, 22.

Insignia.

Insignium jura. I, 2, 3. eorum origo. I, 10, 8. *insignium gentiliorum* religiosa custodia Germanis fuit. ib. 9. an burgenfis insigne nobilitatis usurpare possit. ib. 10. simplicissima antiquissima habentur. ib. 11. animalium signa principes usurpabant. ib. 12. quando nobilibus permittitur. 13. seq. vanitas in excogitandis insigniis. ib. 16. seq.

Instrumenta bellica an sub heergewertra comprehendantur. II, 14, 6. *instrumentum guarantee* est pactum inter conjuges. II, 11, 45. III, 16, 12. vid. *Guarantigium*.

Interpretatio pactorum, testamentorum, & legum quomodo facienda. III, 14, 15.

Invaliden-Häuser. III, 18, 7.

Inventarium, ejus neglectus an unionem irritam reddat. I, 15, 15.

Investitura.

An *Investitura* fiat de re plene propria. I, 19, 1. an solum in feudo & emphyteufi. ib. 2. 3. *investitura allodialium* an necessaria. ib. 4. seq. II, 4, 24. an sit proprie sic dicta invekti-

tura. I, 19, 10. ejus symbola. ib. 11. a qua iudice fiat. ib. 13. cuius jurisdictionis sit. ib. 14. seq. an exigatur de ædibus liberis. ib. 24. iudicium de ea 25. *inter invest.* & confirmationem an distinctio. ib. 9. est causa laudemii I, 23, 12. eata preces præcedunt. II, 2, 35. sub generali sylvæ investitura an comprehendatur jus venandi. ib. 50. seq. inventor metallifodinæ est potior in *investitura*. II, 4, 11. ejus renovatio in precatia. II, 10, 29. *investitura simultanea* requiritur in vasallia familiarum. II, 5, 37. ut & in omnibus vasalli ascendentibus & collateralibus, qui successione in Feudo expectant. III, 21, 30. *Investitura Fendi* quoties renovanda. ib. 26. *abusiva* an dominium utile in investitura transferat. ib. 24.

Johannes Archiepiscopus tulit *Thak-Ordnuung* gen. II, 5, 9.

Johannes Elektor fundavit curiam Witteb. I, 7, 25.

Johannes Dux Brunsv. & Lüneb. equestres ludi introducti ejus tempore. II, 5, 36.

Italica remissum aurum coronarium. III, 21, 45.

Judæi olim servorum genus. I, 22, 4. 9.

Judex, inter eum proprie talem & magistratum differentia. I, 19, 13. an unio prolium coram competente fiat. I, 25, 18. III, 15, 1. 6. quinam constituat curatorem in genere & in specie. I, 27, 15. in causis feudalibus quinam sit competens. III, 11, 65. 66. 199.

Judicandi potestas competit nobilibus. I, 2, 5. de Feudis an paribus curiæ. III, 11, 66. 68.

Judicia mercatores instituere possunt. I, 14, 20. 19. *judicium mercatorum Lipsense.* ib. 24. ejus singularia. 25.

Judicialibus remediis omnibus an possit renunciari. III, 6, 39.

Judicium possessorium an super venatione recte instituat. II, 2, 49.

Julius Hall. II, 5, 3.

Jünger quis. I, 15, 4. 1.

Juramentum an legis humanæ prohibitionem excludat. III, 6, 37. an & quodnam circa sponsalia & matrimonium locum habeat. III, 7, 25. cur delatum non. ib. 26. 27. 28.

Juramentum fidelitatis unde Hominium, Germ. *Mannschafft* dictum. III, 21, 14.

Jurisdiclio.

Jurisdiclio nobilium quid olim fuerit. I, 4, 3. difficultates in patrimoniali cum ea quæ jure officii. 4. Romanorum *extraordinaria* hodie est *ordinaria*. 8. *criminalis* an jure feudi concedatur ib. an vasallus in quasi possessione *criminalis* defendendus. 10. an nobilibus competat in filios. 11. *patrimonialis* an in habilibus competat. 12. an alienari possit. ib. an prædio cohzreat. 13. mit *besetzter Gerichts-Banck* quando caput. 15. *criminalis* an præsumatur ex præstatione der *Krauß* Hüner. I, 6, 5. ea regulariter ambfalsii destituuntur. I, 7, 37. an ei jus venationis connexum. II, 2, 68. sq. *inferior* an concessa, concessio jure civitatis. I, 11, 25. 26. ad quem pertineat in civitatibus schriftfalsfici. I, 7, 38. 39. sq. ejus signum an *Rolandus*. I, 11, 39. die Verleihung der ramenten an actus probans *jurisdictionem*. I, 17, 11. cui jurisdictioni gabella adhzreat. I, 20, 4. 5. *Jurisdiclio* indefinite in Feudum concessa an superiorem comprehendat. III, 2, 23.

Jurisdiclio opifciana exigua & restricta est. I, 15, 72. d.

Jurisdiclio via publica ad quem spectet. II, 8, 18. 19. an privatis concedatur. 20.

Jurisdiclio territorialis, unde derivanda. II, 2, 7, 14.

Jurisdiclio forestalis. vid. *Forst*.

Jurisprudencia maximam patrem in artem cavendi resolvitur. III, 6, 1.

Jus braxand. vid. *Braxatio*.

Jus caduci quid. I, 6, 36.

Jus civitatis in quo consistat. II, 11, 3. vid. *Civitas*.

Jus civile Romanum quomodo obligationem consideret, III, 1, 6. circa obligationem naturalem tripliciter versatur. III, 1, 22. adauxit jura ex lege nat. competentia. I, 26, 11. ejus ratio præscriptionis introductæ, pœnz negligentiz, an Principem stringat. II, 2, 44. ejus modulo gentium negotia metiri non licet. II, 4, 34. eodem non licuit, servos pro-

pria autoritate fieri. I, 22, 6. hoc jure alienatio libera. II, 11, 1. quomodo differentias Contraictuum & Pactorum pededentim effinxerit. III, 2, 14. sqq. 21. sqq.

Jus Colonarium provinciale. vid. *Land, Sie del-Recht*.

Jus detractiois. vid. *Detractio*.

Jus emphyteusos quando coeperit. III, 23, 2.

Jus gentium, an ejus rationes ad præscriptionem Principis quadrent. II, 2, 44. an ex eo das *Strand-Recht* derivandum. II, 6, 7. 13. ejus primarius effectus est rei vindicatio. II, 9, 1.

Jus Feudi. III, 21, 3. vid. *Feudum*.

Jus Germanicum. vid. *Germanicum jus*.

Jus hereditarium anomalon ex patris successoris inter conjuges venit. III, 16, 11. quid operetur. ib. 11.

Jus in corpus proprium etiam post mortem superesse creditur. III, 5, 6.

Jus libellarium an a consuetudine hereditario differat. III, 23, 18.

Jus metallifodinarum. vid. *Metallifodina*.

Jus molendini. vid. *Mola*.

Jus monopolii. vid. *Monopolium*.

Jus mortuorum quid. I, 6, 36. libertas ab eo in Badensi Marchionatu. II, 11, 27. ci- opponitur *das Frey-Recht*. I, 6, 45.

Jus natura, ad id mores Germanorum proxime accedunt. I, 26, 28. quæ juris nat. permittivi, an mutari possint. II, 2, 12. quid ostendat circa præscriptionem contra Principem. II, 2, 41. inde veniens obligatio naturalis moribus Germaniz regulariter actionem producit. III, 1, 19.

Jus nobilium. vid. *Nobiles*.

Jus optimi caballi quid. I, 6, 36.

Jus optionis. vid. *Abhr-Recht*.

Jus postarum. vid. *Post*.

Jus primogenitura unde descendat. III, 14, 2. an in Feudis Regalibus Germanicis, & in quibus obtineat. ib. 3, 4. quid. de Gallicis. ib. 5.

Jus prioritatis alieni hospiti tribuitur. I, 17, 17.

Jus prohibendi tribuitur opificibus. I, 15, 3. præfiscis cauponis tributum an hodie locum habeat.

habeat. I, 16. c. eo gaudent cauponæ privilegiatæ. I, 17, 13.
Jus protimiseos an domino territorii competat in metallifodinis. II, 4, 31. quomodo illud a jure retractus differat. II, 21, 3. 19. ex illo hoc venit. ib. 30.
Jus retorsionis. vid. *Retorso*.
Jus retractus. vid. *Retractus*.
Jus retrahendi Feudum an & quomodo a Jure revocandi illud differat. III, 21, 52. 53.
Jus revocandi it. III, 21, 52. 53.
Jus solidorum. vid. *Schillings-Recht*.
Jus singulare an extendendum. I, 14, 12.
Jus superficium quando cœperit. III, 22, 3.
Jus testimonii hominibus propriis denegatur. I, 22, 20.
Jus venandi. vid. *Venatio*.
Jus vendendi liberos an hodie obtineat. I, 26, 34.
Jus vite & necis unde descendat. I, 26, 22.
Jus vocatio, absque venia in jus vocari parentes prohibentur. I, 26, 11. in jus vocatio hodie cessat. 30.
Jus Wildfangiatu quid. I, 22, 7. III, 11, 6, 7. ex eo proverbium: Die Lust macht leib eigen. III, 11, 6.
Jurprandum, decisorium licet pejeratum, quomodo jus inter partes faciat. III, 1, 25.
Juristia protracta, quid juris hoc casu. I, 7, 30.
Jüterbock. I, 13, 5.
Juvenes viri olim etiam Morgengabam quandoque capiebant. II, 16, 16.

K.

Kaltlager quid. II, 5, b.
Kampffjagen quid. II, 2, 2.
Kammacher faussen das Horn von den besten rechten Pferden. I, 15, b.
Kauferret. II, 21, 5.
Kauffngiani facinoris historia quid innuere videatur. III, 21, 33.
Kelch ein Roth zu Halle. II, 5, 8.
Keller raumen, ob unter den Bau-Diensten begriffen. I, 5, 11.
Kessel-Bier brauen prohibetur. I, 16, 29.
Kinder gehören zur ärgen Hand. I, 22, 18.

Kirchmessen nundinarum vicem in pagis suppleat. I, 11, 5.

Kitzinga Franconica an polleat jure detractus. I, 20, 30.

Klenodia quid. I, 10, 20.

Köhr-Recht, Köhr-Recht.

Quid. I, 6, 36. universæ Germaniæ commune fuit. II, 13, 1. 2. an inter res pluresve obtineat. 3. sq. 7. quid juris, si fœminæ cum masculo aut fœminæ solæ concurrant. 9. inter quos observetur. 10. consuetudine vel testamento tolli potest. ib. usus ejus hodiernus in Saxonia. 11. sq. quid juris inter gemellos. 16. an inter ascendentes & descendentes locum habeat. 18. an inter viduam. 18. an extendendum. 20. ejus usus extra Saxoniam. 21. sq.

Königs-Strasse, wie breit sie seyn soll. II, 8, 9.
Körbe bekommen. II, 12, 1.

Korn-Pächte præstantur a rusticis. I, 6, 4.

Koth, *cota*, zu Halle liegen im Thal. II, 5, b. propriis nominibus insigniuntur. 8. plurimum cotarum dominus non nisi in una coquere potest. 16. ab initio 100. fuerunt. 22.

Kothsassen qui. II, 5, 8.

Kötener, *cotarii*, qui. I, 22, 5.

Krahn-Recht. vid. *Geranium*.

Kreyß-Laden, iis pars sumtum præstat. I, 15, 57. der Seiffen-Sieder vier Kreyß-Laden 58. in quibus urbibus sint. ibid. & 59.

Kriegischer Vormund quis. I, 27, 7. dessen Pflicht. ib. b. vid. *Curatela Muliebris*.

Kuckuß, *Kux* quid. II, 4, 19. halbe und viertel Kuckusse habere licet in metallifodinis. 20. *Kure* dividuntur in tot portiones als der teutsche Born. II, 5, 11.

Kundschaft, in die Kundschaft setzen quid. I, 15, 33.

Kuß. II, 11, 25.

L.

Lade, an der Lade Theil nehmen. I, 15, 57.
Lesio, an unio prolium ob eam rescindatur. I, 25, 22. an & contractus apud Germanos. III, 1, 27.

INDEX II.

- Ähter** qui. I, 15, 27.
- Landgrabi** parti provinciae praeerat. I, 3, 7. noviter concedi desierunt. 13.
- Landes-Regierung** in causis feudalibus iudex est competens. III, 21, 66.
- Land-Erben** oder **Lehn-Erben**, quibusnam fructus Feudi pendentes, census, decimae &c. debeantur. II, 17, 3, c. 18, 14. 28.
- Land-Kutschen**. II, 1, 6. cui subint. 7.
- Land-Posten**. II, 1, 6.
- Land-sassis** qui. I, 7, 3. alibi votis decisivis gaudent. I, 8, 4.
- Land-Siedel-Recht**. III, 23, 16. an a censu hereditario differat. ib.
- Land-Steine**. I, 4, b.
- Land-Strasse**. II, 8, 1.
- Land-Tage**. vid. *Conventus provinciales*.
- Laqueus** u. **Schnecker**. I, 15, 7.
- Laß-Brief** quid. I, 11, 7. III, 11, 3.
- Laß-Zinß** quid. III, 23, 9.
- Lassi, Lazzi, Lati** qui. I, 22, 5.
- Laudemium.*
- Vnde** dicatur. I, 23, 1. in quo consistat. 3. an de re propria praestetur. 4. de quibus bonis solvatur. 5. quotuplex. 6. sq. ejus quantitas quoniam. 6. 8. quando solvatur. 9. sq. ejus causa est investitura. 12. cui incumbat. 13. cui praestetur. 14. quibus casibus. 15. qui ab eo immunes. 17. non debetur, nisi dominus utilis mutetur. 19. quo casu primitus possessor *laudemium* iterum solvat. 18. cui debeatur, si alteri proprietas, alteri fructus castri legatus. 10. an solvatur in jure metallico. II, 4, 29. an viduae cedat, durante dotatio. II, 10, 24. an *laudemium* in precaria praestetur. II, 10, 29.
- Laudare** quid. I, 23, 2.
- Lazareth-Strau**, mulier gerondica. an geradam capiat. II, 15, 22.
- Lebbrodete Lente** qui. III, 19, 8.
- Legata** au a gabella libera. I, 20, 11, 14.
- Legati** an immunes a jure albinagii. II, 12, 19.
- Legibus** prohibentibus &c. an renunciari possit. III, 6, 36. 37.
- Legitima** an liberis ex matrimonio ad morganaticam relinquenda. I, 24, 14. *legitima* etiam parentibus divitiibus institutionis titulo relinquenda. I, 26, 11. 33. & in pactis successoriis inter conjuges. III, 16, 15.
- Lehn**, in **Lehn** und **Würden** reichen an differant. I, 19, 8. **Lehn** auflassen. ib. 10. hoc unde veniat. III, 26, 15. **wer die Lehn an seine Kinder erbet**. I, 2, 51. **Lehn** siehet auf 6. Augen. II, 5, 37.
- Lehn-Gerichte** sind mit **Edelleuten** zu besetzen. I, 2, 5.
- Lehner** qui. II, 4, 21.
- Lehn-Erben**. vid. **Land-Erben**.
- Lehn-Herr** aliquando alius ac **Gerichtsherr**. I. 4, 14.
- Lehns-Recht**, welche **Lehns-Recht** mangelt. I, 2, 48.
- Lehnschafft** quid. II, 4, 21.
- Lehn-Schulzen**: **Pferde**. II, 1, 3.
- Lehn-tafel** quid. II, 5, 13. 35.
- Lehn-träger** quis. II, 4, 35. III, 21, 29.
- Lehnwahr** hohe und kleine. I, 23, 7. vid. *Laudemium*.
- Lehr-Braten**. I, 15, 18.
- Lehr-Brief** traditur tyroni. I, 15, 17.
- Leibeigene** qui. I, 5, 14. vid. *Homines proprii*.
- Leibding-Kauff**. II, 18, 1.
- Leibgeding** quid. II, 10, 25. III, 18, 3. sq. 20. 21. unde dicatur. II, 18, 11. idem quoque est ac ein **Wtründe-Kauff**. ib. 20. vid. *Dotatium*.
- Leib-Gülten**. II, 18, 1.
- Leib-Häner**. vid. **Henne**.
- Leib-Kenten**. II, 18, 1.
- Leib-Zinsen**. II, 18, 1.
- Leib-Zucht**. II, 18, 1. 8. 13.
- Leichen-Predigten**. vid. *Conciones funebres*.
- Leipsiger Kauff**: und **Handels-Recht**. I, 14, 24.
- Leistung des Einlagers**. III, 12, 9.
- Leporem** crudum cum pelle devorare an poena justa. I, 2, 15.
- Leitnbergenses praefectura** in Principatu Schwartzburgico quem morem trögen dixerit gemeinschaftlichen Trifften, & census indo praestandi servent. II, 22, 40.
- Lenti, Litt, Litones** qui. I, 22, 5.

Reyen scilicet quem clypeum teneant. I, 10, 30. 31.

Lex Cincia. v. *Cincia.*

Liebenwerde qualis mos investitura allodialium. I, 19, 11.

Liberi parentibus egenis succurrant. I, 26, 11. inconsultis parentibus matrimonium inire non possunt. ib. 12. III, 7, 15. sqq. apud Romanos quomodo ex potestate patr. exire poruerint. III, 10, 5, 6. an eos vendere liceat. I, 26, 3. 4. an invitos hodie ex familia expellere. III, 10, 7. plenam pubertatem ingressi apud Germanos pars reipubl. fiebant. I, 26, 56. ex patria potestate egressi an in convictu paterno remanere potuerint. ib. 57. seq.

Liberi mediati an barones. I, 10, 27.

Liberi homines an fuerint a prima urbium origine. I, 19, 20, 21. seq.

Libertas an servis Germ. pretii fuerit. I, 1, 5. an differentiam specificam a vicis suppeditet. I, 11, 6. an eam statum Rolandinarum denotent. ib. 35. seq. **libertas** civium Rom. qualis. I, 26, 25. qualis Germanorum. ib. 28. **libertas** apud German. olim in contractum veniebat. III, 5, 13. quatenus autem hodie veniat. ib. 13.

Liberti an temporibus Caroli M. fuerint. I, 1, 6. **libertis germanis** officia relicta. I, 1, 18. armorum usu non sunt gavisi. I, 3, 5. iis jus incolatus tributum. I, 1, 19.

Libri censuales. I, 4, 26. an consuetudines laudemii probent. I, 23, 9. 10.

Libri mercatorum, an iis fides habeatur. I, 14, 31. an instrumentis publicis æquiparentur. ib. 32.

Licentiat galeam perforatam obtinuerunt. I, 10, 19.

Litorum filii an ab officiis excludantur. I, 15, 13.

Lintonum filii an in officiis admittendi. I, 15, 13.

Lippia jure stapulæ gaudet. I, 18, 9. 15.

Lipfense Statutum de Gerada cognatarum, **Niffel.** Gerade. II, 15, 12. 47. 69.

Lis an hodie inter patrem & filium esse possit. I, 26, 48. **lites** olim uno termino discutiebantur. I, 4, 16.

Litis retentio quid. III, 4, 67. quare olim prohibita. ib. 70. an & hodie. ib. 76. sqq.

Litholai quid. II, 10, 25.

Litteræ retinentur, usque dum porto solvatur. II, 2, 25. quid juris, si litteris inscripta vocala: **franco.** ib. 26. 27. 28. ex qua causa quis litteras respuere possit. ib. 29.

Locationis titulo magistri postarum constituentur. II, 1, 12.

Longobardi an Morgengaba primam originem dederint. II, 16, 2. 3. 4. 6. quid de ea moris fervaverint. ib. 25.

Lohner quis. I, 15, 41.

Lubeca decima detractus obtinetur. I, 20, 17.

Luder, aus dem Luder ziehen die Schindler. Knechte die Flechsen. I, 15. b.

die Lust macht leibigen. III, 11, 6.

Ludi equestres. vid. **Tourniren.**

Ludovicus Pius, an ad ejus tempora pfallburgeri referendi. I, 12, 30.

Lunenburgenses potiores ex plebe ad regimen admittunt. I, 12, 15.

Lunenburgensis Ducatus jus Geradz nunc ignorat. II, 15, 4. quid ibi das Wittwen Jahr. II, 18, 62.

Lupanarium quibusdam in locis tolerantia unde. III, 1, 26.

Lupi, eorum persecutioni subditi adesse tenentur. II, 2, 25. 26. an **lupos** promiscue venari liceat. ib. 27. ad quam venationem referendi. ib. 63.

Lusatia plena hominibus propriis. I, 22, 11. quznam ibi consuetudo in alienatione bonorum feudaliū. II, 11, 25.

Lusatia superioris statutum ne gerada mulieris in concursu creditorum. II, 15, 25. ir. de Morgengaba non constituta, non præstanda. II, 16, 14.

Luxus causa primaria urbium in Germania. I, 1, 12, c.

Lynce ad quam venationem referendi. II, 2, 63.

M.

Mase quid in fodinis. II, 4, 16.

Magdeburgi an Rolandinarum statusrum prima erecta. I, 11, 37. 38.

Magister officinum, vid. **Meister.**

Magister

I N D E X II.

- Magister postarum.* vid. *Post-Meſſer.*
Magistratus non recipunt niſi teſtimonio manumiffionis inſtructum. I, 11, 7. inter eum & iudicem an differentia. I, 19, 13. 16. cedunt gabella datis reverſalibus. I, 20, 7. cui jus detractionis competat. ib. 12. probare debet jus detractionis. ib. 20. eorum interventus olim in cura foeminae cognatica neceſſarius non erat. I, 4, 31. III, 4, 52.
Magde olim dictae quae nunc virgines. III, 4, 43.
Magistratus jus quodnam. I, 11, 26.
Mahl. I, 7, a.
Mahl-Gaſte. II, 7, 9.
Majoratus quid. III, 41, 10. quod duplex. ib. 11. *absolutus* quid & in quibus ſaltem in Germania obtineat. ib. 12. *linealis* quid. ibid. imprimis in Hispania ex Regum diſpoſitione obtinet. ib. 12. eſt vel ex pacto, vel teſtamento vel lege. ib. 13. an & quatenus tolli juſſit. ib. 13. quomodo interpretatio fiat ſi ex pacto. ib. 14. ad conſervationem familiarum tendunt. ib. 9.
Majoratus poſſeſſor an ſit dominus plenus. II, 10, 32. ſq. II, 11, 55.
Majorennitas filiorum an liberet a poteſtate patria jure Rom. I, 26, 22. an jure German. ib. 57. 79.
Majorennitas perfectionem animi, pubertas vero corporis reſpicit. III, 4, 18. apud Germanos veteres tamen ab hac haud diſtincta. ib. 20. an vero hodie multum. ib. 20.
Majorennum filium an pater dimittere cogatur. I, 26, 82.
Mallus quid. I, 7, 45. a.
Malmanni, Maſelmanni qui. I, 22, 5.
Mancipiorum hodie rariffima manumiffio, III, 11, 2.
Manne qui. I, 3, 11. III, 21, 14. *Manne Gerichte* quid. III, 19, 11.
Manne-Lehn, recht Manne-Lehn quid. III, 21, 14.
Manneſchafft ſeu hominum quid. III, 21, 14.
Mansonarii, Manſarii, Maſarii qui. I, 22, 5.
Manſum quid. III, 11, 9. I, 5, 5. a.
Mantel-Bürger qui. I, 11, 17.
Manus amputatio an hodie exerceatur. I, 25, 8. olim dictitata I, 21, 22. 23. obtinet in iis, qui ardeas & phaſianos capiunt. II, 2, 18.
Manumiffio an ante Carolum M. frequentata. I, 1, 4. hodie quid ſit. III, 11, 1. an & inter quos frequentata. ib. 2. quo modo fiat. ib. 3. quo ſine. ib. 4. an & quid illa domino tribuat. ib. 9. an & cum homine proprio ſimul conjux manumiffa cenſeatur. ib. 10. an vero & jam nati liberi, parentes, fratres. ib. 10. *manumiffio tacita* quando praesumatur. ib. 11
Manutentia mandata in Germania uſitata, unde ducant originem. III, 2, 6.
Marchiones parti provinciae praerant. I, 3, 7. noviter concedi deſerunt. ib. 13.
Marchia Brand. vid. *Brandenburg.*
Markt nicht zu bauen dem andern auf eine Meile zu nahe. I, 11, 24. **Markt bauen** quid. I, 16, 3.
Markungen zu ſetzen cui competat. II, 3, 31.
Markt-Slecken. I, 11, 33.
Markt-Gäther quae. I, 18, 8.
Markts-Ordnung aufzurichten eſt jus magistratus. I, 11, 26.
Mariage de conſcience. I, 24, 6.
Mariage, ein Mann iſt ſeines Weibes Wort mund. I, 26, 67. III, 4, 53. an ei poteſtas in uxorem competat. ib. 68. an a magiſtratu-ut curator foeminae conſirmandus. I, 27, 9. quale dominium in dote habeat. II, 10, 14. quo caſu ex Morgengaba &c. ipſi alimenta praestare uxor teneatur. III, 16, 19. ejus conſenſus quatenus ad alienationes & obligationes uxoris neceſſarius. III, 4, 53. 54. 55. c. 8, 24. I, 17, 9. 36. v. *Cura maritalis* ſtante matrimonio an ipſe ſolus ex opera uxoris acquirat. III, 8, 18. 19. etiam obaratus, creditoribus concurrentibus, quousque uxorem alere teneatur. ib. 20. ſq. quando vero ipſe ex hujus receptitiis ab ea alendus ib. 21. caſtigatio uxoris quousque ipſi competat, & an ei renunciare poſſit. ib. 23. de domicilio maritus decernit. ib. 25. quomodo & a quo dotem petat. II, 18, 42.
Mater gaudebat uſufructu. I, 16, 70. ſq. an pro filio Morgengabam conſtituere teneatur. II, 16, 20.
Waterien-Eſſen quid. I, 15, 51.

Matrimonium quid III, 8, 2. an sacramentum. I, 26, 39. consensus in *matrimonium* ad quas personas extendatur? ib. 35. III, 7, 15. 21. propter parentum dissenfum consummatum an irritum. I, 26, 36. sq. III, 7, 16. sqq. eadem an sub pœna nullitatis certa a Principe requisita præscribi possint. III, 7, 20. an & quatenus inæqualis sit status. III, 8, 7. ex quibus causis recte dissolvatur. ib. 8. 9. 10. quare ex desertione. ib. 10. inter quas personas non admittatur. ib. 12. 13. an Polygamia recte prohibita. ib. 14. 15. cui in matrimonio acquisitio bonorum fiat. ib. 18. *matrimonio* constante an demum Morgengaba possit constitui. II, 16, 24. sq.

Matrimonium ad morganaticam. vid. *Morganatica*.

Medicus an omnis cum ægrotto de mercede pacifici prohibeatur. III, 4, 81. de annuo salario recte hodie paciscitur, forte etiam cum iis qui pestilentia infecti, si ad eorum curam non constitutus, de præcio pro eadem. ib. 82.

Weile soll haben 60. Gewende. I, 16, 6. 7. vid. *Miliare*.

Magen apud Helvetios quid. III, 12, 31.

Weissen ist eine Salz-Niederlage. II, 5, 32. **Weister.**

Magister tyronem coram arca sistit. I, 15, 15. plures tyrones habere nequit. ib. giebt den Jungen ausgelernt. 17. boeto licentiam valedictionis impertitur. 28. quem dimittit, advenæ æquiparatur. 39. quomodo fiat. 55. constituitur sodalis collegii. 57. *magistri* duo officinam communem habere nequeunt. 69.

Weisterin, auf die Weisterin muthen quid I, 15, 56. iis continuatio officii permittitur. ib. 68.

Weister-Essen. I, 15, 50.

Weister-Recht, candidato *magisterii* quænam observanda. I, 15, 41. sq. 46. *magisterii* sumtus qui. 51. sq. quibus remittantur. 56. *magisterium* quamdiu retineatur. 61. quando amittatur. 63.

Weister-Stück quomodo elaborandum. I, 15, 46. defectus quomodo puniantur. 47. seq. ejus sumtus. ib. 51.

Memborum corporis humani singulorum an ex Legibus & moribus Germanorum æstimatio. III, 5, 4. an vero & commercium. ib. 14, 15.

Mensa ecclesie. III, 21, 21. ei, si ecclesia ad paupertatem redacta, omnia bona infeudari alias solita reservanda. ib. 21.

Mercator.

Mercatores galeam apertam ripicule usurpant. I, 10, 19. varia privilegia obtinuerunt. I, 14, 3. seq. ex Italia in Germaniam invitati. ib. 4. eorum privilegia. 5. sq. quid iudicandum de privilegio de vectigalium & tributorum remissione. 13. quando mercis partem retinent. 19. inter eos commendatio habetur. ib. 29. beneficium excussionis non obtinet inter eos. 30. eorum libris fides habetur. 31. eorum consuetudines iniquæ. 36. an ab eorum collegiis molitores exclusi. II, 7, 20. 21. instrumenta inter eos confecta vim guarentigii inter eosdem habent. II, 19, 27.

Mercatrix sine curatore contrahit. I, 14, 33. III, 4, 51. an ex contractu obligetur. I, 27, 25.

Mercatura libertis Germ. relicta. I, 1, 18. *mercatus liberi* iudicium an Rolandus. I, 11, 41. ejus signum quodnam. ib. 42. *mercatura* patriciatu amittitur. I, 12, 17. ab ea Germani plane abstinebant. I, 14, 1. seq. ejus fulcrum. ib. 27. quid in ejus utilitatem concessum. II, 9, 7. sq.

Merces prohibita securitate non gaudent. II, 8, 26.

Meretrix apud Romanos an & in quo turpiter agere dicatur. III, 5, 24. quomodo apud eos vita meretricia tolerata. III, 5, 25. sed apud nos damnata. III, 5, 23.

Meritum an personam excedat. I, 2, 17. 18. *bene merita* instrumento donationis provide inferendo. III, 24, 6.

Wes-Güter quæ. I, 18, 8.

Metallifodina.

Earum jus Principes ad se traxerunt. II, 4, 1. 2. qua lege privatis concessum. ib. 5. an propria autoritate liceat eas aperire. 8. ejus inventor an jus habeat. 10. sq. ejus partes. 13. sq. ejus jus quid. 23. sq. 33. earum possessor quomodo

do vocetur. 35. separata judicia. 36. sq. quo
 jure cedant vasallis. 38.
Metalla an renascantur. II, 4, 26.
Metris. II, 5. 6. in quot portiones dividantur.
 ib. 11.
Metus causa urbium Germ. I, 1, 12. c.
Mesborge & *Sins* quid. I, 6, 14. c. 15.
Meyer: *Güther* quæ. I, 23, 18.
Meygassen & *Sins* quid. I, 6, 13.
Menger & *Potten*. II, 1, 6.
Milites captivi fere adhuc soli hodie promissionibus bey *Wdelichen Ehren*, *Treu und Glauben*, i. e. factis debitum pretium ponunt. III, 5, 10.
Milliaris quantitas quænam. I, 16, 4. sq. terminus a quo. 12. terminus ad quem. 13. quinam ejus ductus. 14. 15. quænam ejus ulna. ib. 17.
Minera an regalibus annumeranda. II, 4, 39. seq. an salinæ ad *mineras* referri possint. II, 5, 1-2.
Ministri Principis *Schreffs* assis annumerantur. I, 7, 4.
Ministri eccles. V. Ecclesia.
Ministeria reipubl. an nobilitas iis annexa. I, 3, 3-5. *ministeria* Principum varias mutationes experta sunt. I, 3, 13.
Ministeriales cum quibus non confundendi. I, 3, 12. quo seculo desierint. ib. 14. an nobiles mediati. I, 10, 28.
Minorennitas quousque duret. III, 4, 16.
Minorennis si curatorem habeant, vel non, an & quatenus obligentur. III, 4, 14. 15. 16. an in vitis tutores dentur. ib. 16. 17. quid hodie hac in re ex Rec. Imp. servetur. ib. 19. an curatores absentis esse possint. I, 27, 48.
Misogamus. vid. *Bagstolgen*.
Mitgaffe. III, 18, 7. 8.
Mittler quis. I, 15, 41.
Mittelfreyen qui. I, 10, 27.
Mobilia, cui jus detractionis in iis competat. I, 20, 12. an virgo & vidua absque curatore de iis disponere possit. I, 27, 18. sq. III, 4, 47. excepta gerada. III, 4, 46. uxor ea sine mariti consensu alienare nequit. I, 27, 32. II, 4, 53. 3. nec de iis testari. I, 27, 34. *mobilia* donandi facultas quomodo Jure Saxon. competat. II, 11, 13. b. seq.
Moguntia. I, 1, 14.

Mola, Molendinum.

Jus extruendi *molæ* competit nobilibus. I, 2, 7. an sint immobilia. I, 19, 28. II, 7, 36. 37. Jus extruendi *molendina* an ad regalia referendum. II, 7, 1. 2. an quis in fundo proprio extruere possit. ib. 3. sq. Princeps auferre potest libertatem extruendi. 6 an liceat juxta alterius molam extruere. 9. an transferat. 10. quomodo judicetur. 13. distantia quomodo dimedianda. 14. sq. quid juris circa controversias. 17. ejus furtum quomodo puniatur. ib. 42. 43.
Molendinum bannarium quid. II, 7, 25. an præsumatur. 26. quomodo acquiratur. 27. seq. quando cesset. ib. 30. sq. an transferri possit. ib. 12.
Molendinum pneumaticum in feudo extructum quibus heredibus cedat. II, 7, 38. an prædiis rusticis accensendum. ib. 39. sq.
Molentes quo ordine admittendi. II, 7, 18. 19. quot horas expectent in bannario. 32. tesseram licentia impetrare debent. ib. 33.
Moliores quare jurejurando constringantur. I, 16, 27. an filii eorum in opificiis admittendi. I, 15, 13. II, 7, 20. 21. an quis filias ducere possit. ib. 22. ubi ad controversias constituti. II, 7, 17. an opifices. ib. 40. eorum supellex raris oppignorata. 41.
Mania urbis non constituunt terminum milliaris a quo. I, 16, 12.
Monachi an servi. I, 22, 10.
Monopolium salis ad Principem spectat. II, 5, 31. 33. quid si Princeps sibi non vindicat. ib. 34.
Moravia plena hominibus propriis. I, 22, 10.
Morganatica quid. I, 24, 1. III, 16, 3. 6. sq. 25. sq. *matrimonium ad morganaticam* quid. I, 24, 3. 4. III, 16, 6. hoc familiae & conscientie consilium. 6. fit ad sinistram manum. 7. an improbandum. ib. 8. seq. an extendendum. 11. an liberis ex eo genitis legitima retinenda. ib. 14. ejus filii an ad ludos equestres admittantur. 15. an pactum in favorem liberorum mutari possit. ib. 16. 17.
Morgen Gabe, Morgengaba.
Morgengaba quid sit. I, 24, 1. II, 16, 3. 6. sq. 35. 26. an a Longobardis vel potius Germanis orta. II, 16, 2. sq. an hodie admodum frequens.

quens. I, 24, 2. II, 16, 23. 33. quibus in locis & inter quas personas saltem ustrata. II, 16, 23. 35. quomodo differat a Morgantico matrimonio ibid. 6. quomodo a donatione propter nuptias. ib. 7. sq. a sponsalitia largitate. ib. 7. 9. 31. quam Jus Saxonicum tamen cum ea confundit. ib. 29. quomodo differat a donatione inter conjuges ib. 7. 8. a dotalicio & cibariis ib. 10. 26. an ea primitus legibus definita ib. 11. quousque deici & quare ejus quantitas restricta ib. 12. 13. an etiam si ante sponsalia non promissa, in primis in Lusatia superiori, debeatur. ib. 14. sq. quid Jure Saxonico, etiam citra omnem conventionem, ad eam pertineat & vidua nobili dandum. ib. 27. 30. quis eam constituat, & an etiam viduus ib. 6. 10. 20. quinam eam possint exigere, ib. 3. 16. olim etiam juvenes viri eam capiebant. ib. 16. quinam heredes solvere eam teneantur. ib. 17. quid uxor inde juris consequatur. ib. 19, 26. an pater & mater sponsi eam etiam constituant. ib. 10. an ea peti possit mortuo sponso, & anticipato concubitu. ib. 21. sq. an precise secundo nuptiarum die danda. ib. 22. 24. sq. quando olim data. ib. 25. an cognata defunctæ ante maritum uxoris in hereditatem accipiat eam. ib. 28. si vidua nobilis indotata, aut dorem promissam non intulerit, an *Morgengabam* recte petat. ib. 32.

Morgens-Gnade. I, 24, 1.

Mählberg ist eine Salt-Niederlage. II, 5, 32.

Munera quotuplicia. I, 13, 1. 2. sq. personalia in quibus consistant. ib. 6. 7. 8. 13. *munerum* vocatio. I, 14, 11.

Municipii filius an jure patris fruatur. I, 11, 19. sq. jurisdictio civilis *jus municipii* necessario consequitur. I, 7, 39.

vid. *Civis*.

Murarii viduabus officii continuationem non permittunt. I, 15, 68.

Muri extractio an jura civitatis tribuat. I, 11, 2.

Mußheit, Cibaria.

Mußheit unde dicatur. II, 17, 1. quomodo alias. ib. 2. quibus in provinciis obtineat. ib. quibus personis & an semper debeatur. ibid. 1. quibus in sebus consistat. ib. 3. 4. 6. 8.

10. 13. 19. 15. 11, 18, 14. quomodo dividenda. II, 17, 5. c. 18, 14. deducto nempe a alieno. ib. 12. quid de iis commestibilibus, quæ intra trigesimalum a morte mariti diem hereditati accedunt. ib. 3. quid si nihil post trigesimalum eorum superfit. ib. 3. 13. caute in pactis dotalibus de iisdem prospicitur, cum alias incesta, modica vel nulla debeantur. ib. 12. sq. quodnam jus uxori in illis competat. ib. 9. 10. an etiam vidua nobilis indotata ea petere possit. ib. 16. quibus ex causis vero ea amittat. ib. 43. sq. ejusdem species est *Supervita*, das *Eingefchneidel* Vid. *Supervita*.

Muth, Gesehen quid. I, 15, 45. 56. II, 4, 29. ohne *Muthung* zu bauen non licet. II, 4, 25.

Muther, der erste Finger ist auch der erste *Muther*. II, 4, 11.

Mutuum an femina absque curatore accipere possit. I, 27, 25. III, 4, 50.

N.

Nether-Recht. II, 21, 5. vid. *Jus naturalis*.

Nativi qui. I, 22, 5.

Naturalia Feudi vel permanentia sunt, vel transeuntia. III, 21, 9. usus hujus distinctionis in Feudo oblato vel emto, an hæc inde impropria sint dicenda. ib. 9. 10.

Nauta an servilis conditionis fuerint. I, 19, 21.

Neletize pagus II, 5, 6.

Neubrüche quid. II, 3, 20.

Neubuch, Schend cui competat. II, 3, 10.

Niederlagen frons. I, 18, 20.

Niffel-Gerade quid II, 15, 12. quid Lipsiæ de ea statutum. ib.

Nobilis.

Nobiles cur in urbes concederent. I, 1, 21. eorum jura. I, 2, 2. seq. 11. 12. transmittunt dignitatem. ib. 16. major pro *nobili* quam plebejo stat præsumtio. ib. 31. seq. an mitius puniantur. 39. sq. an torqueri possint. ibid. 42. eorum privilegia. ib. 44. seq. an super sint pedites. I, 3, 14. an equites vocandi. ib. 18. eorum jura in subditos. I, 4, 1. seq. an iis jurisdictio in filios competat. ib. 11. seq. iis præstatur *Frauleins-Steuer*. I, 6, 46. an

collectam imponere possint. ib. 53. 54. sunt vel schriftsaffit vel ambtsaffit. I, 7, 1. sq. quinam pro schriftsaffit habendi. ib. 17. seq. præter nobiles nulli erant ingenui. I, 9, 3. certus majorum numerus requiritur. ib. 4. seq. insignia. I, 10, 13. 15. 15. *neo-nobilium* vanitas. I, 10, 16. quem clypeum teneant. ib. 21. sq. 37. 40. in urbibus habitare ignominiosum putarunt. I, 11, 2. 3. seq. ex antiquitate æstimantur. ib. 16. quid juris, *weim ste Bürger-Güter kouffen*. ib. 33. seq. 1, 13, 4. an jus braxandi iis competat. I, 16, 1. seq. quomodo rusticos investiant. I, 19, 15. eorum immunitas a gabella. I, 20, 5. an matrimonium ad morganicam ad eos extendatur. I, 24, 11. temeratores venationis in *nobilium* saltibus quomodo puniantur. II, 2, 19. an commercium salis ad eos pertineat. II, 5, 34. differentia in mediatos & immediatos unde. II, 11, 48, III, 18, 3. an jus optionis inter eos observetur. II, 13, 10. an iis solis Heergewetta debeat. II, 14, 9.

Nobiles Viduz in Saxonia quomodo Geradam capiant, & quid amplius II, 15, 9. quid in ea præ civibus præcipuum capiant. ib. 38. quomodo portionem statuariam consequantur. ib. 10. quibus ex causis eadem, ut & Cibariis & Supervita priventur. ib. 17, 43. sqq. **Nobilitas** an singulari beneficio concessa. I, 2, 3. 4. c. 3, 3. c. 10, 39. unde dependeat. I, 2, 21. sq. quotuplex fuerit. I, 3, 6. sq. *generis nobilitas* quando innotuit. ib. 4. cur ex parte matris requiratur. I, 9, 3. seq. quibus modis amittatur. I, 12, 17. **Nobilitas eminentior** quæ. I, 10, 36. **Nobilitas** feudalis prædii quæ. III, 21, 6.

Nomina an gabellæ subint. I, 20, 12.
Norimberga æmula Venetorum. I, 12, 15. ejus patricii. ib. 11, 12.
Northusa Jus geradz abrogatum. II, 15, 4.
Nosocomio pars metallifodinæ conceditur. II, 4, 22.

Notarius est vocabulum generale. I, 4, 22. ejus præsentia in criminalibus requiritur. ib. galeam apertam ridicule usurpant. I, 10, 19. an unio prolium coram eo fieri possit. I, 25, 18.

an donatio geradz absque curatore. I, 27, 22. an pro tertio uno quovis ignorante firmiter contrahant. III, 3, 65.

Nundine, earum vicem in pagis suppleant encoenia. I, 11, 5. securitas in via. I, 14, 8. arrestum non conceditur iis durantibus. ib. 9. **Francofurtensium** immunitas. I, 14, 14. **Imperialium** jus an connexum cum jure stipulæ. I, 18, 14. **nundina campana** *Logdunenses*. II, 12, 15.

Nuptia

Quid. III, 8, 1. 2. illas semper apud nos præcedere debet terna proclamatio publica. ib. 3. sqq. quæ sine dispensatione Principis neque omittenda, neque contrahenda. ib. 5. quid de Illustribus & Nobilibus. ib. 6. inter quas personas prohibitz illæ sint. ib. 12. 13. quid de Polygamia. ib. 14. 15. 16. quid in **Nuptiis** viduorum vel viduarum. ib. 17. **Nuptia** irritæ quæ jure Rom. I, 16, 12. quibus privilegiis. Quirites ad eas invitati. ib. 24. **nuptia sole** an a patria potestate liberent. ib. 79. **nuptia secunda** inprimis intra tempus luctus operantur in vidua Saxon. amissionem Supervitz, Cibariorum &c. II, 17, 44.

O.

Ober-Nacht. vid. *Bannum*.
Ober-Salcken-Meister. I, 2, 27.
Ober-Jäger-Meister. I, 2, 27.
Ober-Räthen-Meister. I, 2, 27.
Ober-Post-Directores. II, 1, 11.
Ober-Post-Meister. II, 1, 11.
Ober-Stall-Meister. I, 2, 27.

Oblati qui. I, 22, 5.
Oblatio allodii in feudum quomodo fieri debeat. III, 21, 11. res oblata olim a domino futuro per annum & diem poterat detineti & usurpari. ib. 10.

Obligatio

Obligatio quid. III, 1, 1. unde veniat. ib. 2. 3. 5. an etiam ex imperfecto jure. ib. 4. in ea definienda quid Jus Roman. supponat. ib. 6. 7. ipsi, si non actionem, quosdam alios effectus aliud aliquando tribuat. ib. 7. 8. in omnis **obligatio**, quæ actionem civilem non tribuit, imper-

imperfecta. ib. 9. quodnam fundamentum *obligationis* civilis, & an recte statuatur. ib. 12. 13. 14. quomodo factum concurrat. ib. 14. 15. 16. *Naturalis obligatio* moribus Germaniz actionem producit. ib. 19. *Civilis* a Romanis efficta neque apud eos actionem efficacem producebat. ib. 20. neque a Nostratibus agnoscitur. ib. 20. 21. *Mixta* quae dicitur horum distinctio. ib. 22. 23. quae vera causa, quod in *obligatione faciendi* id saltem, quod interest, exigi possit. ib. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. sed hoc ex eadem causa etiam in *obligatione dandi* aliquando obtinet. ib. 35. 36. quomodo ex *obligatione negativa* actio & defendendi licentia veniat III, 2, 1. 2. 3. quomodo Dominium Servitus Hereditas, &c. ib. 4. 5. ut & Jus possessionis. ib. 6. 7. quando eadem exceptionem patiatur. 8, 9. *affirmativa* certum statum vel factum supponit. ib. 10. quae ergo ejus species ex statu. ib. I I. ex facto veniunt Pacta, Contractus vel quasi-Contractus, Delicta. ib. 12. 13. quinam perfecte obligentur vel non. III, 4, 1. sq. soli homines ita *obligantur*. ib. 1. non tamen omnes. ib. an summi Imperantes. ib. 2. ex delicto omnes omnino *obligantur*, sed tantum ad damnum reparandum. ib. 3. 4. ex promissis non nisi ratione perfecte instructi & urentes. ib. 5. quid de reliquis. ib. 6. sq. quibus de rebus *obligatio* contrahatur vel non. III, 5, 2--22. *Obligatio* inter patrem & filium an subsistat. I, 26, 15. 45. 46. III, 4, 65. 66.

Obnoxii qui. I, 22, 5.

Obstagium.

Obstagium, Einreuten, Einlager. I, 2, 45. III, 5, 13. saepius olim *hostagium*. III, 12, 8. a voce Germanica *Hoste* dictum. ib. I, 5. 6. quid sit *Obstagium*. ib. 10. ejus stipulatio quibus contractibus accedat. ib. I I. inter quas personas olim, & an inter Reges etiam Principes &c. frequentata. ib. 12. inter Saxones imprimis, ut & in aliis Germaniz provincis admodum frequens fuit. ib. 22. quare vero & per quas leges abrogata fuerint *obstagia*. ib. 18. 19. Holsatis tamen quomodo reservata. ib. 20. quoniam circa eorum

promissionem prospici soleant. ib. 13. sequorum causa est individua & heredes etiam ad idem illud obligat. ib. 22. quid si pluribus creditoribus promissum. ib. 24. locus quomodo determinetur. ib. 13. 14. 15. quaedam loca lege publica illis prohibentur. ib. 28. ut & aedes debitoris propriae. ib. 28. nec minus creditoris. ib. 27. quando autem debitorem in illum locum ingredi oporteat. ib. 25. unde debitor egenus interea alendus. ib. 25. quando illud impune deferere liceat. 27. quomodo vero alias, qui illud ante tempus deferit, puniatur. ib. 23. quando evanescat. ib. 21. an hypotheca inde creditori detur. ib. 30. quae ejus affinitas. ib. 31.

Obstern. Posten. II, 1, 8.

Odenwald. II, 12, 38.

Oeconomia separata a patria potestate liberet. I, 16, 21. 59. in negotiis *economicis* uxor curatore non indiget. I, 27, 33. III, 4, 54.

Officia aulica quoniam. I, 2, 17. an nobilitatem contulerint. I, 3, 3. 5. 6. *officia Principum* an cessarint. I, 3, 13. *officium parentum* quibus partibus absolvatur. I, 26, 3. sq.

Obue Mannschaffe quid significet. III, 21, 14.

Onera cui praestentur. I, 13, 2. quotuplicia. ib. 3. quinam immunes ab iis. ib. 4. 5. II, 1, 22, 23.

Opera rusticorum quibus debeantur. I, 5, 1. quotuplices. ib. 13. *opera indeterminata* quibus tribuenda. ib. 14. seq. unde sic dicta. 16. an extendat. ib. 19. vocantur. *unger messene unendliche Dienste*. ib. c. *determinate* an commutari queant. ib. 20. 21. durantibus *operis* an debeatur victus. ib. 22. an ab *operis* libertorum Rom. ducenda. 23. non praesumantur. 24.

Opifex.

Opifex elegantiore. I, 11, 4. *opifex* qui. I, 15, 1. quotuplices. 2. iis jus collegiorum tribuitur. 3. 4. an indistincte aliis operam suam addicere prohibetur. 7. sq. *Opifex* injurias conquire nequit. 71. si crimen commisit, an a collegio puniri possit. ib. d. eorum jura. 55. 57. an servilis conditionis fuerint. I, 19, 21.

Opificium quilibet exercere potest ad usus proprios. I, 15, 5. qui in iis admittantur. ib. 10. seq. qui excludantur. 13. 14. *das Hand*

werck spricht den Lehr: Jungen frey. 17.
geschendts Handwerck ib. 38. binis idem
 addictus esse nequit. 69. in materia sordida
 an licitum. 70. **opificia** quaedam in pagis ex-
 ercentur. I, 11, 4. sed tribus erigi nequeunt.
 ib. an molitores eorumque filii ab iis exclu-
 si. II, 7, 20. 21.
Opificiaria collegia. I, 15, 52.
Opilionum filii an ab opificiis excludantur. I,
 15, 13. V. **Pastores ovium**. Schäfer.
Oppignoratio. vid. **Hypotheca**.
Oppignorata gerada a quibusdam relucenda. II,
 15, 63.
Orbeda, Orbede, Orwahr quid. I, 6, 47.
Ordo equestris S. Johannis. I, 9, 15.
Ordo equestris in Hispania. I, 9, 17.
Ordo equestris in Saxonia requirit 16. **Abnen**.
 I, 9, 8.
Originarii qui. I, 22, 5.
Ornamenta muliebr. oliu Rhedo dicta. II, 15, 7.
Osculum virgini in via ereptum quomodo pun-
 niatur. II, 8, 22.
Ossa & reliquæ cadaveris an venire possint in
 commercium. III, 5, 8.
Ostes Dient. III, 21, 51.
Oves an omnes ad geradam pertineant. II, 15,
 28. an per unius contactum omnes reliquæ ac-
 quirantur. II, 22, 13. numerus ovium in
 prædiis & ovariis alendarum an & quomo-
 do restringatur. ib. 9. 10. modus pascendi eas
 similiter restrictus. II, 22, 10.
Oviaria, Ovilia an pro lubitu erigi noviter pos-
 sint. II, 22, 12. an id jus præscribatur, ib. nu-
 merus ovium an in iisdem restrictus. II, 22, 9.

P.

Pacta.

Pactorum & Contractuum differentia nulla
 nisi ex hypothesi Juris Romani. III, 2, 14. 15.
 16. 19. neque Synallagma quoddam iactita-
 tum vere illam constituit. ib. 17. 18. neque
 causa. ib. 26. Romani quia modis agendi fa-
 cultatem ipsis adjecerint. ib. 33. 34. 35. unde
 ergo eorum separatio a Contractibus. ib. 20.
 21. 36. Germani eam nunquam agnoverunt.
 III, 3, 15. 16. quin potius omni tempore ex
 omni promissio, & honesto actionem dede-
 runt. ib. 13. 14. nec inter nuda, & non au-

da, adjecta in continenti, vel ex intervallo,
 in quam distinguunt. ib. 16. 17. 18. apud ipsos
pacta de carcere etiam, ut & de libertatis ja-
 ctura, & sorte de pœnis quoque corporali-
 bus sufferendis valuerunt. I, 21, 14. c. 22, 6.
 III, 11, 5. quo commodissimo modo pacta o-
 mnia & singula in certas classes redigi pos-
 sint. III, 3, 25. -- 65. **Pacta** sunt strictæ inter-
 pretationis. I, 25, 20. interpretantur contra
 eum, qui clarius loqui debuisset. III, 14, 15.
Pacta acquisitiva de hereditate jure Romano
 invalida, hodie in Germania ubique licita.
 II, 11, 39. an jurejurando confirmanda. ibid.
 39. eorum species unio prolium, & successio-
 nis inter conjuges. ib. 40. 41. & pacta con-
 fraternitatis. ib. 47. & ganerbinatus. ib. 52.
Pacta confraternitatis inter Principes quid. III,
 18, 1. quid juris tributum paciscentibus. ib. 1,
 quibus modis valide ineanitur. II, 11, 47. III,
 18, 2. de quibus bonis. II, 11, 48. III, 18, 3. an
 soli Imperatoris, vel & Imperii, item an Ec-
 lectorum solum, vel Comicialis omnium Sen-
 tuum consensus, ad eadem requiratur. III, 18,
 6. 7. cautelæ circa illa ineunda. ib. 8, ab iis
 differunt die Erbvereinigungen. ib. 51. **Pa-
 cta confraternitatis** Sercnissimæ Saxonice
 Domus, priora cum Landgraviis Hassiæ, pos-
 teriora cum iisdem atque Marchion Brandenburgicis
 inita. I, 11, 49. 50. III, 18, 4. 5.
Pacta conservativa de hereditate an Jure Ro-
 mano etiam valida, & unde hoc. II, 11, 36, 37.
 ad quid profint. ib. 38.
Pacta dotalia an & in quibus a pactis inter
 conjuges successoriis differant. III, 16, 1. di-
 stinctio illorum in ea, quæ contractus, &
 quæ ultimæ voluntatis jure subsistunt, an im-
 epta. ib. 5. an vero in foro invaluerit. ib. 5.
 quomodo utraque concipienda. ib. 6. in du-
 bio potius pro contractu habentur. ib. 7. li-
 cet quinque testes in iis adhibiti. ib. 7.
Pacta ganerbinatus unde dicta. III, 17, 1. sq. quid
 sint. ib. 3. quid paciscentibus juris conferant.
 II, 11, 53. III, 17, 4. unde eorum prima in
 Germania origo. II, 11, 53. III, 17, 7. 8. ubi-
 nam & hodie eorum reliquæ reperiantur. II,
 11, 53. III, 17, 9. quatenus eorum jura ho-
 dicium

dienam, super sint, vel cessent. III, 17, 8. 9. vid. *Ganerbinatium*.

Pacta hereditaria an & in quoniam a successoribus intes conjuges differant. III, 16, 2.

Pacta inter conjuges successoria an satis significanter vocentur *Ehestiftungen*. II, 11, 42. III, 16, 8. frequentissima & antiquissima, nec minus ubique gentium valida. II, 11, 41. an & in quo a pactis dotalibus differant. III, 16, 1.

quomodo a pactis hereditariis. ib. 2. s. q. an in iis portioni statutarie juramento precise renunciandum. ib. 4. an insinuationem judicialem requirant. II, 11, 43. III, 16, 9. quorum consensus ad ea necessarius, & an precise sponsæ. III, 16, 10.

quale jus uni ac alteri conjugum tribuant. II, 11, 44. III, 16, 17. quamnam actionem, & an, ut instrumentum garantigatum, celerrimam & parasam executionem. II, 11, 45. III, 16, 12. an alterius dissentio revocari possint. II, 11, 46. III, 16, 12. an & ad eum casum proferantur, si alteruter pacificentium ante thalami consensionem moriatur. II, 11, 46. III, 16, 13-14. legitima parentibus an in iis relinquenda. III, 16, 15.

Pacta majoratus quid. III, 14, 10. s. q. ad conservationem familiarum imprimis conducunt. ib. 9. quotupliciter ineantur. ib. 14. quomodo interpretanda, si sine dubia. ib. 14. quomodo tollantur. ib. 13.

Vid. *Majoratus*.

Pacta primogenitura quid. III, 14, 1. quomodo iis, qui successionem expectant, in his ante omnia prospiciendum. ib. 6. an adoptatis & legitimatis simul profint. ib. 7. quæ cautela in iis ineundis servanda. ib. 7. ad conservationem familiarum maxime conducunt. ib. 9.

Pacta oblagii quid. III, 12, 10. quibus contractibus accedant. ib. 11. a quibus celebrentur. ib. 12. quid in eis simul definiti soleat & expediat. ib. 13. 14. s. q.

Vid. *Oblagium*.

Pacta renunciatio de hereditate hodie & ab antiquo juramento accedente valent, II, 11, 16. tutius tamen illud simul exigitur. ib. 56.

Pacta restitutiva de hereditate ubique hodie

valent & sub fideicommissorum nomine veniunt. II, 11, 54. eo pertinent majoratus & primogenium. ib. 55.

Pacta successoria an nulla Jure Romano, & an omnia hodierno valeant. II, 11, 31. quænam & Romano & hodierno. ib. 32. quæ autem neque Romano neque hodierno. ib. 33. an de hereditate tertii certi. ib. 32. 34. an incerti. ib. 33. sunt vel conservativa. ib. 36. s. q. vel acquisitiva. ib. 39. s. q. vel restitutiva. ib. 54. s. q. vel renunciativa. ib. 56.

Pacta unionis prolium. vid. *Unio prolium*.

Pacta Bürger qui. I, 12, 32. 33.

Pagi, quædam officia in pagis exercentur. I, 11, 4. in iis obtinet prohibitio juris braxandii. I, 16, 3. *pagi* sepes an terminus miliaris ad quem. ib. 13. an commercium salis ad eos pertineat. II, 5, 34.

Palatia an pace burgenfi ipso jure gaudeant. I, 21, 20. 21. *palatia* Principum *privilegiata*. I, 21, 6.

Palatinatus, quis collectandi modus ibi. I, 8, 6. decima detractus ibi obtinet. I, 20, 17. 25.

Palmarium recte capit Advocatus. III, 4, 72. s. q.

Panner Herrem. I, 2, 22. c. 3, 8.

Pantapoli qui. I, 16, 35.

Panzerinßig Schwerd. I, 11, 25.

Paragium quid. I, 16, 29.

Paragium.

Paragium unde dicatur. III, 19, 1 f. an ab *Apanagio* differat. ib. 1. s. q. 4. s. q. 16. quæ desuper lites orta inter Eruditos. ib. 1, 2, 3, 4, 5. judicium de his. ib. 7. est divisio inæqualis territorii inter primogenitum & reliquos fratres Principes seu Comites facta Germanice *Abtheilung*. ib. 11. quomodo hæc instituenda. ib. 12. quid in Gallia circa hoc obtineat. ib. 12. *Paragium* in quibus ab *Apanagio* differat. ib. 14. s. q. quid supponat. ib. 14. 15. an pars hereditatis sit seu universitatis terrarum, & superioritas territorialis pro parte eidem accedat. ib. 18. an Gallicum origine ad provincias Germanicas quadret. ib. 20. an ex ejus doctrina & usu in Germania status publicus detrimentum capiat. ib. 21. quæ vero circa ejusmodi familiarum pa-

INDEX II.

- cta* in eunda cautela precipua. ib. 22. *Paragium* etiam dotem & legitimam familiarum, illustrium praeterea significat. ib. 13.
- Paraphernalia* bona Jure Romano a recepticiis non differebant, maritisque nihil juris tribuebant. II, 18, 38. in dubio bona uxorum illata magis pro paraphernalibus habentur. ib.
- Parentagium*. III, 19, 11.
- Parentes* masculi & foeminae quomodo in bonia defunctorum nepotum succedant. II, 15, 46. eorum consensus in filiorum matrimonium quam necessarius. I, 26, 35, 36. III, 7, 15, 19, in horum desponsatione an testium vice fungi possint. III, 7, 22. ipsis in pactis etiam liberorum successoriis, quae inter conjuges sunt, legitima reservanda. III, 16, 15.
- Pares curia*, seu curtis. I, 2, 52. III, 19, 11. an in causa Feudaliae hodie judicium constituant. III, 21, 66, 68. an eorum usus superfit. ib. 66, 68.
- Partus* quomodo aestimetur. I, 9, 2.
- Passagii* an immunes a jure albinagii. II, 12, 19.
- Passerum* extinctio injuncta. II, 2, 24.
- Pastores ovium* quod damnum resarcire teneantur. II, 22, 28. quibus juribus & privilegiis gaudeant. ib. 29, 30, 31. in Saxonia immunes sunt von Auslesung der Landwiltig. ib. 20. alibi den Hirten, Lang. ex consuetudine exercent. ib. 30. an macula levis nota, laborant, & an legitimari soleant. ib. 32, 33. quae inter eos. ib. 33.
- Pater*, parentes an liberos vendere possint. I, 26, 11, 34. pater substituit liberis. ib. 16. est usufructuarius bonorum filii. ib. 18. III, 10, 8. quale dominium habeat jure Rom. I, 26, 23. in quibus bonis pro tutoribus habeantur. 61. pater moribus Romanis filium ad dies vitae in potestate retinebat. ib. 82. an pro filio recte constituat Morgengabam. III, 16, 19. pater & filius an Jure Germanico quoque pro una persona habeantur. III, 4, 63. c. 10, 13. I, 26, 41. quod quidem Jure Romano. I, 26, 14. c. 10, 13, quo etiam Jure nulla inter eos obligatio. I, 26, 15. cum hodie contractus eorum quidam admittant. I, 26, 45. III, 4, 65. quae vero circa hoc cautela.
- ib. 65. an de feudo inter liberos testamento disponere possit. III, 21, 31.
- Patria potestas* quomodo confideretur. I, 26, 1. quid jure Rom. ib. 2. quid jure naturae. 5. naturalis & Romanae differentia. ib. 9. seq. 17. causae Romanae quatuor. 23, 24, 25. quibus modis dissoluta fuerit. III, 10, 5. 6. quoniam hodie ejus effectus. 26, 29. seq. quibus modis hodie solvatur. 53. seq. III, 10, 7. ex ea egressi an in convictu patris remanere potuerint. I, 26, 57, 58. an matri & agnatis competat. 65. differentia a tutela agnatorum 73. apud Germanos Vormundschafft idem semper, quod Romana potestas eadem. III, 10, 8. exitus ex familia unicus modus ex patria potestate exeundi. I, 26, 47. an separatio liberet. 77. ob dieväterliche Gewalt aufgehoben. I, 26, 27.
- Patrii* florent in majoribus urbibus. I, 1, 20. I, 12, 2. I. inter eos & nobiles contentio unde. I, 1, 21. e. eorum origo. I, 12, 2. sq. eorum praeminentia. ib. 5. sq. vulgariter & legaliter tales qui, ib. 10. sq. divisio in Rathssfähige und Rathss unfähige. ib. 14.
- Patriatus* quibus modis amittatur. I, 12, 17.
- Pax imperii publica* stabilita. III, 17, 8.
- Pax Lusitano - Belgica*. II, 12, 18.
- Peculium*, quando eorum distinctio habeatur. I, 26, 17. diversitas Germanis ignota fuit. ib. 44, 50. adventitii usus fructus cui competat. ib. 51.
- Pecunia magistralis*. vid. Meister Recht.
- Pecunaria* usus viciorum naturalis. I, 1, 22.
- Pellicanus* apud Romanos. III, 5, 26.
- Pensio*, *Pensitatio annua* Germanis consueta. I, 6, 2. an decimae ad eas referenda. ib. 17. quoniam eas solvant in urbibus. I, 12, 35.
- Peregrinatio*. vid. Wanderschafft.
- Pfaffen mangeln Lehns Recht*. I, 2, 48. sq.
- Pfahlburgeri* qui. I, 12, 21. quid de his cautum in A. B. 22. de eorum concertatio. 24. eorum species. 25, 26. eorum origo quoniam. 29, 30.
- Pfalz, Bärger* qui. I, 12, 24.
- Pfänner* qui. II, 5, 10. wie viel Pfaffen Salz sie jährlich debiret. ib. b. eorum contentio unde. 12.

Pfanner *Gewinn* ad quem spectat II, 5, 17. c.
Pfannen, wie viel jeder Quart Pfannen hat.
 II, 5, 11.

Pferde und *Reiße* bey *Schiffernen*. II, 22, 9.

Pferde & *Frohnen* quid. I, 5, 4. quis praestet.
 ib. 5.

Pfug & *Bürger*. I, 12, 25.

Pfortner qui. I, 5, 5.

Pfund & *Kauff* quid sit. II, 18, 17. 20. vocatur
 etiam *Leib* & *Bedinge*. ib. quid, si longissimum
 quis egerit vitam. ib. 21.

Pfischer qui. I, 15, 64.

Pbasanos an capere liceat. II, 2, 18.

Pitores sunt opifices artifices. I, 15, 2.

Pignorationes apud Germanos unde. III, 12, 34.

Pignoratitia Fenda jure feudi non censentur.
 III, 21, 18.

Pena.

Panarum genera quantum ad nobiles. I, 2, 36.
 37. 38. *pena* canis scabiosi gestatio. ib. 41.

pena *gravior* amputatio manus. I, 21, 7. *pa-*

na corporis afflictiva quoad cursores quo

casu obineat. II, 4, 19. *pena* in exterminatores

venationis quoniam. II, 2, 14 sq. *pena com-*

missi quid. II, 8, 28 an in Contractu suspensi-

ciario aeque ac emphyteuticario. III, 22, 6.

Panarum gradus in diversis Rebus publicis

diversi, unde III, 1, 26.

Polieret qui. I, 15, 68.

Politze, *Polizza* quid sit II, 20, 1. 11. 14. 15.

quoniam in ea exprimenda. ib. 14. quid inde

praestetur. ib. 12. 13. 14. Vid. *Assuratio*.

Polygamia a quibus & an recte defendatur. III

8, 15. ejus poena quando remittatur. ib. 16.

Pomerania testamenti factio ibi hominibus

propriis denegatur. I, 21, 20. quid ibi *Witt-*

wen Jahr. II, 18, 62. quid *Verbesserung* der

Witt yist ibidem. II, 18, 66.

Portio Statutaria viduarum quibus causis amitta-

tur. II, 17, 43. an ejus renunciatio juramen-

to confirmanda. III, 16, 4.

Possessorium summariissimum. I, 7, 31. an in jure

braxandi adhiberi possit. I, 16, 23. in eo om-

nis questio de justitia possessionis exulat.

III, 2, 7. quare id. ib. 6.

Possessionis Jus unde. III, 2, 6.

Post, Postea.

Jus postarum cuius juris. II, 1, 2. 3. *postea* an La-

tinum. 4. quid. 5. distinctio ter *Posten* un-

de 6. quoniam differentia ter *Posten* und

Sandkutschchen. 7. denegatur civitatibus Im-

perii. 8. 9. an Principes de iis disponant. 10.

iis quilibet cedere tenetur. 33.

Postarum ministri peculiari securitate gaudent.

II, 1, 15. quatenus ab oneribus immunes. 21.

23. terminus ab iis literis franco notatis in-

scribi potest. 27. 28.

Postarum personae quotuplices. II, 1, 11.

Postiones. II, 1, 11. securitate gaudent. ib. 15.

Posthorn, an liceat corniculum inflare in

alieno territorio. II, 1, 30. quare cursores

eo instructi. ib. 33.

Postmeister. II, 1, 6. locationis vel feudi ri-

gulo constituuntur. ib. 12. ejus officium

quod. 13. resarcit damnum minorum. ib.

17. 18. locum peste inficiens an puniatur. 21.

ejus immunitas. 22. 23. habet jus dirigendi

relationes. 24. recreationis. 15. **PostMeis-**

ter zum Hahn. ib. 18.

Postparto nisi solvatur, literae & fasciculi re-

trahuntur. II, 1, 15. quo casu denegatur. ib. 29.

Postschreiber. II, 1, 11.

Postverwalter. II, 1, 11.

Potestas legislativa, an aquisitio ex naufragio

ad eam referenda. II, 6, 8. b. circa matrimo-

nium sub poena nullitatis etiam certa requi-

sita praescribere potest. III, 7, 20. in primis

cavere, ne concubitus praeternaturalis ut-

potest res illicita, aliam illicitam sponsalia

clandestina confirmet. ib. 19.

Præcedentia jus. I, 2, 19. an nobiles habeant.

20. seq.

Prædium infensandum oblatum olim a futuro de-

mino per annum & diem detineri & usur-

pari poterat. III, 21, 10.

Præfati.

Præfati militares *Schrieffassis* annumerantur

I, 7, 4. *præfati* vindicant sibi jurisdictionem

crim. in prædiis *Ambtassorum*. ib. 37.

an jurisdictionis civilis in civitatibus *Schrieff-*

fassis ad eos pertineat. 38. sq. omnia com-

moda domino acquirunt. 30. coram officio-

um. 51. *præfatus* non est Princeps. 54. co-

tuu

- rum officium extraordinarium. 56. *presbiter* Bitterfeldensis. ib. 33.
- Præfectura*, in iis inhibitionis processus non permittitur. 17, 33. earum origo & indoles. ib. 41. sq. subdivisio. 47. incommoda. 55.
- Præsentia* determinatio ex aula quærenda. I, 2, 29, 30.
- Prælatus* in Sax. convocatur ad conventus. I, 8, 8. quænam bona ecclesiæ *Prælatus*, etiam absque capituli consensu, in feudum concedere possit. III, 21, 10.
- Prærogativa* partus æstimatur ex patre I, 9, 2. *prærogativa* patriciorum. I, 12, 15. *prærogativa* patris præ matre apud Germanos perfitit. I, 26, 29.
- Præscriptio* in iure braxandi quænam. I, 16, 20. ea acquiruntur servi. I, 22, 7. 8. an *præscriptio* in memorialis contra Principem locum habeat. II, 2, 38. sq. 47. an contra privatos. ib. 48. *præscriptio ordinaria* naufragium passis non permittitur. II, 6, 19. *præscriptio heergewetz* quænam. II, 14, 15. 16. *præscriptio* Geradz quomodo fieri possit. II, 15, 16.
- Præstationes* quotuplices. I, 6, 1. sq. galliæ pœnitentiæ quid inferant. ib. 6. sq. *pecuniaria* quando duplicetur. 8. ubi exigenda. ib.
- Præful* auf hohen Stiffen inter status Imperii refertur. I, 9, 13.
- Præcaria*, *Præbaria* an nudus usufructus. II, 10, 28. sq. an vero dominium utile. ib. 29.
- Præmium* de mercibus solvendum. I, 14, 19. *præmia* esculentorum & potulentorum determinantur. I, 7, 14. de pretio satisfaciendum hospiti. ib. 15.
- Presterliche Trauung*. Vid. *Benedictio sacerdotalis*.
- Primigenia*. II, 11, 15.
- Primogenitura* in Feudis Imperii regalibus, nisi in Electoratus, pactis solum debetur. III, 14, 3. c. 21, 7. an alias ea Feuda pro indivisibilibus habeantur. III, 14, 4. c. 21, 7.
- Primogenitus* an a fratribus apanagiatis vel paragiatis homagium unquam possit exigere. III, 19, 21.
- Principes* provinciarum præerant. I, 3, 7. eorum officia an cessarint. ib. 13. quorum opera nobiles ad servitia convocent. I, 7, 7. quomodo iusta exponant nobilibus. ib. 26. sq. 54. an præstet, si ex solis redditibus vivant abdicatis economiis. ib. 55. eorum collectandi modus. I, 8, 6. eorum insignia. I, 10, 12. laici an ecclesiasticis postponantur. ib. 25. quem clypeum teneant. ib. 35. sq. 40. citra ejus consensum subditis nihil de jurisdictionalibus statuere licet. I, 11, 28. ejus investitura quomodo vafallus fiat. I, 19, 15. an de matrimonio disponere possint. I, 26, 39. III, 7, 29, 30 pro lubitu de postis disponunt. II, 1, 10. an postis cedere teneantur. ib. 33. quare libertatem venandi tollant. II, 2, 10. 12. 13. an præscriptio contra Principem locum habeat. ib. 39. sq. 44. reservant sibi die Wörjagten. ib. 71. 72. jus metalli-fodinarum ad se pertraxerunt. II, 4, 1. sq. an iis jus salinarum competat. II, 5, 28. sq. 31. 33. libertatem extruendi molendina subditis auferre possunt. II, 7, 6. ad Principem spectat reparatio viarum. II, 8, 16. 17. & jurisdictio viae publicæ. ib. 18. an cum ipsis tuto contrahatur. III, 6, 21. olim obstitit etiam præstabant. III, 12, 12. de hujus vel alterius Principis iuribus privatos disceptare non decet & temerarium est. III, 19, 21. ad ratihabendas investiturae & expectativas in Feudo, cujus dominus est, *Princeps* non adstringitur. III, 21, 25. eodem Feudo nequaquam privandus est, et si feloniam erga vafallum commisisse dici possit. 61. an ad ipsum, an vero ad Rempubl. illud dominium Feudi pertineat. ib. 61.
- Princeps de Taxis*. II, 1, 9.
- Principatus* a statibus hereditario jure reguntur. I, 8, 2. plures comitatus in principatum uniti sunt. I, 7, 47. seq.
- Principissa* geradam quoque capiunt. II, 18, 8.
- Privilegium* senatus Lipsiensis. I, 7, 34. *privilegia* mercatorum. I, 14, 5. sq. 13. *privilegium* Henrici VI. I, 12, 17. Caroli V. I, 18, 15. Sigismundi Imper. II, 5, 33. Ferdinandi. II, 11, 25. an privilegia revocari possint. II, 2, 45. senatus Schneebergensis. I, 7, 31.
- Probatio* consuetudinum laudemii quomodo fiat. I, 13, 9. 10. *probatio* juris braxandi an injungi possit deficiente licet contradictore. I, 16, 21. 22. b. necessitas curatoris an probanda. I, 27, 3. illatio dotis quomodo a vidua detulium petente probanda. II, 18, 42.
- Pre-

Processus inhibitionum in solis curiis obijet. I, 7, 33.

Procurator Vasalli ad quid constituatur. III, 21, 29. in quo a Provasallo differat. ib. 29.

Prodigus an furiosus, an potius hodiernis minoribus æquiparetur, & quatenus se obliget firmiter vel acquirit. III, 4, 30. quis politice vel juridice prodigus dicendus. ib. 31 32. quomodo declaratio a magistratu fiat. ib. 33. 34. 35.

Procedria. vid. *Prærogativa, Præcedentia*.

Professores an senatui subint. I, 12, 33. 34. an immunes a gabella. I, 20, 8.

Professores Juris Witteberg. *Schriftsallis* an numerantur. I, 7, 4.

Promissio in Nuntiis præliminatis. vid. *Jas Wort*.

Promissiones bey Adelichen Ehren, Cavallier-Parole, bey Treu und Ehren, bey Schelms Schelstet. an juramento æquipollent. III, 5, 10. 11. an hodie magnum pondus habeant. ib. 10. an vero eas fallens infamiam incurrat. ib. 11, 12.

Promotio ad munera eccles. an in commercium veniat. III, 5, 19. & pecunia an redimi possit. ib. 19. 20. 21. sq.

Prophetia an olim sine emolumento pecuniaria. III, 5, 21.

Protimiseos Jus an & quomodo a Jure retractus differat. II, 21, 3. 15. hoc ex illo descendit. ib. 30.

Provasallus, Lehn-Träger, ad quid constituatur. III, 21, 29. in quo a Procuratore vasalli differat. ib. 29.

Prudentia in arte cavendi consistit. III, 6, 1.

Pubertas quando in masculis & foeminis incipiat. III, 4, 11. pubertas plena quousque extendatur. I, 26, 56. III, 4, 15. pubertati proximi qui reputentur. ib. 13. 14. pubertas magis ad corporis perfectionem majorenitas ad animi perfectionem, respicit. ib. 18. quomodo apud Germanos olim, ut & Romanos per inspectionem explorata. ib. 19. apud illos discrimen inter pubertatem & majorenitatem haud observatum. ib. 20. quod nec hodie magnum. ib.

Publicani galeam apertam ridicule usurpant. I,

10, 19. an eorum filii in officiiis admittendi. I, 15, 13.

Papillus an plane non, nec quidem naturaliter obligetur. III, 4, 23.

Pürsch & Gerechtigkeit quid. II, 2, 6. ubi adhuc servetur. ib. 33. *pürschen und schleffen*. ib. 60.

Q.

Quæsus in matrimonio ubi communis. III, 8, 19.

Quæstoris nomen an ad præfectos applicandum. I, 7, 53.

Quartal-Gerichte. vid. *Jahrs-Gerichte*, *Quart* quid. II, 5, 7. 11.

Quatember-Geld. II, 4, 25.

Quedlinburgi obtinet das Hochzeit, Bier, Hochzeit, Breyhan. I, 16, 31.

Quittung, i. e. Apocha data an uxorisaxonica sine curatore debitores liberet. III, 4, 47. 48.

Quota Litis. vid. *Advocatus*.

R.

Radbrechen, die den Pflug berauben oder Mählen, die soll man radbrechen. II, 7, 42.

Rademacher in pagis sunt. I, 11, 4.

Raths-fähige quinam. I, 12, 14.

Rationes reddere tenetur curator absentis. I, 27, 47.

Ratisbona stapula pollet. I, 18, 14.

Raub-Schlösser in Germania quando & a quibus destructa. III, 17, 7.

Rauch-Hüner. I, 6, 5.

Recess-Geld. II, 4, 25.

Recht Mann-Lehn quid. III, 21, 14. foeminis etiam conceditur. ib. 14. wir reichen ihm solches zu einem rechten Lehn, quid hæc clausula indiget. ib. 22.

Regalia, an iis jurisdictio criminalis annumeranda. I, 4, 10. ad *regalia* pertinet jus geranii & stapulæ. I, 18, 1. an etiam gabella. I, 20, 4. 5. an venationes. II, 2, 5. 4. sq. an mineræ ac metalla. II, 4, 39. an salinæ. II, 5, 16. an acquisitio ex naufragiis. II, 6, 7. 14. an jus extruendi molendina. II, 7, 1. 2.

I N D E X II.

Reges olim obstagia etiam promittebant & celebrabant. III, 12, 12.

Rehe ad quam venationem referantur. II, 2, 65.

Religatio mulieris, absque mariti culpa a magistratu facta, eam omnibus beneficiis statutariis, ut Supervita, Cibariis, &c. privat. III, 17, 48.

Reichen: *Hall*. II, 5, 3.

Reichs: *Adel* qui. I, 10, 36.

Reises: *Barbierer*. I, 15, 7.

Reises: *Coffres* sollen mit Ketten angezogen werden. II, 1, 18.

Reises: *Geld* quid. III, 21, 39.

Reitende muss zwischen dem Wagen. II, 1, 33.

Rei vindicatio. vid. *Vindicatio*.

Reliquie cadaveris humani an in commercium possint venire. III, 5, 8. 9.

Renunciationes jurium quomodo caute fiant, & quid porro de iis tenendum. III, 6, 27. 28. 30. 31. an generali specialis precedere debeat. ibid. 30. 31.

Renunciationes hereditatis an hodiernum juramento confirmandæ. III, 16, 4. an vero & portionis statutariæ. ib. 4.

Repressalia. III, 12, 31.

Resciso contractuum ob læsionem, quæ dimidium non excedit, quare apud nos denegata. III, 1, 27.

Res incorporalis an sine corporali in Feudum dari possit. III, 21, 22.

Res in feudum oblata olim a futuro domino per annum & diem retineri & usurpari poterat. III, 21, 10.

Resignatio, an venditori liceat rem oppignorare *resignatione* nondum facta. I, 19, 7. cuius jurisdictionis. ib. 14. 15. 16. ea demum dominium transfertur, 27. ejus objectum quodnam. 28. ad quid tendat. ib. 26. quid olim in *resignante* requirebatur. ib. 19. *Nusslassung der Lehn bey den Bürgern* unde. III, 21, 15.

Resitutio in integrum quo casu locum non habeat. I, 27, 37. qui contractus ea non indigeat. ib. 40. an femina absque curatore læsa ea indigeat. III, 4, 58.

Retorso an locum habeat in jure albinagii. II, 12, 20. adversus quos magistratus adhibea-

tur. ib. 21. quando ratione gabelle exerceatur. I, 20, 27. sq.

Retrahitus.

Jus retrahit quid. II, 21, 2. quotuplex sit. ib. 4. in quo a jure protimiseos differat. ib. 3. 19. 30. & in quo a pacto retrovenditionis. ib. 16. 19. in quibus alienationibus obtineat. II, 11, 9. c. 21, 18. quam diu detur. II, 11, 10. 11. 12. c. 21, 31. differentia inter id, quod ex conventionis & id quod ex lege est. II, 21, 4. 13. 27. 30. posterius hoc in quibus bonis obtineat. II, 11, 3. 4. sqq. c. 21, 24. quid in Thuringia. II, 21, 13. Feudum quando ab agnatis possit retrahi. II, 21, 27. illud jus quibus detur. ib. 25. 27. 29. an etiam alienantis parentibus. ib. 28. retrahens quid offerre & restituere teneatur. ib. 10. 17. an saltem pro parte fundum retrahere possit. ib. 11. 12. ad res sub hasta venditas hoc jus non pertinet. ib. 15. 16. an & quando evictio emptori præstanda. ib. 8. 9. quid si retrahens pretium emptori exsolvere non possit. ib. 20. an & quatenus jus *Retrahit* cedi possit. ib. 6. 7. 12. quid de *Retrahitu* emphyteuticario. ib. 21. si Feudum ab altero agnatorum resutatum, quomodo id retrahatur. ib. 29. 32. 33. quanto tempore hoc jus præscribatur. ib. 34. quomodo a legali donationis vel alienationis prohibitionis differat. II, 11, 28.

Retrahendi & *Revocandi* jura an & quomodo in Feudo differant, & quibus singula ac quomodo dentur. III, 21, 52. 53.

Reverentia perpetua parentibus debetur. I, 16, 3.

Reversales jus retorsionis impediunt. I, 20, 27. f.

Rex Germanorum primum clypeum tenet, I, 10, 24. 40.

Rex Prussia monopolium salis exercet. II, 5, 33.

Reyher. II, 5, 8.

Rbedo quid dicatur. II, 15, 7.

Rbenanum feudum. vid. *Fedus*.

Wedesfel ventione aprina singulariter investitur. II, 2, 59.

Ringe, zu Ringe und Bedinge gehen. II, 11, 19.

Ritter, divisio in Ritter und Knechte unde. I, 3, 11. qui. I, 10, 28. zum Ritter schlasgen qualis mos. I, 3, 15. 16. Ritter vocantur nobiles Silesii. ib. 18.

Ritterschafft. I, 3, 18. c. 8, 8.

Robilo.

Kobold. I, 11, 40.

Kobwald quid. I, 5, 1.

Kodi Land quid. II, 3, 20.

Kodi Sehend cui competat. II, 3, 20.

Roland, Rolandus.

Male omnes statuz tribuuntur **Rolando**, I, 11, 34. an sit signum jurisdictionis. ib. 39. ejus etymologia inconcinna. ib. 40. an indicium liberi mercatus. ib. 41.

Rolandine statue fabularum genitricis. I, 11, 32.

33. an denotent libertatem urbium. ib. 35.

36. an harum prima Magdeburgi erecta. 37.

38. an eas solas Weichbildam denotet. ib. 43.

Kostatt. I, 11, 40.

Kothgesser, Saudwerck brauchet Flechsen vom Luder. I, 15, b.

Rudolphus Habiburgicus. III, 17, 7.

Rügen unde genuina origo. I, 4, 5. an inde

Roland. I, 11, 40.

Rügeland. I, 11, 40.

Rügenmeister qui. I, 4, 25.

Ruffici, Bauern.

Bauern mangeln LehnsRechts. I, 248. seq.

domino denunciabant delicta. I, 4, 5. ex servitute se explicuerunt. ib. 15. eorum opera.

I, 5, 1. sq. an ad excubias adstringendi. ib.

24. an dominum opibus lapsium alere teneantur. I, 6, 57. an muris distinguantur. I,

11, 1. non indigent elegantiora opificum

ib. 4. eis libertas tribuitur. ibid. 6. an jus braxandi iis competat. I, 16, 1. 2. 3. an hodie

liberi. I, 20, 6. qui. I, 22, 5. eorum conditio an melior quam fervorum Romanorum.

ib. 21. an res suas in Feudum alii dare possint. III, 21, 19. an juris venandi capaces. II,

2, 66. sq. in donatione quid iis observandum. II, 11, 19. jus optionis inter eos obtinet. II, 13, 10. hodie heergewettam relinquunt. II, 14, 10. ad altiora aspirantes quid de censu ejusque jure statuerint. III, 23, 15.

Rutscher, Rinsig quid. I, 6, 9. IO. III, 23, 11.

an hodie observetur. I, 6, 11. 12.

S.

Sacri usus an extra commercium. III, 5, 18.

Salaria quare tutoribus constituta. I, 26, 72.

Sal quotuplex. II, 5, 2. 3. wie viel kosten **Salz**

in Halle können gefotten werden. ib. b. **Salis** pretium Princeps determinat. ib. 31.

Salina an ad mineras referri possint. II, 5, 1. 2.

Germaniz **salina**. ib. 5. apud Romanos publiciz vel privatiz erant. ib. 25. moribus

Longob. regalibus annumerantur. ib. 26.

utrum ipse an vestigal **salinarum** ad regalia

referenda. ib. 29. 30. ad privatos feudi titulo

derivantur. ib. 35.

Salina Halenses, earum antiquitas. II, 5, 6.

quot. 7. earum tuguria. 8. ordinationes, 9.

distinctz societates. 10. 11. ad solos masculos

derivantur. ib. 37. salinarum fructus

post mortem domini cuius. ib. 39.

Salz, Juncker, Salinator qui. I, 12, c. 36.

ejus habitas. ib. 15. in una cota coquere

potest plurium dominus. 16. quid promittat.

17. an promiscue coquere liceat. ib. 19.

21. sq. in vasallis requiritur simultanea investitura. ib. 37. quid juris circa fructus post

mortem. 39.

Salz, Niederlagen. II, 5, 32.

Salutis dilio, wenn einem den Gruff zu bring

gen versaget wird qualis mos. I, 15, 36.

Salvanguardia quid. I, 21, 17. II, 19, 7.

Sangerbuse Jus Geradz abrogatum. II, 15, 4.

Sanguis hominis vivi an in commercium venire

possit. III, 5, 7. salentem & recena & effu-

sum, vel coagulatum ore haurire pericul-

osum. ib. 7. an Judæi sanguinem hominis

Christiani haurire soleant. ib. 7.

Saponarii quatuor arcas obtinuerunt. I, 15,

58. 59.

Satler kauffen die Haare von verreckten Hser-

den. I, 15, b.

Satz, Recht, Satzungs, Recht quid. I, 12, 15.

Saxones prisici Obstagia sæpe celebrabant. III,

12, 21.

Scabini urbium an ob oneribus eximantur. I,

13, 5. **Scabini Lipsenses** quam dimensionem

milliaris probent. I, 16. 6. **Scabinorum senten-**

tias. vid. I, 16, 6. I, 14, 35. I, 17, 5. I, 15, c. 2.

Schachte, putei quid. II, 4, 15.

Schaf, Triffen quando in Feudum dentur.

ib. 38.

Schaf, Messer und Schäfer, Knechte differ-

unt. II, 22, 33.

Schaf: Triff quomodo restringatur. II, 22, IO. II. an ea investitura Feudi sub clausula, mit allem dem, so darzu gehdret, comprehendatur. ib. 26. 27.

Schäfer quod damnum sarcire teneantur. II, 22, 28. quibus privilegiis & juribus gaudeant. ib. 29. 30. 31. an levis notæ machla laborent & quæ inter eos distinctio. ib. 32. 33. V. *Pastores*.

Schäferrey nomen univ. II, 22, 8. *keine Schäferrey hat Wende genug*. ib. 10. an & quis modus in numero ovium in ovariis fervetur. ib. 9. IO. an nova oviaria pro lubitu instituenda. ib. 9. 12. an jus ad ejus modi novam institutionem præscribat. ib.

Schäfer: Rechte differunt a Schaaf: und Hirten: Weistern. II, 22, 33. levis notæ machla laborare dicuntur. ib.

Schäfer: Tang. II, 20, 30. 31.

Schalck synonymon servi. I, 22, 5.

Schandau ist eine Salt: Niederlage. II, 5, 32.

Schauffel: Bürger quis. I, 12, 25.

Schäge unter der Erden begraben an de mineris exaudiendum. II, 4, 2. 3.

Scheerwerck quid. I, 5, 1.

Schende ob sie binnen der Weile gelegen quid. I, 16, 13.

vid. *Caupona*.

Schicht quid. II, 4, 17. nach der Schicht arbeiten. ib. 18.

Schied: Streue. I, 4, b.

Schiffs: Zwang. I, 18, 8.

Schild, von alters her ererbten Schild auflegen quid. I, 9, 12. Schild und Helm. c. IO, 17. sq.

Schilling: Güther, Schilling: Zanen quænam prædia. I, 6, 16.

Schillings: Rechte ubi usitatum. I, 6, 16.

Schinder sicut die Flecken aus dem Leder. I, 15, b. eorum filii an ab opificiis excludantur. ib. 13.

Schleß: Graben. I, 13, IO.

Schloß zu bauen competit nobilibus. I, 2, 6.

Schmiede in pagis. I, 1. g. kauffen von verreckten Pferden die Hufeisen. I, 15, b.

Schuppenbar: Freymann muß 4. Ahnen benemen in Kampf: Spielen. I, 9, 19. 20. quia. I, 10, 17. quem clypeum teneant. ib. 31.

Schoß quoduplex. I, 13, 3.

Schreibers: Schilling quid. I, 23, 7.

Schrieff: Sassen, *Schrieff:* *fassi* qui. I, 7, 2. an ad castra solum. ib. 4. origo. 9. sq. 31. eorum nota. ib. II. qua jurisdictione gaudeant. 17. 18. utrum in dubio proschrieffassio an Ambtassio habendus. 19. sq. 23. quomodo mandata iis significantur. 27. eorum commodo curie instituta. 29. cautionem proreconventionem non præstant. 35. prærogativa. 39. I, 8, 1.

Schubsticker in pagis. I, 1. g. I, II, 4. dürfen nichts neues zuschneiden. I, 15, 8.

Schultheiß: Schulze, *Sculthaus*, *Sculthaus* an consules in oppidulis ab iis differant. I, 11, 13. *scultetus* ad actus judiciales requiritur. I, 4, 20. 21. subditorum delicta denunciât. 25. *Sculthaus* apud præficos Germanos inferiori jurisdictioni præerat. R 7, 42. a comite proximus & vicarius civitatis erat. ib. 45.

Schurffen quid. II, 4, 8. an in fundo & ædibus alterius liceat. ib. 9.

Schurt aufladen ob unter den Bau: Diensten begriffen. I, 5, 11.

Schurz: Verwandten qui. I, 12, 32. a prærogativa civium excluduntur. II, 11, 15.

Sclabi qui. I, 22, 5.

Sclapera an sub heergewetta comprehendantur. II, 14, 6.

Scotis consuetudo peregrinandi in naturam versa. II, 12, 2. 3.

Sculptores gemmarum sunt artifices opifices. I, 15, 2.

Scriptura an requiratur in unione prolium. I, 25, 13. III, 15, 18. scriptura omnis a contrahentibus subscripta moribus Germaniæ ut instrumentum garantiatum celeritatem habet executionem. III, 17, 12.

Scuta Germanorum quæ. I, 10, 6. 7. 12. 18.

Securitatatis præstatio mercatoribus concessa. I, 14, 7. *securitate* peculiati gaudent postarum ministri. II, 1, 15. *securitas* viarum qualis. II, 8, 21. quænam præstetur in assecuratione.

II, 20, 21. 12. & in Societate contractu. c. 22, 6. sqq. ab ejus præstatione seu guardia venit garantemium. c. 19, 1. 7. eandem securitatis præstationem denotabat etiam vocabulum

Hofte, a quo obstagium. III, 12, 1. ut & hofenditiz. c. 21, 35.

Schmisch-Gerber, siehe Weiffgerber
Seiffenieder erhandeln den Talg von Abdes-
tern. I, 15, b.

Seiler kaufen die Schwänze von umgefallenen Pferden. I, 15, b.

Semper-Freye, Semper-Leute qui. I, 11, 27. 29.

Senatus Liptiensis privilegium. I, 7, 34. *senatum* municipalium collegia Schriftfalsis annumerantur. I, 7, 4. *senatus* Friusius. I, 16, 35.

Senatores galeam apertam obtiquerunt. I, 10, 19. an eximantur ab oneribus. I, 13, 5.

Senatus consultum Macedonianum foeneratoribus etiam post mortem patris obstat. I, 26, 21. ejus usus quis hodie. ib. 52.

Sententia in judiciis metallicis lata quam clausulam præ se ferant. II, 4, 36. *sententias* facultatum & scabinorum vide. I, 7, 33. c. 14, 35. c. 15, 2. 6. b. c. 15. c. 16. b. c. 10. c. 17, 5-6. c. 20. 12. 14. II, 1, 18.

Separatio liberorum moribus Germ. introducta. I, 26, 55. 56. an sustulerit spem succedendi. 64. unicus modus ex patria potestate exeundi. 47. quomodo fuerit peracta. 75. an judicialiter. 76. an liberi post eam statim liberentur. 78. an absque œconomia sufficiat. 79. an invito patre fieri possit. ib. 80. III, 10, 7. an minorenes etiam a patria potestate eximat. I, 26, 86.

Serbi an iidem cum rusticis hodiernis. I, 1, 2. quid apud prisicos Germ. fuerint. I, 3, 1. armorum usu non gavisi. ib. 5. ex Italia oriundi quo prætextu liberati. I, 1, 17. *serbos seros* an Germania habuerit, I, 22, 1. *serbus* quis. ib. 3. *serborum* varia genera & nomina. ib. 4, 5. an propria voluntate fieri liceat & soleat. I, 22, 6. III, 11, 5. acquiruntur præscriptione. I, 22, 7. 8. & ubi Jus Wildfangiatu, sola commoratione. ib. 9. an Judæi eorum numero addendi. I, 22, 9. ammis gerendis inhabiles erant. I, 26, 2.

Serbitus an defierit. I, 11, 6. quo tempore. I, 22, 12. seq. antiquæ vestigium. I, 20, 6.

Serbitus an & quatenus a Vafallo feudo imponi possint. III, 21, 46. fqq.

Serbitia. vid. *Opera*.

Serbitia Fendalia quotuplicia, III, 21, 34. fqq.

eorum species Adoha s. Hofstentiz. ib. 35. fq.

Sey-Zeit, innerhalb derselben venari non licet. II, 2, 20.

Siede-Profite quis percipiat. II, 5, 39.

Slech, oder **Sagareth**, **Stau** an geradam capiat. II, 15, 22.

Signa in tabulis affixis depicta. I, 21, 5. *signa* publica cur erecta. 18. eorum affixio in locis privilegiatis negligi cœpit. ib. 21. ubi adhuc observetur. 22. *signum* venatores depouunt; cur? II, 2, 75.

Signiferi ex ordine civium constituuntur. I, 13, 11.

Silber-Kauff princeps sibi reservat. II, 4, 7. **Silesia**, wie viel **Uhten** ad judicium equestre ibi requirantur. I, 9, 16. plena hominibus propriis. I, 22, 11.

Simonie crimen ad promotionem ministrorum eccles. hodiernam an recte extendatur. III, 5, 20. quam male olim a Pontificibus ad Imperatores de Investitura ecclesiastica deturbandos obtentum. ib. 22.

Simultanea investitura quid. III, 21, 4. quibusnam, & ad quid opus. III, 21, 4. Vid. *Investitura*.

Smurdi qui. I, 22, 5.

Societas.

Societas quomodo a plerisque, & an recte definiatur. III, 20, 1. 2. quis ejus significatus Juris Civilis, & quis moralis. ib. 2. 3. quomodo a rei communiione differat. ib. 4. 5. *Societas* quid sit. ib. 6. quotuplex. ib. 7. fqq. a quo quid, de quo ineurit. ib. 9. 10. 11. quomodo dissolvatur. ib. 13. quænam imprimis accurate inter contrahentes definienda. ib. 14. 19. 20. 21. quomodo alias caute illa ineunda. ib. 15. 16. 18. unde rixæ inter fœcios, ib. 17. societas in nomine Dei contrahi, at in nomine Diaboli dissolvi dicitur, ib. 15. an ad heredes extendenda. I, 14, 35.

Socius quis dicatur. III, 20, 1. fqq. ejus facta obligatoria. ib. beneficium competentia. ib. 14. quomodo caute legendus. ib. 15. 16. 18. fqq. focii fratrum loco habentur, quare? ib. 16.

Socida.

Contractus Socida quid sit. II, 22, 4. 5. unde & an a societate dicatur, ib. 2. quibus modis inea-

- incatur ib. 18. 19. 20. an omne periculum in eo præstetur. ib. 6. 7. quodnam contrarium emolumentum, incrementum, augmentum &c. & cui debeatur. ib. 7. in oviarius quomodo constituitur. ib. 8. de pecoribus, æferentem Viehe. ib. 20. 21. 22. 23. 24. an hic contractus dici possit usurarius. ib. 14. 15. 16. 17. quid sit *Jus Sociæ Wehrung* domino territoriali vel alio, quibusdam in provinciis, ut Thuringia, Hæssia, competens. II, 22, 3. 5. de quibus prædiis præstetur. ib. 37. ejus etiam species, quando jus pascendi oves in feudum datur. ib. 38.
- Sohle wer sie verstedet.** II, 5, 14.
- Solarium** quid, & unde dictum. III, 22, 4-5.
- Soldner** qui. I, 5, 6.
- Solennia investituræ** quæ. I, 19, 11. adhibere quam omittere præstat in unione prolium. I, 25, 16. III, 15, 18.
- Sommer:Schlag.** II, 22, 9.
- Sonderung.** siehe *Separatio*.
- Softrum**, an in pactum venire possit. III, 66, 4.
- Spira Nemetus** quando exstructa. I, 1, 14.
- Spira Moguntia** pollet stapula. I, 18, 14. an polleat jure detractus. I, 20, 30.
- Sponsalia** quid. III, 7, 1. a. omnium gentium jure ac moribus a Nuptiis differunt. ib. 1. 2. quomodo a promissione germanorum præliminari, vulgo *Ja: Wort*. ib. 4. sqq. per quos contrahantur. ib. 3. quotuplicia sint. ib. 8. sqq. pleraque conditionalium attributa falsa. ib. 9. 10. quorumnam hodie consensus in iis necessarius. ib. 15. 21. an regula vera *Sponsalia imperfecta* mediante concubitu perfectionem consequi. ib. 17. sqq. qui testes in iis admittantur, & quam necessarii. 22. an & cinnam juramento circa ea locus. ib. 24. 25. sq. cur non delato. ib. 26. 27. 28. *Sponsalia* an & quando dissolvi possint. ibid. 29. 30. 33. quænam circa ineunda ea cautela Politicæ & Juridicæ observandæ. ib. 31. sqq. an ad eorum consummationem quis cogendus. ib. 35.
- Sponsa** ante copulam sacerdotalem Morgengabam &c. non consequitur, licet concubitum anticipaverit. II, 16, 11. nec etiam, si ea copula quidem, sed concubitus non secutus. ib. 22.
- Sponsalitia largitas** quid sit. II, 16, 9. Jure Sa-
- xonico cum Morgengaba confunditur. ib. 29. quomodo ab ea differat. ib. 9.
- Spuria** an & quatenus in Gerada succedant. II, 15, 43.
- Stabs:herren.** I, 2, 22. I, 3, 8.
- Städte** convocantur ad convenus. I, 3, 8.
- Stade:Junker** qui. I, 12, 6.
- Stade:Recht** quid. I, 11, 23. vid. *Civitas*.
- Stälne Gilden.** II, 22, 15.
- Stälne oder gemachte Kähe.** II, 22, 23.
- Stamm:Güther** quæ. II, 13, 54. & 17.
- Staffels:Recht, Jus stapula.**
- Jus stapula** an regale. I, 18, 1. minus plenum quid 4. cum vectigalibus nihil commune habet. 5. ad quas merces referendum. 8. 9. alicui restrictum. II. quid. 12. an absque electorum suffragio concedatur. 13. ejus conexum non est jus mundinarum. 15.
- Stapula** pollentes urbes. I, 18, 14.
- Staffel:Güther** quæ. I, 18, 8.
- Statua**, in confiniis erectæ quid significant. I, 11, 45. 19.
- Statua Rolandina.** vid. *Rolandina Statua*.
- Statua** locorum cur sedulo inquirenda. III, 6, 24. an vero exterorum regnorum. ib. 25.
- Stationes** an alienari possint. II, 1, 14. gaudens peculiari securitate. 15.
- Statuarii** qui. I, 15, 2.
- Status civilis** ex conceptu juris Rom. hodie nullus usus. I, 1, a. unde ejus differentia. ibid.
- Status Imperii** jus civitatis tribuunt. I, 11, 23.
- Statuta** genus maternum requirementia frustra disputata. I, 9, 6. *statuta* an Principis confirmatione indigeant. I, 11, 27. conducat mercatores. I, 14, 21.
- Stechhelme.** I, 10, b.
- Stegreiff halten.** II, 11, 18. b.
- Stein:ohlen** an decimis subint. II, 4, 5.
- Stier:Gesecht** in Hispania generosissimum. II, 2, a.
- Stifter**, ibi usus der *Wheue* conspicitur. I, 9, 13.
- Stiffenmäßlg** qui. I, 9, a.
- Stiffen** quid. II, 11, 42. III, 16, 8.
- Stipen-*

Stipendiaris mundinarum tempore alantur; cur. I, 14, 8.

Stipulationem an & qualem Germani olim habuerint. III, 3, 21. apud Romanos inter Contractus omnes primus enatus hic contractus. III, 2, 21.

Stollen, *Cuniculi* quotuplices. II, 4, 14.

Stöbret qui. I, 15, 4.

Strand-Recht

Acquisitio ex naufragiis ab antiquis temporibus invaluit. II, 6, 1. hodie ea obtinet. 3. origo quibus tribuenda. 4. ejus synon. 5.

Ort wolle den Strand segnen. 5. quid 6. ejus fundamentum unde. 7. sq. 12. 14. an extendi possit. 15. cur in plurimis locis abrogata. 16. præscriptio qualis. 19.

Strassen, *Verreuter* cur alantur. I, 14, 8.

Stubens, *Sunfft* annehmen licet nobilibus. I, 2, 13.

Studioli an immunes a gabella. I, 20, 8. an a jure albinagii. II, 11, 19. *Studioli Theologie* an æque ac Clerici Gerardam capiant. II, 14, 45.

Stuprum quomodo apud Romanos damnatum. III, 5, 26. a vasallo viduæ Domini illatum an feloniam. III, 21, 55.

Sturm, *Blocke* wenn gerühret wird, usus armorum burgenfibus conceditur. I, 13, 12.

Subditus an etiam sit fratris primogeniti Principis vel Comitatus apanagiatus frater. III, 18, 16. 21. *subditus* sit vasallus, si dominus feudi directus simul Princeps territorialis. III, 21, 61. *subditus* ab imperante pœnz nomine nihil exigere potest. ib. 61.

Subinféudatio an licita. II, 2, 37.

Subféudum mortuo subféudante non expirat. III, 21, 49.

Subbafatio publica gand dicta, unde. III, 17, 1.

Subvasallus, an & superiori domino ad servitia præstanda obstringatur. III, 21, 50. 51. an si subalternus dominus in subvasallum deliquerit, hic dominium directum consequatur. ib. 62.

Substitutio pupillaris an hodie rata. I, 26, 49.

Succedendi jus domino competit, et si rusticus liberos reliquerit. I, 6, 33. in qua parte dominus succedat. ib. 34. sq. diversis nominibus notatur. 36. an restrictum sit ad solos homines proprios. 37. quid domino præstandum 39. sq. affine ejus. 42.

Successio, omni exciduntæ feminæ emigrante ubi. I, 20, 32. *successionem ab intestato* an pater liberis ad morganicam assignare possit. I, 24, 16. *successio parentum* an patris potestatis effectus. I, 16, 33. conditionalem involvit cura absentis. I, 27, 46. qualis per pacta conjugum in superstitem transeat. II, 11, 44. III, 16, 2. 3. *successio prædiorum rusticorum* qua consuetudine observatur. II, 13, 6. in ea Germani sexus rationem habuerunt. II, 14, 1. 2. *successio hecogewotta & werigeldi* quæ. II, 14, 18. Geraræ quædam. II, 15, 11. 13. 18. 41. 49. 59.

Successor Feudalis an investituram antecessoris sui, darinnen Erbgebunge x. verſchrieben, Jure Saxon. implere teneatur. III, 18, 17.

Successoria pacta. vid. *Malta*.

Successus magistreri qui. I, 15, 51. sq.

Superficiarius contractus an & in quibus ab emphyteusi differat. III, 22, 1. in eo æque ac in emphyteusi dominium utile transit. ib. 7. quæ cautelæ circa illum servandæ, & quæ in illo expresse determinanda. ib. 14. sq.

Superficies an solum ædificiorum seu prædiorum urbanorum, ut emphyteusis rusticorum. III, 22, 2. 3. de ea solarium solvitur. ib. 4. hoc non soluto an peniende, ut emphyteusis non soluto canone, amittatur. ib. 5. quare vero Dd. ex ea emphyteusis urbanam effinxerint. ib. 6. an vero hæc ab illa differat. ib. 7. ejus jus prius invaluit, quam cepit emphyteuseos jus a privatis concedi. ib. 2.

Superioritas territorialis an in Paragium simul pro parte cedat. III, 19, 18. an vero & in Apanagium. ib. 18. ejus pars est jus salinarum. II, 5, 28.

Superbita, Ringeschnedel.

Superbita unde dicatur. II, 17, 18. quid sit. ib. 28. quæ ejus origo. ib. 20. 21. unde dependeat seu dijudicanda. ib. 17. 23. 32. sq. quid comprehendat. ib. 19. 25. 24. 36. 39. est species des *Muschelns*. ib. 17. an titulo universalitatis in pactis dotalibus veniat. ib. 24. an dotis illationem requirat. ib. 26. cui constituitur. ib. 29. 36. quid juris tribuat conjugum. ib. 27. 30. quid ad ejus constitutionem in feudo requiratur. ib. 31. 37. quomodo præstanda. ib. 36. 38. 40. quibus modis amittatur & extinguatur. ib. 43. 44. 45. 48. quomodo in

I N D E X II.

- As** in agris constituitur. ib. 41. ad eam quomodo pertineat habitatio. ib. 42.
- Supplicium** in temeratos venationis crudelissimum an iustum. II, 2, 15. 16.
- Surdi** & muti simul natura an morem loquelæ queant addiscere. III, 4, 8.
- Suetia**, ibi viget libera venatio. II, 2, 8. 9.
- Symbola** in investitura. I, 19, 11. quid indicent. III, 21, 24.
- Symbola**, Ausleger Groschen, de ea controversia. I, 15.
- Symbolum** sollicitationis trina vice a candidato magisterii pendendum. I, 15, 51.
- T.**
- Tavernæ** dux officii non conceduntur. I, 15, 69.
- Taffel-Schneider** quis. I, 15, 68.
- Togelshner** quomodo in urbibus tolerantur. I, 12, 35. 36.
- Taxa** præscripta in possis. II, 1, 25.
- Telamonis**, I, 10, 20.
- Templa** privilegiata. I, 21, 6. 20. 21.
- Tergum subsidiarium**. I, 2, 43.
- Territoria** a statibus hereditario jure reguntur. I, 8, 2. *territorii dominus* an Landfaffiorum votis indigeat. ib. 4. 5. *territorium* metonymice designat vox *Weichbildi*. I, 11, 44. *per territorium* alterius an accessus ad emporia liber. I, 18, 20. 21. si *territorium* non mutatur, an locus gabelle. I, 20, 24. 25. in alieno equos mutare & corniculum inflare non licet. II, 1, 30. *territorii* dominus an viatoribus damnum resarciat. II, 8, 15.
- Territorialis superioritas**, vid. *Superioritas*.
- Testamentum.**
- Testamenta** Germanicis ignota fuerunt. I, 1, 7. II, 11, 21. 22. II, 14, 13. *testamenti factio* hominibus propriis alicubi denegatur. I, 22, 20. *testamentum* facere filius nequit nec permittente patre. I, 26, 19. 20. a Romanis in Germaniam translata. I, 26, 49. de mobilibus uxor testari nequit in Sax. I, 27, 34. an *testamenta* in præjudicium heredum facta olim valuerint. II, 11, 29. *testamento* an de hereditate tertii certi disponere liceat. II, 11, 34. *testandi* facultas jure Albinagii adempta est. II, 12, 9. an jus optionis *testamento* tolli possit. II, 13, 10.
- Testamentaria** dispositio restricta vid. II, 11, 15. 16. 17. an inter liberos de Feudo facta valeat. III, 21, 31.
- Testes** plures quam tres an jus divinum arceat. II, 13, 4. 5. *testes* quinque an contractui inter vivos recte adhibeantur. III, 16, 6. 7.
- Testimonium** dicere an quilibet possit in causis equestribus. I, 2, 52.
- Testimonium** manumissionis. vid. *Laß-Brief*.
- Thal-Güter**, wer derselben unfähig. II, 5, 15.
- Thal-Ordnungen** quis tulit. II, 5, 9.
- Theatrum privilegiatum**. I, 21, 6.
- Theologus**, homo proprius, a domino revocatus. I, 22, 15.
- Thalose** habitantes pro civibus habentur. II, 12, 15.
- Thoraces ferri** non amplius usurpantur. II, 14, 5.
- Thum-Stifte**, vid. *Canonicatus*.
- Thuringia**, quid de jure retractus, quod liberi in bona immobilia a parentibus alienata exercent, observet. II, 21, 23. quid ibi jus Societæ, *Wehrung*. II, 22, 35. 36. 37.
- Tiro**, *Tyro* per certos annos agere debet. I, 15, 10. quis admittatur. II, 12, 13. requisita. 15. sq. quando liber declaretur. 17.
- Tischtrunk** in jure brazandi non prohibetur. I, 16, 2. c.
- Toga** apud Germanos quæ. I, 26, a.
- Tode-Hand** quid. I, 6, 36.
- Tode-Fälle** quid. I, 6, 36.
- Todeu-Soll** an solutio justa. II, 8, 27.
- Toparchæ** Schriffthaffis annumerantur. I, 7, 4. quem significet. ib. 53.
- Torgavia** est arca dicecesana saponariorum. I, 15, 58. sq. investitura allodialium quomodo ibi peragatur. I, 19, 11. *baselbst ist eine Salz-Niederlage*. II, 5, 32.
- Torneamenta** *Tourniten*, *Tunsten* competunt nobilibus. I, 2, 2. *wie viel Ähnen bey denselben ersodert werden*. I, 9, 16. quinam a torneamentis excludantur. I, 12, 8. an ad ea ex matrimonio ad morganaticam oriundi admittantur. I, 24, 15.

Courteser, Helm nobilibus tribuitur. I, 10, 19.

Torqueri an Doctores possint. I, 2, 42.

Traditio in servitutem sui ipsius an licita & frequens. I, 22, 6. III, 11, 5.

Tributa, ad eorum impositionem alibi votis Landassiorum decisivis dominus territorii indiget. I, 8, 4. 5. an mercatores ab iis immunes. I, 14, 13.

Tuchmacher kauffen das Ramm-Fett von umgefallenen Pferden. I, 15, b.

Turba, in turbis reprimendis quodnam officium civium. I, 13, 7.

Turbones, Turbatores ab opificibus indagantur. I, 15, 4. magistris legitimis opponuntur. 64. expelli possunt. ib. 65. quomodo puniantur. 66.

Tutela an recte per potestatem definiatur. I, 16, 6. III, 10, 14. tutela agnatorum & maritalis an differat a patria potestate. I, 16, 6. III, 10, 4. v. **Curator**, it. **Vormundschafft**.

Tutorum consensus an necessarius in unione prolium. I, 25, 17. quibus liberis a patre testamento constituantur. I, 26, 13. in **tutoris** datione an hodie ad patriam potestatem respiciatur. ib. 40. ratione adventitiorum parentes pro **tutoribus** habebantur. ib. 61. **tutoribus** loco usufructus salaria constitui coeperunt. ib. 72.

Typographi sunt artifices, I, 15, 2.

V.

Vacatio munerum. I, 13, 11.

Valedictio. vid. **Abschied**.

Vasallus quinam comitiis interesse nequeat. I, 2, 52. an in quasi-possessione jurisdictionis crim. defendendus. I, 4, 10. sine consensu domini vendens an re excidat ante resignationem. I, 19, 27. **Vasallo** mutato laudemium solvitur. I, 23, 9. quod dominium habeat. II, 10, 13. quae mutatio in feudo ab eo fieri possit. ib. 23. an eidem damnum, quod in expeditione sustinuit, a domino refarciendum. III, 21, 32. 33. an servitutem vel aliud onus feudo imponere possit. ib. 46. 47. an ob stuprum viduae domini illatum feudo privandus. ib. 55. quando simul fiat subditus domini 61. an dominum jure suo destituere possit, si hic in eum feloniam commisisse dicatur. ib. 58. 59. 63. **vassalli**, si simul subditi sint, aut non sint, & si

mediati, aut si immediati, quorsum causarum feudales pertineant. 65. sq.

Vater auf der Herberge. I, 15, 37. advenas excipit. 38.

Vestigal, an mercatores ab eo exempti. I, 14, 13. ex salinis apud Romanos exigebatur II, 5, 25. utrum ipsae salinae an earum **vestigal** ad regalia referenda. II, 5, 29. 30. **vestigal** defunctorum an iustum. II, 8, 27. **vestigal** solvendum sub poena commissi. ib. 28.

Venatio.

Venatio proprie dicta quid. II, 2, 1. impropre dicta quid. a. **venatio** arenaria quid. a. an aucupium & piscationem comprehendat. ib. 2. jure Romano & gentium libera, 2. an etiam jure Germano. 3. sq. **venatio** libera Germ. unde. 5. ubi conspiciatur. 8. utrum pro libertate an pro jure foresti in dubio praesumendum. II. qualis poena in temeratores **venationis** statuta. ib. 14. 15. 16. **venatio** ferarum nocivarum an licita. 22. sq. quibus modis privatis competere possit. 33. sq. 38. sq. 50. sq. qualis comprehendatur sub nomine der Jagten. 52. sq. concessa superiori, an etiam inferior concessa. 61. superior. quae. 62. 63. inferior. quae. 64. media. quae. 65. an clerici & rustici ejus capaces. 66. sq. cohaeret fundis. 67. an cum jurisdictione criminali connexa. 68. sq. **venationes von Strick** quando incipiant. 73. an liceat in alieno. 74. an differat a jure foresti. II, 3, 1.

Venatio precaria quae. II, 2, 34. an alii concedi possit. 37.

Venatores in loco, unde bestiam persequuntur, signum deponunt; cur? II, 2, 75. an commiscendi cum castratoribus. II, 3, 23.

Venedi qui. I, 22, 5.

Venia impetratio jure Rom. necessaria. I, 26, 22. de jure Wurtembergico. ib. 31.

Verbesserung der eingebrachten Wittigist, quid. II, 18, 64. sq. quibus in Provinciis obtineat. ib. 66. gaudet privilegiis dotis. ib. moto etiam concursu uxori debetur. ib. 67.

Verederii quid devehant. II, 1, 7. civitatibus Imperii in dubium vocantur. ib. 9.

Vergandung quid. III, 17, 1.

Vermählung zur linden Hand. I, 24, 7.

Verruschen quid. III, 22, 2.

I N D E X I I.

Verschlag. II, 5, c.
Verschläger a quo constituantur II, 5, 18.
Verschrotten Bier. I, 16, 18.
Verschwender quinquam dicendi. III, 4, 31. 32.
 qua formula a Magistratu declarentur. ib. 23.
 24. 25.
Versackung quid. II, 20, 1.
Versetzte Brief und Siegel quid. II, 19, 13.
 tragen die Hälfte auf dem Rücken nach. ib.
Verstrafft werden qualis mos. I, 15, 24.
Vertheilung des Schuldners Person an des
 Gläubigers Hand oder Halfter. III, 12, 31.
 ubi olim frequentata. ib. 31. quando abro-
 gata. ib.
Versapfen competit cauponis hereditariis.
 I, 16, 18.
Vexillis propriis uti cui competierit. I, 10, 41.

V i a.

Via quatuorplex II, 8, 1. sq. **via agraria** jure ser-
 viritus competit. ib. 2. **via vicinalis** usus ad
 quem. 4. 5. **via publica** quomodo confide-
 randa. 8. ejus usus omnibus patet. 9. an gra-
 tuitus. 11. sq. **viarum** reparatio ad quem
 spectet. 16. sq. **jurisdictio via publica** cuius.
 18. 19. an privatis concedatur. 20. **viarum**
publicarum securitas quanta. 21. **sq. via pu-**
blica necessario observanda. 28.
Viatores an mercedem exsolvant. II, 8, 14. an
 iis damnum resarciatur. 15. an frumentum
 in via depascere liceat. 23. seq.
Vici, eorum usus quis. I, 1, 22. etiam muro la-
 teritio cinguntur. I, 11, 2. in **vicis** ex vini
 venditione exiguus questus. ib. 10. convi-
 via ibi celebrantur. 11. **vicus** & urbs an spe-
 cie differant. ib. 12.
Viduus Morgengabam æque ac juvenis dare
 tenetur. II, 16, 16. quid ad consummatio-
 nem secundi matrimonii ab ipso requiratur.
 III, 8, 17.
Vidua an de mobilibus absque curatore dispo-
 nere possit. I, 27. 18. sq. 23. III, 4, 43. seq.
 45. 47. an immobilia absque curatore alie-
 nare. I, 27, 21. III, 4, 43. 44. 45. qualis
 vindicatio ei competat ratione dotalitii. II,
 10, 19. an ad cautionem obligetur ratione
 dotalitii. ib. 20. sq. an ipsi mutatio conces-
 sa. 23. an ei laudemia cedant durante do-
 talitio. 24. an jure optandi fruatur. II, 13,

18. **vidua nobilis** quomodo in Saxoniam Gera-
 dam &c. capiat. III, 15, 9. 10. 38. etiam in-
 dotala & si dotem promissam non intulit,
 Morgengabam petere potest. II, 16, 32. ea-
 dem & Cibaria recte petit. II, 17, 16. qui-
 bus ex causis portionem statutariam, Cibaria
 & Supervitam &c. amittat. II, 17, 43. sqq. an
 si necem mariti non vindicaverit. ib. 43.
 an si secundas nuptias, præsertim si intra
 tempus luctus contrahat. ib. 44. **vidua no-**
bilis, die in denen Haushaltungen bleiben,
 Jur. Saxon. Dotalitium non capiunt. III, 18,
 27. eadem etiam simul dotem & dotalitium
 Jure Saxon. petere non possunt. III, 18, 34.
vidua tamen Serenissimæ atque Illustres in
 Saxoniam aliquando simul dotem & dota-
 litium petunt. III, 18, 34. 40. quid de se-
 cundis viduarum nuptiis alicubi statutum.
 III, 8, 17.

Vinarianis Ducatus jure Geradæ amplius non
 utitur. II, 15, 4.

Vindicatio rei primarius domini effectus est.
 II, 9, 1. jure Germanico restricta. ib. 2. seq.
 III, 1, 27. an contra tertium competat. 13.
 seq. an domino utili competat. II, 10, 6. 9.
 an vidua ratione dotalitii. 19. an vasallo. 13.
Virgo an de rebus mobilibus absque curatore
 disponere possit. I, 27, 18. sq. 23. III, 4,
 43. sq. 45. sq. 47. sq. an immobilia alienare.
 I, 27, 21. III, 4, 43. 44. 45.

Wierthel, in **Wierthel** cives dispescuntur. I,
 13, 11.

Vita hominis an ex legibus & moribus Germa-
 norum certa æstimatio. III, 5, 14. an vero
 etiam commercium. ib.

Virico an usufructus competat in bonis pri-
 vignorum unitorum. I, 25, 20. an jus patriæ
 potestatis vel aliud ex eorum unione acqui-
 ratur. III, 15, 2.

Vlora patricii quales. I, 12, 11. 12.

Umschauen lassen zur Arbeit. I, 15, 20.
Unableglicher oder unablöslicher Zins, quid.
 III, 23, 7.

Unitatis filio inter parentes & liberos apud Ro-
 manos. I, 26, 14. 46. III, 4, 62. inter jura
 patriæ potestatis primum locum occupabat.
 III, 10, 13. apud Germanos olim ignota. ib.
 13. an hodie obtineat. I, 26, 41. III, 4, 64. sq.

Unterämter. I, 7, 47.

Unterhalt, Fürstlicher, quid. III, 19, 9.

Vocatio in jus. vid. *Jus vocatio.*

Vogel: Stange. I, 13, 10.

Volgt, der Mann ist des Weibes Volgt und Meister. quid. I, 7, 47.

Volgtbeyen quid I, 7, 47.

Volgtheilliche Obriegkeit. II, 3, 6.

Volle Gerade. II, 15, 12. in quibus rebus consistat. ib. 19 - 39.

Vorsagten interdum principes sibi reservant. II, 2, 7. I. 72.

Vorkauff zu verbietthen est jus magistratus. I, 10, 26. significat etiam jus protimiseos. II, 11, 3. quod a jure retractus tamen differt. ib. 4.

Vormundschaft olim apud Germanos idem quod apud Romanos potestas, & penes patres, maritos atque tutores eadem. III, 10, 14. quid juris tribuerit. ib.

Vorste thun quid. II, 11, 25.

Vota decifera Landfashiorum alibi requiruntur. I, 8, 4. 5.

Urbes.

Urbes an in Germania ante Carolum M. fuerint. I, 1, 3. urbium causa quæ. ib. 11. sq. quæ Romanis nominibus hodie insigniantur. 14. suafu episcoporum sunt conditæ. 17. earum usus multiplex. ib. 22. propter opulentiam prævaluerunt. 24. *urbes* pleræque Schariffkassii annumerantur. I, 7, 4. 10. *urbium jura.*

I, 11, 1. sq. an jus braxandi habuerint. ib. 8. an jus prohibendi ecevisiam. 9. urbs & vicus an specie differant. 12. in eænegotia civi-
lia exercere nequit, nisi in civium numerum cooptatus. 14. *urbium* divisio. ib. 48. urbi-
um patricii. I, 12, 1. seq. quo casu ibi execu-
tiz agendæ. I, 13, 6. in *urbibus* degentes an
liberi fuerint a prima ipsarum origine. I, 19,
20. sq. ex urbe in *urbem* concedentes an de-
tractionem patiantur. I, 20, 24. 25. incolæ
an & quatenus municipibus æquiparentur.

II, 15, 53. sq. an dentur, quæ jure detractus non pollent. ib. 30. urbium magnarum por-
te an possis aperiantur. II, 1, 33. ad eas per-
tinet commercium salis, quo casu. II, 5, 34.

Vrsi ad quam venationem referendi. II, 2, 63.

Vsburgeri qui. I, 12, 27.

Vsumarius contractus quando fiat Societas. II, 22, 14.

Vsura a bestes & bestiales inter mercatores per-

mixtuntur. I, 14, 17. Jus Canonicum & Leges Politicæ quatenus usuras respuant vel restringant. III, 3, 48. 49.

Ususfructus.

Ususfructus an competat vitrico in bonis unitorum. I, 25, 20. an pater cum retineat in adventitius, si cum filio contraxerit. I, 26, 47. *ususfructu* gaudebat mater & tutor agnatus. ib. 70. seq. an pater dimidium consequatur in præmium emancipationis. 81. seq. *ususfructus causalis* quis. II, 10, 2. *ususfructus* Germanicus in quo a Romano differat. III, 19, 11. II, 10, 17. an sit pars domini. II, 10, 1. 3. III, 18, 9. quo sensu dotalicium vocetur *ususfructus*. ib. 16. sq. 21. an *nudus ususfructus* sit in precaria. ib. 28. an in prædiis censiticis. 30. an in majoratibus. 32.

Utensilia, res utensiles. vid. **Gerade.**

Uxor.

Uxor radiis mariti coruscet. I, 9, 1. III, 8, 28. præfens in judicio cum marito an lites expedire possit. I, 27, 9. 10. quid in Morgengaba juris consequatur, & quo casu marito ex ea alimenta præstare teneatur. III, 16, 19. **sic tritt in sein Recht, wenn sie in sein Bette tritt, nec antea Morgengabam, nec portionem statutariam &c. consequitur.** II, 16, 32.

W.

Wache wird denen Edelkenten gefeset. I, 2, 44.

Wachs roth mögen Edelkente gebrauchen. I, 2, 9.

Wachs: Geld quid. I, 15, 51.

Waffen hodie idem ac olim insignia. I, 10, 8.

Wagen wie sie einander weichen. II, 1, 33. II, 8, 10.

Wahren, Hand muß Hand wahren. II, 9, 2. III, 4, 22. aus seinen Wahren lassen. ib. 5.

Waldeck comitum conventio. I, 21, 16.

Wanderschaft.

Peregrinatio boetis necessaria est. I, 15, 21. ejus anni præscripti. 21. seq. ejus causa. 23. was ich nicht erlermet, das habe ich erwan-
dert. ib. quid, si annis peregrinationis quid desit. 24. quo casu remittatur. 25. eam præcedit renunciatio. 26. sq. terminus exeundi mutari nequit. 27. eam sequitur valedictio. 29. tempore peregrinationis exacto

- ad Magisterium aspirare licet. 41.
- Wamwehn.** I, 17, 13.
- Wappen.** I, 10, 8. quid comprehendant. ib. 17. seq. vid. *Insignia*.
- Wehrhafft machen** qualis mos. I, 3, 15. 16. I, 26, a. an ad manumissionem per vindictam referenda. I, 3, 15. 16.
- Wehrung** quid. II, 22, 34.
- Weib mangelt Lehns-Recht.** I, 2, 48. 49.
- Weichbild, *VVeichbildum*,** quæ jura hoc nomine denotentur. II, 11, 30. quid. ibid. 31. non solas statuas Rolandinas denotat. ib. 43. quid hodie. 44.
- Weichfried** quid. I, 21, 24.
- Weichfried-Recht** quid. I, 11, 29.
- Weymahl** quid. I, 6, 36.
- Weyn-Kauff,** arrha emtionis in Retractu restituenda. II, 21, 10.
- Weißgerber,** ob sie aus denen Fleischen von umgefallenen Viehlein sieden mögen. I, 15, b.
- VVerigeldi*** successio restricta. I, 14, 18.
- VVestphalia*** plena hominibus propriis. I, 22, 11.
- Wetschel, Becker** qui. I, 15, 67.
- Weydwerck.** vid. *Forst*.
- Wiederkaufflicher Zins** quid. III, 23, 6.
- Wiedum** quid. II, 18, 62.
- Wiedum-Hof** Ecclesiarum quid. II, 18, 62.
- Wildbann.** vid. *Forst*.
- Milde Schwein.** II, 5, 8.
- VVildfangii*** qui. I, 22, 7. quomodo fiant ferri. ib. 70. III, 11, 6. 7.
- Wind; Brische, Wind; Fülle** cui competant. II, 3, 13.
- Winterschlag.** II, 22, 9.
- Wittenberg** ist eine Salze Niederlage. II, 5, 31. 32.
- VVittenbergense*** Statutum de Gerada cognatarum, *Niffel; Gerade.* II, 15, 47.
- VVittenbergense*** Jcti quid de contractu patris cum filio ejusque validitate nunc sentiant. III, 4, 65.
- Wirthshäuser.**
- Rönnen Edelteute** auf ihren Gründen aufrichten. I, 2, 8. *diversoria publica* & caupone quomodo differant. I, 17, 1. *diversoria nova* in urbibus instituere non licet. 6. *hospitia publica* signis indicantur. 17. origo. 8. sq.
- Witthum, Dotalium.** vid. *Dotalium*.
- Witthum; Gelder.** II, 18, 29. 62.
- Witthum; Güter.** II, 18, 1. 2. 3.
- Wittwen; Jahr** in terris Luneburgicis & Pomeranicis quid sit. II, 18, 62.
- Wittwen; Sig,** i. e. *Dotalium.* II, 18, 9.
- VVormatia*** quando extructa. I, 1, 14. ibi j. municipis cum persona extinguitur. I, 11, 22. an polleat jure detractus. I, 20, 30.
- Wrogen.** I, 11, 40.
- Würden; Lehn** quid. I, 10, 35. in Würden und in Lehn reichen. an differant. I, 19, 8.
- VVurtembergicus Ducatus*** an polleat jure detractus. I, 20, 30.
- Z.
- Zuns; Gerichte.** II, 8, 20.
- Zeche,** da die Zeche nicht in Ausbeute stehet quid. II, 4, 5.
- Zeddels; Leute** qui. I, 11, 15.
- Zehend.** vid. *Decime*.
- Zeitungen,** jus dirigendi relationes an competat postarum magistris. II, 1, 24.
- Zugmacher** kauffen das Kammer-Gett von denen umgefallenen Pferden. I, 15, b.
- Zins** quotuplex. III, 23. I. sq. 8. sq. Romanus & Germanicus quomodo differant, & quodnam jus censuario tribuant. ib. 13. sq. v. *Census*.
- Zins** zu seines Mannes Haus zu heischen. I, 6, 8.
- Zins; Zaser** hodie a rusticis prestat. I, 6, 4.
- Zinsen und Zehenden** quando hereditibus feudilibus vel quando allodialibus. II, 8, 14.
- Zittavianse*** Statutum de Morgengaba non constituta non prestanda. II, 16, 14.
- Zober** wie viel er Zymmer hält. II, 5. b. wie viel jeder Brunnen wöchentlich Zober giebt. ib. 11. 2. Schock und 20. Zober bekommt wöchentlich der Pfämer 23.
- Zubereitetes, oder Eingeschnidtel** quid sit. II, 17, 46.
- Zubusse** impense fodinarum. II, 4, 19.
- Zug; Frohnen.** vid. *Pferdes Frohnen*.
- Zänffres; Zwang.** I, 15, 3.
- Zwang; Schanden.** I, 17, 13.
- Zwickavia*** est arca dicecesana saponariorum. I, 15, 58.
- Zybus** sub nomine vini non continetur. I, 16, 34.
- Zythopolium.*** I, 16, c. I, 17, 13.